SZENT ISTVÁN
ABSOLUTA

SZENT ISTVÁN
ABSOLUTA

BANGHA BÉLA S. J.
ÖSSZEGYŰJTÖTT MUNKÁI

GYŰJTEMÉNYES DÍSZKIADÁS

BANGHA BÉLA S. J.
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

DR BIRÓ BERTALAN

XXII. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

BANGHA BÉLA S. J.

ESZMÉK
ÉS
ELMÉLKEDÉSEK

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

Imprimi potest. Nr. 362/1941. Budapestini, die 24. III. 1941.
Eugenius Somogyi S. J., Praep. Prov. Hungariae.

Nihil obstat Dr. Michael Marczell, censor dioecesanus.
Nr. 2997/1942. Imprimatur. Strigonii, die 20. Aprilis 1942.
Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat.

Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

E kötet egyes elmélkedéseit még gyermekfejjel kezdte meditálni valahol a kies St. Andrä jezsuita noviciátusában, vagy a nagyszombati kollégium ódon folyosóin, utolsó fejezeteinek papírravetésénél pedig már reszketett a kéz s a túlvilág tornácain szárnyalt a lélek tekintete. Ami közben van, az P. Bangha írásainak talán legsajátosabb termései közül került egybe: csendes elmélkedések és eszmélődések kis morzsái és nagy asztagjai.

Természetszerűleg adódott, hogy P. Bangha mint a beszéd és a szónoklás mestere, nem szorítható pusztán négy vaskos kötet lapjai közé, ha elmélkedései tavában akarunk elmerülni, bizonnyal más írásai is nyujtják elmélkedő lelkének pazar bőségét. Igy állt elő e kötet külön. Ha igaz, hogy a nagy íróknál minden mondatnak szinte emberi ábrázata van (Ibsen), akkor e kötet minden fejezete P. Bangha lelkének egy-egy olyan részét tárja elénk, amely a végtelen isteni szépség tengerében fürdött. Hogy mégis rendet tartsunk az eszmék világában s az elmélkedések garmadájában, legjobbnak ígérkezett, ha az egyházi évet vesszük keretnek s azon belül is bizonyos sorrend alakul ki. Először az imádkozásnak és az elmélkedésnek mikéntjét tárjuk elé s azután az egyházi év egyes ünnepeit, lélekhez szóló pihenőit járjuk végig. Azután a lélek belső dimenzióinak topográfiáját és annak rendbentartását mutatjuk be, mint amely a via purgativának, a lélektisztításnak legkézenfekvőbb módja. A magyar szentév ismét visszaível az előző elmélkedési világhoz, hogy mintegy bekeretezze az egészet a magyar lélek mélyén. Ezt nyujtja ez a kötet.

Sokszor nyilvánvalóan is látszik, hogy nem a szentignáci elmélkedés menetét követi, nem iskolás akar lenni ez a könyv. Egy nagy lelken átszűrt elmélkedési anyag áll itt már készen. Olyan lélek szűrte ezt át, aki csakugyan a világ minden rezdülését, az Isten minden művét végigmeditálta. (Zsolt. 76, 13; 142, 5.)

Felszenteltetésére készült P. Bangha, amikor egy mélyenjáró elmélkedésében már eleve minden írásának sorsát s így e kötet eszméit is Isten Szívébe teszi le: „Igen, édes Jézus! ha van olvasóim közt valaki, aki nem akarja magát ölelő karjaid közé vetni, arra kérlek, vedd ki annak szívét, aztán fordítsd meg, vagy alkosd újra és úgy tedd vissza a helyére!" (A kereszt tövénél.) E kötet minden lapján kiütközik a vágy „hogy hittel és nagylelkűen viseljük el az élet böjtjeit és nem azzal törekszünk segíteni magunkon, hogy másokra rakunk minél több terhet, hanem ellenkezőleg, hogy a megértés és keresztény remény erejével magunknak és másoknak egyszerre megkönnyítsük és megenyhítsük a kereszthordozást" — ahogy P. Bangha írta egy hónappal utolsó földi húsvétja előtt. (Hajnalok hajnala.)

Budapest, 1940 október 18-án.

Dr. Biró Bertalan.

Élet és vigasztalás.

Katolikus életszabályok.

Ha az ember egyáltalán hiszi, hogy az életnek és eseményeinek valami értelme is van, akkor csakis ezek lehetnek életjárásának szabályai:

1. Bár a hit néha fájdalmas borúba burkolódzik s gyötör az a bizonyos nápolyi sötétségérzés, — bár borzasztó problémák lebegik körül az Isten gondviselésének, predesztinációjának, igazságosságának gondolatát, — bár a magam lelki üdvének biztossága is oly fájdalmasan homályos, — *bár néha úgy látszik, az Úr Istennek annyira mindegy, hogy én apostolkodom-e vagy sem,* — bár az aszkézis, sőt a teológia körül annyi emberi botlás és fogyatékosság szövögeti hálóit:

mégis a katolikus hitben, de még a katolikus teológiai konklúziók dolgában is, oly szilárdnak kell lenni, melyek valóban azok, hogy *az ember bármikor gondolkodás nélkül vitesse magát akár a vérpadra s tormentumba is érte* s a megpurgált aszketikus és teológiai konklúziókhoz is gyakorlatban ragaszkodjék.

2. Bármit tesznek az emberek — bármennyire fumigál minket a nagyvilág, — bármily lassúnak s gyakorlatiatlannak látszik a katolikus Világközpont, — bármilyenek a római monsignorék, — bármilyen a *mi* Kúriánk s bármilyenek az én elöljáróim s társaim, — és bármilyenek a püspökök és világi papok, — és bármily méltánytalanság történik velem és *bármennyire is szabálynak látszik, hogy az érdemet észre sem szabad venni, a hitványságnak és butaságnak meg diadàlmaskodnia kell:*

mégis semmit sem szabad abbahagyni, amivel a

lelkek üdvét, Krisztus ügyét, a katolikus Egyház diadalát elő lehet mozdítani; sohasem szabad elkedvetlenedni vagy a dolgot odavágni. Hiszen nem azok miatt dolgozom — Ich tue es ja nicht euretwegen!

3. Bármi borzasztó tökéletlen vagyok én, bármily ítéletgyenge, emberítélésben is téveteg, bármily befolyásolható, impresszionista, s bármi töprengő, bármi gyenge akaratú s gyenge teherbírású, — és bármi tökéletlenül tudok nyelveket s forgok a világban, — s bármi közepesek is az én alkotásaim, — és bármi kevés igazi nagystílűség és bátorság van bennem — és bármennyire szeretem a magányos csendet (igaz, hogy aztán ettől is megbolondulok), — bármi nehezen találom meg a működés helyes módját, — és bármi fáradtnak érzem néha magam:

mégis a nyilván hibás dolgokat szép nyugodtan elhárítva legalább amit tudok, *nagy meggyőződéssel és erővel kell tennem,* minél többet s minél *jobbat,* ha nem sikerül is tökéletesen. És sem a túlzott rajongástól, sem az elkedvetlenedéstől vagy szkepticizmusra vezető túlzott önkritikától *nem szabad* vezettetnem magamat.

Mi az imádság?

Imádkozni! Mit jelent ez a szó?

1. Az emberek oly sokszor nem értik meg s oly sokszor félreértik ezt a szót! Sokan imádságon csak a betanult vagy könyvből olvasott szavak és szólamok sorozatát értik, melyeknél az elvégzett mennyiség a fő, vagy pedig az ima közben ébredő hangulatok. Ezért tartják az imdságot mechanikus, lélekölő foglalkozásnak, vagy pedig az érzelgősség találmányának. Sejtelmük sincs az imádság igazi lényegéről, az imádságban rejlő mélységes, lelket megkapó, felemelő s nemesitő erőről.

Mások meg egyenesen félreértik az imádság mivoltát. Az imádkozásban gyermekes babonát látnak, hiszékeny és kritikátlan lelkek önámítását, akik képzelt természetfölötti lények előtt hajlonganak, ön-

maguk képzelményeit vetítik ki a szellemi világ égboltjára s kívánságaikat, panaszaikat, érzelmeiket gyámoltalan fohászkodásokban jelentik be álomképekből rótt oltároknak. Imádkozni szerintük maradiság jele, hiszen a modern tudományos gondolkodás rég végzett a hittel. Imádkozzék — mondják — az, akinek ilyen kétesértékű kedélycsillapítóra szüksége van; a bátor és öntudatos ember magamagában bízva, emelt homlokkal, rengő léptekkel megy előre a maga útjain s nem rimánkodik magaemelte tehetetlen bálványok előtt...

Mind a két felfogás helytelen. Az imádság nem mechanizmus és még kevésbbé önámítás. Gyenge, értelmetlen lelkek behódolhatnak a széltében hirdetett ateizmusnak; az igazság az, hogy a mi hitünk bástyáit hiába bombázta kétezer év hitetlensége, az áltudomány és az álműveltség; abból az épületből, amelyet Krisztus Urunk emelt, nem tudott letörni egyetlen kődarabot sem. A mi hitünk az ész és tudomány kritikáját mosolyogva állja; aminek elég tanujele az is, hogy a legnagyobb elmék és legelsőrangú tudományos kutatók mind a mai napig semmiféle ellentétet nem találtak az emberi szellem legmagasabb szárnyalása s a legalázatosabb hit között. A mi hitünk sokban az ész és tudomány vívmányaival van alátámasztva, sokban pedig fölötte áll az emberi elmének. De ellenkezni sehol és soha nem ellenkezik vele.

S époly helytelen a másik felfogás: az imádságnak lefokozása, külsőleges szólamok és formaságok, vagy erőltetett érzelmek és hangulatok kultuszává.

Nem, az imádság végtelenül több, szebb, tisztább és éltetőbb ennél s csak mert az emberek oly ritka esetben tudnak igazán s helyesen imádkozni, fejlődhetett ki s terjedhetett el ez a ferde nézet az imádság felől.

2. Mi hát az imádság igazság szerint? „Elevatio mentis ad Deum", mondja Szent Tamás. A léleknek Istenhez emelkedése. Az a felsírás a mélyből a Mindenható felé, melyben a saját kicsinységét felismerő

ember a minden jónak adójához, a Szépség és Jóság kimeríthetetlen ősforrásához felzokog. Az a felszabadulás a földhöztapadtságból, a léleknek az a szabad szárnyalása a Magasságbeli felé, az a bensőséges egyesülése teremtmény és Teremtő között, ahol a szolga a legnagyobb Úrral, a gyermek a legjobb Atyával bizalmas társalgásba vegyül, ahol szemtől szembe néznek a lélek és az Isten.

Két lelki tehetségünk van: ész (értelem) és akarat (szív); az imádságban mindkettővel belekapcsolódunk az Istenbe: eszünkkel iparkodunk megismerni, szeretetreméltó tulajdonságaiban magunk elé állítani őt, szívünkkel s akaratunkkal pedig felkeltjük irányában azokat az érzelmeket, melyek az Isten színe elé állt lélekből önként fakadnak. Az imádság tehát: eszünknek s szívünknek Istennel való foglalkoztatása, Istennel való eltelése: annak a gyermeki viszonynak kifejezésre juttatása elménkben, amelynél fogva Isten fiainak neveztetünk s azok vagyunk. (Ján. 3, 1.)

3. Mik azok a gondolatok és érzelmek, melyek Istennel szemben leginkább helyénvalók?

Mindenekelőtt az *elismerés, hódolat, dicsőítés és imádat.* Az ember, ha megismeri Isten, önkénytelenül is elismeri, dícséri, imádja őt. Ez az ima első faja: a *dicsőítő ima.*

Az ember, ha Isten jóságáról s jótéteményeiről elmélkedik, önkénytelenül is *hálára* gyúl és köszönetet mond Istennek; ez az ima második faja: a *hálaadó* ima.

Bűnének tudatára ébredve, Isten büntetésétől félve és Istenben a megbocsátani kész, irgalmas atyát felismerve önkénytelenül is *bocsánatot* kér tőle az ember s iparkodik megengesztelni az Istent: ez a harmadik neme az imádságnak, az *engesztelő* ima.

S végül, ha bajait, nyomorúságait, szükségeit szemléli az ember s aztán Istenre tekint, aki gazdag és hatalmas, és könyörületes szeretettel néz le vergődő gyermekeire, természetszerű, hogy *segítséget* esdő imával fordul a Mindenhatóhoz s nála keres gyámolí-

tást az emberi erőtlenséggel szemben. Ez az imának negyedik faja: a *kérő* ima.

Így származik ki a lélekből teljes természetességgel és észszerűséggel az imádságnak ez a négyes alapformája.

4. Azt kérdezhetné valaki: de nem látja-e Isten úgyis, mi szunnyad a lelkünkben? Mi célja annak, hogy ezeket az érzelmeket, gondolatokat, külön kifejezésre is juttassuk, talán még szavakba is foglaljuk?

Hiú ellenvetés! Mert nem az a kérdés, mi *szunnyad* a lelkünkben, vagy akár mi tör is ki belőle időnkint szinte akaratlanul. Hanem: hogy ami Istennel szemben helyénvaló és észszerű, amivel Istennek tartozunk, azt saját akaratunkból is gyakoroljuk, élesszük minél gyakrabban s tökéletesebben kifejezésre juttassuk; hogy ami magától csak *szunnyadna* bennünk, azt a lelkünkben állandóan élő, lobogó és éltető valósággá alakítjuk. A szent tüzet, mely lelkünkben egyébként csak parázsként pislogna, fel is kell szítanunk, lángra kell lobbantanunk, hogy áldozati tűzként égjen Isten előtt s átfényesítse, átmelegítse, áttisztítsa s átalakítsa egész valónkat.

5. Melegség, bensőség, világosság és természetfölötti erő szempontjából az imádság nagyon különböző lehet. Másként imádkozik a szent és másként a bűneiből éppen csak valamikép megtért világfi; másként a templomajtóban kéregető koldusasszony és másként a teológiailag és bölcseletileg kiművelt elme; másként a hirtelen megszorultságában Istenhez fohászkodó világfi és másként a meleg és gazdag hitéletet élő, vallásos gondolatokban gyakorlott, talán a miszticizmus magasságáig elragadtatott buzgó hivő. Valamennyinek imádsága szent és kedves Isten előtt, de természetes, hogy különböző fokban. Az ima kedvességének s eredményének fokát Isten előtt két tényező dönti el: az, hogy mennyire kedves Isten előtt maga az imádkozó, vagyis: hogy ki mekkora fokban él *kegyelmi életet*, s másodszor: hogy magá-

ban az imában ki mekkora buzgóságot, szorgalmat s lelki erőt fejt ki.

Itt azonban mindjárt óvnunk kell az olvasót egy igen elterjedt nagy tévedéstől. Sokan azt hiszik ugyanis, hogy az ima értéke attól az *érezhető áhítattól* függ, mely imánkat kíséri s vannak sokan, akik rossz imának tartják, ha közben ájtatos érzelmeket s hangulatokat nem tudnak érezni. Tévedés. Mert az érzés sokféle külső-belső körülménytől függ. Gyakran Isten vigasztaló ajándéka, de legkevesebb részben saját akaratunk műve. Már pedig az imádságban ez a fő: az ész és akarat komoly és erős Istenhez fordulása, amit nem szükségképpen kísér az érzelem áhítata. Előfordulhat, hogy nagyon száraznak, fásultnak érezzük magunkat s mégis nagyon jól imádkozunk, sőt tán ezzel az erőfeszítésbe kerülő imával többet érünk el Isten előtt, mint mikor csak úgy úszunk az érezhető vigasztalás édes érzelmeiben s megfordítva: meglehet az is, hogy imánkat nagy kedélybeli fellendülés kíséri s imánk még sem ér sokat, mert a hangulat őszinte s az érzés nem a szilárdan Istenhez térő akarat kifejezése.

6. *Szükséges-e az imádság?* Természetes, hogy szükséges. Az imádság nemcsak hogy lelki szükséglet és természetes kötelességünk Istennel szemben, de tételes isteni törvény is sürgeti. Eszes lények vagyunk s mint ilyenek feltétlen bizonyossággal tudjuk, hogy Isten van s hogy imádatunkat, szolgálatunkat elvárja, hogy azt akarja, gondoljunk reá és ne tagadjuk meg tőle hálánk és szeretetünk adóját; mint segítségre szoruló, ezer gonddal küzdő lények forduljunk bizalommal és sűrűn az ő kegyosztó jóságához; mint bűnbe esett, törékeny gyermekek, mint megtévedt tékozlók, tartsuk kötelességünknek az engesztelő bánatot s alázatos bocsánatkérést. Amint az atyának nem lehet közömbös hogy fia-lánya büszkén s öntelt-szótlanul halad-e el mellette, vagy minden ügyes-bajos dolgában, minden örömével s bánatával bizakodó gyermetegséggel hozzá siet, ugyanúgy kell az Istennek is szeretnie, ha gyermekei köszöntik, félik, engesztelik őt

s kifejezésre juttatják hálájukat, tiszteletüket és szeretetüket.

Az imádságot Isten köteles parancsa is sürgeti. Az ótörvényben az Úr a legapróbb részletekig maga írta elő választott népének egész hivatalos és nyilvános ima- és áldozatos életét. Az Újszövetségben Krisztus és az apostolok nem szűnnek meg imádságra buzdítani. „Mindenkor szükség imádkozni és benne meg nem szűnni" (Lk. 18, 1.). „Virrasszatok és imádkozzatok!" (Mt. 26, 41). Az apostolok levelei s tele vannak imára serkentő intelmekkel (Pl. Kol. 4, 2, stb.).

Meghallgatja-e imánkat az Isten?

Szorosan véve Isten nem volna *köteles* imánkat meghallgatni s kéréseinket teljesíteni, bár mindenesetre megfelel jóságának s mindenhatóságának, hogy könyörgéseinket ne hagyja meghallgatás nélkül. Az ima meghallgatásától azonban *külön ígérettel* nyujt biztosítékot Krisztus Urunk, amikor ismételten kijelenti, hogy a kellő módon végzett imát Isten mindig és minden esetben meg fogja hallgatni. „Bizony, bizony mondom nektek — úgymond —, amit kérendetek az Atyától az én nevemben, megadja nektek." (Ján. 16, 23.) „Kérjetek és adatik nektek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyittatik nektek." (Mt. 7, 7.)

Jézusnak ez az ígérete kategorikus, határozott és egyetemleges. A mindenható Isten itt egyenesen befgéri, hogy bármit kérünk, hacsak „Jézus nevében" kérjük, mindent teljesít. Ki ne látná első pillanatra, hogy itt egy csodálatosan messzeterjedő, sőt egyenesen mindenre kiterjedő ígéretről van szó, még pedig isteni ígéretről, amelynek szavahihetőségéhez tehát szemernyi kétség nem férhet.

És mégis! Hányszor kérünk, könyörgünk valamiért, hányszor ostromoljuk lángoló imával az eget — s az ég látnivalólag zárva marad kérelmeink előtt s a kérve-kért és várva-várt jótéteményt csak nem kap-

juk meg. Hően imádkozunk egy veszedelem elhárításáért, egy nehéz helyzet sikeres megoldásáért, egy messze jövőre kiható vállalkozásunk eredményességéért, egy féltett s veszélyben forgó drága emberélet megmentéséért; imádkozunk anyagi jólétért, betegség, háború, ínség elhárításáért, szellemi javakért, vizsgák sikeréért stb. s az eredmény az, hogy — nem kapjuk meg, amit kérünk. Hogyan egyeztethető ez össze az isteni ígérettel?

A felelet erre az ellenvetésre Jézusnak abban a három szavában rejlik: „in nomine meo", *„az én nevemben"*. Lényeges feltétele a jó és sikeres imának, hogy „Jézus nevében" végezzük. Mit jelent ez a szó? Azt jelenti, hogy az imát Jézus szellemében, vagyis azon a módon kell végeznünk, ahogy azt Jézus akarta, azaz ama feltételek betartásával, melyek között ő ígéretét tette. Ezek közt a legelső éppen az, hogy amint Jézusnak a földi élet semmi volt, az örök élet minden, a test mellékes, a lélek minden, úgy imáinkban is mindenekelőtt *lelkünk javát kell keresnünk;* hogy mindenekelőtt Isten kegyelmében növekedjünk akár a vigasztalásnak, akár a szenvedésnek útján s csak amennyiben valamely földi kívánságunk teljesedése lelkünk előmenetelével nemcsak ellentétben nincs, de azt elő is *segíti,* csak annyiban kérjük és kívánjuk annak *teljesedését.*

Jézus ugyanis mindig azt hangoztatja, hogy *ne a földi jólét lebegjen mint legfőbb jó a szemünk előtt.* „Ne aggódjatok éltetekről, mit egyetek, se testetekről, mibe öltözzetek." (Mt. 6, 25.) „Ne féljetek azoktól, kik a testet megölik, de a lelket meg nem ölhetik" (Mt. 10, 28), mondja ő; azaz: szerinte a lélek a fő, s aki nem a lelket helyezi minden fölé, az nem szívta még magába teljesen az ő szellemét, az nem él mindenestől a hitből. Jézus szellemében, Jézus nevében könyörögni tehát annyi, mint a földi javakat csak annyira s annyiban becsülni, amennyire s amennyiben lelkünk előmenetelét a kegyelmi életben elősegíti.

S itt tudnunk kell, hogy az ész, a tapasztalás és a

kinyilatkoztatás szerint a szenvedésnek igen nagy szerepe van a lélek megtisztításában, Istenhez vezetésében, a kegyelmi életnek fokozásában. A jól elviselt szenvedés, mint a tűz az aranyat, megtisztítja, megedzi lelkünket, megúváltatja vele a mulandó javakat, kiábrándít és kijózanít bennünket a látható világ túlságos szeretetéből s az el nem múló javak, a zavartalan, örök boldogság felé kelt szívünkben honvágyat. Ha tehát mindenekelőtt lelkünk javát tartjuk szem előtt, nemcsak nem fogunk csupa földi javakat s kellemességeket kérni Istentől, hanem még a szenvedések és bajok távoztatását sem fogjuk okvetlenül s minden körülmények között kívánni és sürgetni.

Jézus szellemében imádkozni tehát annyit jelent, mint: mindenekelőtt lelki előmenetelünket tartani szem előtt. De ez még nem elég. Még bizonyos feltételeket kell szem előtt tartani. E feltételek a katekizmus szerint a következők: *a)* imánknak *alázatosnak* kell lennie. Az ima ne legyen parancsolgatás, hanem alázatos kérés, abban a meggyőződésben, hogy Isten semmit sem tartozik megadni nekünk: minden, amit ad, csak az ő ingyen kegyelme, melyre részünkről teljesen érdemetlenek vagyunk.

b) Imánknak *bizodalmasnak* kell lennie. Azaz: hinnünk kell, hogy Isten teljesítheti kérelmeinket s bíznunk az ő nagylelkűségében is, hogy amennyiben a kért kegyelem lelkünknek javára válik (amit biztosan csak ő tudhat), meg is fogja adni, amit kérünk. Jézus semmit oly gyakran és oly feltűnően nem jutalmazott a hozzá fordulókban, mint az élő hitet és határtalan bizalmat. Járuljunk tehát, mint Szent Pál mondja, bizalommal a kegyelem trónjához. Az élő bizalom bizonyos fokig már a biztos meghallgattatás záloga.

c) Imánknak *állhatatosnak* kell lennie. Isten megígérte, hogy meghallgat, de nem ígérte meg, hogy az első szavunkra meghallgat. Neki tetszik gyermekeinek bizodalmas imádsága, öröme telik benne, hogy kitartóan, lankadatlanul könyörgünk. Jézus maga meghatóan ecseteli egyik példabeszédében, hogy még az

emberek is engednek a hosszantartó, egyre megújuló kérelemnek, már csak azért is, hogy a folytonos rimánkodásnak és kellemetlenkedésnek ezzel véget vessenek; mennyivel inkább fogja teljesíteni, úgymond, a jóságos Isten, amit állhatatos imával kérünk tőle.

d) Végre imánkat az *Isten akaratán való megnyugvásnak* kell átlengenie. Azaz nem szabad türelmetlenkedni, nem szabad okvetetlenkedni, nem szabad azt mondani: ezt meg ezt azért is kérem és akkor is kérem, ha nem szolgál sem Isten dicsőségére, sem lelkem javára. A „Jézus szellemében" való imának örökszép példája Jézus gyönyörű imája az Olajfákhegyén: „Atyám, *ha akarod,* vedd el a pohárt éntőlem: mindazáltal ne az én akaratom, hanem a tied legyen!" (Lk. 22, 42.)

Végül ne feledjük el, hogy Jézus ezt az ígéretét, hogy imáinkat meg fogja hallgatni, nem akárkinek, nem latroknak és farizeusoknak tette, hanem híveinek, hűséges követőinek. A lanyha és rossz keresztény tehát, aki Isten iránti kötelességeit nem teljesíti, aki, mondjuk, sem misére, sem gyónni nem jár, aki káromkodik, aki erkölcstelen élvezeteket enged meg magának: az is imádkozhatik ugyan, s annak imája sem haszontalan, mert megkönnyíti megtérését, de az ilyen imádkozó csakugyan nem várhatja, hogy Isten biztosan és csalhatatlanul meghallgassa. Mert Jézus nem a hűtleneknek, nem ellenségeinek, hanem buzgó híveinek tette ígéretét.

Ha nem hallgatja meg imádat Isten, vizsgáld meg magad; biztosan vagy *„malus"*, vagy *„mala"*, vagy *„male"* imádkozol, azaz: vagy rossz vagy, vagy rosszat kérsz, vagy rosszul kéred.

Megjegyzendő még, hogy imánk akkor sem haszontalan, ha Isten látszólag nem hallgatja meg kérelmünket. Mert Isten akkor is ad imádság fejében valamit; esetleg egészen mást, esetleg éppen az ellenkezőjét annak, amit kértünk, de bizonyosan olyasmit, ami nekünk hasznos és feltétlenül hasznosabb, mint amit kértünk. A gyermek is hányszor kér atyjától

gyermekésszel olyasvalamit, amit az nem teljesíthet, de még ez az oktalan gyermekésszel dadogott kérelem is kedvesebbé teszi őt a szülője szemében s az atya legközelebb, talán éppen annak az oktalan és teljesíthetetlen kérelemnek fejében ad majd a gyermekének olyan valamit, amit egyébként nem adott volna meg.

A jól végzett imádságról tehát mégis áll, amit Jézus mond: hogy *mindig* meghallgattatik. S így az imádság bizonyos értelemben csakugyan *abszolút* biztossággal, csalhatatlanul hatóeszköze Isten kegyelmei megszerzésének és biztosításának.

Hogyan imádkozzunk?

Imádkozzunk *gyakran, buzgón, elmélkedő és szóbeli imával* s imánkban *kapcsolódjunk bele az Anyaszentegyház imaéletébe.*

Gyakran. Az imádság a lélek erőforrása, lélekzetvétele. Isten a mi életelemünk, akiben „élünk, mozgunk és vagyunk". (Ap. 17, 28.) Illik tehát, hogy gyakran szálljunk feléje s legalább egy-egy fohászkodással emelkedjünk újból meg újból hozzá. Azért bár nem szigorú parancs, ne mulasszuk el soha a *reggeli és esti* imát, sőt szokjuk meg, hogy ébredéskor mindjárt legelső gondolatunk s elalváskor utolsó fohászunk imádság legyen: gyermeki köszöntés, hála, oltalomkérés. De napközben is imádkozzunk. Ha nem tudunk rá hosszabb időt szakítani, legalább az úgynevezett *röpimákat,* azaz rövid szeretetfohászokat szokjuk meg; ezeket napközben, munka közben, az utcán, társalgás és szórakozás közben is mindig végezhetjük s természetes, hogy ezzel az egész napot, minden cselekedetünket megszenteljük. Ezeknek a röpimáknak különös hasznuk éppen abban van, hogy mint valami aranyfonállal át- és átszövik egyébként értéktelen világi foglalkozásainkat is és rászoktatnak bennünket arra, hogy necsak a szorosan vett ima idején, de szinte szüntelenül Istenre gondoljunk s Istennel és Istennek

éljünk. E röpimák közül igen sok egyúttal búcsúima.

Imádkozzunk másodszor *buzgón*. „A test a lélek ellen kíván, a lélek pedig a test ellen", mondja a Szentírás. (Gal. 5, 17.) A testnek nincs érzéke arra, ami a léleké; innen a mi nagy húzódozásunk és fázásunk az imádságtól. Minden egyéb jobban érdekel minket; az imádságon iparkodunk minél előbb túlesni. Hát ezt a jóra való restséget erős akarattal le kell győzni s mindent elkövetni, hogy imáinkat necsak elvégezzük, de szeretettel, örömmel, belső átérzéssel végezzük el. Meg kell tanulnunk azt a nagy művészetet, hogy a természetfölötti világ, lelkünk java, az Isten országa mindenfölött kedves és otthonos legyen nekünk. Át kell hatódnunk a tudattól, hogy semmi sincs a világon oly szép, mint az ima világa, semmi sincs oly üdvös, oly hasznos, oly minden érdeklődésünkre, szeretetünkre érdemes. Jézus lábainál jól kell éreznünk magunkat, mint ahogy Mária, Márta testvére, nem tudott eltelni a Mester társalgásával, s midőn ezt a társalgást kereste, a „legjobb részt választotta". (Lk. 10, 42.) Ezt a lelki buzgalmat azonban úgy érjük el, ha állhatatosan kérjük s ha minden erőnkkel azon vagyunk, hogy imádságunk benső, áhítatos, odafigyelő, lelkünk mélyéről szakadó legyen.

Gyakoroljuk továbbá az imádságnak lehetőleg mind a két nemét: imádkozzunk szóval és elmével. Szóbeli és elmélkedő imádsággal. Mindkettő fontos. A szóbeli, mert Krisztus Urunk is szóbeli imára tanított minket (a Miatyánkra) s az Egyház is elsősorban szóbeli imákból szövi össze a hivatalos egyházi imákat, a zsolozsmát, miseszöveget stb. A szóbeli imának előnye, hogy jobban leköti figyelmünket s tartalmilag, legalább ha az Egyház által helybenhagyott imákról van szó, biztos talajon mozog. Az elmélkedő imának viszont az a nagy előnye, hogy sokkal mélyebben ragadja meg a lelket; kiterjeszkedik lelki életünk gyakorlati szükségleteire s benső egyéni kapcsolatot teremt az imádkozó lélek s az Isten között. Éljünk tehát mindkét imanemmel: végezzünk el bizonyos

szóbeli imákat naponta, pl. reggel és este; azonkívül gyakoroljuk napközben a szeretetfohászokat (röpimákat); esetleg istentiszteleteken is végezzük el a szóbeli miseimákat, mint azt az Egyház maga gyakorolja; de ugyanakkor tűzzünk ki mindennap, vagy legalább vasárnap egy félórát, akár reggel, akár estefelé, akár napközben arra, hogy elmélkedést végezzünk. Ezzel a kettős gyakorlattal hamar odajutunk, hogy imádságos lelkek leszünk; emberek, akik míg testben a földön élnek, lelkükben máris az Istennel való társalgás mennyországát élvezik, akiken teljesedik a mondás, hogy „élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem". (Gal. 2, 20.)

Végül imaéletünk kapcsolódjék bele az Egyház imaéletébe. Ennek hármas kelléke van: első, hogy tekintsük a templomot az imádkozás voltaképpeni helyének. Otthon is, a szívünk rejtekében is kell imádkoznunk, de részt kell vennünk az Egyház közös imáiban s istentiszteleti cselekményeiben is, melynek a templom a hivatalos felszentelt vagy megáldott színhelye. Itt van jelen Krisztus Urunk az Oltáriszentségben, itt a szentek ereklyéi és képei; itt int bennünket minden áhítatra és az Isten különös jelenlétére. Másodszor, hogy éljük át imaéletünkben az egyházi évet, alkalmazkodjunk annak ünnepeihez s ünnepköréhez, amelyekben az Egyház évről-évre mintegy újból és újból átéli Krisztus eljövetelének, születésének, kínszenvedésének s megdicsőülésének titkait. Végül kapcsolódjék imaéletünk lehetőség szerint az Egyház szent cselekményeihez, imáihoz, áldozatához és szertartásaihoz; hatoljunk be azok értelmébe s azonosítsuk magunkat vele. Így imánk nem pusztán egyéni próbálkozás lesz, hanem egyesül a sokak, az összes hivők imáival, Krisztus jegyesének, az Anyaszentegyháznak fohászaival, melyek Krisztus Urunk szemében mindenkor fokozottan kedvesek. „Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közepettük", mondja az Úr. (Mt. 18, 20.)

Hogyan szoktál imádkozni?

Jól imádkozni — művészet. És mégis mindenkinek szükséges, tehát mindenki által elsajátítható, nem is olyan nehéz művészet. Csak jóakarat kell hozzá és persze tudni kell a módját.

Hát te hogyan imádkozol, katolikus testvérem? Légy szíves, olvasd el figyelmesen e sorokat; nem lesz bennük semmi, ami túlzó vagy túlnehéz volna s ha tanulsz e sorokból, magad fogod legnagyobb hasznát látni.

Kétféle imát ismerünk: a *szóbelit* és az *elmélkedőt*. Mindakettőt gyakorolnunk kell. Az előbbire Krisztus Urunk maga tanított bennünket; az utóbbi azonban magában véve sokkal szebb és tökéletesebb, és aki megismeri, úgy megszereti, hogy sohasem fogja abbahagyni.

Miben áll a szóbeli ima? Ugyebár, kész imaszöveg elmondásában. Azonban imává az imaszöveg elmondása csak azáltal lesz, ha legalább némileg az elme is felemelkedik Istenhez s követi az imaszöveg értelmét, legalább a lényegben. Ha pl. valaki a Miatyánkot úgy mondja, hogy semmikép sem figyel oda, hanem közben egy beszélgetést hallgat meg, akkor ez csak ajaktorna, imadarálás, de nem igazi imádság. Viszont az se szükséges (mert emberileg a legtöbb esetben szinte lehetetlen), hogy minden egyes szóra, amit az imában kimondunk, s minden egyes mondatnak teljes értelmére odavigyázzunk. Erre ugyan lehetőség szerint törekedni illő és helyes dolog; ez a tökéletesebb; de imának, jó és Istennek tetsző imának nevezhető az is, amikor csak úgy egészen általánosságban figyelünk oda az ima értelmére. Pl. helyes imádság már az is, ha valaki Miatyánkot imádkozva csak arra figyel, hogy ő most e szavakkal a mi mennyei Atyánkat segítségül akarja hívni; s ugyanígy helyes ima, ha az Üdvözlégy elmondása közben csak arra gondolunk, hogy Szűz Máriát köszönteni s az ő pártfogását kikérni akarjuk. A Hiszekegy alatt elég általánosságban arra gondolni,

hogy igenis hisszük és hinni akarjuk mindazt, ami a Hiszekegyben bennfoglaltatik, még ha külön nem gondolunk is oda pl. az Úr Jézus mennybemenetelére, a szentek egyességére vagy a holtak feltámadására. Sőt az is helyes imádság, ha az olvasó imádkozás közben egyszerűen a rózsafüzérnek egy-egy titkára, pl. Jézus ostoroztatására gondolunk.

Jó ezt tudni, hogy elejét vegyük számtalan aggálynak s nem törekedvén céltalan és lehetetlen erőfeszítésekre, legalább a lényeget: a léleknek Istenhezemelését ima közben, ne feledjük.

A szóbeli imának legfőbb alkalmai: a reggeli és esti ima, valamint az ima a szentmise meghallgatása közben.

Sokan túlságosan kevéssé becsülik a reggeli és esti ima hűséges és jó végzését. Pedig mégis csak rendkívül fontos, hogy ezeket az egyszerű és könnyű imagyakorlatokat teljes megértéssel és szerető gonddal végezzük. Miért? Először is: mert mégis csak szomorú, ha keresztény, főleg lelki életet élő valaki csak úgy kel fel reggel s csak úgy megy aludni este, mint — bocsánat a szóért — a kis malacok: se felfohászkodás, se felpillantás a legjobb Atyához, Jézushoz, az égi Szűzanyához, se önfelajánlás, se a jószándék felkeltése, se segítségülhívás. Milyen egészen más, milyen nemes és fölemelő dolog viszont: Istennel ébredni s Istennel, Jézussal zárni be a napot! De másodszor azért is veszedelmes az esti és reggeli ima hű végzésének elhanyagolása, mert hiszen nem tudod, aznap vagy azon éjjel mily veszedelem szakadhat rád, mily bajok, mily kísértések fenyegethetnek s mily jó lesz neked, ha előre biztosítottad magadnak a jó Isten különös oltalmát, Szűz Mária különös pártfogását. Nem történtek-e legnagyobb bajaid, nem estek-e legnagyobb bűneid oly napokon, amelyeken elmulasztottad Isten segítségét kikérni a reggeli imában? Gondolkozzál csak rólal

Mindjárt egészen máskép indul a nap, mindjárt egészen más lelkülettel térsz nyugovóra, ha Isten nevé-

vel, szívednek hűséges hozzáemelésével kezded és zárod napi pályafutásodat.

S most mondok valamit, ami egy kissé tán meg fog lepni. Jól akarsz imádkozni? Nagyot akarsz lendülni a lelki, az imaéletedben? Fogadd meg ezt az egyszerű s mégis roppant fontos tanácsot: ha csak beteg nem vagy, végezd a reggeli és esti imádat mindig *térdelve.* Az ágyad előtt. De ha csak úgy a paplan alatt, már-már Morfeus karjaiban s alig eszméletnél, mindenesetre nem a legtiszteletteljesebb testtartással „imádkozol", ne csodáld, ha imád nem ér sokkal többet egy hajító fánál.

S ha már a tanácsolgatásban vagyok, volna egy szavam a vasárnapi misehallgatásra nézve is. Hány olyan fiatal ember meg fiatal leány van, aki vasárnap a misére eljön ugyan, lehetőleg elkésve persze, aztán odaáll valahova a bejárat közelébe, ahonnan mindenkit látni s ahol őt is mindenki látja; ott áll és nézdegél, kezét lógatva vagy a muffba téve s várja — mit? A mise végét. És aztán mikor gyónni megy, csodálkozik, hogy „nem tud imádkozni".

Hát persze, hogy nem tud, mert hisz az ilyen ember még a templomban is csak Istent kísérti. Aki imádkozni jön a templomba, keressen ki magának egy csendes helyet, esetleg egy szögletet, ahol senki és semmi sem zavarja, s ott aztán merüljön el Istenbe s ne nézzen, lásson, halljon semmit. Bezzeg nagyon sok vasárnapi misehallgatónál lehet még azon kételkedni, vajjon *érvényesen* hallgatta-e a misét. Mert ha csak nézelődni vagy tán a ruháját mutogatni s ismerősökkel találkozni ment oda, ez csak nem mehet köteles istentisztelet számba a jó Isten előtt?

A másik, még fontosabb s még szebb imamód az *elmélkedő* ima. Boldog, aki megtanulja, megízleli, megszokja. Olyan kincs lesz ez neki későbbre is és egész életére, mely szinte biztosítja neki az Úr Jézus állandó barátságát. Minden baját, szenvedését máskép fogja elviselni az ilyen elmélkedéshez szokott lélek; minden kételyében olyan könnyen s édesen fog

eligazodni, útmutatást találni Jézus lábainál; sohasem fogja magát egyedül és elhagyatottan érezni — annyira más, szebb és fénysugarasabb lesz lelki világa.

S mivel biztosra veszem, kedves, nyájas olvasóm, hogy te mindjárt elszomorodtál e szavak olvastára, azt gondolván magadban, hogy „jaj, de én nem tudok elmélkedni és sohasem is fogok érteni ehhez a nagy művészethez" — azonnal előre is bocsátom, hogy az elmélkedésnek legnagyobb akadálya éppen az, hogy azt hisszük, mintha az elmélkedés valami borzasztóan nehéz, valami egészen csak szenteknek és szerzeteseknek való dolog s hogy oda ki tudja, micsoda elmegyötrés és százféle csodaszerűen magas útmutatás pontos betartása szükséges.

Pedig ez téves, teljesen téves és — éppen azért, mert sokaknak elriasztását okozza — káros és üldözendő felfogás. Az elmélkedés egyszerű módszeréhez nem kell semmiféle tudományos vagy aszkétikus felkészültség, nem kell oda se görög nyelvtan, se szögmérők, se logaritmus; csak egy szemernyi józan ész, hit és bátor, okos akarat.

Az egyszerű elmélkedő ima ugyanis pusztán abban áll, hogy valamely vallásos igazságról vagy hittitokról (pl. az utolsó vacsora eseményeiről) először egy keveset magadtól *gondolkozzál* és azután a magad szavaival és érzelmeivel *imádkozzál* a jó Istenhez. Például, ha az alázatosságról akarsz elmélkedni: gondold végig először, úgy ahogy tudod, az alázatosság szépségét, eszközeit, gyakorlásának módjait, s azután kezdj el szíved egyszerűségében *beszélgetni* az Úr Jézussal arról, amit végiggondoltál; öntsd a gondolataidat imaformába, igérd meg pl. az Úr Jézusnak, hogy ezentúl te is alázatosabb leszel, különösen ezen és ezen esetben, ezen és ezen alkalommal; kérd hozzá az ő kegyelmét: eddigi ellentétes, hibás viselkedésedért bocsánatát; kérd, hogy ezt meg ezt juttassa majd eszedbe, ha ilyen és ilyen helyzetbe kerülsz, ha ilyen és ilyen kísértés fog veled incselkedni stb. Hát olyan nehéz volna ez?

Természetes, hogy az ilyen elmélkedésnek mindig gyakorlati értéke lesz. Mert először is: mindig valami jó feltétel fog belőle kinőni; másodszor: már azáltal is jobbá leszel, hogy a dolgot az Úr Jézus színe előtt meggondoltad s vele mintegy megtárgyaltad.

Hogy honnan vegyed az elmélkedéseid tárgyát? Megint nagyon egyszerű a válasz. Vedd elő Krisztus követését, vagy a Filoteát, vagy (ami a legjobb) az evangéliumos könyvet: olvass belőle nehány sort és mihelyt találsz benne valamit, amiről érzed, hogy rád nézve tanulságos, hogy tudnál róla gondolkodni, csukd be a könyvet s kezd az elmélkedést. Amely, ismétlem, csak két egyszerű dologból áll: gondolkozásból és imádkozásból.

Esetleg kész „elmélkedési könyvet" is vehetsz kezedbe, amelyben a meggondolás és imádkozás iránya is meg van már jelölve; de enélkül is egészen jól elmélkedhetel.

Próbáld csak meg, nem fogod megbánni! Úgy fogod érezni magad utána, mintha az Úr Jézus maga szólt volna hozzád, mintha látható, kedves társaságában töltöttél volna vele néhány boldog verőfényes negyedórát. S érezni fogod, „mily édes az Úr!"

Magától értetődő, hogy az elmélkedési ima nagyon jól megfelel reggeli vagy esti imának is, valamint miseimának, s kétségtelenül a legjobb előkészület és hálaadás a szentáldozás vételénél is.

Hányat oktattam már bele az elmélkedésnek ebbe az egyszerű módjába, aki aztán utólag hálásan köszönte, hogy erre a királyi művészetre, erre a legszebb és leghasznosabb imamódra megtanítottam. Azért írtam le a dolgot most: hadd okuljon, tanuljon belőle mindenki.

Megtartja-e ígéretét a legszentebb Szív?

Szavát adta az édes Üdvözítő e földön jártában, hogy amit Istentől az ő nevében kérünk, megkapjuk. Igéretét meg is tartotta: az ima valóban mindenható

eszköz a kezünkben, erős eszköz, mellyel mindent elérünk.

Mondd, kedves olvasóm, mi erős? Erős, úgy-e, a természet? Nos, az ima erősebb, mint a természet, mert csodákat mível. Mi erősebb, mint a természet? Az emberi akarat, nemde? Lám, az ima ennél is erősebb; hányszor térített meg kemény, bűnös szíveket ájtatos lelkek imája! Mi erősebb még mint az emberi akarat? Nemde az Isten? Azt mondhatnám azonban, az ima bizonyos tekintetben még az Istennél is erősebb! Azért, mert az *Úr Jézust* úgyszólván becsületszava kötelezi, hogy meghallgassa az imát, t. i. az *igazi* imát: és ő nem szegi meg szavát.

És mégis meg vagyok arról győződve, hogy sokan a fejüket csóválják, ha az Úrnak ez ígéretéről hallanak, s azt gondolják: „Nos, már ezt nem tudom fölfogni; ezt az ígéretét az Úr Jézus még sem tartja meg mindig! Az ima mindig hallgatást nyerne? Én bizony sokszor éppen az ellenkezőjét tapasztaltam már!"

Egyszer így hallottam valakit sopánkodni:

„Lám, lám! Hogyan imádkoztam én azért, hogy a szüleim meg ne haljanak; és íme — mind a kettő künn fekszik a temetőn!"

Egy meg így beszélt:

„Én novénát is tartottam, hogy legalább is ternót nyerjek a lutrin és mi történt? Még csak ambót sem nyertem!"

Hány diák sóhajtott már így:

„Olyan ájtatosan és annyit imádkoztam, hogy szerencsésen átcsússzam a vizsgálaton. Mit használt az ima? Mégis megbuktam!"

És egy negyedik:

„Én novénákat tartottam és még böjtöltem is hegyibe, hogy csak engem vegyen ez meg az nőül; aztán ott van ni: mást vett el!"

Eszerint az ima nem lel mindig meghallgatásra? Hogy fér meg ez az Üdvözítő ígéretével?!

Mi erre a felelet, kedves olvasóm? Igen egyszerűen ez: az Úr Jézus igenis mindig meghallgatja imán-

kat! Csak ne vádoljuk Őt, hanem igenis önmagunkat. Mi vagyunk az oka, ha nem érünk célt imánkkal. *Valahányszor* ugyanis nem kapjuk meg azt, amiért imádkoztunk, mindig vagy *„mala"* vagy *„male"*, vagy *„mali"* könyörögtünk. Mármost mit jelent ez?

„Mala", azaz rossz, legalább ránk nézve *nem előnyös* dolgokért imádkozunk sokszor. — Egy kis fiúcska tüzéreket látott. Fogja magát, odaszalad az édesatyjához és szól:

— Papa kérlek, végy nekem is egy... ágyút!

Nem teszünk mi is éppen így az Úr Istennel? Láttunk valamit, ami nekünk roppantul megtetszett: fogjuk hát magunkat, s azonnal meg akarjuk azt szerezni; emellett természetesen csak a jelenre gondolunk. Isten azonban látja a jövőt is, és ha tudja, hogy nekünk valami később ártana, természetesen inkább nem adja meg. A szülő sem ad gyermeke kezébe borotvát, ha mégannyira szeretne is ez a fényes jószággal játszani.

Egyszer egy anya haldokló kisfiáért imádkozott. Egy pap imádkozott vele. Mikor a pap e szavakat ejté ki: „Legyen meg a te akaratod..." hirtelen felugrott az anya, és féktelen szenvedéllyel kiáltá:

— Nem, nem! Ne a te akaratod legyen meg, hanem az enyém! Isten! A fiamnak meg *kell* gyógyulni!

És Isten meghallgatta e káromló imádságot. De húsz év mulva ugyanazon város utcáin szomorú menet halad végig: egy húszéves fiatal rablógyilkost visznek akasztani. Ez az a gyermek volt, aki húsz év előtt Isten akarata ellenére meggyógyult.

Ó, legyünk okosabbak, mint ez a szerencsétlen anya, és tegyük hozzá minden könyörgésünkhöz: „De ha ártana a lelkemnek, akkor ne add meg; Uram, ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied!"

Hogy pedig másodszor azért nem ér célt imánk, mert „male" azaz *nem jól* imádkozunk.

Milyen *szórakozottak vagyunk!* — Gondolataink úgy járnak ima közben jobbra-balra, mint szeles tavaszi reggelen a szélmutató. Bejön egy nő a templomba, letérdepel a padba, imádkozik... oly ájtato-

san, azt hinné az ember: egy angyal imádkozik itt. De a gondolatai talán ilyfélekép váltakoznak: „Miatyánk — nini, a szomszédasszony is itt van... — „ki vagy a mennyekben" — és ni, új kalapja van... — „szenteltessék meg a te neved" — nem tudom, honnan veszi a pénzt",... — és így tovább. Mondd csak kedves olvasóm, imának nevezed-e az ilyen imát?

És mily kevéssé alázatosan imádkozunk! Mintha bizony a jó Isten a mi szolgánk volna, és nem végtelen fölségű Urunk és bíránk, akivel ugyan nagy okunk van szép alázatosan beszélni.

Aztán mily rövid az imádságunk! Azt hisszük, hogy ha letérdelünk, mindjárt föl is kelhetünk, s az adományt azonnal meg kell kapnunk. Úgy teszünk, mint a kisgyermekek, akik éppen csak összeteszik a kezüket, s azokat ki is nyujtják a cukorért.

És harmadszor még azért nem hallgattatik meg néha imádságunk, mert „mali", mint *bűnösök,* halálos bűnben lévők, imádkozunk. A Szentírás mondja: „Felhőt terjesztettél ki magad körül, úgyhogy át nem hatolhat az imádság!" Miféle felhőt? Nyilván a bűn sötét, sűrű felhőjét.

Ha a lázadó odalépne a királya elé s azt mondaná: — Kérek egy rendjelet! — nem felelne-e haraggal a király: „Te, előbb kérj bocsánatot!" — És ha az a kéz földi jókért könyörögve égre tárul, amely csak az imént ütötte, bántotta a felebarátot; vagy ha azon szemek pillantása tapad az oltárszekrényre, amelyek csak az imént kéjelegtek tiltott gyönyörben: nem kénytelen-e Isten is így utasítani el a könyörgőt: „Bűnös! előbb kegyelmet és bocsánatot kérj!"

Vihar ütött ki a tengeren s a hajó léket kapott. A legnagyobb életveszélyben a kapitány kezébe vett egy ártatlan kis gyermeket, azt fölemelte s így imádkozott: „Nagy Isten! mi bűnösök vagyunk és nem érdemeljük meg, hogy meghallgass; de ez a gyermek nem bántott meg téged; azért ez ártatlan gyermekre kérünk, nagy Isten, szabadíts meg az elpusztulástól!" A hajó megmenekült. — K. olvasóm! nekünk is így kell imád-

koznunk: „Úr Isten! A te ártatlan szent Fiadra, az Úr Jézus tiszta Szívére kérünk: szabadíts meg a bűntől s az örök pokol veszélyétől!" Igen: örök üdvünkért s az erre segítő malasztért kell mindenekelőtt imádkoznunk, nem pedig — gyermekjátékokért! Akinek a háza ég, az nem cicomázza a haját, hanem iparkodik megmenteni az életét.

Ha azonban Isten kegyelmében vagyunk és igazán jól imádkozunk, akkor Isten bizonnyal meghallgat, hacsak olyat nem kérünk, ami nekünk — ha csak a késő jövőben is — árthatna. De még akkor sem vész az ima kárba; ha a kért kegyelmet Isten nem adhatja is meg, ad mást, ad hasznosabbat.

Csak nem kell hát szószegőnek tartani az Úr Jézust! Eljön az idő, amikor hálás szívvel fogunk köszönetet mondani az Úr Jézusnak, hogy bizonyos kéréseinket — nem teljesítette.

Kicsoda neked Jézus?

Kicsoda neked az Úr Jézus, kedves olvasóm? Elgondolkoztál-e néha már ezen?

Nézd, sokaknak Ő látnivalólag senki és semmi. Egy vad idegen. Egy hitregebeli alak vagy akár egy történeti személy, aki nagy mozgalmakat indított, de aztán meghalt és eltemették és vége volt. Másoknak még ennél is kevesebb: egy kényelmetlen törvényhozó, egy feszélyező erkölcsprédikáló; valaki, aki zavarja a mulatságaikat, mennyországról beszél s pokollal fenyeget, amikor mulatni és vétkezni szeretnének s nem enged élni a kényük és kívánságaik szerint.

Még akik hisznek is benne, azok se értik át mindnyájan, kicsoda nekik Jézus? Talán félnek tőle s szeretnék, ha majd az ítélet napján el nem kárhoztatná őket. De hidegek vele szemben s iparkodnak, minél messzebb maradni tőle. A templom, hol Ő lakik, nem legkedvesebb helyük. A gyóntatószéket, ahol Ő vár rájuk, messzire elkerülik. A szentmisére únottan járnak, ha járnak; el-elkésnek róla s alig hangzott el a „Domine,

non sum dignus" csengetyűszava, szaladnak kifelé, mintha jégveremből menekülnének.

Unják magukat az Úr Jézusnál. Nem tudnak felmelegedni Krisztus szívén. Nem szeretnek, talán nem is tudnak szívből imádkozni. Még a templomban is csak testileg vannak jelen, mint valami fatuskók vagy érzéketlen kődarabok. Dehogy vágyódnak a mindennapi áldozás után! Odahaza meg dehogy is gondolnak Őreá. Hiú, semmis, önző és léha gondolatokkal fekszenek le este s kelnek fel reggel. Jézus az ő életükben nem tényező; legföllebb ha muszájból, ímmelámmal megtesznek annyit, amennyi éppenséggel szükséges, hogy el ne kárhozzanak. *Szeretni?* minden hiábavaló játékszert és üres regényt, minden ostoba flört- és bűntársat jobban szeretnek, mint Őt, a Legszeretetreméltóbbat.

Hát te, testvérem, megérted-e Jézust és szereted-e, amúgy szívből, igazán? Örömmel vagy-e vele egyedül? gondolsz-e rá jártadban-keltedben; fektedben-ébredtedben? Érdekel-e minden, ami Őreá s az Ő országára vonatkozik?

Nézd, *mindened* Ő. Ő gondolt ki téged; Ő alkotott gyengéd szeretettel, Ő adott neked kezet, lábat, fejet és szívet, érző keblet és gondolkodó lelket. Az Ő jósága csillog a szemedben, örül az örömödben, szeret a szeretetedben. Ő adta neked mindazt, amid van. Az érzékeidet, az értékeidet. Erődet, szépségedet, tudásodat, tehetségedet, egészségedet. Ő virraszt fölötted gondviselőn. Emberré lett, szenvedett, gyötrődött, vonaglott érted. Az Olajfák-hegyén érted verejtékezett, sírt, reszketett. A kereszten téged szomjúhozott. Halálában érted lehelte ki lelkét, vérét szívéből érted csorgatta ki. Mindezért csak azt kéri, hogy te is szeresd Őt, de igazán.

Ő a te mindened. Mi lesz belőled Nála nélkül? Mi vagy, ha Ő fenn nem tart? Ha meg nem oltalmaz? Ha bűneidben veszni hagy? Ha nem táplál szent testével, ha nem ittasít meg szent vérével? Hogy fogsz megküzdeni Nélküle a tigrisekkel, melyek önkebled-

ben, testedben lakoznak s szenvedélyeidben vadul kitörnek üdvöd ellen? Mi jó rajtad, ha Ő nincs veled? Mi szép rajtad, ha Ő nem ékesít? Mi boldogít, ha Ő nem? Kit szeretsz, ha Őt nem? S ha majd megöregszel (*ha* megöregszel) s ha majd meghalsz (*amint* meghalsz) és leszállsz a sírba s lelked az ítélőszék elé kerül: ki lesz menedéked, üdvöd, boldogságod odatúl és *örökre*, ha Őt meg nem nyerted, ha Őt nem szereted, ha Ő nem bizalmasod, ha, mikor hozzájutsz (amint hozzájutsz), Ő nem szorít örökre keblére?...

Ó szeresd Őt, a *szeretet Istenét!* Földöd s eged boldogságát, mindenét! Van-e kincs, mely túltenne e kincsen? Nála szebb, jobb földön, égen nincsen!

Hogyan lehet egy ember — Isten?

„Ma született nektek az Üdvözítő." (Luk. 2, 11.)

A kereszténységnek alapvető tanításai közé tartozik a megtestesülés tana. Vagyis hogy az Istenség második személye az idők teljében, karácsony éjjelén emberi természetet öltött magára s mint ember élt s járt a földön, hogy minket tanítson és megváltson. Jézus az az Isten-ember, vagyis az az isteni Személy, aki a levethetetlen isteni természet mellett még rendes emberi természetet is vett magára, úgyhogy egy személyben isteni állagnak is meg emberi állagnak is hordozó alanya. Ez az Isten-ember: Jézus Krisztus.

Ez a tanítás lényegesen túlmegy azon a felfogáson, amely Jézusban csupán egy igen nagy és jó embert lát, bölcs és szelíd tanítót, az emberiség egyik legnagyob szellemét. Sokan vannak, akik Renan-nal így fogják fel Jézust: szeretik őt, tisztelik őt, himnuszokat zengenek róla, de megállnak az ő *emberi* megjelenésénél s emögött vagy efölött semmi többet, semmi magasabbat Jézusban látni nem akarnak. Vannak „Krisztushivő" zsidók, akik az ember-Jézusban hisznek s vannak született keresztények, akik szintén elzárkóznak Jézus istensége előtt. Állapítsuk meg mindenekelőtt,

hogy ez az álláspont egészen lehetetlen, mert logikátlan. *Jézus vagy Isten-ember volt, vagy egyáltalán nem volt nagy-ember.* Mert nem lehet nagy ember az, aki vagy őrült vagy hazug. Már pedig ha Jézus állandóan Istennel azonosítja magát, ennek megmagyarázására csak három mód lehetséges: vagy hazudik, vagy tébolyodott, vagy igazat mond; aki nem fogadja el, hogy igazat mond, annak hinnie kell, hogy Jézus vagy tudatosan vezette félre hallgatóit a saját kiléte felől, vagy annyira zavartelméjű volt, hogy azt sem tudta, kicsoda s mint az őrültek szoktak tenni, magát az Istenséggel azonosította.

Arra nézve ugyanis a legcsekélyebb kétségnek sem lehet helye, hogy *Jézus csakugyan Istennek,* Isten „egyszülött" vagyis egyedülálló értelemben vett, vele egylényegű Fiának *tartotta és nevezte* magát. Ez csakugyan azokból a kijelentésekből tűnik ki, amelyekben magát az Atyával „egynek" (Jn. 10, 30), mondja, akit ugyanolyan hit, imádat és szeretet illet meg, mint az Atyát (Jn. 5, 23), hanem főleg abból is, hogy hiszen a zsidó főpapok által való elítéltetésnek is közvetlenül az adott alapot, hogy Istennel azonosította magát, ami a főpap szerint egyenlő volt az Isten káromlásával (Mt. 27, 65). Jézus állandóan olyan kitételeket használ, amelyeket nem használhatna, ha nem tudná magát Istennek. Igy bűnöket bocsát meg (a bűn pedig *Isten* sérelme, amelyet tehát csak a sértett: Isten bocsáthat meg); beszél az ő világot megelőző örök létezéséről (pl. e szavakban: „Most te dicsőíts meg engem, Atyám, tenmagadnál azzal a dicsőséggel, mely enyém volt nálad, *mielőtt* a világ lett" (Jn. 17, 5); azt mondja, hogy nem az Atya fogja ítélni a világot, hanem ő (Jn. 5, 22) stb. Az evangélium jókora részét félre kellene dobnunk, Jézus kijelentéseit értelmetlen túlzásoknak és félrebeszéléseknek kellene minősítenünk, ha Jézus öntanuságtételéből ki akarnók hagyni azokat a megnyilatkozásokat, amelyekben Jézus a maga Istenségét vallja.

Abban pedig, hogy ő nemcsak Isten volt, hanem *ember* is, szintén nem lehet kételkednünk. Ő tehát

Isten is meg ember is volt egy személyben. Az most a kérdés: *lehetséges-e ez?* Nem ütközik-e mindenek-előtt fogalmi ellentmondásba?

Ki lehet mutatni igenis az ariánus (unitárius) felfogás lehetetlenségét, amely szerint Jézus előbb csak ember volt, Isten-küldötte próféta, utóbb azonban Istenné lett. Mert ha Jézus előbb mint emberi személy létezett, akkor sohasem válhatott volna Istenné, mert fogalmi ellentmondás, hogy egy személy más személlyé átalakuljon. Amely személy nem marad meg mindvégig „önmaga", az már nem személy többé. Az unitárius felfogást csak úgy lehetne valamiképpen helyesen értelmezni, hogy az ember Jézus megszűnt létezni s *helyébe* létezni kezdett egy új Isten-ember. Akkor azonban már két *különböző* személyiségről volna szó, Jézusról mint egyszerű emberről s aztán külön egy másik személyről, aki az Istenséggel azonos. Abban azonban fogalmi lehetetlenség nincs, ha egy isteni személy a maga Isten-állaga mellett felvegyen, magához fogadjon egy emberi természetet is; és *ez a keresztény tan* Jézus kilétére vonatkozóan.

*

Ez azonban csoda, természetfölöttiség. Vannak, akik emiatt tartják lehetetlennek a keresztény megtestesülés tanát, merthogy szerintük a csoda lehetetlenség. — Ez a felfogás voltakép az Isten-eszme bizonyos divatos meghamisításában gyökerezik. Aki az Istent pantheista módra azonosítja a világgal vagy éppen az anyaggal annak gondolatrendszerében a csoda számára természetesen nincs hely és lehetőség. A spirituális Isten-eszme alapján azonban, a végtelenül bölcs és gondviselő Isten fogalmának alapján a csodában semmi lehetetlen nincsen. Az, aki egy egész világot megalkotott, miért ne alkothatna csodát is? Aki millió világot teremthetett, aki a természeti törvények milliárdszoros összhangját felállította, miért ne nyúlhatna egyszer bele a saját maga alkotta gépezet kerekeibe s ne tehetne valami rendkívülit, kivételest,

csodaszerűt, ha ezzel pl. valamely nagy és *rendkívüli* kinyilatkoztatást kíván megerősíteni? A csoda nem lehet mindennapi, mert akkor már nem volna csoda; de bizonyos rendkívüli esetekben, amikor a gondviselés valami egészen szokatlan módon akar megnyilatkozni, miért ellenkeznék az isteni bölcseséggel, hogy akkor csodát tegyen, ezzel hívja fel az emberek különös figyelmét valamely rendkívüli kijelentésre s ezzel igazolja ennek a kijelentésnek isteni eredetét és jellegét?

Márpedig a karácsonyi megtestesülés és megváltás csakugyan volt olyan rendkívüli megnyilatkozása a gondviselésnek, hogy annak egész lefolyásában a csodáknak egész sora mutatkozott szükségesnek. Hiszen a megváltás a maga nemében még nagyobb és rendkívülibb esemény volt, mint maga a teremtés; sehol az Isten annyira le nem szállt az emberekhez s irgalmasságát annyira meg nem mutatta, mint ebben. Teljesen logikus és észszerű tehát, hogy ezt a megváltást természetfölötti események által vallotta be, aminő volt az Istenség második személyének, a Fiúnak megtestesülése, emberré létele.

De talán nem is annyira a lehetőség kérdése az, ami egyeseket az Isten-ember fogalmának elfogadásában akadályoz, mint inkább belsőleg valószínűtlen az egész. Hogyan lehetséges, kérdezik magukban, hogyan valószínűsíthető, hogy az Isten erre a teljességgel meglepő, szokatlan, valószínűtlen elhatározásra szánja rá magát: hogy emberré lesz s *ezen* a piciny bolygón itt megjelenik közöttünk? Mit képzeltek, ti tudós teológusok, mennyire túlbecsülitek magatokat és az emberiséget, ha azt hiszitek, hogy ez a parányi föld, a csillagvilágnak ez az elenyésző kis porszeme, s a rajta élő atómnyi méretű emberke: hogy ezek oly nagy dolgok a világot alkotó Isten szemében, hogy miattuk az Isten éppen ezen a piciny kis bolygón emberré lesz? Annyira a világ közepének képzelitek ti magatokat?

Erre a titokzatos ellenvetésre mindenekelőtt azzal kell felelnünk, hogy csakugyan igaz: az ember a világ-

egyetem térbeli dimenzióihoz képest valóban törpe, mintegy elhanyagolható és semmibevehető mennyiség. De csak a térbeli dimenziókhoz képest! Mert az ember minden fizikai kicsinysége mellett mégis igen nagy, amennyiben *lelke* van s ez a lélek a maga nemében nagyobb és értékesebb, mint az egész anyagi univerzum. Hacsak a térbeli dimenzió volna fontos, ha a külső nagyság lenne a végső értékmérő, akkor — mint valaki helyesen mondotta — egy finoman csiszolt kis gyémánt, egy miniatür remekmű értéktelenebb lenne, mint egy a Földtől a Holdig érő szemétdomb. Ki mondana ilyesmit komolyan? Az embernek lelke van, amely a csillagvilágon keresztül-kasul jár, azok közt méréseket eszközöl s megfigyeléseket végez, sőt azok fölé talál s azoknak metafizikai lényegét és okát kutatja, ami mind milliószor több és magasabb értékű tulajdonságra vall, mint aminő a puszta kiterjedés és fizikai nagyság. S mivel az Isten is lélek, az ember az Isten szemében nem azért kicsiny, mert a teste kicsi, hanem azért nagy, mert végtelenséget kereső *lelke* van. S hogy ezen a parányi bolygón kívül sehol a világegyetemben lélek nincs (nem tudjuk, vannak-e, nincsenek-e másutt is emberszerű élőlények), akkor ez a Föld, bármilyen piciny, mégis a legnagyobb az Isten szemében, vagyis központja a világegyetemnek, nem fizikai alapon, hanem *lelki* szempontból. A fizikai méretek s a lelkiek éppen nem födik szükségképpen egymást.

De most nem szabad feledni azt a nagy és fölséges tényt, hogy „Isten a szeretet", mint Szent János evangélista mondja (I. Jn. 4, 16). Isten szereti a lelket, s a szeretet nem a nagyságot nézi, hanem ellenkezőleg: arra törekszik, hogy a maga nagyságából s méltóságából is leszálljon azok kedvéért, akiket szeret. A német centrumpárt egyik első vezérét, a hatalmas szellemű Mallinckrodt bárót, barátja egyszer úgy találta otthonában, amint a neves politikus, a Bismarck-párt réme, apró gyermekei között négykézláb mászkált a szőnyegen. Sohasem találta Mallinckrodtot oly nagynak, mint

e pillanatban. A nagy ember a gyermekeiért gyermek lesz maga is.

A mesében a gazdag királyfi elhagyja várkastélyát, mert lent a völgyben, egy paraszti kunyhóban megszeretett egy pásztorleánykát s attól kezdve nem érezte jól magát a királyi kastély pazar fényűzésében, hanem csak a paraszti kunyhóban. Ezek az emberi analógiák megértetik velünk az örök szeretet csodáját. Isten végtelenül nagyobb, mint mi; végtelenszer nagyobb lenne akkor is, ha mi laknók a csillagvilág legnagyobb, legfelségesebb és legszebb csillagát. Neki ezek a dolgok nem imponálnak. Ő szeret minket, szegény gyermekeket, szegény paraszti leánykákat s hogy hozzánk való szeretetét megbizonyítsa, leszállt istensége magasságából s emberré lett maga is értünk.

Ebből a szempontból is csoda a karácsonyi megtestesülés, de már csak az Isten végtelen szeretetének csodája, amelyben hinnünk szabad s amelyben hinnünk gyönyörűség. Soha Isten szeretete oly tündöklően nem ragyog előttünk, mint a karácsonyi megtestesülés titkában. Soha oly közel nem jött hozzánk, soha a saját szeretetének olyan elragadó himnuszát nem zengette, mint mikor kisded lett értünk a betlehemi jászolban, amikor mint egyszerű ember, fáradva és verejtékezve járt-kelt köztünk s amikor végül megostoroztatva, megköpdöstetve, meggyalázottan s halálra sebesülten elvérzett értünk a kereszten... Aki hiszi, hogy „Isten a szeretet", nem találhat kivetnivalót az Isten-emberről szóló tanításban, hanem ellenkezőleg: boldog örvendezéssel és meg-megújuló hálával borul le a „megtestesült szeretetnek": Jézus Krisztusnak jászola előtt szent karácsony éjjel.

Jézus, a mi királyunk.

A keresztény hitélet középpontjában az Úr Jézus áll. Mindennél fontosabb, hogy ezzel az istenemberi személlyel egyénenként is megfelelő vonatkozásba lépjünk. Ezért szükséges újból és újból felvetnünk

magunk előtt a kérdést: kicsoda nekünk Jézus? mit kíván tőlünk? s hogyan kell vele szemben viselkednünk?

1. *Kicsoda nekünk Jézus?* Jézus a mi királyunk. Hogy ő valóban király, nem szükséges hosszan bizonyítani. Királyi címe nemcsak istenségéből folyik, hanem megváltói tisztjéből is, hisz ő saját vérén megváltotta és szeretetével meghódította az egész világot. Királynak címezte őt a Szentírás is. Már a mózesi jövendölések úgy beszélnek róla, mint felkent királyról, kit Isten küldött a világ urául. A zsoltáros ismételten királynak nevezi őt s az angyal is, aki a Megváltó születését közvetlenül bejelentette, így beszél róla: „És királykodni fog Jákob házában és az ő királyságának nem lesz vége". Hasonlókép nevezi őt királynak a Titkos jelenések könyve: „Az ő fején — úgymond — számos korona van és a homlokán és derekán írva vagyon: királyok királya és uralkodók uralkodója". S Jézus maga is királynak nevezi magát. Pilátus csodálkozó kérdésére: „Tehát te király vagy?", így felel: „Te mondád, én király vagyok, de az én királyságom nem e világról való".

Jézus csakugyan a századok királya. Nincs uralkodó a földön, akinek annyi híve volna, mint neki, akit oly mély alázattal, imádó hódolattal köszöntenének milliói. Más királyok trónja ingatag, ma vannak, holnap nincsenek. Ma hozsannázik neki a tömeg, holnap forradalmat készít s lerombolja trónjaikat. Más királyokat csak féli birodalmuk, Jézus felé a szívek rajongó ragaszkodása és égő szeretete csapong. Más királyok csak külsőleg uralkodnak. Jézus a lelkekben, a szívekben is úr. Más királyok fegyverek és érdekek erejére támaszkodnak, Jézus királysága a minden fegyvernél és halálnál is erősebb szereteten épül fel. A földi királyok maguk is mulandó, törékeny, véges elméjű emberek, Jézus mint istenember messze felette áll minden emberi gyarlóságnak, végességnek és törékenységnek.

2. *Mit akar Jézus?* A mi királyunknak szándékai

is királyiak. Meg akarja hódítani az egész világot. Nem azért, hogy leigázza, hanem hogy megszentelje, boldoggá tegye és üdvözítse az embereket. Ki akarja emelni az emberiséget a tévedések és bűnök örvényéből; nemesebb, tisztább, szebb és szentebb emberekké és főleg Isten fiaivá akarja nevelni őket. „Azért jöttem — úgymond — a világra, hogy életek legyen és bőségesen legyen." Azt akarja, hogy csodálatos közelségének tiszta, nemes, fenkölt levegőjében éljünk, békében, szeretetben, munkálkodásban és rendben töltsük napjainkat itt a földön és egykor valamennyien bevonuljunk az ő otthonába kimondhatatlan örömök, dicsőség és boldogság közé. Hol van király, akinek szebb és magasztosabb hódító tervei lennének?

És Jézus ezt a nagy célt nem erőszakkal, nem felülről akarja elérni, hanem mi általunk, emberek által, a mi közreműködésünkkel. Segítőtársakat toboroz, akik mindenekelőtt maguk telnek el az ő szellemével, ezt aztán tovább lehelik s igyekeznek Jézus tanai szerint alakítani át az egész világot. Ezek közé az apostoli lelkek közé hív meg az Úr Jézus engem is s öröme telik benne, ha igyekszem magam is terjeszteni az ő országát.

Nem megtisztelő feladat-e ez? Nem minden földi hivatásnál magasztosabb küldetés? Ily királyt szolgálni s hozzá ily közelről, ily nemes s igazán királyi célnak szentelni erőnket: nem felemelő s kitüntető szerencse-e? Ha egy mindenkép kimagasló földi fejedelem varázsa százezreket igéz meg s lelkesít hősi tettekre, mennyivel inkább méltó, hogy határtalan lelkesedéssel csatlakozzunk Jézushoz és az ő zászlójához!

3. *Hogyan kell Jézussal, a mi királyunkkal szemben viselkednünk?* Jézus hívó szavára csak egy lehet a válaszunk: a lelkes követés. „És elhagyván mindenüket, követték őt." Jézusért minden áldozatot érdemes meghozni, mindenről érdemes lemondani, minden fáradságot érdemes magunkra vállalni. Az ő követésének feltétele azonban az, hogy a keresztjét is magunkra vegyük: hogy érjük be ugyanazzal a sorssal, ami az

övé volt. Legyünk alázatosak, szelíd szivűek, békeszeretők, tiszták, igazságszeretők, mint ő volt. Mennél jobban kialakítjuk magunkban az ő képmását, annál alkalmasabbak az ő országának terjesztésére is, annál hasznavehetőbb eszközök leszünk az ő kezében, annál igazabb bajnokai az ő hadseregének.

Elhatározás. Szorgalmasan fogom tanulmányozni az Úr Jézus példaképét, mint az Evangéliumból elénk tárul s mindent elkövetek, hogy az ő királyságának méltó részese s terjesztője legyek.

Istentelenség harca az istenhívők ellen.

Honnan szakad ránk az a vallásgyűlölet, amelynek manapság mindenfelé oly megdöbbentő nyilvánulását vagyunk kénytelen szemlélni? Honnan fakadnak fel ennek a mérhetetlen gyűlölethullámnak forrásai, honnan csap mifelénk az az emberi mértékkel szinte nem is mérhető és nem is magyarázható gyűlölet és tajtékzó harc, amelynek középpontjába kerül és középpontjában áll minden, ami katolikus, vagy azzal némi vonatkozásba lép? — Ilyesféléket kérdeztem egyik legutóbbi beszédemben és kerestem rá tapogatózó feleleteket.

Ma és szinte mindig folytatnom kell ugyanezt a sok sűrű feketeséget felkavaró gondolatot. Hiszen élet-halál kérdés ez minekünk, akik Isten mellett állunk és álljuk a roppant vihart. Hiába magyarázgatom én akármily szépen és kifinomultan az Evangélium finomságait, a tiszta élet megejtő szépségeit, ha egyszer felrobbantják már a templomokat is. Hiába szólok az angyalok nyelvén bár, ha ma már nem arról van szó, hogy az emberek egyszerűen hátatfordítanak a templomoknak, vagy közömbösen mennek el mellette, hanem ádáz gyűlölet acsarkodik fel bennük, mihelyt templomot látnak és sokhelyt már nemcsak keresik a módot és a gyutacsot, hogyan robbanthatnák fel gyűlöletük tárgyát, a templomokat, hanem híres és sokszázados európai műveltségű és törté-

nelmi katolikus országokban ezt már rendszeresen meg is teszik, állami asszisztenciával, ahogy a napilapokból szerte olvashatjuk, nem is a katolikus ujságokból csupán.

A mai evangéliumban előttünk áll a naimi halott. Itt is előttünk halott fekszik. *Lelkileg* halott. Nem egyetlen halott fekszik előttünk csupán, hanem tömérdek, egész sereg, kiknek száma légió. Halott az, akiből kiveszett, elszállt a lélek. Ime, hány meg hány ember van ma, akikből szintén kiveszett a lélek, a lélek lelke: az Isten hite és akik nemcsak maguk halottak, hanem akik fertőző miazmákkal másokat is megmérgeznek. Egyszer már le kell velük számolni, fontolóra kell venni sorsukat és meg kell találni velük szemben a megelőzés, a preventív módszereket. A templomi szószékeken, Isten színe előtt egyszer már gondolkozni kell velük szemben fennálló kötelességeinkről is.

1. Miről is van szó? Egy új világháborúról, a *világnézetek* ádáz háborújáról, sőt annál is sokkal és vadabb és kegyetlenebb háborúról, mert itt nincs még árva lehetőség sem a fegyverszünetre, a békekötésre. Itt *nincs lehetőség paktumra* és tárgyalásialapra. Az istengyűlölet az Isten hitének teljes és totális kiirtását akarja elérni, a vallás legteljesebb megsemmisítését bármilyen eszközzel. Itt nem érvényesek a nemzetközi jog harci szabályai és módszerei, itt a kannibálok harca dúl ellenünk.

Ennek az ádáz vadságnak az oka az, hogy itt kétféle életfelfogás áll harcban egymással. És ráadásul a katolikus életfelfogás e háborúban nem éri be a puszta tűrés és állandó vereség szerepével, hanem *itt már a katolicizmus is egyéni és kollektív harcot, kardot hirdet.* Itt már ő is éles és meg nem alkuvó harcban áll.

Az *egyik életfelfogás* szerint mi mindannyian kicsiny részei vagyunk egy hatalmas isteni világtervnek. Ő a kezdet és cél. Őt elérni az élet feladata, őt elhagyni baj és tönkrejutás minden vonalon. Erre

vezet a kinyilatkoztatás és az újszövetség. Őt hozza közelebb hozzánk maga Jézus és az ő Egyháza. A világ legnagyobb boldogsága nem más, mint Ő, mert a legtökéletesebb és a legjobb, a legnagyobb és a legmaradandóbb, a legvégtelenebb és legleereszkedőbb...

A *másik életfelfogás* szerint akár igaz, akár nem mindaz, amit az első felfogás tanít, ne is vizsgáljuk, ne is kutassuk, mert egyszerűen neki nem kell az Isten, mert mi csak anyagot és testit akarunk. Mindent akarunk, amit a fizika elénk tár, amit ez a világ nyujt, de csakis itt és ezen napsütötte világon akarjuk, mégpedig minden korlát nélkül. Mivel pedig ebben a korlátlan életélvezetben épp az istenhit az egyedüli korlát, azért mindent fel kell robbantani, ami az istenhit szolgálatában áll. Nem kell tehát ennek a világnézetnek se erkölcs, sem állami rend, sem szabadság, sem méltóság, sem tisztelet, sem igazság. Elavult, ócska szavak és fogalmak a korlátozásra! Az élet kiélvezése a testi kiélésen kívül a hatalom, más emberek fölött való uralkodás megszerzése, a hatalomrajutáshoz pedig legrövidebb és legbiztosabb út a — forradalom. Legjobb trambolin ehhez a munkásság, a hatalmas és felelősség nélküli és tetszés szerint izgatható és terelhető munkástömegek, amely műveltség és mélyebb gondolkodás híjával van s ezért legkönnyebben befolyásolható. Ezért lehet a mai élet legvakmerőbb hazugságának, az ú. n. „próton pszeudosz"-nak nevezni azt a szólamot, hogy a munkásság *felszabadítása* a céljuk. Ez már csak azért is velejéig hazug szólam, mert a vallástalanság a munkásság felszabadításának nem lehet eszköze és mindenütt csődöt is mondott ez a „felszabadítás", ahol a vallástalanság lett a vezérelv ehhez. Nem eszköze bizony a munkásság felszabadításának a vallástalanság, hanem épp ellenkezőleg — ártója, új rabszolgaság és az ember méltóságának lealacsonyítása a velejárója. Viszont a vallás nem gátlója a munkásság felszabadításának és egyáltalában nem oka a munkásság súlyos társa-

dalmi elnyomorodásának, hanem a kizsákmányoló és minden erkölcsi fék nélkül számító gazdasági rendszer.

Tagadhatatlan azonban, hogy *sikerült sokakat meghódítani* ennek a velejéig téves és embertelen eszmének. Ma már világuralmi törekvés lett az a mozgalom, amelynek egyetlen jelszava: „el az Istennel!" És mert nincs semmi igazsága, azért *brutális* a hang is, amelyet használ. Lenin nyiltan hirdette és a szovjet az iskoláktól a közéletig mindenfelé harsogja, hogy „leköpi önmagát az, aki Istenben hisz!" Ugyanilyen brutálisak az eszközei is egytől-egyig: társadalmi rendszer lett a féktelen terror, a politikai rendőrség, a GPU és a Cseka, „hidegre"-tevés stb.

Legmegrázóbb, hogy *nálunk is vannak* olyanok, akik velük éreznek. És ráadásul ezek nem is csendes, hanem nagyon is hangos, harcos ateisták. Nem szégyenkeznek azon, hogy életüket nem szabják az Istenhez, hanem kérkednek vele, hangosak és szájasok, sőt a munkahelyeken és az irodákban másokra is szinte rákényszerítik tetszetős kiagyalásaikat és ledér életfelfogásaikat. Lemosolygnak másokat, akik nem úgy élnek és éreznek, mint ők, de azért az emberi „szabadság" harcosainak szeretik hirdetni magukat. Vagyis ezt úgy értik, hogy *nekik* legyen szabad minden, a másnézetűeknek ellenben semmi se legyen megengedve, még a gondolkodás szabadsága sem. Hányan vannak nálunk, akiket nem ráz fel a harangszó, nem ejt gondolkodóba a templom vagy a csillagos ég. Nem veszik fontolóra a Glóriát a betlehemi éjtszakában, nem döbbenti meg őket a Golgota Krisztusa, sem a „Consummatum est — Beteljesedett!" Az, hogy maga az Isten jött el miértünk, hogy magához édesgessen minket.

Hányan vannak, akik a templom mellett úgy mennek el, mintha valaki a klinika mellett azzal menne el, hogy ott csupa csalók vannak, akik uralkodni akarnak a betegeken és a pénz a mindenük, az egész orvostudomány pedig merő kuruzslás csupán. Igen, ugyanilyen vélekedéssel vannak nálunk is már elég sokan

a templom, a papság, a vallásosság és a hit felől. Hiszen elvégre a templom is klinika, ahol a legfőbb orvostudomány hajol le mélységes szeretettel a szenvedő emberiség fölé.

Harc van tehát, könyörtelen és irgalmatlan harc. Vége a lagymatag és álmatag ingadozásnak! Mindenkinek színt kell vallani! Nincs többé kétkulacsos politika e téren sem és véresen igaz, hogy nem lehet két úrnak szolgálni. Európa a válaszúton áll a szónak eredeti értelmében: vagy visszatér Istenhez, vagy felborul minden.

Vajjon csak politikai ez a harc? Az is, de legmélyebben világnézeti és erkölcsi érdekeltsége van. Hiszen ők maguk mondják, hogy az istenhit a legerősebb alapja annak a világrendnek, amit ők felrobbantani akarnak!

2. *Kik felelősek* e lelki rombolásért? Nagyon sokan és nagyon régóta. A mai rombolás előidézésében felelősek elsősorban

a) bizonyos *művelt osztályok,* irodalmi szalónok, külföldi és hazai parlament és az a társadalmi bölcselet, amely kitermelte és a felső tízezer életében általános társalgási tónussá tette a vallástalanságot. Voltaire szellemességei nyomán gúnyolódni kezdtek a vallásos embereken, előbb a falusi lelkészeken, majd valamennyin. Gúny és nevetség tárgya lett a vallás, annak szertartásai, annak tételei. Butaságnak bélyegezték a hitet és tudománynak a hitetlenségnek, felvilágosodottságnak a társadalmi vallástalanságot. Előkelő volt az antiklerikalizmus, az egyházellenesség. Így lett szalónképes a gyakorlati pogányság. Innen leste el és vette át a léha napisajtó, ami most megbosszulja magát. Az agitátorok már csak a végső konzekvenciákat vonják le: ha ezeknek szabad volt ilyenekké lenni, nekik sem tilos.

b) Az *államhatalomnak bizonyos képviselői* is elősegítették ennek az istenellenes hatalomnak elterjedését. Az a liberális egyházelnyomás volt ennek legfőbb kitermelője, amely mindenkinek féktelen sza-

badságot engedett, csak az egyházi ügyeket késleltették, az Egyház szándékait és terveit hallgatták el, és tették félre, még ha nyilvánvalóan nemzetmentő szolgálatokat tett volna is. Míg egyik oldalon mindent megtettek az ellen, hogy az Egyház, a papság és a vallásos társulatok ne fejthessék ki hatásukat, ugyanakkor minden lehető módon pártolták a felforgatókat és azok működését. Mindenesetre nem tettek ellenük semmit, vagy édeskeveset, ami pedig itt egyet jelent a nyilt pártolással. Még akik magukat keresztényeknek nevezik is közülük, azok is leülnek tárgyalni az istentagadás közismert vezéreivel és komolyan veszik őket, mert hát a „párt" érdeke is így kívánja. *Nem vonták el a talajt az izgatás elől* és most nem lehet csodálni a szomorú eseményeket. Egykor a szociálreformereket vették komolyan, amikor ezek közül egyesek a nyilt istentagadásra építették reformjaikat. Hiszen a társadalom emberibbé való megújításának terve a pápák egész sorának, a püspökök egész karának égő gondja volt s ma is az. Az Egyház sohasem állta útját, sőt elősegítette mindig a helyes és alapos társadalmi reformokat, sőt sürgette is azokat, mint a keresztény vallás főkövetelményét. Csak a forradalmi és vallásellenes szociálreformokat vetette félre módszerei közül.

c) A *társadalom egésze* is felelős e lelki rombolásért. Vagyis mindenki, aki káromolt, gúnyolódott a hiten, aki templomot került, aki csélcsap volt, aki családot züllesztett, aki gyermekének és a gyermekeknek rossz példát adott, az mind-mind rombolása volt az Isten országának és rettenetes útkészítője a szellemi s társadalmi bolsevizmusnak.

Tudni kell ugyanis, hogy a bolsevizmus nem született egyszerre harcrakész fegyverben, mint hajdan Pallas Athéné, hanem kicsiny apróságok segítették hatalmassá. Hány meggondolatlan fecsegés rombolta le a hivő fiatal leány vagy fiatalember ártatlan lelkében a szilárd világnézetet! Hány meggondolatlan vagy tervszerűen irányzott gúnyolódás és élcelődés fagyasz-

tot le jóindulatot és jóakaratot a félénk és szemérmes lelkekben! Hány tréfa gyilkolt meg jószándékot! Hányan nyúltak a bűn felé, mint modern megoldás felé és lettek felesküdt szolgái, rabszolgái az istentagadó és istengyűlölő, valláskerülő világnézetnek, életszemléletnek!

3. *Mi forog kockán* és hová vezet ez? Ez a legizgatóbb kérdés ma. Pedig ma még nem tudhatjuk teljesen, hiszen mindez beláthatatlan következményekkel jár. Annyit mindenesetre tudhatunk már most is, hogy ahol ez az istengyűlölő életszemlélet és a bolsevizmus célt ér, ott

a) az *egyéni életből* kivész minden eszmeiség. Az ember egysorba kerül az állattal, hiszen csak ez a föld lesz az élet célja és nincs túlvilági hit és mennyei remény. Az élet pedig itt csupa munka és gyötrődés, álmok és vágyak szövevénye, de kielégítetlenül. Akárcsak az állaté, sőt annál sokkalta rosszabb, mert az állat eléri mindig a célját és természetes vágyát, amit kiagyalni tud. Az ember azonban teljesen boldog sohasem lehet itt e földön. Pláne nem a bolseviki és istenellenes, vallásnélküli társadalmi életben! Kivész az erkölcsi nemesség is, hiszen minek tekintettel lenni az emberre az ilyen társadalomban. Aki bírja, marja! Aki minél több előnyt tud szerezni, akármilyen áron és módon, annyit ér. Nem lehet helye az ilyen társadalomban a finomságnak, a másra való tekintetnek, a könyörületnek, a jóságnak, a kedvességnek. Legfeljebb csak annyiban, amennyiben ezzel be tudom csapni embertársamat, hogy hasznom legyen belőle.

b) A *társadalomból* kivész az igazi erkölcs, mely így az erő jogává durvul. A gyengébbnek, az „életképtelennek" eltiprása természetes velejárója. Nem csoda, ha ez a társadalom tudta kitermelni a sterilizációt, a társadalmi emberirtás borzalmas pogány törvényeit. Eltiporják a nő méltóságát, hiszen csak annyiban van rá szükség, amennyiben pótolja az állam emberanyagát és legfeljebb ha mint élvezeti cikket vesszük számításba. Mi lesz az ilyenek közt a család-

dal, a gyermekkel? Mivé lesz az állam, a haza? Hiszen így az ember az állam rabszolgájává torzul ismét, ami ellen évszázadokkal ezelőtt oly éles harcot vívott a kereszténység! Mivé vadul a nemzetközi érintkezés is? Állandó fegyverkezéssé, amely mindig reszketni kénytelen egy borzalmas, emberirtó háborútól, hiszen mi lesz a nemzetközi megállapodásoknak, a jognak a garanciája? Az egyik állam lesi a pillanatot, mikor ronthat hadüzenet nélkül a másikra világuralmi mámorában. A rablógyilkosok morálja lesz a nemzetközi jog alapja és kodifikálója.

c) Tönkremegy *a lélek örök élete* is, hiszen „aki nem hisz, elkárhozik!" Nem szabad elfelejteni, hogy a keresztény Egyháznak nem a műkincsek elrablása és elpusztulása fáj, nem a templomok felrobbantása és még csak nem is a papjainak, apácáinak legyilkolása, a hívek tömegeinek lemészárlása a legfájóbb. Hanem elsősorban és mindenekfelett az, hogy szisztematikusan kiirtják az emberek lelkéből a hitet, a hitre való fogékonyságot, raffinált módszerek egész sorával azon mesterkednek, hogy meggyöngüljön, főleg hogy kivesszen a természetfölöttiek iránt való fogékonyság és odafordulás az emberek lelkében. A léleknek a meggyilkolása fáj az Egyháznak, mert „attól féljetek, aki a lelket is a gyehennában vetheti!" Az ilyen halottak egész légiója szaladgál pedig a városok, sőt a falvak utcáin is ma már. A kiveszett hit aztán az erkölcstelenségnek adja át helyét. Ez a legnagyobb baj, ami minden műkincsnél és templomnál jobban fáj az Egyháznak.

Hiszen az Egyház a történelme folyamán már rengeteg műkincset vesztett. A rablószenvedély még a legutóbbi időkben is, a francia szekularizációnál és nálunk a II. József egyházrablásánál is ebben lelte kedvét. Nem, az Egyház nem régiséggyűjtő, hanem élő lelkek gyűjtője. Ha elrabolták kincseit, mindig kezdett új kultúrát teremteni és lettek a kincses lelkek természetes folyományaként műkincsekkel tele a templomok is. Szent Lőrincnek, a vértanu diákonusnak esete

ma is elevenen ismétlődik: az Egyház igazi kincsei az emberek lelkei, még akkor is, ha az az ember testileg nyomorék vagy társadalmi koldus is.

A *legnagyobb veszély* fenyegeti tehát az Egyházat, amely ellen mindenkinek kötelessége szembeszállni. Az emberek elcsábítására és lelkük meggyilkolására sohasem történt annyi kísérlet és annyi raffinált és szisztematikus üldözés, mint manapság, amikor az istentelenség akár a bolsevizmus, akár más egyházgyűlölő államrendszer formájában az emberek közgondolkodására vadászik hihetetlen ördögi módszereivel az ujságok és a rádió útján.

Tehetünk-e mi ez ellen valamit? Csakis mi tehetünk, hiszen mibelőlünk áll elő az Egyháznak, Krisztusnak titokzatos Teste. Mit kellene tennünk? Mondjuk meg a félrevezetett embereknek, hogy ők nem rosszak, hanem becsapottak, elhanyagoltak és félrevezetettek. Mondjuk csak meg nekik: Mit akartok? *Miért féltek az Istentől* oly gyűlölködően? Hiszen igaz, az Istennek parancsai vannak és törvénye, de viszont Ő a legszebb, hiszen nézzük a csillagvilág ezernyi pompáját, a természet ezernyi szépségét, a virágok miriádnyi pompáját, amihez foghatót még a híres Salamon király tündöklő pompája sem hasonlítható. Ez az Isten ily szépségeket tudott létrehozni. Micsoda szépséges valaki lehet Ő!

Mondjuk meg ezeknek a szerencsétlenül elvakított embereknek: mit féltek az Istentől, hiszen igaz, hogy parancsai vannak, de viszont Ő a legjobb! Micsoda szelíd jóság pl. Jézusnak leereszkedése a naimi özvegy bánatához! Micsoda jóság járt köztünk az őt igazán követő emberekben! Ne mondják nekem, nem a vad, a robusztus erő és erőszak ami imponál. Nem igaz! A jóság az, ami lenyügöz. A jóságot nem lehet elfelejteni sohasem. Ha a föld megannyi szelíd embere és jóságos lelke ily boldogító és kellemes, mily jó ezek ősmintája, maga az Isten! Mit féltek tőle tehát?

Mondjuk meg nekik: Mit féltek az Istentől, hiszen ő a leghatalmasabb! Jaj volt mindenkinek, aki valaha

is a történelemben az Isten ellen támadt. Még e világon elérte végzete. Hát mégis, a másik világon, ahol szemtől-szembe is ő az egyedlen Úr s ahol a Gonosznak már nincs hatalma még a csábításra sem! Mondjuk meg ezeknek a szerencsétlen embereknek, hogy miért félnek az Istentől, hiszen Ő a legmaradandóbb! Lám, hol vannak a régi ateisták, a régi istengyűlölők vagy egyházüldözők! Ki beszél ma már Néróról, Diokleciánról, vagy a hitehagyó Juliánusról? Legfeljebb csak annyian, akik az Egyház történelmét tanulják Hol vannak a Szép Fülöpök egyháztipró önkényei? Hol van és ki beszél és ki lelkesedik ma pl. Voltaire-ért? Ki tiszteli Dantont és Robespierre-t? Ki hódol ma már Marxnak, Engelsnek vagy Leninnek? És csak 20 év mulva is, ki fogja vérét ontani a mai vallásgyűlölő és egyházüldöző világhatalmasságokért? Pedig 20 év micsoda az idők és a történelem évezredes sorozatában?

Nektek pedig azt mondom, amit a haláltusáját vívó Jézus mondott az Őt szerető, Érte rajongó, de elfáradt és gyenge embereknek: „Virrasszatok és imádkozzatok, mert ez a sötétség órája!"

A jászol előtt.

Kedves Karácsonyunk beköszönésével régi szokás szerint „Betlehemet" állít fel a nép a családi tűzhely körül, vagy a templomban: kis istállót jászollal, mosolygó kisdeddel, pásztorokkal... A jászol mellett kis mécset gyujtanak, s aztán e „Betlehem" előtt zengik el a szép karácsonyi énekeket: „Krisztus Jézus született, örvendezzünk!" stb.

Régi, népies, egyszerű szokás, de kedves, és mély jelentőségű örökszép szokás is!

Hiszen mennyi fenséges és vigasztaló igazságra vet fényt az a mécsláng a jászol mellett! Mennyi bámulandó, és mégis oly kedves titkot árul el, annak a szeretetreméltó kisdednek a szeme ott a betlehemi jászolon!

Ha nem figyelted meg még, kedves olvasóm, ugyan térdelj oda a jászol elé, és hallgasd csak meg, mi mindent nem beszél el az a csendes jászol, s az a néma fény?

Elmondja mindenekelőtt, amit soha emberi nyelv elmondani nem képes, és amit mégis soha meg nem gondolhatunk eléggé: elmondja Istenünk mérthetetlen *irgalmát, szeretetét az emberiség iránt.* „Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött fiát adá, . . ." hogy üdvözüljön e világ ő általa. (Ján. 3.)

Azt kérdezte egyszer tanítványaitól az Üdvözítő? Lehet-e valakinek nagyobb szeretete, mint hogy ha életét adja barátaiért? És azok azt mondták: Nem lehet. A jászol, az istálló máskép beszél; azt mondja: igenis lehet; hiszen még ennél a túláradó baráti szeretetnél is sokkal nagyobb szeretet az, ha a végtelen Felség saját isteni Fiát adja oda nem hű barátjaiért, hanem ellenségeiért, Fia hóhéraiért!

A jászol valóban Isten jóságának hangos bizonyitéka. Ez az a forrás, melyből Isten legszebb ajándékai áradnak szét a világra.

Mi volt a világ, mielőtt e jászol, mint az emberré lett Isten szegényes trónja, megjelent?

Az Ó-kor egész története — egyetlen siralmas felelet erre a kérdésre!

Az értelem — minden aprólékos tudákosság és kifejezési ügyesség mellett is — a legnyomasztóbb sötétségben tapogatódzott; és kétségbeesve kérdezte szfinkszeit, hogy hát voltaképpen mire való is az a „legnyomorultabb állat a világon" (Homérosz szava), mely élete elején négy lábon jár, azután kettőn, s élte végén hármon? . . . Olyan lángelmék, mint Nagy Sándor és Caesar képesek voltak magukat isteneknek, öröktől való, önmaguktól létező, végtelen fenségű lényeknek tartani és tartatni. Az igaz, hogy gépeket kombinálni, óriási vízvezetékeket, körszínházakat, piramisokat és obeliszkeket emelni, szobrokat és mese-költeményeket faragni; ahhoz az antik „klasszikus" műveltség páratlan ügyességgel értett. De mi ez, mikor mindamellett

az öt ujjunkon is fölsorolhatnók azt az egy-két ókorit, akit a szellemi barbárságból mindez valóban kiemelt!

Már csak az az egy tény, hogy a Krisztus-előtti népek legjobbjai sem találták helytelennek a rabszolgaságot, és hogy tényleg az ókori emberiségnek legalább háromnegyed része emberi jogaiból megfosztott, baromi életre kárhoztatott rabszolga volt: ez az egy tény maga is elég arra, hogy a Krisztus-előtti értelmi műveltséget teljesen megvessük és megútáljuk!

Hát még a szív, az akarat, az erkölcs műveltsége? Ó arról jobb, ha nem is beszélünk! De egy szót sem! A történelem feljegyzései iszonyú, a szó szoros értelmében borzalmas világot derítenek Róma és Hellasz erkölcsi műveltségére, hogy az állatiasságba valósággal beléfult egyéb népeket ne is említsük! Nem, ne is szennyezzük be képzeletünket azon természettipró bűnök légióinak emlékével, melyek ama korban úgy a népek, — mint az egyeseknek rendes teendőik közé tartoztak!

Csak a ki teljesen járatlan a történelemben, csak az tagadhatja, hogy a világnak az igaz műveltséget Betlehem hozta meg. A jászolon trónoló király hozta meg a bolygó értelemnek az igazság fényét, a szívnek az erényért való lelkesedést, az egyeseknek az erkölcsösséget, a nemzeteknek a békét és valódi virágzást.

A jászol tanszékéről Isten oly erényekre tanítá az embereket, minőket azelőtt hírből is alig ismertek; és leszoktatta őket olyan bűnökről, melyek az Ó-kor elernyedett nemzedékének úgyszólva vérébe mentek át. S alig telt belé egy-két évszázad, az emberiség nem kegyetlen hódító hadjáratokban lelé kedvét, hanem békés, munkás életmódban; nem fényűzés, önzés és buja élvezet volt többé az eszmény, hanem — krisztusi szegénység, önfeláldozás, vértanuság és szűzesség!

Nem csoda, ha ily módon a népek polgárosodása, művelődése és boldogulása is hatalmas lendületnek indult.

Mindennél azonban még sokkal többet adott Isten az emberiségnek ajándékul a jászollal.

Az a rezgő mécsfény, melynek világánál az isteni Kisded e világra jött, volt a hajnalpír, mely az elesett emberi nemnek az új nap érkeztét jelentette. Megnyitá az elveszett istenfiúság, a kegyelem országát, mely az eljátszott természetfölötti örök boldogságot, a mennyországot számunkra újra elérhetővé teszi.

Ha most egész életünkön át minden szenvedésünkben fenntart a vigasztaló remény, hogy egykor szenvedésünk véget ér, s örökség jutalmat szerez számunkra Isten látásán: e vigaszt, e reményt a jászol hozta meg!

Ha életünk alkonyán beköszönt a rémes óra, a halál órája, s mindentől elszakít, miben reménykedtünk: csak egy remény önt bátorságot csüggedő, reszkető, vonagló szívünkbe; s e reményt is a jászol hozta meg!

S ha egyszer eljön a boldog pillanat, hogy dicsően föltámadunk és a legszebb, legtisztább lelkek társaságában a menny végtelen örömeinek részeseivé leszünk, — és ha az örökkévalóság időóceánján át élvezzük szerető Istenünk kebelén a boldogságot, melyet „szem nem látott, fül nem hallott, szív nem érezett:" nem a betlehemi jászol hozta-e meg azt a szerencsét is, hogy ez örök, természetfölötti boldogságnak részeseivé lehettünk?

De még valami mást is mond ám a jászol. Oly szépet, oly meghatót, oly jelentőst, hogy az ész megáll bámulatában, s a szív, ha el nem fásult, felsír, felsajog belé — örömében és fájdalmában!

Mindezen mérhetetlen sok kegyelemben, mindezen felfoghatatlan szerencsében, melyre a jászol emlékeztet, nem egyenlőképpen részesülnek az egyes emberek, az emberek hibája miatt még mindig millió és millió azok száma, kikre nézve a jászol — nem jelent semmit. A pogányok a távol földrészeken, s a félrevezetett, félrenevelt modern pogányok itt körülöttünk — mindezek nem fordítják, sőt nagyrészt nem is akarják javukra fordítani a megváltás gyümölcseit.

Borzasztó sors az ez életben, s még borzasztóbb veszedelem a másvilágra nézve!

Már most lám: hogyan is esett az, hogy mi nem tartozunk e szerencsétlenek közé? hogy nem születtünk valahol Dél-Kína pogányai vagy pl. Grönland eszkimói közt? Arábia beduinjai vagy Dahome emberfaló törzsei közt? Miért kaptuk meg éppen mi a kegyelmek árját, míg annyi más, talán érdemesebb embertársunk azokat örökre nélkülözni fogja? Mi tetszhetett meg rajtunk az Istennek, hogy százezrek közül éppen minket vonzott a jászol ész- és szívderítő, örökre megdicsőítő fénye-melegéhez? míg százannyi más künn kénytelen bolyongni a vadonban, a rengetegben, a sötét, fagyos, borzalmas éj zivataraiban, künn a lélekölő fenevadak közt... „mint a juhok, melyeknek nincsen pásztoruk"...!?

Csak egy feleletet találok a talányok e talányára, s azt is a jászol néma szózata súgja meg. E felelet: „*Az Úr irgalmassága az,* hogy el nem pusztultunk!" (Jer. Sir. 3. 22.)

S e feleletből következik még valami, — erre is a jászol figyelmeztet, — hogy t. i. aki többet kapott, adjon a többől annak is, akinek kevesebb jutott. Több adomány — nagyobb kötelesség.

Ha elfogadtad a betlehemi Kisded adományainak bőségét, mutasd meg neki háládat azzal, hogy juttatsz belőle a szegényebbeknek, a lelki árváknak is; részesítesz másokat is a megváltás gyümölcseiben; törekszel hozzávezetni, megmenteni, üdvözíteni olyanokat is, kik az ő kegyelmén kívül vannak: szóval *apostolkodol.* Apostolkodol pedig, ha nem is szónoklattal és tollal, legalább részvét, Isten országa iránt érdeklődés, ima, jó példa s az apostoli működésnek (pl. a missziónak) támogatása által...

Téged odahozott adományainak kincsforrásához, a jászolhoz. Te hozd tehát oda bolyongó testvéreidet is a jászolhoz, őhozzá... Erre tanít a jászol!

Lám: nem meddő érzelgések, nem élettelen elme-

futtatások, hanem igen is gyakorlati s nagyon is sürgető gondolatok azok, melyekre a karácsonyi jászol figyelmeztet!

Visszatekintés és előrenézés.

Ha visszapillantunk egy-egy évre, életünk egy-egy szakára, mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy az Úristen nem szűnt meg mint valami pazar nyári esőt hullatni ránk adományainak bőségét. Minél magától értetődőbbnek vesszük, hogy nap süt ránk és levegő vesz körül és ruha símul a testünkhöz és étel táplálja bennünk a vérkeringést s ezer és milliárd kis sejt és szervecske működik, dolgozik, robotol bennünk bámulatos rendben és összhangban, csakhogy az életünk fennmaradjon s testi erőink zavartalanul fejtsék ki hatásukat. Ritkán vagy talán sohasem gondolunk arra, hogy mindez Isten adománya. Mi lenne, ha csak egy percig nem kapnánk levegőt! Ha egy percig megállna a szívünk verése, elakadna a szívünk működése! Száz meg száz sarkon és résen át fenyeget állandóan betegség és a halál, ezer veszedelem vesz körül minket; talán észre sem vesszük, hányszor forgunk komoly veszélyben. És az Isten mégis megtart s ad erőt, ruganyosságot a tagjainknak; szemet, hogy lássunk, amikor sokan vakok; fület, hogy halljunk, amikor sokan süketek, ép kezet, lábat, amikor sokan bénák és sánták... Minden lélekzetvételünk az Úr adománya, minden szó, amit kiejtünk, minden falat, amit magunkhoz vehetünk s lenyelhetünk, minden érverés, minden szempillantás, minden mosoly, minden öröm, minden nevetés. Egyetlen egy napon mennyi ilyen jótétemény! S hát még mennyi egy héten, egy hónapban, egy éven át, egy egész életen át!

Visszatekintésre van először szükség.

Ahogy a Napot fényben és melegségben túlszárnyalja a Hold, ahogy Isten nagyobb, mint a világ, úgy az Isten természetfölötti ajándékai is messze túlhaladják minden természetes adománynak értékét. S az Isten

a természetfölötti adományokban is ugyancsak nem fukarkodik. Mennyi jó indítás, mennyi nemes, belső ösztönzés, mennyi üdvös külső hatás ér minket sokszor egyetlen napon! Azt hisszük, egy jó gondolat, jó szó, jó könyv vagy prédikáció eredménye; igen, az is, de mindezek mellett legfőképen az Úr kegyelmi hívogatása, amely mindezeken az indításokon vagy rossztól való visszariasztásokon keresztül állandóan a mi üdvösségünket igyekszik munkálni. Hányszor volt alkalmunk egy éven át imádkozni, Istenhez szállni, ebből a poros, füstös, alacsony világból Krisztus halhatatlan és ragyogó birodalmába emelkedni! Hányszor volt alkalmunk szentmisét hallgatni, talán meg is gyónni s megáldozni! Hány millió ember van a földön, aki soha életében misét nem hallgat; nem tudja, mi az; aki soha nem hallott az Eucharisztia boldog misztériumáról. Aki nem tudja, ki az a Jézus és ki ő nekünk; nem tudja, mi az a mennyország s mi az a boldog végcél, amely felé megyünk. Mekkora hálával tartozunk az Úristennek, hogy milliók közt minket választott ki arra, hogy az ő szent Egyházának gyermekei, kegyelmeinek bőségében fürdőző, sütkérező, dúsgazdag és írigylendő fiai legyünk!

Az ilyen visszapillantásnak azonban a hálálkodáson túl még valamire kell elvezetni minket: az önvizsgálatra. Hogyan éltünk ezekkel az adományokkal és kegyelmekkel? Hogyan töltöttük el életünknek ezt vagy azt a szakát? Van-e hasznunk belőle, olyan, amely megmarad; és nem okoztunk-e magunknak kárt vele, szintén olyat, amely megmarad?

Boldogok a percek, az órák és napok, amelyeket Isten kegyelmében töltöttünk, amelyekben az Úr Jézust szerettük s hozzá közeledtünk! Amelyeket imádságban, szent elmélkedésben, vele való áhítatos foglalkozásban, a tabernákulum előtt vagy az apostolkodás aratóföldjén hasznosítottunk! Boldogok az alkalmak, amelyekben jót tehettünk s tettünk is; amelyekben egy keresztet megadóan s hősiesen viselhettünk s viseltünk is! Ezeknek az alkalmaknak, ezeknek a boldog órák-

nak emléke örökre megmarad az Úr emlékezetében s egykor gazdag és áldott gyümölcsét aratjuk majd valamennyinek.

Viszont milyen kár, ha az időt nem használtuk jól fel, ha csak magunkra s apró napi kedvteléseinkre gondoltunk, ha csak e világnak éltünk, ha talán be is szennyeztük benne a lelkünket! A véteknek és Istent feledett életnek legfelebb pillanatig élvezzük örömét, utána pedig jön a felelőség tudata s a lélek nyugtalansága. Mi hasznunk most abból, hogy mondjuk egy félévvel ezelőtt Istent káromoltuk vagy erkölcstelen beszédeken mulattunk? Mi hasznunk abból, hogy akkor vétkes gyönyörűségekben izzott a vérünk s engedtük, hagy halhatatlan lelkünket maga alá gyűrje, beszennyezze, béklyókba verje a testi kívánság szédülete? Mi hasznunk, hogy Istent alárendeltük egy léha embertárs kedvtelésének, mosolyának, lelkiismeretlenségének? Mi hasznunk, ha eszünket bűnös dolgokon járattuk, ha tekintetünket bűnös látványokon legeltettük, ha magunk is úgy viselkedtünk, öltözködtünk bálon és strandon, hogy azzal másokban bűnös gerjedelmeket ébresztettünk! Mi hasznunk van most abból s mi lesz a hasznunk az örök jövőben abból, ha misét mulasztottunk, ha vallási kötelességünket elhanyagoltuk, ha felebarátainkat megbántottuk, életét keserítettük, gyűlölködtünk s becsméreltük egymást? Jaj, mindez elmúlt, oly régen elmúlt, hogy talán nem is emlékszünk rá, de emlékszik az Isten s egy napon számon kér majd minket s nem menekülünk ki a számadás alól, míg az utolsó negyed tallért meg nem fizettük tartozásunkból!

Hányszor halhattam meg volna ebben az évben? Hányszor kerülhet az életem válságba a jövendő évben? Megérem-e a végét? Hány van, aki biztosan nem éri meg! És jaj, hány, akinek örök sorsát a következő év, a következő hónap, talán már a mai nap végleg és mindenkorra eldönti!

Előrenézést sem szabad elmulasztani.

Hogyan kell életemet leélnem? Azzal-e, hogy csak

jól ki kell használni minden javát-savát, minél többet örülni benne s minél kevesebbet szenvedni? Azzal-e, hogy a pillanatnak élünk, csak magunkra, sőt csak a testünkre gondolunk? A mai divatos életbölcseség abban áll, s nagyon sokan állandóan úgy beszélnek s tesznek, mintha csakugyan ez és semmi más nem volna az élet igazi célja és rendeltetése.

Roppant tévedés! Az élet nem azért adatott nekünk, hogy vagyont gyüjtsünk benne. Nem azért, hogy élvezzük! Nem azért, hogy minél több fény, kényelem, tündöklés, előkelőség vegyen körül bennünket. Nem azért, hogy a dicsőség és hírnév arany köde fogja körül a szemünket, hogy jókedvű társaság, meghitt otthon, gyengéd érzelmek és érzéki gyönyörök fojtsák mámorba a lelkünket. Ez az élet nem azért adatott nekünk, hogy azt tegyük vele, amit akarunk. Ezt az életet az Isten adta nekünk, ő a mi alkotónk és mindennek ura, amiből az életünk alakul és összetevődik s ő ezt az ő legfőbb teremtői s uralmi jogát senkire át nem ruházta, még miránk sem! Nem mi vagyunk a magunk urai, mi önmagunknak legfeljebb a felelős jószágigazgatói, gondnokai, sáfárai vagyunk. S minden erőnket, minden időnket, egész életünket arra kell fordítanunk, amire ennek az életnek szerzője rendelte azokat. Az Isten pedig arra rendelt mindent, hogy őt megismerjük, szeressük, szolgáljuk s azáltal az igazi, egy, örök boldogságot elnyerjük. Ez és semmi más az élet igazi célja, a többi mind csak látszat, kulissza, görögtűz és agyrém. Vagy legfeljebb lépcsőfok és eszköz, szerszám és körülmény.

Nem az a fontos az életben, hogy mily szerepet játszunk benne, épúgy, mintahogy egy színházban nem azt tapsolják meg, aki a legcifrább ruhában páváskodik a színpadon, hanem aki a szerepét, akár Lear király az, akár az udvari bolond, akár Bánk bán vagy Endre király, akár Tiborc, a paraszt: jól és kitűnően, kifogástalanul és tökéletesen játssza meg. Az élet is színdarab, isteni színjáték, minden év egy 365 felvonásos dráma: nem az a fontos benne, hogy én egy gazdag embert

játszom-e benne vagy szegény eltaposott koldust, hogy ragyogó királynő vagyok-e benne, vagy törődött, kitaszított, kitagadott s kínok közt vergődő koldusasszony; nem az a fontos, hogy az írígyelt szerencsefi szerepköre jutott-e nekem eljátszásra, vagy a bibliai Lázáré. Hanem az az egy a fontos, hogy amit játszanom kell, azt jól játszom-e le: úgyhogy lelkemnek haszna legyen belőle s örök célomat elérjem általa. Az örökkévalóság szempontjából annyira mindegy minden egyéb! A szépség lehet súlyos veszedelem is és talán nagyon sokan kárhoztak el már miatta; épúgy a gazdagság, a hírnév, a hatalom, a földi kiválóság. A pénz s a gazdagság is lehet a boldogtalanság eszköze, épúgy mint a szegénység és nyomor; a könnyű élet épúgy válhatik lelki kárára, mint a szakadatlan kálváriajárás. Az egyik ilyen, a másik olyan körülmények közé született: Isten rendelte így s azt akarja, hogy te itt, ő meg amott teljesítse kötelességét. Aki katolikusnak született: attól az Isten hűséget kíván az igaz hitben; aki nem katolikusnak született: annak az a feladata, hogy keresse az igazságot s talán hosszas kutatás, fáradozás és utánjárás árán legyen annál hálásabb megbecsülője a nehezen talált kincsnek.

Ha Isten kegyelmét és az üdvösséget eléred az életed által: mindent elértél s mindegy, hogy közben ragyogtál-e, kacagtál-e, avagy nyögtél és sírtál. Ha Isten kegyelmét s az örök boldogságot elveszted: mindent elvesztettél s akkor kevés vigasz lesz, hogy rózsák közt hullottál lefelé a borzalmas örvény felé.

Ezt a világfelfogást persze bizonyos modernek szeretik úgy feltüntetni, mint valami exotikus, különc életnézetet, amely mindent „sub specie aeternitatis", az örökkévalóság fényével tekint. Pedig nem ez a különc és téves világszemlélet, hanem ellenkezőleg: ez az egyetlen reális és biztos filozófia s éppen az az őrület, ha valaki mindent a múló perc, a rohanó s elvesző idő hamis prizmáján keresztül néz, sub specie momenti.

Ó, töltené be egész valónkat ez az egyedül igaz

és egyedül komoly életszemlélet, a krisztusi és keresztény világfelfogás e nagyszerű s ugyanakkor oly egyszerű és kristálytiszta törvény! Mily bölcs és szép lenne akkor az életünk, mily egyensúlyos és derűs, mily rendíthetetlen a nyugodalmunk, mily szelídültek a fájdalmaink, mily bizakodó a jövőbe nézésünk! Akkor nem céltalan és értelmetlen kapkodás lesz a földi vándorlásunk, hanem egyenes, ingathatatlan, szilárd járás az egy cél felé: az élet, a világosság, a boldogság, a mennyország: Krisztus országa felé!

Februári gondolatok.

Gyertyaszentelő! A Szent Szűz első, nagy önfeláldozásának napja! Amilyen boldogság s kitüntetés volt, hogy Jézus anyja lehetett, époly fájdalmas áldozatokkal járt, Jézusnak mint megváltónak szenvednie kellett s Szűz Mária vele szenvedett. Mikor Jézus még gyermek volt, Szűz Mária már vállalta az áldozatot, hogy csak azért nevelje isteni gyermekét, hogy aztán elvegyék tőle. Hogy hóhérok kezére juttassák, megkínozzák, kegyetlenül megöljék. De a Szent Szűz meghajolt az Isten végzése s Szent Fiának akarata előtt. Az emberiség megmentésének s az engedelmességnek oltárán áldozatul hozta legszentebb anyai érzelmeit.

A kereszténynek s a kongreganistának életében is állandóan együtt van a gyertyaszentelő kettős titka: az öröm és a fájdalom. A lelki kincsek boldog birtokának tudata, de az áldozathozatal kötelességének tudatával együtt. Éppen mert nagyra vagyunk hivatva, kell tudnunk áldozatot is hozni. Lemondani, hősies önfegyelmezést gyakorolni. Minden nagy dolog áldozatból fakad. Senki sem ér semmit, hacsak áldozni nem tud nemes, szent eszmékért, Istenért, lélekért, Egyházért. A Szűzanya legyen példaképünk ebben a dicső, de nehéz hivatásban. Az ő bemutató áldozatának szentelt gyertyái fényeskedjenek ilyenkor nekünk

s csillogjanak reményt és bizalmat a szívünkbe akkor, amikor fáj az áldozat, nehéz a szenvedés, tüskeként éget a lemondás!

*

A katolikus világnak nagy eseménye van. Az elmúlt hetekben került nyilvánosságra Őszentsége, XI. Pius pápa új körlevele a keresztény házasságról. Jelentős, korszerű kérdés, rengeteg bonyodalommal összekötve. Az emberek nagyrésze nem is tudja, mily fontos, nemcsak isteni parancs alapján, hanem az emberi társadalom boldogulásának szempontjából is, hogy a házassággal kapcsolatos összes kérdéseket ne vaktában, ne a szenvedélyek kénye-kedve szerint, hanem magasabb, keresztény, erkölcsi elvek szerint bíráljuk el.

A pápa azt mondja, hogy a házasságban is a lélek a fő s azért, amennyire csak lehet, el kell kerülni a vegyes házasságokat. Még inkább kell távol tartanunk a tisztességes keresztény társadalomtól azokat a modern visszaéléseket, amelyeket az új pogányság tett divatossá. Divat, sajtó, irodalom, regények, mozi, színdarabok bizony gyakran közreműködnek abban, hogy az emberekben a férfi és a nő viszonyát illetőleg, a tisztaság s a keresztény házasság kérdéseiben romboló eszmék terjedjenek el. Mintha nem is az Isten parancsa, hanem a vak szenvedély volna az, ami szerint a kötelességeket s tilalmakat felállítani lehet.

Régebben is voltak rossz emberek, könnyelmű vétkezők, de azok legalább tudták, hogy vétkeznek s nem voltak olyan képmutatók, hogy az ocsmányságot erénynek, a bűnt jónak és helyesnek mondták volna. Ma ez is megváltozott; ma már új és új elméleteket s szépen hangzó elnevezéseket találnak ki arra, hogy szépítsék és elfogadhatónak, sőt erkölcsösnek tüntessék fel, ami gonosz, alávaló és kárhozatos. Persze, Isten nekik nem számít, az evangélium túlhaladott álláspont, az Egyház törvényein csak mosolyognak.

Polgári házasság, törvényes válás, pajtásházasság, flört s még ki tudja hány hasonló szép szóval leplezik az Isten törvényeinek megszegését.

*

Jellemző az is: a pápa nagyjelentőségű körlevelét a napilapok közül csak a katolikus Nemzeti Ujság közölte. A többi beérte egészen rövid kis kivonattal. A pápa szava nem fontos. Bezzeg egy színésznő nyilatkozatát, egy politikus csizmadia bölcselkedéseit, vagy éppen valamely kálvinista nagyságnak esetleg semmitmondó szólamait bőségesen szokták közölni ezek a lapok.

Ebből is látszik, milyen rettenetes egyházárulást követnek el s milyen alacsony katolikus színvonalon állanak azok a katolikusok (talán még kongreganisták is?), akik még mindig azt mondják, hogy a nemkatolikus lapok „érdekesebbek". Hogyne, akiknek minden divathős vagy boxbajnok több, mint a pápa, akinek egy táncosnő szerelmi kalandjai fontosabbak, mint az egész katolikus világ Isten-rendelte tanítómesterének nagyfontosságú megnyilatkozása, annak elhiszem, hogy„érdekesebb" és többet érő az a liberális lap, mint a katolikus irányú. Az ilyen katolikusok önmagukat rekesztik ki a katolikus gondolatközösségből s öntudatosságból.

*

Karácsonytájt megint nagyon sok kongregáció rendezett a szegények számára karácsony-estét. Ruhát osztogattak, élelmiszert adtak a szegényeknek. Mindenesetre ez a legszebb s legigazibb vallásgyakorlat s ezen van a legtöbb istenáldás. Csakhogy a puszta karácsonyi megajándékozás nem elegendő. Az csak néhány napra enyhíti a nyomort. Az igazi, rendszeres, szervezett karitász ennél többet, állandó segítést akar, amihez persze nagyobb hozzákészülés kell. De hiszen erre valók a katolikus egyházközségek s azoknak karitatív szakosztályai. Kívánatos, hogy a kongrega-

nisták mindenütt résztvegyenek ezekben az egyházközségi karitatív szakosztályokban is. Ahol pedig ilyen osztály nincs, vagy ahol még talán egyházközség sincs, ott éppen a kongreganisták tekinthetnék legfőbb feladatuknak, hogy a létesítésüket szorgalmazzák.

Budapesten is a legtöbb egyházközségben kongreganisták állanak az élén, ők veszik ki a munkából az oroszlánrészt. Miért ne lehetne megtenni ugyanezt az egész országban? Akkor aránylag csekély eszközökkel nagyot, csodálatosat lehetne tenni a szegénygondozás és a karitász terén.

*

Megkezdődött a farsang. Először ugyan nagy fogadkozás volt, hogy az idén nem bálozunk, tekintettel a tekintendőkre. De aztán mégis csak megjelentek a báli meghívók. Hát jól van. Kell szórakozni is. A kongreganista is résztvehet tisztességes vigalmakban, csak kettőre kell vigyázni. Először is: ne a szórakozás legyen a legfőbb cél és öröm az életben és másodszor: szórakozás közben se feledkezzünk meg sem a jó ízlés, sem a keresztény erkölcstörvény, sem az épületesség szabályairól.

A mi viselkedésünk még a bálteremben is legyen példaadás, apostolkodás. Fesztelen, kedves társalgás, de megszólások és könnyelműségek nélkül; és ami fő: kétértelműségek nélkül. Ez hozzánk nem volna méltó s a Szűzanya gyermekeinél valóságos árulás lenne. Adjunk példát arra, hogyan lehet tisztességesen, nemesen, családiasan is szórakozni, bűn nélkül és lélekrontás nélkül.

Jézus bemutatása a templomban.

I. Gondold meg mindenekelőtt az esemény voltaképpeni jelentőségét. Jézus bemutatásának *hármas nagy titokzatos értelme van:* mindenekelőtt be kellett bizonyítani mindjárt kezdetben, amit később ő maga mondott: „Nem azért jöttem, hogy felbontsam a tör-

vényt, hanem hogy betartsam". Ez a bemutatás mindenekelőtt a még akkor mindig érvényben levő Ószövetség iránti tiszteletnek s isteni jellegének elismerése volt, melynek törvénye az elsőszülött fiú felajánlását előírja. Másodszor mélységes értelme volt Jézus felajánlásának, főleg annyiban is, amennyiben Jézus csakugyan *mindenkép Istennek volt szentelve* s állandó volt mindjárt kezdetben bemutatni Istennek mint az áldozati bárányt, melynek egész élete s főleg halála áldozat leendett az emberiség bűneiért. Harmadszor Jézus bemutatása által fel kellett tűnnie az összefüggésnek az ő személye s ugyanazon történelmi esemény között, melynek emlékére az elsőszülött fia bemutatását az ószövetségi törvény előírta; ezt a szertartást ugyanis a törvény az Egyiptomból való szabadulás emlékére rendelte, amikor az öldöklő angyal megkímélte a zsidók elsőszülötteit, ha az ajtófélfákon ott piroslott a megölt bárány vére. Azóta ez a bemutatási szertartás állandóan az újszövetségi áldozati bárány előképe s tárgyi jövendölése volt s Jézus bemutatása e jövendölés teljesedését jelentette. Lásd ebből is, mily messzetekintő tervekkel dolgozik az isteni Gondviselés ott, ahol az emberek lelke üdvéről van szó s bizonnyal rólad is, hogy Egyházának rendeletei és felebbvalóinak parancsai által Isten tervei valósulnak meg benned és körülötted, a lelkek javára.

II. Tekintsd a szent személyeket, mindenekelőtt Jézust, Máriát és Józsefet a szent cselekményeknél. Mindhármukat mindenekelőtt az Isten törvényei iránti feltétlen *tisztelet s engedelmesség* szelleme vezeti a templomba. Ennek a tiszteletnek s engedelmességnek szívesen és kételkedés nélkül alárendelnek minden kényelmi tekintetet. Mária nem érvényesíti pl. azt az igényét sem, hogy miután ő szűzen szülte Isten fiát, ránézve a „tisztulás" szertartása mint ilyen nem lehet kötelező. Szerényen odaáll ő is a többi egyszerű, részben talán bűnös asszony sorába s elrejti a nagy kegyelmet és kitüntetést, melyben Istentől részesült. A szen-

teknek mintegy nincs érzékük az önszeretet kicsinyes mozgolódása iránt, mihelyt arról van szó, hogy Isten akaratának, parancsának, dicsőségének csak egy jottája is teljesüljön. Igy gyakorolták ők, így gyakorolta főleg a szentséges Szűz az elvet, melyet később az apostol így fejezett ki: „Élek én, de már nem én, hanem él bennem Krisztus". Hát én?

III. Nézd a szentség s egyszerűség iskoláját, melyet Jézus e titokban ad. A törvény szerint az elsőszülött e felajánlás által teljesen Istené lett s a szülők mintegy elvesztették a jogukat felette: ezt jelképezte a szertartás második része, amikor t. i. a szülőknek egy bárány feláldozása által (az egyiptomi kiszabadulás emlékére) mintegy vissza kellett váltaniok az elsőszülöttjüket az Istentől. A törvény csak úgy függelékképpen teszi hozzá, hogyha valaki oly szegény, hogy bárányt nem tud áldozni, áldozhat helyette két galambot vagy galambfiat is. (Lev. 12, 8.) S íme, az Isten báránya, akit ez az áldozati bárány jelképezett s azok miatt, akinek városában gyakorolta a nép ezt a szertartást évtizedeken át, maga is oly szegény, hogy „nem tud" bárányt áldozni, hanem a szegények kivételes kicsiny ajándéka által váltatja vissza magát! Mily megszégyenítő példa ez ránk, kicsiny emberekre, akik annyit adunk a külsőségekre s annyira nem szeretünk szegényeknek s egyszerűeknek látszani, ami pedig egyedül méltó a világ Üdvözítőjének követőihez. S ami egyik legbiztosabb jele is, eszköze is a komoly apostolkodó életnek. Ahol szegénység és egyszerűség van, ahol a személyes igények teljesen háttérbe szoríttatnak az Isten s a lelkek érdekei mögött, csak ott szokott igazi apostoli lelkület lenni egyeseknél épúgy, mint egész testületek vagy szerzeteknél. „Boldogok a lélekben szegények, mert övék a mennyeknek országa": övék a kulcs, mellyel annak ajtaját a maguk s mások számára megnyitja. *Ima:* önfelajánlás, lehetőleg utánozva ugyanazon érzelmeket, melyekkel Jézus ajánlhatta fel magát a bemutatás pillanatában.

Gyertyaszentelői gyertyák.

Gyertyaszentelő — a legtöbb embernek csak szó, csak naptári dátum; a medve meg a barlangja jut eszébe tőle, meg hogy ez valami ünnep, amelyen nem tudni hol és mikor valami gyertyákat szentelnek. Mit jelent ez az ünnep, milyen misztériumot emlékez, milyen eszmék sugároznak ki a szentelt gyertyákból, vajmi kevesen tudják, félek, hogy még a katolikusok közt is.

Gyertyaszentelő — latinul purificatio Beatae Virginis a neve. A szent Szűz tisztulása napja. De ez is csak a külső alkalomról vett név, az ünnepnek nem ez a szava. A tisztaságos Szűznek tisztulásra nem volt szüksége, csak a tisztulás Mózesrendelte szertartása alkalmából történt abban a jeruzsálemi templomban egy és más, aminek érdemes külön ünnepet szentelni s amin a XX. század harmadik tizedének küszöbén is époly időszerű ünnepi gyertyafény mellett eleszmélődni, mint akár ezerötszáz évvel ezelőtt kétségkívül időszerű volt.

Az történt ugyanis ezen a napon, hogy a betlehemi újszülött ez alkalommal vonult be Anyja karján először a templomba, mely az ő hitének épült s ez alkalommal nyilvánult meg először, hogy az ő élete — s vele az anyjáé is — az áldozat, a szenvedés és önátadás siralmas, de hősi élete lesz. Ami eddig volt: a betlehemi angyalének, pásztorok hódolata, a napkeletiek imádata csak diadalt, idillt, kedvességet jelentett a Kisded életében; most először lebben fel a sötét függöny s rezzen elénk váratlanul s meglepetésszerűen a jövendő kínszenvedés víziója, a komoly, súlyos, fájdalmas kereszt, amelynek árnyéka máris ott borong a Megváltó fiatal élete fölött.

Gyertyaszentelő, másszóval a passió preludiuma. A világot megváltó szeretet itt ölt először vérvörös bíbort, itt mutatkozik vérfoltos passziflórának. Mert, hogy mint később Pál apostol vagy íródeákja Apollosz írta, „vérontás nélkül nincsen megváltás".

Szeretni addig könnyű, amíg érte áldozni nem kell. Szeretni, akit nem-szeretni nem tudunk s akit szeretnünk gyönyör és élvezet, nem nehéz. Szeretetből tenni s adni még mindig nem csimborasszója a szeretet erkölcsi értékének. A komoly, a véres, a halálos szeretet ott kezdődik, ahol a szeretet áldozatot követel, ahol a húsunkba vág, ahol kifoszt, kiüresít, leszegényít, megbetegít, sebet, vérfoltot, kéket hagy, kínt okoz és életet vesz el.

Az égből jött Szeretet ezt az szeretetfokot kereste s akarta és mintha nem tudott volna várni vele a Golgotáig, már kisded korában szólni akart róla s hangoztatta az agg Simeon ihletett ajkán át. Ó, ennek a Gyermeknek nem lesz síma s puha az élete! Nem mindig fogják körülvenni jók, nem angyalok fogják altatni, nem Mária ringatja mindig, nem hűséges, primitív pásztorok s igazságszomjas, illetődött lelkű keleti mágusok mozognak majd a közelében. Hanem Heródesek és Pilátusok, vérszopó hóhérok s kajánul settenkedő farizeusok és sok évszázadnak ravasz, fondorlatos, politikus és durva Krisztusüldözői. „Jel leszen, amelynek ellene mondanak" s még édesanyja szívét is „kard járja át". Ez a Kisded igazságot hoz a világnak; hát persze, hogy gyűlölni fogják érte. Szeretetet hoz és azért keresztre feszítik. Jót akar tenni az emberiséggel, meg akarja váltani a világot, le akarja győzni a sötétséget, a gyűlöletet s a bűnt — s azért pusztulnia kell. Az emberek nem tudják elviselni, hogy valaki önzetlenül jót tegyen velük, hogy a tiszta igazságot hirdesse, hogy igazán megváltsa a világot. Kuruzslókra hallgatnak, de megváltókra nem.

A Kisded hallja az öröktől megállapított igéket a lélek szócsövének, Simeonnak ajkáról. Hallja a Szűz is és mindkettejük szíve engedelmesen, örömmel, boldog mártíri extázisban dobban egymásba, dobban az isteni rendelés heroikus igenlésére. Simeon szava kettős visszhangot támaszt, hatalmas, drága, jótékony visszhangot: a Kisded s a Szűz együtt mondják rá, bárha zárt ajakkal, a készséges vállalkozás elszánásá-

val az igent, az ámént a passziós jövendölésre, a szeretet extázisának, a világmegváltó áldozatnak elfogadásaképpen. Igen, Uram, akarom s elfogadom; a te tetszésed törvény az én szívemben.

Az emberi nem megváltása Betlehemben csak távolról kezdődik meg, itt közelebbről, mert itt már a szenvedés maga indul meg. Gyermek és Anya szenvedése a világ üdvéért — így együtt, ahogy Simeon is, az evangélium is együtt említi mind a kettőt. A szentelt gyertyák annak emlékére gyúlnak ma ki, hogy itt vált bizonyossá, mily módon s mily áron lett a világ világossága a népek megvilágosítója s megmentője.

Sem előtte, sem utána nem értette meg ezt a pogány világ. A boldogulás útját nem az önfeláldozó szeretetben, hanem a mást kifosztó önzésben látja. Minél többet harácsolni el másoktól, minél több kincset, ruhát, csillogást, ételt és vénuszt hordani bele a maga életébe, bármi áron és bárkinek megkárosításával, ez volt az életcél és ez sokak életcélja ma is. Még keresztények is dicsőítik, bámulják, irígylik a napoleoni hódítókat, a modern bankokrácia rablólovagjait, a pogány élet művészeit. Az a nagy, aki gazdag, aki hatalmas, aki mást büntetlenül félrelökhet, aki másokat illető díszhelyeken ülhet, aki rózsaágyakon s aranykereveten hever, aki legnagyobb karéjt tud lekanyarítani magának az élet asztalán. Még jó, ha a merő önimádaton túl tudománytól, irodalomtól, technikától, sporttól, kereskedelemtől s a jólét megnövekedésétől is várják a megváltást. Pedig mindez mily kevés!

Gyertyaszentelő titokzatos oktatása az, hogy nem ott van a megváltás és jobbrafordulás, ahol az önzés máglyái gyúlnak. Ellenkezőleg: mentül több a szeretet, a lemondó, önzetlen, áldozatkész, sőt áldozatsóvár szeretet, annál több az enyhület a földön, az erkölcsi tőke, a remény, a gyógyulás. Nem a technika vált meg és nem a külső sikerek, nem a progresszió és a jólét, hanem a jóság. Nem a fölfelé törtetés, a más elgázolása, hanem a szelíd lehajolás a szenvedőhöz, az alázatos segíteni-vágyás. Amaz örökös harcra, békét-

lenségre, szemkikaparó versengésre, világháborúkra és osztálygyűlölködésre vezet, emez önvérével mossa le a mások s a maguk állati, toporzékoló, szenvedélyes szégyenfoltjait. Amaz építeni látszik s rombol, emez lerombolni látszik önmagát s valójában épít; gyarapítja az erkölcsi erőt, tőkét, értéket az emberekben; megenyhíti az ellentéteket egyének, osztályok, fajok s országok között s újra feltámasztja az emberekben a haldokló bizalmat testvériségben, szolidaritásban s jóságban.

Azt mondtuk, a Gyertyaszentelőnek ez a nagy tanulsága ismeretlen sokak előtt. Hála Isten, azonban mégsem mindenki előtt. A purifikáció ünnepének tanítása mégsem vonult fel nyom nélkül az emberiség fölött. A nagy tannak, a misztériumnak megértő tanítványai is akadtak. Krisztus Egyháza megértette, hogy a „tiszta és szeplőtelen vallásosság az Isten, az Atya előtt ez: felkeresni az árvákat és özvegyeket az ő szorongattatásaikban" (Jak. 1, 27) s az önfeláldozó szeretet csodáival hintette tele 19 évszázad keresztény történelmét.

Ezért voltak mindig s vannak ma is az Egyházban gyertyaszentelői lelkek, Máriák, bő számmal, akiket nem rettent vissza a simeoni szó, hogy tőr fogja átjárni a lelküket, ha a passziót vállaló Megváltó nyomdokaiba lépve ők is szeretettel akarják megváltani a világot. A milánói Melániák és Sziléziai Hedvigek, Árpádházi Erzsébetek és Lisieux-i Terézek, a Valois Félixek és Depaul Vincék, de Veuster Damjánok és Don Boscók — csak néhány név a katolikus karitász és önfeláldozás sokszáz kötetes lexikonjából — mindezt a vigasztaló tényt juttatják eszünkbe. Ők maguk elégtek, mint a gyertya az oltáron, hogy másoknak világoskodjanak és melegítsenek; ők maguknak semmit sem kértek és semmit sem tartottak meg, de ambíciójuk, örömük, szenvedélyük volt, hogy rózsát, rózsaesőt hintsenek maguk körül mindenfelé. Mily szegény volna a világ e gyertyaszentelői lelkek nélkül!

Ragyogjatok gyertyaszentelői gyertyák, eleven

fáklyái, szent és élő szövétnekei az Úr szentélyének! Lobogjatok! s ebbe a hideg, sötét, sáros, véres, ínséges, önzésbe dermedt és szeretet-szegény világba sugározzátok bele a megváltó szeretet, az alázatos önfeláldozás, a szenvedésre kész jóság túlvilágian szép és éltető tüzét!

A parancsolatok megtartása.

„Ha be akarsz menni az életre,
tartsd meg a parancsolatokat."

Sokszor megállapították már, hogy a vallásos öntudat az újabb időkben széles körökben örvendetesen emelkedik; ma már nem divat az a hetyke és minden természetfelettit fitymáló hitetlenkedés, ma már nem divat mosolyogni a hiten, vagy éppen a műveltség követelményének tekinteni ezt a mosolygást, sőt már azzal bizonyos kültelki műveltséget árul el valaki, ha gúnyolódik a valláson. Ma már az emberek nagyrésze büszkén vallja magát kereszténynek s igényt tart arra is, hogy komolyan vallásos embernek tartassék.

Csakhogy ezzel az örvendetes világnézeti megújhodással sajátságosképpen éppen nem minden oldalon tart lépést az erkölcsi megújhodás. Az emberek vallásosnak és kereszténynek vallják magukat, de életmódjukon és erkölcsi magatartásukon éppen nem látszik meg, hogy a kereszténység törvényeit és parancsait következetesen tiszteletben tartanák. Régebben talán kevesebbet beszéltek kereszténységről, de keresztényebben éltek; kevesebb vallási megnyilatkozásban vettek részt, de tisztább volt az egyéni és családi életük.

Ma széles körök, mintha feltalálták volna azt a művészetet, hogy Istent tisztelni lehet anélkül, hogy az ember a parancsolatokat is megtartaná s harcos katolikus lehet valaki, anélkül, hogy az evangélium életét is élné. Az a protestáns elv szüremkedett be a katolikusok lelkületébe is, hogy elég a hit az üdvösségre s a cselekedetek feleslegesek. Sokan vannak,

akik semmikép sem akarják megérteni, hogy Isten törvényei őket is kötelezik; dehogy, ők olyan kivételes egyéniségek, hogy az Úristen örüljön, hogy ők hódolva emelnek előtte kalapot, többet azután igazán ne kívánjon tőlük! Hát nem elég az, ha valaki elismeri az Istent s Uram, Uramnak nevezi, időnkint hevesen kifakad a zsidók ellen, sőt néha a templomban is mutatja magát.

Nem is csak egyes elsiklásokról, ballépésekről, az emberi gyarlóság elszigetelt és szórványos megnyilatkozásairól van szó. Nemcsak arról, hogy valaki egyszer-egyszer elalussza a vasárnapi szentmisét vagy egyszer kivételesen megfeledkezik, mondjuk a 6-ik parancs vagy a 9-ik parancsról. Nem, itt állandó s általános lelki beállítottságról van szó: arról a kérlelhetetlen nyugalomról, amely közömbösen megy el isteni törvények és egyházi parancsok mellett, anélkül, hogy egy percig is zavarná a gondolat, hogy azokat neki is meg kellene tartani, azok szerint és nem a maga ötletei és elgondolásai szerint kellene az életét berendeznie. Arról van szó, hogy tömérdek úgynevezett „hivő" keresztény van, aki szemrebbenés nélkül és valósággal megszokásból teszi túl magát az Úr törvényein: ezek egyszerűen nem léteznek a számára.

Az imádság kötelessége, a misehallgatás kötelessége — *minden* vasárnap és *minden* ünnepnap! — a böjt kötelessége, a tiszta élet kötelessége a házasságon kívül és a házasságon belül, a gyermekek vallásos nevelésének kötelessége, a szeretet, béketűrés, önzetlenség, segíteni-készség kötelessége, az igazmondás, a hűség kötelessége, a kötelesség, hogy Isten nevét s a szent dolgokat tiszteletben tartsuk, hogy vasárnap fontos szükség nélkül szolgai munkát ne végezzünk és ne végeztessünk, hogy hitellenes és erkölcsellenes dolgokat ne olvassunk, hogy a házasságot szentségnek tartsuk, hogy a divat minden szertelenségét és szabadosságát könnyelműen ne vegyük, hogy a bűnt és a bűnre szolgáló alkalmakat elkerüljük stb.: nem, ez őket egyáltalán

nem érdekli; ezek talán másokra nézve érvényes előírások, de őket nem kötelezi, ezekkel nem kell törődni, ezeknek komoly jelentőséget nem kell tulajdonítani!

Vannak, akik ezt a lényegesen megkönnyített s minden erkölcstelenséggel megférő álkereszténységet azzal vélik védelmezhetni s előkelővé és elfogadhatóvá tenni, hogy kijelentik: a kereszténységben egyedül a szeretet a fontos az elterjedt napilapok vezércikkirói nem győzik ünnepi cikkeikben magyarázni ezt az ő új evangéliumokat: hogy Jézus tanításának veleje egyszerűen az, hogy az Isten szeret minket — s ezzel vége. Tovább nincs. Ebből legföllebb annyi következik őszerintük, hogy tehát a szeretet elvét nekünk is tiszteletben kell tartani, ha tettel nem, legalább szóval s óvatosan ki kell térnünk minden papi okvetetlenkedés útjából, amely elég korlátolt és szűklátókörű, hogy a szereteten kívül még mást is követel a kereszténység lényege gyanánt!

Értsük meg jól: nem a szeretet szerintük a kereszténység lényege, amely Istennek hozzánk való jóságáért tevékeny viszontszeretettel felel s ezt a viszontszeretet oly élővé és következetessé fejleszti magában, hogy az szükségképpen magában foglalja az Isten parancsainak hűséges megtartását is, hanem beéri azzal, hogy az isteni szeretettel mint valami titokzatos és elbizsergető kozmikus-erőről abrándozik, amelynek semmi köze a mi magánéletünkhöz, semmi köze parancsokhoz, törvényekhez, erkölcshöz és egyházhű vallásossághoz.

*

Ebben a modern zűrzavarban a verőfény tündöklő világosságával hatol bele Krisztus Urunk félre nem érthető szava: „Nem minden az, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyek országába, hanem aki Atyám akaratát *cselekszi!*" (Mt. 7, 21), vagy az a másik, hasonló mondat, amelyet az Úr a gazdag ifjúhoz intézett: „Ha be akarsz menni az életre, tartsd meg a parancsokat" (Mt. 19, 17). Ime, itt minden mester-

kedésnek vége van. A kereszténység lényegének kérdésében mégis csak van szava Jézusnak is, és Jézus bizony a kereszténység egyik legfőbb s lényegbevágó feltételét a parancsolatok megtartásában jelöli meg.

Szent Pál csak az Úrnak ezt az elvét fejti ki tovább, amikor külön hangsúlyozza, hogy még a hegyeket megmozgató hit sem elegendő az üdvösségre tevékeny szeretet, törvényeket megtartó hűség nélkül. „Legyen bár oly teljes hitem — mondja —, hogy a hegyeket áthelyezzem: ha szeretetem nincsen, semmi sem vagyok" (I. Kor. 13, 2). A hitnél tehát még nagyobb és még fontosabb a szeretet s hogy ennek a szeretetnek mi a bizonyítéka, megnyilatkozása és fokmérője, ismét csak Jézus mondja ki világosan és félre nem érthetően: „Ha engem szerettek, tartsátok meg parancsaimat" (Ján. 14, 15).

Ezekkel a krisztusi kijelentésekkel a kérdés azokra nézve, akik hisznek Jézusban, voltaképpen már el is van intézve. Senki sem csodálkozik azon, ha a hitetlen ember nem él a törvények szerint. Ha egy monista vagy materialista, egy kommunista vagy anarchista félrelök az útjából minden megfontolást és úgy él, ahogy az érdeke s a pillanat ösztöne sugallja neki. Aki sem Istenben, sem lélekben, sem örökkévalóságban, sem ítéletben nem hisz, annál érthető, ha a parancsolatokkal elvben nem törődik. De itt nem ezekről van szó, hanem a keresztény, sőt katolikus társadalom jókora részének az a végtelen megkötött, szinte már bevett és tervszerű viselkedéséről, lelki beállítottságáról, arról a vállvonogató cinizmusról, amely ez a magát kereszténynek nevező társadalom az isteni és egyházi törvényeknek még a komolyan vételétől is irtózik. Itt van a következetlenség, a megdöbbentő logikátlanság, a szinte már érthetetlen örök ellentmondás.

Megdöbbentő ez a viselkedés, nemcsak mert a kinyilatkoztatás legvilágosabb rendelkezésein teszi túl magát, hanem mert a normális istenfogalom, a vallásosság természetes logikájával is ellenkezik.

Ha egyszer hiszünk az Istenben, akkor azonnal

be kell látnunk, hogy nem mi vagyunk az Úr, hanem az Isten; nem a mi jókedvünk, szeszélyünk, kényelmünk s szabadságunk a legfőbb irányelv, hanem az Isten akarata és parancsa. Ha az Isten szól s valamit követel tőlünk, akkor minden teremtett élőlénynek glédában kell állnia és szó nélkül, mukkanás nélkül, húzódozás és okoskodás nélkül azonnal és tökéletesen teljesítenie kell az isteni parancsot. Ha a szülő akarata szent a gyermek előtt, ha az állam törvénye szent a polgár előtt, ha a föllebbvaló rendelkezése talán éppen egy király vagy más államfő utasítása meg nem fellebbezhető parancs nekünk: mennyivel inkább az, az Isten kinyilvánított akarata!

Az Úr pedig kétségtelenül *kinyilvánította akaratát*. Szól hozzánk a természeti erkölcstörvény által, szól hozzánk a kinyilatkoztatás által, szól hozzánk az Anyaszentegyház által, amelynek oldó és kötő hatalmat, vagyis törvényhozói hatalmat adott. Ezeket a törvényeket ismerni kell, mert minden törvény legelsősorban a maga ismeretére kötelez. Az ismereten túl azután tiszteletben kell tartania s végre kell hajtani azokat, akár tetszik az emberi kényelemnek s függetlenségérzetnek, akár nem, akár divat, akár nem, akár így tesz a többi is, akár nem, akár van belőle közvetlen hasznunk már ebben az életben, akár nincsen.

Ezen a jogi szemponton túl azért is szükséges a parancsolatok megtartása, mert máskép rendet, békét, szeretet, egységet, tisztességet, erkölcsi nemességet az emberi életbe belevinni s ébrentartani nem lehet!

A parancsok megtartásából mindig nekünk magunknak van hasznunk és előnyünk. Gyermekes elgondolás az, amely úgy képzeli, hogy az Úristen vagy akár az ő megbízásából az Anyaszentegyház is csakúgy a maga kedvteléséből adogatja a parancsokat, talán csak azért, hogy jól megnehezítse a mi életünket és mint akadályversenypályán: minél több akadályt hozzon az utunkba, mint aki látni akarja, át tudjuk-e valamennyit ugrani? Szó sincs róla!

Minden helyes és józan törvény szükségből fakad

— az Isten s az Anyaszentegyház törvényei pedig csupa ilyenek —, az emberhez méltó élet s a társadalmi közösség fenntartása érdekében. Az Úristennek, aki a mi gondviselő Atyánk, nem lehet közömbös, hogy az ő szolgái és gyermekei vad és neveletlen csürhe-ként élnek-e a földön, egymás torkát szaggatva s gyalázatos vétkekben mocskolódva, de a mi szemünkben sem lehet ez közömbös. Igaz, a tudatlan és rövidlátó ember nem érti meg, minek vannak a különféle egészségügyi előírások, s igaz az is, hogy a társadalom rendje és jóléte nem fordul fel mindjárt, ha egyikmásik tagja kisebb-nagyobb ballépéseket is követ el ellene.

Ám bizonyos, hogy minden ilyen ballépés *árt a köznek s árt magának a vétkezőnek.* Lealacsonyítja, helytelen irányba tereli, szenvedélyeit veszedelmes lángolásra segíti, a közösségi élet nemességét s békéjét aláássa. Minden istenkáromlás beszennyezi az egyéni és társadalmi életet; minden misemulasztás gyengíti a hívek s az illető ember Istenbe kapcsolódó életét, hitének melegségét s örvendező erejét; minden önzés és minden szeretetlen szó mérgezi a társadalmi együttélést nemtelenné, békebontóvá, tűrhetetlenné teszi azt, aki elköveti, s így lehetne végigmenni valamennyi isteni vagy egyházi törvényen. Hogy ezt nem érti meg minden tudatlan és ostoba ember, nem változtat a dolgon; sőt a törvényre sokszor éppen azért van szükség, mert az emberek jokora része túlságosan alacsony szellemi színvonalon áll, hogysem érveléssel lehetne előbbrevinni a helyes úton.

Az embereknek vezénykő kell, mint a katonáknak! Még a legokosabbnak is!

S ami ezzel kapcsolatos: éppen a törvények és parancsolatok hűséges megtartása teszi az életünket is széppé, magasztossá, nemessé, erkölcsileg értékessé. Aki csak a maga kedve szerint igazodik, az lehet ösztönember, lábonjáró éhség és szerelem (?), lehet dolgozó és anyagcserét végző gép, magasabbrendű állat, amelynek összes életnyilvánulásai az én fenn-

tartása és fajfenntartás keretei közt játszódnak le, de nem lehet erkölcsi lény, nagy feladatok teljesítésére, isteni gondolatok megvalósítására hivatott ember és keresztény.

Az ilyen ember kicsiny marad mindvégig, ha mégoly magasra szállna is a társadalmi ranglétrán; gyenge báb lenne, aki soha nagy és áldozatos és természetfölötti feladatok teljesítésében nem edzette erejét; a földön kúszó rovar, aki talán beletekintett az Isten országának fényességébe, de felszállani hozzá, a maga becsületes közreműködésével megközelíteni az isteni eszményt soha meg sem kísérlette. Az ilyennek üres az élete és szomorú a halála: vajjon mit visz ő magával az örökkévalóságba? Hiú örömök emlékét, amelyek most már csak metsző lelkiismeretfurdalásként kínozzák a lelket? Egy mindig csak önmagát imádó s önmagát kiszolgáló függetlenségtudatot, amelynek alapjául egyetlen nagy hazugság szolgált: az elképzelés, hogy ő a maga istene és ura és fölötte nincs senki, aki számonkérhesse tetteit, viselkedését, magatartását?

*

De hiszen nem is elméleti alapon szokták a könnyelmű keresztények a parancsolatokat megszegni s azok megszegését életük szabályává tenni, hanem majdnem minden esetben inkább azon a *gyakorlati* alapon, hogy nem akarnak erőt venni magukon, a parancsokat túlságosan nehéznek tartják s aztán különféle elméleteket találnak ki a maguk jóravaló restségének a kendőzésére.

A parancsolatok nehezek! Ki győzne örökké arra gondolni, mi szabad, mi nem szabad a katolikus hit tanításai szerint! Természetes erkölcstörvény, kinyilatkoztatott isten törvény, egyházi törvények, egy egész vastag törvénykönyv, a Codex iuris — ki győzné csak eszében is tartani valamennyit! S aztán megtartani! Ezeket a törvényeket és parancsokat, amelyeknek háromnegyed része rettenetesen ellentmond az ember veleszületett ösztöneinek, hajlamainak, kedvtelései-

nek, a modern élet szokásainak, a bevett társadalmi formáknak? Hiszen ezeket a parancsolatokat megtartani szinte annyi már, mint szentnek lenni! A katolikus Anyaszentegyház valóban nem tréfál, mikor a parancsokról van szó: egy tapodtat nem enged pl. a 6. vagy 9. parancs terén, még egy bűnös gondolatot vagy pillantást sem — hát ki bírja ezt el? A vagyonszerzés terén minden egyes fillérről tudnom kell, hogy csakugyan jogosan s megengedett módon szereztem-e, máskülönben nem az enyém s vissza kell adnom! Azután okos imádság, önfegyelmezés, minden vasárnap misehallgatás, mégpedig nemcsak úgy a mise közepén vagy a szanktuszkor vagy evangéliumkor odaérve, hanem mindjárt az elején, s ott maradva egészen a végéig! Hát nem túlzott követelések mindezek a mai elkényeztetett, elpuhult, szabadságszerető világban?

A parancsolatok nehezek? Engedjük meg, hogy így van. Mi következik ebből? Vajjon *az Isten nem követeihet-e nehezet,* időnkint nagyon és szörnyen nehezet is az ő teremtményeitől? Nem követelte-e legalább próbaképpen, Ábrahámtól még a saját fiának, Izsáknak a feláldozását is? Nem követelte-e a vértanuktól, hogy életüket is áldozzák fel a hitért, és milyen kínzások között! Nem követelte-e a katonáktól a háborúban a legkeményebb s legborzasztóbb helytállást?

S miről van szó? Az Isten kegyelmének megszerzéséről, az ő atyai szeretetének s barátságának biztosításáról és egy végtelen, egy örökkétartó mennyország kivívásáról! Vajjon ekkora cél nem ér-e meg némi áldozatot és önfegyelmezést? Mi itt minden áldozat és minden feltétel a cél fölségéhez képest? Ha az Isten csak azoknak nyitná meg szívét és mennyországát, akik százszor annyit szenvednek és dolgoznak, mint amennyit nekünk kell dolgoznunk és szenvednünk: akkor is meg kellene tennünk, sőt kétszeresen, örömmel, ujjongva kellene megtennünk mindazt, amit ennek fejében tőlünk kíván. Valójában pedig Isten nem kíván túlságosan sokat és nehezet; sokszor

csak úgy képzeljük, hogy olyan nehéz az, s még a nehezebb feladatokra is oly bőségesen megadja az ő segítő kegyelmének csodálatos támaszát.

Miről van szó?

Isten az ő parancsainak meg nem tartását a legborzasztóbb büntetésekkel sujtja; büntetésekkel, amelyeknek mértéke az ő végtelen fölségéhez s az erkölcsi világrend komolyságához igazodik. Borzasztó az, amit az Úr Jézus az utolsó ítélet leírásakor, vagy a dúsgazdag és a szegény Lázár példabeszédében a kárhozatról mond. Tűz és kétségbeesés! Elvettetés és elátkoztatás! Mindörökre! Akit ekkora veszély fenyeget, az bezzeg, ha okos ember, nem azon jajgat, hogy a veszélyt nem kerülheti ki elpuhult, kényelmes, semmivel sem törődő lustálkodással, hanem minden erejét összeszedi, hogy biztonságba helyezze magát.

Ezek a mai keresztények, úgylátszik, sohasem olvassák az evangéliumot. Különben nem képzelnék a végtelen és mindenható Istent amolyan tehetetlen bábnak, akinek a parancsaival egyáltalán nincs mit törődniök! Ha olvasnák az evangéliumot, rá kellene döbbenniök Krisztus szavainak végtelen, fenyegető, zordon komolyságára. Itt nincs szentimentalizmus és nincs nőies gyengédség. Vagy-vagy! Választanod kell, ember, örök élet és örök halál közt, örök boldogság és örök szenvedés között! Jobbra vagy balra, harmadik út nincsen! Ha a legszörnyűbb lehetőséget vállalni akarod, ha örök kárhozatot akarsz aratni, akkor csak rajta, élj úgy mint eddig: tekintsd az Isten parancsait semmitmondó papi ijesztgetésnek!

Ha azonban ismered az evangéliumot, el kell gondolkoznod benne egyen s máson! Nézzed pl. Máté evangéliumában Jézusnak a kínszenvedés előtt elmondott példabeszédeit. Csupa megrendítő, intő, szörnyű büntetésekkel fenyegető célzat. Csupa halálos, véres, tragikus komolyság. A balga szűzekről, akik elmulasztottak olajat tenni a mécseseikbe. A szolgákról, akik megölték a király fiát s akikkel azután a Király oly rettentően elbánik...

Nehéz a parancsolatokat megtartani? De vajjon *könnyebb lesz-e majd az örök kárhozatot elszenvedni?* Könnyebb lesz-e az ítélet napján az Örök Bíró szemébe nézni? Vajjon majd az ő számonkérésére elég lesz-e azzal felelni, hogy Uram, én mindezt nem tudtam, én a te evangéliumodat soha nem olvastam, Anyaszentegyházad prédikációit soha komolyan meg nem hallgattam, én mindennel inkább törődtem, minden politika, társadalmi és tudományos problémát fontosabbnak tartottam, mint a te kijelentéseidet és parancsaidat?

Az Úr parancsai nehezek? Lehet, de van rá mód, hogy könnyűvé váljanak! Nem nehéz az Úr parancsait megtartani annak, aki mindenekelőtt élénk hitéletet él és sokat és szívesen imádkozik. Mert az ilyennek a lelke átalakul, átlégiesül, átszellemiesül, átmennyeiesül, az ilyent a kegyelem a szárnyára kapja s emberileg sokszor szinte érthetetlen könnyűséggel emeli az evangéliumi élet verőfényes magaslatai felé.

Üdvözítőnk parancsa.

Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni! Mt. 19, 14.

Egy fontos ügyben szeretném kongreganista testvéreim figyelmét és közreműködését kikérni, abban a meggyőződésben, hogy a kongreganista apostolkodás sehol nincs annyira helyén, mint e pontot illetőleg.

Értem a *gyermekek gyakori, sőt mindennapi áldozását:* azt a szörnyű ellentétet, mely az Úr Jézus határozott, most már kétségtelen óhaja, sőt parancsa és a valóság, a végrehajtás között fennforog.

Az Úr Jézus az evangélium szerint nemcsak általában minden embert meghí szeretetlakomájára, nemcsak általában teszi sürgető szóval, édesgetéssel, fenyegetéssel egyik főgondunkká, hogy áldozzunk (Ján. 6, 35) és pedig minél többször, ha lehet, mindennap áldozzunk (Mt. 6, 11), hanem egészen különösen az

ifjúságot, a *gyermekvilágot* édesgeti magához. „Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni, mert ezeké a menynyeknek országa." (Mt. 19, 14.) Ezek még romlatlanok, még fogékonyak a jóra; ha idején helyes útra tereli őket valaki, ha Ő maga veszi kezébe nevelésüket a gyakori szentáldozás által, akkor bő gyümölcsöt fog teremni ifjúi lelkükben a mennynek országa, az Isten kegyelme.

Oly világosan ki lehet olvasni az evangéliumból az Üdvözítő különös vágyódását az ifjúság s a gyermekvilág iránt, hogy csodálnunk kell, mikép zárkózhatik el ennek észrevevése előtt bárki is. De miután a világ elzárkózott előtte, Jézus ismét közbelépett és helytartója, a szentéletű X. Pius, az „eucharisztikus pápa" által következetes, nyilt és egyenes utasításban, hogy ne mondjuk: katonás napiparancsban közölte az egész katolikus világgal: szülőkkel, papokkal, nevelőkkel, püspökökkel, hogy Ő igenis *akarja,* hogy a gyermekek *mielőbb* és *minél gyakrabban, naponta* is a szentáldozáshoz vezettessenek s minden ennek útjában álló akadály vagy nehézség elháríttassék.

Idestova tíz éve, hogy ezek a kategorikus és mindenesetre gondviselésszerű pápai rendelkezések megjelentek s mit látunk? Beteljesedett-e a pápa sürgető szava? Meglett-e az Úr Jézus esdő óhajtása? A vallásos internátusok és intézetek kivételével, *úgyszólva, seholsem rendezték a gyermekek napi áldozásának ügyét:* minden megmaradt a régiben, a lelkek mérhetetlen kárára s az Úr Jézus szent Szívének bizonnyal nagy, súlyos fájdalmára.

Három oka van rendszerint a mondott mulasztásnak s lanyha lelkek, akik nem szeretik az Úr Jézust vagy nem tudnak komolyan akarni, rendesen e három nehézség mögött keresnek kibúvót az Úr parancsa alól: az egyik nehézség a reggelizés kérdése, a másik a gyóntatásé, a harmadik a gyermekek és szülők közönyét illeti.

1. Hogy mindjárt ez utóbbival kezdjük: igaz, hogy

ma a gyermekek *nem vágyódnak* még a napi áldozás után. De miért? Mert „ignoti nulla cupido", amit nem ismerünk, az után nem vágyódunk. A gyermek persze hogy nem vágyódik addig a szentáldozás után, amíg annak édességeit meg nem ismeri; amíg tapintatos, ügyes lelkek nem figyelmeztetik arra, miért érdemes áldozni s ki az, aki a szentáldozásban oly szeretettel s annyi vágyódással vár reánk. Mihelyt azonban valaki csak némileg is megmagyarázza a gyermekeknek Jézus szeretetét, bámulatos, hogy a gyermeklelkek mennyire megértik egyszerre a gyakori áldozás szépségét s ez milyen feltűnő gyümölcsöket is érlel meg a gyermekszívekben!

Bizonyos, hogy a gyermekeken nem fog múlni a dolog. Azokat ugyan nem kell az Úr Jézushoz bottal kergetni: jönnek ők maguktól is, mihelyt csak valaki megmutatja nekik az utat Őfeléje. A többit elvégzi az Úr Jézus kegyelme maga, aki nem is azt mondja, hogy: „Parancsoljátok hozzám a kisdedeket", hanem csak így szól: „Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni".

Ami pedig a szülőket illeti, ezek közt ugyan sok van még, aki, mivel sem prédikációra nem jár, sem vallásos könyveket, lapokat nem olvas, nem is tud az újabb eucharisztikus mozgalmakról s a gyermekek korai vagy gyakori áldozását túlzásnak, fölöslegességnek tartja. Azonban nem baj, ha ezeket egyelőre figyelmen kívül is hagyjuk. Járjanak csak legalább azok a gyermekek rendesen áldozni, akiknek okos, felvilágosodott, komolyan vallásos szüleik vannak; olyanok, akik gyermekeik napi áldozásának örülnek. A fő az volna, hogy ilyen módon az egyes helyeken minél előbb megindulna egy kis napi-áldozási mozgalom: ez majd minden elméleti magyarázatnál jobban gondolkodóba fogja ejteni a többi szülőket is, főleg, ha majd az ő gyermekeik is ostromolni kezdik őket, hogy íme, a Feri, meg a Katóka, meg a szomszédék Pistukája mindennap áldozik, hát ők miért nem mehetnek? S mihelyt csak egypárszor is meg-

engedik az ilyen szkeptikus szülők, hogy az ő gyermekeik is áldozzanak, lehetetlen, hogy azok jóviseletén, szorgalmán, szófogadásán, hamarosan észre ne vegyék az áldozás üdvös hatásait s akkor majd ők maguk is rajta lesznek, hogy gyermekeik is járjanak oda, ahol oly jók és erényesek lesznek. Sőt lehetséges, hogy majd előbb-utóbb ők maguk is követik gyermekeik példáját; hiszen mindennapi dolog, hogy a hitében meggyengült, gyónásait évről-évre halasztó szülőt a gyermekeinek jó példája vezeti vissza a buzgóság és gyakorlati hitélet útjaira.

Az első nehézség tehát igenis megvan: ma senki sem figyelmezteti, senki sem ösztönzi a gyermekeket a gyakori és mindennapi szentáldozásra. De ez a nehézség leküzdhető s nem is kell ide más, mint egy-két buzgó lelkipásztornak, szülőnek s nevelőnek összefogó munkája, kik e téren vállalkoznak az első lépések megtételére. Mihelyt az első lépés megvan, a többi magától megjön.

2. A másik nehézség, melyet fel szoktak hozni: a gyermekek *gyóntatásának* kérdése. Bizonyos, hogy a gyermekáldozások szaporodásával a gyermekek gyónásai is meg fognak szaporodni. Ez pedig nehézséget okoz ott, ahol amúgyis túlkicsiny a lelkipásztorok száma, akik még emellett persze egyéb irányban is néha tulontúl le vannak fogva. Azonban némi okossággal itt is lehet segíteni a bajon. Először is jól meg kell értetni a gyermekekkel — amit azonban, sajnos, sokszor még a felnőttek és buzgóbbak sem tudnak —, hogy nemcsak közvetlenül a gyónás után szabad áldozni; nem is csak egy-két napon a gyónás után, hanem egészen addig, amíg halálos, súlyos bűnt nem követ el az ember. Tehát esetleg heteken, sőt szigorúan véve hónapokon, sőt éveken át is a gyónás után. Kívánatos ugyan, hogy a napi áldozók is legalább 3—4 hetenkint gyónjanak; de már pl. *mindenhéti* gyónást *szabállyá* tenni: teljességgel felesleges és főleg oly esetekben teljesen indokolatlan dolog is, amelyek-

ben a heti gyónás elvégzésén múlnék az egész napi áldozás rendezése. Sőt a ritkább gyónásnak még bizonyos előnye is van, amennyiben hozzászoktatja a gyermeket, hogy *állandóan nagyon vigyázzon* a lelkiismeretének tisztántartására, abban a tudatban, hogy hiszen ő hosszabb ideig külön gyónás nélkül is naponta akar áldozni s azért neki állandóan az Úr Jézus kegyelmében kell élnie. Ez pedig lelkipásztori s nevelői szempontból magában is nagyszerű eredmény.

Ezzel megfeleltünk arra a nézetünk szerint lehetetlenül rövidlátó ellenvetésre is, hogy „nem jó, ha a gyermek szemében megszokottá, mindennapivá válik a szentáldozás". Nem jó-e? Hát még mindig a régi nótát fújjuk? Hát még mindig nem vesszük komolyan, hogy a pápa által az Úr Jézus *maga* hí a napiáldozásra? Vagy mindenáron okosabbnak akarjuk tartani magunkat az Úr Jézusnál magánál? Még mindig nem látjuk be, hogy az áldozásnál nem az egyéni áhítat a fő, hanem a szentségi kegyelemben való részesedés? Hogy nem a szokatlanság érzete, az ünnepies hangulat s hasonló mellékkörülmények itt a döntő szempontok, hanem az Úr Jézus határozott akarata, aki maga akarja kezébe venni a gyermekszívek nevelését s aki majd tudni fogja a módját — hiszen ő a legnagyobb és legjobb pedagógus —, hogy mikép hasson a neki oly drága gyermekek lelkére?

Hogyan lehet attól „félni", hogy az ártatlan gyermekek meg találják „szokni" az Úr Jézust? Hát nem nagyon jó-e az, ha megszokják? ha az Úr Jézussal való áhítatos egyesülés az ő egyik legmegszokottabb, mindennapi szükségletükké válik? s ha állandóan úgy élnek, hogy heteken át tudnak áldozni gyónás nélkül is?

Ha ilymódon hozzászoktatjuk a gyermekeket a ritkább gyónáshoz s kellőkép kioktatjuk őket arról, mi a súlyos és mi a bocsánatos bűn, ezzel már nagyrészt elenyészik a gyermekek sűrű gyóntatásával járó nehézség. Igaz, hogy még így is szükség lesz rá, főleg

eleinte, hogy egy-egy lelkipásztor mindennap egy negyed- vagy félóráig kiüljön a gyóntatószékbe azon mise előtt, melyen a gyermekek áldozni szoktak, hogy ha valakinek szüksége van rá, meggyónhasson; de erre aztán igazán rá is kell érnie a lelkipásztornak s ennyi mindennapi gyóntatás a legelfoglaltabb papot sem vonja el teendőitől. Igy legalább jobban el is oszlik a gyermeksereg; s ha mindennap csak egy félórát gyóntat is a pap s ezalatt, mondjuk, 10 gyermeket meggyóntat, akkor három hét alatt 210-et gyóntathat meg, azaz így 210-en kerülhetnek sorra minden három héten. Esetleg azonban a szombat délutánt vagy vasárnap reggelt lehetne rendes gyermekgyóntatásnak szentelni. Rendkívül sokat segíthet ebben a lelkipásztornak s az ügynek egy-egy buzgó kongreganista, aki a gyermekeket összeszedi, gyónáshoz vezeti, őket eligazítja, oktatja, esetleg még aggályaikat is eloszlatja stb.

3. A harmadik nehézség, melyet nemcsak gyermekek, hanem általában iskolába, hivatalba, munkába járók is sűrűn hangoztatnak, a reggelizés kérdése. Hogyan áldozzon az a gyermek, mikor talán elég messze is lakik s a templomból még haza is kellene mennie reggelizni s akkor megint vissza az iskolába stb.?

A felelet elég egyszerű: vigye magával a reggelit — amint ma magával viszi a tízórait — s fogyassza el alkalmas helyen (esetleg az iskolában, vagy ott, ahol tízóraizni szokott). „Jaj, de hát hideget reggelizzen a gyermek?" — kérdi egyik-másik. Különös kérdés! Hát nincs kis üveg a háznál, melyet a gyermek a cipóval együtt magával vihet s amelybe a kávécskát jó forrón bele lehet önteni, hogy az még félóra mulva is meleg legyen? Nem is említve azokat a hőtartó edényeket (termofor), melyekben a reggeli teljesen melegen, akár forrón is megmarad. Mindent meg lehet csinálni, csak egy kis jóakarat s némi ügyesség kell hozzá s nem szabad megijedni mindjárt az első nehézségtől. Ki

tudja, idővel talán még arról is fognak jó lelkek gondoskodni, hogy az áldozók számára olcsó ellenszolgáltatás fejében külön reggeliző alkalom nyujtassék mindjárt a templom mellett, vagy annak egyik mellékhelyiségében, mint azt külföldön máris több helyen látjuk. Bár sikerülne az előítéleteket mindenütt eloszlatni s az akadályokat elgörgetni az útból, hogy az Úr Jézus határozott vágya és parancsa a gyermekek gyakori és napi áldozását illetőleg mielőbb valóra váljék!

Panaszkodunk, hogy ifjúságunk oly könnyen lesiklik a helyes útról, hogy a sok hitoktatás ellenére, annyi katolikus iskolánk mellett is annyi a hitében gyönge, erkölcsében korán letört intelligencia. Hallatlanul siralmas állapotokat tapasztalunk nemcsak a középiskolai diákság, de még a leányok körében is. Milyen olvasmányok, milyen beszédek s milyen tettek szennyezik be a legtöbb fiatalember, sőt fiatal leány lelkét is már az élet kora tavaszán! Istenem, milyen más volna mindez, ha a legjobb nevelőnek: az Üdvözítőnek, több, sokkal több helyet és szerepet juttatbűntől! Ez pedig csakis a gyakori és mindennapi szentáldozásnak előmozdítása által történhetnék.

Kongreganisták, Szűz Mária bajnokai s az ifjúság barátai! Fogjunk össze s szervezzük mindenütt, ahová csak befolyásunk eljut, a gyakori és mindennapi tömeges gyermekáldozásokat!

A mondott célra kitűnően alkalmas a jelen időpont. Mert amint éppen fenti cikkünk megírása után értesülünk, főpásztoraink, a magyar püspöki kar, a legutóbbi püspöki tanácskozáson foglalkoztak is az eszmével s elrendelték, hogy május első vasárnapján minden plébánián a gyermekek *közös szentáldozáshoz vezettessenek,* mely áldozást a békéért fogják felajánlani. Gyönyörű eszme, méltó a kongreganisták lelkes támogatására! S egyúttal a legjobb kezdet! Most csak arról lesz szó, hogy az így megkezdett mozgalom *ne maradjon folytatás nélkül* s az áldozások az első ünnepélyen szerzett tapasztalatok szerint rendszeresíttes-

senek és állandósíttassanak. Hátha az Úr Jézus épp azért nem adja meg a szörnyű háborúnak végetvető békét, mert mi még mindig vonakodunk hő kívánságát és sürgető parancsát végrehajtani?!

A legszebb virág és ápolása.

Mikor Merész Károlyt Grandsonnál (1476) megverték, a zsákmányul ejtett táborban egy katona nagy, fényes gyémántdarabot talált. Kezébe vette, nézegette, aztán eldobta; nem ismerte az értékét. Más valakinek szintén kezébe akadt a kincs; ennek meg is tetszett, de csak kevés ideig tartotta meg, csakhamar túladott rajta — egy forinton. Pedig az a gyémánt ma Európa egyik legnagyobb kincse, melyet féltve őriztet a birtokosa.

Kedves ifjú olvasó, ennél a gyémántnál sokkal, sokkal *szebb kincsed* van ám *Tenéked,* olyan kincsed, amelynek nincsen párja! Azon gyönyörű virág ez, melynél szebb nem nyílik égen-földön, s mely, mint a hófehér liliom a többi virág közt, úgy magaslik ki az erények között, mint ezek királynője. S e virág neve: *a testi és lelki tisztaság erénye.*

Mondsza, ifjú olvasó, *szívesen* hallod-e ezt a szót? Vagy talán *elszomorodol* hallatára, mint aki e kincset — talán már régen elvesztetted? nem ismerve becsét, eldobtad, mint valami mihaszna jószágot? vagy elvesztegetted hitvány nyereségért, múló gyönyörért, akár az a katona a gyémántdarabot? Akár így, akár úgy; olvasd csak el jóakarattal e sorokat: ha hervadatlan díszlik még szívedben a *legszebb virág,* — hogy akkor újult hévvel lelkesülj ápolására; ha pedig netán *fonynyadó, aszófélben van,* — hogy akkor *keltsd új életre,* új díszre, új virágzásra Annak segélyével, aki már nem egy kihalt, letarolt ifjú szívre derített új, éltető tavaszt; aki mindenható szavával, melyet először a naimi ifjú halotthoz intézett: „Ifjú, mondom neked, *kelj föll*" — *a Te szívedben* is új életre keltheti a legszebb erény hervadó virágát.

I.

Ismered-e, ifjú szív, a legszebb virág *értékét?* Látod, három erénygyakorlat van, mely által mi emberek bizonyos tekintetben még az angyalokat is felülmúlhatjuk: a vértanuság, az önmegtagadás és főleg a — tisztaság. Az angyaloknak könnyű tisztáknak lenniök, mert nincsen sem testük, sem testi kívánságuk; veszélyek, kísértések nem környezik őket. De ha mi emberek annyi kísértés dacára tisztán tartjuk szívünket, ha hősies küzdelemmel legyőzzük ártatlanságunk elleneit: akkor oly győzelmet arattunk, amelyre az *angyalok nem képesek.* — Ezért ígéri is az Úr Isten a tiszta szíveknek „az angyalok társaságát és boldogságát".[1]

A tiszta szív kimondhatatlan becsét mutatja az is, mennyire tisztelik nemcsak az *Isten,* a Szent Szűz s a szentek, de még az emberek, sokszor a hitetlenek is.

Mikor a 13 éves Szent Ágnest Diocletianus elé hurcolták, hogy szűzességéért kínhalálra ítélje: a rettenetes *pogány császár* úgy megrendült a tisztaságát oly híven őrző gyermek láttára, hogy földre süllyeszté szemét és zavarában szólni sem tudott; a vad poroszlók pedig önkénytelenül is hódolva ereszték földre fegyverüket.

A XVIII. század hírhedt istentagadója, Rousseau is így kiált föl: „Mutassatok nekem egy 19 éves fiatalembert, aki még *tiszta;* és én kimondom: ez a fiatalember a *világ legnagyobb díszel*"

S mennyire becsülték ez erényt a *Szentek!* Hányan vérzettek el tisztaságukért! — Szent Apollóniát fölszólították a pogányok, hogy mondjon le hitéről s tisztaságáról, különben a máglyára vetik. S miként felelt a szent? Válasz helyett *vidáman ugrott fel az égő máglyára.* Elhamvadt, de szíve tisztaságát megőrizte. — Egy másik szentet a pogányok oszlophoz

[1] S. Hieron. Epist. 27.

kötöttek s egyikük eléje állva, illetlen élcelődést kezdett. A szent gyermek egyébként nem védekezhetvén, leharapta a *saját nyelvét* s azt köpte véresen a kísértő arcába.

Ismeretes az ifjúság nagy szentjének mondása: „Malo mori, quam foedari — *inkább meghalok,* semhogy magamat beszennyezzem". Miért? Mert ha az ember minden egyéb erényre szert tesz is, de ennek az egynek a hijával van, Isten előtt bizony utálat tárgya. „A tisztaság angyalokat hoz a földre; aki megőrzi: angyal, aki elveszti: ördög", mondja egy szent püspök.[1]

A boldogságos *Szűz Mária* meg egyenesen kész volt az *istenanyai* méltóságról is lemondani, ha ez szűzességébe került volna.

És az *Üdvözítő?* A legtisztább Szűzet választá anyjául; apostolaivá nem tudós, nem előkelő, de igenis *tisztaszívű* embereket választott, sőt az *ártatlan* ifjúnak, Szent Jánosnak azt is megengedte, hogy fejét az *Ő kebelén nyugtassa.* A mennyország legnagyobb jutalmát is a legnagyobb fokú *tisztaságért* ígéri, t. i. az önkéntes szűzességért.

Mindebből láthatod, kedves ifjú olvasó, mily *rendkívül nagy* a tisztaság értéke. Szomorú dolog, hogy mégis *oly könnyelműen* bánik sok fiatal szív e megbecsülhetetlenül szép virággal, akárcsak azok a katonák, kik a gyémántot elhányták, vagy teszem azok a játékosok, akik sokszor egy éjtszaka milliókat szórnak el s gyakran egy óranegyed alatt egész vagyonukat elvesztik. Pedig tudhatnák, hogy a világ minden kincse-gyémántjánál *ezerszer* többet ér ez a *legszebb virág,* mely a szívet Isten, a Szent Szűz, az angyalok és szentek szemében oly igen kedvessé, széppé teszi. Valóban legértékesebb díszed, legszebb kincsed, szíved legfényesebb zománca: az *ártatlanság, a legszebb virág, melynél üdébb, virulóbb nem terem égen-földön.*

[1] S. Ambros libr. de Virginit.

II.

De nemcsak a legszebb, hanem a *leggyöngédebb* virág is a tisztaság: nincs erény, mely oly könnyen megy veszendőbe! *Annyi veszély* fenyegeti mindenfelől! Csak néhányat említek.

Az első a — *kísértő;* az, aki majd hízelegve, majd fenyegetve, majd ilyenfélét mondogatva, hogy „hiszen ez nem bűn", téged rosszra akar vezetni, rossz beszédek, élcek hallgatására, veszélyes, rossz helyek fölkeresésére stb. *Ne higyj* az ilyeneknek egy betűt se, *ne törődjél velük,* ha tán gúnyolnának is. — Majd eljön a nap, amikor nyilvánossá lesz, hogy kinek volt igaza: csábítódnak-e, vagy aggódva intő jó őrangyalodnak?

A 2. veszély a — *rossz olvasmány,* az is, amelyről olyan nagyon el akarod magaddal hitetni, hogy nem rossz. Az ördög egyik fegyvere sem öli ki az ifjú szívekből oly biztosan a tisztaság virágát, mint a *sikamlós tartalmú könyvek, lapok, képek, énekek mérge.* És tudod, csak azt ne mondd, hogy „nekem nem árt meg", — mert aki így beszél, annak máris megártott az a kétes jellegű olvasmány. Aki szurokkal dolgozik, lehetetlen, hogy be ne piszkolódjék. Csakhogy mert e méreg *édes,* elhitetik magukkal sokan, hogy „nem is méreg". Az ördög pedig *eléri célját!*

A 3. a *rossz társaság.* A rossz alma mellett a jó is elférgesedik. Az ördög maga nem vezethet rá minden rosszra, azért gondoskodik *helyettesekről* s romlott szívű, piszkos elméjű, trágár beszédű pajtások és ú. n. jó mulattatók képében közeliti meg. K. olvasó, egyet ne felejts: *ne félj a pestistől, ne félj a kínpadtól, ne félj a haláltól sem, de az ilyenektől — rettegj, az ilyenektől menekülj,* ha kedves az örök boldogságod! Rossz barátkozók közt el nem romlani nagyobb csoda volna, mint halottat föltámasztani.

Végre 4. *bizonyos mulatóhelyek,* táncterem, színház stb. Ha már el kell menned, legalább nagyon kell magadra vigyáznod, főleg ha vegyes társaságba kerülsz, vagy ha veszélyt gyanítasz. Lehet ám vigadni

tisztességesen is, nemcsak a tisztaság árán. A veszélyt ok nélkül fölkeresni azonban annyi, mint *máris vétkezni!*

Aki a veszélyt szereti, elpusztul benne.

Ezek a főveszélyek; a *legfőbb* azonban az, hogy *te magad könnyelmű vagy*, tudod ugyan, hogy ha izzó parázs pattan az ünneplődre, vagy pl. a szemedbe, azt nem lehet előbb nézegetni, fujkálni s csak aztán rázni le, hanem — „principiis obsta" — a kezdetnek kell ellenállani; és mégis hányszor teszel így! Látod: *ez a határozatlanság*, ez a nemtörődömség, hogy *vagy* nem határoztad el még magadat komolyan arra, hogy szíved kincsét, az állapotbeli tisztaságod megőrzöd, ha harcba kerül is, *vagy* nem bírsz elég erővel, föltételed erélyes teljesítésére: ez a legfőbb veszély. *S mire vezet* ez a gyöngeség, tudod-e?

III.

Vannak a Dunában helyek, ahol a víz oly sekély s olyan gyéren foly, hogy kis gyermek is messze belegázolhat; de ha aztán még egy lépést tesz, a meder hirtelen mély örvénnyé lesz, s az áram oly erős, hogy jó úszót is elsodor... Ilyen a tisztátlan kísértés is. Eleinte csekélynek látszik, de ha az ember nem vigyáz, egy ballépés — s úgy lekapja a lábáról, hogy tán sohasem vergődik ki többé az örvényből. Belesodorja a *legnagyobb bűnökbe* s végre a *pokolba taszítja*. Szent Alfonz azt írja, hogy 100 elkárhozott ember közül 99 a tisztátlanság miatt jutott a pokolba!

Arról most nem szólok, mily rettenetes, gyakran gyógyíthatatlan *betegségeket* okoz a VI. és IX. parancs megszegése; sem arról, hányszor nyomorít el egész családokat s hányszor okoz *korai halált;* hiszen egy híres orvos kijelenté, hogy e bűnök folytán már sokkal többen pusztultak el, mint a *világtörténelem összes csatáiban!* Csak annyit mondok, hogy nincs bűn, mely az embert *oly mélyen* lenyűgözi a sátán

rabigája alá, mint az a vétek, mely a legszebb erénynek ellentéte.

Egy angol király megsértette udvara egyik hercegnőjét. Ez bosszúból meghítta s kertjébe vezette a királyt; itt egy teljesen új szoborhoz vezette, melynek gyönyörű szép alma volt a kinyujtott kezében. A hercegnő fölszólítá a királyt, vegye ki az almát a szobor kezéből. A király semmit sem sejtve odanyúlt az almához... azonban amint megérintette, a szobor másik keze is megmozdult s éles tőrt döfött a király szívébe.

Kedves ifjú: ilyen alma az a gyönyör, melyet e bűn nyujt. *Gondolj azért arra,* valahányszor a sátán e gyönyört kínálgatja, hogy mihelyt elfogadod, nem is *egy,* de *száz* kést döf szívedbe s rajta *annyi s oly mély sebet ejt!* Ime, egy-kettő.

Mily szép voltál, ifjú szív, míg ártatlan voltál; hidd el: ég és föld gyönyörködött benned! Mily szép is a *szennytelen ifjúság* tavasza, az ifjú szív erénykertje, melyre az Isten is gyönyörrel tekint le! És íme — egy perc alatt elborul a tavaszi derű; hideg, fagyos szél dermeszti meg a nyíló erényvirágokat; királynőjük, a tisztaság lilioma, letörve hull a sárba... az Isten kegyelme és vele a béke, helyt adnak a — tisztátlanság undok szellemének. És mily zsarnoki módon pusztítja el ez a szellem az ifjúságot! 1900-ban Németországban a bizonyos vétkek miatt elítélt egyének (148.087) majd egyharmada (40.905) 17—20 éves fiatalember volt. Mily szégyen!

Aztán meg *el is vakít* ez a bűn szörnyen. Mily borzasztó a testi vakság, úgy-e? És mégis, drága olvasóm, magamnak is, neked is százszor inkább kívánok testi vakságot, mint azt az *elvakulást,* mellyel ez a bűn jár. Aki tisztaságát elfecsérli, az csakhamar nem *látja,* nem *akarja* látni többé a hit igazságait; értelme a vallás s az isteni büntetések iránt eltompul, s rendesen a hitetlenség zsákmányává lesz. Minden *istentagadás,* minden hitbeli kételkedés, minden eretnekség — a tisztaság elvesztése napjáról keltezik. Egy istentagadó

író hitetlen volta dacára is kénytelen bevallani: „Aki szenvedélyével képes szakítani, 24 óra alatt buzgó hívővé lesz". 1871-ben egy 16 éves leány revolverrel rálőtt egy főpapra, gyűlöletből az egyház s a vallás ellen. Hogy mi volt e gyűlölet magyarázata, megtetszett két év mulva, midőn a szerencsétlennek a bűnös élete folytán *elevenen* elrothadt a teste... De ez még nem elég. Ezek a bűnök az embert *megátalkodottá* teszik. Egy 22 éves fiatalember véletlenül találkozott gyermekkori gyóntatójával s hamarosan kivallá, hogy ő bizony már jó ideje teljesen hitetlen. A pap nyugodtan kérdé: „De úgy-e, uram, *előbb* vesztette el a tisztaságot *és csak aztán a hitet?*" A fiatalember zavartan mondott igent. S midőn a pap szomorúan intette megtérésre, konokul felelte: „Eh, én már nem bírok megtérni!" „Próbálja meg mégis." „Nem, nem; lehetetlenség!" „De hát *akarjon* legalább!" Erre a szerencsétlen ez iszonyú szóval felelt: „Tisztelendő úr, én már *nem bírok akarni... és ha bírnék akarni, akkor sem akarnék akarni.*"

Szóval megátalkodás, kétségbeesés, egyház- s istengyűlölés e bűn gyümölcsei; sőt az öngyilkosságok — sok párbaj és egyéb gyilkosság forrása szintén gyakran nem más, mint a *VI.* és *IX.* parancs áthágása.

S ha mindez nem győz meg arról, kedves ifjú olvasó, mily iszonyú veszedelem rád nézve e szép erény elvesztése, nézz rá — Üdvözítődre *az ostorozásnál.* Miért vállalta még ezt az iszonyú szenvedést is magára? Pusztán megváltásunk végett az *ostorozás szükséges nem volt.* De ő e büntetést is magára vállalta, hogy főleg a *testiség bűneiért* eleget tegyen s hogy az ostorozás közt hullott *vérére* kérjen Téged: *ne játsszál* oly roppant fontos dologgal, amilyen a tisztaság elvesztése, óvd híven s gondosan ezt a nagy kincset, mely téged ég és föld előtt naggyá, széppé tesz, és amely nélkül, *csak a megostorozott Jézus tudja,* mennyi baj, mennyi *iszonyú következmény,* mily borzasztó ideig s örökké való büntetés vár reád!

Az ostorozott Üdvözítő szomorú tekintete és tisztaságod vesztén siránkozó Őrangyalod képe lebegjen tehát szemed előtt, ez legyen a talizmán, mely téged a veszély, a kísértés percében erőre segítsen, *elszánt nemes harcra lelkesítsen* a tisztátlan szellemmel szemben, kinek legfőbb vágya, hogy a te szíved legszebb virágát: ártatlanságod hófehér liliomát *minden áron* letörje, sárba tapossa.

IV.

Nemrég így szólított meg egy haldokló fiatalembert egyik jóbarátja: „Nincs még valami kívánságod?" „Ó, dehogy nincs!" — felelé emez. — „Istenem: *bár visszakaphatnám ifjúságomat,* másképp élném át!" Másnapra meghalt a fiatalember.

„Bár visszakaphatnám ifjúságomat!..." Kedves ifjú olvasó: nézd — a tied *még megvan*...

Bánj hát úgy vele, amint halálodon kívánnád! S ezzel odajutottam, amit leginkább szeretnék szívedre kötni.

Azt magad is tudod, úgy-e, hogy a tisztaság virága igen *gyöngéd* és megőrzése roppant nehéz s kényes dolog. Fájdalom, talán tapasztalásból tudod, mily könnyen lankad el — főleg veszélyes körülmények közt — ez az épp oly gyöngéd, mint becses virág.

De azért *ne csüggedj. Két kitűnő eszközt* tárok eléd: a saját javadra... ne vesd meg, ne hanyagold el őket. *Oly könnyűek!*

Az egyik az, hogy járj mennél többször gyónni-áldozni. Vedd magadhoz gyakran „az angyalok eledelét", pl. *minden* hó első péntekén, *minden Mária-ünnepen* stb., lehetőleg határozott napokon. Szalézi Szent Ferenc határozottan erősíti, hogy igazán tiszta, bűn nélküli élet legalább havonkinti áldozás nélkül igen-igen nehéz. Annyi bizonyos, *hogy holmi félesztendei gyónás* azoknál, kik *serdülő* korban vannak, mikor *leghevesebb* a szenvedély és *legtöbb* a veszély,

csak olyan, mint *izzó vason egy vízcsepp.* A gyakori gyónás-áldozás az ártatlanság mérővesszeje. Az Oltáriszentségből buzog elő a harcban erősítő „bor, mely szűzeket nevel". Mihelyt fölhagysz az áldozással, fölhagytál a tisztasággal is.

A második eszköz még sokkal egyszerűbb: keress „legszebb virágod" számára *anyai oltalmazót:* kérd naponkint este-reggel, kérd azonnal *mindannyiszor, valahányszor kísértet* ostromol, a legtisztább, kegyes *égi Szűzet,* a te édes jó Anyádat, hogy harcodban megsegítsen, legfőbb ékességedet óvja-őrizze, és ne engedje, hogy te is valaha azon szerencsétlenek közé tartozzál, kiktől még Ő neki, az irgalmasság Anyjának is el kell fordulnia.

Az olasz P. Zucchit egy fiatalember azon panaszszal kereste föl, hogy hiába erőlködik, ő bizony megszokott kicsapongó életével, bizonyos undok szokással, nem bír szakítani. A páter soká nem tudott rajta segíteni. Végre ezt az imát adta át neki: „Ó Asszonyom, Anyám! Neked ajánlom magamat egészen s hogy megmutassam, hogy a Tied vagyok, neked szentelem ma szememet, fülemet, számat, szívemet, egész magamat. Mivel tehát a Tied vagyok, ó jó Anyám, őrízz meg, védj meg mint tulajdonodat!" A fiatalember megígérte, hogy naponkint el fogja mondani a bold. Szűzhöz lefekvés előtt. Csak négy év mulva gyónhatott meg ismét a páternél; de íme — gyónása egy szentnek gyónása volt, melyet e szavakkal fejezett be: „Négy éve, hogy minden tisztátlan kísértésben ez imát használom és Szűz Mária segélyével *soha el nem estem azóta!"* Te is cselekedjél hasonlóképpen, kedves ifjú olvasó; mondd el ezt az imát legalább minden reggel és este, de *állandóan és szívből,* az ima értelmére is gondolva; akkor én a boldogságos Szűz nevében *megígérem* neked, hogy mindig győzelmet fogsz aratni; *megőrzöd szíved tisztaságát* s Mária segélyével *épen, virágjában, sértetlenül viszed föl egykor az égbe az Ő liliomtrónja elé!* Adja Isten!

Az életből.

— El sem mondhatom, kedves néném, mennyire fáj nekem, hogy a férjem olyan vallástalan. Sem templom, sem imádság; böjtös ételt is csak azért eszik, mert nem készítek neki mást. Aztán nem hisz az semmit és ha Istenről beszélek neki, akkor vagy kinevet, vagy megharagszik és káromkodva hagy ott.

— Bizony, húgomasszony, ez nagy baj. Magam is sokat búsulok a férje lelke állapotján! Pedig ez egyenesen a pokol útja. De fogja magát húgom, és mentse meg, ha szereti. Mert nem abban áll a szeretet, hogy a szerettünket csupa „kíméletből" az örvénybe engedjük rohanni... Mit mondana egy orvos, aki a mérges sebet „szeretetből" nem akarná kivágni? Hisz a beteget megölné ezzel a „szeretettel". Azért mondom, ha szereti húgomasszony a férje örök boldogságát, mentse meg őt attól, hogy a pokol lángkínpadjára kerüljön!

— Hát hiszen imádkozom én érte sokat.

— Nem elég ez. Ima nélkül ugyan semmi sem sikerül; de az Isten azt akarja, hogy mi *eszközei* legyünk az ő malasztja működésének. Próbálja hát meg, tenni is valamit.

— Nem lehet azzal! Eleget prédikáltam már neki, de nem használt.

— Eleget? Biz az igaz szeretet sohasem mondja: elég. Dehát próbálja más módon. Beszéljen neki nyájasan, vegye rá, hogy például látogasson el egy közeli búcsújáró helyre, vagy hogy látogasson meg egy buzgó papot s beszéljen azzal a vallásról, vagy hogy — ha szereti — kísérje el templomba, misére, szentbeszédre és a többi.

— Mond valamit, kedves néném. Meg is próbálom. De nem sokat reménylek, nagy munka azt megtéríteni!

— Csak bizalom; semmi sem nehéz az Úr Jézusnak, és nekünk ebben kell bíznunk. A Legszentebb Szív még jobban szereti és sajnálja a kegyelmed fér-

jét és még jobban óhajtja a megtérését, mint húgomasszony. Ő hajlandó tehát segíteni; de képes is, hisz Ő a szívek királya s Ő odahajtja őket, ahová akarja. Tartson hát hozzá kilencedet, mint azon százezrek, akiknek szintén megtérítette a Szent Szív szeretteiket.

— Köszönöm, kedves néném, megfogadom tanácsát.

— De tudok én még egy kipróbált eszközt. Ha semmi sem, ez bizonnyal célhoz viszi. Az Úr Jézus maga adta kezünkbe. Nem is kerül sokba.

— Ugyan?

— Tudja, hogy szoktak sokan ilyen esetben tenni? Vesznek vagy hozatnak egy szép Jézus Szíve-képet: díszes rámában, fényes kiállításban; aztán odaajándékozzák a megtérítendő személynek vagy családnak. Azoknak, ha nem is lesz ínyükre, hogy ez *szent* kép, mégis tetszeni fog, már csak a külalak is és ezért szívesen függesztik föl lakásuk legszebb helyén vagy például az ágyuk fölött. Több esetet tudok, hol ez a körülmény a bűnös szíveket meglágyította s megtérítette.

— Isten fizesse meg jó tanácsát, kedves néném. Igen hálás vagyok érte. Meg is teszem a lehető leghamarább. Csak kegyelmed is segítsen imáival.

— Meglesz, meglesz. Csak aztán, ha majd a Jézus Szíve győz a sátánon — ami bizonyos is, — el ne felejtse a Szent Szív dicsőségére az egészet el is mondani másoknak!

Memento homo...

Hamvazószerda reggelén kisöpörték a báltermeket, elhallgatott a cigány muzsikája, eltemették a farsangot. A templomokban a hívek lehajló fejére ráhullt a hamu s a festett éjtszakák, maszkos lejtések, szerelmes önfeledések szatír-zenéjébe beledobbant az Egyház szava: Memento homo! Emlékezzél meg, ember... Por vagy és porrá leszel!

A böjti idő a magunkbaszállás ideje. A bűnbánaté. A Krisztus kínszenvedése emlékéé.

1. Mi kongreganisták amúgy is a *magunkbaszállás* és bensőségesség iskolájába járunk. Maga a mi Nagyasszonyunk tanít erre bennünket; ő róla van megírva, hogy „megőrizte az igéket, forgatván azokat szívében". Mi a farsang és a földi örömök között sem feledjük soha az élet komolyságát, a nagy célokat, az örök és megrázó krisztusi igazságokat. Mi egy percre sem feledjük, hogy nem a múló öröm s a csalóka fény az igazi érték; hogy nagy baj volna, ha a földi célok kedvéért percre is felejtenők az egyedül szükségest: a lelket. Az örök életet. Krisztust. A böjt azonban bennünket is kétszeres magunkbaszállásra int. Mi ilyenkor, hacsak tehetjük, szentgyakorlatot végzünk; bezárkózunk s néhány napot kizárólag lelki dolgok megfontolásának szentelünk. Felelevenítjük magunkban a komoly hitélet buzgóságát, az örök javak szeretetét, a lelkünk gondozásának igyekezetét. Sőt másokat is igyekszünk arra bírni, hogy szálljanak magukba s a teremtményektől a Teremtőhöz, a föld zajos zűrzavarából az örökkévaló javakhoz emeljék lelküket.

2. De a bűnbánatból is fokozottabban kivesszük részünket. Azt tanítja az Írás, hogy „aki azt mondja magáról, hogy vétek nélkül vagyon, hazudik". A jóra törekvő lélek is meg-megbotlik s nem is ebben van a fő különbség jók és rosszak között. A fő különbség ott van, hogy a jók legalább küzdenek a bűn ellen, csökkentik, legyőzik, úgyhogy legalább készakarva nem igen vétenek az Isten törvénye ellen; állandó önellenőrzést folytatnak a lelkiismeretvizsgálat és gyakori gyónás révén; míg a rosszak mindenrről megfeledkeznek s így egyik bűnből a másikba esnek. Szűz Mária tisztelői és gyermekei már azért is buzgón fogják gyakorolni a bűnbánatot s a bűn elleni küzdelmet, hogy Szűzanyánknak, a Tisztaságosnak, mindjobban tetszhessenek, az ő szeplőtelen ártatlanságának része-

sel legyenek. S ha valaha, a nagyböjt idején fognak elmélyedni a bűn iszonyú rombolásainak megfontolásába s az átok és tengernyi baj szemléletébe, amely a bűnnel jár. Meg fogják gondolni, hogy még a kisebb bűn is, sőt a legcsekélyebb tudatos bocsánatos bűn is minden földi bajnál, betegségnél, szenvedésnél roszszabb s hogy akár az életünket érdemes odaadni, csakhogy a lelkünk ezzel a szörnyű rákfenével soha közeli összeköttetésbe ne jusson!

3. Amiben pedig főleg ki kell tűnnie Mária minden hű követőjének, az a *Krisztus Urunk keserves kínszenvedésében való eleven résztvétel* a nagyböjt idején. Mi tette Szűz Máriát igazán naggyá? Méltósága? Istenanyai díszcíme? Igen, de ez a kegyelem s kiválasztás műve volt. Szeplőtelen tisztasága? Igen, de ez neki sok fáradságába nem került. Ami igazán naggyá, hőssé tette, az az ő vértanui szenvedése volt, nagylelkű osztozása Jézus megaláztatásában és szenvedéseiben, hűsége a kereszthordozó Megváltó követésében fel egészen a Golgotáig s a kősírba való temetésig. Ezzel érdemelte ki a „vértanuk Királynéja" díszcímét. — Kongreganista: neked is a szenvedésben és a kereszthordozásban kell lelked igazi erejét megmutatnod, a próbáltatás tüzében lelked aranyát megtisztogatnod. Látod: erényed, érdemed, értéked pontosan annyi, amennyit a szenvedés és megkísértetés óráiban napfényre hozni tudsz! Hogy azonban hős lehess, hogy keresztedet szeretve tudd hordozni, ahhoz a legjobb eszköz: Jézus szenvedéseinek buzgó szemlélése, a vele való egybefonás az együttérző szeretet által, a passió végigelmélkedése, a lelki életközösség az Ecce homokép hősével, az érted megkínzott, megköpdösött, kitaszított, véresre kínzott Krisztussal. Ha gyakran gondolsz rá, és szereted őt, te is hőssé leszel mellette.

Így töltsd, Szűz Mária követője, a böjtöt, s akkor húsvétod is örvendetes, dicsőséges, boldogságos leszen!

A fájdalmas Szűz.

(Keresztúton a Kálváriáig.)

I. *A keresztúton.* Milyen lehetett a Szent Szűz éjtszakája s délelőttje, mikor Jézusról nem tudott. Milyenek lehettek érzelmei, mikor meghallotta, hogy Jézust halálra ítélték. Hogy mehetett végig Jeruzsálem utcáin. Hogyan hallhatta meg a tömeg lármáját, hogyan látta a kivégzési menet közeledtét és aztán fiát a gyalázatos kereszttel vállán, fején a töviskoronát, arcán a vért és port. Hogyan írja le a szenvedőt Izaiás... llyen lehetett-e a látvány a Boldogságos Szűz előtt is. Hogyan rohan aztán előre, hogyan borul oda lábaihoz. Jézus aztán észreveszi anyját... Mit mondhatott neki! Lássuk a Szent Szűz fájdalmát s mégis megnyugvását Isten akaratán, bár neki mint nőnek rettenetes lehetett ez. Valószínű, hogy az éjjel valamely jámbor asszony fogja fel karjaiba. S mindez a lélekért.

II. *A Kálvária-hegyen.* Hogyan követte aztán a félig magához tért Jézust. Ő volt az első, aki keresztúti ájtatosságot végzett. Hogyan, milyen érzelmekkel meditálhatott ő ott az Úr Jézus követésén. S midőn megérkeztek, tanuja volt, ő az anya, fiának kivégeztetésén. Egyik legmeglepőbb vonás rajta az *erősség,* hogy ott marad állva fiának kivégeztetésén.

Jézus szavai a kereszten.

Szent Ágoston magyarázza a szót: *Asszony, íme a te fiad.* Itt mondja e szavakat Jézus, hogy azok fontosságára figyelmessé tegyen. Hatoljunk be azon érzelmekbe, melyeket e szavakra a szeretett tanítvány érezhetett. Mi is ezen érzelmekkel közeledjünk a Boldogságos Szűzhöz.

Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem? Mily érzelmek lehettek azok az Úr Jézus szívében, hogy e szavakat fakasztották, egyrészt ugyan ezért is, hogy a 21-ik zsoltárt magára alkalmazza. Bizonyos

értelemben valóban el volt hagyatva az Istentől, amennyiben az Isten teljesen átengedi őt nemcsak a testi szenvedéseknek, hanem a lelki szorongásoknak s fájdalmaknak. Az igazi vigasztalással töltötte el. Miért hagyta el őt Isten? A mi bűneink miatt. A vértanuk is néha csendes vigaszt éreztek kínjaik között. Jézus magán érzi és próbálja ki bizonyos értelemben, amit egykor a lelkeknek mondani fog: Nem ismerlek titeket, távozzatok tőlem átkozottak. Kérjük, hogy mi a másik szót hallhassuk: Jöjjetek, Atyám áldottai.

„Szomjúhozom!" „Tudván, hogy minden beteljesedett", mondja az evangélista. Ime, a legnagyobb testi kínokban is arra gondol, ami róla meg van írva s beteljesíti azt. A mi érzéki örömeinket teszi jóvá e szomjúság. De titokzatos jelentősége is van és *ezt* a szomjút akarja Jézus látni bennem is. Így mondta a szamariai nőnek is. „Adj innom!" (Ján. 4, 7.) Az én lelki előhaladásomat s a lelkek üdvét szomjazza.

„Beteljesedett." Micsoda? Mindenekelőtt minden írás, minden jövendölés, minden, amit tőlem a világ várt, minden, amit Isten rám ruházott. A bűn el van törölve, Isten haragja megenged, a világ megváltatott, a béke helyreállt, az ördög megszégyenült, a pokol bezárult, a menny megnyílt: mind, mind ez beteljesedett. Egyszer a halál órájában nekem is minden „beteljesedett" lesz. Minden kegyelem, minden érdem, minden apostoli tett, istenkeresés, Isten gondviselésének minden határozata felettem, minden beteljesedett, most már csak az örökkévalóság van hátra. Igy tanít Jézus meghalni.

„Atyám, a kezeidbe ajánlom lelkemet!" Utolsó erőfeszítéssel, mintegy annak jelzéséül, hogy a halált szabadon vette magára. Ez a hatalmas szózat egyúttal mintegy a jeladás, amellyel a természetet együttérzésre szólítja fel. Hallja az Atya s végtelenül örül. Hallja az ördög s reszket. Hallják a halottak s felkelnek. Hallják az igazak lelkei s eltelnek reménnyel. A százados

hallja s megvallja, hogy Isten-fia. Hallja a tömeg s hazatér mellét verve. A természet hallja s megvallja benne a Teremtőt. A nagy pillanat, amelyben áldozatul adja magát, amelyért a földre jött, amivel kimenti az emberiséget a rabságból, mellyel kibékíti az eget a földdel. Az Isten bölcsesége, mindenhatósága, de mindenekelőtt végtelen irgalmának nagy műve. Térdreborulok, imádom, szeretem s neki ajánlom a magam életét s halálát is. Ezzel is tanít meghalni helyesen; meghajtva fejét megadóan. Naponta imádkozzuk a zsolozssmában. Ez legyen egykor, mint Aranyszájú Sz. János mondja, egész életünk bűneinek megengesztelése s a szeretet és hála.

Jézus a kereszten.

Lássuk Krisztust a kereszten átszögezett kézzel s lábbal, töviskoronával fején, vérrel átfutott szemmel s tekintsünk be szívébe is s abban látjuk a legnagyobb fájdalmat, ami valaha létezett.

I. Krisztus a kereszten a *szegénység legnagyobb iskolája.* A keresztény tökéletesség Krisztus követéséből áll: Quos praescivit, illos et praedestinavit.

Többféleképen lehet Jézust követni s hozzá hasonlítani; a legtöbb keresztménynél ez nem haladja túl a parancsolatok megtartását. A szerzetesnél a három evangéliumi tanács megtartásából áll. A tökéletes lelkeknél abban, hogy Jézussal együtt mintegy állandóan keresztre vannak feszítve. Soha Jézus életében ennyire nem mutatta meg Atyja iránti szeretetét, mint itt: Hogy tudja a világ, hogy szeretem az Atyát s hogy amit nekem meghagyott, beteljesítem. Márpedig a tanítvány nincs mestere felett: mi is akkor szeretjük legjobban az Istent, ha a keserves órában is hűek maradunk hozzá.

II. Krisztus a kereszten: *a legnagyobb istenszeretet tűzhelye.* Si vis amari, ama. Ez vezette Jézust is. Isten jósága csodás már a teremtésben is, még inkább a meg-

testesülésben, de sehol annyira, mint itt. Clamat crux, clamat vulnero, quod ipse dilexit, mondja Szent Bernát. Itt minden a szeretetet hirdeti: a szegek, oldalseb, a kiterjesztett karok. Innen is vette a szeretet erejét a szentek hősiessége. Mit nem szenvedett Árpádházi Szent Erzsébet, a szenvedő Jézus szeretete, kit ő betegeiben, szegényeiben felismert, elég vigasz volt neki. Szent Ágoston szerint: Ird Uram, a te szívedet szívembe, hogy így irányítsam szenvedéseimet, hogy Szent Bernát szerint: Jézus már halott volt, mikor a dárda átjárta oldalát, de Mária érezte azt, mert az ő lelke onnan nem távozott egy percre se.

Mit szenvedtek egy Xavéri Ferenc, vagy a mi vértanuink Angliában, Kanadában stb. A rendkívüli tettek nem mindenkinek hivatása, de amit mindnyájan tehetünk, az, hogy „ne mi éljünk, hanem Krisztus éljen bennünk".

III. Krisztus a kereszten a *lelkek iránti bizalom iskolája*. Itt látjuk csak, mekkora a lélek becse, mekkora a bűn borzasztósága. Nézzük ezeket a sebeket, ezeket a töviseket, ezt a főt, ezeket a tagokat, ezt a félelmet, ezt a szomorúságot, keserűséget Jézus lelkében s mindez a lelkekért: íme, ez a lélek értéke. De itt tanuljuk meg a módot is, ahogy a lelkeken segíteni kell: keresztviselés, a fájdalmak, szomorúság, akár az Istentől való elhagyatottság érzetének türelmes hordozása által bizalommal az Istenben, ki jobban szereti a lelket, mint azt mi valaha tehetjük. Hányszor van az, hogy látszólag minden elveszett s Krisztus ellenségei győznek. — a Kálvárián is így volt: Jézust látszólag még az apostolai is elfelejtették, Jézus keresztre szegezve megvetetten, még ruháitól is megfosztva, ellenségei diadalmaskodnak. S mégis: néhány nap mulva megváltozik.

Ima a keresztre feszített Üdvözítőhöz s kérdezzük magunktól, mit tettünk eddig érte, mit teszünk most s mit akarunk tenni a jövőben.

A kereszt tövénél.

Képzeld, kedves olvasó, hogy az első nagypénteken vagy s ott állsz annál a sziklasírnál, ahol az Üdvözítő elvérzett tetemét éppen elhelyezték.

Kivitték őt a „béke városából", kivezették a vesztőhelyre, a Kálváriára, ott rávetették a keresztre, a hóhérlegények fölszögezték kezén s lábán fogva s fölállították a keresztet. Aztán ott hagyták függni 12-től 3 óráig, amikor végre az elszenvedett kínok folytán Jézus Szíve megszűnt dobogni.

A kezek, melyek a naprendszerek millióit alkották, amelyek annyi áldást osztottak az emberiségre, át vannak szúrva, s a lábak, melyek mindig csak javunkért fáradtak, oda vannak szegezve a keresztre; s a Szív, mely értünk vert, minket szeretett, felénk dobogott 33 éven át, lándzsával van átdöfve. Ibi crucifixerunt eum... ott keresztre feszítették őt...

Háromórai égető kín és halálos gyötrődés után az Üdvözítő még egyszer fölemelte vérbe folyt, üveges szemeit, aztán feje mellére konyult le s az Üdvözítő megszűnt élni. Abban a percben elborult a nap, mintha nem tudná elnézni, hogyan gyilkolja meg az Istent az ember; a föld pedig megrendült; ilyesmi még nem történt rajta s nem is történhetik többé...

Az emberek hazafelé indulnak — vége a látványosságnak. Néhányan a mellüket verik, mások megátalkodva iparkodnak a lelkiismeretüket megnyugtatni; de félni mindnyájan félnek, akik csak jelen voltak az Istenember halálán.

Azután emberek jönnek s leveszik a holttestet a keresztfáról; kihúzzák a szögeket tagjaiból, leveszik a töviskoronát a fejéről. Betakarják s elviszik, egy kősírba fektetik...

Közben beesteledett, a vidék elcsendesült, néma éj borult a Kálváriára... Minden elpihen, *csak a kereszt áll még a dombtetőn s néz el Jeruzsálem és az egész világ fölött...*

Kedves olvasóm, én ez alkalommal gyász- és

temetőelmélkedést akartam írni a Megváltó sírja fölött, — de Isten tudja, nem vagyok rá képes! Én ezt a halált nem tudom szomorúnak, gyászosnak tartani: hiszen tudom, hogy aki itt most meghalt, oly dicsőn, győztesen fog föltámadni Látom, hogy meghalt; és mégis örülök, nem tehetek egyebet, örülök, hogy míg ő meghalt, addig mi életet nyerünk, és mikor az ő Szíve megszűnt dobogni, a mienk új életre kap. Tudom, oda kellene borulnom Mária Magdolnával a kereszt tövéhez s az odatapadt isteni vérre könnyeimet hullatnom: de — nem vagyok rá képes, úgy súgja valami fönsőbb szózat a lelkembe: „Nem gyászjel, de az öröm és győzelem jele ez a kereszt!" Az Üdvözítő a keresztet fogta és győzelmi zászlóvá alakította. *Ez a megvetett, becstelen kereszt, az ő kezében oly jellé lett, mely az egész világot legyőzte s legyőzi mindenkor.*

Kövess, kedves olvasóm, s beigazolom, amit állítottam.

I.

Tudod-e, *mi a kereszt?*

A kereszt egy dús lombozatú *fa,* melyet a Golgotán ültettek s az Isten Fia vérével öntöztek, s amelynek ágai szétterjednek az egész világ fölé. A népek és nemzetek elhaladnak e fa mellett; és amelyek letelepülnek árnyékában, azok boldog, erős államokká fejlődnek; akik elhagyják, tönkre mennek az idők viharán. Áldás és átok árad szét e fáról a nemzetekre.

Kérdem, hol van az egykor oly tekintélyes *Zsidó-ország.*

A zsidóknak a kereszt botrány volt, nem kellett nekik... nem léptek e fa árnyékába. Azért az Isten szétszórta őket: ma nem alkotnak államot többé s az egész világon a közmegvetés tárgyai.

Hol vannak a *rómaiak,* a világ egykori urai? Hol a cézárok mindenható, világrengető birodalma? — Nem kellett nekik a kereszt... s az Isten lesöpörtette őket a föld színéről...

Néhány évszázad előtt ebben a mi magyar hazánkban hatalmas nép volt az úr: a Szulejmánok, Mohammedek óriási ereje porba vetette maga előtt az ország nagy részét. 150 évig volt a mai Magyarország jórészben Törökország. De a törökök nem léptek a kereszt fájának lombkoronája alá, sőt minden erejükből meg akarták a kereszt híveit semmisíteni; s azért Isten csakhamar szétmorzsolta hatalmukat: az a had, melynek zászlaját a kereszt díszítette, végre is kiverte a próféta seregeit.

S így is fog ez mindenkor történni: a népek elrobognak a kereszt mellett; egy részük szeretettel, a másik gyűlölettel néz rája, s amazokra nézve a kereszt az élet fájává, ezekre az átok és pusztulás vészjelzőjévé lesz.

Mi a kereszt?

A kereszt egy *forrás,* mely a Kálvárián buzogott elő s innen szétáradva beöntözé a földet; és ahol csak megjelent, kisarjadt, fölvirult ott a *művelődés.* Mielőtt ez a forrás fölfakadt, minden kopár, műveletlen, vadon volt. Az emberek az „elemek", sőt az állatok előtt hajtottak imádva térdet; az ököljog volt az egyetlen „corpus juris"; a nő mélyen, oly mélyen le volt alázva, hogy arra most jobb fátyolt borítanom; az erkölcs jóformán ismeretlen fogalom volt. Ekkor tűnt föl a kereszt és győzte le a barbárságot.

Mondjon aki mit akar: kereszt nélkül nincs igazi kultúra. Gépeket kombinálni, csatornákat ásni, vontcsövű ágyúkat föltalálni: azt lehet nélküle is, igen. De *népeket* civilizálni kereszt nélkül, eddig még nem sikerült, nem is fog.

Annyiszor hivatkoznak, igaz, a római és hellén pogány műveltségre. Mikor diákok voltunk, mi is lelkesedtünk talán azokért a plátói, cicerói korokért. De nézzünk csak közelebbről a dolgok mélyére!

Köszönöm azt a műveltséget, ahol néhány ember művész, néhány család lucullusi életet él: de az emberiségnek több mint háromnegyede rabszolga s kénytelen úgy élni, mint a barom! És a legműveltebb körök

is mennyire vitték? Mikor Róma a legnagyobb volt, akkor a legnagyobb fáradozással sem bírtak *tizenkét* Veszta-szüzet összetoborozni, pedig mekkora kiváltságokat, milyen dícs-fényt adtak az ilyeneknek! A római matrónák már nem a konzulok szerint számították az éveket, hanem a férjeik száma szerint, akikkel egybekeltek; a fiatalembereket pedig száz-számra kellett a Tiberisbe dobatni, hogy a rengeteg erkölcstelenséget mérsékelhessék. Igen, igen! Aquaductokat, amphitheatrumokat tudtak építeni a rómaiak; meséket költeni ,szobrokat faragni tudtak a görögök: de az öt ujjamon el tudom számlálni azokat, akiket mindez igazán kiemelt a szellemi barbárságból!

Vagy igazi műveltség volt-e pl. a mai Mexikó vidékén talált aztékek híres „műveltsége"? Egyetlen példa feleljen. Ezeknél az aztékeknél voltak ünnepek, melyeken pl. 300 hajadonnak, vagy pl. 200 húsz év alatti ifjúnak évenkint kb. 20.000 embernek a Napisten papja fölhasitotta a mellét és kirántotta a szívét... S ilyes emberáldozatok oly fontosak voltak, hogy ha ellenségből nem telt az a 2—300 áldozat, a polgárok maguk ajánlották föl a saját fiaikat és leányaikat, hogy a szívükből s a vérükből kevert tésztából az új bálványszobrokat elkészíthessék... Ha ilyen állapotok közt még lehet műveltségről szó, akkor már nem tudom, mi egyáltalán a barbárság! Nem; vigyétek csak! kereszt nélküli kultúrából nem kérünk!

Mi a kereszt?

A kereszt egy *világítótorony*, mely fényt derített az emberi szellemre.

Kedves olvasóm, nem azt nevezem én bölcsnek, aki meg tudja mondani, milyen messze van innen a Szaturnusz, vagy aki az ötödik tizedes-helyig meg tudja mondani a liptói túró táplálóértékét, vagy aki az összes növényfajokat el tudja sorolni. Mit ér az, ha valaki csak olyan tudnivalókat gyüjtött, melyek a sír szélén véget érnek? Ha megannyit tudok is, de nem bírom a kereszt tudományát, nem tudom miért élek, nem bírom azt a bölcseséget, aminek a másvilágon is

van értéke: akkor a tudományom nem ér egy fakovát sem! Azért bátran kimondom: az a tizenkétéves gyermek, aki a katekizmust jól tudja, ezerszer okosabb, mint az a tanár, aki mindenfélét tud, de elvesztette a — kereszt hitét.

Napoleon egy csata után így írt Párisba: „Nagy Sándor egy győzelme után azt üzente Athénbe, hogy ezentúl őt istenként tiszteljék. Ha én — írja Napoleon — ha én most Párisba ugyanezt üzenném, úgy minden cselédleány kinevetne érte". — Kedves olvasóm! *ezt* nevezem én igazi műveltségnek, ahol minden keresztény *cselédleány és iskolásgyermek* többet tud, mint Athén összes bölcsei, a legfontosabb dolgokban: a kérdésekben, melyek egy örökkévalóságot illetnek!

És ez a világítótorony — a kereszt — nem ideigóráig csillogó lidércfény, hanem megdönthetetlen, kiolthatatlan. Kétezer éve törekszik a fonák-bölcselet ennek a világítótoronynak a fényét elhomályosítani; kétezer év alatt százszor is megpróbálták már — mindig új hűhóval — a „fölvilágosodás" napját az égre fölmeneszteni... Mindhiába! Ez a fény fönn marad a világ végéig, mint a legtisztább, az égbe vezető utat legbiztosabban mutató világosság, s az utolsó napon is, mikor a rengeteg naprendszerek izzó tűzgolyói is porrá égtek és elhúnytak már: a kereszt fénye változatlanul fog ragyogni a zeniten.

Mi a kereszt?

A kereszt végre a *győzelem jele*. Győzelmet, békét szerez először is a *társadalom* harcaiban.

A jó érzelműeknek megfájdul a szívük, ha végigtekintenek a számtalan bajjal háborúskodó világon. Mi lesz ebből a zűrzavarból?

Egy nemzedéket látok fölnőni, amelynek feje-szíve tele van tömve *forradalmi eszmékkel*..., amely nem ismer egyebet, mint a harcot a *trón* és *oltár* ellen... amely föl szeretne forgatni mindent, ami kegyeletre vall, és fonák szólamokat „szabadelvűség", „szabadság, egyenlőség, testvériség" stb.-t hangoztatva, új világrendet akar emelni, amelyben legfölül az ember és leg-

alul az Isten áll. Mi hozta e lázas forrongásba a kedélyeket? Az az egy, hogy meg akarnak birkózni az élettel a — kereszt mellőzésével... Ó, nagy igaza volt annak, aki azt mondta, hogy a királyok és császárok érzik, hogy a koronájuk inog... és jól tudják azt is, hogy mindeme bajnak az az oka, hogy a mai társadalom egyes rétegeiből egymásután *száműzik a keresztet*...

Sokat beszélnek manapság a szociális kérdésről. Mindenki érzi, hogy égető a baj; de senki sem mer hozzányúlni a dologhoz: hátha lobbot vet és elsül a jószág... Egy ideig természetesen vissza lehet a bajt szorítani szuronyszegezve, bajonettekkel; de meggyógyítani nyers erővel lehetetlenség. Pedig milyen egyszerűen meg lehetne oldani a kérdést, ha ott akarnának a bajon segíteni, ahol az származott. Ássatok csak a kereszt tövén... ott megtaláljátok a megoldás kulcsát: *vissza kell adni a népnek, a társadalomnak a keresztet, melyet elraboltak tőle;* s majd ha minden ember a keresztre tekintve így fog szólni: „Hiszen mi *mindnyájan testvérek vagyunk e jelben*" — akkor a szociális kérdés úgy el lesz temetve, mintha soha az emberek fejét nem nyugtalanította volna.

„Ebben a jelben győzni" fogunk biztosan, mert a kereszt oly harcizászló, amely nem dőlhet meg. Tizenkilenc század feszítette neki a vállát a keresztnek, hogy megdöntse...: a századok elmúltak, az ellenségek a Néróktól kezdve a Voltairekig elhaltak: csak a kereszt áll rendületlenül. És ha a világ még egyszer 19 évszázadig él is, a kereszt nem dől meg soha. Ha majd a kereszt ellenségei meghalnak, a kereszt egyháza „deprofundis"-t fog énekelni fölöttük és szentelt vizet hint a sírjaikba... s ha az ellenségek mind rég elporladtak már: a kereszt akkor is győztesen s áldást osztva lebeg mint diadalmas zászló a népek fölött!

De a kereszt győzelmes harcizászló *az egyesek életében és harcaiban is.*

Ha kedves olvasómnak volt már alkalma belekóstolni az életbe, bizonyosan igazat ad nekem, ha azt

mondom: *háborúság* az élet, katonaszolgálat, hadviselés — mint Jób mondja. Mindenkinek kemény harcot kell vívnia...

Csak az a kérdés: van-e olyan harcizászló, amely alatt bízvást küzdhetünk, sőt amely alatt *tudjuk,* hogy győzni fogunk?

S a felelet: igenis van, és ez a — kereszt.

Az első harc, mit végig kell küzdenünk: ártatlanságunknak megvédése a szenvedélyekkel szemben.

Nincs-e igazam? Nem jön-e el mindenkire egy idő, amikor az ember képzelmében — maga sem tudja, hogyan! — olyan gondolatok szállnak föl, amelyekről a lelkiismeret azt mondja: „nem szabad!", és amikor oly vágyakkal telik el az ember szíve, amelyekről írva van, hogy „non concupisces! — ne kívánj meg tiltottat!" És e gondolatok és vágyak elemi erővel ragadják magukkal a lelket, és ha ez ellen nem szegül, a kárhozatba ragadják. Attól az egytől, hogy vajjon tud-e ellenállni, függ a szilárdság a hitben is s a lélek örök üdvössége. Ha ezt a védelmi harcot elvesztjük, mindent elvesztünk lassankint. Pedig ez a védelem igen nehéz; az ellenség igen erős, igen ügyes és nem enged egykönnyen; hogy pedig az ember, főleg a fiatalember, milyen gyönge, azt magunkon látjuk legközvetlenebbül, de meg azon ezer és ezer ember szomorú példáján is, akik ezt a védelmi csatát elvesztették! — Már most kérdezzük meg ezeket, akik e végzetes küzdelemnek éppen a hevében vannak: ti gyönge, szegényke emberek, *mi fog titeket győzelemre segíteni ebben a roppant fontos és roppant nehéz harcban?*

Feleljetek meg e kérdésre ti ifjak, akik tiszták vagytok és zsönge erőtökkel az alvilág légióit is legyűrtétek, és ti szűzi-ártatlan leányok, akik liliomszálakként álltok a tövises, maszlagos hajtások között: mondjátok meg csak: hát titeket mi erősített meg ennyire, mi öntötte ezt a sátántipró erőt belétek?

És mit felelnek ezek az angyali lelkek? Mindnyájan, egytől-egyig, — a *keresztecskére* mutatnak a mellükön, vagy legalább a szívükben, s így szólnak:

ez a jel, ez a kép erősített meg minket a harcban, tiszta szívünk védelmében!

És ha talán elbuktál, szegény lélek? Ha egyszer s mindenkorra letűnt szívedről a zománc, a soha vissza nem szerezhető ártatlanság zománca: ki önt akkor erőt ellankadt, elcsüggedt szívedbe, hogy fölkelhess és új életet kezdhess? Vagy számodra többé nem lehet szó győzelemről?

Dehogy nem; ne csüggedj: *ugyanez a jel* már ezreket emelt ki a tespedésből. Az, aki e kereszten függ, rajtad is segít majd, hogy a harcot újra kezd, és ezúttal győzelemmel végezd be.

II.

A második harc, melyet mindenikünknek különkülön kell végig küzdenie: *a szenvedés küzdelme.*

Kedves olvasóm, nemde, szenvednünk mindnyájunknak kell? Mint a vad éjszaki orkán rohama, úgy zúdul reánk a fájdalmak vihara... mi meg hajladozunk alatta, mint a nád, melyet a kegyetlen orkán lesujt, lenyom egészen a földre! — Már most kihez menekülj, szegény szenvedő szív? Ki vigasztal meg, ki ad béketűrést, ki gyógyítja meg azt a sajgó sebet a szíveden? Az emberek? Ó, azoknak elég bajuk van a maguk bajával! A hitetlen tudomány? Ó, hiszen az vigasznyujtás helyett a kétségbeesésbe kerget! A hatóságok? Hiszen azok nem törődnek az egyesek fájdalmával!... Én azonban kezembe veszem a *keresztet* s azt magasra tartva kérdem: „Akarsz-e, szenvedő szív, egy varázspálcát, egy jelt, amelyben a fájdalmat úgy meg lehet édesíteni, hogy nem is fáj többé, sőt vigasztalásodra válik?... Ha igen, akkor vedd ezt a keresztet: Az, aki ezen függ, az maga legjobban tudja, mily keserű a szenvedés, mert a legnagyobb fájdalmakat is tapasztalásból ismeri... ő legjobban is meg bír vigasztalni!"

És *harmadszorra* még egy harc van hátra, a döntőütközet: *a haláltusa.*

Amily igaz, kedves olvasóm, hogy te most e sorokat olvasod, époly igaz, hogy egyszer ott fogsz feküdni halálóságyadon — gyöngén, mereven, már alig eszmélve... Hogy vajjon nagy fájdalmak közt-e vagy sem, az mellékes. Hanem az igenis fontos kérdés: vajjon *fölfelé* készülsz-e, avagy *lefelé?* A gonosz szellem elkeseredett fogcsikorgatással rohan rád... végső erőmegfeszítése a pokoli ellenségnek! Olyan csata ez, amely örökkévalóságok fölött dönt!...

És lám, ebben az iszonyú harcban, nem segíthet rajtad senki! Az orvos a vállát vonogatja és csak annyit mondhat, hogy „halál ellen nincs orvosság", és még valamit tehet: megígérheti, hogy majd kiállítja rólad a halotti bizonyítványt. A jogtudós sem talál paragrafust a vigasztalásodra s azt kénytelen mondani: „Én csak egyben szolgálhatok: megcsinálhatom a végrendeletedet". Még jó barátod sem mondhat egyebet, mint hogy: „hja, most aztán véged van, én nem segíthetek rajtad".

De íme: jön a pap és ajkadhoz illeti a — keresztet. „Nézd — úgymond —, nézd ezt a keresztet: aki ezen meghalt, *az legyőzte a halált is;* az ő kezében nyugodt lehetsz tehát!" És a haldokló, akin eddig semmi-semmi nem segíthetett, mosolyogva veszi kezébe az üdv jelét, a keresztet, lelkesülve nyomja ajkához és nyugodtan leheli lelkét a keresztrefeszítettnek Szíve-sebébe... Isteni megváltóm! Ha majd nekem is meg kell halnom, azt akarom, hogy a ravatalon kiterítve a te kereszted legyen ujjaim között; és hogyha majd kivisznek a temetőbe és elásnak a nedves-hideg földbe... ha aztán ott hagynak, hazamegy mindenki, csak én maradok odakünn: akkor úgysem lesz már senkim-semmim, csak a te feszületed fog szívemen virrasztani...; s ha aztán évek hosszú során, a szívem, a mellem is elporlad, szétrothad; mikor a földön már mindenki elfelejtett: te még akkor is velem leszesz a sírban, és velem maradsz, míg csak a föltámadás harsonája meg nem zendül! Akkor pedig ugyanez a keresztjel lesz oltalmam az ítélet napján!

Ez tehát a kereszt, a társadalom küzdelmeiben s az egyesek harcaiban, az életben, a halálban, a halál után. És mégis mily kevéssé becsüljük!

Hányszor mondunk ilyesfélét: „én annyiszor járok templomba, annyit imádkozom, adakozom jó célokra, katolikus lapokat s könyveket hozatok stb., és mégis rosszul folynak az ügyeim; a szomszéd meg nem is törődik a vallással és szerencsés!"

Hát annyi bizonyos, kedves olvasóm, hogy nagy talány: a bűnösök nevetése és az igazak sírása.

De azért nem szabad így gondolkodnunk, nem szabad ezen szomorkodnunk. Legyen sziklaszilárd e meggyőződésünk: amily igaz, hogy bennünk lélek él s működik, époly igaz, hogy az Isten rendet csinál még valamikor; és amily biztos, hogy most szenvedünk, époly biztos, hogy bő kárpótlást nyerünk minden keresztért, melyet hordozunk.

Most persze sokan csak nevetnek azon, hogy hogyan lehet valaki olyan dőre, hogy a menny örömeiért a földön szenvedést vállal magára s Krisztus keresztjét hordozza; most ugyan nevetnek rajtunk a modern pogányok, akiknek a kereszt dőreség, és a modern farizeusok, akiknek a kereszt botrány... De majd eljön a nap, a bosszú napja, amikor majd az egész világmindenség porrá ég, mikor a sírüregek fölhasadnak s kiadják halottaikat, mikor az angyalok harsonái süvöltik a rettentő „Dies irae"-t: az Isten számon veszi a nevető bűnösöket épúgy, mint a szenvedő, keresztbordozó igazakat. A *bosszú* napja lesz ez a nap, de a *diadalé is!*

Mi pedig, kik most oly híven, oly bizalommal tekintünk derűben-borúban a keresztre: mi remélhetjük, hogy azon az iszonyú napon is a kereszt oltalma alatt fogunk állhatni, hogy a kereszt ott is örök győzelem s béke zászlajaként fog fölöttünk ragyogni!

Sokat mondhatnék még a keresztről ehelyütt, de jobb, ha végzek. Azért még egyszer odavezetlek a kereszthez, kedves olvasóm. Nézd: *fogadd ezt a jelt, a kereszt jelét talizmánul egész életedre!* Vedd, és bármi

baj ér, tekints reá s kérdezd magadtól: *Mit mond ez a néma kereszt nekem?*

Aztán hallgasd meg tanulékony szívvel, amit a kereszt mond.

Először is azt juttatja eszedbe, *mily végtelenül szeret téged az Isten!* Látod, a saját életét adta oda érted!

Édes Üdvözítőm, te azt kérdezted egyszer: van-e nagyobb szeretet, mintha valaki életét áldozza föl barátaiért? És azt feleltel: *nincs.* Megbocsáss, Úr Jézus, ha azt mondom, hogy de bizony van. Ez a te szereteted nagyobb: ahol Isten a saját életét odaadja — nem *barátaiért,* hanem — *hóhéraiért!*

Kedves olvasóm! Van úgy-e a te szívednek is egy húrja, amely ha megrezdül, oly édes ingerbe, mámorba hozza, örömre hangolja lelkedet... értem a szeretet (más módozat szerint: a szerelem) húrját? Tudsz-e te is szeretni; de tudod, úgy értem: szeretni melegen, forrón, lelkesen?! Ha igen — ó akkor engedd megrezdülni ezt a húrt, hogy szeresse szíved mindenekfölött azt, aki téged jobban szeretett, mint a saját életét!

Volt egyszer egy szentéletű pap. Aki ettől lelki dolgokban tanácsot kért, mindig ezt a feleletet kapta: „Csak tessék szépen az arany középúton maradni mindig..."; de ha valaki azt kérdezte, hogyan *szeressen?* — akkor azt mondta: „Gyermekem! *mód, határ és korlát nélkül* az Istent!" — Én is, illetőleg a kereszt is ezt mondja neked, kedves olvasóm!

Másodszor azt mondja a kereszt: *Tanulj szenvedni!*

Vess véget a szűklelkűségnek: szenvedj lelkesen úgy, hogy szenvedésed *édes legyen.* És tudod-e, hogyan lehet *édesen szenvedni?* Ha nem tudod, próbáld meg legközelebb, ha t. i. valami fájdalom ér: borulj akkor térdre a feszület előtt, nézz a megfeszített szeretet megtört szemébe és megnyitott szent sebébe: akkor majd megtudod... És akkor majd meg fogod érteni Kempis Tamás örök-igaz szavát: „Hiszen *ha volna valami,* ami az emberek üdvére jobb és haszno-

sabb *a szenvedésnél*, kétségkívül megmutatta volna azt Krisztus, szóval és példával".

Harmadszor még azt mondja a kereszt: nyujtsd jobbodat te is annak, aki a keresztén karját a te ölelésedre kitárja!

Engedj meg egy őszinte kérelmet, keresztény olvasó: ne taszítsd el az Üdvözítőnek feléd nyujtott jobbját: békülj ki vele, ha bűn nyomja szívedet! Érted, mire célzok: arra, hogy gyónjál meg mielőbb, ha már jó ideje nem gyóntál, és aztán gyónjál minél gyakrabban. Igazán lehetetlen volna-e havonkint meggyónnod? pl. minden hó első vasárnapján? Kis áldozatba kerülne, igaz: de nem érdemli ezt meg az, aki a keresztháláira vállalkozott, csakhogy téged az isteni Igazsággal kibékítsen? Talán érdekkel olvastad idáig szavaimat, talán azt is mondtad, hogy „no hát hiszen nem éppen hazugság, ami ide van nyomtatva, de azért én bizony nem követem". Ha így van, ó akkor csak arra kérlek, ne hagyd a dolgot ennyiben! Én az akaratodra természetesen nem hathatok, rá nem beszélhetlek döntőleg, hogy a megismert jót kövesd: a te akaratodtól függ minden, valamint a te akaratodtól függ örök sorsod is; de annyit tehetek, hogy kérhetem a „szívek Királyát", könyörüljön meg azon olvasóimon, akikre az ő könyörülete talán nagyon is rájok fér... Igen, édes Jézus! ha van olvasóim közt valaki, aki nem akarja magát ölelő karjaid közé vetni, úgy arra kérlek: vedd ki annak a szívét a melléből, aztán fordítsd meg vagy alkosd újra és úgy tedd vissza a helyére...

Ott van a világ üdvhozója: ölelve tárja ki karjait, az egész emberiséget szívére akarná ölelni... De ah! annyian megvetik szeretetét, eltaszítják maguktól békejobbját... Ó, ha tudnák az ilyenek, mit cselekesznek!

És *negyedszer* azt mondja még a kereszt: Emberfia, *becsüld meg a lelkedet!*

Végy egy mérleget, kedves olvasóm; aztán tedd az egyik tányérra a lelkedet, a másikra akkora aranygolyót, amekkora a földünk... a te lelked többet fog

nyomni, mint ez a rémnagy aranygolyó: a mérleg az első tányér felé billen le.

Aztán tégy az aranygolyó helyébe akkora gyémántot, amekkora az egész világmindenség észbódító méreteivel, tejútjaival, naprendszereivel egyetemben... Ó, a te lelked még ennél is sokkal többet fog nyomni.

És aztán állj a kereszt alá, tarts egy csészét a Megváltó Szíve-sebéhez, fogd föl abba az imádandó isteni vért és tedd a mérleg tányérára, ahol előbb az a gyémánttömeg állt: akkor végre helyreáll az egyensúly... mert a te lelked annyit ér, mint *az Istenember vére!*

Ó, becsüld meg hát ezt a te egy, halhatatlan lelkedet, és ne játsszál vele hazárdjátékot, mint azok, akik Monakóban egy ütéssel az egész vagyonukat elbitangolják. Ne dobálózz olyan rengeteg fontos dolgokkal, aminő az örökkévalóság és a kárhozat!

*

Végre még egyet mond a kereszt: *Ember! bízva bízzál!* Amióta az Üdvözítő rajta meghalt, azóta a kereszt számunkra a mennyország, az örök boldogság kulcsává lett. Mennél szorosabban simulsz a kereszthez, annál nagyobb részed lesz a kereszt örök dicsőségében. Szeresd hát a keresztet! Ezer okod van rá. A kereszt, melyet most hordanod kell, egykor diadalmas kormánypálcává fog válni; az a töviskorona, melyet a világ most a homlokodba nyom, odafönn gyönyörű gyöngyfüzérré változik, és az a gúnyköntös, melyet néha szintén magadra kell venned Jézusért és lelked üdveért: a legnagyobb dicsőség s öröm fényes palástjává lesz — majdan, a paradicsom édeni ligetein... Azért hát légy erős, bízzál és hordozd nagylelkűen a keresztet!

Őrizd meg legnagyobb kincsedet: a szent kereszt hitét; ne veszd el soha a keresztbe vetett reményt, nehogy az élet viharai megdöntsenek; és szeresd azt, aki érted a kereszten meghalt; de tudod — ne csak holmi unalmas ima-frázisokkal, hanem azzal a nagy,

azzal a mennyei, azzal a lelkes szeretettel, aminővel ő téged szeretett, míg e szeretetbe a szíve megszakadt — a kereszten! És amint a kereszt hitét, reményét, szeretetét megőrzöd, úgy áldjon meg téged az Atya, a Fiú és a Szentlélek Isten!

Szenvedés és vigasztalás.

Annyi bizonyos, hogy amióta ember van a földön, mindig volt szenvedés és fájdalom s a szenvedések története époly régi, mint az emberiségé. Már ősszüleink szenvedtek; szenvednek utánuk a jók és a rosszak; szenvedett a választott nép, szenvedett Jézus és Szűz Mária, szenvedtek az apostolok, a vértanuk, a hitvallók, a szentek mind; szenvedett az Egyház és a haza; szenvedtek az összes népek, az összes családok, szenvedett és szenved és szenvedni fog minden ember, ameddig csak a föld áll. Nincs ezen semmi csodálatos, semmi új, semmi szokatlan; inkább az csodálatos, ha ezen csodálkozik valaki.

Amint azonban mindenütt vannak különböző árnyalatok és fokozatok, úgy az emberi szenvedés átlagában is vannak többé-kevésbbé kiemelkedő időpontok s ilyen rendkívül kiemelkedő, az emberi szenvedés történetében is úgyszólva páratlanul fájdalmas idő a mostani. Milliók állnak folytonos farkasszemnézésben a halállal, rengeteg nélkülözések közt; százezrek vívódnak betegen, sebesülten a fájdalmak borzalmaival; idehaza pedig már huszadik hónapja tízmilliók reszketnek, félnek, sírnak és gyászolnak.

Az emberek ugyan mindenhez hozzászoknak, még a háborúhoz is; de azért aki a dolgokat közelről látja s nem a ma is csak mulatozó tízezrek csillogó élete szerint ítél, az tudja, milyen szörnyű idő ez; hogyan megszaporodott a nyomor, még ú. n. úri családokban is; hány kisember ment tönkre üzletileg, anyagilag; hány család nem fűthet télire, nem eszik meleget, hány fejlődő gyermek esik ilyformán tüdővésznek áldozatul; hány fiatal leányt visz rá a nyomor a bűnös pénz-

szerzés útjaira; hány családi tűzhely és családi boldogság dől romba és hány gyermek nevelkedik fel nevelés nélkül és züllik el korán, mert apja távol van, anyja pedig kénytelen kereset után nézni... Valóban nemcsak anyagi és testi értelemben, hanem lelkileg is mily szörnyű nyomokat hagy maga után a jelen szomorú, szenvedésekkel teli kor!

Mégis, mindazonáltal is igaz dolog, hogy a szenvedés Isten adománya és nagy kegyelem, ha csak az ember javára tudja fordítani, ha csak megérti és követi a kereszthordozás nagy titkát s észreveszi a jóságos Istennek sujtó jobbjában is ott rejlő gondviselő szeretetét!

Illik, hogy legalább mi, kongreganisták, értsük meg jól a titkot, hogy tudjunk először is *magunk* úgy szenvedni, ahogy kell s másodszor tudjuk szenvedő *embertársainkat* is a keresztény vigasztalódás forrásaihoz vezetni. Hisz ez a vallásosság és apostolkodás lényege és legszebb megnyilatkozása, mint ahogy az apostol mondja — XV. Benedek pápa jelmondatául is választotta e szót —: „Az igaz és tiszta vallásosság az Isten előtt ez: az árvákat és özvegyeket látogatni az ő szorongattatásukban s szeplőtlenül megőrizni magunkat e világtól." (Jak. 1, 27.)

Hogyan kell a szenvedéseket fogadni s hogyan kell úgy szenvedni, hogy a legnagyobb fájdalom se fájjon s hogy a szenvedés maga is édes legyen? Ez a nagy titok, ez az a nagyszerű művészet, melyre csak azok tesznek szert, akik szent hitünk mélyeibe be tudnak hatolni s annak szépségét és erejét önmagunkon kipróbálták.

Röviden megadom a feleletet. Három gondolatot tartsunk nagyon világosan szemünk előtt, amikor szenvedünk s meg fogjuk látni, hogy a szenvedés megédesül általuk.

I. Az első az a meggyőződéses hit, hogy Isten mindent, de mindent, tehát a szenvedést is szeretetből bocsátja ránk. Nincs igazuk azoknak, akik a mérhetetlen sok szenvedés alatt görnyedezve arra követ-

keztetnek, hogy tehát nincs Isten az égben, mert különben nem hagyhatná az embereket ennyire szenvedni. Igy beszélnek ők, de nincs igazuk. Sokan a szenvedés folytán elvesztik hitüket, reményüket s káromolják az Istent; pedig nincs igazuk, csak ők a rövidlátók, akik nem ismerik hitük tanításait és helytelen fogalmakat alkottak maguknak az Istenről és az isteni Gondviselésről. „Az Isten a szeretet", mondja a szent apostol s ha nem mondaná is, maga a józan ész mondja, hogy Istennek, a végtelen jóságnak s irgalomnak, nem lehet öröme az emberek szenvedéseiben; ha tehát Ő mégis szenvedéssel sujtja az embert, akkor a szenvedéssel valami magasztos céljának kell lenni, akkor a szenvedés bizonyosan szükséges eszköz arra, hogy az embereknek lelki javakat, nagyobb, a földi jókon felülemelkedő értékeket nyujtson, hogy őket jobbakká, érdemesebbekké s egykor boldogabbakká tegye a szenvedés által.

Igy beszél a hit s az ész; de az emberi korlátoltság nehezen érti meg, miként lehet a keserű orvosság is orvosság, miként lehet a szenvedés a boldogságnak előiskolája, miként lehet egy-egy fájdalmas operáció nagyon szükséges eszköz a lélek egészségének visszaszerzésére vagy megerősítésére. Testi dolgokban megértjük ezt, de a lelki vonatkozásokkal szemben oly értelmetlenek vagyunk!

Pedig igenis így van: a szenvedésben érték van s az az emberiség volna a legsajnálatraméltóbb, amelynek szótárából hiányoznék a szenvedés.

Mert nézzünk csak körül a világban: mi az, ami legkönnyebben feledteti az emberrel az Istent, a lelket, a túlvilágot, az örök célt, ha nem a háborítatlan jólét, a földi javak bőségének zavartalan élvezete, a folytonos duskálás a földi jókban? Nézzétek ezt az erőtől duzzadó fiatalembert, akinek mindene megvan, amit szem és szív kívánhat, aki vigan éli világát és soha komolyan, mélyen nem járja át lelkét a fájdalom... Nézzétek ezt a nagyúri dámát, akinek csak az a gondja, hogy hogyan válassza ki mindenből a legdrágábbat

és legtöbb élvezettel járót... Nézzétek: ezeknek a szívéből többnyire hiányzik az Isten utáni vágyódás, hiányzik a magasabb életideálok, a keresztény erények szeretete, a lelki javak nagyrabecsülése. Minek nekik a lélek, mikor oly sokat nyujt nekik a test? Minek nekik a mennyország, mikor nekik elég mennyország a föld? Minek nekik az Isten, mikor önmagukban megtalálják paradicsomjukat, imádatuk s hódolatuk legfőbb tárgyát?

Egyszer elnéztem az embereket a templom előtti utcán. Jött egy gyászruhás hölgy, akinek egész valóján meglátszott, hogy szenved, hogy az élet kegyetlenül megtépázta földi boldogságát... Bement a templomba... Jött egy komoly, gondolataiba merült férfi, akinek viselkedése szintén elárulta, hogy az életet nemcsak a napsugaras oldaláról ismeri... Bement a templomba... Jött egy látnivalólag jól nevelt, kötelességre s munkára szoktatott fiú s bár elment a templom mellett, de megemelte a kalapját... Jött egy görnyedező, beteg, vánszorgó alak s a templom bejárata felé tekintve, mély áhítattal keresztet vetett...

Aztán jött vigan hahotázva, boldogan pajzánkodva egy pár: délceg, makkegészséges huszártiszt, aranyos egyenruhában, csengő sarkantyúval s mellette egy a legújabb divat szerint öltözött, ékszerekkel páváskodó s a szépségének tudatában nyilván minden örömét és boldogságát megtaláló fiatal leány... Dehogy mentek be a templomba, dehogy vetettek a templomajtóra csak egy röpke pillantást is; dehogy vetett keresztet a leány vagy tisztelgett a fiatalember... Termet, szépség, egészség, pénz, állás, jólét, mulatság — ez van, a leánynak gavallérja van: mi kell több? Isten minek? Templom mit ér? Itt van a mennyországjuk a földön, a flirtben, szerelemben, dévaj mulatozásban... Kell is nekik vallás, Isten, lélek, túlvilág!... S jött egy üzletemberféle is, aki nyilván másra nem gondolt, mint a pénzre, a garasra, az aranyra, amely után naphosszat rohan... bezzeg ez se vette észre a templomot; törődött is ő vele!

Nem mondom, hogy mindenki vallástalan, akinek jól megy a dolga a földön; még kevésbbé mondom, hogy minden jókedvű vagy földi jólét után törekvő ember megveti az Istent s a lelki javakat; — szó sincs róla, hisz Isten akarja, hogy törekedjünk földi jólétre is; de akaratlanul is valami nagyon jellemzőt láttam ebben az ellentétben: a szenvedésektől megbarázdált arcok, amelyek ráérnek Istenre gondolni s a jólélő, mulatozó, kincs- és élvezethajhászó népség, amelynek életében valószínűleg nem igen jut hely a lélek magasabb, földöntúli igényeinek... Igen, annyi tény: a szenvedés teszi komollyá az embert; a szenvedés figyelmeztet arra, hogy ez a föld az igazi hazája; a szenvedés kelti fel a lélek szomját az el nem muló, a csalódásba nem vivő javak után; míg viszont szenvedés nélkül oly tökéletlen, oly ferde, oly félszeg, oly földhöztapadt marad az ember.

Mindenki tapasztalhatta, hogy amely családban csak egy vagy két gyermek van, ott ezek az „egyetlen gyermekek" többnyire rosszul vannak nevelve: el vannak kényeztetve s később az életben nem igen állják meg a helyüket úgy, mint ahogy nagy családok gyermekei megállják. Ime, a kényeztetett élet nyilvánvaló hátránya.

Már most a jó Isten jobban tudja, mint mi, hogy micsoda válik javunkra. Ő mélyebben belelát a szívünkbe, mint mi magunk s mivel látja, hogy mi is elromlanánk, elzüllenénk, elfajulnánk szenvedés nélkül, hogy nem gondolnánk rája, nem törekednénk magasabb erkölcsi célokra, ha nem figyelmeztetne folyton a fájdalom az élet törékeny voltára: azért hát keresztet rak a vállunkra s bármennyire szeret is, sujt és edz és próbára tesz.

Hogy nem szeret emiatt? Ki merné állítani? Az-e az igazi atyai szeretet, mely csak a gyermek pillanatnyi jólétét, külső szerencséjét s kényelmét, talán szeszélyeit tartja szem előtt? Az atya látja, hogy gyermekének testén mérges fekély rágódik; odaviszi a gyermeket az orvoshoz s azt mondja neki: „Orvos úr,

csak vágja ki a fekélyt; vágjon, szúrjon, égessen... Minden vágása engem is megsebez, nekem is fáj, jobban mint a gyermekemnek; de meg kell lenni, csak tegye meg!" — Ki merné szeretetlenségről vádolni az apát, aki így szól és cselekszik?

El fog jönni az idő, amikor rövidlátó szemünk elöl elfoszlik a földiség fátyola s amikor látni fogjuk, mennyit köszönünk a szenvedésnek, a keresztek türelmes hordozásának. Hogy az hogyan megacélosított, hogyan megerősített, hogyan elszakított a földtől, hogyan irányozta gondolatvilágunkat az örök javak felé. Mennyi érdemet szereztünk általa, mennyi nagy, komoly gondolat, mennyi magunkbaszállás, mennyi jobbulás, szóval: mennyi erkölcsi érték fakadt a szenvedés nyomában. S akkor hálát fogunk adni az Istennek azért, hogy szenvednünk engedett, hogy a Golgota s a kereszt királyi útjára minket is meghívott!

Nagy titok a szenvedés s az abban megnyilvánuló isteni Gondviselés, de hivő keresztény ember szemében nem lehet kétséges, hogy az Isten a szenvedés ránkmérésében is jóságos atyánk, aki csak javunkat akarja akkor is, amikor sujt és próbára tesz.

Ez az első gondolat, melyet a szenvedés óráiban sohasem volna szabad felednünk.

II. Egy másik felemelő s vigasztaló gondolat a szenvedés órájára a következő:

Teljes tévedés, ha valaki azt hiszi, hogy ez az élet itt a földön más mint próbaidő, más mint előkészület s érdemszerzési alkalom az örök életre. Aki az evangéliumot ismeri, nagyon jól tudja, hogy az Úr Jézus állandóan a túlvilági életre helyezi az emberi lét súlypontját. A dúsgazdag, ki itt a földön bársonyba, bíborba öltözik, de odatúl elkárhozik: semmit sem nyert; a koldus, ki itt e földön nyomorog, úgy hogy a kutyák nyaldossák fekélyeit, de odatúl üdvözül: semmit sem vesztett. Nem az a cél, hogy itt e földön jól menjen a dolgunk, hanem hogy ott, ahol örökre megmaradunk, legyen jó dolgunk, még pedig minél jobb. Amiből az következik, hogy a földi élet igazi

boldogsága nem a vagyonosságban, nem az élvezetekben, nem a gondtalan és szenvedéstelen életben van, hanem abban, hogy minél jobban teljesítsük életünk célját és feladatát: minél jobban kiérdemeljük a jó Isten szeretetét és kegyelmét s minél inkább gazdagítsuk lelkünket érdemmel és erénnyel Isten előtt. Az örömnek és szenvedésnek értéke is ettől függ tehát. Van öröm, mely a jóban megerősít s van szenvedés. mely a rosszra vezet; de legtöbb esetben s mintegy szabály szerint a földi élvezet inkább kisebbíti lelkünk értékét, míg viszont a jól elviselt szenvedés rendszerint növeli azt. S e szempontból tekintve annak, aki a lelkieket keresi, voltakép örülnie kellene, valahányszor szenvedésre nyílik alkalma s annál jobban kellene örülnie, mennél többször kerül rá a sor, hogy kincseket gyüjtsön, hogy érdemet szerezzen az örökkévalóságra. Olyan ez, mint mikor valakit aranymezőkre vezetnek s rábízzák, hogy gyüjtsön az aranyból, amennyit csak akar. Igaz, hogy meg kell hajolnia, meg kell görnyednie az aranyért, de vajjon nem kell-e, ha okos, hálásnak lennie, hogy oda vitték, ahol sok kincset talál? Hasonlókép hálás szívvel, nem pedig zúgolódva kell megköszönnünk Istennek, ha szenvedés és minél több szenvedés által alkalmat és módot nyujt arra, hogy életünk célját minél nagyobb mértékben elérhessük, magunknak az igazi életre, az örökkétartó boldogságra minél több érdemet szerezzünk.

Ezt a gondolatot természetesen nem akarják s nem tudják megérteni azok, akiknek szívében a hit már nem él, vagy csak, mint a kialvó mécs, álmosan pislákol. Akárhány ilyen lagymatag katolikus van. Hiszi is az Istent, nem is. Bízik is a túlvilágban, nem is. Szeretne is vallásos lenni, nem is; a komoly és következetes katolikus gondolkozást mindenesetre még nem sajátította el. Ha hisz is a mennyországban, azért életének s vágyainak súlypontját mégis inkább ide a földre helyezi. S ha itt nem megy jól a dolga, toporzékol, elégedetlenkedik, kifakad az Isten végzései ellen. Fogalma sincs arról, hogy az élet igazi értéke

nem a jelen élet kényelmes és csendes folyásában, hanem az Isten akaratának engedelmes elfogadásában és hűséges teljesítésében áll. Itt a földön szeretné kiélvezni azt, amit Isten az örök életre tart fenn. Azt hiszi, ha Isten itt a földön nem fizet meg neki a jóért, amit tesz, hát akkor ő egyáltalában hiába törekedett Nem érti meg, hogy a próbaidő nem jutalmazási idő s hogy ellenkezőleg: a legnagyobb jutalom itt a földön az, ha Isten az élet érdemeinek fejében még tovább próbára tesz, még tovább enged szenvedni s igy még tovább alkalmat nyujt arra, hogy érdemeket gyüjtsünk az örökkévalóságra.

Tekintsük hivő, keresztény lélekkel az élet célját, fogjuk fel világosan a „próbaidő" igazi értelmét, akkor könnyű lesz a szenvedésekben nemcsak megnyugodnunk s megvigasztalódnunk, de még kincset, szerencsét, Isten kegyelmének jelét is látnunk.

Így tettek a szentek is, akik éppen ezen okból még imádkoztak is azért, hogy Isten minél több szenvedéssel tegye próbára hűségüket és szeretetüket.

III. A harmadik gondolat végül ez: „Isten senkit erején felül próbára nem tesz, hanem a kisértéssel együtt erőnket is gyarapítja", ahogy Szent Pál mondja. Isten mindig ad annyi kegyelmet és erőt, amennyi a megpróbáltatások elviselésére szükséges. Sőt a szükségesnél többet is ad, ha bizalommal kérjük. Ha tehát szenvedünk s azt hisszük, hogy nem bírjuk tovább, csak egyet tegyünk: kérjük Isten segitségét bizalommal, kislelkűség nélkül, abban a tudatban, hogy Isten nem hagy el és nem hagyhat el. Igaz, hogy imánkat nem mindig fogja meghallgatni abban az értelemben, ahogy mi akarnók — imádkozunk, hogy meggyógyuljon egy beteg s Isten nemcsak nem gyógyítja meg, hanem talán el is szólítja az életből —; de bizonyos, hogy imánk fejében mindig ad valamit; ha nem azt, amit kérünk, hát bizonnyal jobbat és többet annál.

A szentek életében sok helyen olvassuk, hogy midőn a legválogatottab kínok közt gyötrődtek, arcuk mosolygott, ajkuk háladalt zengett. Isten megerősítette

lelküket: valahogyan kevésbbé érezték a testi-lelki szenvedést. Volt olyan is, ki a kínoztatás után kijelentette, hogy alig érzett fájdalmat.

Isten nem művel minden szenvedővel csodát s nem tompítja fájdalmukat természetfölötti beavatkozással. De a kegyelmet, a lelki készséget és erőt mindenkinek megadja, aki hozzá folyamodik. Nem mondja senki: „én nem bírom tovább", mert ez nem igaz. „Mindent elbírok abban, aki engem megerősít" (Fil. 4, 13). Isten kegyelme minden emberi gyöngeséget képes pótolni s ő meg is adja ezt a kegyelmet abban a mértékben, amelyben őt erre kérjük. Ezért mondja az apostol is: „Szomorú valaki közületek? *Imádkozzék!*" (Jak. 5, 13). Bánt a testi kín? Imádkozzál! Bánt a rossz világ, gonosz akaratú emberek? Imádkozzál! Ne sírj, ne jajgass, ne essél kétségbe s ne szidd az Istent, mert ezzel semmi sem lesz jobbá, ellenben igenis csak növeled vele a bajodat. Sokkal okosabban cselekszel, ha ehelyett mély és alázatos, kitartó és türelmes imában esded ki Isten kegyelmét. Máskülönben pedig magadra vess, ha szenvedéseiddel nem bírsz. Miért nem imádkozol többet és jobban? miért nem nyúlsz ahhoz az eszközhöz, melyet maga a jó Isten nyujt neked a Szentírás szavában?

Mindenki szenved: a botokúd és hottentotta, a zsidó s a pogány is. De mi, akik Krisztus hívei vagyunk, szenvedésünkben tudjuk, hová forduljunk segítségért és vigaszért. Tekintsünk a kereszt fájára s az Isten ártatlan Fiának kínszenvedésén tanuljuk meg a nagy misztériumot: a kereszt dicsőséges titkát. Menjünk oda a Kálvária magaslatára s a Hétfájdalmú Szűz szenvedéseivel egyesítve a mi szenvedéseinket, tanuljuk meg szent és dicső dolognak tartani a tőr, a kereszt, a tövis, a lándzsa és az epe elviselését. Az Isten Fiának s a legtisztább Szűznek keresztútját járván tanuljunk meg szenvedni emelt fővel s bízó reménnyel; abban a tudatban, hogy Isten éppen a szenvedés éjében van lelkünkhöz legközelebb, hogy erőnket a szenvedés fokához mérten sokszorosítja és ami-

kor legnagyobb lesz a szükség, közbe fog lépni s mint egykor Jézus a Genezáret tavát, egyetlen szavával le fogja csillapítani a szenvedések háborgó tengerét.

Erre tanítson meg bennünket a komoly szent idő, a nagyböjt, melyben állunk; tanítson meg a mi fájdalomtól átvert szívű, erőslelkű Nagyasszonyunk!

Golgotajárás.

Perzsa és egyiptomi, görög és arabs filozófusok törték fejüket az ősi problémán, amely époly régi, mint maga az emberiség, hogy honnan van és miért van *baj* a világon; Ahrimán okozza-e, vagy más Gonosz-isten s mi céljuk vele a jó isteneknek, hogy a rossz uralmát és a szenvedést is megtűrik a földön? S amin a pogány bölcsek törték a fejüket, ugyanaz a gond és kérdés vág ráncot ma is millió keresztény ember homlokára: ha igazán van Isten s igazán jó az Isten, hogyan lehetséges akkor mégis, hogy gyermekei szenvednek? És hogy a bűn és a baj olyan igen nagy úr a világon s hogy nagyon sokszor éppen a rosszaknak megy nagyon jól a dolguk, míg a jók sorsa nyomor és mártírság?

Nekünk is, bús magyaroknak s mind a háború legyőzötteinek, ma oly igen időszerű kérdés!

Az emberi szenvedés nagypéntekeinek azonban örök megoldása az Istenember nagypénteke. Amióta a keresztet ott a Golgota ormán lecövekelték, azóta van értelme a bajnak, gondnak, fájdalomnak; azóta a Golgotajárás nem riasztó, kétségbeejtő menedéktelenség, hanem kiválaszttatás, kitüntetés, megváltódás.

Minden filozófia pontosan annyit ér, amennyi gyakorlati életérték hámlik ki belőle. Az a világmagyarázat vagy világszemlélet, amely a nagy emberi gondokat, a „human misery"-t, a szenvedést és halált nem tudja megérttetni és megnyugtatón megmagyarázni, nem ér egy hajító fát, nem ér, hogy ennél is kevesebbet mondjak, egy bécsi koronát. A kereszténységnek örök érdeme s értéke, hogy mennél kisebb,

elhagyottabb, szenvedőbb és vergődőbb valaki, annál jobban lehajol hozzá s annál magasabbra emeli a hit által. Mikor legvéresebb az arcunk és legelszorultabb a szívünk, amikor megköpdösnek és keresztre feszítenek, akkor vagyunk legnagyobbak, mert akkor hasonlítunk legjobban a Legnagyobbhoz, Krisztushoz.

A Golgota nekünk út a feltámadás felé. A kereszt nekünk gúny jele, de a dicsőséges gúnyé. Fájdalom jele, de az édes fájdalomé. A szenvedés—így tanítja a kereszténység — megtisztít, megacéloz, megkomolyít, magunkbaszállóvá, mások iránt résztvevővé, elnézővé tesz; elszakít a földtől, az anyagtól, tértől és időtől s drága, magasztos vágyakat kelt bennünk azután a másik haza után, ahol nem lesz többé Trianon és országcsonkítás, igazságtalanság és gyász, nem lesz többé tekintélyek feldúlása, családok széttépése, gyűlölség és irígység, háború és versengés, éhség és szomjúság s ahol, mint az Írás mondja, az Úr maga törli le a könnyeket az ő szemükről... Még a halál is, a legsötétebb fájdalom, az elmúlás és enyészet hideg borzalma is megszépül a kereszt fényében; a sír sem kétségbeejtő többé, mihelyt a kereszt hitének ragyogásában felcsillan a haldokló szemében az örök élet reménysége, a viszontlátásé és feltámadásé.

Ha a kereszténység soha népeket nem civilizált volna, ha nem szabadítja fel a nőt, a gyermeket, a rabszolgát, ha soha egyetlen kórházat vagy egyetemet, egyetlen dómot vagy csillagvizsgálót nem épít, ha tudományt, művészetet, zenét, költészetet, karitászt nem teremt, ha nem szórja tele a kultúrtörténelmet alkotásokkal s a népek történetét hősökkel és szentekkel: ha soha mást nem tesz, minthogy megadta a Golgotajárásnak a magasabb, megnyugtatóbb értelmét s letörölte a szenvedő és vérző emberek homlokáról a verejtéket s a haldoklók szeméből a könnyet; ha minden érdeme csak abban állna, hogy megtanított emelt fővel s bízó lélekkel menni neki az élet Golgotáinak s hittel mosolyogni a Halál csontkarjai közt is — már

ezzel is a legnagyobb jótevője volna az emberiségnek, a legáldásosabb filozófia, nem! a filozófia maga lenne.

Keresztény magyarok, kik sírva vergődtök át a magyar éjtszakán és sebzett lábbal botoltak előre a Gondviselés által elétek szabott Golgotán, ti menekültek és hazavágyók, ti ezer poklokon keresztülment katonák és hadifoglyok, ti özvegyek és árvák és éhezők és hontalanok, ti csüggedők és elkeseredettek, ti csalódottak és türelmetlenek: nagypéntek napján gondoljatok a nagy Kereszthordozóra s a kereszt örök diadalaira. Dolgozzatok okosan és becsületesen, fogjatok össze, tegyetek meg mindent a sorsotok javítására, de ne essetek kétségbe soha. Álljatok erősen a kereszt mellett s akkor lehet az éjtszakátok mégoly viharos, a Golgotátok útja mégoly véres: egyes ember, nép, nemzet: *ebben a jelben győzni fogtok!*

A megváltás.

Van-e a megváltás szónak *gyakorlati jelentősége a modern emberiség szempontjából?* Úgy látszhatnék, hogy nincsen. Minek nekünk Megváltó és megváltás! — kiáltja az önerejében bizakodó, kultúrájára büszke társadalom. — Megváltás csak annak kell, aki rab vagy beteg és nyomorék s maga nem tud segíteni magán! Mi magunk akarunk a magunk megváltói lenni! Igy beszél a gőg; ez a mindig hatalmas tényező és feszítő erő, amelynek démoni hatalma talán most uralkodik leginkább szinte korlátok nélkül. Az emberi gőg most nem fel-fellobbanó szenvedély csupán, hanem valóságos rendszer, világnézet, ami át- és átszövi az emberi életet, problémáit, törekvéseit. Pompásan kiépített szisztéma, mely elzárja minden örök eszmének az útját. Úgy beszívódott az emberi gondolkodásba, hogy az emberek észre sem veszik, mint a beszívott levegőt. Az emberi alázat már csak legendaként jár vissza a Fiorettikben.

Pedig mily rettentő tévedés az, hogy az emberiség meg tudja váltani önmagát! Hiszen nap-nap mel-

lett érezheti, hogy elítélt, nyomorult rab, akinek a hurok állandóan a nyakán van!

A gőg ezt nem fogadhatja el. És ahol a Megváltást hallja hirdetni, akkor roppant teste vonaglani kezd a dühtől, valóságos terror alá veszi a megváltás gondolatát, nyomon követi és hallatlanul fölényes gúnynyal, az emberi önérzet felszításával, rengeteg földi probléma odadobásával fojtogatja.

Éppen azért, mert az emberiséget annyira elvakítja a gőgje, kell nekünk állandóan hirdetnünk, megalkuvás nélkül s éppen most még nagyobb erővel, hogy az emberiséget csak Krisztus és a kereszténység válthatja meg s teheti ismét erőssé, boldoggá.

Milyen más lenne egyszerre az ember, — az egész élete, ha alázattal bevallaná, hogy megváltásra szorul. Ha átsugározná minden gondolatát, érzését, mozdulatát, életproblémáját a tudat, hogy meg van váltva s egy felsőbb világnézet erősítő légkörébe emelve. Micsoda erőt és milyen fényt adna ebben a kavargásban a gondolat, hogy a megváltás által nagyszerű célja és rendeltetése van földi életének!

Mit is hozott a megváltás a földi életnek és a másik mérhetetlen nagy életnek?

a) Először is meghozta az embereknek az *elképzelhető legszebb Isten-közelséget.*

A megváltás által sokkal közelebb jutott az ember Istenhez, mint a teremtés által az első tiszta, bűnnélküli emberpár. A megváltás által jutott a mi nyomorult kis földünk a legmagasztosabb értelemben vett perihéliumba, napközelbe. A megváltás által *Isten szállt le hozzánk,* nem az ószövetségi vagy akár a paradicsomkori istenjelenések, theophaniák alakjában, még kevésbbé a görög s a római mitológia torz elképzelései szerint, hanem a hiposztatikus únió, a megtestesülés útján, az Isten-ember alakjában.

Örökre titokzatos, megrázó, vakmerően hangzó dogma, amely szűkmellű filozófusokat, kislelkű embereket megdöbbent és szkepszisbe ejt: hogyan lehetséges, mondják, hogy mi ennyire naivul s ennyire

antropocentrikusan fogjuk fel a világot? A mindenható Isten, ez a minden kozmosz felett álló örök Hatalmasság majd éppen erre a hitvány sártekére száll le! Százmillió eddig ismert naprendszer közül talán az egyik legkisebb Napnak egyik legkisebb bolygójára, s itt megszületik ember képében!... Akik így beszélnek s megütköznek, azok nem értik meg s nem tartják észben, hogy Isten nem méterrel méri a nagyságot s nem is fényévtávolokkal, s hogy a lélek neki több, mint ezer nap és tízezer Tejút.

Nápolyban jártam egyszer s már fél délelőttön át álmélkodtam a Museo Nazionale nagyszerű antik márványszobrain. Egyszer csak egy angol család vetődött elém: egy remek szoborcsoport előtt 10—12 éves, élénkszemű, szelídtekintetű, göndörfürtös leánykára tévedt rá a szemem. Önkénytelenül összehasonlítottam a márványcsoportot s az eleven embercsoportot s szinte rajtakaptam magam, hogy az élő emberek engem mennyivel jobban érdekelnek mégis, minden művészet ellenére is, mint az egész, halhatatlan márványmúzeum! Talán vakmerő, talán profán szó s mégis úgy éreztem: az ember mellett, egy gyermek mellett, akinek él a szeme s a szíve, hogy eltörpül, milyen csekélyértékű lim-lom lesz az egész márvány szoborhalom? Igen, mert bármi szép a művészet, azért az ember mellett, akiben lélek van és személyiség és örök életre rendeltetés, a világ minden halott remeke por csupán és értéktelenség.

Bizonnyal az Isten szemében is! Mi neki a Véga és az Arcturus, a Göncölszekér és a Hattyú, a Tejút és az Andromeda-csillagköd, mi neki mindaz, amit csak önhatalma s önszépsége pazar kiömléseként alkotott s hintett bele az álmos ürbe — mi ez neki mind egyetlen emberhez, egyetlen lélekhez képest, amely őt szeretni s őt szeretve befogadni képes?

Aki milliószor nagyobb a kozmosz minden égő s rohanó kolosszusánál, annyira becsült és szeretett minket, hogy nem átallotta hozzánk szegődni, törpe kicsinységünk osztályosává lenni, nyomorúságunk

köntösét felvenni, mikroszkopikus szűkösségünk koldusgúnyáját magára ölteni. Mennél nagyobb ő s mennél kisebb lett értünk, annál kiáltóbban, perdöntőbben bizonyos, hogy nagyon szeret minket, hogy végtelenül nagyra értékeli a mi ma még kicsiny tömlöcbe zárt, halhatatlan lelkünket, s hogy az önkiüresítés és önmegalázás legmegrázóbb csodatételeire képes, csakhogy minket is szeretetre indítson önmaga iránt!

Királyok nem szoktak paraszti kunyhókban lakozni, igaz. De a szeretet le tudja csalni a királyfiakat — nemcsak a mesében, hanem néha a történelemben is, sőt ezúttal a dogmatikában is — a völgybe, a vár aljára, ahol pórruhás pásztorlánykák laknak. Az örök Király fia, aki elhagyja a menny kastélyát s a mi lelkünk szerelméből, a pórleány szeretetéből a vár aljára költözik és pórrá, emberré lesz velünk!

b) S nemcsak leszáll hozzánk az Isten a megváltásban, *hanem fel is emel bennünket magához.*

Mily nagy lett az ember karácsony eseménye által! Milyen arisztokratikus fönség ragyog azóta a megkereszteltek homlokán! Mi csak hús és vér vagyunk; kicsiny halandók, de azért íme: egy közülünk — Isten! A Mindenható — a mi vérrokonunk lett, a mi testvérünk, aki a keresztségben megosztja velünk istenfiúságának kimondhatatlanul magasztos, főnemesi kiváltságait. Mi több, a mi ereinkben az Oltáriszentség révén az ő vére lüktet; a kegyelem révén belénk, szegényes venyigékbe, az isteni szőlőtő életereje, életnedve, természete ömlik át.

Mily szép azóta a föld, hogy Isten Fia járt rajta! Mennyivel több, gazdagabb, fényesebb, ragyogóbb, mint a százezerszer nagyobb égitestek, az egész anyagi világ káprázatos üveggyöngy-bazárja! Mert ha Betlehem csak ezen a picurka bolygón van, ha Golgotha és Sion csak ezen a sártekén van, ha tabernákulum és Úrnap és áldozás csak ezen a mi porszemcsillagocskánkon van, akkor mégis ez a Föld a világ centruma, temploma, tabernákuluma s akkor a csillagok világa

csak drapéria, csak dísz, csak boltozat s a lakók, a háziurak, a birtokosok mi vagyunk!

c) Mily *tragikus helyzetben van a magára hagyatott ember,* az áteredő bűn átkát nyögő ember! Mily szembeötlő az ő belső elesettsége, tehetetlensége, önmagát megváltani nem-tudása! Ezer baj közt vergődik, de a bajokat nemhogy megszüntetni nem tudja, hanem még tetézi is mindig újabb, magatépő őrülettel. Mindig több bűnnel és szerencsétlenséggel. Háborúkkal, bajokkal, feszültségekkel. Nem szomorú-e ez az évezredes sopánkodás a jobb jövőért, amely csak mindig újabb csalódásokba zuhan?

Hogyan büszkélkedik az ember, hogy majd ő így és úgy, nem kell ide más, csak humanizmus és haladás és technika és a műveltség növekedése s majd akkor boldog eldorádó lesz a föld! S az eredmény? Egyre nagyobb szellemi, erkölcsi és anyagi talajvesztés!

d) És az embereknek *egymáshoz való viszonyában?* Segitett-e a puszta emberiesség eszméje, a humanizmus? A puszta ész és kutatóerő?

Dehogy! Különös dolog: Soha annyi tudósa, gondolkodója, feltalálója nem volt a világnak, mint ma és a legégetőbb korkérdések: béke, egyensúly kérdésében soha olyan tanácstalanok nem voltunk! Soha annyi könyvet és cikket nem írtak, soha annyit nem szavaltak és szónokoltak jólétről, boldogságról, haladásról, soha annyi programmot nem adtak, mint ma, és soha oly kúsza és árva nem volt az élet, mint manapság. Soha annyi technikai vívmány nem gazdagította az emberiséget, annyi villanyerő, annyi találmány, annyi könnyebbítés, mint napjainkban. Soha oly fejlett termelési rendszerek nem voltak, olyan tökéletes gazdasági berendezések, annyi racionalizálás, soha annyi pénz és gép és nyersanyag nem állt rendelkezésünkre, mint ma. Soha az ipar, a kereskedelmi forgalom, a tőke s a munka oly bámulatos hatványozottsággal nem érvényesült, mint ma — és soha annyi szenvedés és tömegnyomor, annyi békétlenség és kétségbeesés, éh-

ség, lakástalanság, munkanélküliség, öngyilkosság nem volt, mint napjainkban!

Soha az emberek oly közel nem jutottak egymáshoz, a közlekedés távíró, telefon, rádió és repülőgép révén soha oly gyors és könnyű nem volt, mint most, és az eredmény? Soha még ember az embertársától oly távol nem volt, soha annyi gyűlölködés, elzárkózás, önzés és magunkbaroskadás nem volt, soha az emberek közt oly mély szakadék nem tátongott, mint ebben a telefonos, rádiós, villanyfényes, mótoros, tőkés, bölcs és programmgazdag világban.

Igen, mert kincs, tudás és vívmány nem elég arra, hogy a lelkeket gyógyítsa, megújítsa, megnemesítse és ezzel az életet magát valóban szebbé tegye, mert ehhez megváltás kell s azt csak Az tudta hozni, aki az emberi lélek mélyének titkait ismerte, elég erős volt arra, hogy ezekbe a mélyekbe le tudjon szállni s ott új, teremtői erővel jobb, szebb, szentebb s istenibb életet tudjon varázsolni.

S ahol megjelent, újjáalakultak az emberek. Újjáalakulnak ma is. Vadakból szelídek lesznek, bősz párducokból bárányok s gödölyék, paráznákból tiszták, gyilkosokból karitászangyalok, önző hódítókból áldástosztó apostolok, elkényeztetett puhányokból vértanuk, kétségbeesőkből bízók, erősek, hősi tűrők!

Ó Krisztus, a Te erőd, a Te szellemed több, mint minden egyetem tudása, több, mint minden akadémia bölcsesége, több, mint minden emberi technika, vívmány, tőke, munka, nyersanyag, gazdaság, ipar és kereskedelem! Te megválthatsz minket és rajtad kívül senki más. S a legszomorúbb embertragédiája az, ha neked hátat fordítunk, ha az Egyetlent ellökjük magunktól, aki megválthat minket!

e) A Megváltás természetesen *nemcsak erre a világra* szól, hanem *még inkább az örök életre nézve is.* Hiszen mi tudjuk: nemcsak e világ van, hanem van örökkévalóság is, nemcsak ásvány-, növény- és állatország van, hanem van mennyország is. És ez a mi felsőbb világunk, túlvilági rendeltetésük époly fontos,

sőt fontosabb, milliószor fontosabb, mint egész evilági handabandázásunk. Mit ér minden megváltódás itt a földön, ha odatúl, a mi igazibb, maradandóbb életünkben nincs biztosítva a boldogulásunk!

Ha nincs megtestesülés, semmiesetre sem érhetjük el a természetfölötti örök boldogságot. Talán nem kellett volna okvetlenül elkárhoznunk s a pokol tüzébe zuhannunk; talán Isten természetes segítségével elkerülhettük volna lelkünk elvesztését megváltó nélkül is, de milyen nehezen! Hisz magunkon látjuk: még így is, a megváltás áldásainak teljes verőfényében, a kegyelmek árjában, a katolikus Egyház ölén, annyi kinyilatkoztatás, hittantanulás, prédikáció, mise, gyónás, áldozás után is milyen könnyen megtévedünk, milyen hamar elbukunk, milyen gyorsan vétkezünk, milyen végzetesen gyengék és nyomorultak vagyunk!

Hát még ha sohasem születik meg a Megváltó, ha sohasem csendül fel az evangéliumi szó fülünkben, ha nincs Krisztus-rendelte, lélekmentő Egyház, ha nincsenek szentségek, nincs Mária-tisztelet, nincs semmi, csak a lelkiismeretnek halványan pislákoló mécsese s az őskinyilatkoztatásnak néhány reánk hullott foszlánya! Mily nehéz lett volna akkor megállnunk a helyünket! Ha ma üdvözülhetünk s ha aránylag könnyen üdvözülhetünk, mihelyt csak komolyan akarjuk s együttműködünk az Úristen kegyelmével, ezt csakis a Megváltás kegyelmének köszönhetjük.

Ezért kell mindenekelőtt és mindenfelett *hálásaknak lennünk.* Üdvözülendők serege vagyunk, boldog várományosai az Isten örök országának, a fény és szeretet, a boldogság és dicsőség örök otthonának, választott vitézei az Úr udvarának, polgárai az Ő gazdag államának — ezért kell örülnünk, ezért hálálkodnunk szent karácsony napján!

Boldog, aki megérti a Megváltás csodás örömét. De, sajnos, voltak mindig s vannak ma is, akik visszautasítják Őt. „Tulajdonába jöve, de övéi őt be nem fogadák" (Ján. 1, 11.). Mi ne tartozzunk azok közé,

akik karácsonyt és húsvétot ülnek, de Krisztus nélkül, Isten nélkül, lélek nélkül. Ne tartozzunk azok közé, akik a szívük ajtaján kopogtató Jézust elkergetik és elűzik: nem kellesz, nem akarok hallani rólad, nem érdekelsz engem! Fogadjuk a Megváltás királyát élő hittel, alázatos, hódoló engedelmeskedéssel! Tartsuk meg parancsolatait örömmel és buzgón, terjesszük országát és ébresszünk magunkban szívből fakadó hálát és mélységes szeretetet iránta.

Az emberek közül sokan még saját teremtésüket is tagadják. Inkább elfogadják, hogy az anyag véletlen vak szeszélyei alkotják az emberi létet, csak Isten teremtő hatalmát és uralmát ne kelljen elismerniök. Még inkább tagadják a megváltást és szégyennek, megalázónak tartják, hogy a bűn rabságából föl vannak oldva. Az emberi élet sok-sok mozzanata, az eltorzult művészet, a közélet hullámzása mind harsogja a bűnben való fetrengés jó érzését.

Ám tagadással nem lehet ledisputálni a megteremtett voltunkat. Tagadással nem lehet elintézni a bűn szörnyű problémáját sem.

Egy szerencséje van a vesztébe rohanó emberiségnek, éspedig, hogy a *Megváltó szeretete mérhetetlenül túlszárnyalja az emberiség hálátlanságát és hitetlenségét.* Itt hömpölyög a megváltás kegyelmeinek áradata sorsunk sötét tájain. Boldog az, aki partjához talál, boldogabb az, aki még idejekorán a megbocsátás és bűnbánat erejét merítheti belőle. Az emberiség nagy része akkor fogja észrevenni a megváltás végtelen kegyelmét, amikor a csapások végső forgatagában fog fuldokolni. Akkor keresni fogja az egyedüli mentséget, akkor rémülettel fogja a tűz és romok tengeréből föltartani kezét az ég felé és kiáltani fogja: Szabadíts meg Uram, mert elpusztulunk!

Ne tartozzunk az esztelenek közé, akik csak akkor becsülik a mentőcsónakot, amikor azt gőgös öntudatlansággal már végleg eltaszították maguktól!

Halottak hónapjában.

Kevés embernek van bátorsága egészen és egyenesen szembenézni a halállal. Viccek nélkül. hencegés nélkül, gyerekesség nélkül. Előre leszámolni vele, okosan, bölcsen, megnyugtatóan. Elfogadni a tanítását, amely szörnyű és mégis egészséges. Egészséges, mert a felfuvalkodott kis férget, az embert, kissé leszállítja a képzelődések s kevélykedések, a kártékony illúziók és önámítások magasából s megmutatja neki azt a szörnyű keveset és semmit, amit ér.

Ha a történelem folyására, az örökös, szakadatlan elmúlásokra, új világok állandó vajúdására s a réginek elhullására gondolunk, olyan valószínűtlenül ostobának látszik az embereknek az a naiv biztonsága, amelyben ringatóznak, ez a hihetetlenül gyermekes elmerülés a rohanó pillanatba, amely folyton kijátssza őket s ők mégsem tanulnak belőle semmit. Ők most fiatalok. Most egészségesek. Most szépek, most gazdagok. Most nyitva áll előttük a kacagás és jókedv, mulatozás és páváskodás minden lehetősége. Hát ők akkor már boldogok is. Mi az ember? Egy hetvenkedő őrült, aki nem gondol a holnapra, holott holnap ilyenkor a ma már tegnap lesz.

Mennyi a jelen? Egy óra? Egy perc? Egy pillanat? Míg leírom vagy kimondom a szót, már elszaladt, már el van temetve a pillanat, amelyben kimondtam. Elmaradt valahol a multban, elsietett előlem, mint egy gyorsan suhanó árnyék. A tegnap már halott. A tegnapelőtt még inkább. A mult esztendő: távol emlékezés. A tíz előtti idő: méla álom. A száz év előtti: ismeretlen, történeti periódus. Vágtat az idő s elvágtat fölöttünk. Nem lehet megfogni, nem lehet marasztalni. S minden elszáguldó pillanat egy darab énünket viszi el, az életünk egy hányadát, az amúgy is szűkre szabott földi időnek egy töredékét. Sok ilyen száguldó töredék együtt, sőt nem is együtt, csak egymásután, a száguldások és vágtatások egymásutánjában: ez az

életünk. Egy árnyjáték, amelyből mindig csak egy pillanatnyi vékony sáv reális. A többi nem; mert vagy a multé s akkor már örökre elment, vagy a jövőé s akkor még nem a miénk és bizonytalan.

Annyira bizonytalan, hogy csak az az egy biztos benne, hogy bizonytalan. Holnap már utolérhet a vég. Sőt ma is. Lehet, hogy ezt a cikket végig sem olvashatod már: közben elmégy. Lehet, hogy e cikket végig sem írom már: közben elmegyek. Vagy azt hiszed, csak mások mennek el? Annyi ember hal meg hétről-hétre, annyi ismerősünk megy el mellőlünk évről-évre, hogy 50 éves korában az ember megállapíthatja: több már az ismerőse a föld alatt, mint a föld fölött. Ha egy kicsit lapozunk az életünk emlékei közt, észrevesszük: ejnye, ez is hiányzik már, az is; élettörténetünk legtöbb szereplője már elment, némelyik már nagyon régen. Húsz éve, harminc éve. Ez öngyilkos lett, az szerencsétlenség áldozata; ezt a tüdeje ölte meg, azt a szíve, amazt az ég tudja, mi. Nem is lehet észben tartani ezt a szédületes egymásutánt, ezt a rendszeres, zuhanó, záporozó halált. Ha egy éjjel egyszer minden ismerősöm megjelennék az ágyam körül, aki már ement mellőlem, micsoda népes, fakóarcú, halotti kórus lenne az!

Valahányszor temetnek valakit, vagy valahányszor megállok valakinek a sírja előtt, pl. a Kerepesi-temetőben: oly különös gondolatok fognak el. Van valami megszégyenítően egyforma, valami megalázóan brutális a halálban. Már az is, ahogy így glédában feküsznek ott egymás mellett, a teljes tehetetlenség némaságában, a hátán valamennyi, felszakadt szájjal, szétcsőd testtel valamennyi... Rémes volna, ha egyszer kiásnák a három év, a tíz év előtti holtakat. Ragyogó női szépségek, daliás katonák, imponálóan fölényes arcok helyén vajjon mit látnánk? Jaj, csukjuk vissza a koporsó fedelét, nem is jó gondolni reá!

Ezek a testek valamikor éltek s mozogtak. Ezek a szemek villogtak, ezek az ajkak nevettek s ezek a

torkok, nyelvek szóltak („jaj, hol van már a torok és a nyelv!") Ezek a tagok tele voltak feszülő vágyakkal, mozgékonysággal, erővel. Hogyan bíztak a tulajdonosaik ebben a testben, hogyan hízelegtek neki! Hogyan dédelgették, táplálták, tömték, fürösztötték! Menynyire magától értetődőnek látszott akkor, hogy első a test s legfölebb utána jön, ha egyáltalán jön, a lélek! Fakó, porladó, néma s merev testek! Pedig valamikor ezekben is feszült a vágy, habzott és tombolt a nemiség s lázongott Isten és lekiismeret ellen; úgy tett, mintha ő lenne a világon a legfontosabb, akinek nem lehet ellenállni, mert ő túljár Istenen és lelken! S hogyan összezsugorodott ma már, hogyan esik szét, hogyan bomlik és rothad és mennyire abbahagyta már a követelődzéseit!

A kereszteken, sírköveken híres neveket olvasok. Ó, igen, ez az irodalomtörténetbe írta be a nevét, ez meg a politika történetébe. Ez híres atheus volt, papfaló, egyházgyűlölő. Ez nevezetes agitátor, szenvedélyes népvezér. Különös, most milyen csöndesek ezek az egykor hangosak! Most már ők is tudják, hogy a pesti zűrzavarnál vannak fontosabb dolgok is. Most már az istentagadó is tudja, van-e túlvilág. A felforgatók is tudják, igazuk volt-e, amikor a lélek és az Isten jogait üldözték. De ők egeket ostromoltak; azt hitték, örökre itt maradnak s az Úristennek fittyet hányhatnak mindig.

Szegény vak ember, aki annyira csak a mának élsz, hogy a holnapra nem is gondolsz!

Hátul, valahol a temető sarkában, szerény kis sír előtt állok meg. Ismertem a lakóját. Fővárosi tanítónő volt. Szerény és tiszta lélek, csupa jóság, csupa hit, csupa bizalom, csupa szeretet. Dolgozott a szűk körben, a kicsiny emberpalánták között, ahová a Gondviselés állította. Becsületesen dolgozott és odaadóan. Gyermekeket nevelt az Isten, az Egyház s a haza örömére és a maguk javára. Szenvedett és tűrt s végül itthagyta ezt a világot. Sírja felett egyszerű kereszt, rajta a legnagyobb Halottal, a halált legyőző vezér-

rel, akinél a halál is csak út a feltámadás és az élet felé. Neki és a híveinek. Gyenge mécs lobog a síron s hirdeti az alant nyugvónak lobogó hitét az örök világosságban. Boldog lélek te, akinek a porhüvelye előtt állok! Mennyivel boldogabb vagy, mint azok, akik nehéz márványú, bronzkarikával ékes sírban, pompázó mauzoleumok alatt porladnak, mintha még a halálban is volna értelme a kérkedésnek és páváskodásnak. Boldogabb vagy, drága halott, mint mi idelent, akik még nem tudjuk, hogy vajjon a mi elmúlásunk is olyan boldog lesz-e, olyan szelíd útrakelés lesz-e, mint a tied volt...

Megigazítom a sír felett a hervadó virágot s egy Miatyánkot mondok a pihenőnek lelki nyugalmáért. S mikor elbúcsúzom tőle, eszembe jutnak Eichendorff verssorai, melyeket a fia halálán zengett:

Jetzt auf lichtgrünem Plan
Stehst du im Myrthenkranze
Und lächelst aus dem Glanze
Uns mild, voll Liebe zu...

Und Jahre nahn und gehn,
Wie bald bin ich verstoben!...
O, bitt für mich da droben,
Dass wir uns wiedersehn!

Halottak hónapjában egyedül csak nekünk van igazunk, csak nekünk, akik hiszünk s akik épp ezért nem félünk a haláltól. Mert a halál nekünk megdicsőülés, fény és viszontlátás!

A mi reményeink.

Az a jó a világon, hogy böjtre húsvét következik, télre tavasz s nyár; bár viszont az is a baj, hogy tavaszra és nyárra megint csak ősz fordul és tél, húsvét után hétköznap jön és újra böjt. Az emberek sorsa s ugyanígy a nemzeteké: a küllőé, amely hol völgyvonalból hegynek megy, hol hegyvonalból völgynek.

Minden bajnak megvan a vigasztaló örömoldala, de minden örömnek is az aggodalma.

A mi magyar életünkben is van sok remény és biztatás, de van sok aggodalom is és nem csoda, ha az ünnepek minden fényessége mellett állandóan ott rezeg a lelkünk mélyén az aggódó kérdés: jaj, mi lesz holnap? A stabilitás világtörténeti korszaka, ha ugyan volt valaha, mindenestül lejárt s ma a folytonos ingadozás, bizonytalanság, fájdalmas meglepetések, a lázas kapkodás kinetikus korát éljük. Sokan homályos messiás-álmoktól várják a menekvést és ezzel öntudatlanul is a lelkek lázállapotát kamatoztató ön- és álmessiásoknak készítik elő az útját.

Egyik boldog álmunk, rég nem remélt boldogságunk az Eucharisztikus Világkongresszus. Még aki nem érti is meg ennek az alkalomnak hallatlan lelki értékeit s merő politikumnak nézi is a négyszázmilliós katolikus világközösségnek ezt a hirtelen hozzánkfordulását, öt világrész népvándorlását Budapest felé, ezt az emberkataraktát, amelynek a Hősök-tere lesz öt napra a centruma: még annak is páratlan, szinte felmérhetetlen kincse-öröme a budapesti Világkongresszus. Eltűnik itt józan magyar szemében minden egyéb szempont, még bizonyos fokig a felekezeti különbség is. Hát még aki hiszi az Eucharisztiát s azokat a felmérhetetlen lelki ajándékokat, amelyek belőle s abból az élő katolikumból folynak, amit ez a hittitok magából áraszt!

Azonban bármily gondos és lelkes az előkészítés, bármily jogos a várakozás, bármekkora a katolikus világ figyelő megmozdulása, természetesen a Kongresszus is ki van téve az emberi és természetes eshetőségeknek. Egy nagy birodalom máris eltiltotta tagjait a részvételtől. Váratlan, sejthetetlen, előreláthatatlan akadályok merülhetnek fel innen is, onnan is — sohasem lehet tudni, honnan. Lehet az is — nem lehet tudni —, hogy mint 1912-ben Bécsben, az időjárás fordul majd rosszra és legszebb terveink csak részben

válhatnak valóra. Nem volna okos dolog, ezekre nem gondolni.

Nem azért említem e kellemetlen lehetőségeket, hogy örömöt és ünnepet rontsak, hanem ellenkezőleg: hogy *húsvét nagy eszmekörének sugárzó szögéből világítsam meg az eshetőségeket, még a fájdalmasakat is.*

Tegyük fel csakugyan, hogy valami kegyetlen non-putarem vagy hallatlanul rossz idő folytán Kongresszusunk messze a várt fény és ragyogás mögött maradna. Azt mondom: még akkor sem volna okunk és jogunk kevésbbé örülni, vagy csüggedni, sírni és sajnálni a beléje fektetett munkát, gondot és fáradalmat. Sőt! Bizonyos szempontból azt kellene mondanunk: Kongresszusunk így még valami egészen különleges erkölcsi értékkel gyarapodnék!

Ne felejtsük el: a kereszténység maga s így az Eucharisztia is és nem utolsó helyen az Eucharisztikus Világkongresszus legelső sorban belső, lelki erők kibontakozása, amelyeknek a külső fény és érvényesülés mindenképpen kívánatos kifejezője és kísérőtünete, méltó kerete és foglalata, de nem lényege és tartalma. A kereszténység az évszázadok folyamán sokszor ment át sötét üldöztetések periodusán s mégsem lehet azt mondani, hogy ezek a korszakok mindannyiszor talán egyúttal a belső süllyedés és lesiklás periodusai lettek volna. Amint fordítva is: nem mindig akkor virágzott az Egyház legjobban, amikor legzavartalanabbul élhetett jogai birtokában s a pápák királyokat reguláztak meg és trónoknak diktáltak. El lehet képzelni az Eucharisztikus Világkongresszust, amelynek legszebb külső pontjait megzavarja az eső vagy a politika, az emberi erőszak vagy a természet szeszélye s amely lelkiekben, áldásban, szellemi megújhodásban és spirituális nekilendülésekben mégis hatékonyabb lenne minden tündöklő káprázatnál, még olv ragyogó ünnepségsorozatnál. Nem is csak a tisztán vallási síkon, hanem már annál az erkölcsi lendületnél fogva is, amely egy ország színejavát hozta felszínre

s tapasztotta egybe egyetlen, váratlanul nemes és önzetlen fellobbanásában. Már annál a felsőbbrendű lelkületerősödésnél fogva is, amelyet az ország számtalan komoly tényezője s egész népe az előkészületek folyamán oly megható egyöntetűséggel kifejtett.

Olvasom a Kongresszus nagyszerű technikai és lelki előkészületeit; egybevetem a neveket, a számokat, a terveket, amelyek triduumokon s egyéb megmozdulásokon kifejezésre jutottak. S azt mondom magamban: a mi Világkongresszusunk *java máris sikerült!* A fő *máris itt van!* Krisztus már ismét elevenen itt jár közöttünk! Az Eucharisztikus Csoda máris életté gyöngyözött ki a szemünk előtt! Ha nem volna tovább, ha bomba vetne szét minden más tervet, ha kidőlne a vezetőség, ha elsüllyedne a Hősök-tere: a lényeg máris itt volna! Sikertelenségről, vereségről máris nem lehetne szó, senkinek sem lenne már eddig is joga arról panaszkodnia, hogy hiába fáradozott!

És ha egy váratlan és elképzelhetetlen sorompó elvágná a külföldi zarándokok útját s nem jöhetne el hozzánk, se száz, se ötvenezer ember vagy akár csak ötven vagy száz sem: nem igaz, még akkor sem veszett volna kárba az erőfeszítés! Mert akkor is *lelkileg* itt lenne köztünk május végső napjain százezer és millió katolikus lélek s a világ minden tájáról felénk dobbannának a szívek s Budapest neve olyféle csengésű lenne számunkra, legalább ezekben a hetekben, mint Rómáé vagy Lourdes-é vagy Jeruzsálemé!

Nem, nincs semmi okunk a pesszimizmusra. Semmi okunk kételkedni benne, hogy Kongresszusunk az újabb Eucharisztikus Kongresszusok sorában, még bizonyos kellemetlen akadályok ellenére is, újabb fénypontot fog jelenteni. Szép lesz, felejthetetlen lesz, felemelő, elvarázsló, egekbe lendítő. De ha a külső kép nem is lenne az, belső értékei szerint még akkor is az lesz, sőt már eddig is az. És ez a mi ezidei húsvétunk *legigazibb és legmélyebb öröme.*

Mert húsvét annyi, mint a Hit törhetetlensége. Annyi, mint Krisztus verhetetlensége s az ő követői-

nek legyőzhetetlensége. Minket téphetnek orosz kancsukával, égethetnek spanyol vasfogókkal, kínozhatnak mexikói kivételes törvényekkel, mi ellenünk összeesküdhetik politika és fegyver, csel és áltudomány, bérsajtó és rágalomözön, fanatizmus és gyűlölet, minket bunkózhatnak, korbácsolhatnak, keresztre feszíthetnek — mi mégis mindig feltámadunk. A magunk soraiban is lehetnek árulók és lehetnek gyáva megfutamodók, lehetnek a helyzet komolyságát fel nem ismerők és a saját tehetetlenségüket másra ráerőltetők, magunk is lehetünk gyarlók, hitványak, nevünkre méltatlanok, akik nagyheti gyászba, szégyenbe és sötétségbe taszíthatjuk—talán öntudatlanul s akaratlanul is — Krisztus szekerét. De azért a Jel, amelyhez álltunk, győzni fog s az ellenségtől űzött, híveitől is sokszor cserbenhagyott Krisztus-keresztje mégis tovább áll és él és ragyog a maga örök, húsvéti tündöklésében.

Ez az egy Húsvét biztos és múlhatatlan s annak van csalhatatlan húsvétja, aki a reményeit ehhez a Húsvéthoz kötötte.

Amik odatúl vannak

(Novemberi gondolatok.)

Csak két olyan szót ismerek, amelynek tartalma pazarul gazdag s megindítóan, szinte megdöbbentően és fojtogatóan hatalmas. Két eszmét, amelynél nagyobbat emberi elme el nem gondolhat s amelynek mélyébe soha, soha egészen bele nem hatolhat. Ez a két gondolat: „Isten" és „örökkévalóság".

Isten az abszolút, a mindent és mindeneket magába ölelő tökéletesség, a pozitív végtelenség, a lénynek az az egész határtalan teljessége, amelyben nemcsak minden benne van, amit mi apró emberkék a „lény" fogalma alá zárhatunk, hanem minden, amit az embernél akár milliószor nagyobb, szélesebb látókör, sőt akár egy végtelen elme is kieszmélhet. Ez a szó: Isten, annyit jelent, mint maga a lét, mint maga az erő s a

szépség, maga a valóság, maga az igazság, maga a jóság, maga a gazdagság, maga a nagyság. Aki volt, aki van és aki lesz: az Örökönvaló. Az egy, a megfoghatatlan. Dieu seul est grand! Csak egyedül ő a nagy!

De az Isten fogalma mellett van egy másik, áttekinthetetlenül nagy és elbeszélhetetlenül hatalmas eszme: az ember örök élete. Örökkévalóság! Hegy, amely előttem állsz s amelynek csúcsa nincs, és amelyre én fel fogok szállni; fel, szakadatlanul, mindig tovább és mindig magasabbra, és a tetejére nem érek el soha, mert még mindig lesz előttem megmászni való és még mindig végtelen lesz az előttem álló pálya. Örökkévalóság! Csodálatos, titokzatos élet, amelynek formáit ma még nem ismerjük közelebbről, de amelyhez képest ennek a kicsiny földi életnek minden kerete, minden ágaskodása, minden lendülete bizonnyal nevetségesen törpe és gyermekes lesz. Szűknek, hitványnak, hihetetlenül miniatürnek fog feltűnni odatúlról nézve mindaz, amit mi ezen a földön olyan nagyképűen tiszteltünk: politika, nagyipar, nagykereskedelem, világháborúk s egyéb gyermek-hadonászások, apró hangyák liliputi erőmutatványai egy kalapnyi homokban!

Örökkévalóság! Biztos, mint az Úr szava! Erős, mint az ész és szilárd, mint a józan, egészséges gondolkozás. Valóság, mint a mai nap! Én nem múlok el, amikor eltemetnek, Te sem, ő sem. Korán vagy későn, fiatalon vagy öregen: a testemet ki fogják ugyan vinni a temetőbe, amint kivitték ezermilliónyi emberét, a világtörténelem minden nagyját és kicsinyét. Évezredek óta. Engem is kivisznek. De csak a testemet. Én magam, a lelkem, a személyiségem, az énem tovább él. Felébred odatúl. Krisztus ébreszti és szólítja oda a trónja, ítélőszéke elé. Minden embernek első pillantása odatúl, mihelyt itt lent a testi szeme lezárult, Krisztus lesz, Krisztus fogad mindenkit és kimondja felettük az örök végzést. Ő ítél a statáriumban felakasztott szegény gonosztevő felett s a selyempárnák közt, professzorok konziliuma mellett elhúnyt híres

művésznő felett. A faluszéli sátoros cigány elgázolt purdéja felett s a grönlandi eszkimó anyóka felett. A katolikus, a protestáns felett, a zsidó, a mohamedán, az indus, a kínai, a japán felett. Mindenki felett. Es Jézusnak ezzel a végzésével megindul a lélek örök élete, az igazi, a maradandó, a meg nem másítható, a fellebbezéssel és perújítással nem módosítható. Az örökkévalóság, melynek nincs alkonya; a nap, amelyre nem jön további éjjel és újra nap.

Én is örökké élni fogok! Kimondhatatlanul nagy szó, csodás, biztató, égi zengésű ígéret, vagy borzalmas, csontokat tépő fenyegetés. Ha üdvözülök, ha Isten kegyelméből odajutok én is a boldogok szigeteire, akkor ez az én ott-tartózkodásom, ujjongásom, allelujázásom örökké fog tartani. Millió éveken át, mindig újra s újra, elülről kezdve, mindig fel-felujjongva a kimeríthetetlen, a hallatlan gyönyörűségben. Amíg Isten Isten lesz, engem magához szorít és ölelve tart és szinte megfojt a gazdagságának, szépségének, szeretetének rám hulló özönében.

De ha nem üdvözülök, ha eljátszom Atyám kegyelmét, akkor is örökké élek, csakhogy odalent, a kétségbeesésben, a lelket többé nem tisztító vezeklésben. „Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre!", mondja Jézus. Akkor örökre élek, de csak azért, hogy örök halál fojtogasson. Örökre élek, de csak mint Mózes csipkebokra: égek és soha el nem égek. Szenvedek és soha nem enyhülök. Soha egy perc pihenésem, üdítő felsóhajtásom nem lesz. Soha egy pillantásnyi vigaszom, egy jó arc, egy jó szó, egy mosoly meg nem üdíthet. Soha egy sugárnyi remény, hogy innen még valaha kiszabadulok; soha a megváltódásnak egy halvány derengése sem. Kárhozat mindörökké! Emberek, ha őrültek nem vagytok, félve és rettegve műveljétek üdvösségteket, ahogy az apostol int. Nem lehet józanul nem hinni Jézus szavaiban; de ha hiszel bennük, akkor reszkedned kell a kárhozatnak gondolatától s egész életedet úgy rendezni be, hogy örökkévalóságod szörnyű és irtózatos ne legyen.

November az elmúlásra emlékeztet itt a földön. De még inkább az el nem múlásra odatúl. Keresztények! Hivők! Legyetek ti az örökkévalóság nagy hírnökei ebben az eszement, könnyelmű, gyermekes világban! Vigyétek be az örök élet hitének velőkig gyönyörűséges és velőkig félelmetes tudatát a mai hithideg, következetlen, magafeledt és magagyilkos életbe!

Elmúlás vagy örök élet.

Sírhantok között végzi kegyeletes látogatásait november hó kezdetén a gyászaira visszaemlékező emberiség. A szegény az ő düledező fakeresztje, a gazdag a fényes márványemlékei mellett ugyanegy fájdalmat sír: a múlandóságét, a válás és búcsúzás keserveit. A jól élő világ, mely semmit sem kerül annyira, mint a temetőt, ezeken a napokon legyűri félelmét s kimegy szintén a sírok közé, megsiratni egy-egy kedves halottat, megigazítani rajta a koszorút, gyertyácskát gyujtani rajta — azután megcsodálni és megkritizálni a többi sírokat...

Ezek a divatosan öltözött úrinépek olyan furcsán, olyan félénk-elfogódottan nézelődnek itt körül, mint ritka jövevények egy idegen házban... Dehogy gondolnak arra — sehogysem nézheti ezt ki belőlük senki —, hogy hiszen nincsenek itt idegen házban, hanem *otthon,* teljesen otthon. S hogy inkább ahhoz a lakóhoz hasonlíthatók, aki előre megnézi a helyet, ahová majd nemsokára lakni költözik. Lakni sokáig, nagyon sokáig... Tíz-húsz év mulva bennünket jönnek majd látogatni halottak napján mosolygó-félő emberek — talán éppen ezek a piciny, bölcsős gyermekek, akik majd akkor a mi helyünkre, a mi korunkba, a mi hivatalunkba lépnek...

Mindenkit, aki eszével él s aki annak szabad szárnyalását nem nyűgözi le a szabadgondolkodásnak nevezett elfogultság rabjárma alá, megragad ilyenkor a kérdés: nincs-e mód reá, hogy a durva valóság: *a halál kényszerűsége elől meneküljünk?* Nem úgy, hogy

a fizikumunkat tegyük halhatatlanná — erről a perpetuum mobiléről a komoly orvostudomány sohasem is álmodott —, hanem hogy lényünk magasabb, egyénibb lelki részének valami szebb, igazabb, el nem múló világban maradandó lakást és kellemes továbblétezést biztosítsunk...

Ó, ha a kereszténység soha egy halottat fel nem támasztott és soha csodákat nem művelt volna; ha soha kultúrát, tudományt, civilizációt, szeretetet, humanizmust, tisztaságot, hősiséget, nagyságot nem létesített, soha a világtörténelem óramutatóit nem igazgatta volna, ez az egy ténye, hogy *oly bámulatosan megoldja az elmúlások tengere közepette az el-nem-múlás problémáját,* az, hogy örök életet ígér s örök életet biztosít, egymagában elegendő volna arra, hogy az emberiség legfőbb jótevőjévé legyen!

A laposfejű polgártársak izgatására az útszéli demagógia egy zseniálisan gyermekes mesét talált ki: „Nézzétek, úgymond, a vallás védelmezőit: festett egeket ígérnek, mennyországgal hitegetik a szegény embert, hogy elvegyék a vagyonkáját s kicsavarják a kezéből a forradalom igazságszerző fegyverét"... Zseniális a laposfejekhez való leereszkedésében és gyermekes a maga négykrajcáros horizontjával. Ki veszi el a szegény ember vagyonkáját? A vallás! Avagy a mai gazdasági liberalizmus, ez a kisemberek összetiprására s a kapitalizmus egyeduralmára berendezett ökonómiai rendszer, melyhez a vallásnak s a vallás képviselőinek édeskevés a köze. De nem ez a döntő szempont. Az izgatók fenti okoskodásában az a hallgatag alapfeltevés a felháborító, *mintha az ember boldogulásához igazán csak egy kellene: a „vagyonka"* — néhány évtizeden át. Mintha az a másik kérdés: van-e hát túlvilág és van-e örök élet? Abszolúte érdektelen volna, melyet vizsgálni sem érdemes. S mintha ez a belefojtása az emberi energiáknak a ma és a mai kenyér kizárólagos kultuszába nem volna nemcsak a legmegalázóbb népbutítás, hanem a legkegyetlenebb embertelenség is?

Mérföldekkel magasabban, a piszkálódó félláb-suhancok zörejétől el nem érhető, tiszta régiókban mint a piramisok csúcsa, áll s mutat a csillagok felé a hivő katolicizmus. „Keressetek odafent valókat, ahol az Isten jobbján ülő Krisztus vagyon. Az odafent való dolgokat keressétek, a földieket!" (Kol. 3, 1—2).

S ha ez csak szép volna és bájos, elbűvölő és megigéző! Mint egy tündérálom, melynek nincs alapja! De a katolicizmus *bizonyít*. Érvei a matematika erejével hatnak — persze, nem távolhatólag, azaz nem az ignoránsokra és érzéktelenekre — és ezt teszi az ő halhatatlanságtanát igazán halhatatlanná.

Fölemelt fővel csak mi járunk a sírok közt: halottak napján s az egész esztendőben. Nekünk a halál meghitt barátunk. Nekünk a sírkert — szántóföld, „Gottesacker", mint ahogy a német szó oly helyesen mondja. Nekünk nem üres önámítás a „Feltámadunk" szó a temetőink bejáratán. Mi a „viszontlátás" igéivel búcsúzunk a sír szélén. Mi nem félünk... Van aki legyőzte a halál fulánkját és meggyőzte a világot erről az ő győzelméről... És van aki biztosít róla, hogy mikor testünk a porba száll alá, lényünk magasabb, igazibb fele: személyiségünk és lelkünk „vele leszen a paradicsomban"... Ha ugyan igazán követtük őt, és úgy éltünk a földiekkel, mint akik nem a földön élnek...

Mi nem félünk... Azaz, hogy mégis: félünk. Félünk azokért, akik nem félnek... Remegünk azokért, akik behúnyt szemmel ugornak neki az örvénynek és nem akarják megragadni a karját annak, aki a sír szélén várja őket és szeretettel tárja ki feléjük azt a jobbot, amely keresztül tudja hidalni az örvényt a föld és az örökkévalóság, az élet és a Halál, a halál és az Élet között... Reszketünk a mosolygókért és sírunk a nevetők felett... az élők fölött, akik meg fognak halni s mert nem tudtak életükben meghalni a halálnak, halálukban az örök életnek halnak meg.

Nem a sírokban nyugvókért aggódunk — azokért vagy nem szabad, vagy már késő aggódni —, de érte-

tek, ti élő halottak, ti a halottak kertjében imbolygó halottlelkű halott-jelöltek!

Akik a legborzalmasabb halottak-napját varázsoljátok elénk állandóan s egy baljóslatú nagy élőktemetőjévé változtatjátok át a földi tereket!

Milyen lesz a mennyei boldogság?

(Elmélkedés a mennyországról.)

Erre a kérdésre: milyen lesz a mennyei boldogság, maga Szent Pál is csak körülíró feleletet mert adni: „Szem nem látta — úgymond —, fül nem hallotta s emberi szívbe nem hatolt, amit Isten azoknak készített, akik Őt szeretik". Azaz: emberi érzékeinkkel, földi képzeletünkkel ma fel sem tudjuk fogni, meg sem tudjuk sejteni a mennyei boldogság nagyszerűségét.

Pedig mi minden szépet nem *lát a szem* itt a földön! A természet s a művészet világában mennyi pazar szépség tárul a szemünk elé! S hány fiatalnak zavarja meg álmait tartósan egy arc, egy látvány, egy kedves emlék képe, mely a szem látóérzékén áthatolt be a lelke mélyébe s örvendő boldogsággal töltötte el azt! És hány ember volna boldog túlontúl, ha csak egy félórára is mégegyszer láthatná azt az édesanyai arcot, mely gyermekkorában rámosolygott s mely most tán már évek óta a temetőben porlad?

S mi minden szépet nem *hall a fül* e földön? Zenét, csodálatos áriákat, bámulatosan finom összhangzatú mesterműveket. S a természetben: a háborgó tengernek fölségesen zúgó moraját, az égzengés szonátáit, a lágyan suttogó csermely csobogását, a csalogató fülemile csintalan csattogását — és az ártatlan gyermek édes kacaját és a szívünkhöz közelállók kedves, meghitt szavarezgését. És megint: hányat ejt boldog kábulatba egyetlenegy szónak zenéje? És hány adná oda érte a vagyona felét, ha még csak egyszer, egyetlenegyszer hallhatná egy negyedóráig édesatyja, édesanyja szavát, azét, aki most a sírban pihen?

És emberi *szívbe nem hatolt*, amit Isten a mennyben nekünk készített. Pedig mi minden nem hatol az ember szívébe itt a földön is! Mekkora bánatok mellett mekkora örömök? Igaz, hogy itt a földön az öröm elég ritka a bánathoz képest: sokkal több a feketebetűs nap, mint az ünnepnap, több a gyász, mint a nász, több az üröm, mint az öröm, több a jajongás, mint az ujjongás. De mégis van itt a földön is öröm s az emberek néha mintha egy-egy percre megrészegülnének egy-egy pillanat édességétől. A diák, mikor letette az érettségit, a lány, mikor megkapta a képesítőt, vagy a szegény, mikor a nagy lutrit húzta ki, vagy az árvácska, mikor a királyfi kéri meg a kezét (legalább a mesében, no, meg a régi jó időkben) — úgyebár olyankor boldogok s bár ez a boldogság sohasem teljes, mert sohasem örök, mégis egyidőre csak úgy úszik szívük a boldogság vizében, mint az aranyhalacska a kristálytiszta tóban...

Ime, a menny boldogságához képest mindez semmi sem volna, ilyen kicsi boldogságokról ott szó sem lehet, mert mindezt *emberi szem, emberi fül, emberi szív élvezi*, bárha ritkán is, a földön; holott amit Isten a mennyben készített az őt szeretőknek, azt egyáltalában soha *„szem nem látta, fül nem hallotta, az az emberi szívbe soha be nem hatolt"*.

Egy anyóka egyszer messze útról hazavárta a fiát. Úgy örült a jöttének, hogy majd belebetegedett. Napokon át tett-vett, rakosgatott, takarított, csinosítgatta lakását, csakhogy az aranyos, várvavárt fiú majd jól érezze magát nála, itthon. S egyszer csak jött is a fiú. Kipattant az ajtó s ott állt a délceg legény az anyóka előtt. „Anyám!" kiáltott fel a fiú s kitárta karját az anya felé. Az anyóka felemelkedett, szintén kitárta karját a drága fiú felé, de ugyanakkor felsikoltott s holtan rogyott a földre. Örömében szíve megszakadt.

Lám, ez az öröm még túlkicsiny és túlkevés volna a mennyben. Ami ott vár minket, sokkal több. Így mondja maga az Írás. Mert ez az öröm, az anya öröme,

behatolt az emberi szívbe, bárha össze is tépte azt; az az öröm azonban, melyet Isten készített az őt szeretőknek, az Írás szerint *emberi szívbe egyáltalán nem hatol be itt a földön.* Az Istenével egyesült lélek végtelen boldogsága lesz az.

Ó, boldogság, melynek nincs alkonya, ó, édesség, melynek nincs keserű utóíze, ó, ország, melynek nincs határa, ó, óceán, melynek nincs partja, ó, hegy, melynek nincs csúcspontja, ó, tengere a boldogságnak, melynek nincs feneke, amely nagy és kimeríthetetlen és örökkétartó, mint maga az Isten! Istenem országa, melynek gyönyörűsége kimondhatatlan, melynek édessége únhatatlan, melynek szépsége fogyhatatlan: mikor leszek boldog lakód, mikor ütöm fel sátramat örökre benned?

Mily dőre voltam, mikor rólad elfeledkeztem, mikor egy semmiért, egy ködfoszlányért, egy röpke vágyért, egy alávaló vétek hamis gyönyöréért csaknem lemondtam róladl Ó, nem, nem teszem többé. Semmi áldozat, semmi küzdelem nem lehet túlnehéz, ha a mennyről, az *örök* mennyről van szó. És semmi sem lehet oly fontos, oly édes, oly sürgető feladat, mint: *apostolkodni,* hogy minél több emberlélek érje el egyszer a révpartot s élvezze örökre a boldogságot, melyet „szem nem látott, fül nem hallott, mely emberi szívbe nem hatolt".

Örök esztendők.

Úrjövet.

A várakozás, a vágy, a sejtés, az epedés érzelmei nem volnának az emberi lélek legmélyebb mélyeinek megnyilatkozásai, ha nem lelnék meg helyüket és kifejezésüket a legmélyebb emberi exigencia, a vallási élet terén is.

Meglelték bőven. Amit a kereszténység egy ősrégi, elvesztett paradicsomról, egy gyorsan letűnt kezdetleges aranykorról nem regél, hanem tud és tanít, ugyanazt meglepő egyöntetűséggel erősíti meg az összes népeknek, bárha legendás és mítoszos toldalékkal átcifrázott őstradíciója is és semmi annyira nem igazolja ennek az elveszett paradicsomnak a létezését, mint az a mérhetetlen melankólia, az a vágy és epedés, mely az összes népek ima- és áldozati életében, mint egy domináló alaphang vonul végig és sírja vissza az elveszett boldogságot, az Isten eljátszott kegyét. Nem a választott nép epedését fejezi csak ki a próféta, mikor a türelmetlen Isten-várás hangján eseng: „Ó, bár törnéd szét az egeket és szállnál le hozzánk, Béke Fejedelme!"

Béke Fejedelme!

Igen, mert béke, mindenekelőtt és mindenekfölött béke kell az embernek. Kincs, arany, gazdagság? Élvezet, kéj, szórakozás? Fényűzés, tisztelet, dicsőség? Szerelem, társaság, megértés? Legyen, igen, de mind csak másodsorban. Ami legeslegelőször kell, ami nem adalék és cifraság, hanem bázis és feltétel: az a béke, a szív megnyugvása a rémképek között. Mert rémképekkel tele az élet: a jelen, a mult és a jövő; és a rémkép félelmetes, fájó és fojtogató. A „Honnan", a

„Hová" s a „Hol" nagy kérdései nem akadémikus kérdések csupán, hanem életproblémák, melyek ránehezednek a lélekre, és lélegzeni nem engedik, míg meg nem találtuk rájuk a feleletet. A jelen: talányokkal van tele; a mult: sötét foltokkal s a jövő: egy örökkévaló, szigorú nemezis mélyeivel. Ki mondja meg itt a hányatottnak, hogy hol a megoldás, hol az út a béke felé, a megbizonyosodás és megnyugvás?

A filozófia? Melyik? Az, amelyik csak kételkedni tud és kétségbeesni tanít az igazság léte fölött? Az, amelyik úgy oldja meg a kétségeket, hogy elsikkasztja, foszforeszcenciának jelenti ki a kétkedést? Az, amelyik lemond a megoldásról s ahol nyugvópontot kellene találni, a parallel haladó képek és vonatok végtelenjébe helyezi ki — kényelmesen és tehetetlenül — a megoldást? Az-e, amelyik a legalapvetőbb fogalmakat illetőleg is a szélrózsa minden irányában divergálja s egységesítő szempontok helyett kaotikus gondolatkuszaságban tetszeleg?

A természettudomány-e? Az, amely bámulatos vívmányokat ér el a milliméterrel mérhető és tükör alá vehető dolgok felkutatásában, de egy árva szótagot nem tud — és nem is hivatott — mondani ott, ahol az ember voltaképpeni világa: a lélek kérdései kezdődnek?

A művészetek? Melyek mennél tökéletesebben állítják elénk a szépet, annál fájdalmasabban éreztetik a megsejtett és soha el nem ért tökéletes-szépnek messze távollétét. Amelyek egy honvágyat ébresztenek fel, egy húrt rezdítenek meg a lelkünkben, amelyre idelenn nincs összhangzatos felelet, nincs megnyugtató kielégülés sehol s amellyel a valóság realizmusa csak annál fellázítóbb ellentétben áll?

A gyermek boldogabb, mint a felnőtt ember. Mind a kettő vágyik, de a gyermek hisz a vágyainak kielégíthetőségében, hisz a jövendőben; a felnőtt ember pedig kijózanodott: nem hisz, nem remél... Az lesz az emberiség legnagyobb jótevője, aki ismét meg-

tanít hinni és remélni, aki megfiatalít és gyermekké tesz megint.

És ez a Jótevő megszületett már. Gyermek lett maga is, hogy nekünk a gyermekkor boldog békéjének tudatosságát meghozza. A gyermeket állította oda felnőtt tanítványai elé, mint követendő mintaképet. „Hacsak nem lesztek, miként e kisdedek, nem mentek be mennyek országába!" A gyermeket, aki hisz és bízik és nem fél; sem a multtól, sem a jelentől, sem a jövőtől; aki nemcsak megifjodik, de újjá is születik a vízből és a Szentlélekből a bűnök bocsánatjára; aki

„gyermekszívvel, öntudatlan
nyugszik meg e gondolatban:
hogy övéit el nem hagyja,
ki mindnyájunk édesatyja".

(Arany.)

Ennek a Jótevőnek megszületését a mi lelkünkben várjuk mindannyiszor oly epedő áhítattal Úrjövet idején. S tán éppen a vágy e misztikus újjászületés után ad az ádventi ájtatosságoknak, főleg a rorátémiséknek oly különös bájt, költőiséget és emberiességet.

Jöjj el, édes Udvözítőnk!

Harmatozzatok!

Ádvent a Krisztus-várás ideje; amaz évezredek emlékezete, mikor ő még nem volt köztünk, amikor mégcsak a szentek és pátriárkák imájában, reményében élt. Azóta megjött Krisztus, az Udvözítő; betelt a „Harmatozzatok, egek" fohásza: megtörtént, ami után az őskor szentjei epedtek. Miért ülünk mégis ádventet? Miért sietünk szorongó szívvel hajnali rorátémisére s miért énekeljük lelkünk egész átérzésével a busongó dalt: „Jöjj el, édes Udvözítőnk"?

Azt hiszem, hármas okból. Először: mert bár Krisztusz Urunk már egyszer itt járt köztünk, mi még egy

második eljövetelét is várjuk. Megjelent köztünk, de még nem mutatta ki egész hatalmát és dicsőségét. Csak mint szolga, mint puszta ember, mint áldozat, mint megvetett s üldözött járt köztünk. Hátra van még, hogy még egyszer eljöjjön, de ezúttal mint a Dániel-jövendölte „Ember Fia", azaz Világbíró, aki Atyja fényességében jön, angyalai és szentjei közepett, hogy megítélje a világot, végleg felszabadítsa s felmagasztalja híveit és bevezesse őket az ő országába. A szenvedései között vívódó, próbáltatásokkal küzdő Anyaszentegyház ezután a végleges Krisztusdiadal után sóvárog, amikor újra harmatozásra kéri az egeket s levárja a földre az Üdvözítőt.

Másodszor azért is „várjuk" Krisztust, mert bárha nem személy és emberiség szerint, de *kegyelme* révén igenis mindig újból megszülethetik a lelkünk jászolán. Karácsony szent titka, Betlehem édes csodája megismétlődhetik a lelkünkben nap-nap mellett. Mikor a bűnös megtér: Jézus újra megszületik kegyelme által a lelkében. S midőn az igaz nap-nap mellett újabb előmeneteleket tesz a jóban, midőn élő hite s jócselekedeteivel — pl. a gyakori áldozással vagy apostolkodással — gyarapítja önmagában a megszentelő kegyelmet, voltakép Krisztus Urunk születik mindinkább, vagy ha tetszik: növekszik az ő lelkében. „Jöjj el, édes Üdvözítőnk" annyit is jelent tehát: Jöjj el mindegyikünkhöz külön-külön, légy szívünk kedves vendége, gyarapítsd bennünk-lakásod kegyelmét, légy minél inkább a miénk s mi egészen a tieid!

Végül *harmadszor* — s talán leginkább — azért Krisztus-várás ideje az ádvent, mert ilyenkor emlékezünk arra a fájdalmas valóságra, hogy bár az Úr Jézus csaknem 2000 éve megváltott bennünket, még mindig sok-sok millió azok száma, akikhez *megváltásának gyümölcse,* az igaz katolikus hit, még mindig nem jutott el vagy nem vette birtokba szívüket. Eszünkbe jut ilyenkor, hogy még mindig vagy egy milliárd (ezer millió) ember él a földön, aki őt vagy egyáltalán nem ismeri, vagy Istenének, Megváltójának el nem ismeri.

Nem szomorú valóság ez? Afrika népei, Ázsia rengeteg embertömege, 400 millió kínai, 60 millió japán — ez csaknem mind pogány még! S a megkereszteltek közül is hány millió jár téves utakon! S az igaz Egyház gyermekei közül is hány a pusztán névleges katolikus! Aki nem törődik a lelke örök életével, nem hallgatja, nem keresi Krisztus igéit, él, mint a barom, napról-napra, magasabb gondolatok nélkül, eligazodás és igazi életcél nélkül...

Ezekért különösen kell imádkoznunk Úrjövet idején. Hadd szálljon le imádságunk folytán a megváltás harmata őreájuk is! Szegény megtévedt és megtévesztett, vakon élő s vakon haló embertársainkra! Itthon Európában és odakünn, a távol világtájakon. Férfiakra, nőkre, aggokra, gyermekekre. Hogy megismerjék s megszeressék ők is azt, aki nélkül nincs cél, nincs élet, nincs igazi öröm, nincs biztos remény, nincs boldogság e földön s főleg nincs üdvösség odatúl, a síron túl...

Imádkozzunk, testvérek, hadd jöjjön el az Úr Jézus azok szívébe is, akik ma még ínséges árvaságban távol bolyongnak tőle!

S kérjük Szűz Mária segítségét is. Aki eszköze volt Isten-Fia első megtestesülésének, legjobb eszköze lesz újjászületésének is a lelkekben. Hiszen azért egyik legszebb díszcíme: „Mater divinae gratiae", „isteni kegyelem anyja".

Mater divinae gratiae! Könyörülj azokon, szegény krisztustalanokon, akiknek nincs Krisztusuk s nincs karácsonyuk, nincs Úrjövetük s — ha meg nem térnek — nincs reménységük sem!

Békesség nektek!

Semmire sincs ma annyira szükségünk, mint a bizalom és remény erényére, ép azért soha annyi megpróbáltatás egyszerre nem szakadt ránk, mint ma. A háború s az utána következő események mindnyájunkat megtéptek, a nagy különbség hivő és hitetlen

közt csak az, hogy előbbi nem tudja, miért szenved, míg az utóbbi tudja vagy legalább tudnia kell. De itt van éppen a baj: sokszor még a hivő katolikusok közt is akad, aki meginog, nem annyira hitében, mint inkább a reményben, aki a sorscsapások súlya alatt leroskadva, nagyon hamar készen van ezzel a megállapítással: az Úristen elhagyott minket, hiába minden küzdelem.

Ezeknek a gyengelelkű katolikusoknak nem lehet eléggé a fülükbe kiáltani: emberek, tévedtek, az Isten nem *lehet* rossz, nem lehet kegyetlen, neki nem okozhat gyönyörűséget az emberek szenvedése s ő van is elég hatalmas arra, hogy ha akarna, akár valamennyiünket mind gond és szenvedés nélkül éltethetne. Ha Isten mégis gondot és bajt enged ránk nehezedni, ezt másért, mint a mi javunkért nem teheti. És nem is oly nehéz kitalálni, miért tűri Isten oly sokszor s oly soká éppen a legjobbak szenvedését. Edzeni akarja őket, ki akarja csiholni lelkünkből a legértékesebb erények szikráját, nagyokká, hősökké akarja nevelni azokat, akiket szeret s ezt csak úgy teheti, ha mint az aranyat, tűzben próbálja ki őket.

Minden katolikus gyermek tudja, hogy a keresztény hitélet a három isteni erény alappillérén nyugszik s ezek: a hit, a remény és a szeretet. E három közül, megállapíthatjuk, aránylag elég sok szó esik a hitről, elég a szeretetről is, csak éppen a reményt tekintik sokan valami olyan üres helypótlónak a hit és szeretet között. Különösen itt rejlik az óriási tévedés. Nem: a remény époly fontos és époly alapvető isteni erény, époly alappillére lelkiéletünknek, mint a másik kettő s annak gyakorlása a mindennapi életben nem ritkán époly hősiességet és lelkierőt tételez fel, mint akár a hité, akár a szereteté. Pedig úgy-e, a hit és szeretet nem egyszer követel a kereszténytől akár vértanuságot is. Különös, a reménynek is kell, hogy vértanui tudjunk lenni s arra nyujt bőséges alkalmat az Úristen akkor, amikor néha csőstül önti ránk a bajt és megpróbáltatást.

Csakugyan semmisem teszi az embert annyira naggyá, mint a szenvedés. Aki nem tud szenvedni, mit tud az? Kényelemben, nyugalomban pompázgatva tölteni az életet, nem nagy dolog. Imádkozgatni, jót tenni másokkal, a bűnöktől óvakodni: magábanvéve még nem is nagy művészet. A sarokban ülni a padok mögött s minden baj nélkül pörgetni az olvasót: ehhez nem kell túlságosan nagy lelkierő. Még a testi kín elviselése a vértanuság maga sem túlságosan nehéz akkor, amikor lelkünk a vigasztalás édesvizű tengerében fürdik, amikor a szívünkben teljes nyugalom van. De helytállani akkor, amikor körülöttünk sötétség van és rémes éjtszaka, amikor szinte elmerülünk a kétség, a vigasztalatlanság, a belső hányatottság tengerében, amikor már-már összecsapnak a hullámok a fejünk felett s tanácstalanul, csüggedésre hajlón, már szinte kétségbeesve meredünk a kísérteties jövő felé: ehhez erő kell, ebben nagyságunk nyilatkozik meg, ez már a legfőbb hősiesség útja. S jobban sohasem tisztelhetjük meg az Úr Jézust, mint mikor akkor is bízunk benne, hogy jó és hatalmas és kegyes, ha látszólag ő cserben hagy bennünket, ha úgy tűnik fel, mintha minket a szélvészek hánynának, ő pedig alszik s nem törődik velünk.

A karácsonyi szent idő közeledtével minden kongreganista maga számára is ezt az erényt tűzze ki feladatul. A békesség és szeretet királyának születését várjuk, akinek szíve minden vigasztalás kútfeje s aki jászolban maga is nem a kényelem és nyugalom, hanem a szenvedés és megpróbáltatás életét kezdte meg. Bennünket is erre hív. Aki utánam akar jönni: tagadja meg magát. Tehát nem: aki utánam akar jönni, keressen nyugodt, békés zugot, ahol senkisem háborgatja, keressen kényelmes bőrkanapét, amelyen végig nyujtózkodhatik, keressen élvezetet és gyönyört, szórakozást és dínom-dánomot, hanem: vegye fel keresztjét és kövessen engem. Kongreganista, aki mindenekelőtt igazi katolikus akarsz lenni: fel tudod-e venni a keresztet s tudod-e követni Őt, aki nemcsak szóval int

a kitartásra, hanem maga is példát ad a kereszthordozásban és segítő kezét tárja feléd, hogy legyen mibe belekapaszkodnod?

Igazi kongreganista csak azon a napon kezdesz lenni, amikor megtanulod nemcsak Jézus édességeit élvezni, hanem keresztjének, epéjének s ecetjének keserűségét is viselni!

A béke.

Az a béke, melyet a világ nem adhat, de mégcsak megőrizni sem tud, megtartja — mint minden évben, úgy a világháború második felében is — ünnepét: a karácsonyt. Sokaknak régtől fogva üres szimbolum a karácsonyéj; még nemrég évről-évre bosszankodnunk kellett azon, mi mindenné nem misztifikálták modern napilapjaink ennek a napnak oly egyszerű, oly közérthető s oly félre nem magyarázható misztériumát. Rászolgált ez a világ arra, hogy ne is legyen neki a karácsony más, mint szimbolum, melyhez a kontrasztot időnkint ágyútűzzel, gránátecsettel fesse meg a valóság.

De azért, karácsony békéje, még vagyunk, akik hiszünk benned, akiknek nem szimbolum csupán a te betlehemi barlangod; vagyunk és számunk, Istennek hála, növekszik. Sok van, akinek éppen a humanitáriusnak címezgetett világ e „békéje" nyitotta fel a szemét s tette sóvárgóvá az igazi jelszó: az Isten békéje után. Mi tudjuk hogy sem idebenn, a lélek mélyeiben, sem odakünn a felebarátok között béke nincs, hacsak ahol a jászol Kisdedének szeretete, az erős és tűrő és tisztult, mert isteni szeretet, nem ütött tanyát.

S azért békevágyó lelkünknek karácsonyi imája ma az, hogy minél többen térjenek vissza bensejükben a Béke Fejedelmének útjaira, kinek mezőin együtt legel a párduc a bárannyal s a tigris a gödölyével s legyen minél előbb, mikép ő akarta, világszerte mindenki az övé s „egy akol, egy pásztor" az egész világ.

A békekirály születése.

Karácsonytáji gondolatok.

Csodálatos ellentét van a még mindig harcban álló népek s a betlehemi istálló hangulata, a Békekirály megszületésének ünnepe közt. Mintha ez a végeszakadatlan háború a maga borzalmaival és engesztelhetetlenségeivel nem is volna egyéb, mint büntetés és természetes következménye annak az elfordulásnak, amellyel a modern emberiség a betlehemi Kisdedtől és az Ő békét és szeretetet árasztó tanától elpártolt! Nem is lesz maradandó és őszinte béke az emberek közt soha, amíg az egész világ vissza nem tér az örök Békekirály Evangéliumához s amíg a társadalmi rend vissza nem helyezkedik Krisztus Urunk szelíd vallásának szilárd talajára.

Szent karácsony ünnepe nagyon alkalmas arra, hogy ilyen időszerű és komoly gondolatokba elmélyedjünk. Nem puszta véletlen, hogy a karácsony angyalai a békességet hirdetik a földön. A karácsony misztériuma lényegében a szeretet és béke földrejövetele. Béke csak ott van, ahol szeretet van, szeretet csak ott, ahol lemondás, önzetlenség és önfeláldozás. Krisztus születése az Istennek azt a leereszkedő szeretetét mutatja be nekünk, amely az önmegalázások és önfeláldozások egész sorozatától sem riad vissza, hogy velünk jót tehessen. Minden elképzelhetőnél ékesebben szóló példája ez annak, hogy köztünk, emberek közt is csak ott lehet béke és megértés, ahol önzetlen szeretet és áldozatkész jóindulat van, mert ahol folyton csak jogokról beszélnek, ott a surlódás, az ütközés és harc sohasem lesz elkerülhető.

A keresztény vallásnak lényege a szeretet. Nem ahogy azt bizonyos emberek, a vallás tanainak meg nem értői és megérteni nem akarói értelmezik, akik a szeretet alatt egyszerűen az Isten törvényeit is feláldozó engedékenységet értik s akik csak a bűn és tévedés számára követelnek „szeretetet". De igenis, azon értelemben lényege vallásunknak a szeretet, hogy

amint minden jót az Isten szeretetének köszöntünk: úgy viszont nekünk is legfőbb kötelességünk, hogy önző hajlamainkat Istennek és felebarátunk javának bármikor készek legyünk alárendelni és feláldozni. Ha alaposan megvizsgáljuk, látjuk, hogy minden keresztény parancsnak és erkölcsi törvénynek legbensőbb értelme a szeretet. Minden törvény egy-egy lemondást kíván, egy-egy áldozatot jelent, melyet Isten vagy felebarátaink kedvéért meg kell hoznunk egyéni önzésünk háttérbeszorításával. Ebben az értelemben igaz a Szentírásnak ama szava, hogy az egész törvény foglalatja a szeretet s az apostol azon intése, hogy aki szeret, betöltötte a törvényt.

S fordítva is igaz; aki bűnt cselekszik, mindannyiszor szeretetlenséget követ el. Minden vétkező önző: saját, talán csak pillanatnyi, talán csak látszólagos javakért megsérti az Istent, elhanyagolja vele és embertársaival szemben fennálló kötelességeit. Nemcsak aki lop, sikkaszt, rabol, uzsoráskodik vagy gyilkol, szóval, aki egyenesen felebarátjának jogai ellen vétkezik, nemcsak ez vét a szeretet ellen felebarátjával szemben: hanem vét mindaz, aki bármely cselekedetével szembehelyezkedik az erkölcsi világrenddel s hozzájárul a társadalom elfordításához az Isten törvényétől s ezzel a társadalmi jólét egyedül biztos alapjától.

Aki pl. enged a test kísértéseinek és önzőn követi zabolátlan ösztöneinek szabadságát, vét, nemcsak az Isten szeretete ellen, aki szeretetből adott neki testet és életet, hanem az emberiség ellen is, amelynek az az erkölcsiség minden süllyedése, az ösztönösség uralmának minden felszabadulása erőfogyatkozást, tisztaságvesztést és értékcsökkenést jelent. Vagy aki a gőgös öntúlbecsülés álláspontjára helyezkedik, aki képzelődő és kevély, az embertársaival szemben is összeférhetetlen lesz s talán nagyon sokaknak indokolatlanul meg fogja nehezíteni az életét. Aki elhanyagolja az imádkozást, az istentiszteletet, a lelkiélet szabályait, annak lelke nemcsak az Istentől fordul el, —

aki pedig legnagyobb jóltevője s egyetlen boldogító célja —, hanem ártani fog felebarátjának is, mert a lelke kiszárad, elveszti mélységét és fenségét, esetleg benső meghasonlás és viharok tanyája lesz, amelyek az illetőnek érintkezését, embertársaival szemben is károsan és békebontón fogják befolyásolni.

Mily szép és időszerű tehát a vallás szeretete, a keresztény Isten- és emberszeretet, mely szeretet különösen megfogyatkozott háborús világunkban! Milyen nagy szerep vár reánk, lelki életet élő kongreganistákra, nemcsak a saját lelkünk szempontjából, hanem arra a társadalomra való tekintetből is, amelyben élünk s amelyre áldásosan hatni hivatva vagyunk. Minden jó kongreganista arra fog törekedni, hogy szívében a legfőbb krisztusi parancsot, karácsony parancsát, szeretetét minél jobban elmélyítse s hogy ezáltal nemcsak a jó Istent örvendeztesse meg, nemcsak Krisztus Urunk nagy szeretetét viszonozza hasonló nagy szeretettel, hanem hogy a szeretetben megfogyatkozott világba is több meleget, több napsugarat, több krisztusi szeretetet és több békét vigyen be. A kongreganista legyen őrangyala környezetének. Enyhítse a testi nyomort, könnyítse a lelki szenvedést, oszlassa a homályt az értelmekben s a bűnt és hanyagságot a szívekben.

De legyen apostola az egész nemzetnek és az egész társadalomnak is; vegyen tevékeny részt, amennyire tehetsége engedi, minden olyan mozgalomban és szervezkedésben, amelynek célja Krisztus országának terjesztése és felvirágoztatása és ezzel együtt a szeretet és béke nagyobbítása. Eucharisztikus élet, sajtó, gyermekvédelem, misszió, katolikus társadalmi szervezkedés: mindez kedves eszköz legyen a kongreganista szemében arra, hogy az ő aktív közreműködésével ezek által is jöjjön el mielőbb, szülessék meg minél több lélekben Krisztus országa, a szeretet és béke és örök boldogság birodalma.

Isteni kisded, a jászol szalmáján, ezt ígérjük neked, erre fogunk törekedni. Ez az elhatározás legyen

karácsonyi és vízkeresztünnepi ajándékunk, melyet a jámbor pásztorokkal és napkeleti bölcsekkel jászoltrónod lábaihoz rakunk. S bízunk benne, hogy minél jobban siettetjük a te országod eljövetelét, annál közelebb jutunk a béke napjához: az igaz és maradandó, őszinte béke napjához, amelyen teljesedni fog Izaiás gyönyörű messiási jövendölése: „Akkor a farkas a báránnyal fog lakni és a párduc a gödölyével együtt fekszik; a borjú, oroszlán és juh együtt lesznek és egy kis gyermek hajtja azokat". (11, 6.)

Isteni Kisded, a békét!

A gyűlölet tombolása csak nem akar megszűnni. A nagy marakodás után ismét haragosan állnak egymással szemben az ellenfelek. A győzők kegyetlen, embertelen bosszút vesznek a legyőzötteken. Ember ember ellen, osztály osztály ellen, nemzet nemzet ellen fegyverkezik. Mikor lesz már igazán béke a világon?

Mi akik, az evangéliumot, a béke és üdv üzenetét ismerjük, mi, akik Szűz Mária liliomos lobogója alatt megtanultuk már, mi a béke és mi a szeretet, nagyon jól tudjuk, hogy a világon csak egy békeforrás van, s az a betlehemi jászolnál fakadt. Megtanultuk s a népek folytonos gyűlölködése újabb tanu rá, hogy az emberek addig fenevadak, amíg ezzel a békeforrással meg nem ismerkednek, s viszont a farkasból is gödölye lesz, ha egyszer az Úr Jézus szavára hallgat s az igazán keresztény élet útjára tér.

Mi csak azt kívánhatjuk a beteg, vonagló világnak, hogy ismerje meg mielőbb az Úr Jézus szellemét s tanuljon tőle ádáz tusák és irígység helyett szeretetet és békét. Mi csak azt kívánhatjuk, hogy oszoljon a sötétség, mely a lelket Jézustól még mindig távol tartja, s terjedjen a világosság, mely belőle árad. Az egész világ meggyógyulásának, osztályok és nemzetek, családok és egyesek boldogulásának minden titka abban rejlik, terjed-e az Úr Jézus ismerete és szere-

tete, ráeszmélnek-e már az emberek a kincsre, amelyet az evangéliumban és az igaz Egyházban bírnak?

Nekünk kongreganistáknak ezért is nagy ünnepünk a karácsony. Eszünkbe juttatja a mi nagy hivatásunkat: az *apostolkodás eszméjét,* a békeszerző Krisztus országának terjesztésére annyira fontos munkálkodást az igaz vallásosság felvirágoztatásán. S amikor az idén, a nyomorúságok évének karácsonyán odatérdelünk ismét a Kisded jászola elé, ez az imádságunk: Isteni Kisded, hozd meg a világnak a békét s add, hogy ennek az elhozatalában mi is segítségedre lehessünk azáltal, hogy mint jó kongreganisták, mint Szűzanyád igazi gyermekei, közreműködjünk, ahol csak tehetjük, a vallásosság terjesztésében, az igazi felvilágosodás és hitélet, a szeretet és békülékenység fokozásában.

Mária gyermekei! Mária országának ti könyörögjétek ki s ti siettessétek a békét: azt, amelyet a világ nem adhat, az igazit, megnyugtatót, minden embert boldogítót, a mennyei, örök béke előfutárját!

Békesség a földön...!

Karácsony éjtszakáján, mint az ünnepi zsoltár mondja, mézzelfolyóvá válik az ég s a hegyek édességet csöpögtetnek. Valami sajátságos béke és szendeség száll rá a lelkekre s mindenki, a fösvény is, az önző is, ilyenkor ajándékot oszt vagy ajándékat visz legalább az övéinek haza. A szeretet megtestesülésének ünnepén csak úgy tudunk ünnepelni, ha mi is szeretünk és megajándékozzuk egymást és osztunk másnak is a kevésből vagy sokból, amink van.

Karácsony hősének, a jászol Kisdedének csendes és maradandó diadala ez, csodálatos kihatása a messze századokra, sőt ellenségeire is; ma az is karácsonyfát gyujt, ha tud, aki nem osztja Betlehem hitét, az is hódol ösztönszerűen s öntudatlanul a Szeretetnek, aki még mindig az embertárs kifosztásának, a „szemet szemért" és „fogat fogért" elvének álláspontján van.

De miként és miért van, hogy ez a karácsonyi hangulat legtöbbünknél csak — hangulat, csak múló ünnepi érzés? Miért nem tesszük hétköznappá a karácsonyt, vagy inkább: miért nem avatjuk karácsonnyá minden hétköznapunkat?

Békességet zengtek az angyalok a jászol és istálló fölött — bizonnyal nemcsak egy éjtszakára szólót. Ahol a kereszt hite megvan, ott békességnek kellene lennie. Miért nincs? Miért marjuk, tépjük, hasogatjuk egymást hosszú hónapokon át, míg egyszer megint ráébredünk karácsony nagy tanítására: a szeretet parancsára? Miért lőttük, zúztuk, robbantottuk egymást négy s egynegyed éven át s miért szívja ki a letepert ellenfél agyából is az utolsó megehető s kiszíható életcseppet a vértől mámorodott győztes? Gyermekek éhhalála, nők fonnyadása, betegek pusztulása miért nem enyhíti meg benne a bosszú s a haszonvágy mohóságát — évről-évre, télről-télre?

Úgy-e nem mondok újat, ha azt hangoztatom: azért van gyűlölet a földön s meg nem szűnő háború, mert nem vagyunk igazában keresztények! Csak a nevünk az, a lelkünkből sok-sok liberális filozófia, sok-sok ateus és materialista életberendezés kiolvasztotta a komoly kereszténység színaranyát!

Keresztény volt-e, Krisztus-követő volt-e az a tábor, az a „Rathenaui 300 ember", aki döntött Európa sorsa, békéje s háborúja fölött s akinek fontosabb volt a tengerek uralma, a kereskedelmi vetélytárs földrégázolása, mint 10 millió halott halálhörgése és 200 millió élőnek féléevtizedes halálos gyötrődése? Keresztény-e a szenvedők közt is az a tömeg, amely hatalmi kérdésekért, politikai koncokért meddő tehetetlenségbe sodorja vagy abban hagyja a keresztény Magyarországot, ahelyett, hogy minden egyebet félretéve, viszályt megszüntetve, csökönyösséget feláldozva sietne menteni a menthetőt s elviselhetővé tenni az életet azoknak, akik maguk nem tudnak segíteni magukon?

Igaz, hogy nehézzé teszi a szeretet teljesértékű

érvényesülését az a folytonos védekezési szükségesség, amelybe éppen a gonosz akarat, a profitéhes önzés, a legszentebbet is sárbataposó romlottság még a legkeresztényebb s legszelídebb embert is belekényszeríti. A keresztény szeretet tana nem jelent gyáva meghunyászkodást s legkevésbbé jelenti annak néma eltűrését, hogy a bűn és hazugság diadalmaskodjék a lelkeken s a világ folyásában. Az a Krisztus, aki békét és szeretetet hozott a földre, harcot is emlegetett, kardot is hozott, ostort is font.

Nehéz az elvek szeretetét összekötni az engedékenységgel, a farkasok elleni védekezést a békülékenységgel. S mégis: ha igazán keresztények vagyunk, úgy kell még harcolnunk is, hogy a fegyverünk zajából is kiérezzék az aggódó gondoskodás, amely a vétket, a gonoszságot és ámítást leplezi, üldözi, ártalmatlanná teszi, de a megtévedettet menteni, meggyőzni, jóra vezetni iparkodik s nem azért csatáz, hogy leverjen valakit, hanem csak hogy a rossznak diadalát megakadályozza. S főleg azokkal szemben, akik nem roszszat akarnak, csak rosszul vagy másként akarják a jót, mint mimagunk, kellene a szeretetnek s testvéri együttérzésnek sokkal melegebben érződnie érintkezésünk, sőt küzdelmeink s vitáink egész menetén.

De azoknak is jelentsen intelmet szent karácsony békéje, akik ezt a békét épp azért nem akarják, mert karácsonyt nem ismernek s Krisztust nem fogadják el; akik előtt a keresztnek még a neve is gyűlöletes. Lássák be, hogy nincs igazuk, ha kétezeréves vakoskodással elzárkóznak a betlehemi jászol fénye elől. Lássák be, hogy ha harcot provokálnak, magukra kell vetniök, ha aztán kemény ellenállásra találnak éppen a legkeresztényebbek tábora részéről. Márpedig — lássák be — a harcot ők provokálják állandóan, amikor befogadott létükre uralkodni akarnak fölöttünk. Harcot provokálnak, amikor Debrecenben az Isten anyját szemérmetlenül káromolják, vagy amikor munkásainkat ateizmusra, vallásgyűlöletre, hazafiatlanságra tanítják.

Harcot provokálnak, amikor sajtójukban, irodalmukban olyan hangot használnak, amely önérzetes embernek arcába kergeti a vért; amikor pökhendi módon leszólnak mindent s mindenkit, aki nemcsak a hálószobájában, hanem a fórumon is keresztény mer lenni; amikor tényeket tagadnak, hamisítanak, ferditenek; amikor bíróságunk, katonaságunk, papságunk tekintélyét rombolják; amikor szofisztikus bölcselgéssel, zugügyvédi fogásokkal igyekeznek nevetségessé tenni a nemzet többségének legtermészetesebb, legjogosultabb törekvéseit.

Lássák be, hogy amíg a kereszténységgel ők békében élni, a keresztény morál és kultúra fölényét elismerni nem akarják, amíg a moralitást, keresztgyűlöletet és materializmust lehel minden szó, amit ejtenek, minden betű, amit leírnak, minden lépés, amit tesznek, addig a keresztény magyarság is kénytelen lesz védelmi állásba helyezkedni, annak ellenére vagy helyesebben: éppen azért, mert keresztény. A *magyar nemzet úgyis borzasztón messze ment el az engedékenység terén,* amikor Szent István országában egyenrangúsította a krisztusi kulturával, morállal s vallással a talmudit; sőt botoran és bűnösen engedékeny volt, amikor évtizedeken át szinte csak filoszemita szócsöveken át hallotta a napieseményeket s keresztényellenes jelszavak kantárszíján rángattatta magát — ez a kor lejárt, vegyék ezt higgadtan tudomásul s ha igazán békét akarnak, a legkevesebb, amit kívánhatunk tőlük, hogy viselkedjenek hálásan és szerényen mindazok után, ami történt s ahogyan a mi nagylelkűségünket eddig honorálták. Akkor őket sem fogjuk kizárni karácsony békéjéből —, így is kívánjuk nekik, bár érné el őket is, az eddig módfelett gyűlölködőket, karácsony lehellete, tanuljanak meg ők is önzetlenül szeretni, becsületesen élni, magasztos célokért lelkesedni; legyenek, ha tudnak, nálunknál is jobb keresztények!

Akkor békesség lesz az országban. Sajnos: csak

akkor. Mert az ige karácsony éjjelén is csak így szólt: Békesség a *jóakaratú* embereknek!

Nekünk pedig, a kereszt gyermekeinek, jelentsen karácsony szent ünnepe újjászületést, megújhodást, felfrissülést azokban az eszmékben, amelyek ezen az éjen hasadtak rá az emberiségre. Betlehem éjtszakája új világot derített az emberi lét rendeltetésére, a bűnbeesés és megtisztulás kérdéseire, az ember túlvilági s evilági hivatottságának nagyszerűségére Karácsony éjén az ég hajolt le a földhöz, az Isten az emberhez, de azért, hogy a földet az éghez emelje s az ember a földi élet apró marakodásai közül az Isten magasságaiba szálljon. Karácsonyt ülni igazában csak az tud, aki ezt megérti; karácsony öröme s békéje csak azt töltheti el, aki hivő lélekkel oda tud térdelni a Jászol elé s az Istenfia meleg tekintetéből hitet tud magába szívni és reménységet, tisztaságot és önfegyelmezést, szeretetet és jóakaratot!

Kinek van joga karácsonyt ülni?

Karácsony örömére nem mindenkinek van joga. Aki egy ünnep adóját el nem ismeri, vagy az ünnep belső, eszmei tartalmát magára nézve kötelezőnek nem tartja, hazugság nélkül nem vehet részt az ünnep örömében.

Karácsony a Megváltó születésének ünnepe; azé a Megváltóé, aki hitet, önfegyelmezést és könyörülő szeretetet parancsolt.

Magyarország ma a szenvedők és nyomorultak országa. Itt ma három ember közül kettő éhezik és reszketve gondol a holnapra. A tüdővész rettentően szedi áldozatait, a meghasonlottak száma légió, az öngyilkosság terén rekordot állítottunk Európaszerte. Állás nélkül bolyongó emberek ostromolnak mindenkit, akiről csak azt hiszik, hogy némi befolyása van a hivatalok s állások betöltésére. Öt üresedő helyre 700-an, 50 helyre 1400-an is pályáznak. Protekciókat mozgatnak ezer mesterkedéssel s aztán néha még öt

miniszter protekciója ellenére is kibuknak; akiknek pedig nincs protektoruk — s ez a többség — azok kétségbeesve panaszolják reménytelenségüket. Magyarország nagy léptekkel halad a valamelyes konszolidáció útján, de még mindig elején van a legelejefeladatának: hogy kenyeret, életet adjon éhenhaló polgárai tízezreinek. Lehetetlen nemzeti feltámadást remélni, ha a társadalom tehetősebb vagy értelmileg kimagaslóbb rétegei az eddiginél sokkal nagyobb fokban rá nem ébrednek a kötelesség tudatára, hogy a rettentő tömegnyomornak, a foglalkozásnélküliségnek, a kenyértelenségnek akármi úton-módon, de valahára véget vessenek.

A Megváltó tanítása még nagyon kevéssé szikkadt bele a magát kereszténynek nevező társadalom vérébe. Az emberek még a karácsonyba is beleviszik a maguk pogány önzését: örömöt, szórakozást, fényűzést hajszolnak a szent estén, ahelyett, hogy így szólnának magukhoz: Ma Krisztus szeretetének ünnepe van; annak a szeretetnek, amelynek köszönöm én is mindazt, ami vagyok és amim van; hát épp ezért ma én is szeretettel akarok lenni szenvedő embertársaim iránt s enyhíteni a gondot, fájdalmat, nélkülözést, amerre csak érem!

Politikusok, országunk vezetői! A ti karácsonyi örömötök az legyen, hogy megtaláljátok a társadalmi aránytalanságok, feszültségek, igazságtalanságok megoldásának a kulcsát. Tudósok, írók, gondolkodók! A ti szent estétek legszebb karácsonyi ajándéka az legyen, hogy építsétek bele az emberek agyába-szívébe a keresztény és emberi szolidarizmus érzetének első sejtjeit, hogy mindenki ne felhasználni és félretólni, hanem a saját jólétében és örömében részesíteni törekedjék minél több embertársát!

Ne zárjátok magatokra az ajtót, ünneplők, örvendők, fűtött szobában, karácsonyfa tündöklésében vigadó emberek. Nyissátok ki még az ablakaitokat is: hadd áradjon valami a ti bőségtekből, örömötökből, fényetekből a hideg éjtszakába, didergő, éhező, szen-

vedő és beteg embertársaitok magányos, sötét kunyhóiba!

Csak annak van ma joga karácsonyt ülni, aki másnak is karácsonyt okoz; aki hozzájárul valamivel a tehetségéhez mérten, hogy az örökös magyar nagypéntek végre egyszer magyar karácsonnyá derüljön!

A béke ünnepén.

Karácsonykor a legkérgesebb lelkű ember is ünnepel s ha már élő hite nincs és a megtestesülés hittitka érthetetlen rege is neki, egyet mégis észrevesz és áhít így karácsony táján: azt a békét, amit ez a világ hajszol és mégsem tud megadni magának.

Béke! Édes álom, gyönyörűséges remény! Amikor majd gödölyével játszik a párduc s báránnyal az oroszlán! Amikor az ember az embertárs szemébe nézve csak a testvért fedezi fel abban, nem a koncleső, vetélytárs fenevadat. Amikor megszűnik a hadakozás, irígykedés, egymás torkának fojtogatása, hazudozás és vádaskodás, igazságtalanság és önzés és nem lesz többé sem egyesek, sem osztályok, sem nemzetek közt háború.

Paradicsommá fog válni azon a napon a föld.

Csakhogyhát eż egyelőre illuzió.

Nemrég kiszámították, hogy a világháború kerek 800 milliárd pengőbe került. Olyan irtózatos summa pénz ez, hogy ha valaki Krisztus születése percétől kezdve a mai napig nem naponkint, hanem óránkint 150.000 pengőt rakott volna félre erre a célra, akkor is alig jönne ki ez a borzalmasan nagy összeg.

Ennyi pénzünk volt (dehogy volt: ennyit költöttünk el előre, évszázados keserves, böjtös letörlesztésre) a világháborúra. Ennyi áldozatra voltunk készek, csak azért, hogy négy éven át gyilkolhassuk, pokolba kergethessük egymást. Ezen a pénzen, egyetlen háború kiadásainak összegén, egész birodalmakat lehetett volna felépíteni, akár Afrika sivatagjaiban is; iskolákkal, kórházzal, templommal lehetett volna telehinteni

öt világrész minden zugát, szigetét. Ezen a pénzen meg lehetett volna szüntetni a pauperizmust és századokra szóló szociális reformokat lehetett volna alkotni. Krisztianizálni, civilizálni lehetett volna vele a világot, az egy milliárdnyi pogányt.

Dehát a béke műveire nincs pénz, arra nem áldozunk; csak gyilkolásra, gyujtogatásra, gyűlöletre. Még ha magunk sorvadunk is bele s belekeshed az egész világ. Ilyen pompásan értünk mi emberek, a magunk erejéből, a béke áldásának realizálásához.

S amellett mégsem szűnünk meg a béke illúzióival hitegetni magunkat. Ahogy általában szeretjük az illúziókat és szeretjük elhitetni magunkkal és a világgal, hogy hiszünk is az illúzióinkban. Csak úgy dől ajkunkról a békenyilatkozat, miközben egyebet sem teszünk, mint hadakozunk. Békepalotákat emelünk, békekonferenciákat tartunk s közben fegyverek, ágyúk, tankok, hadihajók ezrei épülnek és gáz- meg bacillusháborúk rettenetei formnak jóelőre a laboratóriumok ban. Nemzeti összefogást sürgetünk, de minden utcasarkon új pártot alapítunk. Vallási békéről szónokolunk, de csak hogy újabb felekezeti öklelőzést kendőzzünk vele. Ahogy a gyermek századának nevezzük a gyermekiszony és gyermekölés századát, szabadságnak a plutokrácia rabbilincseit, demokráciának a jelszavak diktatúráját. Szeretjük szép szavakkal leplezni a belső szegénységünket, nyugtalanságunkat, tehetetlenségünket.

Béke! De azért áhítjuk, szeretjük, sóvárgunk utána. Érezzük, hogy milyen nyomorultak vagyunk nélküle. Harcaink és sebeink között, mialatt egymás nyakában forgatjuk a kést s vonagolva hörgünk és végső ínségben sínylődünk, a lelkünkben fel-felsír a vágy a béke megálmodott boldogországa felé. Káromlásaink, csatakiáltásaink sem tudják elhallgattatni bennünk a szív imáját: *Dona nobis pacem* — békességet adj Uram nekünk! És karácsony éjszakáján ez a fenekedő, gyilkos, széthúzó és marakodó világ, mint valami elsüllyedt paradicsom ittmaradt visszhangjára,

fülel fel a békehirdető angyalok énekére s mea culpázva hallgatja a Jászol körül zsongó, idegenné vált béke zsoltárait.

Ennek a békét sóvárgó s békét teremteni nem tudó világnak paradoxonát a megváltás tana oldja fel. A megváltásé, amely felülről jön. A megváltatlan ember hiába erőlködik, hogy önmagát váltsa meg: nem képes reá. A béke megteremtéséhez több kell, mint vágyódás, békedikciók, vezércikkek és körmondatok. Több, mint világi ünneppé átstilizált karácsony és merő fajvédelemmé denaturalizált kereszténység. Oda a betlehemi Kisded előtt való leborulás kell s azoknak a komoly és felséges tanoknak alázatos szívű, szomjas lelkű befogadása, amelyeket ő hirdet.

Karácsony békeevangéliumának egy mondatba sűrített lényege az, amit Krisztus így fejezett ki: „Boldogabb dolog adni, mint kapni". Amíg mindenki csak kapni akar, nem adni, addig nincs béke és boldogság a földön. A csak jogokat követelő, nem elsősorban kötelességeket érző lelkület a háborúk örökös maghintője. Azok a béke igazi angyalai, akik adni, adni, adni akarnak, adni mindenüket, ha kell; adni önmagukat is, ha lehet. A Szent Pálok, Ágostonok, Assisi Ferencek, Árpádházi Erzsébetek, Páli Vincék, Ozanamok, Széchenyi Istvánok, XIII. Leók, Zichy Nándorok, Prohászka Ottokárok. A felebaráti szeretet szerelmesei, a segíteni-akarás trubadúrjai, az önfeláldozás mártírjai. Akiknek minden gondolatuk, vágyuk, örömük és szenvedélyük a bajba és nyomorba szakadtak megmentése; akik betegek, ha csak nekik megy jól a dolguk s nem másnak is, mindenkinek. Akik a betlehemi Kisded szellemétől megittasodva, könnyezve járják a szenvedők tanyáit és lelkük minden sugárzó energiáját, elméjük minden csillogó invenciáját a felebarát sorsának javítására irányozzák. Akik a köznek élnek, nem pedig a közből és a közön keresztül a saját kényelmüknek.

Ma az ilyen életstílusra nagyobb szükség van,

mint valaha. Mindig szükség volt szociális kereszténységre, de soha jobban, mint ma.

Hazugság, ha valaki nemzeti érzésről vagy éppen kereszténységről beszél s nem veszi tudomásul ennek a két szent szónak komoly és súlyos szociális tartalmát. Hazugság ma hazaszeretetről beszélni, nemzeti hiszekegyet énekelni, kulturális fölényt emlegetni s nem látni mindennek első feltételét a társadalmi egyensúlynak minden áron s mindenelőtt való megteremtésében, az éhségtől felfordulók, hajléktalanul kódorgók, kenyértelen özvegyek, diplomás koldusok, öngyilkosságba kergetettek talpraállításában. Pártharcok, parlamenti csaták, bürokratikus cirkalmasságok — micsoda szomorú szurrogátum ez ott, ahol egy, csak egyetlenegy problémát kellene észrevenni és hajszolni és meg is oldani: a szociális szeretetnek, a nemzettársak százezreit a végső elkeseredéstől megóvó szociális gondoskodásnak a problémáját. De ezt csak az látja be, aki megváltott ember, akit Betlehem Kisdede megtanított arra, hogy igazán egynek érezze magát az utolsó prolival s a tegnap született cigánypurdéval is és a más fájdalmát, gondját, önemésztő kínját úgy élje át, mintha a saját maga gondja, fájdalma, kenyértelensége s fedéltelensége volna.

Ez az, amit humanisztikus alapon soha, sem az ókorban, sem az újkorban nem sikerült megvalósítani. Nem is lehet, mert hiányoznék a lélektani, a logikai alapja. Minek törje magát valaki az embertársáért, ha az csak éppen embertárs? Minek hozzon érte áldozatot, végsőkig menő, húsba vágó, aszketikus erejű áldozatot, csak azért, mert annak is kettő a keze-lába, mert ő is sír, vagy mert véletlenül ő is magyarul beszél? Betlehem Kisdede épp azzal helyezte új alapra, ingathatatlanul erős és szikrázóan magasztos alapra az emberek egymásközti viszonyát, hogy magasabb egységbe: az istengyermekség egységébe foglalta őket. Csak ezen az alapon forr össze csodálatos azonosulásba az Isten és az ember szeretete. Csak

így lesz az emberi testvériség ápolása istentiszteletté, a más megsegítése és szolgálata a legfőbb és legszebb életcéllá.

Amit Aristoteles és Cicero meg sem sejtettek s amit a modern pogányság nem ért meg: Krisztus által tanultuk meg, hogy annál nagyobbak vagyunk, mennél kevésbbé élünk magunknak s annál kisebbek, mennél többet harácsolunk össze önmagunknak, pénzt, gyönyört, ragyogást. De amíg ez a betlehemi lecke csak kevesek sajátja, talán éppen a szegényeké, kicsinyeké, addig minden humanizmus üres jelszó marad, minden honmentés levegőverdesés és világámítás és minden béke utópia.

Szeretném, ha karácsony harangjai ezt az okulást zsongnák bele a lelkekbe, figyelmeztetésül és egyben számonkérésül: Emberek, értsétek meg: több béke annyi, mint több szeretet; több szeretet annyi, mint több lemondás; több lemondás annyi, mint több hit és vallásosság, több odaborulás a Jászol katedrája elé, több, szomjasabb, alázatosabb befogadása a megváltás felsőbbrendű gondolatainak!

Béke! Béke! Béke!

A béke édes dallamát dalolta akkor angyalajk, azon az imádsággal terhes, csodálatos, ragyogó éjszakán, Betlehem félszeristállója fölött. A béke jelszavát zsongja azóta ezer sóhaj s csilingeli ezer harang; költők, publicisták, államférfiak, símaszavú diplomaták, szociológusok variálják, ezerféle hangnemben, ezerféle hangszeren ezt a valószínűtlenül szép és igézetesen csalogató melódiát: Béke! Béke! Béke!

Karácsony szent éjjelén aztán aranyfüstös, gyertyalángos, angyalos fenyőfa alá gyűlnek az emberek és megkísérlik, legalább egy estére, megízlelni a béke édes melegét. Ezen az estén csakugyan „mézzel folyik az ég és a hegyek édes ízt csepegtetnek"; ezen az estén nincsenek harcok és párbajok, csukva vannak a

közgazdasági élet küzdőterei s modern rablóvárai, elhallgat a politika harsány, durva csatája. Mindenki az övéi közé vonul, gyermeket keres, akivel jót tegyen, s az ajkakon, tegnap még dühvel tobzódó, káromló, epikúri élvezeteket szürcsölő, szennyezett ajkakon, szelíd, túlvilági csengésű, karácsonyi szent ének édes áriája rezdül. Ám, sajnos, mindez csak egy éjtszakára szól; másnap, harmadnap, negyednap megint csak megindul a harc dübörgése, a veszekedés, az élvezethajhászó, önző lárma, a mammon-papok zsivajgó, harcratüzelő békétlensége. A Kellog-paktumokat aláírják a modern hatalmak, tósztokat mondanak a világbékéről; de aztán hazamennek és új tankokat gyártanak, új hadiflottát építenek, laboratóriumaikban mérges gázok új gyilkoló művészetét eszelik ki. Eddig csak nemzetek álltak fegyverben egymás ellen, most már a társadalmi osztályok is külön-külön fegyverkeznek. Mi több: harci színtérré vált az emberi szeretet legsajátabb otthona, a család is; az elválás bűnös divatja a házasságon belül is polgárjogot szerzett a gyűlölködésnek.

Mikor tanulja meg az emberiség, amelyet a békétlenség ördöge ezer nyomorral sujtott és sujt állandóan, hogy nyugalom, rend és boldogság csak úgy lehet a földön, ha minden ember megszívleli a karácsony magasztos tanát s rálép az engedékenység, a békülékenység, a szeretet és keresztény testvériség útjára? Mikor fonódnak békés kézszorításra a ma még fegyvert markoló kezek s száll a szívekbe a gyűlölködés helyett az evangélium élő szelleme? Mikor lesz az emberekben annyi túlvilági hit s annyi hódoló Istenimádat, annyi őszinte magukbaszállás és béketermő önfegyelmezés, hogy a felebaráti szeretet tetteiben ismerjék fel a földi élet legszebb díszét, a béke s egyensúly egyetlen támaszát?

Harc, irígység, gyűlölködés, ellentétszítás, kizsákmányolás, bosszúvágy, bűn s mindezek nyomában szenvedés, nyomor, betegség, nyugtalanság, valóban az emberiség nem a maga hibáján kívül szenved; gyöt-

relmeinek nagyobb százalékát ő maga okozza napról-napra, kegyetlen-fáradatlanul.

Ezért van szükség hitéletre, eleven katolicizmusra, a karácsony üdvüzenetének komoly átélésére; ezért van szükség katolikus öntudatra, cselekvésre, erősödésre, szervezkedésre és sajtóra is. A katolikus gondolatok nemcsak az örök élet hitét ápolják szívünkben, hanem földi jólétünk, békénk, derűnk, lelki elrendezettségünk alapfeltételeit is. A katolikus hitbuzgalmi élet nemcsak mennyei hazánk lakásait építi, hanem földi életünk összes komoly értékeit. Mert közelebb hozza életünkhöz Krisztust, a béke fejedelmét, Karácsony királyát.

Béke harangja, karácsony pásztoréneke! Zengj a szívünkbe bűbánatot s enyhülést, szeretetet és jó feltételeket, megtérést és jobbulást, a hit s a bizalom isteni derűjét, Krisztus jászolának édes békességét!

Titokzatos karácsonyi erők.

Egyezerkilencszáz egynéhány évvel ezelőtt egy kis gyermek született valahol messze Keleten, azon a keskeny földcsíkon, amely ezer éveken át az egymás diadalait irígylő keleti hódítók hadseregeinek volt gyakran taposott országútja s egyben kereskedelmi korridor Európa és Ázsia között, görögök és föníciaiak, arabok és egyiptomiak találkozóhelye. Amúgy politikailag jelentéktelen kis terület, mely ekkoriban már belemerült a rengeteg római világimperiumnak mindent elkapó örvényébe.

Egy gyermek született ezen a földön, ennek egy kis falujában, sőt nem is a faluban, hanem a falun kívül, hajléktalanul, pénztelenül és fénytelenül. Octavianus Augustus világbirodalmában egyetlen falevél se rezzent miatta; Hellasz tovább bölcselgett, Róma tovább kormányzott s a föníciaiak tovább kereskedtek. A kisded születése nem volt sem esemény, sem szenzáció, sem politikai dátum. Valóban nem!

Mindössze az történt, hogy — teljesedtek a jövendölések, melyek a Messiás eljöveteléről s a világ megváltásáról szóltak. Mindössze ismeretlen, véghetetlen távlatokból titokzatos, isteni erők nyúltak le mélyen a földre, olyan mélyen, mint eddig még soha, még a teremtés aktusában sem. Mindössze a Második Személy öltött embertestet s emberlelket; Jézus kis szíve kezdett először dobogni e földön. Mindössze az történt, hogy — tabernákulum lett ez a mi törpe bolygónk, mely fölé ezentúl aranyos, templomi baldachinként borult rá a csillagos ég s imádó hódolattal keringett körötte a szeráfok, a láthatatlan fejedelmi karok ámuló hadserege. Mindössze megtörtént a megtestesülés véghetetlen csodája s megindult az emberi nem megváltásának isteni színjátéka. Egy kar lendült felénk, pokolra hulló, vétektől megszállott, leprás, fertőzött és magával tehetetlen fajzat felé, hogy a maga halálos felvérzése árán gyógyulást és új életet, paradicsomok s mennyországok biztos reményét hozza meg nekünk. Hitet és reményt, Isten- és emberszeretetet fakasszon, egy új embertípust alkosson, a természetfölötti világ szépségeinek diadalmaskodását vigye keresztül a leprás tagokon, a szennyes és véres, eltorzult és elbénult ízeken keresztül.

Azóta vannak szép és nagy emberek a földön, keresztények és szentek, virágok és élő aranykelyhek. Azóta érdemes megint élni, embernek lenni, az égre föltekinteni.

Karácsony útjai titokzatosak, erői csendben, titokban, szinte észrevétlenül érvényesülők. Mint azok az életerők, amelyeket az Úr a természetbe ojtott. Hogyan szunnyad ilyenkor télen a fa, a bokor, a rét! Mintha halott lenne! S alig pezsdül márciusi szél a halmokon, valami titokzatos élet zsendül millió halottnak látszó törzsben, szárban, gyökérben s az egész nyár és ősz minden igézete, fénye, gazdagsága csirájában ott bizsereg a tavasz ébresztő fuvalmaiban. Igy a természetfölöttiek birodalmában is. A tavasz ébredését itt

karácsonynak hívják, a titkos erők sugárzó központját betlehemi Kisdednek s a lombot és rügyet, virágot és gyümölcsöt, arató nyarat és szüretelő őszt úgy hívják, hogy Jézus műve: Egyház és katolicizmus.

Két ezredévnek minden nemes lendülete, minden újjáéledése, minden erkölcsi csodája és lelki aratása ezen az éjtszakán indult meg: karácsony éjtszakáján. Mindnek első felhozója Ő volt: a Kisded. És mindnek érlelője, ápolója, kitermelője: az Anyaszentegyház.

Ezt ugyan épúgy nem érti meg mindenki, mint ahogy a betlehemi Kisdedről sem hitték el, hogy megváltó s hogy javunkra jött el. Alighogy megszületett, már menekülnie kellett üldöző Heródesek értetlen dühe, nyers poroszlók véres tőre elől. Így van ez az ő művével, a katolicizmussal is. Sokaknak nem kell, nem szeretik, nem hiszik el róla, hogy üdvük munkálója. Nem akarják meglátni benne a mult egyetlen építőjét, a jelen egyetlen gyógyszerét s a jövő egyetlen ígéretét. Szociális és kulturális bajok egyetlen orvoslóját. Feszültségek enyhítőjét, békétlenségek elsimítóját. Egyetlen eligazítót a problémák és élettalányok útvesztőjében. Válaszadót kínzó kétségekben. Vadállatösztönök szelídítőjét, földi poklokká merevülő társadalmi bonyodalmak egyetlen leküzdőjét.

De hát a karácsony erői itt is titokzatosak s a katolicizmusnak legcsodálatosabb történeti karakterisztikonja az, hogy akkor győz, amikor látszólag csatát veszít, akkor hat és hódít, amikor félreismerik, leigázzák, üldözik és elnyomják. Minden, ami él és érték, ő belőle él és ő általa érték. Még azok is mindenestül benne gyökereznek s belőle szívják öntudatlanul s akaratlanul, ami életnedvük van, akik leghevesebb ellenzői s akik azt hiszik, hogy semmi közük többé hozzá. Évezred óta ezer irígykedéssel, tőrvetéssel, erőszakos túlkapással üldözi őt például vagy szorítja rabsorsba az állam, ma ebben, holnap abban az országban; kifogyhatatlan a fondorlatokban, hogy a kényelmetlen vetélytárst félreállítsa s ha lehet, a maga szolgálatába

kantározza. Ebben az egyenlőtlen harcban az evilági hatalmasságoknak kezében van a fegyver, a pénz, a külső előnyök, a kényszerítő hatalom, az emberi hiúságokkal, bírvággyal, szenvedélyekkel való széleskörű operálásnak minden eszköze és lehetősége. Míg az Egyház részén alig van más, mint a metafizikai igények, elvont igazságok, dogmák, lelkiismereti szempontok, hit, szeretet s túlvilági remények. S bár ezeket a földfölötti értékeket még hozzá gyakran szörnyen gyarló emberek képviselték az Egyház részén, sőt nem egyszer inkább elárulták, mint képviselték, mégis az Egyház lett az, ami minden államot és államformát túlélt s amiből az államok a polgáraik részén ma is minden belső, lelki szilárdságukat eredeztethetik: a jog- és tekintélytiszteletet, az erkölcsöt és eszmeiséget, a szeretetet és kötelességtudást. Mi lenne pl. az államból család és női erkölcs nélkül? Pedig a család kohéziós erőit s a női erkölcsöt az Egyház adja s védi, nem az állam, sőt sok esetben az állam inkább mindent elkövet, hogy ezeket a szent kötelékeket meglazítsa, vagy legalább vétkes könnyelműséggel megtűri azok játékát, akik azok lazításában lelik kedvüket.

Karácsony a titokzatos szellemi erők ünnepe, amelyeket a betlehemi Kisded indított útnak s amelyek évezredes munkában át- meg átszövik, át- meg átjárják a mindig újra ellankadó emberiséget. Titokzatos erők ezek, amelyeket egyenkint megfogni nehéz, rengeteg tömegüket áttekinteni szinte lehetetlen, de amelyeknek történeti és társadalmi hatását megállapítani és lemérni kényszerül minden elfogulatlan szemlélő. Erők, amelyek kultúrát teremtenek, lelkeket nevelnek, könnyeket szárítanak, országokat szilárdítanak, népeket nemesítenek, embereket emelnek önmaguk fölé. Erők, amelyekre leginkább nekünk van szükségünk, megfogyatkozott s meggyengült magyaroknak, akiket a megpróbáltatás kétszeresen ráutal az erőink pótlására.

Vajjon megértjük-e karácsony üzenetét s elfogadjuk-e a szédítő magasokból hozzánk lenyúló, segítő, titokzatos erőket?

Jézus kebelén.

Szent János evangélista ünnepére.

A tanítvány, akit szeretett Jézus és aki a vacsorán az ő kebelén feküdt! (Ján. 21, 20.) Kire a haldokló Jézus utolsó órájában édesanyját bízta s kinek Szűz Máriát hagyta anyául: hogyne lenne ez a tanítvány valamennyiünk szent irígykedésének tárgya?

Ki volt valaha gazdagabb, ki boldogabb, ki előkelőbb, mint ez a galileai ifjú halász, ki a világ legszebb ékkövét magától Jézustól kapta hagyatékba?

Jánost, a tisztaszívűt, a szeretet apostolát érte ez a kitüntetés, valamint a kegy is, hogy a búcsúlakoma perceiben Jézus vérző szívére hajthatta kebelét!

Itt, ezen a mindennél szentebb helyen szívhatta be magába a nagy tanítvány az Udvözítő nagy érzéseit: a szeretetet, az apostoli buzgalmat, a földiségtől ment szűziességet, a hősi hűséget s bizonnyal nem utolsó helyen a gyöngéd ragaszkodást az Isten Anyjához. S amit ott, Jézus kebelén hallott és tanult, azt a Szent Szűz közvetlen közelében, Mária lábainál teljessé tette, kiforrasztotta, tökéletesítette.

Igy képződött ki aztán az egyszerű halászból az — apostol.

Az a nagy apostol, aki ha nem prédikált is annyit, mint Szent Pál, ha nem állt is oly magasan, mint Szent Péter s nem szenvedett vértanuhalált, mint a többi apostol; kettőben azonban okvetlenül felülmúlja valamennyit: Jézus istenségének nyilt és kifejlett megvallásában, Jézus öröktől fogva való istenségének oly félremagyarázhatatlan bizonyításában, melyhez foghatót legföllebb csak Szent Pál egyik-másik levelében kereshetünk, s fölülmúlja valamennyit az isteni Bárány győzedelmének, örök hazájának s a menny boldogságainak ecsetelésében is.

Szent János ebben nekünk, kongreganistáknak is példaképünk.

Legyünk mi is, mint ő, mindenekelőtt szentek, tiszták, hűek, Istenhez ragaszkodók. Éljünk Jézussal

bensőséges, gyermeki viszonyban. Keressük fel gyakran az Oltáriszentségben és a gyakori szent áldozásban nyugodjunk meg szívesen Üdvözítőnknél. E mellett szeressük, tiszteljük a szentséges Szűzet, mint ő, gyermeki kegyelettel; éljünk vele mintegy egy családban, tartsuk példaképét szemünk előtt, kövessük erényeit.

S ha aztán magunk megerősödtünk, lépjünk ki a síkra s mint Szent János, apostolkodjunk, munkálkodjunk, dolgozzunk Jézusért és Máriáért. Példánkkal, szavunkkal, befolyásunkkal, minden tehetségünkkel legyünk rajta, hogy az örök Ige evangélistájának szava minél több embertársunkon váljon mielőbb valóra: „Örök életet adott nekünk az Isten s ez az élet az ő Fiában van. Aki a Fiút bírja, bírja az életet; aki nem bírja a Fiút, annak nincs élete. Azért írom ezt nektek, hogy tudjátok, hogy *az örök élet a tietek, kik hisztek az Isten Fiának nevében!*" (Ján. 5, 11—13.)

A hála és számvetés órája.

A mai estével együtt egy láthatatlan alkonyat szállott erre a földre, egy esztendőnek az alkonyata. Nincs ember, akiben valami rendkívüli érzést ne váltana egy évnek az eltűnése. Van, aki mulatságba fojtja ijedelmét; van, aki tompán, értetlenül vagy kétségbeesetten mered maga elé és talán átkozza az életet, amit Isten szeretettel adott neki.

Akik ma idejöttetek, Titeket a legszebb emberi érzés hozott a templomba. Eljöttetek hálát adni a Mindenhatónak egy év kegyelmeiért és kérni újabb kegyelmeket egy ismeretlen jövő számára.

I. *a)* Hálát adunk a *Teremtő Atyának* és a mindeneket fenntartó Úrnak, hogy az életet még nem vette el tőlünk. Hogy még időt engedett bűneink bocsánatát kiesdeni és további érdemeket szerezni.

Hála a *Megváltó Urunknak,* Jézus Krisztusnak, hogy ebben az évben is reánk árasztotta a megváltás

kegyelmeit. Hogy napról-napra engesztelte a szentmiseáldozatban az örök Igazságot e süllyedő világért.

Hála a *Szentlélek Úristennek,* hogy felvilágosító, megerősítő és vigasztaló kegyelmeivel mindig mellettünk volt. Ezek a kegyelmek adták, hogy nem merültünk el a kétségbeesésben bajaink között.

I. *b)* Ki tudná felsorolni, mi mindent kellene egy katolikus léleknek megköszönni ilyenkor az év utolsó estéjén?!

Meg kell köszönnünk, hogy ebben az évben is mindannyian *szabadon vallhatjuk* meg katolikus hitünket, járhatunk templomba, gyermekeink hitoktatásban részesülhettek, katolikus egyesületeinkben akadálytalanul dolgozhattunk katolikus eszméink előrehaladásán. Sajnos, igen sokan ezt a nagy kegyelmet olyan könnyedén veszik. Hány ország van, ahol a katolikusok mindezt nem tehetik. Ahol nincs hitoktatás, ahol az egyesületek ajtajai le vannak lakatolva, sőt a templomok bezárva. Térdenállva köszönnék meg azok, ha ilyen jó sorsuk volna, mint nekünk.

Annál nagyobb felelősség, szigorúbb számonkérés vár azokra a katolikusokra, akik ebben a világfordulásban ilyen kedvező körülmények között még mindig közömbösek a katolikus hitükkel szemben. Akik még most sem használták fel a katolikus vallás sok kínálva-kínált áldását, amikor olyan könnyen hozzájuthattak volna.

Dél-Amerikában, vagy Kína egyes vidékein, vagy az óceánok szigetein, Afrika egyes tájain a katolikusok, ha egy félévben egyszer látnak papot. Másfél napot kell gyalogolnia annak a nemrég pogányságból áttért kereszténynek, hogy szentmisét hallgasson és mégis megteszik az utat. És hányan vannak Budapesten, akik egy villamosszakasznyi utat sajnálnak a vasárnapi szentmiséért. Vagy falvakban, ahol az időjárás kis változása már visszatartja őket a templomtól, pedig a mezei munkát akármilyen zegernyés időben elvégzik.

De vannak, hála Istennek, egyházközségünkben

jó hívők is, akik komolyan fogják fel életük célját, földi rendeltetésüket. Örömmel mondhatjuk, hogy egyházközségünk fejlődött (itt felsorolandó a szentáldozások, az adományok, az iskolaügy, a templomépítés vagy nagyobbítás, belső felszerelések stb.). Megköszönjük a kegyelmet, hogy egyházközségünk segíthetett a szegényeken. (Karitász adatai.)

Hálát adunk, hogy gyermekeink közül (hányan?) járulhattak az első szentáldozáshoz ebben az évben. Hogy betegek (hányan?) magukhoz vehették a Legszentebbet életük utolsó óráiban és így indulhattak az időből az Örökkévalóságba. Megköszönjük Istennek, hogy az Úr oltára előtt (hányan?) fiatal pár esküdött örök hűséget és kérte az égi áldást közös útjukra. És ilyenkor szánalommal gondolunk azokra, akik vagy elmaradtak az oltártól életük legfontosabb fordulóján, vagy szétszakították a házassági köteléket.

I. *c)* Megköszönöm, én a lelkipásztor, szívből megköszönöm mindenkinek a munkáját, áldozatát, amit az egyházközség érdekében hozott. Bár mindez nem emberi dícséret elnyeréséért történik, de jól esik megköszönnöm, mert a lelkipásztornak ez a legnagyobb öröme és biztatás a további munkára.

Kértem évközben Istent értetek, minden szentmisében megemlékeztem rólatok. És most hálát adok Istennek, hogy megsegített benneteket. Hogy örömet adott néha, az élet apró, de tiszta örömeit, bent a családban. Hogy adott jó gyermeket a szülőnek, a gyermeknek jó szülőt. Adott nektek pár békés órát a sok munkás óra után. Adott erőt és adott biztatást. Adott pihenést és adott munkakedvet. Adott talán felhőt, de adott utána szivárványt. Főleg hálát mondok Istennek, hogy adott egyházközségünknek *apostoli* lelkeket, akik a közélet sok terén buzgólkodtak közös hitünkért, védték a vallás érdekeit.

II. *a)* Mennyi mindent kellene még meghálálni Istennek, amiről magunk sem tudunk, mert Isten titokban adta a kegyelmeket. De most, a hála órájában tartsunk számvetést is. Amint a jó gazda, a jó családapa

számot vet magával, családjával, munkájával, úgy kell nekünk is számot vetnünk, mit tettünk és mit mulasztottunk el ebben az évben. Mit tehettünk volna még többet, még jobbat, még hasznosabbat a mi halhatatlan lelkünkért és azért a nagy közösségért, amelyben élünk, az Egyházért.

Ha komoly számvetést tudunk végezni, akkor a jövőnkbe is tisztultabb szemmel nézünk, akkor biztosabb léptekkel lépünk a jövő rejtelmes mesgyéjére. Akkor jobban megbecsüljük az életet, az időt, aminek egyetlen pillanata elég az örökkévalóság elnyerésére vagy elvesztésére.

II. *b)* Bár magunkról magunkért kell a számvetést elvégezni, még sem szakíthatjuk ki magunkat a közösség életéből. Isten nem úgy tekint bennünket, mint elszigetelt, különálló egyedeket, hanem a katolikust az Egyházon keresztül nézi és ítéli meg cselekedeit. Amint a családfő nem végezhet számvetést, hogy családjára ne gondolna, hogy azt abba bele ne foglalja, épúgy a keresztény katolikus számvetése is akkor teljes, tökéletes, ha mint Egyházának tagja végzi el a számvetést. A családba test és vér szerint tartozunk, majd pedig a közös öröm és bánat, közös remény és munka szálai kapcsolnak össze csodálatos egységgé. A katolikust összekapcsolja Egyházával a Megváltó vére és szenvedése, az Egyház öröme és reménye, munkája. Ez az a csodálatos, titokzatos egység, ami megkezdődött a keresztség pillanatában és folyton erősbödött, mind szorosabbá vált az Úr Jézussal való egyesülésig a szentáldozásban.

Igen, a katolikus lélek számvetése nem volna kedves Isten előtt, ha nem érezné valóságos együvétartozását az Egyházhoz, Krisztus misztikus és élő testéhez. Ezért hangoztatta a mostani sorsdöntő időkben ádvent négy vasárnapján a sokezer magyar szószék ezt az együttérzést és egyesülését az Egyházzal. Ezernyi magyar szószék hirdette egyúttal a nagy számvetést.

II. *c) Együttéreztél* az Egyházzal? Mennyit szenve-

dett az Egyház misztikus teste ebben az évben? Hány hívőjét ragadták el, hány helyen vették el iskoláit, oszlatták fel ifjúsági egyesületeit! Hány országot igyekeztek elragadni Rómától! Alighogy Spanyolország megszabadult a vörös terrortól, új országok kerültek a vér és szenvedés tüzébe. És mit szenvedett az Egyház, amikor látta újra fellángolni egy irtózatos világháború első lángjait. Talán közömbösen olvastad ezeket a híreket és imádság, közös érzés helyett futkostál kavargó világnézetek új lidércfénye után.

Együttéreztél-e Egyházaddal? Örültél-e, hogy a missziókban a pogányok százezrei tértek meg, hogy ebből az őrjöngő Európából a papok és apácák ezrei indultak Krisztus világosságát megvinni más, mérhetetlen területekre és így engesztelni Európa bűneit. Örült az Egyház, hogy sok országban hősiesen kitartottak a katolikusok és csodálatos tanuságát adták hithűségüknek. Szentek éltek ebben az évben is az Egyházban.

II. *d) Együtténltél-e* az Egyházzal? Gyüjtöttél-e kegyelmeket az Egyház közös kincstárába, amint a jó családtag is dolgozik a család közös javáért? Amikor imádkoztál, négyszázmillió katolikusnak használtál. Egyetlen imádtól melegebb lett az Egyház misztikus teste. Tudd meg, hogy amikor egy katolikus imádkozik, annak az árama végigrezeg az egész katolikus világon, sőt kicsap azon túl is a másvallásúak közé. Tudd meg, hogy érted is imádkoznak Amerikában, Ázsiában, Afrikában a katolikus testvérek milliói. Roppant gondolat ez és roppant felelősség.

Együtténltél-e Egyházaddal? Mondtál-e néha egy-egy jó szót mellette?! Segített-e példád a lanyhákon, a közömbösökön? Vagy talán a rossz példád valahol, valamelyik napon egy lélek vesztét okozta. Nem zúdítottad-e az idegen bűnök egész tömegét a környezetedre, amikor más bűnét elnézted, más bűnét elhallgattad, más bűnén nevettél, vagy azt megdícsérted gyávaságból, alkalmazkodásból. A közös nagy utolsó

ítélet azért lesz főleg, hogy Isten az idegen bűnöket megítélje mindnyájunk szemeláttára, füle hallatára.

Ha visszanézel ebbe az elmúlt évbe, mennyi hatalmas erőfeszítést látsz lezajlani földi célokért. Micsoda roppant küzdelem folyt diplomáciában, politikában, gazdasági téren. Milyen emberfeletti erőfeszítések a harctereken, ott északon. És mennyi tanácskozás, tömegmozdulások végeláthatatlan sora. — Katonák milliói menetelnek készen a halálra. Az emberi erő mérhetetlenre tágul földi haszonért, dicsőségért. És akkor Isten nem követelheti-e meg, hogy az örök dicsőségért is hozzunk áldozatot, adjuk munkánk legjavát. Én hiszem, hogy sokan, az elmúlt év roppant bizonyságai után, hívebben és erőteljesebben fognak dolgozni Egyházunkért a jövő évben.

Ime, a hála és számonkérés órája közeledik az újév hajnalához. S amikor az első perc megperdül az újév titokzatos korongján, Isten újra ott van kegyelmeivel, hogy megerősítsen az újév küzdelmeire. Megerősíti a jószándékunkat, akik még nagyobb erővel akarnak munkálkodni Isten dicsőségére és lelkünk javára.

Jókívánatok az év elején.

Bizonyára kedves, szép szokás, hogy az újév küszöbén egymásnak boldog új évet kívánunk. A házas hitvesének, a szülő gyermekének, a jóbarát jóbarátjának boldogságot, zavartalan, örömteljes boldogságot kíván e napon, és pedig nemcsak egy-két napra — ami magában is ritka szerencsét jelentene —, hanem egész hosszú esztendőre. Nagy a bőkezűség ezen a napon; tudjuk, hogy fele sem teljesül pazar jókívánatainknak; de azért csak kívánjuk boldog-boldogtalannak a boldog új évet.

Csak egyvalakinek jut ki igen kevés a pazarul osztott jókívánatokból: Annak, ki pedig leginkább megérdemelné, hogy figyelmünkre s érdeklődésünkre őt is

méltassuk: és ez az egyvalaki éppen a leggyöngédebben érző szívvel bíró édes Üdvözítő.

Vagy talán Ő nem vár semmit a nyiló új esztendőtől? Neki nincs mi jót kívánnunk?

Egy vágy, egy gondolat alkotta meg a legnagyobb művet, melyet a világ valaha látott; egy gondolat, egy eszme lelkesítette az Istenség második személyét arra, hogy emberré legyen, szenvedjen, meghaljon, Egyházat alapítson, szentségeket rendeljen, s az oltáron a világ végeig velünk maradjon; és e gondolat: az emberiség boldogsága e földön és az örökkévalóságban, késztette arra, hogy akiket rábízott a mennyei Atya, azok közül ne engedjen elveszni egyet sem, hanem, hogy maga köré gyüjtse őket az utolsó napon.

De minden igyekezetének, és önmaga teljes feláldozásának dacára célját az Istenember csak részben érhette el. „Az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot", — saját közreműködése nélkül pedig az ember nem érheti el boldogságát; így kívánja azt az isteni bölcseség, mely minden lényt a természetének megfelelő módon, tehát szabad lényt szabad elhatározás árán, vezet célja felé.

Most, az új év küszöbén is óriási azok száma, kik az Üdvözítő legönfeláldozóbb igyekezeteit magukon meghiúsítják, őt talán nem is ismerik, vagy őt — akár keresztények, akár nem — az isteni parancsok megszegésével megsértik és megvetik. „Vannak sokan — panaszkodik Krisztus jegyese az új század fölajánlásának alkalmával —, kik téged sohasem ismertek; és sokan, kik parancsaiddal nem törődve, tőled elszakadtak!"

Ez a sok tévelygő emberszív a szentséges Szív legfőbb vágyának, gondjának, reményének tárgya; ezeket szeretné mindenekelőtt visszavezetni az ő országába — még pedig mennél előbb, míg t. i. nem késő; mert hiszen a halál naponkint vagy 90 ezret, az új esztendő folyamán előreláthatólag vagy 30 milliót fog átküldeni az örökkévalóságba, ahol aztán a kocka eldől örök időkre változhatatlanul.

Alkossunk csak magunknak némi fogalmat arról a fájdalmas érzésről, mely a legszentebb Szívet annyira képes volna gyötörni, ha nem volna még megdicsőült állapotban, — ha t. i. azon az 1537 millió halhatatlan lelken végigtekint, mely most a mi bolygónkon él, avégből, hogy az Istent megismerje, szeresse, szolgálja és ekképpen üdvözüljön; de ezen célt megvetve arra törekszik, hogy lehető sok vagyont és hamvatag dicsfényt szerezzen, és lehető sok élvezetet nyujtson testének és lelkének. Hatoljunk be az isteni Szív érzelmeibe, hogy ellessük, mire vágyik ez új évben legjobban, és hogy mi is tegyük leghőbb vágyunkká azt, ami az ő legbensőbb kívánsága.

I.

Először is gondoljuk meg, örök életre szánt *hány* ember bolyong téves utakon, távol a lelkek egyetlen jó Pásztorától.

A legmegbízhatóbb és legújabb adatok szerint körülbelül 1537 millió ember él most e földtekén; roppant nagy szám, annyi bizonyos. Ennek az 1537 milliónak mindegyikét úgy szereti a mi Üdvözítőnk, hogy, saját tanusága szerint, valamennyiért külön-külön is kész volna újra keresztre feszíttetni, ha ezzel rajtok segíthetne: bármijök vagyon, azt ő adta nekik; folytonosan gondoskodik róluk, s atyai szeretettel integeti őket a jóra, a lelkiismeret s a segítő malaszt által. És íme ezen 1537 milliónak *kétharmada* nem is tud a megváltásról; s a hátralevő 549 millió közül is csak közel 300 millió tartozik az Üdvözítő családjához. 11 millió követi a zsidó farizeusok hagyományait; több mint 200 millió ember híve az erkölcstelenség vallásának, az izlámnak. Nemcsak a vadak közt vannak pogányok. Az egyesült államok 70 millió lakója közül 40 millió vallja magát felekezetlennek, azaz istentagadónak. A modern műveltségű Japán főiskoláinak férfi és női hallgatói közül egy vallási szemle alkalmából 67 százalék diktált be teljes vallástalanságot. De ne menjünk olyan messzire: van itthon is elég pogány. A modern bölcselet

prófétáitól félrevezetett úgynevezett művelt körök, ha keresztényeknek nevezik is magukat, tényleg pogány életűek. És a köznapi élet porába elmerült élvezethajhászók szintén közel állanak a pogányokhoz, ha keresztényeknek hiszik is magukat; főleg, ha újabb protestáns szokás szerint meg sem keresztelkednek.[1]

Németországban egy gyári munkát végző leányt a törvényszék előtt eskütételre szólítottak föl. A leány nem értette, mit akarnak. „Mi az az eskü?" kérdé. „Nem tudja, mi az eskü? Hát nem tud az Istenről?" „Nem." „Nem ismeri Jézus Krisztust?" „Sajnálom, ezt az urat még sohasem mutatták be nekem" — volt a leány felelete.

Manning bíboros egyszer egy gyár kapuőrét szólította meg: „Ismeri ön Jézus Krisztust?" A kapuőr szolgálatkészen válaszolá: „Bocsánat, uram, nem szolgálhatok. Mindenesetre gyárunkban ilyen nevű egyén nincsen alkalmazva".

Nem állítja senki, hogy minden ember elkárhozik, aki nem keresztény katolikus. Nem; Isten megadja mindenkinek a lehetőséget, hogy józan eszének sugallatait követve, képesítse magát a természetfölötti mentőeszköz megnyerésére, és ha vétkezett is, tökéletes bánat után Istenével kibéküljön. De ha meggondoljuk, hogy mihelyt az ember elhanyagolja a lelkiismeret sugallatát, a kegyelem működése is mindig gyérebb lesz és végre annyira elgyöngül, hogy azzal mi bizony valószínűleg elvesznénk örökre; ha meggondoljuk, hogy a százmilliókra nézve a különös kegyelemszerek, vallásos nevelés, oktatás, templom, papság, szentségek stb. stb. mind nem léteznek, de ezek helyett igenis babona, előítélet, félszegség, rossz környezet, botrányok stb. stb. számtalan alakban; ha meggondoljuk, hogy keresztény katolikus ember is — ennyi val-

[1] Hamburgban pl. az elmúlt század vége felé egyszer a város 17.593 gyermeke között 7.500 kereszteletlen volt. Egy hitoktató fölszólította azokat, kik nincsenek megkeresztelve, hogy álljanak föl; az osztálynak körülbelül fele fölállt. V. ö. Neuschl: Sociologie, I. k. Brünn.

lásos oktatás, igaz hit, szent hagyományok, keresztény légkör, szentségek, jó könyvek stb. dacára — oly könnyen süllyed vétségbe a természet törvénye ellen is (pl. gyűlölség, rágalmazás, erkölcstelenség stb. útján), s hogy oly nehezen indít fel — talán sok száz malasztsegélynek dacára — tökéletes bánatot: bizony egyrészt szívünk mélyes-mélyéből mondhatunk hálát az Istennek, hogy nem engedett valahol a Yang-tze-kiang partján, vagy a Szigetvilág valamely őserdejében születnünk; másrészt pedig rettegésnek és szánakozásnak kell szívünket elfognia, ha arra az 1000 millióra gondolunk... főleg, ha a tényleges állapot szerint azon iszonyú, természetelleni bűnöket is figyelembe veszszük, melyek a legeslegtöbbnél egyszerűen napirenden vannak. Aki erről bővebben akar értesülni, kérdezze csak meg a hithirdetőket; ott vannak az ő jelentéseik a missziói folyóiratokban azzal az állandó megjegyzéssel, hogy az erkölcsi állapotok megfelelő ecsetelésétől a toll is visszariadna. „Vigasztalatlan a föld színe, mert nincs, aki magába szállna", amit józan esze által mond neki a teremtő és örök bíró.

És ha azokat tekintjük, kiket megkereszteltek a Szentháromság nevében? Ezek közül is 280 millió lélek a tulajdonkép egyedül üdvözítő egyházon kívül áll. Többszáz fajtájú eretnekség, szakadárság tépi szét a kereszténység nagyobb felét, s ha személyesen sokan — jóhiszemben — tévednek és így eretnekségük alanyilag nem vétek is: meg vannak fosztva a természetfölötti életerő azon rendes forrásától, mely a szentségek (gyónás! áldozás! mise!) útján mindig új és új életre hevíti Krisztus titokszerű testének tagjait. Tökéletes bánat nélkül a jóhiszemű protestáns sem ér boldog örökkévalóságot, ha csak egyszer is vétkezett súlyosan; erre pedig bizony nem tudni, sok elszakadt testvérünk gondol-e?

*

Ellenkezőleg azt kell tapasztalnunk, hogy a protestáns és hitszakadásos vidékeken a hitélet s az erkölcsiség — sokszor ijesztő módon — süllyed (gondol-

junk csak pl. a németek vallásos nézeteire,[1] vagy pl. Anglia s Newyork-állam erkölcseire!). Hátha még hitelt adunk a protestáns lelkészek ama panaszainak, hogy maholnap a protestantizmus egyedüli hitágazata nem fog állani egyébben, mint a római katolikus vallás tagadásában!

II.

Vigasztalóbb azon kisebb rész (300 millió lélek) képe, mely legalább hit dolgában az igaz úton jár, de azért van itt is eltévedt báránykа, tékozló fiú elég! Az „pusztítsd el a gyalázatost!" katolikus ember kiáltotta ki a világba, s azon ország, mely erkölcsi szabadosságáról és barbár kegyetlenségeiről nevezetes, mellyel a katolikus papságot és szerzeteseket üldözi, szintén katolikus, sőt az Egyház első leányának nevezi magát.

De tekintsünk csak szét közvetetlen környezetünkön! Nem rútítja-e el katolikus népünket is a sok erkölcsi kihágás: a falusi népnél az iszákosság, káromkodás, felebarát személyének és jószágának bántása... A városiaknál a hitetlen s erkölcstelen eszmék s áramlatok terjedése: romlott sajtó, áltudomány, romlott művészetek (költészet és szépirodalom, színház és festészet), rossz szellemi iskolák, egyletek és körök, istentelen intézmények (párbaj, nem egyházilag kötött házasság stb.) s a legnagyobb szellemi járvány: a vallási ügyek teljes elhanyagolása[2] stb. stb. Nem mindig rosszakarat ennek az oka, sokszor csak hanyagság és könnyelműség; de viszont meg kell gondolnunk, hogy Isten gondolatai nem a mi gondolataink, s a szívek és

[1] Hammerstein figyelmeztet Wiese, b. t. tanácsos azon nyilatkozatára, hogy nem hiszi, hogy 1000 középiskolai tanárra csak egy is esik, aki a kereszténység igazságait hinné. — Newyork államban újabban elég a házasságra, ha két személy írásban szerződik az együttélésre.

[2] Mintha csak a mi korunkra mondta volna Lamennais: „A mi századunk bajai a vallás dolgában nem az eretnekség, a tévelygés, a hamis tanok, hanem ami ezeknél rosszabb: — a közönyösség".

vesék fürkészője, aki egyetlen egy gondolatbeli vétekért az égi fejedelmek, az angyalok, ezreit egy pillanat alatt kárhozott, gonoszságban megrögzött sátánokká változtatta, nem olyan mértékkel mér, mint mi, kik közönyösen tudunk elmenni halálos bűnök és halálos bűnösök ezrei mellett.

Nem mint kétségbevonhatatlan igazságot, hanem mint történeti hitelt mindenesetre érdemlő dolgot iktatom ide bold. Baldinucci Antal életének egy jelenetét, amint azt életrajzában olvassuk. Ez a szentéletű hithirdető egykor a szabad ég alatt prédikált az utolsó dolgokról. Tavasszal történt, a szónokot dús lombozatú fák vették körül. Hirtelen kigyullad a szónok arca s mintegy elragadtatva kiáltja: „Gyermekeim, látom a lelkeket, amint a pokol tüzébe hullanak, akár őszkor a fák levelei a földre . . ." S ebben a percben, az életrajz szerint, a fáknak valamennyi levele a földre hullott, mintha orkán tépte volna le azokat.

S hihetetlen-e ez?

Az Üdvözítő adja meg a feleletet erre a kérdésre. „Széles a kapu és tágas az út, mely a kárhozatra visz és sokan vannak, kik rajta haladnak. Mily szűk a kapu és mily keskeny az út, mely az életre vezet; és kevesen vannak, kik megtalálják azt" (Máté 7).

III.

Ezekután gondoljuk meg egyrészt, mit jelent az, hogy ennyi embertársunk az *örök kárhozat* veszélyében van, másrészt mennyire óhajthatja a részvéttel teljes Szentséges Szív minden ember jólétét, és mennyire fájhat az neki, hogy akiket azért teremtett, hogy vele boldog, örök szeretetben egyesüljenek, a lángok martalékaivá lesznek s őt átkozni fogják örökké. Ha ezt némileg fel tudjuk fogni, akkor méltányolhatjuk talán azon forró vágyakozást, mely a Szentséges Szívet ez új esztendő kezdetén hevíti s e sóhajra készteti: „Szánakozom a tömegen . . ." (Márk. 8). „Az aratás ugyan bő, de a munkás kevés" (Luk. 10), „... juhaim vannak,

melyek nem ez akolból valók; azokat is el kell hoznom... és leszen egy akol és egy pásztor...!" (Ján. 10).

„Legyen egy akol és egy pásztor!" ez tehát a legszebb és legillőbb jókívánat, mellyel az új év kezdetén a legszentebb Szívnek a legnagyobb örömöt okozhatjuk. „Legyenek egyek valamennyien" (Ján. 17), s legyen a legszentebb Szív „valamennyi szívnek királya és központja", melyből áldás, béke, örök boldogság áradjon minden lélekbe: erő az ártatlanokra, bocsánat a bűnösökre, világosság a tévelygőkre, „hogy minden ember az igazság ismeretére s az üdvösségre jusson".

De üdvkívánatunk meddő ne legyen. Nem szavakkal: tettekkel kívánjunk és — szerezzünk boldog új évet a legszentebb Szívnek! Ne is elégedjünk meg azzal, hogy saját nyomorúságos szívünket neki ajánljuk; tegyünk többet; küzdjünk, ahol csak lehet, és dolgozzunk, amennyire csak bírunk, azon, hogy az ő érdekeit érvényre juttassuk a magán, a családi, és a nyilvános életben; hogy neki lelkeket hódítsunk, országát terjesszük — idehaza főleg a katolikus sajtó felkarolásával, s a katolikus egyesületek és intézmények támogatásával, jó példával, és bátor, okos szóval is a maga helyén; messze földön meg azáltal, hogy a távol missziókért érdeklődünk, róluk szívesen olvasgatunk, és filléreinkkel is támogatjuk a szegény hithirdetőket.

Annyi *tennivaló* van mindenfelé, annyit *tehet* is *mindenki,* aki akar: lássunk hozzá a buzgó, apostoli munkához, hogy minél előbb jöjjön el mindnyájunkhoz Jézus Szíve országa, „hadd visszhangozzék a föld sarkairól az az egy szózat: dícséret a legszentebb Szívnek, mely minékünk üdvöt hozott; tisztelet és dicsőség neki mindörökké!" (XIII. Leó pápa imája a század elején.)

Boldog újév.

Újévre megszokott, sztereotíp módon boldog újévet kívánnak egymásnak az emberek. Voltaképen nagyon szép szokás, az emberi jóérzésnek, szeretetnek és szolidaritásnak öntudatlan kifejezése. De hogy az új

év csakugyan boldog lesz-e, bezzeg nem tudjuk, s erősen kétséges is. Boldog újévet *kívánni* valamivel könnyebb, mint boldog újévet *teremteni*. Egy évvel ezelőtt szintén boldog újévet kívántunk egymásnak s hányan vannak, akik a most már öreg évre visszatekintve, azt boldognak nevezhetik?

Pedig a boldogság nem olyan művészet, amelyet nem lehetne megtanulni. Csak az a baj, hogy az emberek nem ismerik ezt a művészetet s olyan utakon keresik a boldogságot, amelyek elvezethetnek *pillanatnyi* örömökhöz, vágyaik pillanatnyi kielégüléséhez, de amelyeken az *igazi* boldogságot elérni nem lehet. Nagyon sokan megfeledkeznek arról, hogy *mint minden jó, úgy a boldogság is Isten adománya.* Amiből azonnal következik, hogy a maradandó, mély és igazi boldogságot csak az Istentől szabad várni s hűséges istenszolgálattal lehet biztosítanunk.

Ezzel látszólag, de csak látszólag áll ellentétben, hogy Isten szolgálata kereszthordozás és lemondással, áldozatokkal van tele. Hiszen emiatt kergetik az emberek a boldogság álmát az Isten szolgálatával merőben ellenkező utakon.

Pedig ez nagy tévedés!

A boldogságnak titka éppen az, hogy virága ott nyílik a tövis és a kereszt mellett. Önfegyelmezés és lemondás nélkül nincs tiszta öröm. A vértanuk és a szentek, például az örökké mosolygó Lisieuxi kis Teréz vagy az örökké daloló Assisi Szent Ferenc, épúgy túláradtak a boldogságtól folytonos lemondásuk mellett, mint ahogy ezt Szent Pál mondja önmagáról.

A modern világ persze csak a pénzben, szórakozásban, csillogásban és érzéki örömökben véli megtalálni a boldogságot. Hogy mennyire csalódik, mutatja az a sok öngyilkosság, meghasonlottság, békétlenség és nyugtalanság, amely korunkat valósággal a boldogtalanság korszakává teszi. „Nincs békességük az istenteleneknek" — mondja a Szentírás s ennek a szónak igazát nem tudja megcáfolni sem a báltermek

ragyogása, sem a márványpaloták fényűzése, sem a mulatóhelyek zsivaja s a jazz-bandek harsogása, mindezt csak narkotikumnak, kábítószernek használja a világ, amely az igazi boldogságot még csak megközelíteni sem tudja.

A mi vágyunk, a mi ímánk az újév hajnalán az *igazi* boldogságot *áhítja* és azért abban a szent elszánásban csúcsosodik ki, hogy az új esztendőben Istent akarjuk első helyre tenni. Jézus elveit megvalósítani s az Ő országának terjesztésén apostolkodni. Akkor aztán reményeink az újévet illetőleg nem fognak csúfos kudarccá silányulni s egy év mulva ilyenkor nyugodt öntudattal tekinthetünk vissza a befutott útra, mint amelyen, ha volt is göröngy és tövis, de volt sok lelki öröm is, béke és derü, tisztaság és szeretet, liliom és rózsa!

Újesztendő — örök esztendők.

Morzsolódnak éveink, rohan az idő; szinte még csak tegnap volt, hogy temettük az 1920-at s boldog újévet kívántunk 1921-re, ma meg már 1923-at írunk. Hogyan mult el ez a 22-es év is, mily gyorsan váltotta fel a telét a tavasz, tavaszát a nyár, az ősz s ismét a tél! S ugyanily hamar fog lefordulni az idők kerekén az 1923-as küllő... pereg, permetez a homokóra homokja, nyugodt tik-takolással tolja, söpri ki egyik másodperc a másikat, egyik nap, egyik hónap, egyik év a másikat.

„Új év" — s hamarosan ez is „régi év" lesz, ócskavas, száradt emlék, fakó virág, multidő. Perfektum és plusquamperfektum. Múlnak az évek s mi is múlunk vele. „Cito te eris factum", „hamarosan véged lesz neked is", mondja Kempis Tamás.

Egyedül a hivő ember, főleg a kongreganista nézi felsőbbséges nyugalommal az elsurranó idő. Neki az elmúlt idő nem elveszett idő, az értékei nem pillanathoz kötöttek. Az ő hite talán legjobban hangsúlyozza az élet mulandóságát s az idő rövidségét; mégis az

idő becsét is legjobban ez a hit értékeli s legtöbb hasznot az elmúló évekből ő rak félre nekünk.

A mi éveink is elmúlnak, de *mi* nem múlunk el velük. Elmúl az ifjúságunk, elmúlnak az örömeink, szórakozásaink, földi törekvéseink; elmúlnak fájdalmaink is, megpróbáltatásaink, szorongattatásaink; de nem múlott el a lelkünk, nem múlik el annak ifjúsága, kincsei, érdemei. Sőt: mennél tovább száguld el fölöttünk az idő, mennél több újesztendőnk válik régmult esztendővé, annál közelebb érezzük magunkhoz az örök évek súlyos lehelletét, a gyümölcsérlelő nagy nyarat, az örök virágban serkenő örök tavaszt, a nagy „újévet", amelynek nem lesz szilvesztere, a nagy napot, melynek nincs alkonya. Mi nem múló, omló, foszló perceneteknek, hanem örök újesztendőknek élünk, s elmaradó napjainkból örökké megmaradó kincseket mentünk át a véget nem érő jövőbe.

Boldog, aki hittel és hitből él; boldog, akinek újesztendeje nem menedéktelen halotti jel: élete egy felének fejfája; hanem örök jövendő biztató előjele. Boldog, aki Krisztusban hisz, aki egyedül mondhatta ki a nagy szót, a legnagyobbat, mely emberi ajkról valaha felhangzott: „Aki énbennem hisz, ha meghal, is élni fog".

S boldogok vagyunk mi kongreganisták, a Szent Szűz tisztelői, akik nem gyorsan kialvó, hulló csillagokba vetjük reményünket, hanem ahhoz a „hajnali szép csillaghoz" ragaszkodunk, amely az örök napnak előjele. „Aki engem megtalál, életet talál s üdvösséget merít az Úrtól". De éljünk is e felfogáshoz méltó életet. Használjuk fel jól az időt: nem eszem-iszomra, nem meddő kedvtelésekre, nem elmerülésre az elmúlandókban, hanem kincsgyűjtésre, érdemszerzésre, tökéletesedésre Krisztus s a Szűzanya szeretetében. Éljünk benne necsak az időben, hanem az örökkévalóságban is, melynek ez csak piciny része s iskolája; necsak a természetes, hanem a természetfölötti világban is.

Az újesztendő legyen új munkakedv, imádságos

buzgalom s apostoli szeretet riadója, hogyha majd 1923-nak is eljön a szilvesztere, nyugodt lélekkel váljunk el tőle: „a viszontlátásra az örökkévalóság küszöbén!"

Óév és újév.

Megint temettünk. Megint elsüllyedt egy év az idők sírjában. Mint a hullám az óceán közepén: tarajlott, háborgott, domborodott, hetvenkedett az 1930 s a következő percben elmúlt, elnyelte a völgy, csak emlékek maradtak belőle, azok is elvesznek hamarosan. Elment az 1930, ahogy elment annak idején a 29, meg a 19, meg a 14, meg az 1900, meg a 67, meg a 48, meg az 1711, az 1686, az 1525 s mind, mind, mind az évek, a nevezetesek és az eseménytelenek, a ragyogók, a sötétek s a szürkék.

Ahogy elmentek a honfoglalás évei, vagy a cézároké, vagy a fáraóké s a patriárkáké. Mindenik volt, élt, ígért — mindenik év csalt és meghalt. Új emberek születnek mindegyikben, új tehetségek lobbannak fel, új aggok nyúlnak a vándorbothoz a végső nagy útra, új divatok, gondolatok, áramlatok, harcok, megbékélések, akarások s lemondások tarkálnak valamennyiben. A világtörténelem: évek születése s évek temetkezése.

*

Ilyenkor látszik meg az embereken a világnézeti elkülönöződésük. A hivő ember az évfordulón magábaszáll s imában köszöni meg az Istennek, amit egy éven át tőle vett és imában kéri az Úr áldását az új évre. A hitetlen megborzad a gondolatra, hogy egy évvel megint rövidebb lett az élethez való reménye s hogy erre ne kelljen gondolnia, eszement dorbézolásban rúgja keresztül a Szilveszter-éjtszakát. Akinek pedig nincs világnézete — akad ilyen is jócskán —, az nem gondol semmit. Boldog újévet kíván egy-két ismerősének s gondolat, illetődés, eszmélődés nélkül megy neki az új esztendőnek, amelyet époly céltala-

nul és eszméletlenül fog lemorzsolni, mint a multat. Eligazodni a nagy forgatagban, megérteni a múló időt a végtelenhez való viszonylatában csak az tudja, aki hisz az Istenben, az élet céljában s abban az örökkévalóságban, amelynek ez a múló lét csak épületköve.

Újév elején minden üzletember *programmot* csinál. Vajjon hány ember csinál ma reggel programmot az új évben a saját egyéniségének alakítására is? Hány rendezi el jóelőre a gondolatait, a számításait, a teendőit, a kötelességeit? Hány tudja, hogy az új év sokat emlegetett boldogsága elsősorban tőle magától függ? S hogy a jókívánatok meghiusítója, a boldog új év megölője őmaga szokott lenni.

A mai embert hozzászoktatták, hogy mindent kívülről várjon, mindent mástól reméljen. Követeljen. Örökké jogról beszélnek neki, kötelessége mindig csak másnak van vele szemben. Kötelessége van az államnak, a társadalomnak, kötelessége a felebarátnak; kevés ember látja be, hogy a jogok mindig viszonosak, egyensúly és béke csak úgy van, ha mindenki épúgy érdeklődik a kötelességei, mint a jogai iránt.

*

A magyar új év, hisszük és reméljük, a *szociális munka* jegyében fog állni. Ez a legégetőbb politikai programm, a legsürgősebb kultúrfeladat, a legelső reviziós kötelesség. Ne álljon ki vezetőnek, aki mindenelőtt ezen a téren alkotni, segíteni nem tud. Revizió alá kell venni egész gazdasági életünket, szembehelyezkedni tudatosan és következetesen a merőben mások munkáját kamatoztató plutokráciával.

Párt- és osztálytekintetek nélkül munkaalkalmat kell nyujtani minden dolgozni akarónak, a keresztény etika és társadalomtudománynak nálunk még ki nem aknázott elvei szerint egészségesebb és igazságosabb egyensúlyt teremteni város és falu, föld és tőke, munkás és vállalkozó, férfi és nő, gazdag és szegény között. Esztelen szócsaták, pártszenvedélytől s talán egyéni érdektől fűtött botránylázak helyett szociális

kereszténységet kell a közéleti munka homlokterébe állítani. Nem szabad, hogy jövőre ilyenkor ugyanilyen sötét és aggódással teli karácsony szakadjon ránk: ez a feladat.

*

Persze ez annyit jelent, hogy a magyar újévbe mindenekelőtt *több etikum* kell és több tisztánlátás. Paposan hangzik, de nem paposan is úgy van: jónak kell lennünk és jobb lesz az életünk is. A XIX. század dőre racionalizmusának rettentő tévedése, hogy csak tudni kell s ez elég a boldogulásra. Ez a balhit lett minden mai nyomorúságunk forrása. Nincs nyomorultabb és világnyomorítóbb ember, mint aki tud, de jellemtelen s erkölcstelen.

Jobb Magyarországot teremteni annyi, mint jobb magyarokat nevelni.

Ezért nem magánügy a vallás, hanem elsőrendű közügy. Ezért nincs igaza a vörös munkásámításnak, amikor pazarlásnak tekinti a templomépítést (a bárok, mozik, mulatóhelyek ellenében nem szögezi oda a düledező Rókust, csak a keresztény templomok ellen) s nincs igaza a kényelmes, polgári radikalizmusnak sem, amikor lekicsinylően vagy éppen ellenségesen kezel minden lelkipásztori, vallásvédő, erkölcsnemesítő munkát s ezerszer többre értékel egy táncosnőt, egy bohózatírót vagy boxbajnokot, mint azokat a névtelen hősöket, akik családi otthonok csendjében, poros iskolaszobákban, templomi szószéken, gyóntatószékben vagy püspöki katedrán dolgoznak a lelkek nemesítésén. A legfölségesebb emberi értéknek, a krisztusi etikának és lelkiismeretnek elmélyítésén, amelyen végeredményben az egyes ember boldogulása s a társadalom egyensúlya nyugszik.

*

Karácsonyi üzenetében bejelentette a pápa, hogy hamarosan körlevelet fog kiadni a *család s a házasság erkölcstanáról*. Mint minden pápai körlevelet, úgy

bizonnyal ezt is félre fogják magyarázni, olvasatlanul csatázni fognak ellene, hadüzenetnek fogják tekinteni. S mint minden pápai megnyilatkozásnak, ennek is az lesz a végeredménye, hogy akarva nem akarva az egész világ kénytelen lesz foglalkozni a benne felvetett problémával. Ami mindenképpen hasznos dolog lesz.

Sehol a hitmentes liberalizmus szégyenletesebben és tragikusabban le nem vizsgázott, mint a házasság s a család szent értékeinek megőrzése terén. Sehol oly gondolkozási mélypontot nem mutat fel, mint a nő és a gyermek értékelésében. Sehol az elszabadult emberi önzés, a következményekkel nem törődő logikátlanság, a züllés etikájának polcraemelése és szemérmetlen fitogtatása olyan rombolást nem végzett, mint a polgári házasságra és válásra esküvő erkölcsi szabadosságban. A 90-es években mélyebben látó protestánsok és zsidók együtt küzdöttek a katolikusokkal a destruktív házassági törvényjavaslatok ellen, de a szabadkőműves frazeológia kapatosai s a vallásellenes sajtó üvöltő dervisei előtt a józan belátásnak, családi erkölcsnek s hazafiúi aggodalomnak el kellett némulnia. Azóta keservesen tapasztaltuk a nagy nyugati vívmány romboló hatásait s a becsületes magyar nép ma is idegennek, szégyenletesnek, testétől-lelkétől idegennek érzi a feleségek csereberélését, a nő lealacsonyítását s a gyermekek utcára-kerülését, a házasság s a család moráljának a salak-társadalom kedvéért történt lezüllesztését. A pápa szózata jókor jön: ideje, hogy komolyan foglalkozzunk a liberális terror hatása alatt eddig nebántsvirágként kezelt kérdéssel.

*

Újév a lap előfizetések pillanata. Helyénvaló, ha itt a mi sajtónkról is esik szó. A mi közönségünk a sajtókérdés terén még mindig csodálatosan és fájdalmasan rövidlátó. Ezen a ponton, valljuk meg, az értelmiségünk színvonala mélyen alatta áll pl. a zsidókénak. A zsidóság világszerte észrevette, mekkora hata-

lom a sajtó s majd minden országban a kezébe kaparintotta az ujságkiadást. Ő ír és mi olvassuk. Ő zenél s mi az ő taktusa szerint táncolunk. Ő dönti el, mi iránt szabad érdeklődnünk, mit hogyan kell felfognunk s megítélnünk.

Ő a mester, mi a tanítványok vagyunk. Ő diktálja az iramot, ő szabja meg a napi beszélgetésünk tárgyát, ő szuggerálja a gondolatainkat, ítéleteinket, ízlésünket, törvényeinket, életstílusunkat. Ő tudja: mit csinál; mi nem tudjuk. Szépen figyelünk a csengőbongó szavakra s dehogy vesszük észre, hogy rabjaivá leszünk, kiejtjük saját sorsunk, nemzetünk sorsának fonalát a kezünkből, saját érdekeink ellen sorakoztatjuk fel magunkat, saját hitünk, morálunk, nemzeti öncélúságunk ellenében gondolkozunk, beszélünk, cselekszünk. Csak azért lelkesedünk, ami mellett ők lelkesítenek; meggyűlöltetik velünk, ami nekik az útjukban áll.

Ennek a rabságnak üzen hadat a mi sajtónk. Azt akarja, hogy a keresztény társadalom a saját fejével, keresztény fejjel gondolkozzék. Azt akarja, hogy az értékek vásárán el ne sikkadjanak a legszentebb értékek; eszmék, emberek, események megítélésében ne idegen fokmérők és gusztusok szerint igazodjunk. Ne lehessen az igazságot elhallgatni, csak azért, mert ez a túloldalnak kellemes. Ne lehessen a valótlanságot oltárra emelni, történelmet ferdíteni, logikát kerékbetörni, ízlést rontani, magyart összeveszejteni, csak azért, hogy a harmadik nevethessen.

A keresztény közönség önmagának tartozik vele, hogy lerázza a szellemi kiskorúság bilincseit, amellyel eddig vajmi gyakran önnön-romlásába rángatták. Az önérzetének és saját boldogulásának tartozik vele, hogy azt a sajtót vallja magáénak, amely az ő létét, morálját s nemzeti ideáljait hordja a zászlaján. Mese, hogy az ellenfél sajtója „jobb". Ugyan, miben jobb? A romlott ízlésnek igaz, a jazz jobb, mint az ósdi Beethoven s a hagymaillat is kellemesebb lehet az

akácfáénál. Akinek szemében a körúti szellemeskedés, a kávéházi ötletesség és „irodalmiság" jobb, akinek kedvesebb a léhaságokkal bélelt, eszmétlen és világnézetnélküli szócsilingelés, mint a mi sajtónk magyar és keresztény hangja, az maga is szomorú bizonyítéka a mi tételünknek: a túlparti sajtó sorvasztó, öntudatölő, balfelé asszimiláló hatásának.

*

Panaszkodunk, hogy nagy számunk ellenére gyengék vagyunk? Ime, itt a magyarázat. Ha nincs annyi intelligenciánk, mint az utolsó falusi kocsmároslánynak, aki véletlenségből sem vesz a kezébe más lapot, mint az „övét", s ha nincs bennünk annyi erő és akarat, hogy a magunk zászlója köré sorakozzunk, ahelyett, hogy az ellenség s az elvtelenek táborát gazdagítanók, akkor nem is érdemeljük meg, hogy éljünk s bárki is ügyet vessen a jajainkra, panaszainkra, jogainkra. Akkor csak pusztuljunk s bomoljunk tovább. Nem kár értünk.

Boldog újévet kívánunk? Igen, azaz kívánunk nektek, keresztény magyarok, több öntudatosságot, több felelősségérzetet, több keresztény hithűséget, több komoly hazaszeretetet, több összetartást és több céltudatos, nagystílusú, boldogságtermő cselekvést!

Hóvirág.

Még hó takarja a hegyoldalakat, köd borul a tájra, s a lapályon is csak gyéren tör elő az olvadó hó alól a föld — az is kihalt, és rideg még.

S íme, mégis a kora tavaszi napfény első incselkedéseire kibúvik a földből az első kis virág is; fehér mint a hópehely, kicsiny, mint a hópehely és gyönge, mint a hópehely. A fagyos légkör csak hogy meg nem dermeszti; a kis virág azonban a nap felé tekint, annak sugarai felé tárja ki hószirmat, mintha tudná, hogy a dermesztő hidegben csak a nap melege őrizheti meg korai virulását.

Hóvirág a hideg, téli tájon, mily hű képe vagy te annak a másik, még sokkal szebb korai tavaszi hóvirágnak, melynek ártatlanság a neve! Kora tavaszi virág ez is: az élet tavaszán fejti ki bájait; hófehér ez: mint ahogy az angyalokat szokás festeni; kedves és gyönyörű, mintha az égből tévedt volna erre a mi sáros, télvizes tájunkra; gyengéd ez is, — hiszen olyan könnyen fagyasztja el ezt is a hithideg világ jéglehelete: és végre téli táj veszi ezt is körül: zord, kihalt világ, tele megdermedt fákkal, fonnyadt virágokkal, sáros, disztelen kórókkal.

És még egyben hasonlít az ártatlanság hóvirága az ébredő természet virágához: miként emezt, úgy azt is csak az éltető nap meleg sugarai őrzik meg a fagytól, a hervadástól, s a szomorú lekonyulástól. Jaj neki, ha a szívek virágainak éltető napjától: a malasztot sugárzó, meleget lehelő isteni Szívtől elfordul, s a hithideg világ jeges-fagyos karjaiba veti magát.

Úgy-e, mily fájó érzet az, ha hóvirágot látunk, mely túlságosan bízott életerejében, és még mielőtt teljesen megizmosodott volna, elpusztul! Megöli a hideg, amiért nem szívta magába eléggé a napsugarak melegét.

De mi ez a kora hervadás a másik hóvirág hervadásához képest? Mennyivel szomorúbb az ártatlanság korán fejlő virágának eldermedése, a jégkörnyezet, a tavaszi viharok, s a sáros télvíz gyilkos behatása alatt. Pedig mennyi ártatlanság hóvirága dermed el, még mielőtt bájai teljesen kiviríthattak volna, a kora ifjúság tavaszán, talán még a gyermekkorban! — És mintha mindkét hóvirág halálára egyszerre esküdött volna meg a romlás: a hegyoldal hóvirágjával éppen egyidőben fonnyad el a szívek virága is, legnagyobbrészt kora tavasszal, a farsang fékevesztett forgószelei közt. Vagy nem igaz-e, hogy az emberek, névleg a fiatal emberek, sokszor csak istenfeledés és halálos bűnök árán tudnak vigadni és mulatni? Nem igaz-e, hogy a farsangi vigalmak termeiben nemcsak éksze-

rek törnek el és hullanak le, hanem vajmi sok hóvirág szára is letörik, és az ártatlanság bimbai a földre, a sárba hullanak.

Ó, hogy oly kevéssé becsüli az ifjú szív a bajt, melyet neki az ártatlanság hóvirágja biztosít! Hogy oly kevéssé gondozzák e kincset szeretteik szívében a szülők s az ifjúság barátjai! Mintha nem is ez tenné a szívet az angyalok s a Mindenható szemében kedvessé és nemessé; s mintha nem ez a virág volna előhírnöke és záloga az örök, paradicsomi tavasznak!

Hozzátok fordulok, apostolok utódai és követői; ti, kik a lelkek megmentésén fáradoztok: lelkipásztorok, nevelők és szülők, mint a család apostolai! Ne engedjétek azt a sok tiszta hóvirágot elhervadni, sárba hullani! Rátok bízta őket a Gondviselés, a ti kezetekből fogja vissza is kérni, az utolsó napon!

Tartsátok tőlük távol azt a sok fenyegető veszélyt, mely őket minden oldalról környezi, s fordítsátok az ifjú szíveket jókor a szívek központi Napja felé; hadd ismerje fel idejekorán, hogy az égiek szeretetében vár reá s hóvirágjára az egyedül biztos éltető melegség. Tanulja meg az ifjú kebel még ártatlan korában nemcsak félni az Istent, — az örök bírót, hanem szeretni is, követni is, utánozni is az Isten-embert, minden erény eszményi példaképét! Míg a szív lelkesülni tud a Megváltó személye és erényeiért, míg viszont szeretetet érez a keresztre feszített Szeretet iránt, míg hevülni tud a természetfölötti nap: az isteni Szív fényénél, addig üdén, tisztán, sértetlenül virít benne az ártatlanság hóvirágja is. Pedig éppen ezekre a magasztos érzelmekre oktat Jézus Szívének tisztelete; ezek táplálása lényeges célja és sajátos hivatása a Szent Szív-áhítatnak.

Ne zárjuk el e nap sugarait a hóvirágok elől: hadd élvezzék annak melegét ők is, élvezzék bőven! Talán akkor majd nem virít el oly hamar annyi hóvirág a rideg téli tájon!

Nagyböjti gondolatok.

Nemrég történt. Egy nagy úrnak nagyon szép, viruló leánya egy igen kedves rokoni társaságban töltött igen élvezetes estén kinyitott egy asztalfiókot, melyben véletlenül töltött revolver feküdt: a revolver elsült s a parányi gyilkos golyó éppen szívén találta a kedves, mosolygó, semmit sem sejtő gyermeket. Leesett a székről a gyönyörű gyermek s néhány perc mulva meghalt.

Egy nyíló virágszál, mely szótlanul s engedelmesen lekonyul a halál kaszája alatt.

Nem mindig ilyen tragikusan környezett, de végelemzésben mindig egyformán brutális, egyformán szívtépő és egyformán kegyetlen a halál munkája minden ember élete végén. Naponta százezer emberrel végez és eggyel sem bánik valami nagyon szelíden. Kérdezzétek csak meg akármelyik kórház alkalmazottait.

Sok mindent letagad a hitetlen abból, amit a vallás papjai hirdetnek; kétségbevonja nemcsak az Isten létét, hanem a saját magáét is, sőt még a gondolkozás törvényeit sem hagyja kétségbevonatlanul; de akkora Istentől, észtől, embertől, elrugaszkodott nihilistát nem látott még a világ, aki abban az exerciciumos alapigazságban is kételkedni mert volna, hogy „el van határozva, hogy az ember egyszer meghaljon."

Ebbe a heje-hujázó, farsangozó világba, ebbe a fényűzési mániájáról és élvezetvágyáról nevezetes generációba, mint az ököritói táncterem vigalmaiba a „tűz van!" kiáltás, úgy kell, hogy beleharsogjon a jóban, a letagadhatatlan, a kézzelfogható valóság, hogy „ti siralomházi vigadozók, el ne számítsátok magatokat, mert hamarább, mint hiszitek, eljön értetek is a halál, titeket is felpárnáznak a halottas ravatalra és eltemetnek a halottak közé."

Ezek az üde, mosolygó arcok, ezek a játszi, bíboros ajkak, ezek a huncutkás, enyelgő szemek és ezek a sokért vérző és sokért szorongó szívek el fognak

hülni egykoron (nem is olyan nagyon későn! ah, dehogy!) és elpihennek és oly csendesek, békések, mozdulatlanok lesznek, mint a mohos határkő és oly ellenmondás nélküli türelemmel, megadással fogják aludni a nagy alvók álmait, mintha soha életükben nem éltek, nem égtek, nem féltek, nem vágytak, nem reméltek, nem szerettek s nem követeltek volna.

Tudod, hányan feküsznek künn a temetőn? Úgy-e nem tudod? Ki tudná a számukat? Nos lásd, annyian vannak, hogy nem is tudjuk őket. Hát azok nem éltek egyszer mind? Azok nem bolondultak földi célok, hiúság, öröm, vágy, szerelem, pénz és élvezet után, mint te most, szegény halottjelölt? Azok nem hitték épúgy, mint te most, hogy „eh mit, ráérünk még a halálra gondolni!" — és miközben életüket tartalmatlanul eltékozolták, nem közelgett-e feléjük látatlanul, de biztosan — minden perc egy lépés! — a Halál?

A modern ember világnézete az, hogy a halállal nem kell törődni. Ha jön, hát jön. Felfordulunk s azzal végünk van. Legalább addig, amíg élünk, kivesszük részünket a jóból. A halál gondolata keserű, nincs hát értelme, hogy rágondoljunk.

Kedveskéim, szomorú filozófia ez. „Nem tudunk rajta segíteni, hát felejtsük." Olyan beszéd ez, mint mikor a kontár orvos kijelenti, hogy nem tudja, milyen orvosság kellene, azért hát csak haljon bele a bajba a beteg s ne gondoljon rá.

Világnézet — tökéletlen szó. Csak akkor van értelme és értéke, ha világ-*magyarázatot*, világ-*megértést* jelent. És aki a modern frazeológia kenetes cikornyáival felcifrázott „világnézetében" nem talál megérthető magyarázatot a halál nagy tényére s ezzel együtt az életére sem, az ne beszéljen világnézetről.

És ebben a tehetetlenségben, ebben a reménytelen evezésben az — örvény felé rejlik a modern világnézet lesujtóan halálos ítélete: ez egy lemondás az élet nagy feladatairól, egy tompán rezignáló meghátrálás az ember tragédiájának erőteljes és győzelmes kifejtése elől. Charon-bárkákon jártok, ti „modern"

emberek (ti a modernség alatt mindig csak modern értéktelenséget értetek!) s a Holtak-szigetének fekete cédrusai komor kegyetlenséggel bólongatnak felétek. Az a ti végcéltok, az a ti hazátok, „ahol semmi rend és ahol örök rémület lakik": a megsemmisülés. Sőt — miszerintünk — félő, hogy annál is rosszabb.

A Charon-sajkások, a lekonyult fejű, halálravált vándorok között — mily ellentét! — vidáman siklik a mi bárkánk. Ó, milyen más evezés ez! Felkendőzött, fellobogózott gondola, benne csupa örökifjúság, csupa jókedv, csupa menyasszony és vőlegény: koszorúval a fejükön, víg dallal az ajkunkon, a Remény napsugarával égrenéző szemünkön — mi nem az örvénybe megyünk, nem a megsemmisülés buta, botor éjszakájába, nem a jégtáblás tengersírok fagyos ölelésébe. Nem, hanem nászútra: mi a Bárány menyegzőjére megyünk, az Ő örök lakomájának megízlelésére. Oda, ahol Ő fogja körülövezni derekát és átmenvén, szolgálni fog nekünk. És követni fogjuk Őt, ahová megy. És bemegyünkŐvele Urunk örömeibe. És letörli szemünkből a könnyet és nem leszen többé éhség és szomjúság, sem fájdalom, sem gyász, sem jajkiáltás, mert az elsők elmúltak. És magához vesz bennünket, hogy ahol Ő van, mi is ott legyünk. És Ő lesz a mi napunk, aki világít nekünk éjjel és nappal. Ő, aki meghalt azért, hogy az Élet halála megölje a Halál életét s a Halál rabjai rabbá tegyék a Halált. S aki azt mondotta nekünk, hogy, ha e világon szorongattatásunk leszen is, bízzunk Őbenne, Ő meggyőzte a világot.

Az örökkévalóság — ez a mi célunk. Mi nem halunk meg, csak a testünk dől össze; mi nem szűnünk meg, csak bajaink némulnak el; mi nem fogunk letűnni, mint a tiszavirág, csak a valóságnak képzelt szappanbuborékok fognak szétpattanni körülöttünk, hogy aztán megkezdődjék a minden képzelt csillogásnál szebb, ragyogóbb, igazabb és élvezetesebb élet: a nap, melynek nincs alkonya...

Örökkévalóság — ó mily érthetetlenül nagy szó vagy te! Igazán igaz vagy? Ó, hisz akkor veled szem-

ben minden elenyészik! Igazán élni, lenni fogok én mindig? Érezni, örülni, boldogulni? Akkor is, amikor régen porrá égett a föld és minden ékessége, amikor kihült minden Nap és elnyugodott minden kozmikus energia? Igazán oly soká maradok meg öntudatommal, énemmel, egyéniségemmel egyetemben, ameddig a Háromszemélyű Igazság meg nem hazudtolja önmagát?

Mérhetetlen idők ti, melyek még előttem álltok! Mérhetetlen gondolat-, vágy- és érzéssokaság, mely szívemet egy örök élet folyamán el fogja tölteni! Mérhetetlen tengere az éveknek melyeken át és örökre átúszik majdan életem, anélkül, hogy végükre érne! S amelyekben boldog leszek, ha Istenemhez most hű maradok, ezernyi-ezerszer inkább, mint ahogy Krözus kincsei és Salamon ékességei boldogíthatnának e földön! Mily bámulatos helyzet: mögöttem oly kevés: egy arasznyi lét; előttem oly sok: egy Istenélettel egymértékű örökkévalóság!

Van-e gondolat, melyre gyakrabban illenék gondolnom, amely érdekesebb, megkapóbb, tartalmasabb, mint örökkévalóságom gondolata? S nem vagyok-e bosszantóan rövidlátó, kicsinyes, gyermekesen meggondolatlan, ha nem gondolok naponta behatóan, elmélyedőn erre az egyetlen nagy, egyetlen óriási tényre: jövőm végtelen érdekeire? Nem vagyok-e az elmebeteggel határosan félszeg és oktalan, ha csak egy percre is feledem, amit Istenem egy negyedórányi — mert csak ennyi az egész élet — hű szolgálatért ígér s ha egy félszempillantásnyi szédületért, egy kis csillogás, egy kis sallang, egy kis vérfelpezsdülés kedvéért odadobom örökkévaló örökségemet? És kiteszem magam a lehetőségnek, hogy örökké szenvedjek, örökké keseregjek könnyelműségemen, kétségbeesve az örökkétartó megtorlás gyötrelmei között, amiért a sok mellékes miatt feledtem az egyetlen fontost, az egyetlen szükségest?

Ime, a nagy gondolatok, melyeket homlokomra ír az Egyház, midőn hamvazószerdán hamuval hinti meg azt. Milyen büszke, merész szóval teszi: „Memento

homo, quia... in pulverem reverteris." A kereszténység az a nagy eszme, mely megtanít bátran nézni szembe a halállal. A világnézetek diadala, mely nem ijed meg az anyag enyészetétől, mert túléli azt. A halál nekünk, keresztényeknek csak tanító, csak intőoszlop, csak átmeneti fejezet örökkétartó életünk rohanó, de soha meg nem szűnő éveinek könyvében. Mások félnek tőle s elrejtőznek a gondolata elől. Mi nem félünk tőle, ellenkezőleg reménylünk tőle s iparkodunk úgy élni, hogy félnivalónk sohase legyen miatta. Hogyha majd eljön, hozza meg nekünk is az örök virágzást, az örök tavaszt és örök alleluját.

Ez a mi „diadalmas világnézetünk" nagyszerű komolysága; ezért glóriás nálunk a töredelem ideje, ezért hangzik fel a nagyböjt végén a húsvéti alleluja.

Keresztények sírjatok!

Gondolatok a nagyböjtről, a magyar katolikusok helyzetéről s a jövendőről.

Bús magyarok, keresztények, jöjjetek el az Isten házába s azzal a régi áhítattal, melyben benn rezeg 900 év fájdalma, gondja, hite és bizodalma, zengjétek a böjti himnuszt, indítsátok egymást komoly magábaszállásra, bűnbánatos Istenhez-térésre; zengjétek a siralmi éneket: *„Keresztények, sírjatok!"*

Sírjatok a fájdalmak Emberén, a jóságoson, az irgalmas-szívűn, a legjobbon és legszentebben az emberek fiai között, akit hitetlenség és önzés, irígység és vakság a keresztre vert, akit azok adtak halálba, akiket megváltani jött, aki övéi közé jött s övéi őt be nem fogadják.

Sírjatok a lelkek Szeretőjén, akit hűtlen szerelmesei hóhérkezekre adtak, akinek átütötték kezét és lábát s megszámolták minden csontját, aki Atyja fiainak házában szenvedett gyalázatot, megköpetést és kínhalált. Sirassuk őt, mint ahogy az egyszülött fiút szokás, sirassuk, mint első és legkiválóbb Testvérünket, sirassuk őt, mert vakok voltunk és hálátlanok, s

akikhez mindnyájunknak a legnagyobb szeretettel, a legodaadóbb imádattal kellett volna járulnunk, akit ujjongva kellett volna karjainkra emelnünk, azt meggyilkoltuk, félreismertük, kitaszítottuk magunk közül. Sírj, Isten-gyilkos föld; sírj, üdvödet bitóra hajtó emberiség!

És mégis, ne őrajta siránkozzatok! Ő felemelt fővel, öntudatosan és szabadon ment a halálba és sokkal nagyobb, hogysem a mi könnyeinkre rászorulna! Ő maga arra intette a siránkozó asszonyokat, hogy „ne őrajta siránkozzanak, hanem sírjanak inkább magukon és gyermekeiken". Sirassák, hogy oly elvakultak voltak s oly rút hálátlansággal és esztelenséggel utasították vissza azt, aki leginkább üdvükre válhatott.

*

Máig sem változott meg az emberiség. Ma sem ismeri fel tisztán, kicsoda neki Krisztus, és miért volna érdemes minden erőnkkel, társadalmi életünk egész berendezésével az ő elveinek talajára állanunk. Világháború marcangol bennünket, hull a könny s a vér patakokban, de azért egy jottányit sem akarunk tanulni a Mester szavaiból, amelyekből béke, szeretet és jólét árad; nem akarjuk, hogy ő uralkodjék fölöttünk. Inkább viseljük a nyomorúságot, a saját rosszaságunk és tehetetlenségünk közvetkezményeit, csak őt, az ő kristálytiszta evangéliumát, az ő boldogító kormánypálcáját ne kelljen elfogadnunk, elismernünk magunk fölött.

S mi keresztény magyarok, nem érdemeljük-e meg szintén, hogy vád emelkedjék ellenünk; vád, amelyet könnyek árjának kellene követni? Nem állunk-e mi is siralmas helyzetben, amelybe saját tunyaságunk és restségünk vert bennünket s melyből csak úgy szabadulhatnánk meg, ha teljes erőnkből visszatérnénk Jézus keresztjéhez s újra igazában keresztényekké lennénk?

Mily szégyen az, hogy azt a nagy apai örökséget,

mely 900 év óta nemzedékről-nemzedékre szállt, keresztény hitünket, katolikus vallásunkat nem tudjuk megőrizni, nem tudjuk megvédelmezni jöttment gúnyolódókkal, a kereszt ellenségeivel szemben! Mily szégyen, hogy minden romboló irányzat erősen és öntudatosan szervezi követőit, egyedül a magyar katolicizmus veszít folytonosan tért és öntudatos híveket.

Mily szomorú, hogy aránylag oly kevés köztünk az igazi, lángoló hitélet; hogy saját iskoláinkból oly kevés igazi hitvalló, igazi öntudatos katolikus kerül ki, hogy nagy vagyonunkkal, történeti érdemeinkkel, intézményeinkkel aránylag csak oly kevés fejlődésre tudjuk elvezetni Krisztus országát, a katolikus Anyaszentegyházát a Szent István országában. Mert ha van is sok élő hit és sok vallásos lelkület a szívekben, főleg az egyszerű magyar népben, nagy kérdés, hogy a vallásosság nem elmúlt idők maradványa-e, melyben kevés érdeme van a jelennek? S nem megyünk-e a lejtőn folytonosan lefelé, amidőn a jövő életet irányító nagy életnyilvánulásokban, az irodalom, sajtó, ipar, kereskedelem, politika vezetésében csaknem teljesen leszorulunk s a vezetést idegen és megbízhatatlan elemek kezeire hagyjuk?

Keresztények, sírjatok! Sirassátok azt az aratást, melyet a lelkek országában napról-napra tart a bűn, a romlás, a kárhozat. Lámpással kell azt az ifjút, azt a fiatalembert megkeresnünk, aki egész ifjúságát tisztán, Istennek tetsző, keresztény módon éli át, aki soha súlyos bűnnel meg nem bántja az Istent! Lámpással kell megkeresnünk azt a családot, melyben az Isten törvényei szerint rendeznek be mindent; ahol a földi jólét biztosítása mellett az összes családtagok lelki és örök boldogulásának feltételeiről is gondoskodnak, ahol a legfőbb gond nem a mindennapi táplálék, a kényelem, a rang, az előrejutás, hanem ama kincsek keresése, melyeket egyedül nem lop el tolvaj és rabló s nem emészt meg rozsda és moly.

S akik különösen hivatva volnának Isten kertjét

gondozni: mennyire felelnek meg nagy hivatásuknak azok? Nem kell-e siratnunk gyakran azok lelki keménységét is, akikre Jézus a lelkek gondozását bármily értelemben bízta? Hány ezer lélek megy tönkre rossz nevelők, rossz tanítók és tanárok, nem ritkán rossz pásztorok miatt is!

A háború után nagy átalakulásokra vár mindenki. Isten adja, hogy ezek az átalakulások ne rosszra, hanem jobbra vigyék az ország sorsát. De ha van átalakulás, amelyre szükség van s amelyet jogosnak kell tartanunk, mindenesetre a lelkek országának átalakulása az, a nagy vallási reform, az alvók felébresztése, a félénkek és gyávák megerősödése, az ingadozók megszilárdulása, a betegek meggyógyulása, a lelki halottak új életre támasztása.

Tűzlelkek, apostolok, kongreganisták kellenek ennek az országnak. Szívek, melyeket át- és átfűtött az Úr Jézus szeretete, a hit és szeretet lángja; a bátorságé és bizalomé; lelkek, akiknek egy az álmuk, a vágyuk, a boldogságuk: lelkeket menteni s az Úr Jézushoz vezetni, eltorlaszolni az utat, mely Krisztus szerint a kárhozatra visz s tágranyitni az üdvösség kapuját.

Lelkek, akik magukon tanulták ki a tiszta élet, a keresztény erkölcs, az ima, a lelki élet gyönyöreit s lelkesen sietnek másoknak is osztogatni a kincsekből, melyeknek birtoka oly boldoggá teszi őket. Lelkek, akik az Úr Jézus fényével, melegével szeretnék besugározni, behinteni, bearanyozni a világot!

Lesznek-e ilyen lelkek köztetek, kedves kongreganisták? Ránevel-e benneteket az Úr Jézus szeretete, hogy lelkes apostolai legyetek az elhanyagolt, elfeledett, sokszor szinte el is temetett katolikus ügynek?

Ó, ragadjátok meg az alkalmakat, a kegyelem hívó szózatára álljatok munkába serényen! Ha mindenütt felvirágzik a kongreganista apostolkodás, akkor kevesebb lesz a rom a lelkek országában, több lesz a napfény, a virág, az újjászületés és élet, és akkor nem kell soká sírnia önmagán a magyar kereszténységnek!

Nagyböjti eszmék.

Szegeden éppen annyi ember lakik, amennyi embert 24 órán belül elvisz a földről a halál. Az emberek siralomházi rabok; nem tudják mikor, de tudják, hogy előbb-utóbb rajtuk is végrehajtják a halálos ítéletet. Az emberek mégis kacagnak, nevetnek, dehogy gondolnak a holnaputánra; úgy élnek, mintha örökre itt kellene maradniok a földön.

Nemcsak! Azt még megértem valahogyan, hogy a pillanatokért élő rövidlátó ember elfeledkezik a voltaképpeni rendeltetéséről. Megértem, hogy a pillanat mámora, a gondok szövedéke, az élvezetek muzsikája feledteti vele az enyészet nagy törvényét s a felsőbbrendű, e világontúli rendeltetést. Megértvén, hogy a gyarlóság úrrá lesz az ész szaván, a szenvedély a megfontolásén, az álom a valón. Amit azonban nehéz megérteni: vannak emberek, sőt egész irányok és iskolák, amelyek a feledésből egyenesen a tagadásba mennek át s mint valami rém, valami veszély, valami ellenség ellen, úgy küzdenek a hit álláspontja ellen, amely a muló életen túl is hisz az ember tovalétezésében, magasabb, maradandóbb rendeltetésében.

Azt hinné az ember s ez volna a józan, logikus feltevés, hogy aki már maga gyenge arra, hogy higgyen, legalább ne állja útját azoknak, akik hisznek és hinni akarnak. Ha már őmaga nem tud a hit szárnyán magasabb életrégiókba emelkedni, legalább álljon félre szent irígységgel azok mellől, akik az élet egyetlen maradandó értékét a hitben látják. Nem! Ők tűzzel-vassal, agitációval, gúnnyal, irodalommal, sajtóval, pártalakítással s világszervezetekkel harcolnak azok ellen, akik azt a szörnyű merényletet követik el az emberi nem ellen, hogy hisznek s vallásosan élnek.

Olyan ez, mintha a vakok összeesküdnének a látók ellen, a betegek az egészségesek ellen, a süketek a hallók ellen. Ha már ők betegek, hadd legyen beteg más is! Ha már ők vakok és süketek, más ne lehessen

látó, halló és egészséges. Ha már ők leprásak, más is legyen kénytelen magába ojtatni a leprát!

S micsoda szenvedélyességgel, mekkora erőfeszítéssel folyik ez a harc, a hitetlenség harca a hit ellen! Mennyi ébersége, mennyi ügyeskedés, milyen fáradhatatlan munkálkodás jellemzi a tagadás táborait, akár Oroszország hivatalos, állami istentagadó-propagandáját nézzük, akár a mexikói véres egyházüldözést, akár a szabadkőművesség, akár a szabadgondolkodás, akár a vörös szocialista izgatás vallásháborúit tekintjük. Mennyire meg tudták hódítani a sajtót, az irodalmat, a mozivásznat ,a színpadot, a munkásmozgalmakat, számos országban az egyetemeket s az egész iskolarendszert! Mily ügyesen hajtották végre a történelemtanítást, hamis jelszavak lanszirozását, a közgazdasági életnek a liberális doktrinák jármába szegődtetését! Egész hatalmas vérrendszert építettek ki az istenhit s a vallásos kereszténység letiprására s főleg a katolikus egyháznak, a hitetlenség emez egyetlen komoly és következetes ellenfelének leigázására!

Ez a helyzet a hit vallóit és védelmezőit szintén harcra védekező harcra kényszeríti. A vallás maga nem harc, hanem béke, nem kifelé hadakozás, hanem belső élmény; azonban amikor ily elkeseredett támadásoknak kerül a középpontjába, természetes, hogy neki is védekeznie, küzdenie kell.

Európa keresztény népei sokáig nézték tétlenül ezt a harcot. A mult századot a hitközöny jellemezte. Ma ez, hála Isten, megváltozott. Ma olyan nagyfokú vallási ébredésnek vagyunk tanui világszerte, aminőt 30 évvel ezelőtt sokan nem is tartottak volna lehetségesnek. Legelsőrendű írók, költők, bölcselők, nemzetgazdászok, természettudósok vallják, hogy hit nélkül, Isten nélkül, katolicizmus nélkül az életnek nincs értelme s Nyugat pusztulása elkerülhetetlen. Papinik, Chesterton-ok, Paul Claudel-ek jönnek vissza hozzánk s mea culpá-t zengenek régebbi tévelygéseikért. Ma a zseni-konverziók századát éljük.

Hazánk szintén nem maradt el ebből az ébredésből. Itt is nagy változás ment végbe a szellemek világában félévszázad óta. A hitetlenség jelszavai elkopnak, a szabadgondolatos frazeológia elveszti varázsát; az emberek, mintha lázálomból józanodnának magukhoz, revideálják a liberálizmus által beléjük szuggerált nagyhangú, de tartalmatlan, sivár és életképtelen elveket. Nagyböjtje van a világnak, amikor végre magába száll, bűnbánatot tart, mea culpá-t mond s lerázza fejéről a hosszú farsangi bohócok csörgősipkáit.

Úgy helyes. Mert csak a nagyböjt hozza meg a húsvétet, a magábaszállás hozza közelebb az agyonsanyargatott emberiség lelkében a feltámadás glóriás ünnepét!

A táborhegyi Krisztus-arc.

Nagyböjt hangulatában mit is keres ez az evangélium? Bizonnyal van ennek is igen mélységes oka és azt szimbolizálja elénk, hogy nekünk a vezeklés és a megpróbáltatások borújában is meg kell őrizni a lelki örömöt, a reményből fakadót. Nem szabad tehát a bajokban, a ránk zúduló szenvedésekben, a társadalmi elhagyottságokban, a kínokban és megnemértésben elvesztenünk magunkat. Nem szabad kétségbeesnünk, hanem hinni kell egy sokkal magasabb világban, egy sokkal szeretőbb szemben, amely csak mireánk vigyáz s csak minket figyel.

Bizonnyal azt is mutatja ez az evangélium éppen ilyenkor, hogy a borúban, az élet nagyböjtjében *hová* kell fordulnunk vigaszért és erőért. Mert hiszen épp ez az, amit nem tud a magárahagyott, kapkodó ember. Tudja, hogy kellene öröm és derű és bízó optimizmus, de nem tudja, *honnan* szerezze meg azt, merre forduljon.

Krisztusnál lelhetjük meg ezt derűsítő és reménytkeltő erőt.

Krisztus-arc! Ahol felvillan és a szenvedőre rávilágít, hogy felderül az arc és a lélek! „Uram, jó

nekünk itt lenni!" Hány iránytalanul vergődő tapasztalta ezt! Hány megtévedt, hány kísértett, hány szenvedő!

De hány van, aki nem tapasztalta ezt! Aki nem is tudja, hogy van ilyen Arc és nem is sejti, hogy pedig az őt is várja! Sokan azt hiszik, hogy lehetetlen, hogy *mindenkire* ráessen ennek a Krisztus-arcnak a fénye. Pedig nincs igazuk! Jézus Krisztus itt van ugyanis, mint a Nap, állandóan itt világol felettünk a fénye, csak a felhők itt — mesterségesek és elgátolják a fény keresztülhatolását — mifelénk, a mi árva és didergő, meghajszolt és megkínzott lelkünkbe.

Mik ezek a mesterséges felhők köztünk és Jézus Krisztus közt? Nagyon sok van belőlük. Az előítéletek, amelyeket egy-egy „tudományos" könyv vagy regény, egy-egy elejtett papellenes pletyka, vagy egyházellenes rágalom, egy-egy meggondolatlan tréfa és élcelődés hozott közénk és Jézus közé. Itt vannak azután az ellenszenvek, amelyeket esetleg már családi körünkből és a barátaink beszélgetéseiből, a szomszédok és a keresztényteleni ujságok szítanak fel bennünk, pedig voltaképpen ezekért *mi* vagyunk a felelősek. A bűnök és a bűnözés miatt velejáró eltompultság és a rá nem gondolás Jézusra és az ő parancsaira, mind-mind sűrűn gátló felhő abban, hogy ez a Krisztus-arc ne tudjon irányt mutatni és derűt sugározni felénk. Ime, rajtunk áll, hogy sorsunk jobbra forduljon!

Két fontos mozzanat kínál most jobbrafordulást tőlünk. Az egyik a nagy misszió, a nagy lelkigyakorlatozás és a városi és képviselőválasztások.

1. Népmisszió, hithirdetés, lelkigyakorlat — mind-mind lelki fürdő, a mai léleknek igazi Bethesda-tava, melyből üdén, egészségesen száll ki az ember. A templomokban tartott népmisszió mind azért van, hogy a lelkeket a jobb irányba fordítsa Jézus felé. Lelki szanatórium ez valósággal, ahol szanálják, meggyógyítják a lélek mai nyavalyáit. Igazi damaszkuszi út, ahol a mai Saulok megtérnek Jézushoz, akit addig

üldöztek életmódjukkal, de nagyon sokszor szavaikkal, tetteikkel is.

Vagy, ha úgy tetszik, a népmisszió — Táborhegye. A hit erősítője, a remény, az erkölcs és a szeretet igazi felszítója. A szent önbizalomnak, a magábaszállásnak, a rendcsinálásnak ideje és alkalma. Nagy kár, hogy most épp a képviselőválasztások is ebbe az időbe esnek, de agitálnunk kell a népmissziók mellett, hogy minél többen térjenek erre a damaszkuszi útra, minél többen lássák meg a rájuk mosolygó Krisztus-arcot, amely annyi bajt oszlat, annyi boldogságot nyujt.

A népmissziókná nem szabad irígyeknek lennünk, nem szabad hagyni megülni magunkon azt az érzést, hogy csak én megyek el arra, de a szomszédom, a barátom, a rokonom ne menjen el oda. Nem szabad elsorvadni hagyni Krisztus terveit, amelyek az én közreműködésemet várják csak. Nagy lélekkel minél többet el kell hoznunk ide, hiszen a szeretet nem kapzsi, hanem túláradó és szerfölött adakozó.

2. A választások (képviselő, városi) is szóba kerülnek a szószéken. Vajjon, mi köze ennek a vallásho — kérdi akárhány katolikus.

Igaz, *a vallás és a politika* két különböző dolog, de ebből még egyáltalán nem következik, hogy nincs *közük* egymáshoz, mint a Napnak a Földhöz. Nem következik, hogy a választásokban ne lássuk meg a vallásunk kötelességeit és egyáltalában nem következik, hogy a politikában ne lássuk meg vallásunk parancsainak érvényesülését és ne legyünk vallásunk kötelességeinek szorgalmazói a politikában is. Érdekes, hogy miért nem vonják le a következtetést fordítva is! *Miért nem hirdetik, hogy az állam pedig szintén ne szóljon bele az Egyház ügyeibe?!* Igenis, kell *kapcsolatának* lennie a politikának és vallásnak. Nálunk az ország Hercegprímása egyúttal a legelső közjogi méltóság is: ő az ország első zászlósura. Ez példa előttünk.

Nézzük meg közelebbről, mik az *okai* ennek a kapcsolatnak a politika és a vallás közt.

a) Isten az államnak is Ura, nem lehet Őt bizony onnan kirekeszteni! Nem lehet azt mondani az Isten felé: a vallásban parancsolhatsz, itt azonban nem. Hiszen itt, az állam, a nemzet életében is érvényesek az Ő törvényei, az örök törvények. Jól meg kell fontolni, hogy semmiféle nagyhatalom, semmiféle milliós lélekszámú és fegyveresen felszerelt állam sem hozhat törvényeket a természeti törvények és Isten törvényei ellenében. Nem kodifikálhatja egyetlen állam sem azt például, hogy nem szabad tisztelni a szülőket, vagy hogy szabad lopni, vagy szabad erkölcstelenséget űzni, vagy hogy nem szabad imádkozni. De nem hozhat törvényt a tételes törvények ellenében sem! Így tehát nem hozhat tilalmazó törvényeket arra, hogy az egyházüldözést megparancsolja, nem tilalmazhatja az Egyháznak jogát a neveléshez és a gyermekek, felnőttek tanításához.

Az államnak azonfelül teljesen igazodnia kell a szociális igazságossághoz is. Azon kell lennie, hogy mindenki megélhessen, családot alapíthasson, gyermekeket nevelhessen stb. Hiszen ezeknél a kérdéseknél látszik meg, hogy az államunk közeledik-e a bolsevizmusnak ilyen vagy olyan formájához, vagy emberhez méltó állammá lesz-e.

Ime, mily nagy lelkiismereti kérdés tehát, hogy olyanokat válasszunk képviselőknek, akik nem vallásellenesek, hanem épp ellenkezőleg, vallásvédők, erkölcsi életük tiszta, szociális emberszeretettel telvék. Magára vessen aztán az, aki nem teszi ezt...

b) Látnia kell minden okos embernek, hogy bár az állam is meg az Egyház is két hatalom, de egymással *állandó kapcsolatban* vannak. Hiszen ugyanazok az *emberek szerepelnek* itt is meg ott is. Ugyanazok az emberek tagjai az Egyháznak is, meg adófizető polgárai az államnak is. Ugyanazok az *ügyek* foglalkoztatják az Egyházat is meg az államot is: mindkét helyen állami és vallási vonatkozásai vannak az emberek ügyesbajos dolgainak. A házasság szentség, de gyermekek és vagyoni kérdések miatt az állammal

szoros vonatkozásban áll. És fordítva: a házasságnak vagyoni és gyermekekre vonatkozó vonatkozása miatt az állam hatásköre is kiterjed e téren rá, ám nem szabad a szentségi részébe is beleavatkoznia és a házasfelek lelkiismereti életét kínoznia.

Nem harcnak kell tehát dúlnia e két hatalom közt, hanem *békés megértés* alapján kell együttműködniök a vallási és állami törvényeknek az emberek földi boldogulásán is.

Olyanokat kell tehát képviselőnkül megválasztanunk, akik ezeket a dolgokat így érzik és így fognak dolgozni a törvényhozásnál. Hogyan képviselheti a mi nézeteinket egy vallástalan, vagy színleg keresztény képviselő? Lám, mily meggondolandó ez a kérdés!

c) Az Egyháznak és az államnak egyaránt érdeke a *békés együttműködés.*

Az *Egyháznak* azért, hogy szabadon éljen és respektálják, tiszteletben tartsák a jogait. Melyek ezek a jogok? A vallásos nevelés, a vallásos iskola jogai, a házassági kérdések és a szociális szempontok érvényesülésének jogai.

Az *államnak* még kétszeresen fontos ez a békés együttműködés. Hiszen az Egyház és ez a békés együttműködés védi meg az állam legmélyebb alapjait. Az Egyház *őrködik* a jog, a tekintély, a lelkiismeretesség, az erkölcs és a társadalmi szeretet, az önfeláldozás és a családvédelem, a hazaszeretet és a becsület megbecsülésének alapvető védelme és ránevelése, sőt kitermelése fölött. Mert ezeket ugyan egyetlen pusztán állami törvény sem írhatja elő és egyetlen csendőr sem kényszerítheti ránk, ha a vallás nem írná elő és nem ápolná komolyan. Az Egyház *neveli* tehát a jó polgárokat. Az *apákat,* akik teljesítik kötelességüket a családjukkal szemben s így nem pusztul ki az ország. Ez neveli a jó *vezetőket* az államnak. A becsületes és önfeláldozó orvosokat, akik tudásukat nem a kis állampolgárok, a magzatok kiirtására és lanyhaságuk folytán nem a betegek elpusztulására használják fel, hanem az ország, a nemzet javára.

A lelkiismeretes jegyzőket, akik a néppel törődnek is, nemcsak aktákat intéznek el, hanem népük irányítója és védelmezője. Az adófizető polgárokat, hogy teljesítsék fej- és véradójukat is hazájukért...

Tábor hegye! A magyar haza is legyen egy sátorrá, táborhegyi sátorrá, melyet Péter apostol, az első pápa készített, ahol mi magyarok, a történelem nagy szenvedő és árva népe is Krisztussal lakunk és az ő arca ránk is mosolyog!

Ezerkilencszáz éve.

Ezerkilencszáz éve, hogy meghalt valaki. A szégyen és gyötrelem fáján, kivetetten, megtagadottan, emberileg megsemmisülten. Munkája, alkotása láthatólag romokban hevert. Műve nem teljesedett be, ígéretei valótlanoknak mutatkoztak. Két ókori hatalom, a cézárok vasökle s az erkölcsi kultúra javát hordozó zsidóság fogott kezet az ő keresztfája alatt. Izgató, ábrándozó, rajongó, népámító volt a neve; veszedelmes népvezér, akit a közérdek és közbiztonság érdekében el kellett tenni láb alól. Ezért kellett vérének folynia.

A vére kifolyt s ennek a véres áldozatnak ünnepét üljük most 1900-adszor. Azóta persze nagyot fordult a világ s az Istenember kiömlő vére nyomában új nép sarjadt s új ország, a megváltottaké. Az élet új értelmet kapott, az erkölcs új erőforrást, a remény új távlatokat, a szeretet mindennél méltóbb tárgyat. Azóta, hogy Jézus a kereszten meghalt, vannak újjászületett emberek, Isten gyermekei, tiszták és szelídek, alázatosak és erősek, bátrak és hívek, nemesek és önfeláldozók. Vannak szegények, akik nem zúgolódnak és szenvedők, akik nem esnek kétségbe. Vannak hősei az önzetlen jótékonyságnak, a szűzességnek, a vértanuságnak, az apostoli buzgóságnak. Azóta vannak szentek és angyalok a földön. És azóta érdemes élni, érdemes az élet magasabb értelmét kutatni, a természetfelettiségben legfőbb örömöt találni, a végtelenségért mindent feláldozni.

Ezerkilencszáz éves nemcsak a megváltói halál, hanem a feltámadás is, a kínhalálából felkelt Üdvözítő diadala a halálon. Azóta mi is bizodalommal nézünk a legborzasztóbb emberi sors: az elmúlás elé s benne nem elmúlást látunk, hanem új élethajnal hasadását. Azóta a halál elvesztette számunkra rettenetességét s a boldog örök élet diadalkapujává magasztosult. Azóta sírjainkon is ott ragyog a kereszt: az enyészeten való győzedelmeskedés szimboluma.

Az ezerkilencszáz éven át, amely Jézus megváltó halála óta eltelt, az emberiség nagyon különbözőképpen viselkedett ezzel a legnagyobb és legközéppontibb világtörténeti ténnyel s annak következményeivel szemben. Mindig voltak, ma is vannak, akik nem értik meg, akik a hitetlenség és közöny poshadt érzéketlenségével mennek el mellette. Voltak s ma is vannak, akik elméletben elismerik a megváltás tényének nagyszerűségét, de a gyakorlatban nem szeretnek ennek az elismerésnek kifejezést adni. Az emberiségnek kétharmad része sajnos, még ma is pogány, még ma sem részesült a krisztusi áldozat kincseiben. De még a meglevő egyharmadnak is jelentékeny része merő papiroskeresztény, aki nem látszik átérezni a fenséges hivatást, amely a kereszténnyé-lételben rejlik. Nem büszke rá, nem örül neki, nem tartja az élet legfőbb értékének, nem él szerinte. Rengeteg még az apostoli tennivaló, hogy valamennyit ráébresszük az élet legnagyobb kincsének megbecsülésére s annak az életútnak szépségére, amelyet Krisztus követésének, kereszténységnek nevezünk.

Húsvét előestéjén a hagyományos feltámadási körmeneteken örvendve visszük ki Krisztus szent testét a templom körül az utcára, a terekre, mint akik az egész világ előtt hajlandók vagyunk megvallani benne való örvendő hitünket. Ez a húsvéti körmenet szimbólum, annyira az, hogy vallásüldöző kormányok, mint most a Spanyolországon uralkodó kisebbség, első helyen ezeket a körmeneteket sietnek betiltani; szimboluma ez a körmenet annak az akaratnak, hogy Krisztust

nemcsak a templomok, hanem az élet s a társadalom királyává is megtegyük, illetve Krisztusnak erre való jogait elismerjük és hangoztassuk. Bár lenne ez a feltámadási körmenet élő szinvallás valamennyiünknél, akik benne résztveszünk: vallomás arról, hogy mi Krisztust igenis királlyá akarjuk tenni, királyként elismertetni, kultúránk, szociális életünk, közéletünk, törvényhozásunk, családjaink, gyermekeink, jövőnk királyaként. S hogy dolgozni akarunk érte, hogy megváltói halála ne legyen hiába, vért izzadása, szomjazása, utolsó szózatának a keresztről világba-kiáltása visszhangra találjon s meghódítson minden jóakaratú szívet.

A szent év csak akkor lesz szentté, ha mindnyájan azzá tesszük; ha hitünk új lobogásával, Jézus-szeretetünk új felszításával, apostoli tettvágyunk új nekibuzdulásával határponttá alakítjuk a mult tunyasága s a jövő lendülete, az ingadozás és Krisztus-tagadások multja s az elszánt Krisztus-bajnokság friss, hódító akarata között!

Húsvét.

Konvenció, hogy húsvétra feltámadási cikkeket írnak a lapok valamennyien. Beszélnek újjáéledésről, eltemetett, erőszakkal megölt eszmék diadaláról, örök fiatalságról és sírjából kikelő életről — a sekélyes racionalizmus ismert denaturalizáló modorában.

Élesztenek, támasztanak mindent és mindenkit; csak egyet nem: azt, aki persze nem is szorul rá az ő feltámasztásukra: a feltámadott Krisztust. Nem csodálatos-e, hogy az a kultúra, mely minden porcikájában, még húsvéti hírlapszámainak alaptónusában is az Ő nagy gondolataiból él, annyira siet feledni, kinullázni, holtnak tekinteni Őt, a nagy Élőt, a Halál eleven megölőjét s a világ Életrekeltőjét? A nagy tények, melyeken az Ő feltámadásának hite nyugszik, nem dőltek meg máig. A kútforrásokkal szemben, melyekből élete, halála s újjáéledésének bizonyossága csörgedezik, a

historiko-kritikus kutatás kételye meghátrálni kényszerült s fölöttük egy Harnack lengeti a „tradíció" igazvoltának zászlaját.

A kereszténység létrejöttét megmagyarázni a nagy csoda nélkül ma is époly lélektani s történelmi lehetetlenség, mint valaha. S a blazirtság mégsem hisz és azért tereli át a beszédet húsvét reggelén közgazdasági meg politikai, meg népjogi s az ég tudja még miféle feltámadásokra, csakhogy ne kelljen észrevennie a kétszerkettőt.

Ti hivők, az élet nagy hitvallásának, a kereszténységnek hivői, ti bátrak és nyilttekintetűek: csüggedetlenül tovább! Munkátok, felvilágosító szavatok, példaadástok terjessze egyre a feltámadás hitét, hivők feltámadását, az új életet, reményeink, síron túli, örök bizodalmaink jogosultságát. Krisztus él — nem az álmok és regék országában, hanem az elevenek, a valóságok, az örök életben örvendezők között. S azoknak, akik örök életre születtek, vele együtt kell élniök, érvényesülniök, győzniök s örökre diadalmaskodniok.

Kitartás! Az élők serege egyre nő. Számos naimi ifjú, számos Lázár és számos Jairus-leánya csatlakozik hozzájuk egyre-másra és nem lehet messze az az idő, amikor az enyészet kultuszába fult világ közepén ismét a mi világnézetünk fog állni: az el nem múlás, az élet, a síron és gyászon is túlemelkedő örök feltámadás világnézete.

Húsvét a világháborúban.

Mint mikor az orcheszter tompított hangszereken játszik, úgy fog hangzani az idén a mi ajkunkról is a húsvéti örömdal; az alleluják boldog zengésébe bele fog csuklani a torkunk s miközben az Üdvözítő feltámadásán és dicsőségén örülünk, sírni fogunk azokért, akik még mindig — most már oly régóta — állják a szelet és a havat, harcra és halálra készen „pro patria".

A világháború még egyre tart s követeli áldoza-

tait. Nincs már tán egyetlen ember ebben a hazában, aki legalább egy, sőt több kedves rokonáért vagy ismerőseért ne reszketne. Bizony ilyenkor a jó Isten sem veszi zokon, ha csak csendes, tompított örömmel gondolunk húsvét ünnepén arra, hogy hiszen most örvendeznünk, allelujáznunk kellene s ünnepi örömünket is csak könnyezve élvezzük.

Nekünk azonban, Krisztus híveinek s a Boldogasszony követőinek, ez a sírva-vigadás mély tanulságú szimbolum egyszersmind. A húsvét a feltámadás, a végleges béke és végső diadal ünnepe: de nekünk itt a földön csak mint távoli, végső célt szabad ünnepelnünk a feltámadást, a békét és diadalt. A húsvét csak eszünkbe juttatja, hogy miként Krisztus a szenvedései után, úgy majd egykor mi is el fogjuk érni a boldog végállomást; de élvezni ezt a boldog célhozérést: ez nem adatott meg nekünk itt e földön. Ellenkezőleg földi életünk csak keresztút és golgotajárás, melyben az öröm is csak a remény öröme; kereszthordozás és kínszenvedés, melynek bérét majd csak odatúl élvezhetjük igazán.

A jó kongreganista mindig örül és mindig jókedvű; de ez az öröm és jókedv nem zárja ki, sőt ellenkezőleg: feltételezi a keresztény önmegtagadás folytonos gyakorlatát. A vallásos ember kedélye a legderültebb és legmegnyugodottabb, de e megnyugvás és derű éppen abból a béketűrő, lemondani tudó keresztény lelkületből fakad, mely az élet keresztjeitől meg nem ijed s híven kitart az Ecce homo-ideál utánzásának s kialakításának munkájában. Nekünk, a kereszthordozó Krisztus s a fájdalmas Anya követőinek is vannak örömeink, de ezek nem azok a zajos, ideges, önfeledett, viharos örömök, melyeket az élet élvezeteinek habzsolása nyujt, hanem az élet nagy feladatainak megértéséből s elfogadásából, a kötelességek komoly teljesítéséből s a túlvilági bizalomból fakadó, meghiggadt keresztény életfilozófiának megbékélődése, megnyugvása, derűje és mosolygása.

De tegyük hozzá azt is, hogy *ez* az öröm, ez a

csendes, higgadt, sírva-mosolygó, kereszthordozó öröm a *legigazibb* és *legtisztább* öröm, ami e földön létezik. Az a zajos örvendezés nem *tiszta* öröm, mert belévegyül a bizonytalanság, a csak mesterségesen s időlegesen leplezett félelem és nyugtalanság érzete; belésír a földiekkel kielégíthetetlen lélek jelszava a biztos és maradandó örömök után; és nem *igazi* öröm, épp azért, mert csak önámításon, szembehúnyáson, valótlan beállításokon, az érzékek csalfa játékán alapul. A mi örömünk tiszta, mert lelkiismeretfurdalás nélküli s mert nem kíséri az aggodalom, hogy: mi lesz, ha majd a halál kaszája végigsuhint földi reményeinken? És *igazi*, a legigazibb, mert az egyetlen biztos örömforrásból, a Boldogság őspatakjából: az Isten szeretetéből táplálkozik s indítóoka és tárgya ugyanaz, mint ami az üdvözültek örök ujjongásának és örvendezésének lesz forrása.

Örüljetek, kongreganista testvérek, örüljetek a húsvétnak az 1915-iki borzalomév közepén is! Örüljetek a feltámadt Krisztus dicsőségének s a mi egykori dicső feltámadásunknak a világháború vérpatakjai között is! Hisz ez az öröm nem a jelen életre vonatkozik, hanem arra a másikra, melyben „le fogja törölni az Úr a könnyeket az ő szemeikről és nem lesz többé fájdalom, sem gyász, sem jajveszékelés, sem semmiféle szenvedés". S mennél fájdalmasabb a jelen, annál jobban örüljetek az örök jövőnek, melyet nem az emberi kultúra, nem a gépfegyverek és ágyúütegek ezrei, nem a humanizmus, nem a filozófia, nem a diplomácia, hanem egyesegyedül a golgotai Győző biztosít nekünk!

Alleluja, örvendezzünk: Krisztus Jézus feltámadt!

A boldogság városa.

Feltámadásra zúgtak a harangok. A hosszú tél rideg borúját elűzte a szokatlanul meleg, csaknem nyári napfény s a kis templomunkból gyönyörű ünnepi díszben fordul ki a feltámadási menet a templom előtti

térre. Férfiak vitték a baldachint, piros- és fehérruhás ministránsok a lámpákat, komoly fehérkaringes papok mentek a Szentség előtt s a diákonusok tömjénfüsttel felhőzték az utat, melyen a Legszentebb jött. Körös-körül pedig sorfalat állt a nép, azaz hogy nem állt, hanem térdelt; mélységes hit ömlött el az arcokon, szeretet és vágy Az után, aki feltámadott s nekünk is feltámadást ígért. Fehérruhás leányok csapata, mellükön színes szalagon a Mária-érem, haladt a menetben legelől, ahogy már Dávid zengte: „Elhozzák a Királynak a szűzeket köréje, elhozzák őket örvendezésben és vigasságban a Király templomába". És felzúgott a szenvedéstől, gondtól fáradtak ajakán az ének: „Feltámadt Krisztus e napon — hogy az ember vigadozzon — alleluja, allelujal"

Letérdeltem én is az utca kövére s lelkem ittaszítta magába az áhítat forrásának legtisztább vizeit S ahogy a menet előttem elhaladt s a csengetyű szavára felemeltem fejem s pillantásom odaért a napfényben csillogó aranyos szentségtartó drága üvegére s az üveg mögött arra a legrágább kincsre, amelyet ez a picinyke fehérség a mi hivő lelkünk számára magában rejt, egyszer csak mintha bepillantottam volna a titkok országába, melyet ez a theoforikus körmenet jelképez. Álmot láttam-e? vagy csak szavakkal el nem mondható vágy és szomj és kívánság kápráztatott el? avagy egy sugár a Monstranciáról érte kinyilatkoztatásként a lelkemet?

Nem tudom; de mint a verőfény világossága, úgy járta át lelkemet a bizonyosság, hogy mi emberek titkoljuk önmagunk előtt a boldogság titkát, holott itt van az felfedve csalhatatlanul; itt ömlik-árad az igazság fénye, a szeretet melege s a boldogság levegője szakadatlanul; népek békéje, háborúk lecsendesítője, szenvedélyek megszelídítője, jólét és rend és egyetértés és öröm bőséges termelője... itt van közöttünk a húsvét, a diadal, a mennyország maga: Krisztus, a mi Istenünk és mindenünk. Miért nem szeretjük őt? Miért nem jön őt imádni minden ember?

S lábainál megpihenve miért nem tanulja meg a boldogság katekizmusát? Miért nem akarja látni őt, hallani szavát, ízlelni édességét, megtalálni nála minden embertkínzó, izzasztó problémák derűs megoldását?

Fehérruhás leányok és csengető ministránsok — fehérség és pirosság, ártatlanság és öröm —, és hivő férfiak és jámbor nők és szent papok — miért nem ez az élet, miért nem diadalmas Krisztus-processzió az egész élet? Miért nem virágoznak, Jézus, mindenütt és minden szívben a te virágaid? Miért nem égnek mindenütt a te fénysugaraid? Miért nem csillog minden szemben a te feltámadásod boldog hite s a te diadalígéreteid ujjongó bizodalma?

Ez volt az álmom: úgy képzeltem, hogy ezek a papok, ezek a hivő népek, ezek a ministránsok s ezek a leánykák elindultak az egész világra s betöltötték az egész földet. A fjordoktól egész a Szaharák sivatagjáig s a grönlandi vagy alaszkai jégmezőktől le a Tűzföldig s el a felkelő nap birodalmáig mindenütt ők voltak s mindenüvé magukkal vitték az örvendező, diadalmas, szíveket hódító Krisztust. És csengtek a csengetyűk mindenütt, amint minden népeket megáldott és minden embereket szívébe fogadott a Feltámadott...

Miért nincs ez így? Kin múlik? Ki volna hivatva arról gondoskodni, hogy szűk kis templomokból, apró terekről kiterjedjen Jézus birodalma mindenhová, ahol emberszívek dobognak, ahol tudják, mi a szeretet s ahol vágynak a boldogság után?

E percben felocsudtam s szemem egy szemközt térdelő ifjúnak mellén, egy fénylő kerek tárgyon akadt meg; a kongregációs érmen. S úgy éreztem, ez a felelet, melyet aggódó kérdésemre az Udvözítő sugallt. A kongregáció, Mária serege! Ez van hivatva Jézust az emberek közé vinni, megszerezni neki ismét a százezrek hódolatát, szeretetét, hitét; neki kell folytatni Szűz Mária misszióját, kinek legszebb világtörténeti szerepe az volt, hogy meghozta s megmutatta nekünk isteni Fiát; neki és minden egyes kongrega-

nistának el kellene olvadni a vágytól, hogy a boldogság városából — mert még csak város a Jézus boldog követőinek serege — ország legyen, nagy világbirodalom, amelyben az Igazság és Boldogság napja soha le nem áldoz!

Feltámadás.

Az elnémult harangok megkondulnak ma este. Falun és városon. Fehér és arany dalmatikákban hordozzák körül szent papok az Úr testét, a feltámadottat. Virágok illatába vegyül a tömjén szálló füstje; hívők ujjongó énekébe nevet bele a pirosruhás ministránsok csengője. „Alleluja! Feltámadt Krisztus e napon!..."

Nem a tavasz pogány ünnepe ez s nem a természet ébredéseé, ahogy azt a mi minden keresztény gondolat elmosásán dolgozó materialista agitátoraink elhitetni szeretnék. Gyáva és gyenge lelkek azok, akik hinni nem tudnak. Hinni az Isten Fiában, aki nem maradhatott halott. Hinni a feltámadásban, amely nélkül csonka és botor volna az Isten teremtői műve.

A legmerészebb s mégis legtermészetesebb, a legemberfelettibb s mégis legemberibb hit az, amely ma a húsvét allelujáit diadalmas kitöréssel zengi. A legbátrabb és legmegnyugtatóbb hit rezeg át a megkínzott, keresztre gyötört ember lelkén, amikor az Apostoli Hitvallás szavával vall hitet a testnek feltámadása és az örök élet mellett.

Kifáradtan, halálra zaklatottan támolyog farizeusok nyálával megpökdösött, hóhérkézzel megvérezett Hunnia is a gyalázatba döntött, dicsőséges Krisztus után. Szívébe zokog a feltámadási harang érce s kétségbeesése éjjelén is bízni és hinni kényszeríti. Feltámadunk! És lesz még húsvétja a négy szeggel keresztre vert, négy felé megtépett Magyarországnak is!

Jön a feltámadási menet. Allelujázó aggok barázdás arcán felcsillan a remény. Fehérruhás gyermekek ártatlan szemén, férfiak és nők imádkozó ajkán máris ott a feltámadás. Krisztus jön, a diadalmas, az igazságos, a kegyes. Felém is int s térdre kényszerít. S én

meghajtom büszke derekam, kétséget s bánatot elűzök szívemből, már ismét hiszek s imádkozva hajlítom meg fejem. „Alleluja, örvendezzünk: Krisztus Jézus feltámadt!..."

Lelkek húsvétja.

Húsvét a mi életfánkon a legszebb és legmagasabban pompázó két virág egybefonódása, a Hité és Reménységé. Húsvétja csak annak van, aki hinni s remélni tud. Húsvét annyi, mint hit a feltámadásban, abban a másik életben, amelyet nem hindú álmok és okkultista képzelgések, hanem a legvalóbb történelmi tény: Krisztus feltámadása erősít. És húsvét annyi, mint bizodalmas reménykedés abban, hogy nekünk is lesz feltámadásunk, minket is szeret és minket is megsegél az a hatalmas Isten odafenn, aki ma még azzal acélozza a lelkünk erejét, hogy megpróbál és keresztutat járat velünk.

Semmire sincs ma oly nagy szükségünk, mint húsvéti hitre és húsvéti reményre. Nem politikai, közvetlenül nem is nemzeti értelemben véve ezt a „hitet" és „reményt". A *keresztény* húsvét hitére s reményére volna szükség, sokkal nagyobb mértékben, mint ahogy annak ma birtokában vagyunk. Rendületlen meggyőződésünk — s ez választ el bennünket a világnézeti liberalizmustól —, hogy nemzeti életünk és közéletünk sem gyógyulhat meg a puszta érdekelvi összehangolgatások útján, hanem hogy az egészséges és egyensúlyos társadalmi élet fenntartásához erkölcsi gondolatok és erők is szükségesek, amelyeket örökké tiszta kehelyben csak a komolyan vett kereszténység őriz és kínál. Nem a pokolgépes, tivornyás, simmiző, esküszegő és panamás kereszténység, hanem az, amely imádkozik s aztán felkelve az imádkozásból tesz és dolgozik, harcol és épít, de azoknak a gondolatoknak alapján, amelyeket imádságos lélekkel szívott magába az evangéliumból. S mert mai kereszténységünk hibrid és gyenge, vérszegény és elmosódott, azért nem tudunk sem tenni komolyan, sem gondolkodni nemesen,

sem együttérezni kellőkép a szenvedővel, sem magunkba szállni, sem harcolni állhatatosan, sem helytállni önfeláldozóan. Mennyi hűtlenséget, mennyi önzést, mennyi hamisságot és testvérgyilkolást vetett felszínre ez a mi álkereszténységünk s mily keveset tudott megépíteni abból, amit a forradalmak vérviharos földrengése után is, megfogyatkozott külső erővel is megépíthetett volna!

Akiben hit nincs és remény nincs — keresztény értelemben véve —, hogyan legyen meg abban az önuralomnak az a magas mértéke, amely az önzetlen, stílusos cselekvéshez elengedhetetlen? Akiben hit és remény nincs, aki, ha az égre néz, ott csak légüres tért lát és étert és hideget s ha a keresztre tekint, abban csak vénasszonyok fétisét mosolyogja — annak természetesen ez a föld minden, amit várhat és remélhet; annak a kurta élet egyénileg maximális kiélése az egyetlen létérdek; az a mi egünket, a mi csillagjainkat, a mi mennyországunkat, a mi felebaráti szeretetünk parancsát, a mi vértanuink és szűzeink lelkületét átengedi, ahogy a zsidó Heine írta s a szocialista bölcseség utána szavalja: „den Engeln und den Spatzen", az angyaloknak és a verebeknek.

Hogyne! Hiszen ez oly logikus. Ha nincs magasabb cél, mint ez a sárgolyó, akkor csakugyan elő a liberalizmussal: legyen minden szabad, ne legyenek örök ideálok, ne legyenek isteni törvények, ne legyen önfeláldozás és hűség, vértanuság és kálváriajárás; a legelső rózsaágyon hempergessük meg magunkat, és más ne érdekeljen, mint bor és leány, gyomor és Vénusz, bankó és profit, vagyon és dőzsölés, — az embertársat hadd marják a kutyák; Haza és Vallás nem egyebek ostoba tabuknál, félkegyelmű idealisták, csaló papok és uralkodó osztályok házi használatára.

Hit kell nekünk ismét. Hit, amely dolgok és események mögött, háborúk és társadalmi érdekharcok fölött isteni világrendet lát, örök törvényt s örök Törvényhozót, Gondviselőt és Bírót. Hit kell nekünk, amely nem ennek az arasznyi létnek homokbuckájá-

ról, hanem egy egész örök életre való elhivattatásnak piramisi magasáról tekinti át a mi kicsinyes életünk tarka forgatagát. Hit, amely nem az Én s nem a merőben anyagi kultúra bálványainak gyujt oltártüzeket, hanem a jog, a szentség, a tisztaság s a szeretet szubszisztens Örökkévalósága előtt való jobbágyi hódolatként s fiúi hűségként fogja fel az életet idelenn, „mígnem a nap felvirrad s a fényesség hirdetője fel nem kél lelkeinkben", ahogy Pál apostol mondja.

És *remény* kell nekünk. Remény, amelyet nem legendák és mítoszok repkénye lop a kétségbeesés fekete réme köré s amelyet nem szép szólamok csalóka zenéje és a magunk erejének be sokszor hazug hánytorgatása táplál. Hanem a tudat, hogy atyai szemmel virraszt felettünk mindnyájunk Alkotója. Hogy nem gépezet a lét s nem Ananké rángatja sorsunk drótszálait. Hogy az Erő, mely mindeneket végső fokon intéz, nem rideg természeti kauzalitás, hanem a „mi Atyánk, ki a mennyekben van". Hogyha sötéten botorkálunk is és lábunkat felvérzi a göröngy, ha néha szinte elmerülünk is a gyász és nyomor, megaláztatás és csalódás fekete tengerében, a baj is javunkra válhat, a keresztünk is lépcsőfoknak van szánva a magasságok felé s a kálváriánk kopár tarából is felbimbózhat a feltámadás glóriás virága. Remény kell nekünk, veszkődő, vívódó, éhes és rongyos magyaroknak, világ Jóbjainak, hogy minket sem hagyhat el a tűrők és szorongatottak Istene s rajtunk is teljesedőbe mehet a mondás, az Úr biztató szava: Térjetek énhozzám és én hozzátok fogok térni!

Húsvét hitét és húsvét reményét hozd meg nekünk csilingelő, tömjénégető, processzios, diadalmas feltámadási ünnep! Rabmagyaroknak feltámadását, magukhoz térését, magukba szállását, mindenekelőtt belső életrekelését, új megerősödését a keresztény életvallásban, új bizodalomragyúlását a keserűségek árnyai között! Akkor ünnepünk lesz a húsvét s nem hazug és gyáva önámítás! Akkor béke lesz köztünk ismét, összeforrás és összefogás egy szent egység alap-

ján, lesz tett és kölcsönösen egymást segítő cselekvés, lesz erő és önfeláldozás, lesz tavasz és virágzás és élet, élet, élet!

Húsvét szelleme.

Húsvét nemcsak a hitnek ünnepe, hanem a kultúráé is. Azért, mert minden erős és egészséges kultúra összefügg a hittel s jórészt belőle fejlődik. Százszor megmondották, de még mindig nem tudjuk eléggé, hogy a kultúra nemcsak külső csiszoltságot, technikát, higiénikus és kényelmes berendezéseket jelent, hanem elsősorban lelki eligazodást, emelkedett világnézetet, erkölcsi életstílust, felsőbbrendű elvek és szempontok uralmát. A villany és rádió közvetlen közelében, a húszemeletes palotákban és a bankok párnázott ajtai mögött is vidáman burjánozhatik a lelki kultúrátlanság, kifinomult társadalmi formák mellett is lehetnek elernyedt, életképtelen, meghasonlott s elhibázott életek. A nemzetek sokszor akkor jutnak el a belső megrothadáshoz, amikor külső ragyogás, művészi teljesítmények s csillogó civilizáltság dolgában tetőpontjukra értek, mint Hellas, a régi Róma, vagy a XVIII. század Franciaországa.

A XVIII. és XIX. század sekélyes liberalizmusa, önimádó felvilágosodási mámora azt a balhiedelmet vésték bele mélyen Európa társadalmának a lelkébe, hogy a kereszténység gátja a kultúrának, kényelmetlen, reakciós akadályozója az emberi haladásnak. Ez a balhit ma annyiban engedett, hogy komoly emberek nem látnak többé összeférhetetlenséget hit és haladás, kereszténység és kultúra, vallás és tudomány között. Sőt az általános társadalmi felfogás ma már kegyesen elismeri a kereszténység moralizáló, népnevelő s erkölcsvédő hatását. Azonban kevesen jutnak el a tisztánlátásnak addig a fokáig, hogy felfognák, mennyire általános és nélkülözhetetlen alapja a kultúrának az a kereszténység, amely lelki harmóniát, emelkedettséget, magasztos életnézetet jelent, az embert örök s

isteni célok szolgálatába emeli s az életnek fölséges, eszmei, transzcendens rendeltetést tűz ki.

Aki a húsvétban hisz, hisz az ember túlvilági, isteni rendeltetésében is. Hisz az erkölcs örök értékében, az evangéliumi életparancsok abszolút kötelező erejében. Az ilyen ember sohasem csügged, nem esik kétségbe, nem rendeli alá embertársait a maga önzésének, nem imádja a mammont, nem helyezi a pillanat érdekét az el nem múló értékek fölé, nem tekinti végcélnak a testi gyönyört, nem hódol be káprázatos, csalogató, forradalmi jelszavaknak, nem tekinti a felebarátot merő vetélytársnak a létharcban. A nő, a gyermek, a család, a haza, az emberi szolidarítás magasabb, átszellemült jelentőséget nyernek a szemében. Az élet gondjai, fáradalmai, megpróbáltatásai, csalódásai, gyászai, kínjai — nem lesujtó taglócsapások neki, hanem akadályok a versenypályán, amelyeket bátor elszánással le kell győzni; nem érthetetlen és értelmetlen játékai valamely ellenséges végzetnek, hanem Gondviselés-nyujtotta alkalmak, hogy a lelkünk erejét, nemességét, hősiességét kipróbáljuk és edzzük rajtuk. A hivők lelkében az Olajfa-hegyi órák a lelki katarzis főiskoláit jelentik, a keresztút a feltámadás közelgő glóriáját, a halál az örök életet, a nagyhét gyásza a húsvét felcsengő allelujáit.

Húsvét nálunk nemcsak a hit ünnepét jelenti, hanem a lelkek megtisztulását is. A nagyböjti magábaszállások, lelkigyakorlatok, bűnbánat és bűnbocsánat idejét. A világ nem tudja, micsoda hatalmas lélekújulás folyik ilyenkor a mi Manrézáinkban, templomainkban, intézeteinkben. Nem tudja, milyen erőraktározások történnek, milyen halottámasztások, új életrekelések, Pálfordulások, nemes gallyojtások mennek végbe a mi nagyböjti gyónószékeinkben. Nem tudja, hogy ami erkölcs, tisztaság, evangélium, újjászületés, lendület és hősiesség a társadalomban van, innen ered s az Eucharisztia élővíz-forrásaiból. Még a

nemkatolikus világ is közvetve és öntudatlanul ezekből a tisztuló folyamatokból táplálkozik, innen s rajtunk keresztül szűrődik beléje a krisztusi élet minden megmaradt elevensége. Ha a világ tudja még, mi a bűn, a lelkiismeretvizsgálat, a magábaszállás, a megbánás, a jóvátétel, valóban csak a mi bűnbánati gyakorlatunk, az ősegyháztól átvett penitenciázó szellemünk révén tudja. A gyónószék maholnap az egyetlen mentsvára a komoly, keresztény erkölcsnek, védője a házasság felbonthatatlanságának, a gyermek jogának az élethez, a női szeméremnek, az ifjú ártatlanságnak. Az állam, a köz, a társadalom az emberi béke legértékesebb erkölcsi tartalmát a gyóntatószékek lélekújító, erkölcstermelő erejéből veszi. Ez a bűnbánati gyakorlat állítja ismét talpra az elesettet, a magábaroskadtat, a kétségbeesőt.

Ez tanítja a szilaj, fékezetlen szenvedélyű embert mindenelőtt lojális elégtételnyujtásra az Istennel szemben, a legfölségesebb, mert legőszintébb s legbecsületesebb vádirat-szerkesztésre önmaga ellen, megbánásra, jóvátételre, erős fogadásra. Ez kényszeríti a szeretetlent szeretetre, a jogtiprót a mások jogainak elismerésére, a hűtlen házastársat a hűséghez való visszatérésre, a fertőbe süllyedtet a tiszta élet visszavágyására. Komoly, hitéletet élő katolikusoknál az evangéliumi erkölcs nem szónoki sallang csupán, nem általánosságban tartott elméleti dikció, nem hatásos ünnepi szólam, hanem eleven valóság, kérlelhetetlen életszabály, szent s egyre megújuló fogadás, a kulcsok hatalmának folytonos ellenőrzése alá bocsátott, tehát határozott, elszámolt, konkrét és részletekbemenő életreform.

A világ nem tudja, sokszor még a katolikusok maguk is alig sejtik, mennyi hatalmas moralizáló erő, mennyi magasabb lendület, tisztulás és nemesbülés, a társadalom mennyi titkos sebének orvoslása sugárzik ki minden katolikus gyónószékből, milyen kultúrmunka ez és mennyivel többet használ a nemzetnek

is és a társadalomnak, mint a felekezeti vagy racionalista jelszavak terméketlen, önámító, sokszor lelkiismeretet elaltató mozsaraztatása.

*

És még egy húsvét, illetőleg a fehérvasárnap reggele: *gyermekeink elsőáldozásának* napja. A legfehérebb gyermeknap, a legnagyobb tavaszi ünnep. Az isteni Gyermekbarát ezen a napon csókolja homlokon először kedvenceit, a zsenge embervirágokat, öleli magához az Eucharisztia hófehér kenyerében újra meg újra a kisdedeket, akiket egykor oly szeretettel áldott meg. Ártatlan gyermeksereg: tudnád csak te, mily boldog vagy ezen a napon! Tudnál csak mindig ilyen maradni, mint ma, ily romlatlan, épp, tiszta és fehér! Ragyogna csak a Jézus csókja homlokodon mindvégig és le ne törölné onnan az élet szennye, kísértések fertőzete, bűnök lehellete! Mi felnőttek irígyelve nézünk titeket, fehérruhás, égőgyertyás, édes, pirosarcú gyermekek s fájdalmas nosztalgiával gondolunk vissza a napra, amikor még mi is ilyen ártatlanok voltunk, ily fehérek, ily angyaliak!

S nosztalgiánkból fáradt ima szállong: hogy ha már mi nem lehetünk ismét olyanok, aminők most ti vagytok, bár maradnátok legalább ti mindig olyanok, mint most és ne lennétek soha megtépettek, szennyezettek, elesettek, mint mi!

Húsvét üzenete.

Madách „Ember tragédiája" s Goethe „Faustja" egyaránt tragikumnak fogják fel az emberi életet. A világ minden pesszimistája szintén s ha komolyan veszszük, minden racionalista s epikureista nemkülönben. Minden istentagadás és minden hitetlenség szükségképpen pesszimizmusba torkollik. A legfényesebb külső körülmények közt is a legszerencsétlenebb teremtés a földön az ember, ha nincs Isten s nincs túlvilág. Már azért is, mert akkor nincs remény és nincs, ami az

enyészet borzalmas reálitásával szemben menedéket, vigaszt, biztosítékot nyujtana.

Virágnak lenni csak azért, hogy elvirágozzunk; lángnak csak azért, hogy lelohadjunk; dalnak csak azért, hogy elhangozzunk; vágyódni csak azért, hogy csalódjunk; élni csak azért, hogy meghalljunk, csakugyan kegyetlen sors. Ha odatúl nincs semmi, ha a halál után nincs élet, kár volt élni; kár volt belekóstolni a létbe, mely csakhamar csúful cserbenhagy; kár volt lenni kezdeni, ha oly hamar megjön az arasznyi létre a végtelen sötétség, a hajnaltalan éjtszaka, a menedéktelen, reménytelen, tárgytalan, személytelen, tartalmatlan s alanytalan nemlét.

Hogyan rétegeződnek a földben egymásra az emberhullák az évezredek folyamán! Hogyan hull mint őszi falevél ember ember után az enyészet sötét, csatakos gödrébe; hogyan temet el a rög bút, örömet, fényt, szerelmet; szíveket, melyek égtek, ajkakat, melyek csókoltak, szemeket, melyek villogtak, arcokat, melyek mosolyogtak, testeket, melyeket szilajul, követőleg, életigenlően rohant át a vér... Hogy aztán mindez megaludjon, halálba dermedjen, porrá rothadjon, múmiává, undoksággá zsugorodjon... Micsoda kegyetlen, szívtelen istenség volna az, amely azért teremtene érző s gondolkodó lényeket, hogy aztán összetöretésükön, legyilkolásukon, semmibe zuhanásukon gyönyörködjék!

Lélek nélkül, továbbélés nélkül nem csonka volna a világ, hanem egyenesen torz és szörnyűség. Az emberek erre az igazságra rendesen nem eszmélnek rá, amíg az anyagiság bűvös tánca lengi őket körül, amíg a mulandóság ezer szín és fény mögé dugja el csupasz halálfejének ijesztő vigyorgását. Amíg a zene szól és zakatol az élet gépezete, amíg a mai nap mámora kábítja el a lelket, addig az ember hajlandó észre sem venni a földiség nyomorúságát, sőt tovább megy: tagadja, lemosolyogja a mulandóságon merengőket, a magasabb rendeltetésben hivőket. Valószínűtlennek, babonás sejtelemnek tekinti a túlvilágot; tetszeleg a

gondolatban, hogy csak az van, ami itt lent van s emberkézzel fogható. De mikor az őrült tánc véget ér s hirtelen lerántja maszkját a táncoló halál, az emberek rémülve bújnak meg s kétségbeesetten merednek a végzet kegyetlen arcába. Csak aki mélyebben lát, csak az tudja értékelni, de határtalanul, lelkesen s csorduló hálával értékelni a lélek és a feltámadás gigantikus gondolatát. Azt, hogy csak a halál hal meg a halálban, csak az enyészet enyészik el a sírban. Hogy rendeltetésünk a maradandó élet, a parttalan örökkévalóság, a haláltalan halhatatlanság. Hogy a halálban csak az dől romba bennünk, ami amúgy is csak váz volt, csak edény és keret; a lélekig a pusztulás nem ér fel, az megmarad, amíg az Isten Isten marad.

A kereszténység lélekkultusz, ami annyit is jelent mint életkultusz. A feltámadás hite a legnagyobb dolog, amire emberi elme valaha ráeszmélhetett. A húsvét hajnala, az üres szent sír nemcsak az Isten-Fiának elpusztíthatatlan, örök életét jelenti, hanem a miénket is. Felséges gondolat s mámorító, diadalos érzés: énelőttem is örök távlatok nyílnak, engem is vissza fog adni az életnek a sír; lélekben, sőt a nagy feltámadás után testben is mindenkorra leszek, mindig érzően, mindig szeretően, mindig boldogan, ha ugyan elfogadtam s híven követtem a feltámadott Isten-Fia éltető kegyelmét!

Ám ez a hit nemcsak örömet s győzelmet jelent, hanem intelmet is. Mi nem szállhatunk le mindennapi életünkben s gondolkodásunkban arra az alacsony színvonalra, amelyen a modern gondolkozás mozog, amelynek csak az anyag fontos, a lélek semmi. Nekünk mindenkép a lélek kérdései az elsők, a nyomósak, a mindenen uralkodók. Nem a test s annak kultúrája. Nem vetjük meg a testet sem, ápoljuk, fejlesztjük erőit s tehetségeit, de nem állunk meg bennük s nem tekintjük öncélnak. Nekünk nem a sport a legfontosabb s a világrekordok; nem a szépségversenyek s balettek, nem a gazdasági élet harcai, bank és ipar, egészségügy és

politika; nem Vénus és Bacchus örömei, nem a szellemtelen testkultusz és az animális gyönyörűségek szürcsölése.

Mi ezeken túl s ezek felett *szebbet* is tudunk, jobbat, örökebbet, nemesebbet, maradandóbbat, emberhez méltóbbat, felemelőbbet. S húsvét harangjai a lélekkultusznak ezt a felsőbbségét, a feltámadás ujjongó hitét zenélik bele az idelenn való harcokban kifáradt, kisajtolt, kimart és kisebzett lelkünkbe, s ettől a zenétől megmámorosodva, szóban ki nem fejezhető ujjongással, bizalommal s örömmel nézünk, túl ködön s temetői enyészeten, az örök élet lobogó hajnala elé.

Húsvéti élethimnusz.

Hogyan lehetséges az, hogy az élet hitvallása, a győzedelmes, boldogságos, dicsőséges és örökkétartó életé, oly kevés megértésre talál sokszor még a saját hívei közt is? Hogyan lehetséges, hogy az emberek, akik nem szeretik a halált, félnek a feltámadás világnézetétől? Hogyan lehetséges, hogy minden idegszálunk s lelkünk minden rezdülése a boldogság után sikolt s amikor nem valami kis talmi-próféta, nem valami Ázsiából idefutott mutatványos fakir, vagy teozofista, hanem maga az Isten mutatja fel a tökéletes boldogság útját, az emberek megriadnak, fáznak, futnak és elbujdosnak a boldogságot kínáló Isten előtt és nyakig vájják a fejüket a porba és iszapba?

Más szóval és rövidebben: hogyan lehetséges, hogy az eleven és komoly kereszténységnek, a hitéleti s gyakorlati katolicizmusnak olyan nehéz sora van ezen a világon? Hogy az egyik országban, mint valami gonosztevőt üldözik, templomait felrobbantják, papjait mészárolják, szerzeteseit rágalmazzák, a másikban lehetőleg visszaszorítják, kegyelemkenyérre fogják, tőle a tömegeket, az értelmiséget, az ifjúságot, a népet távoltartani törekszenek? Hogyan lehetséges mindez?

Krisztus Urunk megadta erre a nagy kérdésre a

választ, amikor utalt (Ján. 8, 44), hogy a kárhozat fejedelme nemcsak a rosszakaratnak az atyja, hanem a hazugságé, a megtévesztésé is. Az ördög hadjárata az Isten ellen ezen a világon mindenekelőtt a hazugságok óriási útvesztőjében folytatott guerilla harc, a folytonos félrevezetés, tömegmérgezés, a valótlanságok szívós kultusza, az emberi tévedhetőség roppant arányú kihasználása a vallásos igazságok befeketítésére, kiirtására, az Isten-ország elméleti alapjainak kidöngetésére.

„Kezdetben vala az Ige s az Ige Istennél vala s Isten vala az Ige". Ennek az Evangéliumnak van fordítottja is: az emberiség életének kezdetétől fogva vala a hazugság és a hazugság az ördög műve vala s az ördög vala a hazugság atyja. Krisztus szava mellett a hazugság szava is ott van mindenütt, befurakodik mindenfelé, bölcseleti, természettudományi és történeti köntöst aggat magára, téveszmék, balhiedelmek, ferdítések, rágalmak özönével igyekszik megtölteni, s megmételyezni az emberek lelkét. Tagad minden igazságot, pártolásba vesz minden hamisságot, rabigába hajt sajtót, irodalmat, tudományt, művészetet, közoktatást s irtózatos aratást végez a gyanútlan emberek milliói közt. Hanem azért a hazugságnak sohasem olyan gyors a lába, hogy az igazság utol ne érné. „Az Úr szava erőben és dicsőségben jő s összetöri a cédrusokat, az Úr szava összetöri Libanon cédrusait és szétválasztja a tűz lángjait" (Zsolt. 28, 4. kk.). Ahová az Úr szava odaér, ott hamuvá perzseli a hamisság papírvárait s feltündökölteti az igazság verhetetlen erejét.

Húsvét a feltámadás ünnepe, s nemcsak az Úr teste feltámadásáé, hanem az ő igazságáé is. A sírból az Üdvözítővel együtt feltámadt az ő szavának győzhetetlen ereje is. A feltámadás végleg leálcázta Krisztus ellenségeit, ellentmondásaikat, vádjaikat, hamisságaikat; napfénynél ragyogóbb tündöklésben mutatta be az ő istenségét. A kereszténység főleg a feltámadás

bizonyosságán alapszik, Szent Pál szerint. Ezen kell alapulnia a kereszténység mai diadalának is. Csakhogy ehhez az kell, hogy a feltámadás ténye eleven valósággá érlelődjék bennünk, a katolikus tömegekben a hitvédelmi művelődés és hitéleti fejlődés révén. Ezen a téren még igen súlyos kívánnivalói vannak a katolicizmusnak, velünk, híveivel szemben. A vallásellenes racionalizmus és liberalizmus értett ahhoz, hogy a közgondolkodást laicizálja, iskolái, irodalma és sajtója által a világnézeti sekélyességet terjessze, a kereszténység nagy igazságaiban való elmélyedést minél nehezebbé, szinte csak kiváltságos buzgalmú és komolyságú emberek magántanulmányává és magánélményévé tegye. Ez az a nagy kultúrharc, amelyet a krisztusi kultúra ellen indított, nem Bismarck, hanem a Bismarckok egész légiója, a racionalizmus és liberalizmus egész apparátusa.

Nekünk tehát ezzel a kultúrharccal kell felvennünk a küzdelmet. Dolgoznunk azon, hogy azok az igazságok, amelyeken nemcsak az egyéni élet minden szépsége, reménye, erőssége, hanem a társadalomnak is békéje, erkölcse, összhangja és egyensúlya nyugszik, elhomályosítatlan fényességükben tündököljenek ismét a közgondolkozásban. Azért kell a katolikus iskolaügyet, tudományt, irodalmat, művészetet, sajtót fejlesztenünk, ezért kell ernyedetlenül dolgoznunk híveink hitvédelmi iskolázásán, ezért kell szerveződnünk a sötétség hatalmassága ellen. Nem rombolni akarunk vele, hanem építeni; nem ártani, hanem használni; nem sötétséget terjeszteni, hanem ellenkezőleg: a magát világosságnak nevező sötétséget foszlányokká tépni. Nem az élet jogait kisebbítjük vele, hanem ellenkezőleg: az igazi élet, a soha meg nem romló, soha el nem múló, soha elpusztulásba és megsemmisülésbe bele nem torkoló, boldog és örök életnek, a krisztusi feltámadás életének jogait hirdetjük s visszük a megvalósulás gyönyörű reménységei felé.

A roppant bizonyosság.

Húsvét hittitkával áll és dől a kereszténység.

Nem mintha nem volnának, akik magukat keresztényeknek nevezik és húsvét misztériumában mégsem hisznek. A renanizmus csodálatosan megfelel a mai kor felületes, következetlen, laza logikájú emberének s azért ma sokkal több is a gyakorlati renanista, mint hinnők. A húsvéti vezércikkek, a Hegedüs Lóránt-féle Jézus-cikkek stb. nagyrészt tiszta renani Jézus-fogalmakat terjesztenek. Náluk Jézus élettörténete megáll a sírnál. A feltámadásról már csak mítoszok és legendák járják. Jézus nem támadt fel a valóságban s nem volt Isten, csak Isten küldöttje; egy nagyon jó, bölcs és kegyes ember, aki nagyon szép eszméket hirdetett. De nem volt Isten, dehogy!

Kereszténység, de természetfölöttiség nélkül, csoda nélkül, húsvét csodája nélkül! Ez az a kényelmes krédó, amellyel megfér a gyakorlati pogányság is: a folytatólagos többnejűség épúgy, mint az állami liberalizmus, a plutokrácia és a spiritizmus. Kereszténység, de Krisztus istensége nélkül! Hány rádiós „prédikációt" hallunk évhosszat, amely soha egyetlen betűvel sem vall színt Jézus istenségének hitvallása mellett! Renanizmus!

Pedig a renanizmus az evangéliumi kereszténység kerek tagadása. Rajongás az ember-Jézusért, hogy a magasztaló szóáradat közben titkon lefejtse Jézus fejéről az istenség koronáját. Csókkal közeledik a Megváltóhoz, kenetes szavak közt árulja el, mint egykor Júdás a Mestert.

Az igazi kereszténység a feltámadás megtörténtének, valóságos, kézzelfogható, tagadhatatlan bizonyosságának tényén alapul. Azon a roppant bizonyosságon, amelyet ez a minden emberit, minden emberileg érthetőt végleg s mindenestül felülmúló nagy esemény a közvetlen és közvetett tanuiban ébresztett. Az a kikerülhetetlen és elhomályosíthatatlan fény, amely az üres sírból s magának a Feltámadottnak újralátásából,

újrahallásából, szemének villanásából, sebhelyeinek megtapogatásából, további tanításainak isteni logikájából áramlott az apostolokra s első keresztényekre. Ez a bizonyosság lett az ifjú kereszténységnek megalapozója, megbizonyítója, megszilárdítója. „Nem tehetjük, hogy ne beszéljünk róla", mondták az apostolok az első üldözések idején; csak „amit láttunk és hallottunk, amit kezünkkel tapintottunk", csak azt hirdetjük nektek, de azt hirdetnünk kell, mert igaz — hangoztatták újból meg újból s hangoztatták velük együtt mindazok, akik az események tanui voltak.

Az első keresztények s főleg maguk az apostolok sehol sem mutatkoznak túlságosan lobbanékony, könnyenhivő embereknek. Ellenkezőleg, valami józan paraszti kétely, hinni nem akarás, földhözkötöttség jellemzi őket, még az egyébként szangvinikus Pétert is. Nincs higgadtabb, pátosznélkülibb leírás, mint a négy evangélium feltámadástörténete; az írók még arra sem törekszenek, hogy ugyanazon sorrendet tartsák meg az elbeszélésben, még arra sem, hogy a látszólagos ellentmondásokat aggályosan elkerüljék — annyira nem törődnek a mellékessel, az olvasók ítéletével, annyira csak az események fénylő sodra ragadja magával a figyelmüket s annyira az utókorra s a teológusokra bízzák a sorrend s a részletek egyeztetését. Csak az egy roppant tény, az egy roppant bizonyosság űzi-hajtja őket, hogy a Mester valóban feltámadt, hogy ez nem álom és képzelődés, nem mendemonda és asszonymese, hanem édes és fogható, verőfényes és lenyűgöző valóság. Amely elől nem lehet kitérni, amelytől nem szabad gyáván megfutamodni. S amelynek nyomán most már végleg és mindörökre és minden kételyt kizáróan és minden emberi húzódozáson túl megbizonyíttatott a názáreti Jézus örök istensége...

Közel kétezer éve ennek az eseménynek s azóta az a roppant bizonyosság, amelyet a húsvét ténye árasztott, egy egész világot vett a birtokába. Új kultúrát, új társadalomszemléletet, új államrendet alakí-

tott, a világtörténet középpontjává lett. Szörnyűség annak még csak az elképzelése is, hogy mindaz, ami 19 évszázadon át nagy és nemes, szép és fölséges, okos és bölcs dolog történt, egy otromba protonpszeudoszon épült volna fel, hogy az Úristen egy hazugságon keresztül nemesítette volna meg s áldotta volna meg az emberiséget. De nincs is ennek a feltevésnek legcsekélyebb történeti alapja. Ellenkezőleg: ha van történeti igazság, ha van a történelemnek lelke és értelme, a feltámadás ténye a legigazoltabb, legkétségbevonhatatlanabb történeti való.

Csakhogy a vakondszemek nem bírják el a nappali fényt. Kicsiny Renan-lelkek megborzadnak minden megoldástól, amely túlmegy az ő antropocentrikus, beszűkített világfelfogásukon. Csak az van, ami hétköznap van; csak az lehet való, amit mindennap kézzel lehet fogni; a lehetőségek világa bezárul az apró ember négykrajcáros körzetű világlátásával; Isten maga mást nem tehet, mint amit ők megengednek neki.

Ezért van a húsvétnak sok tagadója és sok meg nem értője. És ezért nem tudják sokan felfogni, hogyan lehet egy életet feltenni a húsvét hitére. Ezért néznek fanatikusnak, túlzónak, irreális embernek mindenkit, aki igazán keresztény szemmel nézi a világot s aki minden történésnek és minden fejlődésnek, művelődésnek és nemzetépítésnek legkomolyabb, sőt egyedül komoly alapját a keresztény eszme diadalában látja.

Hajnalok hajnala.

Nem a verőfény az élet igazi képe, hanem az éjtszaka. Sőt a meglehetősen sötét, vészteljesen borongó éjtszaka. Gyakran gonosz titkokkal, veszedelmekkel, dermesztő fagyokkal teli éjtszaka. Az emberek élete a földön borongások éjjele, tudatlanság és tévedések éjjele, botlások és bűnök éjjele, nyögések és gyötrő-

dések, útonállások és rémületek, sokszor halálos dermedtségek éjjele.

Mint valami komor nagyhét fekszik rá az emberi társadalomra a testi-lelki kín. Amerre nézünk: nyögnek bele az emberek, bár aztán maguk is szorgalmasan tovább terjesztik a kínt és a sötétséget. Panaszkodnak, hogy milyen nehéz az élet, de aztán mindent el is követnek, hogy még nehezebb legyen. Jajgatnak, hogy mennyi rosszakarat lakik az embertársakban, de aztán maguk is szorgalmasan keresztrefeszítik egymást.

Igaz: van nappal is az életben elég, van szépség és jóság, van tavasz és mosolygás, de azért csak megpróbáltatás és kálváriajárás az egész. A nemzetközi élet minden nagystílű megnyilatkozásába egyszercsak belesüvít a gyűlölködés és háború fagyos szele, az öldöklés és kegyetlenkedés perzselő orkánja. A nemzeti élet minden dicsőségébe és kedvességébe belekeveredik a gond, az aggodalom, a bizonytalanságérzet, sokszor méltatlan s alacsony versengések mérge. A társadalmi élet, bármi szép és felemelő oldalai vannak, vajmi gyakran torzsalkodásba, konclesésbe, marakodásba, kölcsönös keserítésekbe torkollik. Az egyéni életre pedig ránehezedik a kétség, reménytelenség s a csalódások borúja. Igy küzd az emberiség az éjtszaka rémei és hatalmasságai ellen, küzd a napsugárért, az élet keskeny verőfényes sávjainak birtokáért. Javíthatatlan optimisták még mindig reménykednek egy világot átalakító titokban, bajt elállító jövendő panáceában. De a legszebb álmok derűs világából egyszercsak ágyúdörgés vagy a betegágy riasztó magánossága vagy a szegénység és gond nyugtalansága ébreszt fel minket s mindig újra eszünkbe döbbenti, hogy csalóka álom volt a fény s valóságban éjtszaka van körülöttünk; sűrű, zimankós, borongó és nyúlós feketeség.

A Megváltó feltámadása s húsvét harangjai úgy hatnak ebben a sötétségben, mintha maguk is csak káprázat lennének, boldog, édes álomképek idézői, gyermekded hitregék, aranyszálból szövött képzelet-

mennyországok, csillogó, de valószínűtlen, biztató, de az ünnepnapon túl kevés reális értéket kínáló szimbolumok. Legalább így fogja fel Húsvétet az a világ, amelynek Krisztus csak mitológiai jelkép s hite merő ópium. Pedig borzalmas lenne az élet, elviselhetetlen az embersors, egyetlen óriási tömegöngyilkosság lehetne csak az egyedül logikus megoldás, ha ez így lenne. Ha Húsvét tartalma nem jelentene többet mint álmot s kába reményt, önáltatást és halvány szimbolizmust.

Ám a Húsvét nem ezt jelenti, hanem ennél milliószor többet, jobbat, szilárdabbat, gazdagítóbbat, boldogítóbbat. Húsvét jelenti a hajnalok hajnalát. A megoldások megoldását. A minden sötétségek megpirkadását, a minden emberi nyomorúságok allelújába magasztosulását. Húsvét jelenti nemcsak a kínok végét, hanem a szenvedés megdicsőülését; nemcsak a gyötrelmektől való szabadulást, hanem azoknak mélységes és gyönyörű tartalmát, értékét, megváltó hatékonyságát. Húsvét jelenti, hogy van igazi szabadulás az emberi sors éjtszakáiból; van szabadulás a kétségekből és tévedésekből, a bizonytalanságokból és reménytelenségekből, betegségekből, gondból, szegénységből, csalódásból, egyéni, nemzeti és nemzetközi keresztrefeszíttetésből. Olyan szabadulás, amely meg is érteti, miért volt a sötétségre szükség s mi volt a rettenetes éjtszakai rémeknek igazi, magasabb, fönséges rendeltetésük.

A most lezajlott finn-orosz háború folyamán bizonnyal sokan, helyesebben: mindenki, minden emberséges ember, egyformán sajnálta azokat az embertömegeket, amelyek mindkét félen a téli háború rettenetei viselték. Álmunkból riasztott fel nem egyszer a gondolat, hogy ki tudja hányan fagynak meg most valahol északon a rettentő, 40 fokos hidegekben, hány szegény, egyénileg bizonnyal ártatlan katona alatt hasadt meg a tó vagy tenger jege, hogy szegény a bombatüzek többezerfokos melegéből hirtelen a sötét és fagyos víz hullámsírjába temetődjék. Mint valami szörnyű kérdőjel meredt fel ilyenkor a lelkünkben a

gondolat: miért kellett és kell ennek mindig így lenni? Politikán innen és túl, igazságon innen és túl, mindegy, de miért kell érző, élő embereknek borzalmas halálba hullaniok, vagy akár békés országok kórházaiban elsenyvedniök, akik mindegyikének odahaza édesanyja van vagy felesége, gügyögő gyermeke és testvére? Miért kell szenvednünk és aggódnunk örökké? Mire jó az Isten terveiben a nélkülözés és kenyértelenség, a gond és kétségbeesés? Egy milliótagú kórus szakadatlan lamentációja, egy egész emberi nem szüntelen zokogása?

Pedig ha Húsvét csakugyan valóság, ha a hajnalok hajnala valóban Isten ujjmutatása a sötét látóhatár szélén, akkor mindezek a borzalmak és rettenetek feloldódnak előttünk. Akkor kezdjük megérteni vagy legalább megsejteni a legkínzóbb titkok nyitját. Azt mondja az Irás, hogy mikor az emberek Jézust keresztrefeszítették, sötétség támadt a földön. Hát ez az, így van ez: az emberiségnek be kell látnia, hogy azért van éjtszaka a földön, azért van gond és háború, mert Krisztust keresztrefeszítjük, magunkban és felebarátainkban megtagadjuk, mert keresztényeknek nevezzük ugyan magunkat, de életünket, társadalmi szokásainkat, közéleti berendezéseinket s kultúránkat nem az ő elvei szerint irányítjuk. Sötétség van a földön, mert nem engedjük, hogy Krisztus újra feltámadjon köztünk és bennünk; nem tűrjük és nem akarjuk, hogy a nagypéntek nagy elborulásait felváltsa a társadalomban ismét az ő húsvétjének diadalmas szózata s intő figyelmeztetése: „Ha feltámadtatok Krisztussal, az odafennvalókat szeressétek!"

A Húsvét nemcsak felvilágosít, hanem megtanít becsülni is s helyesen értékelni a nagyhetet, az éjtszakát. A szenvedés borzalmas medicina, de medicina. A tűzben perzselődő, kínjában ordító, hullámsírban fuldokló ember számára is az lehet. Persze csak ameddig theocentrikus és örökkévalóságtani szempontból nézzük. Ha annak a hadban megölt katonának vagy útszélen megfagyott menekülőnek, vagy akár éhhalált szen-

vedőnek utolsó, szörnyű vívódása kemény tisztítótűz úgyan, de olyan, hogy a lelkét tisztára mossa és számára azt az országot nyitja meg, amelyben egy percet élni nagyobb gyönyörűség, mint királyságokon uralkodni, akkor a csere nem volt rossz s a díj nem volt túlfizetett. Hátha azon múlik milliók üdvössége a titokzatos örökkévalóságban, hogy keserves szenvedéssel ugyan, de megváltották oda a belépőjegyet s ezért tárul meg előttük a soha többé el nem boruló verőfények nappala, a hajnalok hajnala, az igazi, csodálatos és egyéni húsvét, mert idelenn engedelmes lélekkel ráléptek arra a golgotai útra, amelyet a Gondviselés számukra kijelölt.

Amikor egymásnak boldog húsvétet kívánunk, ne legyen ez a szó az ajkunkon üres és ámító beszéd! Ne legyen csak annyi mint a „boldog újév"-kívánás, amelyről úgyis előre tudjuk mindig, hogy nem következik rá beteljesülés. Legyen a mi húsvéti allelúja-kívánásunk életprogramm, harci jelszó és akciós ígéret; vagyis: dolgozzunk is azon, hogy húsvétet teremtsünk a földön! Nemzeti és nemzetközi életünkben! Magunk közt és a családunkban! Teremtsünk húsvétet azáltal, hogy hittel s nagylelkűen viseljük az élet böjtjeit s nem azzal törekszünk segíteni magunkon, hogy másokra rakunk minél több terhet, hanem ellenkezőleg, hogy a megértés és keresztény remény erejével magunknak és másoknak egyszerre megkönnyítsük és megenyhítsük a kereszthordozást. Necsak kívánjunk boldog húsvétet, hanem adjunk is egymásnak és szerezzünk magunknak s legyen végre ez a nap nemcsak ígéret, hanem valóság is, necsak ábránd, hanem igazában hajnal: a hajnalok hajnala!

Mennybemenetel.

Sok fülnek be rosszul hangzik e szó: mennybemenetel! Hogyan lehet a mai materiális korban, a XX-ik század technikai rohanása közben ilyen avult és primitív képzetekkel dolgozni: hogy valaki felemelkedik a

levegőbe, fényes felhő takarja el s ő elmegy a mennybe... Mi az a menny? Hol van? A fejünk fölött? A lábunk alatt? Az ürben? A csillagvilágban? Vagy azon is túl? Vagy más valamely világrendben? Túl téren és időn, anyagi elképzelésen és fizikai mérhetőségeken?

Aki ezt a szót mondta: Egy kevéssé és már nem láttok engem, mert az Atyához megyek — csakugyan olyan méretű ember volt egész lényében, szavaiban, tetteiben, gondolatainak örvénylő mélységeiben, históriailag bizonyítható csodáiban, akit csakugyan nem lehet sem egy bolygó, sem egy emberöltő, sem egyáltalán a tér és idő szűk keretein belül megérteni. Jézus egyénisége s történeti szereplése maga a legerősebb bizonyság, hogy két síkja van a Létnek: az anyagi s a szellemi; ez a két sík metszi egymást és találkozik az emberben. De az egyik mérhetetlenül nagyobb, igazabb, értékesebb s maradandóbb a másiknál s mindenesetre független tőle; reális, bárha anyagilag láthatatlan; hatalmas erejű, bárha anyagilag foghatatlan; világokat irányító, bárha e világhoz nem kötött.

S minden idők minden emberi filozófiájának legjava cseng össze a krisztusi szóban: „mivel az Atyához megyek". Elmenni innen, a világból, elhagyni a szűkösséget, az animalitást, az érzékekhez kötöttséget; kimenni innen, ki, ki, valahová fel, új létrendbe, testetlenül tiszta légkörökbe, a Végtelenhez, az Atyához, a mindenek Alkotójához — ha nem lett volna a nosztalgiája ez a legmélyebb gondolkozóknak Keleten és Nyugaton, Hellászban és Indiában, az Iliaszban és Aeneisben, Platónál és Arisztotelesznél, Senecánál és Ciceránál, akkor is az ember szellemi természetének legmélyebb érzéseit szólaltatta volna meg Krisztus ezzel a világból el- s kivágyással, ezzel az „Atyához menéssel". Igaz, hogy ő kettős jogon vágyott vissza az Atyához s kettős jogon beszélhetett mennyországbamenetelről: nemcsak a szellemi lélek jogán, hanem az Isten Fiáén is, aki csak úgy szállt le közénk a testek világába, az emberi életbe, hogy megváltson, tanítson

minket s utat jelezzen nekünk, hogyan juthatnánk el abba a magasabbrendű életbe a halálunkkal mi is. Mi, akik földhöz ragadtak, rövidlátók, kicsinyek, vakoskodók, hitetlenek és bűnösök vagyunk. Mi, akik azt szeretjük hinni s ebben vélünk bölcsek lenni, hogy csak anyag van és fizikai világ, technika és hangyák haladása, atómok és elemek, rezgések és gyorsan lepergő esztendők.

Semmire sincs oly nagy szüksége korunknak, mint az Áldozócsütörtök dogmájára: Urunk Mennybemenetelének csodálatos misztériumára. Csak állj meg emellett az „antimodern" fogalom mellett, te modernségbe fúló s a modernséggel elmúló emberi felfuvalkodottság! Míg te a modern materialisztikus haladással hivalkodol, amely húsz esztendővel sem tudja meghosszabbítani nyomorult, arasznyi életedet, addig Krisztus és a vele lévők diadalmasan éneklik a mennybemenetel, a végtelenségbe nyúló élet, az Atyához térés és örök boldogság győzelmi himnuszát. „Egykevéssé" vagyunk csak itt; „egykevéssé" testbe zárva, e világba lökve, e bolygóhoz láncolva, ebbe a szűkösségbe s kicsinyességbe temetve. De kiszállunk innen, az Atyához megyünk, lehántjuk magunkról az anyag megkötöttségeit, föléje emelkedünk a báltermek és dohos műhelyek, parlamentek és petrezselyempiacok, gyermekszobák és halottaskamrák egész mulandó törpecirkuszának; eljön a nap, amikor lehull rólunk minden, ami hervatag, sírszagú és mulandó s kifejlődik bennünk a lélek szuverénitása, kiteljesednek bennünk a végtelenségben mozgó Isten gazdag ígéretei.

Nem, nincsen igazatok, akik azt hiszitek, örökké itt maradhattok a földön. Nincs igazatok, akik lenézítek a legnagyobbat: az égre mutató Krisztust. Nincs igazatok, akik gúnyolódtok a túlvilág gondolatán s népámításnak, olcsó papi trükknek szeretnétek feltüntetni Krisztus tanításának ezt a legkimagaslóbb, legfelemelőbb s legvigasztalóbb üzenetét. Nincs igazatok, akik a föld igézeteinek zavartalan élvezetéért, a test gyönyöreinek kábító lázaiért, politikáért, hatalomért,

avagy a magasabb gondolatokat sunyin kerülő lomha nemtörődés nyárspolgári kényelméért kitértek az útjából a mennyre mutató Jézusnak.

Szegények, szánandók, siratnivalók ti! Mit féltek Krisztustól? Hogyan lehet félni attól, ami élet és feltámadás, halhatatlanság és örök viszontlátás, boldogság és mennybemenetel? Hogyan lehet ellökni magatoktól az eget a földért, az aranyat a sárért, gyémántot a porért, napot a ködért, végtelent a végesért, maradandót a mulandóért, életet a halálért?

Mennybemenetel! Áldozócsütörtök! Az Atyához megtérő, földi szűkösségből felsőbbrendű életre szálló s azt nekünk is megnyitó Krisztus! Visszhangra találsz-e ebben a földhöz tapadt korban, amely büszke arra, hogy a porban kúszik? Ki tudod-e emelni gondolkozásának tragikus alacsonyságából, szemszögeinek szomorú tompaságából az embert, aki látást elfogó s lelket ölő doktrinák szolgaságába süllyedt? Amit a költő megérzett, mikor azt zengte:

> ... Mit mulatnál,
> Ó én lelkem, e romoknál?
> Fölfelé, csak fölfelé!

— megérti-e a technika, a parkett s az aszfalt embere, ha Krisztus mennybemenetelének ünnepi harangjai zúgják a fülébe? Sírok milliói között, lehulló exisztenciák tragédiáinak, csalódott lelkek letöréseinek hosszú során feleszmél-e végre az emberekben a magasabb létrendre való meghivattatás fenséges tudata?

S a század materializmusán és érzékimádásán *győz-e ismét a lélek,* a Krisztus hite, a mennybemenetel boldog ígérete, a Krisztus-hirdette örök élet szilárd bizodalma?

A Szentlélek ünnepe.

Pünkösd ünnepét üljük, a Szentlélek eljövetelének emlékét. A templomokban felhangzik az ősi ének, mely az Isten Lelkének folytonos új eljöveteléért esd s tán a hivők egy része maga sem érti fel az ének

mélységes, örökre korszerű értelmét, mely az emberi lélekbe az Isten Lelkének eljövetelét esdi.

A francia *le Maistre-nek* van egy klasszikus mondása, mely szerint a kereszténység dogmái valami formában az emberi lélek legmélyebb mélyein gyökereznek. Így vagyunk a Szentlélek tanával is; legalább amennyiben a lélek kultusza s a léleknek Isten Lelkéhez emelkedése, a tan természetfölötti vonatkozásaitól eltekintve is, az emberi természet legmélyén gyökerezik. A kereszténység nemcsak a kinyilatkoztatás természetfölötti tényeit tárja elénk, hanem egyúttal az emberi lét legmélyebb filozófiáját hirdeti, amikor általában is a *lelket* hangsúlyozza mindenütt, s a lélek kultuszának a Szentlélek Isten tisztelete által legmagasabb fényt és jelentőséget ad.

Lélek! A XIX. század lebecsülte ezt a fogalmat s azt hitte, az emberiség meglehet lélek nélkül is. Fürgetollú materialisták elevenítették fel az ókori görög s latin anyagelvűek tanait: minden csak anyag, minden csak mozgás, minden csak a fizikai törvények gépies játéka. Minek a lélek? A technika minden! A kultúránk, az irodalmunk, a gondolkozásunk elanyagiasodott. Mennél több anyagi termelés, mennél több gép és találmány, mennél több kényelem és élvezet: ez az élet célja; a többi semmi, a többi képzelődés. Jött a darvinizmus s azt állította, hogy amit az ember léleknek nevez, csak magasabbrendű, fejlettebb állatiság. És jött a szociáldemokrácia s azt állította, hogy az egész emberi történelem nem egyéb, mint a materiális javakért folyó küzdelem hullámzása, a létharc, a gazdasági boldogulás utáni törtetés szilaj csatája. És jött a világnézeti közöny, melynek egyetlen hiszekegyje a heinei szó volt: élvezzük ki az élet javait, a mennyországot pedig engedjük át az angyaloknak és a — verebeknek.

S miközben a világ felszabadította magát a lélek tisztelete alól, azalatt készült már a gazdasági, társadalmi és kulturális *csőd,* mely a világháborúban s az utána jelentkező társadalmi felfordulásban éreztette

döbbenetes hatásait. Ekrazitbombák százmilliói, összedőlt országok, polgárháború és bolsevista rémuralom, hirdeti ma a lelket megvető kultúra csődjét, tanítja ki ma az emberiséget arra, hogy jelenének s jövőjének megépítésénél a legfőbb tényezőt, a legfontosabb együtthatót, számításon kívül hagyta.

A világháború és a társadalmi háború egyetlen világotrengető jajkiáltás a *lélek* után. Emberek, nemcsak komfort és anyagi haladás kell, nemcsak forgalom és ipar, nemcsak közlekedés és találmányok: *lélek* is kell, mert enélkül meg nem értitek egymást; összevesztek a koncon; birokra kél testvér testvér ellen; lélek nélkül úgy jártok, mint az őrült, aki egyik kezével lerombolja, amit a másikkal épít; lélek nélkül minden külső művelődéstek és haladástok ellenére kicsinyek maradtok, szegények, műveletlenek és — nyomorultak.

A lelkek kultúrája! Ó, azok nagyon rossz emberismerők voltak, akik lélek nélkül, pusztán anyagi haladással akarták megépíteni az emberiség jövőjét! Iszonyúan tévedtek s nem vették észre, hogy a lélek művelése, a lélek tisztelete nélkül az ember önmagával sem élhet békében, nemhogy embertársaival! Amint anyagi kenyér kell, épúgy kell lelki művelődés, finomság, szilárdság; enélkül minden tudásunk tolvajok számtana; minden vívmányunk csak új eszköz a létharc elkeserítésére. A XIX. század anyagelvű bölcselői s a szociáldemokrácia történelmi materializmusa nagyon rossz szolgálatot tettek az emberiségnek, amikor a lelket tagadták vagy mellőzték s nem csoda, ha a komoly gondolkozók — éppen nem csupán egyházi irányúak — nyomatékosan sürgetik a *lélek* igényeire való visszatérést. Egy *Harnack,* egy *Eucken,* egy *Wundt,* egy *Paulsen,* sőt még *Schopenhauer, Hartmann* és *Nietzsche* is lángoló szavakkal kelnek ki a materializmus ellen; valamennyien a lelket tartják az egyetlen fontosnak s döntőnek az emberiség életében s művelődésében.

Goethe szerint a hit és hitetlenség harca a világ-

történet legmélyebb tárgya, s *Müller* Miksa szerint az emberiség voltaképpeni történelme: a vallástörténelem. Ha az embert Istentől elszakítjuk — mondja *Eucken* —, nem marad belőle más, mint zoológiai, állattani nagyság. Vallás, erkölcs, becsület, jellem, hazafiság, tekintélytisztelet, ragaszkodás, hűség, őszinteség — szintén elsőrangú, sőt a legelsőrangú tényezők, a történelem és társadalom fejlődésében.

Azt hinné az ember, hogyha valaha, akkor *ma* nyilvánvaló a lélek óriási szerepe s jelentősége a társadalmi életben. A lélek finomulása, művelődése, szilárdulása nélkül, *magasabb nézőpontok biztos kitűzése nélkül* hogyan akarjátok az embereket képessé tenni arra, hogy a háború iszonyú sebeit kiheverjék, hogy a kimondhatatlan veszteségek és szenvedések közt vigaszra találjanak? Azt hiszitek, egy nagyobb darab kenyér, jobb lakás, fényesebb utcai világítás, könnyebb közlekedés, több Pullmann-kocsi és több gyárkémény kárpótolhat bennünket a csendes halottakért, akiket elszakítottak tőlünk, az elveszett kezek-, lábak- és szemekért, az elveszett szabadságot a gyászért, a könyért, a cserbenmaradt reményekért, a letört vágyakért? Ha lélek nincs, vigasztalanok vagyunk s kegyetlenség, embertelenség minden olyan törekvés, mely a lélek uralmát, a magasabb gondolatok, főleg a vallás vigaszát csorbítani akarja köztünk!

Soha rosszabbkor nem jön az az agitáció, mely a lelki javak megdöntésére törekszik; soha rosszabbkor az a népámítás, mely azt hiszi, ha egyszer nincs többé templom, nincs kereszt, nincs lelkiség, akkor majd jön az Eldorádó, akkor munkanélkül fog a sült galamb a proletár szájába repülni, akkor sonka és kolbász fog teremni az útszéli fákon. Ne tartsátok még bolonddá is azokat, akiket kifosztott s koldussá tett a ti anyagelvű filozófiátok; ha már mindenünkből kiforgattatok, hagyjátok meg nekünk legalább a *lelket,* a vigasztalást, a felemelkedést tisztább, maradandóbb, anyagtalanabb és kíntalanabb gondolatok felé!

A pünkösd ünnepe, a Vigasztaló Lélek hite ezeket

a gondolatokat kell, hogy életre ébressze azok elmé-jében is, akik a mindennapi keserves küszködés vagy a nagy garral hirdetett agitációs jelszavak közt elfeledkeznek azokról a magasabb igazságokról, melyeket nem árulnak boltban, nem mérnek grammal és centiméterrel s amelyeknek hatása vagy hiánya mégis messze megérződik egész társadalmi életünkön.

Társadalmunk beteg, mert kevés benne a *lélek*; kevés a megértés, a szeretet, az idealizmus, a vigasztalódás, a felemelkedés. Ezért hát mint egy biztató mosoly a jövő felé az ének, melyet ma a hivő énekel s melyhez előbb-utóbb a hitetlennek is csatlakoznia kell: „Jöjj el, Szentlélek Úristen!"

A pünkösdi tűz.

Van tűz, amely öl és van tűz, amely éltet. Az elemek világában csakúgy mint a szellemekében. Van a lelkeknek is olyan tüze, amely semmivel sem kevésbbé pusztító, mint a fizikai tűzvész. Gyűlölet tüze, a forradalom és felforgatás fanatizmusának tüze, vadul lángoló, olthatatlanul csapongó szenvedélyek tűzvésze. A világtörténelem tele van ilyen tűzvészekkel s azok rombolásaival. Ma is láthatjuk ezeknek az országokat letaroló, pokoli tüzeknek szörnyű erejét: Oroszország már több mint egy évtizede ég és gyötrődik benne és Spanyolországban épp ma érjük meg ennek a lángnak ijesztő, évszázadok kultúráját máról-holnapra rombadöntő lobbanásait.

De van tűz, amely éltet is. Hit tüze, szeretet tüze, örök remények tüze, aggódó gondoskodás tüze, részvét és hősies segítenivágyás lángolása. A keresztény világ ma, pünkösdkor ünnepli a legnagyobb éltető tűz kigyulladását, amit a világ látott. Azét a tüzét, amely elhamvasztotta a pogányság salakját, kiégette a szívekből az önzés és gyűlölködés maró rozsdáját, tavaszi pirosságra gyujtotta, feszítő, megváltó, világjáró energiákká izzította az új kultúra: a Krisztusország apostolait.

Pünkösd lángjai születésnapi örömtüzei lettek annak az új világnak és az új civilizációnak, amelyet Krisztus evangéliuma és Egyháza hozott a földre. Az apostolok feje fölött lebegő tűznyelvek új igékre tanították a világot. A hit igéire, amelyek a földi életet egy nagyobb, nemesebb, földöntúli világ lépcsőjévé emelik. A reményére, amely virágtalan sivatagokra is odavarázsolja egy kegyes Gondviselésbe vetett bizodalom örökzöldjét. A szeretet evangéliumára, amely az önzetlen szolgálatban lát legfőbb uralkodást, amely nem venni, hanem adni vágyik s a más boldogításában ismeri fel a saját boldogulásának isteni titkát.

Ez a tűz elborította a világot. Hiába akarta elfojtani cézári erőszak és hatalmi gőg, az áltudomány okoskodása s az ezer ravaszkodással mindig újra utat törő önzés, az emberiség jobbjain úrrá lett a Pünkösd Lelke. Európa friss népei egymásután helyezték rá állami, társadalmi, szellemi és erkölcsi életüket a pünkösdi lángban fogant kereszténység alapjaira.

Ezer évig keresztény volt a világ. Keresztény a gondolkozásában, filozófiájában, költészetében, művészetében, gazdasági szervezeteiben, államéletében, nemzetközi viszonylataiban. Visszaesések, sorból kihágások, rendellenességek ekkor is voltak, időnkint elég bőven is; de elvben s alapelgondolásban Európa sohasem tagadta meg a kereszténységet. A Szentlélek birodalma volt s az akart lenni.

Ma pedig Európa nem keresztény. Rengeteg benne a keresztény lélek, de az összesség, a nyilvánosság, a kultúra, az erkölcs, a gazdasági rend nem az. Európa aposztatált s ma is napról-napra szorgalmasan oltogatja a pünkösdi lángok világosságát. Liberalizmus, ateizmus, monizmus, materializmus, szabadkőművesség, marxizmus és bolsevizmus — ezek az új tüzek fojtják el a Coenaculum világító, melegítő, érlelő fókuszait. A pünkösdi lelket megint elöli az önzés füstje, a hitetlen, önimádó, koncért gyilkolni is kész újpogányság fojtó gőze, a Mammon, Bacchus és Vénusz ördögháromságának kultusza. Társadalmi háborúk,

világégések, terror és vér, könny és tömegnyomor, kiélt lelkek, koravén ifjúság, céljavesztett élet, világnézeti kaosz kísérik a pokol pünkösdjének ezt a feléledését. Az emberiség jobb, boldogabb, gazdagabb nem lett általa. Csak éppen „szabadabb" lett: szabad lett nem hinnie, szabad nem szeretnie, szabad szent kötelékeket ledobnia, szent törvényeket félrelöknie, szent tradíciókat sárbataszítania, szabad erkölcsöt nevetnie, szabad lelkeket ölnie, családot, nemzetet, társadalmi szolidaritást robbantania. Moszkva vérvörös lángjai jelképezik ennek az új pünkösdnek, a rombolás boszorkányszombatjának hajnalhasadását. Új, véres, sátáni pünkösd vöröstengere fenyegeti elnyeléssel az aposztata Európát.

Az emberek nem akarják észrevenni az összefüggést a társadalmi katasztrófák és világnézeti, erkölcsi megtévelyedések között. Van, aki rajongó hazaszeretettel, meleg emberi érzéssel sietne segítségére bajbajutott népének, de a bajok végső, lelki rúgóit észrevenni vonakodik. Rajongásnak, exaltáltságnak tekinti, ha valaki a népek életében, süllyedésében és gyógyulásában az anyagiak mellett az erkölcsi tényezőknek is tulajdonít jelentőséget. Pedig a lélek az, ami éltet s főként akkor, amikor az anyagi erők fogytán vannak, végzetes volna, ha még lelki erőink is összeroppannának. Nincs a népmentésnek, nemzetépítésnek sürgetőbb parancsa, mint a lélek szent tüzeinek óvó élesztése.

Pünkösd a lélek ünnepe, emlékeztetés a szellem, az erkölcs, a hit hegemóniájára. A magyar gyógyulásnak is a lélek rejtekeiből kell kiindulnia. Mert páncélnál, kincsnél, fegyvernél erősebb támasz egy nemzet életében az ő egészséges lelke, a minden körülmény közt felfelé nézni, bízni, imádkozni tudó szellemiség, a kor tévelyei, bűnei, aljasságai és kísértései előtt meg nem hódoló, a becsületet és kötelességtudást semmi előnyért fel nem áldozó, felebarátja sorsában a maga sorsát érző, családi hűséget, idealizmust, nemzeti áldozatkészséget megtartó lélek. Addig ne féltsük

ezt a bármi sorsban vergődő országot, amíg a lelkét pünkösd hitének tüze, a Szentlélek erejének lobogása tölti el. De reszkessünk érte, ha iránytűt veszít, ha már csak a haszon és élvezet bálványai előtt borul le.

A legnemesebb hazafiság, a legigazibb népszeretet az, ha honfitársaink s ifjúságunk lelkében Pünkösd tüzét tartjuk elevenen.

Pünkösd lelke.

Platón szerint a világot átfogó s éltető Istenség első attributuma az Ész, a Bölcseség, a Noosz. A kereszténység a Logosz mellett a Pneumát, az Ige mellett a Pünkösd lelkét tekinti az Isten legfőbb örök, személyi vetületének. A pünkösd a szeretet, a lángolás, a lelki erő ünnepe, az éltető Szentlélek eljövetelének napja. Azé a természetfölötti erőforrásé, amelyből az igazság és bölcseség fénye árad ránk, a megismerés és hit teljessége, a sugalmazás és vigasztalás melegsége, a természetfölötti élet elevensége. A Szentlélek a megszentelés lelke (Róm. 1, 4), a kegyelemé (Zsid. 10, 29) s az istenfiúságé (Róm. 8, 15); általa az ember is az isteni természet részesévé lesz (Pét. II. 1, 4).

Ezek a pünkösdi ígéretek nem maradtak az Egyház történetében elmélet, hanem gyakorlati valósággá váltak, amelyek mindig új csodálattal töltik el azokat, akik a 19 évszázadra terjedő egyháztörténetben lapoznak. Két erő dolgozott 19 évszázadon át a kereszténység történetében: egyik a lefelé húzó, gyarlóságokat termelő, megdöbbentő mélypontok felé süllyedő emberi elem romlottsága; másik az emberi hitványságon, bűnön, tébolyon is újra meg újra diadalmaskodó isteni Lélek titokzatos felemelő hatalma. Mit el nem követtek az emberek, sokszor még az Egyházat képviselő emberek is, a Krisztus művének tönkretételén s mikép érvényesült minden emberi romláson keresztül is a Pünkösd örök tüze, az a rejtelmes misztikum, amelyet semmiféle emberi erőfeszítés, bölcseség vagy

számítás eredményeként magyarázni nem lehet! Hányszor volt úgy, ó, nemcsak a cézárok korában, hanem még pl. a XVIII. század végén s a XIX. század elején is úgy, hogy Krisztus földi országát látszólag semmisem óvhatta meg a megsemmisüléstől, a végleges eltiportatástól és hogyan állott a meggyötört, megalázott, saját szolgáitól is cserbenhagyott Krisztusmenyasszony mindig újból talpra, hogy a vihar után életvidámabbnak bizonyuljon, mint annakelőtte! S a legszomorúbb egyházi tespedés korszakaiban is menynyi csodáját teremtette meg kolostorok csendjében és jámbor családok tűzhelye körül az életszentségnek, a tisztaságnak, hősiességnek! Pünkösd Lelke sohasem tűnt el, sohasem távozott az örök életre alkotott Egyházból, bárha külső cselvetés és erőszak, vagy az emberi elemek belső elégtelensége és hűtlensége vajmi gyakran gátolta külső érvényesülését.

Ma is szüksége van a világnak a Pünkösd Lelkére. Arra a világosságra és arra a jóakaratra, amely belőle árad. Az emberiség szétbogozhatatlannak látszó szövedékbe hálózta be magát. Az evangélium filozófiáját félrelökte s helyébe a maga elméleteit emelte; az evangélium szeretetelve helyébe az önzés rendszerét, a liberalizmust, kapitalizmust és szocializmust emelte. Az önszőtte háló halálosan fojtogatja már s letarol minden életet és reményt; ám a felvilágosodott tékozló fiú még mindig nagy szavakat szaval s egyelőre felháborodva utasítja vissza az apai házba való megtérésnek még a gondolatát is. Mily jó lenne pedig, ha magába szállna s a felülről hulló fényt a lelkébe fogadná! Mily jó lenne, ha revideálná gondolatait életcélról, kultúráról, jogról, törvényről, lelkiismeretről, gazdaságról, társadalomról, államról, családról, s nagyképű negációk helyett megkísérelné megérteni az evangélium etikájának mérhetetlen bölcseségét! Mily jó lenne, ha gyűlölet, hetvenkedés, csökönyösség, vastagnyakúság, önteltség, aranyvágy, kapzsiság, dühödt érzékiség helyett megpróbálna az evangéliumi jóság

útjára lépni, alázatos istenszolgálatban és tevékeny emberszeretetben látni nemes versenyre hívogató alkalmat! Mily jó lenne, ha Pünkösd Lelkének Istentől rendelt hirdetőjére hallgatna s a kereszténység legfőbb, illetékes tanítójának utasításait többre venné, mint egy tekintélyes magántudós hivatlan tanácsadását!

Az emberiség önmagát mentené meg az egyre szorongatóbb erkölcsi s anyagi válságtól, ha nemcsak ünnepnapon, hanem a hétköznapok szürke világában is s nemcsak szóval, hanem tettel és élettel is kereszténynek tudná és érezné magát. Azoknak, akiket eltöltött a Pünkösd tüze, legnemesebb és legsürgetőbb feladatuk, hogy a vakoskodóknak, az önhúsukba vágóknak, a saját szerencséjüket s boldogságukat aláásóknak s egymás üdve megrontóinak kinyissák a szemét, megindítsák akaratát. Pünkösd Lelke nem arra való, hogy magunkba temessük, hanem hogy szétvigyük és szétárasszuk s a tegnap még pogány is felfigyeljen a csodálatos szélvész zúgására s a tegnap még hideg s közömbös lelkek is felengedjenek a dermedés és szellemi tunyaság merevségéből.

Pünkösd: az ígéret ünnepe.

Pünkösd: a kereszténység születésnapja... Ekkor lépett ki az Egyház először a nyilvánosság elé. Jézus híveinek társasága, Jézus nevében, de már Jézus látható jelenléte nélkül. Azzal, hogy ő majd folytatja Krisztus művét. Hogy az ő parancsából van itt, az ő meghagyásából prédikál s rendelkezik tovább.

Az emberek gyanakodva, bizalmatlanul néztek erre a társaságra; a politikai hatalom hamarosan féltékeny lett rá, másfajta vallásos tömörülések idegesen, irígyen, megbotránkozóan mutattak rá: a csendháborítóra, a békés poshadás megzavarójára. Mások viszont hallgattak az első Egyház igehirdetésére s tanuvallomására és jöttek hozzá ezernyi számban. Üldözés és

ellentmondás közt terjedt el az Egyház s mire az üldözés három évszázad mulva a milánói ediktumban lelohadt, az akkor ismert világ jókora része már az Egyházé volt.

Ma is csodálatosan ellentétes érzelmektől kísérelve siklik tova az Egyház hajója a történések vizein. Vannak, akik rajongva szeretik; vannak, akik inkább élnek belőle, mint szeretik; vannak, akik szörnyen gyűlölik és vannak, akiknek az Egyház világéletükben idegen marad. Nem tudják, hová tegyék, nem tudják, mit kezdjenek vele. Szeressék? Gyűlöljék? Nem, egyiket sem teszik. Kitérnek az útjából, nem foglalkoznak vele. Nem rokonszenves nekik. Hatalmas, papi szervezetnek vélik, mely kétségtelenül sok jót s nagyot tett a multban, valószínűleg tesz a jelenben is, kultúrát teremtett, erkölcsöt terjeszt; de amelynek uralmi törekvései kellemetlenek és gátolják az egyéni s az ú. n. lelkiismereti szabadságát. Sokan az Egyház képviselőinek emberi hibái miatt fordulnak el tőle. Az emberek könnyen viszik át ellenszenvüket az emberekről az intézményekre, az eszme képviselőiről magára az eszmére.

Pedig ez nagy kár s minden érdeke a kultúrált emberiségnek, hogy Pünkösd ajándékát, a Szentlélek Egyházát igazi mivoltában értse meg.

*

Mi is az Egyház igazában? Úgy, ahogy Krisztus elgondolta és akarta? Mindenekelőtt: rend és törvényszerűség. Rend, parancs, kötelesség. Krisztus nem kaoszt akart, nem szubjektivista összevisszaságot, nem is elszigetelt, egyéni jóakaratok merő összegezését. Nem filozófiai iskolát, nem egyszerűen egymás mellé rendelt s egységbe nem tömörült hivőket. Hanem „egyházat", társaságot, rendet, szervezetet. Lelki államot, amelyben törvények, felsőbbségek vannak, amely a maga külön szociális életét éli. „Nyájat" akart, amelynek ő a pásztora, de amelynek „legeltetését" Péterre

s az apostolokra bízta, még pedig „a világ végeztéig". Amelyben a keresztség szimbolikus cselekménye által nyer az egyes ember polgárjogot s amelyben oldó és kötő hatalom van, úgyhogy a „menny" is ratifikálja azt, amit ez a hatalom a földön megold vagy megköt.

Lehetetlen az Egyháznak ezt a fegyelmét s alkotmányát az evangéliumban s az első apostoli egyházban fel nem ismerni. Lehetetlen tagadni, hogy mindig volt Egyház s míg az újkor felforgató elméletei meg nem születtek, senkinek sem jutott eszébe Krisztus alkotását másképp fogni fel, mint a lelkeket tanító, kormányzó, pasztoráló szervezet alakjában. Ezt a fogalmat elvben még a hitújítás sem merte tagadni; eredetileg az is csak „reformálni" akarta az Egyházat, nem megsemmisíteni vagy újjal pótolni s ma is, maga is „egyháznak" szereti nevezni magát. Arról szinte maga sem tehet, hogy az általa felállított elvek logikus következményeként a liberális gondolat magát az egyházfogalmat is mellőzi s félretolja az útból, mint fölöslegest és illetéktelent.

Az Egyház a krisztusi gondolatnak törvényszerű, Krisztus-rendelte továbbvitele. Ez azonban nem jelenthet rideg kényszerűséget, hanem ellenkezőleg: jelenti a Krisztussal szemben helyénvaló hálás szeretet és lelkes ragaszkodás átterjesztését az Egyházra is. Ha Krisztus nekem Istenem és Üdvözítőm, akit imádok, akitől minden üdvösséget várok, akkor a hozzá való szeretetet ki kell terjesztenem az Egyházra is, mint amelyet ő akart, ő gondolt ki, ő rendelt el s amely által ő közli velem a maga megváltói szeretetének minden bőséges adományát. Akkor az Egyház nem lehet nekem sem idegen, sem ellenség; nem lehet zsarnoki bürokrácia, nem lehet ellenszenves, nemzetközi hatalom, nem lehet emberek uralomvágyának gyűlöletes rendszere. Akkor sem, ha egyes képviselői nem rokonszenvesek nekem, ha egyes egyházi föllebbvalók nem mindenben felelnek meg a szent hivatásnak, amelyre rendeltettek. Épúgy, mint ahogy az álla-

mot, a hazát nem gyűlölhetem s nem tarthatom a lelkemtől idegen alakulatnak azért, mert a kormányon levő egyik-másik állami funkcionárius nem mindenben felel meg az ízlésemnek s egyéni elgondolásaimnak. Amint a haza minden körülmény közt szent nekem, úgy szent az Egyház is; nem szakadhatok el tőle, ha Krisztustól nem akarok elszakadni. Nem mellőzhetem, ha Krisztust nem akarom elhagyni. Nem rideg kényszerűségből ragaszkodom hozzá, hanem azzal a meleg, odaadó lelkesedéssel, amellyel üdvösségemet s ennek szerzőjét a szívembe zárom. Nekem az Egyház nem érdekszövetség, hanem Krisztus menyasszonya, ahogy Szent Pál nevezi. Nem lehet szeretni a vőlegényt és gyűlölni a menyasszonyát. Jézus szerette és szereti Egyházát, mondja Szent Pál, én tehát nem gyűlölhetem. Jézus tisztogatja s csinosítja Egyházát az idők végéig, hogy minél szebb és szeplőtelenebb legyen, én tehát nem állhatok be azok közé, akik befeketítik és elcsunyítják s örülnek, ha fogyatékosságot találnak benne és sarat dobálhatnak rá.

A krisztusi egyházfogalom meghamisítása rejlik a mögött a vád mögött, hogy az Egyház „közbetolja magát" Krisztus és a lélek közé. Ha ez így lenne s ha hiba lenne, akkor ezért Krisztus maga lenne felelős. Miért rendelt akkor egyházat, tanító és lélekkormányzó hatalmat? Miért mondja, hogy aki az Egyházra nem hallgat, őt nem hallgatja? Miért bízza a nyáj legeltetését Péterre s az apostolokra a „világ végezetéig?"

Az Egyház gúzsbaköti a lelkiismeretek szabadságát, — hangzik a vád. De mi az a „lelkiismereti szabadság?" Az-e, hogy törvény nincs, isteni kijelentések, krisztusi rendelkezések nincsenek? A lelkiismereti szabadság korlátlan értelmezésben annyi, mint anarchia, törvényenkívüliség. Ezt akarta-e Krisztus? Miért nem jut eszébe senkinek ugyanezt az elvet az állami életre alkalmazni? Az állam is megköti a lelkiismereti vagy polgári szabadságot, valahányszor tör-

vényt hoz, vagy bírói ítéletet mond ki. Nem lenne többé állam, ha ezt nem tenné. A lelkiismereti szabadság elve józanul csak egyet mondhat: azt, hogy mindenki szabadon teljesíthesse lelkiismereti kötelességét. Ezt a szabadságot azonban az Egyház követelte mindig s követeli ma is a legkövetkezetesebben.

Az Egyház azonban nemcsak mint törvényszentség érdemli meg a társadalom tiszteletét, hanem mint a Krisztushivők egységének létesítője, eleven kapcsa s őrzője is. Hatalmas gondolat: ez egyenetlenkedésre annyira hajlamos emberek ezreit, millióit, százmillióit egységbe foglalni, azonos gondolatok, célok, törvények s törekvések vonalába egyesíteni. Közel négyszázmillió embert egy nevezőre hozni: azonos hitben, azonos vallásgyakorlati rendszerben, azonos egyházfegyelemben, azonos kormányzat alatt. Még pedig nem rideg, fegyveres kényszer segítségével, hanem merőben a szeretet s a hit lángolásában. Családdá forrasztani össze fehér embert, négert, sárga fajút s rézvöröst; férfit, nőt, gyermeket, aggot; tudóst és tudatlant, lángelmét és műveletlent; öt világrész sok százféle nemzetének gyermekeit. Ha az Egyház semmi egyebet nem tett volna, minthogy ezt elérte: bámulatunkra s tiszteletünkre lenne érdemes.

Pünkösd a lelkek nagy egybefűzője a közös hitben és reményben. Az azonos nagy célban hivők testvériesülése az apostoli igehirdetés hallgatásában. A krisztusi szózat és ígéret teljesülése, hogy „ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, én is közöttük vagyok". Csakhogy itt nem ketten vagy hárman, hanem több száz milliónyian vagyunk együtt az Ő nevében...

Hogy az Egyház emberekkel dolgozik, emberi elmékkel, emberi eszközökkel s intézményekkel, semmit sem von le az értékéből, hiszen Krisztus akarta így. Viszont éppen ezért, természetesen vállalnia kell azt az ódiumot is, amely okvetlenül adódik ott, ahol emberek vannak, tele emberi gyengeséggel és fogyaté-

kossággal. A rövidlátók, a kákán csomót keresők ezért mindig találni fognak rajta bírálnivalót, sőt megszólni- és gyűlölnivalót is. Az Alapító maga így akarta s tudta, hogy így lesz. Éppen ezért ígérte meg alkotásának a pünkösdöt, a felső segítséget. „Ebben a világban szorongattatástok leszen — így fejezte be gyönyörű búcsúbeszédét a Vacsora termében —, de bízzatok: én meggyőztem a világot!"

Pünkösdnek ez az ígéret a legszebb, történeti ajándéka.

A lélek országa.

A keresztény hitélet alapigazságai.

Mikép elmélkedjünk?

Elmélkedés annyi, mint elmebeli, szavakhoz nem kötött ima: lelkünknek szabad felemelkedése Istenhez, vallásos igazságok megfontolása, meghányása-vetése önmagunkkal, de nem puszta elméleti tanulmányként, hanem úgy, hogy e megfontolásból gyakorlati felbuzdulások, szent elhatározások és Isten színe elé vitt fohászkodások fakadjanak.

Az elmélkedés eszerint három részből áll: *megfontolásból*, gyakorlati *felbuzdulásokból* s Istennel való *társalgásból* (kollokvium).

A megfontolás *anyagát* legjobb valamely épületes könyvből meríteni. Ilyenül szolgálhat főkép az Evangélium, vagy a „Krisztus követése", a „Philothea" stb Ezekből egy-egy fejezetet elolvasunk s kijelöljük belőle az elmélkedésre, behatoló megfontolásra alkalmas pontokat, részleteket. Vagy pedig kész elmélkedési könyvet veszünk kezünkbe s egy-egy elmélkedés anyagát mindenekelőtt figyelmesen végigolvassuk benne. Ez az *előkészület* az elmélkedésre.

Magát az elmélkedést úgy kezdjük, hogy mindenekelőtt élénken belehelyezkedünk Isten jelenlétének tudatába s előkészületi imát mondunk, melyben a Szentlélek segítő kegyelmét kérjük az elmélkedés helyes és sikeres végzésére. Azután megfontoljuk az elmélkedés tárgyát — pl. Krisztus kínszenvedésének egy-egy részletét, vagy pl. a hit szükségességét, az örök igazságokat stb. — s addig tovább nem megyünk, míg az illető hitigazság vagy evangéliumi részlet teljes

tartalmát jól ki nem merítettük. Élénken magunk elé állítjuk a megfontolandó igazságot vagy titkot, mint hogyha magunk szemével látnók vagy magunk fülével hallanók azt az Üdvözítő ajkáról: figyelembe veszünk minden mellékkörülményt, szóval: szinte átütüzesedünk az illető hittitok vagy igazság teljes átlátásától. Mikor ezzel megvagyunk, igyekszünk azokat a gyakorlati következtetéseket levonni a magunk számára, amelyek ez igazság átérzéséből önként folynak; megvizsgáljuk magunkat, vajjon eddig mindenben és tökéletesen e hitigazságnak megfelelően éltünk-e s ha nem, miben kell javulnunk és változnunk, mely akadályokat eltávolítanunk, mely kísértéseket legyőznünk. Mikor ezzel is elkészültünk, jön a harmadik lépés: feltételeket teszünk, szent eltökélésekre gyulladunk s ezeket azonnal a kérelem, hála, bocsánatkérés stb. indulatainak felébresztésével Isten színe elé visszük s imában vonjuk le a teljes, végső következtetéseket.

Ime az elmélkedés módjának rövid s egyszerű ismertetése.

Megjegyzendő, hogy a jó elmélkedésnél nem az a fő, hogy minél több anyagot dolgozzunk így fel egy-egy elmélkedés keretében, hanem sokkal fontosabb, hogy minden egyes gondolatba minél mélyebben behatoljunk s belőle minél több gyakorlati hasznot, felbuzdulást és imádságos érzületet merítsünk. Azért ha a kitűzött elmélkedési anyaggal egyazon elmélkedésben nem tudtunk végezni, a megmaradt pontokat halasszuk el későbbi elmélkedéseink tárgyául.

Elmélkedés után tekintsünk vissza a végzett elmélkedésre s foglaljuk össze eredményeit. Ha nem jól sikerült, kutassuk a balsiker okait, hogy máskor azok ellen idején védekezhessünk.

A keresztény hitélet mélysége egy-egy lélekben elsősorban az *imaélet mélységétől,* az Istennel való társalgás *bensőségétől* és *megszokottságától* függ. Ennek pedig a rendszeres elmélkedés a legfőbb s gyakorlatban leginkább bevált módszere. Illik tehát, hogy

aki őszinte, lelki életet élő katolikus akar lenni, elsősorban tanulja meg ezt a legszebb és legegyszerűbb, legfelemelőbb s legerősítőbb művészetet: tanuljon meg elmélkedő imát végezni!

Elmélkedés a hit értékéről.

A keresztény vallás a természetfölötti élet vallása. A természetfölötti életbe azonban csak egy út vezet fel: a hit útja. Illik tehát, hogy a hit nagy értékéről világos képet alkossunk.

1. *Észszerű-e a hit?* Hinni annyi, mint valamit igaznak tartani azért, mert oly valaki mondja, aki hitelt érdemel. A hit nem érzelem, nem hangulat, hanem mindenekelőtt meggyőződés, igaznaktartás. Aszerint, hogy akinek hiszünk, csakugyan hitelt érdemel-e, vagy nem, nevezzük a hitet észszerűnek, vagy észszerűtlennek.

Észszerűtlen dolog olyanoknak hinni, akik vagy nem tudják a biztos igazat, vagy nem megbízhatók s esetleg félre akarnak vezetni. Észszerűtlen dolog szavahihetetlen emberek szóbeszédeit készpénznek venni; olyanokra hallgatni, akiknek szavát önérdek irányítja. Észszerűtlen dolog babonaságokban hinni: a 13-as szám vagy az álmok jelentőségében. De hinni ott, ahol *minden* biztosíték megvan annak, akinek hiszünk, csak a tiszta igazságot mondja és mondhatja, nemcsak nem észszerűtlen, de épp az ellenkezője volna észszerűtlen.

Mikor a keresztény katolikus hitet valljuk, nem téveteg embereknek, hanem Istennek hiszünk, ki nem csalódhatik s nem csalhat meg minket. A keresztény katolikus hitnek minden ágazata, minden tétele közvetlenül vagy közvetve Jézus kijelentésein alapul, aki pedig egész életével, egész emberfeletti lényével, jellemének csodálatos feddhetetlenségével s tanainak bámulatos benső nagyszerűségével épúgy kimutatta s igazolta istenvoltát, mint a csodákkal, halottámasztásokkal s önmaga feltámadásával, melyeket őmaga mint istensége bizonyságait jelölt meg.

Jézus az ő tanainak továbbhirdetésével s közvetítésével az Egyházat bízta meg az „Ő egyházát", az *egy* Egyházat: azt, amelyet Péterre mint kőszálra alapított s mely azóta Péter utódainak vezetése alatt megszakítatlan jogfolytonosságban őrzi a krisztusi és apostoli hagyományokat. Ebben az Egyházban, amely csak egy, mint ahogy *„egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség"*, a hivők ugyanazt a hitet találják fel, amelyet Jézus hirdetett, amelyet az apostolok tanítottak. Erről az Egyházról mondta maga Jézus: „Aki az Egyházra nem hallgat, legyen neked mint pogány és vámos" s erről az Egyházról mondta Szent Pál apostol, hogy „az igazság oszlopa és erőssége", „columna et firmamentum veritatis". Aki tehát ebben az Egyházban él s ennek hitét vallja, nem tévedhet s nem jár sötétségben.

Észszerűtlen-e a katolikus hit? Hogyan lehetne észszerűtlen, mikor tudom, hogy ez a hit Jézus Krisztus szaván épül fel s Jézus őrzi-védi, hogy tévedés ne érjen hozzá? „Ime — úgymond ő, midőn a tanító egyházat felállítja — én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig."

2. *A hit szükséges is.* A természetfölötti világ felé egyetlen lépést nem tehetünk máskép, mint a hit által. Bízni Jézus ígéreteiben, szeretni őt, megtartani a parancsolatokat, tökéletességre törekedni: mindezt csak úgy lehet, ha mindenelőtt hiszünk, ha mindenelőtt igaznak tartjuk mindazt, amit Jézus tanított. Ezért követeli Jézus maga tanítványaitól mindenelőtt az élő, teljes hitet; ezért mondja Szent Pál is, hogy „hit nélkül lehetetlen az Isten előtt kedvesnek lenni".

A hit szükséges. Az ember oly kicsiny és korlátolt, értelme annyira a földhöz és érzékeihez tapadt, szívét annyira a föld szerelme nyűgözi le, hogy minden magasabb régiókba emelkedés, minden szárnyalás, minden Istenhez közeledés lehetetlen volna, hacsak a hit csillaga nem ragyogna szemébe s nem intené állandóan a magasságbeli dolgokra. Ahol hit nincs, ott csak földies kicsinyesség van, alacsony élvezetvágy és

önzés, szűk látókörű emberi dicsvágy és gyermekes kapzsiság.

A hit nem arra tanít, hogy megvessük a földi élet kultúráját, szépségét és jólétét, hanem, hogy ne becsüljük azt mindenfölött s ismerjük fel a mulandó javak és szempontok fölött az örökértékű s minden evilináál végtelenszer becsesebb szellemi és természetfölötti javakat. A hit nem teszi vakká az ember szemét, hanem fölfegyverzi azt a természetfölötti világbalátás messzelátójával, hogy olyant is lásson meg, amit magától soha meg sem sejtene. Nem veszi el mozgóképességünket, hanem a földönkúszás szabadságán túl megtanít a repülés művészetére is, hogy mint a királysas repülhessünk a fénylő nap, az Isten magassága felé. Mik volnánk mi, gyenge emberek, mily szűk határok közt mozognánk, mily rövidlátók volnánk, ha Krisztus le nem száll hozzánk s nem tanít meg a hit szárnyán emelkedni hozzá a magasba, az Isten nagyszerű gondolatainak, legszebb elhatározásainak fénylő, kék egébe.

3. *A hit az élet legszebb vigasza.* Az élet kételyek és küzdelmek, szenvedések és csalódások, elmúlások és enyészetek láncolata. E bajokon pillanatnyilag keresztülsegít talán a jókedv és nemtörődés is, de maradandó s észt és szívet egyaránt megnyugtató vigasszal velük szemben csak a hit szolgál. Ha kételyek tépik a lelkemet s csalódottan, szenvedőn kapok homlokomhoz: miért is élek? miért a szenvedés? miért a küzdelem? — megnyugtató választ egyedül a hit ad. Ha cserbenhagy minden jóbarátom, ha nem boldogulok semmiféle erőlködéssel sem, ha csalódások özöne ér, ha kínlódom s gyötrődöm s a kétségbeeséssel tusakodom, egyetlen mentődeszkául a hit kínálkozik. Ez mondja nekem: Ember, bízzál; amíg az Isten veled van, amíg az örök végcél fénye ragyog feléd, addig semmi sincs elveszve, addig a szenvedés mind csak lépcső a megdicsőülés felé.

Ha lelkem tövisei hasogatják szívemet, ha vétkez-

tem s lelkiismeretem furdal, ha elveszi erkölcsi erőmet a szégyenletes, bűnös öntudat, hogy alacsonylelkű voltam, hogy beszennyeztem magam, hogy elhagytam az Istent: a hit még akkor is bizalomra int s egy megbocsátó, irgalmas, kegyeiben kifogyhatatlan, mennyei Atyáról beszél nekem s a Jó Pásztorról, ki életét adja eltévedt juhaiért. S ha mellettem jobbra-balra halnak az emberek, ismerőseim, barátaim, szeretteim mind sorra a sírba szállnak, ha csupa sírjelet támaszt mellettem az enyészet s az elmulás, ha megöregszem s fáradt vándorként hajlom a gödör felé magam is, ha halálos ágyamon minden és mindenki elhagy, amit s akit szerettem vagy megszoktam, s ha sem orvos, sem ügyvéd, sem király, sem koldus, sem hitvestárs, sem jóbarát nem segíthetnek rajtam többé s győztes vigyorgással csap le rám a csontarcú vén kaszás: a hit akkor is mosolyogni tanít s a halálos veríték gyöngyei s a haláltusa borzalmai közt is arra int, hogy akik Krisztusban hisznek, azoknak a halál nem elpusztulás, hanem megdicsőülés, nem elsüllyedés, de felmagasztaltatás, nem siralomházi gyötrelem, hanem a mennyei, örök édenkertbe való diadalmas, fényes bevonulás...

A hit! Ó mennyi erőt, mennyi boldogságot, mennyi erkölcsöt, mennyi lelki nemességet hintett már szét a földön a Krisztus boldogító, édes, szent hite! Ó Anyaszentegyház! Mily nagy jótevője vagy te az emberiségnek, te, aki nem kincset és aranyat, nem csillogó sarat és hamut, de hitet nyujtasz a halandó, szenvedő embernek; hitet, amely megnevel, Isten gyermekévé tesz, erősít, vigasztal s egy örök örvendezés reményeinek rózsáival díszíti s vidítja fel a kopár föld szikkadt, beteg tájait!

Elhatározás. Keresztény katolikus hitemet, Jézus e legdrágább hagyatékát szent örömmel s büszke önérzettel fogom őrizni s gyakorolni mindig s az élet apró, kicsinyes gondjai vagy szórakozásai közt sohasem felejtem el a hitnek nagyszerű gondolatait élesztgetni s ápolni magamban és embertársaim között.

Elmélkedés az ember végcéljáról.

Az ember Isten teremtménye. Ebből a sarkalatos igazságból folyik az ember végcéljának megismerése, az ember evilági rendeltetésének megállapítása.

1. *Honnan vagyok?* Az életet, a létet semmi esetre sem adtam magam magamnak. Néhány évtized előtt semmisem voltam s ma sem volnék semmisem. Szülőim is csak eszközei voltak létrejöttömnek; ők nem alkotóim, hiszen nem is ismerik a gyermek testszervezetének csodálatos titkait, akit a világra hoztak. Életemet, testemet, lelkemet, mindenemet Istennek köszönhetem. Ő gondolt ki, ő tervezett meg, ő alkotott engem, ő ruházott fel a legkülönbözőbb erőkkel és képességekkel, ő tartja fenn életemet s ő működik közre minden egyes cselekedetemben. Mit jelent ez a szó: teremtmény, Istennek teremtménye? Annyit jelent, hogy nem vagyok ura önmagamnak; hogy sokkal inkább Istené vagyok, mint önmagamé; hogy Istennek joga van az én szolgálatomra, a tisztelet, szeretet, hála és ragaszkodás minden megnyilatkozására. Isten maga sem alkothat olyan teremtményt, amelynek nem volna legfőbb, természetes rendeltetése az, hogy mindenestől Istené legyen s hogy Istent minden erejével és képességével dicsőítse.

2. Mit jelent ez: engem *az Isten* teremtett? Kicsoda az Isten? „Ens a se", *magától való lény*, a lét teljessége és tökéletessége. Az az Egyetlen, aki szükségkép van; aki azért van, mert Ő az; akinek lennie kell; akinek fogalma a létezést magában foglalja. Nem „egyvalaki, aki van", hanem „az, aki van", a teljes értelmű Lét maga, az, aki így szólt Mózeshez a csipkebokorban: „Én vagyok a Levő; mondd meg Izrael fiainak, hogy a Levő küldött téged". Ő az örökkévalóság, akinél nincs „egykor" és „majd"; az, aki „volt, van és lesz"; mint a zsoltáros mondja: „Kezdetben, Uram, te alapítottad a földet és az egek kezeid alkotmányai. Ezek elmúlnak, te pedig ugyanaz vagy és esztendeid nem fogynak el" (Zsolt. 101, 28).

Az Isten *örök.*

Csodálatos örökkévalóságában egyszerre együtt él a világ minden korával, a robogó idő minden percével. Ő minden *lét és tökéletesség ősforrása és oka.* Mint egy tengernyi forrásból, úgy patakzik belőle minden, ami van, ami nagy, igaz és szép ezen a világon; ami itt kedves, fölséges és elbájoló, ami lenyügöz, megigéz, elvarázsol bennünket, mind csak az ő nagyságának visszfénye. Az anya mosolyában, a jóbarát hűségében, az egymást szerető lelkek vonzalmában, a teljesült reményben, a költészet, a zene, a remekművek, a nagy gondolatok s a természet szépségében, tenger zúgásában, hegyi patakok zuhanásában, glecscserek jeges pompájában, kis virág szemében s a vízcsepp mikroszkópikus csodáiban: mindebben csak az ő szépsége szép, az ő jósága jó, az ő fönsége fönséges s az ő gazdagsága gazdag.

Mily nagy az Isten az ő *mindentudásában!* Nemcsak azt tudja, ami volt, ami van és ami lesz, hanem végtelen sorok végtelen sorozatában látja azt is, ami ezen vagy azon feltevésben lenne vagy lett volna világ kezdetétől, világ végéig. S mindezt ő önmagában ismeri föl, minden ismeretszerző eszköz nélkül. Elég az, hogy valami igaz, s akkor ez már öröktől fogva benne van az ő ismeretében. Mily nagy az Isten az ő *akaratában!* Akarni nála annyi, mint tenni; a teremtés és megváltás legnagyobb műveit erőfeszítés nélkül, akaratának puszta szavával hozta létre. „Ő szólt és lettek, ő parancsolt és létrejöttek" (Zsolt. 32, 9). Mily nagy az Isten az ő *gondviselésében!* Világokat és világrendeket választ ki tele millió és millió szabad lénnyel, szabad lények milliárd és milliárd szabad elhatározásával. S bár szabadságát egyiknek sem korlátozza, mégis mindnyáját, egyeseket és nemzeteket csodálatos erővel odavezet, ahova akar, s úgy gondoskodik minden egyesről, mintha csak ez az egy volna a világon s minden egyéb csak őérette élne. Mily csodálatos az Isten az ő *titkaiban;* az ő lényege és belső élete gazdagságában, melynek megértéséhez csak isteni, végtelen elme

elegendő. „Senki sem ismeri meg az Atyát, hanem csak a Fiú és senki sem ismeri a Fiút, hanem csak az Atya."

S ez az Isten teremtett engem, nem tartotta méltóságán alulinak gondolni rám és foglalkozni velem. Nem vár tőlem semmit a maga előnyére; mit is nyujthatnék én neki, hiszen ha az egész világ, királyok és nagyok, angyalok és szentek örökké hozsannát énekelnek neki, kevesebb az, mint mikor egy győzelemövezte hadvezér diadalmenetén százezernyi tömeg üdvrivalgásába egy szurtos kis utcagyerek is belevegyíti a maga gyenge éljenzését. Ha ő teremtett, azzal csak az én javamat akarhatta, mert csak egyedül nekem lehet hasznom belőle; azért teremtett, mert szeretett s hogy engem is részeltessen az ő örök és végtelen boldogságában. Erre azonban csak úgy lehetek méltó, ha elismerem és gyakorlom teremtményi mivoltomat, azaz: ha mindenben szolgálom és viszontszeretem őt s az ő dicsőségét keresem.

5. *Mi következik ebből?* Az, hogy minden erőmből szeretnem és szolgálnom kell az Istent s hogy ebben rejlik minden boldogságom és egész életföladatom. Az Isten szolgálatára kötelez a *hála;* hiszen legnagyobb jótevőmmel állok szemben, akinek testemet, lelkemet, érzékeimet, ép tagjaimat, eszemet, szívemet, lakást, ruházatot, élelmet, szülőket, neveltetést, anyagi, erkölcsi és szellemi javaim összességét köszönhetem. Erre kötelez a *jog és igazság* azzal az Istennel szemben, aki nekem föltétlenül Uram és parancsolóm, aki nekem több jogon birtokosom, mint ahogy a művész magáénak nevezheti alkotását, a gazdag a vagyonát vagy én magam a saját testemet és lelkemet. Erre kötelez végül a *saját javam*: célt csak úgy érhetek, boldog csak úgy lehetek, ha Istent híven szeretem, szolgálom s ezáltal üdvözülök. Istent szolgálni annyi, mint királykodni; annyi, mint köveket hordani örök boldogságom épületéhez, diadalkapujához; annyi, mint hervadhatatlan virágokat fűzni a diadalkoszorúba, mely homlokomat örökké övezni fogja, ha Isten szolgálatában kitartok halálig.

Elhatározás. Minden körülmény közt és minden áldozat árán Istent fogom mindenben végcélomnak tekinteni. A legmélyebb hódolattal és tisztelettel járok el istentiszteleti cselekményeimben: az imában, misehallgatásban s vallási gyakorlataimban. Szolgálni fogom őt parancsainak pontos és lelkiismeretes betartása által. „Az Istent féljed és tartsd meg az ő parancsait, mert ez az egész ember" (Préd. 12, 13). S végül közre akarok működni Isten dicsőségének terjesztésében embertársaim között is, hogy minél többen megismerjék, imádják, tiszteljék és szeressék azt az Istent, aki oly jó volt hozzánk s akinek szíve szeretetéből merítettünk mindent: életet, halhatatlanságot, multat, jelent és jövőt.

Elmélkedés az örök boldogságról.

Ész és hit, bölcselet és teológia mondják, hogy végcélunk a boldogság, melynek vágyát Isten fektette lelkünkbe s melyet Isten által és Istenben érünk el. A hit azonban többet mond erről a boldogságról, mint a puszta ész, mert arra tanít, hogy végcélunk nem az a pusztán emberi és természetes boldogság, mely emberi törekvéseink és vágyaink legteljesebb természetes betetőzésében állna, hanem egy természetünket teljesen felülmúló, egészen isteni, azaz voltaképpen csak Istent illető boldogság, mely Isten látásából áll s melynek birtoklására csak Istennek különös csodás adománya, lelkünknek saját természete fölé emelése, a „lumen gloriae" tesz bennünket képesekké. Elmélkedjünk ennek az örök, természetfölötti boldogságnak mivoltáról: magasságáról, szélességéről, mélységéről és hosszúságáról.

1. *Milyen magas a mennyei boldogság?* Mindennél magasabb; mert mindent meghaladó. Meghaladja saját természetünket. A keresztség után minden személyes érdem szerzése előtt elhalt gyermek, sőt a legutolsó útonálló és gyilkos, aki halála percében megtér és üdvözül, magasabb és nagyobb boldogságot fog élvezni

örökké, mint ami az összes szentek és angyalok boldogsága együttvéve lenne a *természetes* rendben, Isten látása nélkül. „Szem nem látta, fül nem hallotta, sem az ember szívébe föl nem hatott, mit Isten azoknak készített, kik őt szeretik" (1 Kor. 2, 9). Magasabb a mennyei boldogság, mint minden elképzelhető természetes boldogság: az Isten maga sem teremthetne olyan tökéletes lényt, akit a boldogságnak ez a foka természetszerűleg megilletne.

Jézus egészen *maga mellé* emel bennünket, ahogy az apostol mondja: Ha fiak vagyunk, akkor örökösök is: Istennek fiai, Krisztusnak pedig örököstársai (Róm. 8, 17). Krisztus maga mondja: „Aki győzedelmes leend, együtt fog ülni velem az én királyi székemben, amint én is győzedelmet nyertem és Atyámmal az ő királyi székébe ültem" (Jel. 3, 21). Az üdvözültek Krisztussal együtt gyakorolják a világbírói tisztet. „Ti is tizenkét széken fogtok ülni ítélendők Izrael tizenkét nemzetségét" (Mt. 19, 20). „Magamhoz veszlek titeket, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek" (Ján. 14, 3). Az üdvözültek oly magasra jutnak, mint a Háromszor-Szent Isten maga. Az Irás azt mondja, hogy Isten „az örökkévalóság halhatatlan és láthatatlan királya" (1 Tim. 1, 17), aki „hozzájárulhatatlan világosságban lakik, kit az emberek közől senki nem látott, de nem is láthat" (1 Tim. 6, 16), t. i. természetes módon. Az Isten lényegében „elrejtett Isten" (Iz. 45, 15), azaz tele titkokkal és mélységekkel, amelyekbe csak ő maga hatolhat be. Jézus mint istenségének csalhatatlan biztosítékát említi azt, hogy ő teljesen ismeri az Atyát: „Senki nem ismeri a Fiút, hanem az Atya; az Atyát sem ismeri senki, hanem a Fiú és kinek a Fiú ki akarja jelenteni" (Mt. 11, 27). És ezt az Istent fogjuk mi „szemtől-szembe" látni, szépségének minden kincseivel s kimeríthetetlen pompájával egyetemben. Látni: nem „tükörben és talányban, hanem úgy ismerve őt, ahogy ő ismer minket". Egy csodálatos önkinyilatkoztatás által, amelynek még csak lehetőségéről sem volna fogalmunk, hacsak a kinyilatkoztatás nem biztosítana felőle. Isten

mindenhatóságának egyik legcsodálatosabb megnyilvánulása lesz ez az Istenlátás, amelyet az Írásnak csak azon szava tesz érthetővé, hogy „amik lehetetlenek az embereknél, lehetségesek az Istennél" (Lk. 18, 27). Mily csodálatos magasságba, az ő közelségének milyen mélységébe emel föl bennünket az Isten!

2. *Milyen széles a mennyország?* Olyan széles, aminő tágra az ember természetes és természetfölötti befogadóképessége csak terjedhet. A test és a lélek minden nemes vágyának és képességének teljes kielégülése a mennyei boldogság, de salak nélkül és földi tökéletlenségek nélkül. A mennyországban nem eszünk és iszunk ugyan, ott nincs házasság és érzéki gyönyörök és mégis mindaz, ami ezekben szép és jó, kedves és gyönyörködtető, az öröm maga, de salak és földiesség nélkül meglesz ott kimeríthetetlen mértékben. A mennyországban teljesülnek boldogságot szomjazó vágyaink; ott az Isten „betölti jókkal kívánságodat" (Zsolt. 102, 5).

Mi a mennyország az Írás szerint? A mennyország *élet*. „Vita aeterna." Ó mi nagy jó az élet! Hogyan szereti az életet a haldokló, a beteg, hogyan vágyódik a több élet és jobb élet után a börtön lakója, a száműzött, az éhező, a koldus! A mennyországot Jézus egyszerűen „életnek" nevezi, t. i. az élet teljességének, tökéletességének, betetőzésének. A mennyország továbbá *jutalom*. Itt megkapjuk hűségünk és jócselekedeteink jutalmát, még pedig „teljes és halmozott és megrázott mértéket adnak a ti öletekbe". A mennyország a *dicsőség* hazája: „Tündökleni fognak, mondja az Írás az üdvözültekről, mint az égboltozat fénye" és „mint a csillagok örökön örökké" (Dán. 12, 3). A mennyország az *uralkodás* helye: „Országlani fog nak mindörökön örökké" (Jel. 22, 5). A mennyország az *öröm* lakása: „Menj be — mondja Krisztus — Urad örömébe" (Mt. 25, 21). A mennyországban *megpihenés* lesz: ahogy az arató, a verejtékben dolgozó, a háborút végigszenvedő harcos megpihen a nyugalom és a béke napján, úgy fogunk majd megpihenni mi is az élet fára-

dalmai után. „Nyugodjanak meg munkáiktól" (Jel. 14, 13). A mennyország végül a *szabadság* hazája, a szabadságé minden földi bajtól: „Nem éheznek s nem szomjúhoznak többé, a nap sem éri őket, sem valami hőség" (Jel. 7, 16). Szabadok leszünk ott minden gondtól, fájdalomtól és veszélytől, mert ott „letöröl Isten minden könnyhullatást az ő szemeikről, és halál többé nem leszen, sem bánat, sem jajgatás, sem fájdalom nem lesz többé" (Jel. 21, 4). Szabadok leszünk ott minden földi nyomorúságtól, „mint az Isten angyalai a mennyben" (Mt. 21, 30).

Emellett mint egy ráadás, mint egy csepp a teli vödör szélén, az Isten látásán kívül boldogítani fog minket az, amit a *„szentek egyességének"* nevezünk, t. i. az üdvözültek, szentek és angyalok kedves együttléte és társalgása. A Szentírás a mennyországot „városnak", „Isten városának", „mennyei Jeruzsálemnek" nevezi (Jel. 3. és 21. fej.), amely eleven drágakövekből épült; jáspisból, szafirból, kalcedonból, smaragdból, szardonikszból, szardiszból, krizolitból, berillből, topázból, krizoprászból, jácintból és ametisztből; amelynek 12 kapuja és arany utcái vannak, de temploma nincs, mivel az Úr Isten a város temploma és a Bárány; és nap és hold sem fénylik itt, mert az Isten fényessége világít és szövétneke a Bárány. És a kapukat itt nem zárják be soha, mert itt soha sincsen éjjel. Senki sem fog ebbe a városba belépni, aki be van szennyezve vagy undokságot cselekszik vagy hazugságot, hanem csak akiket beírt az Élet könyvébe a Bárány. Mind a nagy lelkek, a kedves szentek, a legnemesebb emberek, akik valaha éltek: az amphitheatrumok vértanui, a katakombák hitvallói és szűzei, mind a nagy pápák, keresztény királyok és hadvezérek, a hőslelkű hithirdetők, a szeretet és irgalom angyalai, valamennyien boldog együttlétben, családias életközösségben, mint egy városban laknak örökre együtt, egymást szeretve és tisztelve, mert valamennyi a Bárány nevét fogja a homlokán viselni (Jel. 22, 4) s egymásban Jézus képét szemlélni.

Ó boldogság: én is ott leszek köztük, engem is szeretni fognak, engem is nagyra fognak becsülni s bizalmasan érintkeznek velem! A Szent Sebestyének és Szent Ágostonok, a Ceciliák és Ágnesek, Árpádházi Erzsébetek és Margitok, a Kapisztránok és Xavéri Ferencek, a Tillyk és Garcia Morenók... ezek lesznek az én társaságom, kikkel együtt fogom látni örök elragadtatásban az Istent. Mily boldog én, hogy ily gyönyörű hivatásban részesített az Úr!

3. *A mennyország mélysége.* A mennyei boldogság egész lényünket át fogja járni és oly mély gyökeret ver bennünk, hogy Isten maga sem szakíthat el tőle többé. Ez a boldogság szinte lenyűgöz bennünket, amint a zsoltáros mondja: „Megrészegülnek a te házad bőségétől és gyönyörűséged patakából itatod őket" (Zsolt. 35, 9). Itt „a halál többé nem uralkodik". Ahogy a görög monda szerint az üdvözültek az alvilágban a Lethe patakjából ittak s ettől minden földi mulandóságot örökre elfelejtettek, úgy isszák az üdvözültek a mennyországban a „gyönyörűség patakából" a halhatatlanságot, a változhatatlanságot, a vétkezhetetlenséget; úgy megerősödnek az Istennel való egyesülésben, hogy sem vétkezni, sem szenvedni nem lesznek képesek többe. Itt a földön minden boldogságunkat megkeseríti az a tudat, hogy minden örömnek vége lesz. „Csak az a vég, csak azt tudnám feledni!" sóhajt boldogságában is az emberiség. Odatúl éppen az lesz legfőbb örömünk, hogy mihelyt „az isteni természet részeseivé" leszünk, egész mennyei boldogságunk örökre és elveszthetetlenül biztos birtokunkká lesz.

4. *A mennyország hosszúsága.* Meddig tart a mennyei boldogság? Erre a kérdésre egyetlen szóval felel a mi hittanunk: örökké. „Mennek pedig az igazak az örök életre" (Mt. 25, 16). De mit jelent ez az egy szó: örök! Milyen véghetetlenül, kimondhatatlanul sokat tartalmaz! Amint a poklot igazán csak az örökkévalóság teszi pokollá, úgy a mennyországot is örökkévalósága teszi csak igazi mennyországgá. Merüljünk el egyszer szavak és kicsinyes földi mértékek nélkül

ebben a gondolatban: örök. Örökké tartó élet: mindig és végnélkül tartó élet. Akkor is tart, amikor a kozmosz körforgása véget ér, amikor a világtörténelem évezredei s a világfejlődés évmilliói húszszor és százszor és milliószor megismétlődhettek volna. Halmozzunk évmilliárdot évmilliárdra s az örökkévalóságnak még mindig csak az elején vagyunk. Bármi hosszú idő multán még mindig a kezdet kezdetén leszünk. S mint az első napon, csodálkozva fogjuk kérdezni: hogyan lehetséges mindez, hogyan lehetséges ennyi szépség, ennyi öröm és boldogság? S nem fogjuk megérteni, miként érdemeltük meg mindezt s miként lehettünk oly dőrék és esztelenek, hogy rövid földi életünkben nem gondoltunk mindenekelőtt örök hazánkra; miként tehettünk kockára egy marék homokért ennyi kincset, ily kimondhatatlan és véghetetlen gyönyörűséget!

Elhatározás. 1. Sohasem felejtem ezentúl, hogy nem ez a föld a hazám, hanem a mennyország. Hogy nem a por és hamu a célom, hanem az örök boldogság az Istennél. Nem fogom odadobni örök jussomat tündöklő semmiért. 2. A mennyországért szívesen fogok szenvedni is, hiszen „nem méltók a jelen idei szenvedések a jövendő dicsőségre, mely bennünk ki fog jelentetni" (Róm. 8, 18). Száz év mulva úgyis mindegy lesz minden. S akkor semmi hasznom sem lesz belőle, ha most sokat élvezek, de igenis sok hasznom lesz abból, ha sokat dolgozom, fáradok és szenvedek az Istenért. Nem fogok tehát a földi javakhoz ragaszkodni, még kevéssé vetem magam bűnveszélybe. 3. Mint a viperacsípéstől, mint a pestistől és haláltól, úgy fogok félni s óvakodni a bűntől, mely a mennyországra való jogomat elrabolja.

Elmélkedés a súlyos bűnről.

Mi emberek a bűnt nem tekintjük nagy dolognak; oly könnyen vétkezünk, mintha a bűnnek semmi rossz következménye nem volna. Azonban Isten mégis csak illetékesebb a bűn mivoltának megítélésére, mint mi

emberek, s ő ugyancsak megdöbbentő szigorral ítél a bűnről.

1. *Hogyan ítélt az angyalok vétkeiről?* A kinyilatkoztatás szerint, Krisztus saját szava szerint, Istennek nemcsak mi emberek vagyunk szellemi lélekkel bíró teremtményei, hanem vannak angyalok is, azaz tiszta lelkek, testnélküli lények. Ezek is meghivattak az Isten örök látására, az örök boldogság elérésére. Ugyancsak a kinyilatkoztatás szerint azonban őket is próbára tette az Isten s az angyalok nagy része nem állta meg a próbát. Mi lett velük? Ismét a kinyilatkoztatás szerint: „Isten a vétkező angyaloknak meg nem kegyelmezett", hanem örök szenvedésre, örök gyalázatra s kétségbeesésre ítélte őket. Mit jelent ez? Nálamnál sokkal szebb, előkelőbb lények, mert hisz tiszta lelkek, egyetlenegy súlyos vétek fejében örökre s menthetetlenül elkárhoztak! Isten nem ítélhet senkit és semmit érdeme felett; ha tehát ő egyetlen súlyos bűnért angyalaiból sátánt, a menny várományosaiból kárhozott lelkeket alakított, a súlyos bűnnek csakugyan valami szörnyű rossznak kell lennie az ő szemében.

2. *Hogyan ítélt Isten az első emberpár súlyos bűnéről?* Ádám és Éva mentek voltak minden bajtól és gondtól, a test kísértéseitől s az akarat gyengeségétől. Isten kegyelmét, szeretetét élvezték kezdettől fogva. Ha kitartanak Isten szolgálatában, Isten könnyű próbaidő után testi halál nélkül vezette volna át őket az örök boldogságba. De az ősszülők vétkeztek. Egyetlenegy súlyos engedetlenséget követtek el. Mi lett az eredmény? Elvesztették Isten kegyelmét, a szeretet gyermekeiből Isten haragjának tárgya lettek; elvesztették rendkívüli testi-lelki adományaikat; rájuk zúdult a munka és verejtékezés kemény szükségessége, ezerféle betegség és halál; ezenkívül odaveszett lelkük ártatlansága s testi ösztöneik rendezettsége, felébredt bennük a bűnös kívánság, a rosszra való hajlam, a zabolázatlan szenvedélyek s ha Isten meg nem irgalmaz nekik, mindezeken túl még az örök kárhozat várt volna

rájuk. Ime egyetlen súlyos bűn természetes következménye! Ami bánat és gond van ma a világon, halálhörgés és siralom, gyász és könny, éhség és háború, irígység és gyűlölet, testiség és lealacsonyodás, kísértés és bűnveszély: mind ennek az egy bűnnek folyománya. Igazságtalan volna-e az Isten? Nem, ez lehetetlen; hanem a súlyos bűn az a szörnyű nagy baj és gonoszság, mely Istent ily súlyos büntetésekre kényszeríti!

3. *Hogyan ítél az Isten minden egyes súlyos bűnről?* A kinyilatkoztatás szerint minden egyes súlyos bűnért örök kárhozat jár. Azaz: ha valaki fél évszázadot töltött volna ártatlanságban, imában, böjtben, virrasztásban, önsanyargatásban s aztán egyetlenegy súlyos bűnnel szennyezi be lelkét: annak minden előbbi jócselekedete értékét veszti s ha ily állapotban hal meg s Isten a bűnt még e földön meg nem bocsátja, örökre elveszett! „Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre!" Ez a szörnyű szava Krisztusnak azokhoz, kik mint Isten ellenségei, Isten kegyelmeinek megvetői, súlyos bűnnel terhelten lépik át az örökkévalóság küszöbét. Hányan vannak ma az örök lángok között, akiknek talán csak néhány, talán csak egyetlenegy súlyos bűnük volt! Hány kesergi éjjel és nappal és fogja még keseregni kimondhatatlan időkön át a szörnyű esztelenséget, hogy Istent egyetlen súlyos bűnnel is megbántotta! Azonban Isten maga az igazságosság és szentség; ő senkit érdeme felett nem büntet; ha tehát ily borzasztó büntetéssel sujtja a súlyos bűnt, ez annak jele, hogy a súlyos bűn csakugyan a legborzasztóbb, a legrosszabb dolog a világon. Súlyos bűnt elkövetni annyi, mint Isten haragját ingerelni; annyi, mint magunkat a kárhozat veszélyébe dönteni; annyi, mint lemondani az Isten szeretetéről és irgalmáról.

De a súlyos bűnnek már itt a földön mennyi *rossz következménye van!* Mindenekelőtt elrabolja tőlünk Isten szeretetét, az ő különös oltalmát. Nem csoda: aki súlyosan vétkezik, az nem Isten gyermeke többé,

hanem pártütő rabszolga, lázadó, merénylő. A súlyos bűn tönkreteszi összes eddig szerzett érdemünket; ha súlyosan vétkezünk, elveszítjük mindazt a lelki jót, melyet talán hosszú éveken át gyüjtöttünk. A súlyos bűn folytán képtelenekké leszünk lelkünk üdvösségét művelni, érdemeket szerezni az örök életre; csak egyre törekedhetünk akkor: a megtérésre. A súlyos bűn beszennyezi lelkünket s ocsmány szenvedélyek rabjává tesz; hályogot von értelmünkre, hogy ne lássunk lelki dolgokban tisztán, eltompítja belátásunkat, úgyhogy szinte érzékünk sincs többé magasabb, lelki dolgok iránt, meggyengíti akaratunkat, úgyhogy nehezünkre esik a küzdelem a kísértések ellen; nem ritkán kétségbeesésbe visz vagy lelki fásultságba, úgyhogy ha Isten különös kegyelme nem segít, menthetetlenül elpusztulunk.

A súlyos bűn elveszi lelkiismeretünk nyugalmát, lelkifurdalást okoz s megfoszt attól az örömtől, melyet az Isten gyermekei minden földi baj és szenvedés közt is élveznek. A súlyos bűn kiöli lelkünkből a szeretetet Isten iránt. Jézus Krisztus iránt, aki annyit tett és szenvedett értünk, csakhogy a bűntől megóvjon és visszatartson; kipusztítja szívünkből azt a legnemesebb gyermeki viszonyt, melyben a mi lelkünk Üdvözítőjével és Pásztorával élnünk kell s arra kényszerít minket, hogy mint a testvérgyilkos Kain fussunk az Úr színe előtt, ne is merjünk Atyánknak szemébe nézni. Micsoda hálátlanság is a bűn azzal szemben, aki annyi jót tett velünk s aki a mi lelkünk bűntelenségeért annyit s oly hő szeretettel szenvedett!

Érdemes-e ennyi mindenféle bajt magunkra zúdítani egy múló gyönyörért, pillanatokig tartó vétkes élvezetért?

Elhatározás. Mindent elkövetek, mindent elkerülök, lelkiismeretemet szigorúan őrzöm, gyakran gyónom és áldozom, csak a súlyos bűn ne üssön soha többé tanyát a lelkemben!

Elmélkedés az örök büntetésről.

Bourdaloue, a világhírű hitszónok, ki oly sokszor s oly megrázóan beszélt az örök igazságokról, halálos ágyán azt mondotta, hogy csak egyért érez lelkiismeretfurdalást, hogy t. i. életében nem prédikált többször az örök kárhozatról. Gondolkozzunk róla, amíg nem késő.

1. *Van-e pokol?* A hitetlen világ nevet ezen a kérdésen. Nem csoda. Annyira beleélte magát a hitetlenségbe s annyira meg kellene reszketnie minden hitetlennek a gondolatra, hogy rá esetleg a pokol büntetése vár, hogy pillanatig sem lehetne nyugta többé. Ezért inkább úgy tesznek ezek, mint a gyermek, aki este a temető mellett megy el és fél: hogy félelmét elűzze, hangosan dalol s nevet. Azért a temető mégis ott van; ugyanígy a halált s az Isten ítéleteit a velük nemtörődés még nem tünteti el a világból.

Keresztény alapon nem lehet kételkedni a pokol borzalmas, de mindennél biztosabb tényén. Semmiről Jézus annyiszor és oly világosan nem beszél, mint az örök életről és az örök kárhozatról. Ez lehet kényelmetlen, lehet fájdalmas, lehet bosszantó valakire nézve, de a tényt nem szünteti meg, hogy az Evangélium az örök élet és örök kárhozat tanán épül fel. Jézus szerint minden ember csak azért van a világon, hogy megmutassa: érdemes-e az örök boldogságra? Ha nem, az örök kárhozatot veszi magára. Sokan kérdik: hogy lehet az Isten oly „kegyetlen", hogy valamely teremtményét elkárhoztassa? De feledik, hogy Isten senkit kárhozatra nem teremtett és senki el nem kárhozik, hacsak nem a saját választásából. Isten mindenkit az üdvösségre hív meg és ennek elérésére megadja mindenkinek a szükséges kegyelmet, de ha valaki egy életen át nem törődik Istennel, örök élettel, lelkével, ha szemébe nevet Istennek, ha kikacagja az ő fenyegetéseit s visszautasítja az Isten szeretetét: nem ő-e az oka annak, ha Isten csakugyan kénytelen lesz fenye-

getéseit be is váltani? Isten nem hazudhat s nem fenyegethet olyannal, amit meg nem akar tartani.

Jézus kételkedést nem tűrő hangon beszél az örök kárhozatról. Tizenöt helyen szól az Evangélium a „tűzről", mely Isten ellenségeinek készíttetett. Ha kezünk, lábunk, szemünk bűnre visz — mondja Jézus —, vágjuk le inkább kezünket, lábunkat, vájjuk ki s dobjuk el magunktól szemünket, mert jobb nekünk egy lábbal, kézzel, szemmel az életre bemennünk, mint két kézzel, lábbal, szemmel bírván, a gehenna tüzére vettetnünk, ahol a kárhozottak „férge meg nem hal és tűzük ki nem alszik" (Mk. 9, 43—46). Az utolsó ítélet leírásának pedig ez a végszava: „És ezek örök kínra mennek, az igazak pedig örök életre" (Mt. 25, 46). „Távozzatok tőlem, átkozottak — fogja a bíró a bűnösöknek mondani — az örök tűzre" (Mt. 25, 41). Mi értelme volna Jézus e szavainak, ha Isten nem venné teljes komolyan a súlyos bűnt s nem sujtaná azt csakugyan örök kárhozattal, örök büntetéssel?

Ha Jézus igazat mondott, van pokol: ez nekünk elég.

Erősítsük meg hitünket s a hit világánál hatoljunk bele a fájdalmas, de meg nem cáfolható igazság ismeretébe.

2. *Mik a pokol büntetései?* Ne bízzuk magunkat a képzelet szárnyaira, hanem ragaszkodjunk egyszerűen Jézus szavaihoz: „Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre" (Mt. 25, 41). E szavakban benn van a pokol kétféle büntetése: a poena damni, azaz Isten és a boldogság elvesztése és a poena sensus: a kínok és szenvedések.

A) A „poena damni" abból áll, hogy a lélek, mely örök boldogságra van teremtve s boldogságra vágyik, elveszti Istent s benne minden boldogságát.

Hogy ezt megértsük, tudnunk kell, hogy e világon ugyan nem érezzük, csak következtetésekkel s a hit útján tudjuk, hogy boldogság nincs Isten nélkül; mihelyt azonban lelkünk a test bilincsei s a világ káprázatai alól felszabadul, a legvilágosabban be fogjuk

látni s át fogjuk érezni, hogy Isten a mi egyetlen boldogságunk s hogy nélküle az ő boldogító szeretete nélkül nyugodtan egy percig sem élhetünk. A lélekben egyszerre felébred az elemi vágy Isten iránt, akiben minden boldogságunk forrását felismerjük. S ugyanakkor örökre tudja a kárhozott, hogy Istent elvesztette, hogy a boldogság szomja olthatatlanul s kielégíthetetlenül fogja égetni, marni, perzselni lelkét.

Mily erős hatalom már itt, földi életünkben is a vágy a boldogság után! Ha valaki valamit nagyon kíván s nem érheti el, boldogtalan. Hányan emésztik magukat őrült szerelmi lázban, mert szerelmük tárgya elfordult tőlük, vagy másé lett, vagy meghalt. Hányat tesz beteggé a honvágy a dicsőség vágya, a bírvágy! Hánynak okoz álmatlan éjtszakát egy földi jó megszerzésének gondolata; hányan esnek kétségbe, ha valami illúziójuk, amelynek napokat, éveket áldoztak, szétfoszlott! Hányan hánykolódnak a kórágyon, hányan sínylődnek fogságban, hányan nyögnek számkivetésben s mindnek az okozza szenvedését, hogy ami után vágyódik, nem érheti el! Hányan lesznek öngyilkosok, mert vágyaik nem teljesültek!

Ha így kínozhat embert már e földön a vágy a boldogságnak csak egy kicsiny paránya után, mi lesz, ha a lélek nemcsak a boldogságnak egy részecskéjét, de az egész boldogságot s annak minden reményét örökre elveszettnek tudja! Ha vágyódik a szépség, a jóság, a szeretet, béke, lelki öröm után, ha tudja, hogy mindez ezentúl csak Istenben található meg számára és ugyanakkor teljes bizonyossággal felismeri, hogy hiába vágyódik mindezek után, mindez ránézve örökre elveszett paradicsom s többé soha semmi reménye nem teljesülhet!

Láttál már szülőt, aki gyermekét halálos veszedelemben tudja s bármennyire szeretné, nem tud rajta segíteni? Láttál már rabot, ki kétségbeesve tépi láncait? Beteget, ki epekedve vágyik a szabad levegő, a mozgás, a napsugár felé? Fuldoklót, aki levegő után kapkod s miután sehonnan segítség nem érkezik, kétségbe-

esve dől a hullámsírba? Ime a boldogság egy-egy részlete után vágyó embernek vergődése. Milyen vergődés lesz az, ahol a boldogságnak *minden* feltétele hiányzik, ahol nincs egy percnyi enyhülés, csak nyugtalanság, zavar, kitölthetetlen epekedés, szomj és kétségbeesés...

B) A „poena sensus", az érzékek büntetése a pozitív, érezhető kínokból áll, melyek a kárhozott szenvedéseit még a veszteség büntetésén felül is növelik.

A Szentírás leghatározottabban tanítja, hogy a kárhozottak pozitív gyötrelmeket fognak szenvedni. Mit jelentene mást Jézusnak már az a szava is, hogy „menni fognak az örök halálbüntetésre" és „az örök tűzre?" A tűz a legkínzóbb földi szenvedést jelenti; nincs az az égő fájdalom, mely a tűz hatásával vetekedhetnék. Ha tehát Jézus tűzről beszél a pokolban, az az egy feltétlenül biztos, hogy a pokol kínzó fájdalmakkal, gyötrelmes büntetésekkel jár. „Gyötörtetni fognak éjjel-nappal mindörökön örökké", mondja a Szentírás (Jel. 20, 10); „az ő gyötrelmök füstje felszáll örökön örökké" (Jel. 14, 11). Ezenkívül Jézus „külső sötétségről" beszél, hol „sírás és fogak csikorgatása" leszen (Mt. 8, 12).

Mit fog látni a kárhozott a pokolban? Rémképeket, tüzet és füstöt, kínt és gyötrelmet, az emberiség söpredékét, a kárhozat szellemeit, kétségbeeséstől eltorzult arcokat. Mit fog hallani? A jajok és sikoltások malomszerűen zúgó, soha el nem hallgató moraját, az istenkáromlások és önátkozások zaját, a sírást, a fogcsikorgatást. Mit fog ízlelni? Keserűséget és csömört, éhséget és szomjúságot. Hogy eseng a dúsgazdag Jézus példabeszédében Ábrahámnak, hogy Lázárt csak egyetlen csepp vízért elküldje s azzal nedvesítse ajkát! S ez is hiába! Mit fog érezni a kárhozottnak szagló és tapintó érzéke? A tűz és a füst örökké kóválygó tengerét: „a halál illatát" (2. Kor. 2, 16), „kénkővel égő tüzes tava" (Jel. 19, 20). „Ki lakhatik közületek az emésztő tűzzel?" Valóban oly hely a pokol, melyről áll Jób mondása: „a nyomorúság és sötétség földje, hol

a halál árnyéka és semmi rend, hanem örök iszonyat lakik" (Jób 10, 22).

C) Ami azonban a poklot igazán pokollá teszi, az a lélek kétségbeesése, a léleké, mely tudni fogja, hogy mindezt a gyötrelmet menekvés és vigasz nélkül, *örökké* kell viselnie. Ha a pokol nem volna örök, akármilyen borzasztó volna, valahogy csak el lehetne viselni. Az igazán borzasztó a pokol gondolatán az, hogy örökké, vég nélkül tart. „Az ő gyötrelmök füstje felszáll örökön örökké; és nem lesz nyugalmok éjjel-nappal" (Jel. 14, 11). „Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre."

Mit jelent ez a szó „örök"? Nincs rá emberi beszéd, hogy ezt kimerítse, nincs emberi elme, mely e borzalmasan nagy gondolatnak végére tudna járni. Egy tenger part nélkül, egy éjszaka reggel nélkül, egy haldoklás meghalás nélkül, egy hegy csúcs nélkül. Számokkal kifejezni az örökkévalóság éveit nem lehet. Ha teleírnók az egyenlítőt számokkal, ha teleírnók a világegyetem minden csillagát s a közbeeső térségeket számokkal, ezek a számok kifejezhetnék az örökkévalóságnak egy részét, de távolról sem az egészet. A végtelenhez képest a legnagyobb szám is elenyésző semmiség. Mi az emberi élet, mi az egész emberiség kora, mi az egész világfejlődés ideje az örökkévalósághoz képest? Egy csepp a tengerhez. A kárhozott, ki a pokol kínját megízleli s ennek a kínnak elviselését egy napig is lehetetlennek tartja, kénytelen lesz beletörődni a gondolatba, hogy innen pedig nincs menekvés, itt nincs vég, itt nincs meghalás, itt nincs pihenés, nincs befejeződés. Ez így marad mindig, mindig. Amíg Isten lesz, addig a kárhozott is élni fog, de kimondhatatlan kínok tengerében, tűzben, szégyenben, kétségbeesésben. Örökké! Ó, ki fogja fel e szónak borzalmas, végiggondolhatatlanul mély tartalmát?

S a kárhozottnak ezen a végtelen hosszúságú időn keresztül nem lesz semmi vigasza... *a)* Itt a földön bármit szenvedünk is, szenvedésünk mindig csak részleges: vagy a testünk fáj, vagy a lelkünk, majd ez,

majd az a tagunk; itt azonban mindenünk gyötörtetik s minden mintegy összeesküszik a mi fenyítésünkre: egy egész világ fog Istennel együtt küzdeni az esztelenek ellen (Bölcs. 5, 21). — *b)* Itt a földön semmiféle szenvedés nem tart túlsokáig s megszakitás nélkül. Közben-közben a legsúlyosabb betegség is enyhül, a legkinzottabb beteg is el-elszenderedik, pillanatig ismét jobban érzi magát, néhány órai alvás megpihenteti. Mi lesz azonban ott, ahol soha egy percnyi enyhülés, soha egy percnyi megkönnyebbülés nem lesz? — *c)* Itt a földön ellen tudunk állni a kétségbeesésnek, meg tudjuk keményíteni magunkat s lelkierőnkkel a legnagyobb szenvedés között is helyt tudunk állni. Mi lesz azonban ott, ahol ez a benső lelkierő is teljesen hiányozni fog! — *d)* Itt a földön megvan sokszor a vigaszunk, hogy ha szenvedünk is, nem mi magunk vagyunk bajunk okai. Ott azonban folyton fog égetni a szörnyű tudat, hogy magunk, egyesegyedül magunk vagyunk az oka mindennek; hogy ha akartuk volna, könnyűszerrel megszabadulhattunk volna bűneinktől s a kárhozattól! — *e)* Itt a földön a legnagyobb szenvedésben is akad vigasztalónk: egy szerető testvér, hitves, rokon vagy jóbarát, aki elviselhetővé teszi gyötrelmünket. Ott azonban nem lesz vigasztalónk; ellenünk esküszik mindenki; gúnyol, szidalmaz, gyaláz és káromol mindenki; a jók, akiknek irgalom volna szívükben, elhagytak bennünket, utálnak mint Isten ellenségeit s nem akarnak többé tudni rólunk. — *f)* Ami pedig a legfőbb: itt mindig megvan legalább az az egy vigaszunk, hogy szenvedésünk nem tart örökké; ha más nem, a halál megszabadít tőle minket. Ott azonban erről az utolsó reménységről is le kell tennünk: amíg Isten szava szent marad, addig nincs menekvés; Istent a szava köti le, hogy a bűnöst örök büntetéssel kényszerítse annak borzalmas belátására, mit jelent az Istent megvetni. Mily kínos lesz az az ébredés odalenn, ahonnan nincs visszatérés többé! Mily borzalmas lesz a feleszmélés, amidőn a kárhozottak homlokukra ütnek s felkiáltanak: „Tehát tévedtünk... mi esztele-

nek!" És ugyanakkor tudják, hogy amazok, akiket ők megvetettek, most végtelen boldogságban töltik az örökkévalóságot, köztük talán testvéreik, rokonaik, ismerőseik, s ők is ott lehetnének velük a boldogság és örvendezés helyén, ha komolyan fogták volna fel életüket s nem hajoltak volna a kísértés és esztelenség szavára.

Elhatározás. Mi következik a pokol gondolatából?

1. A bűn józan félelme s a halálosan komoly elhatározás, hogy soha életemben semmi áron ki nem teszem magam a súlyos vétek veszélyének. Ki tudja, ha csak egyszer is vétkezem, nem pusztulok-e el örökre? Minden egyes súlyos bűnért, egy indokolatlan misemulasztásért is, egyetlen bűnös gyönyörködésért Isten örök büntetését vonhatom magamra. Igazán százszor inkább érdemes meghalni a legborzasztóbb szenvedések közt is, mint ennek a legszörnyűbb sorsnak tudatosan kitenni magamat.

2. A másik következtetés: az óvatosság a világ kísértéseivel szemben. Nemcsak a bűn maga visz kárhozatba, de a bűn alkalmának könnyelmű keresése is. Tisztán álljon előttünk, hogy bármily szép a világ, bármily igéző egyik-másik teremtménye, java, élvezete, mihelyt lelkünk elvesztésével jár, a legnagyobb rossz ránk nézve. Óvakodjunk a világtól, amelyben az apostol szerint nincs más, mint kevélység, szemek kívánsága s a test kívánsága (1. Ján. 2, 16).

3. A harmadik következtetés: az a szent elhatározás, hogy nemcsak magamra fogok gondolni, hanem azokra az ezrekre és százezrekre is, akik súlyos bűnben élnek s így a legrettenesebb sorsnak néznek elébe. Világositsuk fel a vakokat, rántsuk vissza az örvény széléről a vesztükbe rohanókat, térítsük meg a könnyelműségből s meggondolatlanságból vétkezőket s vezessük vissza arra az útra, amely a földön békére s lelki megnyugvásra visz, odatúl pedig örök boldogságra. „Annyi lelket vesztesz el, mondja Szent Ágoston, ahányat nem mentesz meg, holott megtehetnéd!"

(„Tot homines perdis, quot, cum potes, non salvas.") Apostolkodjunk s használjuk fel minden erőnket és időnket, minden eszközt és alkalmat, hogy a felebaráti szeretetnek ezt a legfontosabb nemét, a lelki irgalmasság cselekedeteit gyakoroljuk s mentsünk meg az örök haláltól mindenkit, akit csak lehet!

Elmélkedés a halálról.

Zord, komor igazság a halál, de a keresztényeknek nem illik félnie tőle; sőt szívesen kell reá gondolnia, hogy benne ne rémet, ne ellenséget, hanem jóbarátot lásson.

1. *Mi a halál?* A halál lelkünk elszakadása a testtől; a testnek porbaomlása, a lélek felszabadulása. A halál fájdalmas dolog; ezért reszket tőle önkénytelenül a lelkünk s borzad és kínosan vergődik vele szemben a testünk; hisz a halál az embernek mint testből és lélekből álló egységnek erőszakos felbomlása, kettéválása, megsemmisülése. A halál után csak lélek van külön és test külön, az „ember" maga, legalább a feltámadásig, megszűnt.

A halál a végét jelenti földi vándorlásunknak. Amit itt szerettünk, amit itt megszoktunk, amihez itt ragaszkodtunk, azt a halálban mind itt kell hagynunk. Foglalkozásunkat, lakásunkat, vagyonunkat, barátainkat, címeinket, rangunkat, ismeretségeinket, kedvteléseinket, mindent. A halál kérlelhetetlenül elszakít minden mégoly régi, mégoly kedves, mégoly megszokott kapcsolatot. A nagy úr itt nem parancsol tovább, az erős az ujját sem bírja megmozdítani többé, a tudós a legegyszerűbb kérdésre nem tud megfelelni, a szépség és a báj undorító, hátborzongató rettenetességgé zsugorodik a halálban. A halál szörnyű nagy úr, mindenkit utolér, mindenkit leterít; a legerősebbet, a legokosabbat, a leggazdagabbat, legelőkelőbbet, legegészségesebbet, legdaliásabbat, legbájosabbat, legnélkülözhetetlenebbet.

A halál azonban nemcsak mint *vég* rettenetes, ha-

nem mint *kezdet* is; a halál után ugyanis megkezdjük *örök életünket*. A halál után jön az ítélet. A testünk talán még ki sem hűlt s a lelkünk már Isten ítélőszéke előtt áll s ez az ítélet dönt ránk nézve egy végtelenül hosszú, soha véget nem érő örökkévalóságon. A halál az élet utolsó és legsorsdöntőbb perce: ettől függ voltakép, hogy örökké ujjongani fogunk-e vagy örökre kínlódni; örökre élni vagy örökre kétségbeesni!

2. *Milyen lesz halálom?* Hadd képzelem el magam a saját halálos ágyamon! Milyen is lesz az? Ifjan fogok-e meghalni vagy öregen? Hirtelenül vagy hosszú betegség után? Jól felkészülve vagy készületlenül? Gyónás után vagy engesztelődés nélkül? Kik fogják körülállni ágyamat? Milyen lesz az, mikor érzem, látom, hogy nincs menekvés többé? Mikor az orvos a fejét csóválja s csak megnyugtatásul rendel valami értéktelen, utolsó orvosszert? Mikor enyéim körülállnak s zokogva búcsúznak tőlem? Amikor megtört hangon, alig érthetően bocsánatot kérek tőlük a nekik okozott bántalmakért s istenhozzádot mondok nekik s viszontlátást egy jobb hazában? Amikor nyílik az ajtó s utolsó igazi vigasztalásképp belép hozzám az Úr szolgája, hogy még egyszer tisztára mossa lelkemet az isteni Bárány vérében... és ajkamra nyomja a megfeszített Istenember képét, aki egyedül mutat reményt a halál sötét tornácában? Amikor úti eledelül hozzám száll utoljára az Úr s utoljára ölelem hívő lelkembe Jézus szent testét!

Amikor kezem, lábam megmerevedik, szívem dobogása eláll s lélekzetem el-elakad, homlokomra kiül a haláltusák verejtéke s szemem üvegesedni kezd... Amikor egyszercsak nem is látok és nem hallok többé és elmosódik előttem minden s egyik halálos ájulásból a másikba esem... Amikor végre nagynehezen, kínosan, erőltetve utolsót dobban a szívem s aztán szervezetem elnyűtt gépezete végleg elakad... s a lelkem felszáll az Úrhoz... Amint aztán ravatalra tesznek, kivisznek a halottasházba, néhány gyertyát gyujtanak mellettem, néhány koszorút dobnak koporsómra, né-

hány könnyet sírnak felettem s aztán leeresztenek a temetőben a sötét sírba, szentelt földbe s dübörögve hull reám a rög... S azután hazamennek az emberek és lassan elfelejtenek...

Még néhány éven át talán felkeresi síromat egy-egy hűséges, szerető lélek; virágot ültet holttestem fölé s imát mond felettem... Aztán elhalnak ők is, akik ismertek s szerettek s bevonulok végleg az ismeretlenek, a némák, az elfeledettek névtelen sokaságába... Lelkem pedig azalatt már megkezdte túlvilági életét: Istennél a mennyországban, vagy a kárhozottak között a pokolban, vagy a tisztítóhelyen... s várja a test feltámadását örömben és dicsőségben, vagy szégyenben és szenvedésben, a Bíró jobb- vagy baloldalán...

Elhatározás. Mindent elkövetek, hogy a halálra bármikor készen álljak. Megvetem a világ múló káprázatát, nem kötöm magam olyasmihez, ami csalárd és hiú. Istenem, nem tudom mikor halok meg; nem tudom, hol halok meg; nem tudom, hogyan halok meg. Mindegy is ez nekem; csak egyre kérlek: engedj úgy élnem, hogy bárhol és bármikor ér a halál, készen találjon s elmúlásom ne borzalmas számonkéretés napja legyen, hanem az örök dicsőségbe való elhivattatásom diadalünnepe; ne lesüllyedés és összeomlás legyen halálom, hanem boldog ébredés és örvendetes bevonulás a te országodba, a te fényességedbe, a te házad örömeibe, a te látásod édességébe!

Elmélkedés Jézusról, a mi királyunkról.

A keresztény hitélet középpontjában az Úr Jézus áll. Mindennél fontosabb, hogy ezzel az istenemberi személlyel egyénenként is megfelelő vonatkozásba lépjünk. Ezért szükséges újból és újból felvetnünk magunk előtt a kérdést: kicsoda nekünk Jézus? Mit kíván tőlünk? Hogyan kell vele szemben viselkednünk?

1. *Kicsoda nekünk Jézus?* Jézus a mi királyunk.

Hogy ő valóban király, nem szükséges hosszan bizonyítani. Királyi címe nemcsak istenségéből folyik, hanem megváltói tisztjéből is, hisz ő saját vérén megváltotta, szinte megvásárolta és azonkívül szeretetével is meghódította az egész világot. Királynak címezi őt a Szentírás is. Már az ószövetségi jövendölések úgy beszélnek róla, mint felkent királyról, kit Isten küldött a világ urául. A zsoltáros ismételten királynak nevezi őt s az angyal is, aki Jézus születését közvetlenül bejelentette, így beszél róla: „És országlani fog Jákob házában mindörökké és az ő országának nem lesz vége" (Lk. 1, 32. 33). Hasonlókép királynak nevezi őt a Titkos jelentések könyve: „Fején — úgymond — sok korona vala... és az ő ruháján és ágyékán írva van: királyok királya és uralkodók ura" (Jel. 19, 12. 16). Jézus maga is királynak nevezi magát. Pilátus csodálkozó kérdésére: „Tehát király vagy te?" így felel: „Te mondod, hogy én király vagyok." „Az én országom nem e világból való" (Ján. 18, 37. 36).

Jézus csakugyan a legnagyobb király. Nincs uralkodó a földön, akinek annyi híve volna, mint neki, akit oly mély alázattal, annyi imádó hódolattal köszöntenének alattvalóinak milliói. Más királyok trónja ingatag, ma vannak, holnap nincsenek. Ma hozsannázik nekik a tömeg, holnap forradalmat indít s lerombolja trónjaikat. Más királyokat csak retteg birodalmuk, Jézus felé a szívek rajongó ragaszkodása és égő szeretete száll. Más királyok csak külsőleg uralkodnak, Jézus a lelkeken, a szíveken is úr. Más királyok fegyverek és érdekek erejére támaszkodnak, Jézus királysága a minden fegyvernél és halálnál erősebb hiten és szereteten épül. A földi királyok maguk is mulandó, törékeny, véges emberek, Jézus mint istenember messze felette áll minden emberi gyarlóságnak, végességnek és törékenységnek.

2. *Mit akar Jézus?* A mi királyunknak szándékai is királyiak. Meg akarja hódítani az egész világot. Nem azért, hogy leigázza, hanem hogy megszentelje, boldoggá tegye és üdvözítse az embereket. Ki akarja

emelni az emberiséget a tévedések és bűnök örvényéből; nemesebbé, tisztábbá, szebbé és szentebbé akarja tenni és Isten fiaivá avatni őket. „Én azért jöttem — úgymond —, hogy életük legyen és bővebb legyen" (Ján. 10, 10). Azt akarja, hogy csodálatos közelségének tiszta, nemes, fennkölt levegőjében éljünk; békében, szeretetben, munkálkodásban és rendben töltsük napjainkat itt a földön és egykor valamennyien bevonuljunk az ő otthonába, kimondhatatlan örömök, dicsőség és boldogság közé. Hol van király, hol van hódító hadvezér, akinek szebb és magasztosabb tervei volnának?

És Jézus ezt a nagy célt nem erőszakkal, nem felülről akarja elérni, hanem miáltalunk, emberek által, a mi közreműködésünkkel. Segítőtársakat toboroz, kik mindenekelőtt maguk telnek el az ő szellemével s ezt aztán tovább vezetik s igyekeznek Jézus tanai szerint alakítani át az egész világot. Ezek közé az apostoli lelkek közé hív meg az Úr Jézus engem is s öröme telik benne, ha igyekszem magam is terjeszteni az ő országát.

Nem megtisztelő feladat-e ez? Nem minden földi hivatásnál magasztosabb küldetés-e? Ily királyt szolgálni s hozzá ily közelről, ily nemes s igazán királyi célnak szentelni erőnket: nem felemelő tudat s kitüntető szerencse-e? Ha egy mindenkép kimagasló földi fejedelem varázsa százezreket igéz meg s lelkesít hősi tettekre, mennyivel inkább méltó, hogy határtalan lelkesedéssel csatlakozzunk az ő zászlajához!

3. *Hogyan kell Jézussal, királyunkkal szemben viselkednünk?* Jézus hívó szavára csak egy lehet a válasz: a lelkes követés. „És mindenüket elhagyván, követték őt" (Lk. 5, 11). Jézusért minden áldozatot érdemes meghozni, mindenről érdemes lemondani, minden fáradságot érdemes magunkra vállalni. Az ő követésének feltétele azonban az, hogy a keresztjét is magunkra vegyük; hogy érjük be ugyanazzal a sorssal s életmóddal, ami az övé volt: legyünk aláza-

tosak, szelíd szívűek, békeszeretők, tiszták, igazságszeretők, mint ő volt. Mennél jobban kialakítjuk magunkban az ő képmását, annál alkalmasabbak leszünk az ő országának terjesztésére, annál hasznavehetőbb eszközök leszünk az ő kezében s annál igazabb bajnokai az ő ügyének és országának.

Elhatározás. Szorgalmasan fogom tanulmányozni az Úr Jéus példaképét, amint az az evangéliumban elém tárul s mindent elkövetek, hogy az ő királyságának méltó részese, Jézus elveinek és példájának hű követője s lelkes terjesztője legyek.

Elmélkedés az Oltáriszentségről.

1. Oltáriszentség! Visszaszáll a lelkem a multba. Szűzeket látok és vértanukat, akik liliomot tartanak kezükben és pálmát lengetnek. Csodálva kérdezem őket: ti virágai az emberiségnek, ti emberfeletti emberek, mi tett titeket oly naggyá, oly erőssé, hogy szembe tudtatok helyezkedni mindazzal, amit a test kíván s az élet ígér? S valamennyi egy titokzatos fehér kenyérre mutat s az oltárra, amelyből mint élő szőkőkútból árad a láthatatlan erő, a krisztusi lendület, a természetfölöttiség csodás varázsa, a hősiesség és lelki nagyság vérhulláma. Látok férfiakat és nőket, ifjakat és leányokat, akik mind húsból és vérből valók s mégis megállták helyüket a legnehezebb harcokban és diadalra vitték törékeny testükben a lélek és keresztény eszmeiség örök igényeit. Honnan merítették erre az erőt? Kérdem tőlük és valamennyi így felel: az Oltáriszentségből. Krisztus eleven teste- s vérének vétele edzett meg bennünket s az ojtott isteni erőt emberi erőtlenségünk törzsébe; az tisztította meg s hasonlította át a mi vérünket, hogy Krisztus szívverése lett a mi szívünk dobogása. Oltáriszentség! Ami jó és nemes, tiszta és hősi volt valaha a kereszténység történetében, mind a te csodád, a te varázsod, a te ihlető erőd nagyszerű eredménye!

2. Még mélyebbre szállok vissza a multba. Egy ember ül tizenkét hívétől környékezve tágas, húsvétra-diszített teremben. Szomorúság és szeretet ül az Ember arcán, csodálkozás és ámulat a tanítványaién. A Megváltó és apostolai búcsúlakomát ülnek. A mester távozik, Golgotára, kereszthalálra készül. De nem tudja rászánni magát, hogy árván hagyja övéit. „Nem hagylak árván benneteket", — mondja nekik a végrendelkező anya gyengédségével. S nem hagyta árván őket. Itt hagyta nekik örökségül Önmagát. „Ez az én testem", „ez az én véremnek kelyhe", „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre". A tanítványok szent áhítattal veszik az ő testét és isszák az ő vérét. Eszükbe jut, hogy hiszen a Mester erről a csodálatos eledelről és italról külön hosszú beszédet mondott már régebben, Kafarnaum vidékén, a Genezáreti-tó partján. Ott megmondotta, hogy csodálatos, mennyből szállt kenyeret fog adni nekik, és ez a kenyér nem lesz egyéb, mint az ő teste. És aki eszi majd ezt a kenyeret, az ő testét és issza az ő vérét, azt ő a saját teste és vére részesének tekinti s fel fogja támasztani az utolsó napon. És jaj annak, aki nem eszi élő hittel ezt a kenyeret s nem issza ezt a vért, mert abban nem lesz élet, az elszárad, eltikkad, elhal és nem lesz része őbenne. Most megtette a mester, amit akkor ígért: odaadta nekik az ő testét és vérét s megmondta, miként kívánja, hogy tanítványai a jövőben is hasonlókép tegyenek az ő emlékezetére. S Szent Pál évek multán is megborzadva írja erről a nagy szentségről, hogy „vizsgálja meg azért magát az ember, és úgy egyék azon kenyérből és igyék ama kehelyből: mert aki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának, meg nem különböztetvén az Úr testét". (1. Kor. 11, 28, 29.)

3. Az Úr teste! Micsoda remek gondolata a gyermekeitől búcsúzó Krisztusnak, hogy az ő testét hagyja itt nekünk vigasztalásul, szeretetre ösztönzésül, áldozatul s titokzatos eledelül! Egy protestáns templomot magános utas nézett meg egyszer s mivel egyedül volt

s tisztességtudón levette kalapját, a templomszolga rászólt: „Tegye fel, uram, a kalapját, hiszen *nincs itt senki*". Mi katolikusok mindig levesszük a kalapunkat a templomunkban ha egyedül vagyunk is benne s térdre is ereszkedünk és a földig hajlunk, mert itt *mindig van Valaki,* nem puszta jelképben, nem puszta emlékképben, hanem „igazán, valóban és valóságban" Jézus van itt jelen. Jelen van, hogy közelünkben legyen, hogy érezzük közelségét és ő is közelről érezze szeretetünket, panaszainkat, szenvedéseinket, szárítsa fel könnyeinket, hallja szívünk dobogását. Jézus van itt jelen, hogy jelenlétével állandóan ébrentartsa szívünkben a hozzá való ragaszkodást, szeretetünket, bizalmunkat, hitünket. Mennyi meleg bensőség, mennyi felmagasztosult lelki ihletettség, mennyi lángoló szeretet veszi körül Jézust a mi templomainkban, a szentségmutatóban, a szentmisében, az áldoztató lépcsőn!

A mi templomainkban minden őrá mutat: gyertyafény és tömjénfüst, virágok és öröklámpa, orgona és hívek éneke: mind, mind a szentség köré csoportosul. S gyertyánál és virágoknál, tömjénnél és drágakőnél, aranyos ruháknál és girlandoknál ezerszer szebb és ékesebb élő dísz veszi őt itt körül: a mi szívünk szeretete, az ő neveltjeinek, az ő védettjeinek meg nem szűnő, el nem némuló hálaadása. Jézus van itt jelen, hogy áldozzon értünk s a szentmise titokzatos aktusában megújítva, világ végéig egyre folytassa a keresztfán egykor értünk bemutatott áldozatát. Jézus van itt jelen, hogy tápláljon bennünket, hogy erőt, frisseséget, lendületet adjon, hogy el ne fáradjunk, ki ne merüljünk, meg ne rokkanjunk a hosszú és keserves úton, mely az ő csillagos trónusáig vezet. Mint a pelikánmadár a mondában, tulajdon vérével frissít fel bennünket, valahányszor lankadunk, egy egész életen át, első áldozásunk napjától addig a napig, amikor megtörő szemmel, szakadozó szívvel utoljára fogjuk magunkhoz venni halálos ágyunkon mint a minden halálon diadalmaskodó örök élet biztos, édes, éltető zálogát!

Elhatározás. Jézusom! élő hittel, lángoló szeretettel foglak köszönteni szereteted e nagy szentségében s boldog leszek, ahányszor, minél többször magamhoz vehetlek a szentáldozásban.

Elmélkedés az egyházias életről.

Jézus nem pusztán evangéliumot hirdetett, hanem egyházat is alapított s azt akarja, hogy hívei ebben az Egyházban s ennek utasításai szerint éljenek. Miben áll ez az egyházias élet?

1. *Az Egyházzal való együttélésben a hit által.* Krisztus tanításainak letéteményese, őre és hirdetője az Úr Jézus akarata szerint az Egyház. Legfőbb fokon nem az a döntő a hit és erkölcs kérdéseiben, hogy mi tetszik nekünk, mit lát be eszünk s mihez vonzódik kedélyünk, hanem hogy akikre Krisztus a népek tanítását, az igehirdetést bízta, mit tanítanak s a nagy katolikus közösség mit vall és hirdet két évezred óta. Az egyéni vélekedés megbízhatatlan, merőben alanyi értékű s ingadozó; ha mindenki azt hiszi, amit akar, megszűnik a hitnek az az egysége és változhatatlansága, amelyet Krisztus oly nyomatékosan sürgetett pl. búcsúbeszédében is. Ha az Egyházra nem hallgatunk, Jézus szava szerint pogányok és vámosok vagyunk. Viszont amíg Krisztus Egyházával tartunk, lehetetlen megtévednünk, mert hiszen Krisztus Urunk megígérte, hogy Egyházával marad a világ végezetéig s nem engedi, hogy a pokol kapui, azaz a tévedés és hitbeli megromlás, erőt vegyenek rajta.

2. Az egyházias szellemnek másik kelléke: hogy az *Anyaszentegyház parancsait s utasításait mindig szívesen kövessük.* Krisztus a nyája legeltetését Péterre bízta: nem azt akarja, hogy mindegyik báránya vagy juha maga keressen eligazodást az üdvösség útján, hanem hogy az Egyháztól fogadjon el irányítást, lelki kormányzást. Az Egyház törvényeit tehát épúgy tiszteletben kell tartanunk, mint Isten egyenes parancsait s azért époly bűn, ha valaki pl. a vasár-

napi szentmisét, a húsvéti áldozást elmulasztja vagy pl. házassági ügyekben nem az Egyház előírásaihoz igazodik, mint ha lop, káromkodik vagy parázna életet folytat. Az Egyház egyénenkint főleg a gyónásban érvényesíti lelki kormányzatát a hivővel szemben; azért lelkiatyánk vezetését meg kell becsülnünk s lelki előmenetelünkre célzó döntéseit engedelmesen fogadnunk. Az egyházias szellemhez tartozik e téren az is, hogy Egyházunkkal érezzünk, intézkedéseit védelmezzük és helyeseljük, szolgáit és intézményeit tiszteletben tartsuk és támogassuk, Egyházunknak a társadalmi és közéletben megfelelő helyet és irányítást biztosítsunk.

3. Az egyházias szellem harmadik kelléke: hogy *lelki életünkben az Egyház gyakorlatához igazodjunk.* Azaz: ne annyira egyéni utakat keressünk a vallásosság terén, hanem mindenekelőtt fordítsuk hasznunkra az Egyház szentségeit, szentelményeit s istentiszteleti életét. Az Egyház istentiszteleti életét főleg az *egyházi év* fejezi ki, az ünnepeknek és ünnepköröknek az az ősrégi hagyománytól szentesített s az Anyaszentegyháztól meghatározott sorozata, amelyben az Egyház Krisztus megváltói életét és működését évről-évre átéli és hívei elé állítja. Advent (úrjövet) idején keltsük fel magunkban mi is a vágyódást Krisztus után s készüljünk eljövetelére; karácsonykor örvendjünk az ő születésének; vízkeresztkor a pogány népek előtt való megjelenésének; böjtben gondoljunk az ő böjtjére s kínszenvedésére, a nagyhéten gyászoljuk az ő halálát; húsvétkor örvendjünk feltámadásának s a mi jövendő feltámadásunknak, áldozócsütörtökön az ő mennybemenetelének; úrnapkor ünnepeljük az ő csodálatos ittmaradását az Oltáriszentségben s Egyházával való titokzatos, diadalmas egyesülését. Amint az egyházi szertartások, a mise és a zsolozsma e szent idők szerint váltakoznak, úgy alkalmazkodjunk mi is az egyházi évhez ájtatosságainkban s lelkületünkben, hogy ezáltal a megváltás művének értelmébe mélyebben behatoljunk s annak gyümölcseit bővebben élvez-

zük. Az egyházi évhez tartoznak a különböző böjtök is s az egyházias érzületnek egyik legbiztosabb tanujele, ha ezeket a böjtöket a bűnbánat és önfegyelmezés szellemében pontosan betartjuk.

Elhatározás: Krisztus Egyházának hű gyermeke leszek; az Egyház örömei, diadalai, bánatai és sérelmei az enyimek is lesznek. Imáimmal, példaadásommal s apostolkodó tevékenységgel fogom támogatni Krisztus jegyesének világhódító, lélekmentő munkáját, hogy egykor én is méltán résztvehessek a diadalmas Egyház örömeiben. Az én vallásosságom egyházias lesz, mert aki az Egyházra nem hallgat, az Krisztus szemében pogány és nyilvános bűnös. (Mt. 18, 17.)

A vallás örök időszerűsége.

I.

(Bevezetés.) Sokan kérdik ma, néha kissé megvető hanghordozással: *Ugyan mire való a vallás?* Van-e még jelentősége? Nem fontosabb-e a gazdasági élet, a politika, a nemzet, a család, az egyéni boldogulás itt a földön? A vallás szerintük babonaság és sötétség, maradiság és fanatizmus. Papi uralom és klérusnak való behódolás. Dajkamesék és gyermekes elképzelések halmaza, amellyel komoly ember nem is foglalkozik többé. Vagy legjobb esetben: szép és erkölcsnemesítő önmegnyugtatás, felemelő érzések és sejtések sajátságos gomolyaga, amelyet mindenki művelhet a kedve és igényei szerint, de amelynek tartalmi valósága, komoly, ingathatatlan igazságai, törvényei, minden körülmények közt tiszteletben tartandó jogai nincsenek és nem is lehetnek.

(Kérdés feltevése.) Mire való a vallás, kérdezzük mi is; de erre a kérdésre mindjárt pozitív feleletet adunk.

(Feleletadás.) 1. A vallás arra való, hogy *komoly értelmet adjon az életnek.* Mi is lenne az élet vallás, Isten, lélek, örökkévalóság nélkül? Esetleges érthetetlen és céltalan véletlenek, megmagyarázhatatlan és

megfejthetetlen talányok szövedéke. Egyesekre, kevesekre nézve élvezetes körséta, de a legtöbb emberre nézve terhes, fáradalmas és gyötrelmes hányattatás itt a földön, 10 évig így volt, 60 évig, esetleg 80 vagy 90 évig. Lázas és esztelen törtetés valami el nem érhető ködkép: a boldogság felé s utána csalódott és kétségbeesett leroskadás a sírba. Egy őrült hajsza, amely szükségképpen és végképpen a semmiségbe hull, a pusztulásba és halálba torkollik. Csak a vallás ad az emberi létnek fönséges tartalmat, elfogadható magyarázatot, gyönyörű célt, tartalmat és nagyszerű rendeltetést.

2. A vallás arra való, hogy általa kifejezésre juttassuk és elismerjük azt a valóságos helyzetet, amely a nagy világrend közt és mi köztünk, szorosabban: a világrend alkotója, egyben a mi *Alkotónk és Teremtőnk* és miközöttünk fennáll.

Nem lehet tagadni: mi nem magunk alkottuk önmagunkat. Minket *másvalaki* alkotott. Azzal pedig, hogy megalkotott, határozott viszonylatba is lépett velünk: a mi Atyánk lett, Urunk és Törvényhozónk. De mint Alkotónkkal szemben, kötelességeink is vannak: a hála, az engedelmesség, a szolgálat s a szeretet kötelességei. Csak akkor vagyunk egész emberek, csak akkor töltjük be az elénk tűzött egész hivatást, ha mindenekelőtt ezeket a kötelességeket teljesítjük, ha az Alkotónkkal való viszonyunkat elismerjük s a gyakorlatba átvisszük. Vagyis a vallás által.

3. A vallás arra való, hogy általa *felsőbbrendű erkölcsi életet éljünk s ezzel megkülönböztessük magunkat az oktalan állattól.* Az állat csak érzéki ingerek és ösztönök szerint cselekszik, mert esze nincsen. Az embernek azonban értelmet is adott az Isten s ennek az értelemnek a világánál fel kell ismernie az eszmei és erkölcsi világ nagy törvényeit s a szerint kell berendeznie az életét. Vagyis: jónak kell lennie, becsületesnek, erkölcsösnek, mert e nélkül sem emberi méltóság, sem az embertársakkal való békés és emelkedett együttélés, sem a teremtő Isten iránt való hűség és szolgálat nincsen. Csak az az emberhez méltó élet,

amelyben a *lelkiismeretesség, a tekintély- és jogtisztelet, az erkölcs és szeretet állnak első helyen.* Ennek azonban mindnek egyetlen biztos és végső alapja a vallás, vagyis a tudat, hogy ezekre a dolgokra Isten akaratából van szükség és Isten az, aki végső alapja minden jognak, tekintélynek, törvénynek, erkölcsnek és szeretetnek. Ahol vallás nincs, ott tapasztalás szerint az emberi társadalom s az emberi méltóság legfőbb törvényei talajt vesztenek.

Voltairet joggal mondhatjuk a vallástalan írók ősatyjának. Ismeretes kijelentése: Tiporjátok el a gyalázatost! — tudniillik az Egyházat. Voltaire egyszer vendégül látta a barátait. Vacsora közben egyik barátja a vallás fölött gúnyolódott. Voltaire szemével intett neki, hogy hallgasson. Amikor pedig a felszolgáló inasa kiment a teremből, figyelmeztette barátját, hogy egymásközt bátran beszélgethetnek ilyen témákról, de inasa előtt ne támadják Istent és a hitet. „Mert ki biztosít engem akkor, hogy az inasom valamelyik szép reggel ki nem rabol".

4. A vallás arra való, hogy az egyetlen e földön elérhető *igazi boldogságot* megszerezni segítsen. Az egyetlen igazi boldogság egyfelől a tudat, hogy a legfőbb és leghatalmasabb lénnyel, az Istennel, békében élünk s gyermekei, szeretetteljes hűségben nevezhetjük őt édes mennyei Atyánknak, másfelől a hit, hogy a szörnyű vég, a halál, nem oltja ki végleg a létezésünket, hanem a síron túl, Isten csodálatos országában, egy felsőbb és tisztább létrendben örökkétartó és végtelen boldogság vár azokra, akik Istent ezen a földön hitték, szerették és híven szolgálták. Aki nem vallásos, annak az élete csupa aggasztó kérdőjel: szenvedéseiben nincs vigasza, kísértéseiben nincs erős támasza, nyugtalanságában nincs megnyugtató reménye s főleg a halállal szemben nincs semminemű komoly menedéke. A vallásos ember nyugodt, boldog, lehiggadt ember; a vallástalan zavart lelkű, háborgó, boldogtalan, kapkodó és pályájavesztett ember.

5. A vallás arra való, hogy biztonságba helyezzen

a *legnagyobb veszedelemmel szemben,* ami embert érhet: az alkotó Isten számonkérésével, ítéletével és büntető igazságszolgáltatásával szemben. Minden felsőbb fórum, minden törvényhozó, minden uralkodó kell, hogy érvényt is tudjon szerezni akaratának, azáltal, hogy az ellenszegülőket, a törvény megvetőit megbünteti. Az Isten végtelen fönségéből folyik, hogy azokat, akik az ő szeretetét visszautasították és vele szemben megvetést, törvényeivel szemben engedetlenséget tanusítottak, ugyancsak megbüntesse, mégpedig végtelen fölségének megfelelő mértékben, minden evilági büntetést árnyékbaállítóan. A kinyilatkoztatás tele van annak kijelentésével, hogy Isten ezt az ő büntető szándékát teljes szigorral végre is akarja hajtani azokon, akik megtagadták tőle az önkéntes, gyermeki engedelmességet. Ha tehát vallásos nem vagyok, kiteszem magamat a legrettentőbb lehetőségnek, sőt bizonyosságnak, az örök büntetésnek és bűnhödésnek.

6. A vallás végül arra is való, hogy általa meg tudjuk őrizni legfőbb emberi *művelődési és nemzeti értékeinket.* A vallás teremtette meg a kultúra legnemesebb termékeit, részesítette a keresztény művelődés kincseiben a világot. Ma is a vallás őrzi és ápolja azokat a magasztos eszméket, amelyekből az emberi, családi és nemzeti jólét, az igazságosság és szociális szeretet, a honpolgári erkölcs és eszményiség kivirágzik. Viszont az emberi szabadság, méltóság és erkölcs eltiprói szintén mindig a vallásban látják eltipró, erőszakos és megtévesztő uralmuk egyik legfőbb akadályát. Innen a vallásüldözések sorozatos láncolata a római cézároktól a bolsevizmusig s más, mai elnyomó rendszerekig. A zsarnokok, a lelkiismeretek kerékbetörői, a zavarosban halászók, a népek ámítói semmiben sem látnak akkora veszedelmet a maguk szempontjából, mint abban a vallásban, amely tiszta és hajlíthatatlan szilárd erkölcsi elveket hangoztat, amely védi a személyiség s a lelkiismeret jogait, amely leleplezi az ámítást és lelkiismeretlenséget. Ha erősen,

szabadon, emberhez méltón akarunk élni, ha nemzetünket is ezen az úton akarjuk megőrizni, ha a legmagasabb emberi értékekhez komolyan ragaszkodni kívánunk: már ezért is vallásosaknak kell lennünk!

(Összefoglalás.) Mire való tehát a vallás? Mindenre, ami jó, nagy és magasztos. Kinek nem való a vallás? Csak annak nem, akiben vagy értelem nincs e felsőbbrendű szempontok megértésére, vagy becsületes jóindulat nincs az emberiség legszentebb értékeinek fenntartására.

*

(Téveszmék irtása.) Azonban van *igaz* vallás és van *hamis* vallás, mint ahogy van igaz pénz és hamis pénz is. Azokat az áldásokat, amelyekről szóltunk, teljes mértékben csak az igaz vallás nyujtja, vagyis az, amely mindent felölel, amit Isten kijelentett s azt hamisítatlanul őrzi és gyakorolja.

Vannak, akik azt mondják: *fő az, hogy az ember vallásos legyen; mellékes, hogy milyen vallást követ.* Ez bizony épolyan beszéd, mintha valaki azt mondaná: fontos, hogy valamiféle pénzem legyen, de mindegy, hogy *igaz, vagy hamis pénz-e az.* Fontos, hogy valamiféle számtant tudjak, de mindegy, hogy a helyes egyszeregyet tudom-e, vagy azt vallom, hogy *2×3 az 26.* A vallás Isten kijelentéseinek maradéktalan elfogadása és parancsainak követése s azért nem mindegy, hogy ki milyen vallást akar követni.

„Valamennyien egy Istent imádunk; nem fontos, hogy ki milyen templomba jár", mondják sokan. Egy Istent imádnak a *mohamedánok* is, a *zsidók* is, azért mégsem mindegy, hogy keresztény vagyok-e vagy zsidó vagy török! A vallás nemcsak az Isten *puszta imádásából* áll, hanem az Isten *kijelentéseinek* elfogadásából, *parancsainak* követéséből, valamint ahhoz az *Egyházhoz való ragaszkodásból,* amelyet Ő rendelt. Éppenséggel nem mindegy tehát, hogy ki milyen templomba jár. Így csak a mai divatos *közöny,* a

minden vallást egyenlően lebecsülendő gyakorlati *vallástalanság* beszél.

Annyi-e ez, hogy *türelmetlenek legyünk mások vallási felfogásaival szemben?* Bizonyos fokig igenis. türelmetleneknek kell lennünk, amennyiben nem fogadhatjuk el soha, hogy igazság és hamisság egy dolog s az igaz vallás nem ér többet a téves emberi alkotásoknál. Másszóval: a *dogmatikai vagy hittani* türelmességet, vagyis a *hitközönyt* semmikép sem fogadhatjuk el irányelvül. Azonban egészen más a *társadalmi türelmesség,* amely elítéli a tévedést, de szeretettel övezi a tévedőt, nem bánt és sérteget senkit, de szigorúan ragaszkodik az igazsághoz, amennyiben alkalma van, másokat is igyekszik szeretettel megnyerni az egyetlen út számára, amelyet Isten maga jelölt ki neki.

(Befejezés.) Pár évtizeddel ezelőtt egy *Niebuhr* nevű német tudós Ázsiába utazott. Arábia homokpusztáin egy imádkozó arabbal találkozott. A tudós megszólította az imádkozó embert, hogy mit csinál. Az arab kurtán felelte:

— Imádkozom.

Tovább faggadta:

— Kihez imádkozol?

— Akihez talán te is szoktál imádkozni: Istenhez.

— Honnan tudod te azt, hogy van Isten és ezt az Istent imádnod kell?

Az arab felugrott térdepléséből:

— *Ki vagy te szörnyeteg?* Milyen vadállatok társaságából szakadtál ide? Nézd azokat a nyomokat a homokban. Nem látod a nyomokból, hogy tevék karavánja járt erre és nézz fel az égre és nézz magad körül a természetben: nem látod, hogy az Isten járt erre?! És te, ennek az Istennek a teremtménye, még azt mered kérdezni, hogy van-e Isten, imádni kell-e az Istent? *(Ázsia tanítása Európánknak!...)*

(Befejezés.) O'Connell Dániel, az írek szabadsághőse, ezt írta végrendeletében: „Testem Irországé, szívem Rómáé, lelkem az Istené!" Így egyesül az

igazi katolikusban és lánglelkű patriótában a legszebb égi s a legszebb földi eszmény rajongó tisztelete. Mi is akkor leszünk legigazibb keresztények s magyarok, ha *elválaszthatatlan egységben fűzzük össze lelkünkben a katolikus vallást és a hazafiságot.*

II.

Vannak itt a hallgatók közt bizonyára idősebb emberek is, akik emlékeznek arra, hogy régen csöndesebb, nyugodtabb volt a falu élete. *Nem zavarták meg a rossz hírek, nem nyugtalanították rossz emberek. Azelőtt is voltak effélék,* de valahogy nem tudtak beférkőzni a faluba. Ha pedig belopództak, hamar kinézték onnan. A falu élte a maga munkás és békés életét, termelte az acélos búzát, az arany tengerit. Nevelt istenfélelemben gyermekeket. Adott a feleslegből a szegényeknek. Isten ajándékának tartotta a napfényt és esőt, a téli csöndet, a nyári munkát. Kereste Isten kedvét. Szóval boldogabb volt, mint mostanában.

Azóta nagyot változott a világ. Lezajlott egy óriási, négy esztendeig tartó háború, átszenvedtünk egy pusztító forradalmat. Az emberek nagy része világot járt ember lett, tanult, művelődött, okosodott. De nem mind igazság az, amit egyik-másik magával hozott. Hiszen odakint, az idegenben nem állt mellette senki, aki, ha tévedett, a tévedést kiigazította volna. Sokszor a tévedést is elfogadta helyesnek, a hazugságot is igaznak. Nem vette észre, hogy félrevezetik. A háború és forradalmak után pedig divat lett az úgynevezett falukutatás. Egyre-másra jöttek a lapossapkás, pepitanadrágos fiatalurak s hirdettek nagy bőbeszédűséggel sokféle új tudományt, amitől ugyan se jobb, se okosabb nem lett a falu, de aki nem vigyázott, könnyen megzavarodott tőle. Igy születtek aztán furcsa vélemények, amiket azelőtt sohse mert volna a fejébe venni, vagy a száján kiereszteni becsületes magyar ember. Ilyeneket mondtak: „Mire jó a vallás? Mit segít az embereken? Babona az csak,

vagy pedig mese, ami gyereknek jó, a felnőtt ember megvan a nélkül is."

Értelmes ember rögtön látja, honnan fúj a szél, amikor ilyeneket beszélnek előre-hátra. Ráismer arra az „ellenséges ember"-re, akiről a biblia beszél, aki éjtszaka idején konkolyt vetett a tiszta búza közé. De az értetlen ember könnyen gondolkodóba esik, hogy hátha van valami az ilyen beszédekben. Nagyon kívánatos tehát, hogy a vallás mivoltáról, céljáról, hasznáról tájékozva legyünk, mert akkor az ilyen konkolyos beszédek nem csinálhatnak zavart se az agyunkban, se a szívünkben. Mert furcsa és különös is volna, hogy kiki féltve őrzi a maga becsületét, megvédi a családjáét, a falujáét, meg a hazájáét is, de a vallást, az Egyházat szabadon bánthatná mindenki, annak becsületére nem vigyázna minden hivő katolikus magyar.

Mi a vallás? A vallás — ahogy a neve is mutatja — megvallása istenhitünknek. Megvalljuk, hogy Isten a Teremtőnk, Fenntartónk és Gondviselőnk. Megvalljuk, hogy Isten a legfőbb Törvényhozónk, akinek feltétlenül engedelmeskedni tartozunk. Megvalljuk, hogy Krisztus Urunk megváltott bennünket a saját életével. Megvalljuk, hogy állandóan kegyelmekre szorulunk, amiket napról-napra a Szentlélek Úristen által kapunk.

Ez a megvallás azonban nemcsak szavakkal és jóleső sóhajokkal történik, hanem főképpen tetteinkkel. Vagyis, másszóval: vallásunk törvényeit megtartjuk, kegyelmeit a szentségek által átvesszük és vallásunkat, mint drágakincset, minden támadás ellen megvédjük.

De az emberi ész szeret tovább okoskodni, még mélyebben belenézni a dolgokba. Ezért az emberi ész tovább kutat, hogy miért is van a vallás. Amikor így kutatva halad előre, három igazságra bukkan, éspedig ezekre: Isten létezik. Az embernek lelke van. Ezt a lelket Isten teremtette. Ha pedig Isten lelket teremtett, célja volt vele. Az a cél nem más, minthogy Istent

imádjuk, szeressük, neki szolgáljunk és ezáltal üdvözüljünk. Ebben van a vallás lényege, rendeltetése. Ezt a józan, tiszta emberi értelem be is látja. Sajnos, a szenvedélyek nem egyszer elhomályosítják az ember eszét. Elvadul az ilyen ember, mintha kocsmából tántorogna elő. Rossz utakra téved a sötétben. Csak a szíve fáj fel talán néha, ahogy Szent Ágoston mondja: Ó, Isten! Magadért alkottál engem és nyugtalan az én szívem, amíg Benned meg nem pihen.

Mi, akik ide egybejöttünk, becsüljük vallásunkat. Jól esik azért mindnyájunknak elgondolkozni, mi minden jót ad nekünk Isten a vallás által.

Csak a vallás adja egyedül *értelmét a földi életnek*. Mi is lenne az élet vallás nélkül? Semmi más, mint egy állandó kínos törtetés a boldogság felé, utána pedig kétségbeesett leroskadás a sírba. Vallás nélkül az állatokkal egy sorsom van: Születtem, élek verítékes gondban, aztán, elpusztulok, amint az állat is született, él és elpusztul. De az állatnál még nyomorultabb sorsa van a vallástalannak, mert az állat legalább nem érti és nem érzi a nyomorult sorsot. A vallástalannak kárbavész az egész élete, a nehéz munkája, még az is, amit nem rosszakaratból tett. Haldoklott valahol egy jómódú gazda. Fáradtan nézegetett körül. Amikor pillantása találkozott a fia és a menye pillantásával, eltorzult arccal, keserűen mondta:

— Hiába küszködtem egész életemben, ti mindent el fogtok herdálni!

Ez volt az utolsó szava. Fájt neki, hogy keserves verítékkel szerzett gazdasága hamarosan tönkremegy. Hiába élt, hiába dolgozott. Pedig hát csak anyagi javainak pusztulását látta előre az öreg. Hátha a lelkének pusztulását látta volna így előre! Hogy torzult volna el az arca, micsoda kínok közt vonaglott volna, ha azt látja, hogy nemcsak a szerzeménye sorsa lett bizonytalan, hanem az övé, magáé is s nemcsak a vagyont gyüjtötte hiába, hanem ő maga is hiába élt. Küzdelmes földi életének nem volt semmi és nincs

semmi értelme, mert nem következik utána egy másik boldog élet. Pedig hányan vannak, akik így végzik, mert nem volt hitük, nem becsülték a vallást s nem éltek annak tanítása szerint.

Nézzük csak, miből is áll az élet? Az élet áll *munkából, szenvedésből* és egy kevés *örömből.* Mindháromnak a vallás ad értelmet.

Értelmet ad a *munkának,* mert a vallásos ember munkája nagy érték Isten előtt, akár szánt, vet, akár mos-vasal, akár irodában dolgozik vagy műhelyben. Szent Zita egyszerű cselédlány volt, Szent Izidor gazdalegény és mindkettőt oltárra emelte az Egyház, mert Isten csodákkal dicsőítette meg őket. Istennek tetsző munkájuk miatt.

Csak a vallás ad értelmet a *szenvedésnek.* Vallás nélkül a szenvedés egy borzasztó lángtenger, amiben értelmetlenül fetrengünk. Vallás nélkül a szenvedés átkok sorozata. A vallás pedig a szenvedést először is eltűrhetővé teszi, azután csodálatos megnyugvássá alakítja át itt a földön. Volt Olaszországban egy szentünk, aki 17 éven át oda volt kötve betegágyához. Valóságosan oda volt kötve, mert csontgenyesedése miatt nyakára egy vasöv volt kapcsolva és az a falhoz kötve, nehogy megmozduljon, mert minden mozdulat végzetes lett volna ránézve. És ez a beteg Szent állandóan mosolygott és — hihetetlen — állandóan másokat vigasztalt. Százak és százak jöttek hozzá bajaikban, szenvedéseikben, tanácsokat és vigasztalást kértek tőle és megnyugodva távoztak.

Csak a vallás ad értelmet az *örömnek* is. Van apró, pillanatnyi öröme sok embernek, de kevés embernek van boldogsága. A tiszta örömet, az állandó boldogságot csak a vallás tudja biztosítani. Ugyancsak a vallás tudja megadni a határmezsgyét a tiszta és bűnös öröm közt. Sőt — és ez az emberiség legnagyobb jótéteménye —, a vallás tud a bűnös örömök fertőiből és csalódásaiból kiszabadítani és felemelni. Vajjon boldog volt-e a szép, gazdag és körülrajongott Magdolna? Dehogy volt boldog! Hiszen keservesen

zokogott az Úr Jézus lábainál és csak akkor kezdődött boldogsága, amikor az Úr Jézus megbocsátott és a bűnbánat útját neki megmutatta.

Vajjon boldog volt-e Napoleon, a hadvezér, a császár, Európa ura? Egyszer, sok világraszóló győzelem után, ünnepi lakománál ült a császár vitéz tábornokaival. Jó kedve volt. Örült a legújabb győzelemnek. Az egyik tábornok megkockáztatta a kérdést, hogy vajjon mikor volt a győzelmes császár legboldogabb? Kíváncsian várta a feleletet a sok vén katona. Mindegyik egy-egy győzelemre gondolt. De a császár elkomolyodott. Hosszan elgondolkozva így felelt:

— Én életemben csak egyszer voltam nagyon boldog: első áldozásom napján.

Csak a vallás ad értelmet a *családi életnek.* Mi a család vallás nélkül? Semmi más, mint a szerelem vagy érdek által összesodort egypár ember. Ne haragudjatok meg, nem gúnyolódni akarok, de a vallásnélküli házaspárt úgy látom, mint a nehéz szántásban eke elé fogott két görnyedő lovat. Dolgoznak, szenvednek, néha örülnek is együtt, de tulajdonképpen nem tudják, mi ennek a célja. Mert a szépség, szerelem, munkakedv elmúlik, az élet is elmúlik, eljön a válás ideje és az Isten-hit nélkül céltalan vége lesz az együttélésnek.

Milyen más a vallásos emberek együttélése, akik tudják, hogy a halál után sem veszítik el egymást. Milyen más lélekkel áll meg és gyujt mécsest hitvestársa sírjánál az az ember, aki tudja, hogy csak a teste nyugszik ott amannak, a lelke él és szeretettel várja maga után azokat, akiket egy időre itt hagyott. És mit csinál ugyanakkor a másik, a vallástalan? Mint ahogy néha temetéseken látjuk, jajveszékel, őrjöng, tépi a haját, átkozza az életét, a halált, a sorsot, az Istent.

Méginkább szükséges a *gyermeknevelésben* a vallás. A vadállatnál alábbvaló az a szülő, aki gyermekét el fogja a vallás napfényétől és levegőjétől. Szent Pál így inti a szülőket: „Aki háza népére gondot nem visel, az a hitetlennél alábbvaló". Még a vallástalan

emberek közt is sokan vannak, akik gyermeküket vallásos nevelők kezébe adják. Természetes ösztönnel szereti gyermekét, tehát a javát akarja, ezt pedig csak a vallásos neveléssel látja megvalósíthatónak. Egy híres író sok vallástalan és erkölcstelen könyvet írt. Egy barátja meglátogatta és könyveiről beszélgetett vele. Az író meg akarta mutatni könyveit és szekrényében egy rejtett és elzárt fiókjából vette ki azokat. A barátja ugyancsak csodálkozott, hogy éppen saját könyveit zárja el, míg a többi könyve szabadon állt a könyvespolcon. Az író azt felelte:

— Nem akarom, hogy könyveim valahogy a gyermekeim kezébe jussanak.

Milyen lesujtó ítélet ez a vallástalan emberekre. Lám, titokban ők is érzik, hogy csak csapás és veszedelem az emberiségre a vallástalanság és ha már ők beleestek, a gyermekeiket nem kívánják s mindenáron meg akarják tőle menteni.

Vannak bizony falun is szülők, akik rossz kedvükben a gyermekeik előtt becsmérelik a papot, kritizálják az Egyházat, sőt szidják a vallást. Nem is képzelik, milyen mérhetetlen kárt okoznak gyermekük lelkében. Egy híres zeneszerző fiatalkorában hitetlen és erkölcstelen életet élt. Hogy történt ez? Ő maga írja életiratában, hogy gyermekkorában odafigyelt, amint a szomszédszobában édesatyja barátaival beszélgetett. Arról beszéltek, hogy a vallás nem komoly dolog, az csak gyerekeknek való. Ettől fogva a gyermek nem hitt szüleinek, ha imádságra biztatták. Lassanként teljesen elvesztette hitét Istenben. Sok-sok év kellett hozzá, hogy újra visszatalálljon Istenhez.

A *társadalom* sem élhet vallás nélkül. Mi az a társadalom? Falun a falu lakossága együttvéve, egy országban az egész ország minden polgára. Ezek közt a természetes összeköttetés abban a pillanatban felbomlana, amikor a vallás eltűnne az emberek közül. Ezért mondotta egy nagyon bölcs ember a mi korunkban: Minél több lesz a templom, és minél többen járnak be oda, annál kevesebb börtönt kell építeni. Mert

nem lehet vallás nélkül igazi jogtiszteletet és tekintélytiszteletet fenntartani. Még fegyverrel sem. Hányszor történt meg, hogy éppen azok, akiknek a rend fenntartására fegyvert adtak a kezükbe, fegyverrel rontottak neki a hazának és államnak. Most is vannak elegen, akik lesik, hol lehetne a zavarosban halászni, mikor lehetne már mások vagyonát elvenni. Ezek mind vallástalanok. Ezek azt tartják, hogy joga van az erősebbnek, az ügyesebbnek, a vakmerőbbnek a gyöngét leütni. Ha nincs vallás, akkor nincs *erkölcsi törvény*, nincs felelősség az alkotó Isten számonkérésével szemben. Voltaire, a hírhedt, vallástalan francia író vacsorára hívta a barátait. Az egyik vendég ugyancsak nekieresztette nyelvét a vallás ellen. Voltaire szemével intett neki, hogy hallgasson el rögtön. Amikor a felszolgáló inas kiment az ebédlőszobából, akkor Voltaire így szólt:

— Egymásközt beszélgethetünk ilyenekről, de cselédem előtt ne szidjátok a vallást. Mert ha ő is hitetlen lesz, ki biztosít engem arról, hogy egy szép reggelen le nem üt és ki nem rabol.

De nehogy valaki azt gondolja ebből a példából, hogy a vallás arra való, hogy a szegényt fékentartsa és az urat biztos kényelmében megerősítse. A vallás megvéd minden embert, mert egyedül a vallás tudja megvédeni az emberi *függetlenséget és szabadságot*. Megvédi a cselédet az önkényeskedő gazdával, a munkást a zsaroló munkaadóval szemben. Hiszen állandóan figyelmezteti a gazdagot, hogy Isten előtt felelős alattvalóival szemben. A vallásunk az, amelyik égbekiáltó bűnnek mondja a munkás bérének a visszatartását. Ezért érzi jól magát egy cseléd a vallásos gazda házában.

A katolikus Egyházunk történetében olvassuk nem egyszer, hogyan küzdött a *zsarnok uralkodók* ellen, akik népüket szipolyozták. Hatalmas uralkodók voltak ezek és az Egyház mégis büntetésből kiközösítette őket, hogy a szegény alattvalókat megvédje. Ezért ezek a zsarnokok üldözték a kereszténységet, mert látták,

hogy a vallás mindig ellene fog szegülni embertipró törekvéseiknek. Egy vallástalan zsarnok előtt a falusi gazdálkodó csak egy termelő paraszt, akinek kötelessége a földet túrni, az adót fizetni, katonát szolgáltatni. A hivatalnok pedig egy közönséges eszköz, aki köteles a parancsot kérlelhetetlenül végrehajtani. Az Egyház ezzel szemben azt hirdeti, hogy vallásunk szerint úr és szegény, gazda és hivatalnok egyforma Isten előtt. Mindenki felelni fog a szigorú számonkérés idején tetteiért. Az Egyház az elnyomottat mégjobban szereti, szentségeivel táplálja, míg a kegyetlen zsarnokot kiközösíti. De viszont az igazságos uralkodót, vezetőt, munkaadót megbecsüli, melléje áll áldásos munkájában.

Hányszor mentette meg a vallás és egyedül csak a vallásos érzés felébredése a *forradalmak* tüzében a tehetetlenül égő társadalmat. Milyen csodálatos átformáló ereje van a vallásnak, azt jól tudjuk a történelemből. Ime, ott van a népvándorlás korszaka. Egymásután zúdultak Európára Ázsia titokzatos mélyeiből a pogány népek. Végigpusztították egész Európát. Tehetetlenül állott az állami és fegyveres hatalom velük szemben. Erre fegyvertelen, szegény papok indultak hozzájuk. Beszéltek Istenről, a vallásról. És íme, a pusztító népekből kultúrtermő keresztény népek lettek. Vajjon nem így lett-e a magyar nép „a keresztény népek dicsősége", ahogy egy középkori nyugati szerzetes írja mirólunk. És miért pusztultak el a húnok, avarok, besenyők nyomtalanul a népek közösségéből, szinte pár év alatt, legnagyobb hatalmuk tetőpontjáról?! Mert ők nem fogadták szívükbe a kereszténységet. Nekik nem kellett a Krisztus igája.

A vallás hatása kiterjed az emberi élet minden mozzanatára. Mégcsak egyet említünk meg belőlük. Vallás nélkül nincs *művelődés,* nincs *kultúra.* Európát a kereszténység részesítette a művelődés áldásaiban. Ebből élt Európa másfélezer éven keresztül. Semmi másért nem lett Európa a többi négy világrésznek vilá-

gító fáklyája és jótevője, mint a keresztény kultúrája miatt. Ha az európai ember büszkén mondhatja: Európa vitte szét a világba az emberi kultúrát, ezt így kellene mondania: A keresztény kultúrán kinevelt Európa vihette szét a művelődést a világnak. Amikor Európából misszionáriusok mentek Afrikába vagy az óceáni szigetekre, embervadászokat, emberevőket találtak és a nomád, csavargó élet legalsó fokán élő törzseket. Most pedig községek vannak és városok; templomok, iskolák és kultúremberek a négerek közt jószámmal, akik nem egyszer már megszégyenítették az európai satnyuló kultúrát. Fájdalmas dolog, hogy mostanában éppen az Európából elindult misszionáriusoknak kell védekezni az Európából Afrikába és Ázsiába tóduló gonosz szellem ellen. Erről a keresztény vallás nem tehet, hiszen mindezt a romboló hatást éppen a vallástalanok viszik át és megnehezítik a misszionáriusok munkáját.

Végigvettük röviden, mit is ad a vallás az emberiségnek. Most térjünk vissza önmagunkhoz. Kérdezze meg kiki önmagától komolyan, lelkiismeretesen: Mi is az én életemnek a célja itt a földön? Felelős vagyok-e én az életemért Isten előtt? Ha igen, akkor ragaszkodnom kell a valláshoz. Az állatnak nincs erkölcsi felelőssége, mert nincs halhatatlan lelke. De a vallástalan ember elmondhatja élete végén a megrendítő igazságot: Nincs a teremtésben vesztes, csak én egyedül! — Egyszer egy vallástalan ember így szólt egy vallásoshoz: Ha nincs Isten, mit ért a te életed? A vallásos így felelt: Még ha nem is lenne Isten, akkor sem veszítettem volna, mert életemet nyugodtan töltöttem, a vallás adott erőt és vigasztalást. De most én, a vallásos kérdezem tőled: Ha mégis van Isten, akkor mit ért a te életed? — Az előbb említettem Voltaire-t, a hitetlen francia írót. Ez haldoklása közben kétségbeesetten ordított és olyan borzasztó halálltusája volt napokon keresztül, hogy egy barátja kirohant: Ezt nem lehet kibírni! — kiáltással. Az ápolónő pedig ezentúl mindig megkérdezte, ha beteg-

hez hívták, hogy vajjon vallástalan vagy vallásos-e az illető, mert „szörnyű dolog is és nem is akarok többé egy hitetlent látni haldokolva".

A vallásról beszélve nem hallgathatom el az Úr Jézusnak — hogy úgy mondjam — végső parancsát, amelyben övéit felszólítja, hogy érzésben és az élet mindenegyes mozzanatában egyek legyenek. Ezért rendelte el az Egyházat és az Egyház meg a hívek egy-egy csoportja azért alkot egyházközségeket. Már az ősegyház korában is így volt; a hívek rögtön egyházközségekbe tömörültek. Istennek igazi akarata, hogy ne egymástól elszigetelt vallásos életet éljünk, hanem mindig egyek legyünk a vallásos élet gyakorlataiban egész egyházközségünkkel. Ezt már az Isten által belénkoltott természeti törvény is így követeli. Rászorulunk egymásra a földi életben, ezért van község, megye, ország, állam. Mennyivel inkább rászorulunk egymás segítségére a lelki életünkben. És ha szép példa egy összetartó község, hatalmas egy összetartó ország, legszebb példa egy szívben, lélekben összetartó egyházközség. Az Úr Jézus mondja: „Ha ketten vagy hárman összejöttök az én nevemben, én veletek vagyok". Ha egy egyházközség minden hivője összetart érzésben és akaratban, az Úr Jézus még több kegyelmét árasztja ki minden családra és egyénre külön-külön. Az olyan egyházközség, amely bezárta kapuit a gonosz emberek előtt, ott boldogok a családok, ott egészséges új nemzedék serdül fel, ott Isten ereje él és áld akadálytalanul. Felelős a vallásos ember Isten előtt az egyházközség életéért és virágzásáért is. Ez is a számonkérés egyik része lesz az ítélet napján.

Mi most Magyarországon — hála a jó Istennek —, aránylag nyugalomban élünk. Vallásunkat nyiltan nem merik bántani. Künn a világban azonban nagyon sok nemzetnél teljes erővel támadják a vallást. Lassan-lassan közeledik — lehet, hogy hozzánk is eljut —, ez az újabb vallástalan áramlat. Még van időnk. Vigyázzunk, erősbödjünk meg, becsüljük meg vallásunkat, éljünk törvényei szerint, ne engedjünk a leg-

kisebb támadásnak sem. Legyen ez a kis ország Európa borzasztó viharai közt egy békés sziget, amire Isten kedvvel tekint le. Engeszteljük meg vallásos életünkkel Európa borzasztó bűneit: a hitetlenséget, az erkölcstelenséget, a véres háborúkat. Legyen boldog valóság az, amit a költő énekel: „Ha a Föld Isten kalapja, úgy hazánk a bokréta rajta".

Érdemes-e hinni?

Adventre.

A hit! Manapság a levegőben van, hogy az emberek „kételkednek a hitben". Nem mindig igazi kételkedés ez, sőt merném mondani, a legtöbb esetben egyáltalán nem igazi kételkedés. Mert szíve mélyén az istentagadó is többnyire hisz, vagy legalább is fél, hogy valószínűleg nincs igaza, amikor tagad. Viszont azonban a hivőt is akaratlanul bántja gyakran a félelem: hátha mégis tévedek. A nagy különbség a kettő között, hogy a hivőt minden észok a hitre indítja, míg a hitetlenség mellett komoly észok egyáltalán nem hadakozik. A hivőt csak megkísérti az a levegő, amelyben él s amelyet évszázados tagadó és romboló munka miazmái fertőztek meg. Nála a kétely (vagy: az úgynevezett kétely) inkább *lélektani félelemérzet,* míg a voltaképpeni hitetlennél inkább, tárgyi felvilágosításra van szükség. Mert ha a modern hitetlenség alapjait vizsgálom, ritkán találok ezekben egyebet, vaskos vagy „finom" tudatlanságnál vagy rosszhiszemű ferdítéseknél. A vallásellenes irányok irodalma a tudatlan tömegre nézve lehet megtévesztő, a mélyebben gondolkozóra egyenesen kiábrándító. A következetesen és logikusan gondolkodó ember azzal teszi le az ilyen iratokat, hogy nohát nagyon rossz lábon állhat a hitetlenség, ha csak ilyen iratokkal, ilyen fegyverekkel tud küzdeni. Amit csak ilyen Voltaire-i gúnyolódással, Zola-i és Anatole France-i ravaszkodásokkal, a Haecke-

lek tudományos svindlizésével vagy egyenesen a szocialista lapok szemérmetlen, pőre bolsevizmusával lehet felszínen tartani, ott az igazságot keresni csakugyan nehéz. Szinte vigyázni kell, hogy az ember ne túlságosan erre a negatív alapra építse hitét: ne szinte csak azért higgyen, mert látja, mennyire rosszhiszemű és semmitmondó alapon hirdetik a hitetlenséget.

*

Túlvilág! Egyetlen nagy „érv" van ellene: hogy még nem voltunk ott. Még nem láttuk! Semmi más okosat ellene felhozni nem lehet. És ez sem okos ok, mert minden ok: filozófia és kinyilatkoztatás világosan bizonyít mellette, a túlvilági továbblétezés mellett.

Hogy a túlvilág hite „gyermekes" volna: ezt az ellenvetést hagyjuk a felnőtt és felnemnőtt gyermekeknek.

Hogy a papok találmánya volna? Kétségtelen, hogy Jézus maga folyton a túlvilágról beszél.

Miért tagadják mégis?

Egyesek politikából s pártszenvedélyből. Mások a lelkiismeretük elaltatása végett. A legtöbben: szajkózásból, mert a demagógoktól így hallották s mert virtust csinálnak belőle, hogy ők is úgy beszéljenek, ahogy a kávéházi bölcseség és a szalonbetyárok felvilágosodottsága előtt „előkelő dolog" beszélni. A bölcs csak mosolyog ezeken a szempontokon. A dolog rá nézve halálosan komoly. Az az egy kérdés: van-e bizonyság és bizonyosság a túlvilág mellett? Sajnos, vagy nem sajnos, de *van*. Bőségesen van és fölös számban. Tehát bele kell nyugodni.

És mi mégsem hisszük, vagy csak félig hisszük a túlvilági életet! Mert ha egészen hinnénk, nem élnénk úgy, ahogy élünk. Nem hajladoznánk jobbra-balra. Ha igazán hinnénk benne, úgyszólván semmibe sem vennők hozzá képest az evilági életet. Nem helyeznők elébe a mulandóság ezernyi semmiségét.

*

Milyen lesz az ébredés odatúl?

A hitetlenek szerint: semilyen. Nem fogunk felébredni a halál után.

Köszönjük ezt a bevallást. Eszerint tehát legalább nem mondhatja senki, hogy majd odatúl ők, a hitetlenek, kinevetnek bennünket. Hogy majd így kiáltanak felénk: látjátok! megmondtuk: a halál után nincs ébredés. Mert ha nincs ébredés, akkor ezt sem mondhatják már nekünk. Mert nem leszünk: sem ők, sem mi.

Valószínűbb azonban s nem valószínű csupán, hanem biztos, hogy az az ébredés meglesz és egészen másmilyen lesz, mintahogy ezek az urak hinni szeretnék.

Hogyan ébredhetett fel odatúl az a Voltaire vagy az a Lenin, aki tele tüdővel ordította egy életen át, hogy nincs pokol s nincs másvilág! Hogyan ébredhetett fel az a szabadgondolkodó, aki világéletében tagadta az örök életet és örök büntetést. Hogyan ébredhet fel az a jólélő, akinek csak érzéki élvezet kellett: bor és zene, kaland és szerelem, tivornya és erkölcstelenség! Aki gyűlölte az Egyházat, gyűlölte a Krisztus papjait, harcolt a vallás ellen, talán még a halálos ágyán is elutasította a bűnbocsánat utolsó kegyelmét!

Még egy hörgés, még egy utolsó vonaglás s megszűnt élni. Lelke átmegy az örökkévalóságba. Ott áll Isten ítélőszéke előtt. A Bíró, akit ő tagadott, akit gyűlölt s megvetett, akinek parancsait, Egyházát, tanítását gúnyolta, most mégis itt van előtte! Szemébe néz s szigorúan kérdőre vonja rosszhiszeműségeért!

Most aztán tagadj, hitetlen! Most aztán tagadj, izgató, vallásgyűlölő, Krisztusáruló! Most aztán mondd szemébe a mindenható Bírónak, hogy nem hiszel benne, ahogy evilági életedben tetted!

Milyen lesz az ébredése azoknak, akik bár hitték az Istent, csökönyösen elzárkóztak az ő igazi Egyháza, az egy, kinyilatkoztatott igazság elől? Itt a földön talán nagy keresztényeknek tartották magukat, de az ég tudja, miféle egyéni, öncsinálta kereszténységet

vallottak. A hitet megvetették, a parancsolatokat elhanyagolták. Mit fognak mondani, mit fognak érezni, mikor be kell látniok, hogy tévedtek, hogy az az út volt az igaz, amelyet ők állhatatosan kerültek, amelyet leszóltak, amelytől másokat is visszatartani igyekeztek!

Soknak mentsége lesz, hogy nem tehetett róla, ha tévedett. Jóhiszeműleg követte a tévedést, amelyben felnevelték, amelyre tanították, amelyet a környezet hatása alatt alig tudott megkülönböztetni az igazság útjától, az igaz Egyház ismertető jegyeitől. De sokaknak bizony azt fogja mondani az Úr: miért nem jártatok jobban utána? Miért nem kerestétek az igazságot őszintébben? Miért zárkóztatok el az igaz Egyház kétségtelen ismertető jegyei elől? Miért keményítettétek meg lelketeket a nagyon is világos igazsággal szemben? Miért nem fogadtatok nekem szót s miért hallgattatok inkább a szenvedély szavára, emberek találmányaira? Miért nem érdeklődtetek jobban az egyetlen szükséges iránt?

Micsoda megbánások, micsoda megszégyenülések lesznek, helyesebben: vannak odatúl mindennap, minden pillanatban! Még a testük sem hűlt ki a földön s a lelkük már tudja, látja s összetörten, fájdalmasan érzi a szörnyű tévedést!

Uram, ne engedd, hogy én is egykor fájdalmasan ébredjek rá a valóságra odatúl! Ne engedd, hogy csak akkor ismerjem meg az igazságot, a teljes igazságot, amikor már késő, amikor már nem kezdhetem újra az életet! Tanaid és szent Egyházad vezetése mellett éljek úgy e földön, ahogy kívánni fogom, hogy éltem volna, mikor majd ítélőszéked előtt állok!

*

S mi lesz a milliónyi pogánnyal odatúl?

Négerek, kínaiak, indusok, polinézek ezrei, tízezrei állnak óránkint Isten ítélőszéke előtt. Szegények, ezen a földön talán nem is hallották a Jézus nevét!

Nem is ismerték azt az intézményt, az Egyházat, amelyet Isten az emberiség mentő bárkájának szánt. Csak mikor meghalnak, odatúl fogják megismerni az Üdvözítőt, a katolikus hit igazságait, az ember örök rendeltetését.

A legnagyobb misztériumok egyike, hogyan fog az Úr elszámolni ezekkel. Bizonyos, hogy senkit el nem kárhoztat azért, mert önhibáján kívül a földön nem jutott el az igazság ismeretére s az igaz hit gyakorlására. Viszont a természetes erkölcstörvény megtartásáról nekik is számot kell adniok. A pogány is tudja, hogy van Isten, s hogy az Isten tiszta, erkölcsös, igazságos életet követel. A pogány is érzi, tudja, hogy van jutalom és büntetés a síron túl. Hány fog közülük helytállni az ítélet percében?

Ezeknek a szegény pogányoknak, de a köztünk élő európai pogányoknak is nagy száma talán minket fog okolni az ítélet napján: minket, akik az igaz hitben születtünk s neveltettünk, akik tudtuk, hogy Jézuson kívül nincs üdvösség, s akik bizony nem siettünk a hitnek ezt a boldogító, mennyország-nyitó világosságát elvinni a pogányoknak is. Mi mindennel törődtünk mi ebben az életben, csak ezzel nem! Milyen gyerekségekkel, semmiségekkel töltöttük napjainkat! Milyen szörnyű gonddal igyekeztünk életünket csinosítani, sok hasztalan apróságggal, csecsebecsével, kedvteléssel, meddő politizálással, veszekedéssel, kanapé-perekkel vesztegettük a drága időt, szórtuk szét erőnket s tehetségünket! A veszendő lelkek százmillióival pedig nem törődtünk! Alig szenteltünk nekik néha egy-egy futó gondolatot, maradó s tettekre nem indító sóhajt!

Uram! nem fogod-e az én kezemből is kérni millió és millió szegény embertársam lelkét s örök életét? Nem fogod-e szememre vetni, hogy nem törődtem a legfőbb paranccsal: a könyörülő szeretet parancsának legelemibb követelményével, az én veszélyben forgó embertársaim irányában?

Az apostoli hivatás szépsége.

Elmélkedés.

Az apostoli hivatás minden hivatás és pálya közt a legfenségesebb és a legvigasztalóbb.

I. *A legfenségesebb.* Mi a lélek? Lássuk csak, mi a lélek önmagában, mi az *emberi* lélek s mi a *keresztény* lélek.

1. *Önmagában.* Egyetlen célja mindannak, amit Isten tesz. Benső életében: az ő benső, szüntelen működése, mellyel az Igét nemzi s a Szentlelket leheli. De kifelé való hatásában két munkát különböztetünk meg: a teremtés és a megváltás munkáit. Mindkettő a lelkekért történik. A megváltás: magától értetődik, de a teremtés is: mily csodálatos dolgokat fedöznek fel a tudósok ezekről a hatalmas világokról az ürben és a végtelen kicsiny részletekben, napködök és apró elektronok... de mindez valamely értelemben a lelkekért van: propter hominem, omnia propter electos.

2. *Az emberi lélek.* Elbukott, elfajult a bűn által, az anyag rabszolgájává lett. Ez az úrnője az anyagi teremtésnek bepiszkolódott, gyalázatos, tele fekéllyel az egyetlen teremtmény, amely lényegében megsebesült, lényegében beszennyeződött. Boldog Barat Zsófia, mikor halálos ágyához az ápolónővér kis madarakat hozott, melyek vígan csicseregtek a haldokló mellett, így szólt hozzájuk: „Csak énekeljetek kicsiny madarak, ti nem bántottátok meg az Istent!" „Ki mondhatja, az én szívem tiszta, és szabad vagyok a bűntől? (Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato? Péld. 20. 4.)

Szegény emberi lélek! mely első pillanattól fogva látja, hogy képtelen Istenhez, az egyedüli boldogítójához emelkedni; mely erkölcsileg képtelen arra, hogy helyesen használja maga-magától saját értelmét és szabad akaratát; mely alá van vetve az ész ellen viaskodó ösztönök, a bűnös kívánságok minden gyalázatának! Azt szokták néha mondani: ó, az emberi lélek

szép. Igen, szép bizonyos értelemben; de mindenestül tekintve: valóságos szennygödör.

Egy-egy jámbor családban nevelt ifjú vagy leány, vagy jó kis novicius valamely rendben, aki nem ismeri a világot úgy, ahogy van, rendesen a legalaposabb csalódásban van a világ, a lelkek romlottsága felől. Ki tudja, milyen becsületesnek, jónak, tisztának képzeli a lelkeket. Azt hiszi, a halálos bűn valami nagyon ritka, feltűnő dolog az emberiség történetében.

De akinek alkalma van beletekinteni az emberek lelkivilágába, ez csakhamar rettenetesen kiábrándult: ilyen nyomorultnak s ilyen gyalázatosnak mégsem hitte volna az emberi lelket. Itt vannak ezek a szegény aggályoskodók, akik gyötrődnek a lelkiismeret bizonytalanságaiban, mert még csak azt sem tudják megítélni, mi a bűn, mi nem bűn. Itt vannak ezek a szegény gyenge lelkek, kik talán éveken át folytatott lelkiélet után egyszer csak megint szánalomraméltón elesnek... Vagy ezek a visszaesők, akik mindig újra és újra elesnek s valósággal képtelenek erős elhatározásra, még inkább arra, hogy azt megtartsák!... Ezek a gyermekek, akiket úgyszólva már a bölcsőjükben megrontottak; ifjak, akik hiába küzdenek egy-egy vétkes, súlyosan bűnös szokás ellen; fiatal emberek, akik az erkölcstelenség minden kínálkozó mocsarába azonnal beledőlnek; házasok, akik beszennyezik a házasélet tisztaságát, ha még sokkal rosszabbat nem tesznek. ... Istennek szentelt személyek, vallásos intézetek tagjai, akik napról-napra szentségtörőn áldoznak; papok, akik maguk is romlottak s másokat is megrontanak... Ime, az emberi lélek!

3. *A keresztény lélek.* Hogy megértsük a keresztény lélek egész nagyságát, meg kellene értenünk a megváltás egész nagyszerűségét. A megváltás az Isten remekműve. Mennyivel többe került az neki, mint a teremtés! A teremtés a mindenhatóság játéka, semmi más: játék. A megváltás? Ó, az nem volt játék: tekintsük csak Jézust az ostorozó oszlopnál, vagy pedig a kereszten. A megváltás az isteni Szeretetnek csodája

volt. A teremtés: egyetlen szó műve. A megváltás: az Isten vérének túlcsordulása; a megváltás az elpusztulás, a feláldoztatás a halálban: propter nos... descendit de coelis... crucifixus... passus et sepultus est. „Örök irgalommal könyörültem meg rajtad". (Iz. 54, 8.) A megváltás: újjáteremtés, regeneratio. És ennek eredménye a *keresztény* lélek.

A keresztény lélek a segítő kegyelem ösztökélése alatt most már 1. képes helyesen használni értelmét s akaratát, képes ellentállni a bűnös kívánságoknak, képes erényeket gyakorolni hősi fokban is. 2. Képes elérni az életcélját: consequi finem nostrum de manu Christi nostri. Képes az Istent színről-színre látni a mennyben. 3. Képes már a földön az isteni élet csiráit magábafogadni.

A kegyelem állapotában lévő lélek oly szép, hogy a szentek, akiknek Isten azt kinyilatkoztatta, elragadtatásba estek a láttukra. A szentek életében feltűnő sűrűséggel tér vissza-vissza ez a gondolat: az egyik azt mondja, hogy ez a látvány szebb volt, mint minden amit a földön látni vagy tapasztalni lehet; a másik: hogy utána kimondhatatlan undor fogta el mindaz iránt, ami a földön van; a harmadik: hogy ha Isten el nem fordítja e látványt, meg kell halni a gyönyörűségtől stb. Pedig ez csak a csirája a mennyei dicsőségnek, amelyet remélünk. Ezért kiált fel Szent Pál: „áldott legyen az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, ki újjá alkotott minket az élő reménységben!"

Mármost állítsuk szembe a bukott emberi lelket s a keresztény lelket. Ime, ez az apostol feladata: áthidalni ezt a rettenetes űrt, keresztény lélekké tenni, krisztianizálni a bukott, gyalázatba s nyomorúságba merült emberi lelket. Nem fenséges, nem nagyszerű hivatás-e ez?

II. *A legvigasztalóbb hivatás.* Nem lehet tagadni, ez a hivatás sok fáradsággal, munkával jár, unalom, sikertelenség, megaláztatás, keserűség lehet az apostol osztályrésze. Emberfölötti fárasztó ez a végtelen sok gyóntatás, órákon át semmi különös, a legnagyobb

monotonizmus, gépies munka. Emellett az a bizonytalanság, hogy gyakran nem tudja a gyóntató, mily lélekkel veszi be szavát a bűnbánó. A szónoklat után látunk eredményt, itt gyakran sehogyan sem. De kereszt mindenütt van a világon: ez még nem dönt a kérdésben. Sőt általános törvény, hogy vigasz csak ott van, ahol kereszt is van. S mindez nem akadálya annak, hogy ez a hivatás mégis a legvigasztalóbb legyen minden hivatás közt.

Az apostol „lelki atya", a lelkek atyja. Ez a szó megérdemli, hogy elmélkedjünk felette! Engem a hivők, ha nem ismernek is, ha csak tegnap láttak először, úgy szólítanak, hogy „atyám", „lelki atyám"! Mit jelent ez a szó?

A legigazabb értelemben atya az *Isten,* mint a természetfölötti rend szerzője. Atya, mert isteni életét közli velünk... De teszi ezt emberek által: maga helyett az apostolt bízza meg azzal, hogy legyen a lelkeknek atyja, ki isteni életet közvetít nekik.

Az ő atyai címe az Isten atyaságában való részesedés. Ő nemcsak atya-helyettes: ő maga az isteni életet adó atya: *Ego* te baptiso... *ego* te absolvo... S amily magasztos atyaság ez, époly kiterjedt is: nem szorítkozik egyetlenegy tűzhelyre csak. Dabo tibi gentes hereditatem tuam: nemzeteket adok neked fiakul nemzedékül. Ezer és ezer lélek köszönheti nekem az isteni életet. Mint ahogy Szent Pál egész hitközségeknek mondja: „Én nemzettelek titeket... fiacskám, akiket ismét és ismét szülök Krisztusban".

Ezzel az atyai hivatással Isten az atyaság *örömét* is megadta az apostolnak. A természetes rendben az atya örül a gyermekeinek, kikben önmagát leli fel. Az Isten is ismeri az atyaság örömét, az életközlés boldogságát. Ismeri azt mindenekelőtt a vele egylényegű Fiú örök nemzésében, de azonkívül abban is, hogy életet ad mindannak, ami van a földön s főleg a természetfeletti, isteni élet közlésében. Ezért mondja Jézus, hogy egy bűnös megtérésén nagyobb az öröm a mennyben,

mint 99 igazon. S ezt az örömöt közli Isten az apostollal is.

Ez az öröm a *legtisztább* öröm, mert egészen a szeretet alapján áll. S a *legédesebb* öröm, amit emberi szív itt a földön érezni képes. Lehet-e édesebb öröm, mint érezni, hogy jót tettünk, hogy felvilágosítottunk, felemeltünk, bátorítottunk; hogy terjesztettük az igazságot, mely buzdít, mely vigasztal, mely jóra buzdít; megadni egy-egy léleknek azt a szót, mely aztán talán egész életen át, mint egy világítótorony fog neki fényeskedni a kétségek éjében, mely megnyugtatja, bátorítja . . .; megadni neki a békét: „vade in pace" . . .

Átemelni valakit a halálos bűn állapotából a kegyelem állapotába, kiragadni őt a pokolból, bűnökkel teli éveinek szomorú emlékéből, szentségtörő gyónás-, áldozások éveiből . . . Látni az öröm és boldogság lángolását ezen a lelken, amely ujjong a kegyelem érzetében, aki sír örömében s nem győzi ismételni: „oly boldog vagyok, hogy mindent megmondtam; atyám, ön az életemet mentette meg". Ó a gyóntatószék sokmindent elfed: fájdalmat, nehézséget, amikor még tanácsot sem szabad kérni senkitől . . . De épúgy sok örömet is, édes megtérések örömét, melyeket sohasem felejtünk el!

Fejezzük be az elmélkedést egy vonással b. Vianney János, az ars-i plébános, életéből. Egy ismerősével egyszer a következő párbeszédet folytatta:

— Plébános úr, ha a jó Isten választást engedne önnek, hogy vagy azonnal bemehet a mennyországba, vagy itt maradhat még a földön a bűnösök kedvéért, mit választana?

— Azt hiszem, itt maradnék a földön.

— Igazán, plébános úr? De hiszen a szentek úgy szeretnek a mennyországban lenni.

— Igaz, de a szentek olyanok, mint a tőkepénzesek: dolgoztak, de most már nem dolgozhatnak, mint ahogy mi dolgozhatunk s áldozatot hozhatunk a lelkek üdvéért.

— S itt maradna ön a földön akár a világ végéig?

— Akár addig is.

— De ha akkor annyi ideje volna, csak nem kelne ily korán?

— De igen. Éjfélkor! A fáradságtól nem félek... Én volnék a legboldogabb ember a világon!

S szemeimben könny csillogott. (Le curé d'Ars II. 444.)

Vallási kétely és vallási bizonyosság.

Korunkat kettős értelemben is a vallási szkepszis tipikus korának lehetne nevezni.

Először azon értelemben, hogy ma valóságos epidémia — nem a pozitív hitetlenség, vagy a hitetlenség mint meggyőződés (mert erről legföllebb talán a legszűkebb keretekben lehetne szó), hanem: a vallási kételyek megoldatlansága, az el nem intézés, a tisztán nem látás, a vallási bizonyosságról való lemondás, a bizonytalanságban való megrekedés és tájékozatlanság. Nem vallásellenes világnézetek hódítják el a tömegeket a hittől, hanem a félúton-megállás, a nemtudás és a kételyeiről számot adni nem tudó szkepszis.

A filozófia divatjai egy századéven belül együttrezgésre szokták indítani a holt bölcselkedéstől látszólag oly távol álló életet is. Rousseau s az enciklopédia filozófiája megteremtette a XVIII. és XIX. század forradalmát, a Kanttól eredő agnosztikus filozófia létrehozta a mai általános kételkedést. Ma a bizonyosságot, a szilárd, pozitív világnézetet, a kialakult meggyőződéseket még csak értéknek sem szokás tekinteni; ma nem az a művelt és felvilágosodott, aki az élet nagy matézisének bonyolult feladatait biztos kézzel ki tudja bogozni, hanem aki előkelően le tud mondani a megoldásról s a nagy feladatokhoz a kételkedés büszke gesztusával a meg nem értés kérdőjeleit írja hozzá.

Messze vezetne azon okok felsorolása, melyek ezt a mai kételkedési mániát létesítették és elterjesztették. Aki a hit lélektani nehézségeit megfontolva,

szemügyre veszi a hitellenes agitációk és szervezkedések óriási fokú intenzív és extenzív megerősödését, mellyel szemben a hitvédő intézmények meglehetősen lemaradtak, valóban inkább azon csodálkozhatik, hogy még ennyien is megmaradnak a hívő álláspontón s minthogy sokan elkallódnak, inkább annak okát fogja kutatni: hogyan történt, hogy még sokkal többet nem söpört el a pusztító ár.

A részletezés ezúttal nem célunk, de egy tényezőre lehetetlen külön is rá nem mutatnunk: intelligenciánk hittani neveltetésének teljességgel hiányos, csaknem illuzórius voltára. Végtére is nem kivánhatni, hogy az intelligencia idő, alkalom, vezetés és készültség nélkül önálló teológiai tanulmányokat végezzen, ha hitének alapjait megfelelőbb mértékben megismerni és hitében megerősödni óhajt. Itt az alkalmat kívülről kell nyujtani neki, még pedig a támadás és a hitet fenyegető veszélyek arányaihoz mérten, abban a kétféle *nevelő* munkában, melyre elsősorban az Egyház van hivatva: a felnövekvő és a felnőtt generációk vallásos nevelése, illetve továbbképzése által. Az első pontot illletőleg a feladat megoldására a család s a katolikus iskola, vagy annak híján a hitoktatás van hivatva; a második fokon a felnőttek vallási tovanevelésére főleg a társadalmi hitvédőszervezetek és a sajtó megfelelő kiépítése alkalmasak. Ám épp ezeknek a társadalomnevelő intézményeknek teljes elmaradottsága az, ami csaknem közmondásosan jelzi mostoha állapotunkat. A mai család nem melegágya a hitnek. A hittanoktatás annál kevésbbé érheti el célját teljesen, mert már a középiskolában befejeződik; pedig a gyermekdiákban a vallási kérdések egész komolysága és súlya iránt a legritkább esetben van meg még csak a kellő érzék és érdeklődés is, főleg a középiskola utolsó éveiben, mikor egészen más dolgokra terelődik a diákember egész figyelme. Azonkívül az időhiány s az anyag óriási kiterjedtsége mellett úgyszólván csak kivételesen buzgó, ügyes és leleményes hittanárnak sike-

rülhet valamivel többet nyujtani a hittani ismeretekből, mint a legáltalánosabb s ezért a kételyeknek mindig bő utat nyitó elemi impressziókat. Főleg, ha az egyébirányú gátló okokat, névleg a családot s a környező élet erős benyomásait is hozzávesszük.

Ezzel a több lyuk mint folt-vértezettel indul neki az ifjú az életnek: az egyetemi s később az önálló kenyérkereseti élet éveinek. Az egyetemen annyira nincs szó vallási tovaképzésről, hogy még különösnek is tartanók, ha valaki ilycélú intézkedések kezdeményezését — pl. kötelező teológiai tantárgyak meghallgatását — sürgetné. A középiskola még a vallásos világnézet jegyében áll, az egyetemen a vallás mellőzése a hivatalos. A rendes lelkipásztorkodás pedig nincsen és legtöbb esetben nem is lehet különös tekintettel az intelligenciára. Itt tehát a vallási és hitvédelmi ismeretek közvetítésének egyedüli lehetősége a társadalmi szervezkedés (körök és egyesületek, melyeknek kebelében rendszeres vallásvédő előadások tartatnak) és a sajtó munkatereire korlátozódik. E téren pedig tudjuk, mennyire hátra vagyunk: némi gyenge kísérletezés az egész, amit eddigi eredményként felmutathatunk. Katolikus időszaki sajtónk a sok tízezernyi katolikus intelligencia köréből alig tud a hatáskörébe vonni néhány száz vagy ezer embert. Egész óriási katolikus többséggel bíró városaink vannak, melyeknek civil férfiközönsége katolikus dolgot évhosszat nem olvas talán egyetlen sort sem.

Vegyük hozzá azt a fájdalmasan reális körülményt, hogy a fejlődő ifjúság legnagyobb részénél a vázolt elméleti kételyek kritikus idejével körülbelül egybeesik az a másik kritikus idő, amely a mai fiatalembert vajmi kevéssé teszi alkalmassá magasztos impressziók komoly és elfogulatlan feldolgozására. Az élet zaja, láza éppen akkor fonja körül az ifjú ember kedélyét s akkor veszi el végső érdeklődését a komoly világnézeti kérdések iránt, amikor még értelmileg époly fejletlen, amilyen gyönge és ingatag

akaratilag s jellemileg. Nem csoda, ha tán az első tivornya, az első szexuális aberráció, a szabadság érzetének első forradalmi láza végleg megtöri komoly kutató kedvét s mint akit lázbetegségében matematikai problémákkal untatnak, ideges türelmetlenséggel tólja félre útjából a vallási kérdéseket s úgy-ahogy megnyugtatva lelkiismeretét és elfáradva a meddő tépelődésben, a rövidebb végét fogja a dolognak: a könnyebbet, az érzékei alá esőt választja: lemond az ő szeme előtt máris ködbevesző felsőbb javak kutatásáról.

Valami egészen hasonló „fejlődési" processzuson megy át a mai nő is, legföllebb két különbséggel: a hittani elméleti készültség nála még szűkebb határok közé van szorítva s így a tanuló leány értelmi érettsége sem alkalmas mélytartalmú ismereteknek ily korai önálló feldolgozására. Hozzávehető még az ismert női perceptibilitás, a benyomásokra való túlságos hajlás, a női állhatatlanság és önállótlanság, mely rendszerint merőben a környezete szerint igazodik. Tipikus látvány, mikor a legszebb vallásosságban töltött „intézeti" vagy iskolai évek után akárhány fiatal leány egyszerűen abbanhagyja a vallásosság gyakorlatait egyedül azon oknál fogva, mert nincs, aki tovább is erős kézzel vezesse s azokra figyelmeztesse. Ha pedig egyszer elszokott a vallás gyakorlataitól, csak természetes, hogy mulasztásaira mentséget keres s e mentséget a legtöbb mai nő a saját konfúzus vallási felfogásaiban, a kételyekben bőven meg is találja.

E negatív momentumok mellett nem szabad felednünk a *pozitív támadások* hihetetlenül megszaporodott s ügyesen megszervezett voltát. A szabadkőműves és szocialista izgatás soha eddig el nem ért fokra hágott. Lapjaik minden elképzelhető alkalmat megragadnak, hogy a vallásos világnézetet majd tanaiban, majd intézményeiben és képviselőiben, mint teljesen lejárt, létjogosultságát vesztett rendszert diszkreditálják s a helyébe állított ateizmus ezer-

téle faját a gyenge lelkek megtévesztésére különösen alkalmas módon, mint a szellem emancipációját, a gyermekes hit béklyóiból való felszabadulást s mint tudományos vívmányt mutassák be. A támadásokat naponta százezrek olvassák, a cáfolatról és védelemről alig vesz tudomást néhány ezer ember. A vallás ellen felhozott „okokat" tízszer annyian ismerik, mint az ellenvetések győzelmes megoldását. S a vallásellenes irány mesterileg gondoskodik róla, hogy ez az állapot így is maradjon.

Mindezek után kész a várható eredmény: a hit igazságai lehetnek objektíve igazak és bebizonyítottak, az ellene felhozott teóriáknak, főleg a modern természetbölcseleti és ismerettani elméleteknek gyengéi és tarthatatlanságai mégoly nyilvánvalóak: a közönség túlnyomó része legalább is egy ideig csaknem feltétlenül rabjává lesz a hangosabb és pretenziósabb iránynak és sokszor csak számos hányattatás után, sokszor inkább csak ösztönszerű tapogatással és bizonyos erkölcsi delejességérzet hatása alatt, sokszor azonban egyáltalán nem találja meg az igazság és vallási megbizonyosodás útjait. A kételkedés és ingadozás a kor szignatúrájává válik.

*

Ha már most ezeket a most vázolt állapotokat véve alapul, a vallási kételkedés erkölcsi elbírálására vállalkozunk, nagyon jól tudjuk, hogy a legnehezebb pszichológiai és etikai problémák egyike elé kerültünk. Mindenekelőtt felállíthatjuk azt az elvet, melynek természetjogi helyességéhez aligha férhet kétség, hogy *minden normális értelmi fejlettségű embernek az élete legfőbb kötelességeihez tartozik a vallási kételyeknek lehető kimerítő és objektív elintézése.*

A legegyszerűbb etikai alapelvek közé tartozik a tétel, hogy az ember az igazságot szeretni, elismerni, sőt ha az az ő életének irányítására jelentőséggel bírhat s első pillanatra fel nem fedezhető, azt

kutatni köteles. E kutatási kötelezettség annál nagyobb, mennél alapvetőbb fontosságú a kérdés.

A vallás alaptételei mármost feltétlenül azon kérdések közé tartoznak, melyek szükségképpen mindenkit érdekelnek; azt is, aki bennük eleddig teljesen járatlan volt. Mert hisz a vallás tételei főkép két sarkalatos ponton fordulnak meg: az ember alkotójának és rendeltetésének kérdésén. Lehetetlen feltennünk, hogy egyetlen egy épeszű s normális fejlődésű ember is volna, aki bizonyos lélektani szükségszerűséggel előbb vagy utóbb át ne érezné e két kérdés jelentőségét: nem tartozom-e én tisztelettel s odaadó szolgálattal Valaki iránt, aki engem alkotott s akinek mindent köszönök? és: nem kell-e életemet bizonyos törvények és szabályok szerint úgy rendeznem, hogy életem végső célját, boldogságomat, esetleg földöntúli rendeltetésem célját biztosan elérjem?

Aki pedig e két kérdéssel szemben elzárkózik, aki nem keres reájuk kielégítő feleletet, okvetlenül vét az emberi természet legbensejével adott igazságérzet elemi törvényei ellen. S itt nem lehet azzal a kibúvóval élni, hogy e törvény a teljes megbizonyosodás előtt nem kötelez, nem kötelezhet tehát a kutatásra és vizsgálódásra sem; mert bár igaz, hogy a még nem biztos törvény nem kötelez s a törvényhozó felismerése nélkül a törvény nem lehet bizonyos, de ezzel szemben kettőt nem szabad felednünk: 1. Hogy a törvényhozónak némi, kezdetben talán konfúz ismeretére feltétlenül eljut minden gondolkozó ember, bárha az Isten e természetes felismerésének bizonyosságát utóbbi reflexiók ideg-óráig, sőt tán állandóan is elhomályosíthatják. A kinyilatkoztatás okmányai mindenesetre meglepő határozottsággal vallják, hogy Isten megismerésére mindenki eljut, aki a józan ész szavát követi s az igazság megismerésétől bűnös akarattal el nem fordítja figyelmét. (Bölcs. 13., Róm. 1.) E tételt különben a tapasztalati pszichológia is megerősíti, de belső valószínűsége is közelfekvő. Az a már Plutarchostól és Cicerótól vallott argumentum

érvényesül itt, mely szerint az okok és okozatok szemlélete az elfogulatlan gondolkozót szükségképp elvezeti az első ok felismerésére csakúgy, mint ahogy egy gépmű csodásan célszerű alkotmánya azonnal az alkotó nyomaira vezet. — 2. A második és magában is döntő szempont az, hogy legkevésbbé van azonban helyén a fent idézett ellenvetés azon értelemben, mintha az Isten jogai az emberrel szemben addig fel volnának függesztve, míg csak az ember a kétely minden maradéka nélkül fel és el nem ismeri azokat. Mert itt ellenkezőleg maga ez a jogi bizonytalanság kötelezi az embert a tovakutatásra mindaddig, míg vagy teljes világosságra nem jut akár pozitív, akár negatív irányban, vagy a további kutatás teljes céltalanságáról tárgyilag meg nem győződik. Ez a gondolat vezet pl. az egész jog- és erkölcsbölcseleten keresztül, valahányszor ama jogelv alkalmazásáról van szó, mely szerint *jus alterius obligat etiam ad sui cognitionem:* a más joga arra is kötelez, hogy törődjem vele és *megismerjem.* Természetesen csak akkor, ha alapos sejtelmem van a létezéséről. Ez az eset azonban kétségtelenül fennforog az Istennel szemben, akinek törvényhozói, uralkodói és atyai jogairól legrosszabb esetben legalább is „alapos sejtelmeink" vannak. A tovakutatás tehát föltétlenül kötelesség, még pedig egészen a megbizonyosodásig.

Legföllebb azon esetben oszolhatnék el ez a kötelesség, ha a természetes, direkt bizonyosságot a személyes Isten létezése és törvényhozó jogai dolgában utána következő reflexiók és okoskodások *alaposan és teljesen megdönthetnék.* De éppen itt van a bökkenő. Mert ilyféle megbizonyodásról csakugyan bajosan lehet szó. Mert hiszen, — hogy csak egyetlenegy szempontot említsünk — nagyon sok hitetlen mellett mégis nagyon sok hívőt is látunk magunk körül, köztük legalább bizonyos számban komoly művelt, meggondolt férfiakat s amellett annyit is körülbelül mindnyájan tudunk a történelemből, hogy a legkomolyabb gondolkozók, kutatók, tudósok s a

legbecsületesebb emberek hittek az Istenben... s hogy ez a hit volt alapja mindannak, ami az emberiséget igazán előbbrevitte, kultúráját megteremtette, erkölcsi nemesbülésének egész processzusát megindította és inspirálta... Amíg ezt a talányt meg nem oldottuk: csakugyan egy balhiten, egy babonán alapult volna-e mindez? — sok mástól eltekintve csakugyan nem mondhatjuk komolyan, hogy az Isten nemlétéről vagy felismerhetetlenségéről biztos és alapos meggyőződést szereztünk.

Nem is úgy fest a valóság, mintha az Isten létének el nem fogadói ilyen lelkiismeretes és végleges logikai leszámoló munka öntudatában váltak volna meg a hittől. A hit elvesztésének pszichológiájában egészen másfajta faktorok szerepelnek: faktorok, melyeknek a kötelesség és jog kérdéséhez édeskevés közük van, amelyek többnyire a kényelmi és előnyös szempontok területén feküsznek.

Ezt a télelt induktíve is számos esetből lehet következtetni. Valahányszor ugyanis egy-egy u. n. szabadgondolkozó akár hirtelen, megrázó sorscsapás, akár bizonyos csendes magábaszállás és elmélyedés folytán „megtér", az istenhithez való e visszatérése a legritkább esetben jár gyötrő, súlyos tanulmányokkal és utánajárással, hanem sokkal inkább a feleszmélés, a megjózanodás, a meghódolás jellegével bír. Tapasztalt lelkipásztorok egyértelmű megállapítása szerint a megtérő csaknem sohasem menti magát azzal, hogy a vallástalanságba jóhiszeműen került bele, hanem a könnyelműségben, a korlátozatlan élvezetvágyban, a szórakozások közt való elmerülésben, esetleg a megkötetlenség és abszolút függetlenség érzetének szeretetében, szóval a „non serviam" dacos elvében keresi okát annak a hitetlenségnek, melyet őmaga megtévelyedésnek és önámításnak jellemez. A Littré-k gyors megtérése más alapon lélektanilag alig is volna elképzelhető.

Kissé magasabb műveltségi fokon még egy szempont nem mellőzhető, mely szintén amellett bi-

zonyít, hogy az elméleti vagy gyakorlati ateizmus követése a legritkább esetben lehet alanyi jóhiszeműséggel egybekötve.

Bármi címen, bármily modern elmélet zászlaja alatt tagadja is meg valaki a természetes istenérvek natív erejű, csaknem intuiciós szükségszerűségű elfogadását, ha némi műveltséggel bír, el nem palástolhatja önmaga előtt a negatív álláspont alapjának teljesen *labilis egyensúlyát.* Mert bármennyire ragaszkodjék is valaki akár a monizmushoz, akár a pantheizmushoz, az agnoszticizmushoz vagy materializmushoz — azt az egyet nem tagadhatja el önmaga előtt, hogy ezek a rendszerek nemcsak nem erősítik meg, hanem ellenkezőleg, alapeszméikben kizárják egymást. „Modern gondolat", mint ilyen, mint egységes atheus világnézet egyáltalán nem létezik; az atheista filozófiai rendszerek, ha részleteikben sok egyezőpontot tartalmaznak is, alapgondolataikban a szélrózsa minden irányában szétágazók és egymásnak ellentmondók. Az itt a helyzet, hogy *egy* útiránnyal szemben kilencvenkilenc útjelző mutat 99 más és más utat. A 99-nek pusztán a negációban való megegyezése semminemű tanuzási erőt nem tartalmaz az egygyel, az elsővel szemben, mert hisz mindegyik más és más útirány nevében tagadja az első út helyességét, s így egymást époly erővel kizárják, egymásnak épúgy ellentmondanak, mint ahogy az elsővel szembehelyezkednek. Vagy, hogy más illusztrációval éljek: ha 99 tanú akar ellenem bizonyítani, de mind a 99 más és más, egymásnak ellentmondó tanuskodással bizonyítja vétkességemet, ez a 99 együttvéve is csak annyit, sőt kevesebbet bizonyít, mint akármelyik egyenként tekintve. A vallástalan filozófiai rendszerek egymás kölcsönös cáfolatai.

És végül még egy, talán magában is döntő argumentum. A vallásos világnézet mellett szól ennek *abszolút erkölcsi magassága* és tisztasága; míg a vallásellenes irányról még követőinek is feltétlenül szemébe kell ötlenie, hogy mindennemű immorális esz-

közzel szövetkezik. Hogy a hit ellenségei oly kéjes örömmel s oly lelkendező lármával mutatnak rá a vallás egyik-másik képviselőjének egyes bűnös cselekedetére, nemcsak hogy nem tanuskodik e tétel ellen, de sőt mellette emel szót: hiszen éppen azért tűnik fel annyira a valláshoz közelállók szórványos vétkessége, mert a vallásnak az erkölcsi tisztasággal való szoros, természetes kapcsolata mindenki előtt annyira nyivánvaló. Viszont senkisem csodálkozik azon, ha a hit ellenségei az erkölcsiség skáláján is az alsó fokokat tartják megszállva.

Az erkölcsiség mérlegének a vallás serpenyője felé történő elhajlását mutatja be különben maga az a harcmodor is, mellyel a hit és hitetlenség a maguk csatáit vívják. Mélyértelmű és igaz szó, hogy a hitnek egyik legerősebb védelme a hit támadóinak küzdőmodora, azon értelemben is, hogy a küzdőmodor magát a védett világnézetet is mindenki által észrevehető, szembeszökő mértékben hitelvesztetté teheti. Némileg nyilttekintetű megfigyelőnek szemében pl. semmi sem járatja le annyira a modern agnosztikus irányokat, mint propagátorjaik érvelési és érvényesülési modora s alig hihető, hogy kissé élesebbszemű embernek soká elkerülhesse figyelmét, hogy akik a modern hitetlenséget a legbuzgóbban s a legtágabb körökben elterjesztették, — nem a Kantok és Humeok, hanem a Voltaire-ek, Büchnerek és Haeckelek — mennyire nem a komoly igazságszeretet szolgálatában álltak. Ahol azonban az eszközökben éppen nem válogatós szenvedély, a zavarosban halászás, a megejtés és félrevezetés taktikái, a rágalmazáson rajtakapott s a bizonyítás előtt állandóan kibúvó elfogultság a cselekvések főrugói és a sikerek hatóeszközei, ott igazságot mégis csak bajosan lehet jóhiszeműleg keresni. Komoly erkölcsi érzékkel bíró embert pl. a Galilei-kör viselkedése, az Úttörő- és szabadkőműves mozgalmak, a szocialista lapok gúnyja és rágalmai s a monista propaganda-iratok — pszichológiailag sokkal erősebben visszariaszthatnak az ú. n. szabad-

gondolkodó ateizmustól, mint a legszögesebb istenérvek. Az az eset, hogy lutheránus lelkészeket a Luther műveinek eredeti szövegükben való olvasása vezetett vissza a katolicizmushoz (Arndt, Ebers stb.), bizonyos párhuzamos értelemben minden higgadt és önálló gondolkozású emberben szükségképp megismétlődik az ateizmussal szemben. Mihelyt az ateizmusnak kulisszái mögé tekintve, látni vagyunk kénytelenek, micsoda logikára és micsoda tudományos becsületességre van a tagadásnak szüksége, hogy megállhasson, lehetetlen meg nem inognunk esetleg eddig jóhiszeműen táplált ateista nézeteinkben.

De aki nem lát is oly mélyen a kulisszák mögé, feltétlenül meg kell, hogy érezze, hogy oly rendszer nem állhat igaz talajon, melynek főterjesztői és szövetségtársai a gyűlöletnek s az erkölcsi szabadosságnak, az önzésnek és a korrupciónak állandó, közismert csatlósai.

Mindez eléggé indokolttá teszi a feltevést, hogy a vallástalan álláspont, melyhez a kételyek el nem intézésén alapuló indifferentizmus is számítandó, normális körülmények között s normálisan fejlett embert véve alapul, legalább is a túlnyomó többséget tekintve, egyéni jóhiszeműséggel nem párosulhat. A kételyeihez indokolatlanul ragaszkodó kételkedő — tisztán logikai alapon beszélve — voltakép nem kételkedő, hanem tagadó, a megismert vagy megismerhető igazság tagadója. Nem indifferens fél, hanem ellenség. Nem beszámíthatatlan tévedés áldozata, hanem — a fenti határok közt — a tévedés szítója és kedvelője. „Aki nincs velem, — itt is áll a krisztusi szó — az ellenem van."

Szívesen megengedjük azonban, hogy amit a logika alapján e téren megállapíthattunk, a valóságra számtalan esetben távolról sem alkalmazható a maga egész rideg ségében. Meg kell ugyanis engedni, hogy a társadalomszerte oly mély gyökereket vert kételkedés a legtöbb esetben gyanútlanul felszívott szkep-

szis, a balhiedelmek hihetetlenül széleskörű elterjedése, a környezet faszcináló hatása és példája ma oly abnormis helyzeteket teremtettek, melyek közt inkább szánalom, mint elítélés illeti meg talán a legtöbb modern kételkedőt.

*

Szövevényesebbé válik a vallási kételyek jóhiszemű megoldatlanul hagyásának kérdése, mihelyt az általános istenhit témájáról áttérünk a kereszténységnek és katolicizmusnak, mint ilyennek terére s azt kérdezzük: hát a *katolicizmus igaz voltáról szintén mindenki meggyőződhetik-e?* És fel lehet-e állítani azt a tételt, hogy a katolicizmus igazvoltának megismerése *minden* normálisan képzett emberre nézve oly mértékben lehetséges, hogy az igazság elérése e téren is kötelező erővel hat?

Hogy e kérdésnek puszta *feltevése* is bizonyos értelemben merész dolog, első pillantásra látnivaló. A probléma nehéz és bonyolult volna akkor is, ha csupa komoly, önálló gondolkozású, elméletileg képzett és elfogulatlanul ítélkező emberről volna szó, akik merőben tárgyi szempontok szerint ítélnek meg bármely bonyolult és életbevágó kérdést. De a közönség túlnyomó nagy részénél ilyen kvalitásokat feltételezni nem lehet s ezeknél a vallási megbizonyosodásnak főleg a „felekezeti" kérdéseken keresztül vezető útját annyi mindenféle mellékszempont, melléktényező és mellékkörülmény keresztezi, hogy — első tekintetre azt kellene hinnünk — csak a legritkább és legkivételesebb embernél forog fenn az önálló ítélkezés oly fokú lehetősége, mely a kételkedőt e nehéz kérdésekben — esetleg a beléje nevelt, megszokott, környezetétől is vallott balhiedelmek ellenére — pozitív megbizonyosodásra s a katolikus hitrendszer teljes elfogadására vezetheti.

Menjünk csak egyszer végig egy mozgalmas utcán, egy budapesti körúton, vagy a korzón, vagy a Margitszigeten s nézzük az ott hömpölygő tarka emberáradatot: igazán meg kell rémülnünk a kérdéstől:

micsoda? ezek a szivárvány minden árnyalata szerint különböző embertípusok csakugyan mind, mind arra volnának hivatva, ezek mind csak alkalmasak és képesek is volnának arra, hogy esetleg születésük, környezetük ellenére is megbizonyosodjanak a nagy elágazású vallási kérdések útvesztőjében s névleg: hogy nekik is valamennyiüknek a katolicizmus igaz voltának biztos tudatára kellene ébredniök? Úgy, hogy az ő hibájuk, ha legalább életük vége előtt nem jutnak el oda? Csakugyan megvolna-e a módja náluk is annak, hogy „az igazság ismeretére és az üdvösségre jussanak?" S csakugyan el lehet-e ítélni azt a sok ezer, sőt sok-sok millió embert, műveltet és műveletlent, ifjat és aggot, férfit és nőt, aki átéli egész életét és sohasem jut el a katolicizmus értékének, abszolút igazságának s kötelező voltának ismeretére, talán még csak sejtelmére sem, sőt akiben még a gyanu sem ébred fel ebben az irányban egész életén keresztül.

A másik részen viszont kemény, erőteljes határozottsággal állanak a katolikus hittannak lapidáris, meg nem alkuvó tételei: hogy Isten „akarja, hogy *minden* ember az igazság ismeretére jusson és üdvözüljön" és hogy az igaz hit nélkül „lehetetlen Isten előtt kedvesnek lenni:" hogy „aki hisz (az egyház tanításáról mondja ezt Krisztus) és megkeresztelkedik, üdvözül; aki pedig nem hisz, elkárhozik" s hogy a Krisztus egyetlen egyházához való tartozás elkerülhetetlenül szükséges eszköze az üdvösségnek, miután „aki az egyházra nem hallgat, legyen mint pogány és nyilvános bűnös."

Ha már most e tételeket a legteljesebb nagylelkűséggel értelmezzük is (legbővebb teret nyujtva az abnormis körülmények közt jóhiszeműleg ápolt alanyi tévedésnek, mely az egyházzal való öntudatlan lelki közösséget s az üdvözülés lehetőségét a más vallásúnál sem zárja ki): az a szöges kérdés mégis megmarad: hát a normális körülmények közt élő, fejlett gondolkozású bárha rengeteg előítélettel szaturált ember

előtt csakugyan oly fényben ragyog-e fel a katolicizmus igazsága és kötelező volta, hogy ennek is csak a maga hibája, ha nem jut el ez irányban is teljes vallási megbizonyosodásra: a katolicizmus egészének elfogadására és követésére?

Erre a szöges kérdésre azonban a felelet más nem lehet, mint ez: igenis, a katolicizmus igaz volta csakugyan van olyan nyilvánvaló, oly könnyen megismerhető igazság, hogy elfogulatlan, komoly vizsgálónak meg lehet és meg kell róla győződnie.

Ezt a tételt, hogy ezzel is végezzünk, a katolicizmus nemcsak vallja, de vallania *kell* is. Logikai folyománya ez amaz univerzalitásnak, mely a katolicizmusnak már nevében benne rejlik s mely az egyetemleges, egy krisztusi igazságrendszert az emberiség közös nagy kincsének, az Isten és ember közti viszony egyetlen legitim és teljes realizálásának tekinti. Ha igaz, amit Krisztus tanított, — így beszél a kereszténység, melyet itt a katolicizmussal egynek vehetünk — akkor mindenkire nézve igaz s akkor mindenkire nézve felismerhetőnek is kell lenni, hogy igaz. S akkor csak az emberek bűne és mulasztása lehet, ha mégis vannak, akik erre a megismerésre el nem jutnak. Még akkor is, ha az eljutás legközelebbi lehetősége — ismét csak saját, távolabbi mulasztások folyományaképpen, ma már csakugyan elzárult is az illetők előtt.

De e tételt mi itt nem a katolicizmus alapján, hanem általánosan elfogadott természeti jogelvek szempontjából akarjuk levezetni.

Elsőben is megint azon megengedéssel kell kezdenünk, hogy a nem normális körülmények közt élő és fejlődő emberek számát e kérdésben bátran tehetjük igen nagyra. Képzeljünk el olyan vidékeket, ahol nem katolikus, talán nem is keresztény a lakosság egészben vagy túlnyomó részben, pl. egy német- vagy svédországi lutheránus falut, vagy akár egy hajdúmegyei református községet, melynek köznépe a katolicizmusról csak annyit tud, amennyit — nem na-

gyon objektív kiszínezésben — a tanítója vagy lelkésze mond neki róla. Vagy képzeljünk el itt, a mi tájainkon egy ágról szakadt gyermeket, aki talán törvénytelen születésű, az utcán nevelkedett, iskolába alig járt, legzsengébb gyermekkorától kezdve mosdatlan szájú, romlott lelkületű társak légkörében él; felnövekedvén, valamely gyárba, vagy pedig műhelybe kerül, ahol egész lelkivilágának koloritját a szocialista elvtársak borgőzös ideái és a szabadgondolkodó nyomtatványok bombasztja adja meg — akit amellett, mondjuk, a foglalkozása is visszatart attól, amire esetleg egyik-másik világos pillanatában csupa kíváncsiságból is ráfanyalodnék, hogy benézzen egy katolikus templomba s meghallgasson egy jóravaló egyházi beszédet. Vagy — nehogy az eset túlexcentrikusnak lássék, — vegyünk egy fiatal leányt, aki, mondjuk, zsidó, vagy vallásilag teljesen indifferens környezetben nő fel; akit hermetice elzárnak minden katolikus iskolától, nevelőtől, paptól, akinek kezébe más mint vallásellenes lap vagy könyv nem kerül, aki a katolicizmus szépségeiről, lelki gazdagságáról, erejéről, multjáról nem hall soha semmit s környezetében sem tapasztal mást, mint mélységesnek látszó megvetést és lenézést minden ellen, ami katolikus és keresztény. Az élet rá nézve — úgy tapasztalja környezetén — szines álom, magasabb értelem nélkül adott. Vajjon hát ezek mind valamennyien megismerhetnék a katolicizmus igaz voltát s csak a maguk hibája, ha nem ismerik meg? Mindenesetre nehéz kérdés.

A megoldást megkönnyíti az a megkülönböztetés, hogy kétféleképp lehet valaki hibás valamely kötelességnek az elmulasztásában. Vagy úgy, hogy gondol rá és mégis elmulasztja, vagy úgy, hogy akkor ugyan, amikor cselekednie kellene, nem is jut már eszébe a kötelesség, de annyiban mégis ő ennek az oka, amenynyiben akkor nem irányozta rá figyelmét a teendőkre, amikor azt tehette volna s kellett volna tennie. Ha adósságomat akkor nem fizettem ki, sem fel nem je-

gyeztem, amikor még emlékezetemben volt, később pedig megfeledkeztem róla, a hibás mégis én vagyok, holott most, az elfelejtés idejében közvetlenül nem cselekszem is a lelkiismeretem ellen.

A kereszténységgel és katolicizmussal szemben is lehet, hogy nem érzem a kötelesség súlyát állandóan, bárha egyszer-egyszer felvillant is lelkemben annak sejtelme, hogy a természetes igazságérzet s az esetleges isteni kinyilatkoztatás iránti tisztelet ez irányban kötelességemmé teszi a továbbkutatást. Lehet, hogy itt is, ott is megjelent előttem egy-két felvillanó szikrafénye a vallási igazságnak, de én azt teljes beszámíthatósággal, cselekvésmódom súlyos voltának világos érzetében elhanyagoltam; minek következtében az igazság elérhetősége talán hosszú időre, talán örökre elzárult előttem. Évek, talán évtizedek jönnek és múlnak el fölöttem s én talán már tudatában sem vagyok annak, hogy egész negatív vallási álláspontom, kételyeim, bizonytalanságom voltaképpen a saját mulasztásomnak következménye: és ma már jelentősebb egyéni felelősségérzet nélkül siklom el azon problémák fölött, melyeknek megoldása pedig egyetlen életcélom és legfőbb kötelességem volna... Ki mondhatná, hogy ez irreális eset, vagy hogy ebben az esetben csakis a tárgyi igazság felismerhetetlensége okozza a vallási bizonytalanságot?

Abból tehát, hogy valaki ma és talán már évek óta semmiféle vallási impulzust nem nyer, hogy semmi, de semmi nem ösztönzi többé a további vizsgálódásra és hogy látszólag teljes jóhiszeműséggel marad meg hitetlen álláspontján, még nem következik, hogy az illető csakugyan önhibáján kívül került le az igazság felismerhetésének útjáról. Legkevésbbé akkor, ha nem csak a hit és igazságszeretet kötelességeivel szemben tanusított vétkes egykedvűséget, hanem a természetes erkölcstörvény egyébnemű előírásainak megsértésével is eljátszotta lelke finomságát s felsőbb törvények iránti készséget. Már pedig egyetlen pillantás a kételkedő világ nagy részének magán- és legmagá-

nabb életébe eléggé meggyőzhet erről minden kutatót. Hogy legyen ott komoly kutatásról szó, ahol a lélek egész törekvését az élvezetvágy, az önzés s az erkölcstelenség célpontjai foglalják le?

Mindez természetesen fokozott mértékben áll azokról, akik a vallási kutatásnak már a legalsó fokán elakadtak s még az Isten létének és saját lelkük örök rendeltetésének kérdését sem tudták elintézni. Természetes, hogy aki a vallási fejlődésnek már ezen a legalsó fokán elakadt, arra nézve a katolicizmus igaz voltának felismerése kétszeresen nehéz és sok esetben annak fel nem ismerése is csak „in causa" (okilag) és *indirekt* értelemben eshetik erkölcsi beszámítás alá, amennyiben nemcsak a katolicizmus érvei nem állnak meggyőző erőben a lelke előtt, de még azon alapvető igazságok sem, melyekből a katolicizmus szorgalmas kutatás kötelességeként folyik. De minden direkt felelősségtől még ezek az abszolut szkeptikusok sem menthetők fel a katolicizmussal mint ilyennel szemben is, amennyiben a katolicizmuson számos momentum van olyan szembeötlő s magában véve is oly meggyőző erővel ható, hogy vele szemben az ignorálás és a kételkedésnek kényelmes fenntartása erkölcsileg nem lehet sem indokolt, sem menthető.

Viszont azoknál, akik a vallási fejlődés első stádiumán már szerencsésen keresztüljutottak s az Isten létét és az ember örök rendeltetését a megbizonyosodásig felismerték, a további megbizonyosodás kötelességének kérdése sem ütközhetik különösebb nehézségekbe. Az Isten létének s az ember örök rendeltetésének elfogadásával ugyanis teljes mértékben adva van a legszigorúbb erkölcsi törvény is, hogy az Isten és ember közötti viszony felismerésének és helyes kialakulásának céljából az ember minden lehetőt elkövessen. Aki Istent hisz s lelkének örök életét vallja, mindenesetre súlyos hibában marasztalandó el, ha mégsem követ el mindent, hogy Isten felsőbbségi akaratát s örök boldogságának tőle rendelt *útját és esz-*

közeit felismerje. Az a közöny, mely e téren az istenhivő kételkedők nagy sorában található, történeti előzményeiben és lélektanában érthető ugyan, de ritka esetben lehet valóban menthető.

Ha pedig egyszer odajut a még kételkedő, hogy Isten létéről megbizonyosodva már most komolyan és teljes őszinteséggel kutatni kezd az Isten-rendelte út, a helyes vallási irány után, — ismét normális fejlettséget és normális körülményeket véve alapul — nem lehet nehéz a katolicizmus egyedül igaz voltának fokonkint előhaladó, de teljes bizonyosságban végződő felismerése.

Mindenekelőtt nem állhat meg az őszintén kutató értelem azoknál az igazán gyermekes ellenvetéseknél, melyek akár a kinyilatkoztatás lehetősége, akár a kereszténység, akár a katolikus Egyház ellen közkeletűek s melyek, bár a gondolkodásnélküli tömegnél az agitálásra alkalmasak, közelebbi megfontolásra teljesen illuzórikus tartalmatlanságoknak bizonyulnak. Ha Isten van, miért ne lehetne akkor kinyilatkoztatás is és csoda és örök élet — nehéz belátni. De szembeszökők a kereszténységnek s főleg a katolikus Egyháznak igaz voltát, isteni eredetét biztosító pozitív vonások is; nem ugyan tudományos megformulázásban, de mint bizonyos intuitív, természetes megbizonyosodást eredményező momentumok. Így pl. a legkevesebb utánjárással is látnia kell mindenkinek, aki egyáltalán látni tud és látni hajlandó, hogy a katolicizmus a *legkomolyabb és legimpozánsabb* valóság a földkerekségen s a világtörténelemben; hogy tanaiban, intézményeiben, eredményeiben a legtöbb pozitívumot nyujtó világnézeti rendszer; valami nagy, örökértékű és minden emberit messze túlhaladó, változatlan és ingatatlan valóság, melyhez az emberiség legszebb emlékei, legnagyobb lelki javai, legfőbb erkölcsi érdekei fűződnek. Hogy kultúránk csak egy van s ez az a kultúra, melyet a katolicizmus létesített s amelynek legszebb igazgyöngyei ma is a katolikus hit- és erkölcsélet mélyein ragyognak. Hogy tiszta,

következetes, összefüggő erkölcstanunk csak egy van: a kereszténységé, a katolicizmusé. Hogy Krisztus csak egy van s az a mienk. Hogy héroszokat csak egy világnézet nevelt és nevel — az irgalmas-nővér ott van mindenkinek a szeme előtt; a diakonisszát, ahol mutatóba van is, csak az ő mintájára faragták s azt vele egy napon említeni sem lehet —; hogy vértanui, hogy szentjei, hogy teljesen harmonikus emberei és hitvallói csak egy szellemi irányzatnak vannak: a katolicizmusnak, s ha a destrukció bérhada állandóan a szentély körül szimatol is botrányok után, ezt épp azért teszi, mert nagyon jól érzi, hogy a katolicizmusson minden erkölcsi szennyfolt a kontraszt, a szokatlanság, a szenzáció erejével hat. A krisztusi tanrendszer egész mgoldhatatlan és megbonthatatlan fönsége, felemelő magasztossága, vigasztaló, minden problémát eligazító, az élet minden helyzetében helytálló ereje és szépsége feltétlenül szemébe ötlik előbb-utóbb mindenkinek, aki nem zárja el szemét a napfény előtt. Hiszen a katolicizmus sokkal katolikusabb, univerzálisabb, kimagaslóbb valami, semhogy elkerülhesse a közfigyelmet. Ilyen tanrendszerrel, ilyen igényű, ilyen fellépésű, ilyen multú, ilyen önigazolású vallás-szisztémával szemben nem zárkózhatik el komolyan kutató, mélyen őszinte és Istent kereső lélek élethossziglan: mindegy, mily erővel hat is rá környezetére és mily elágazók és mélyek azok a gyökérszálak, melyek a balvéleményekhez és balhiedelmekhez kötik. Nem mondjuk, hogy minden ember, a távolálló is bármily értelemben teljes és tárgyilagos képet alkot magának a katolicizmusról, vagy hogy a kereszténység és katolicizmus egész benső szépsége és igazvolta teljes elbűvölő erővel hat mindenkire — erről csakugyan szó sem lehet —, de hogy legalább egyes világos perceiben némi konfúzus és elmosódott, de azért elég megragadó és elég mélyre ható sejtés ne keljen fel normális körülmények között előbb-utóbb mindenkiben, aki a kereszténységgel, annak tanaival és megnyilatkozásaival itt is ott is talál-

kozik, azt — éppen olyanok tanuságára hivatkozva, akik sokáig látszólag legmesszebb állottak a kereszténység értékelésétől — bátran kétségbe vonhatjuk.

Hogy a nevelés és a környezet, a foglalkozás és az egyszer talán szenvedelmesen is elfoglalt s kifelé is vallott pártállás rendkívül megnehezíti ezt a fölleszmélést és rendszeresen elvonja a kérdésről a figyelmet és az őszinte kutatókedvet, annak a fentebbi tétel nem mond ellent. Azt sem állítjuk, hogy az említett első konfúzus sejtelem a kereszténység és katolicizmus igaz voltáról már magában véve is bárminemű alapot szolgáltatna a vallási megbizonyosodásra. A tapasztalás is igazolja, hogy a megbizonyosodás ezen processzusa — az istenhitről át a kereszténység és a katolicizmus elfogadásáig — a legjobb akaratot feltételezve is, éppen nem megy símán és nehézségtelenül. Csak azt állítjuk, hogy ez a sejtelem a maga homályosságában is elég indítóokot nyujt arra, hogy e téren vizsgálódást folytassunk oly kérdések iránt, melyeket tisztázni igazságszeretetünknek, Isten iránti hódolatunknak és boldogulásunk vágyának múlhatatlan követelményei. Ezek az első impressziók, melyekről itt szó van, a vallási megbizonyosodásnak nem alapjai, csak kiindulópontjai és útjelzői, de egyúttal intő, hivogató oszlopai is.

E megkülönböztetésből önként folyik a felelet arra az ellenvetésre is, hogy *a kételkedő előtt a tévely és az igazság egyenlő homályba van borítva;* amint tehát senki sem köteles a homályban a tévelyt elfogadni, úgy nem kötelezhető arra sem, hogy a homályba burkolt igazság előtt meghajoljon. Nem meghajlásról van itt szó közvetlenül, hanem őszinte *továbbkutatásról.* Hogy pedig az őszinte, komoly, beható továbbkutatás előtt nincs olyan nehézség, mely még kevésbbé iskolázott elme előtt is le nem dőlne, arról bárkit meggyőz a katolikus hitvédelemtannak bárha csak felületes ismerete. A tévedés ugyan egyes részletkérdésekben fennmaradhat továbbra is — hiszen hányan vannak, akiket pl. a konverziótól egyet-

len még megoldatlan ellenvetés tart vissza —, de itt meg éppen az egésznek szépsége és igazvolta fogja ösztönözni a kutatót, hogy addig keressen-kutasson tovább, míg ezeknek a részletkérdéseknek direkt vagy indirekt megoldását is meg nem találja.

Eleve kikapcsoltuk ama tíz- és százezreket, akikre nézve az igazság elérése a körülmények abnormis alakulása folytán — a kérdést tisztán természetes pszichológiai oldalról tekintve — emberileg lehetetlen. Ezekre nézve itt mi — lélektani alapon állva s más rendbeli tényezőktől eltekintve — beszámíthatóságot nem merünk megállapítani. Ezzel a kételkedők egy nagy hányada kiválik kutatásaink köréből.

A mai kételkedők nagy részének határozottan ellenséges, ingerült viselkedése a vallással, főleg éppen a katolicizmussal szemben csak megerősíti e megállapításokat. Az eltékozolt örökség miatti elkeseredés, a vagyonát vesztett koldus féktelen haragja, a rossz lelkiismeret, a vétkes elvesztegetés titkos bűntudata ösztönzi a tékozlót arra, hogy lebecsmérelje az apai házat s magát az örökséget is, melyet eltékozolt.

Ezért követelménye az ethikai kultúrának, hogy a ma annyira elharapódzott vallásellenes demagógia, mely a nyugodt kutatás jellegének semminemű jegyével nem bír, bizonyos közlelkiismereti és társadalmi presszióval is visszaszoríttassék s a komoly vallási vizsgálódás és megbizonyosodás útja mindenkire nézve megkönnyíttessék. Mert ettől a megbizonyosodástól az egyén csak több felvilágosodást és tisztánlátást, több erkölcsi erőt és boldogságot, a társadalom csak több kultúrát várhat.

Gyónt-e már mindenki?

Itt a húsvét ideje, amikor súlyos bűn terhe alatt köteles minden katolikus magához venni az Úr szent testét. A kongreganistának e kötelességteljesítés ugyancsak nem eshetik nehezére, hiszen a kongreganista nem évente egyszer, de legalább minden hónapban egy-

szer áldozik. Azonban annál inkább feladatunk ilyenkor az, hogy másokat is a gyónás és áldozás elvégzésére rávegyünk.

Ha az emberek tudnák, mi a gyónás, s hogy mily kimondhatatlan kegyelem és szerencse az, ha néhány könnyű feltétel teljesítése mellett a legnagyobb és legborzasztóbb bajtól, a bűntől megszabadulhatunk, valósággal ostromolniok kellene a gyóntatószékeket.

Sajnos, ez azonban ritkán történik meg. Ellenkezőleg: sokan úgy fáznak a gyóntatószéktől, mintha nem is a Krisztus helyettese, hanem az eleven ördög ülne benne, s nem irgalom és megenyhülés várna rájuk ottan, hanem legalább is nyársrahuzatás.

Értessük meg a hithideg világgal, értessük meg a gyónástól húzódozó ismerőseinkkel, hogy saját üdvükről van szó. Értessük meg velük, hogy a gyónás szentsége *az Úr Jézus húsvéti ajándéka.* Hogy a gyóntatószékben az irgalmas szamaritánus vár rájuk, az a bizonyos, akiről a farizeusok is azt mondták vádképpen, holott ez éppen legszebb dicsősége, hogy „amicus peccatorum" volt, a bűnösök barátja. Itt még mint barát és könyörülő édesatya várja a megtérő tékozlókat; de ha itt el nem igazítjuk vele tartozásunkat, odatúl már csak mint bíró fog szemben állani velünk.

Isten oly könnyűvé tette bűneink bocsánatának megnyerését! A világon ma legalább 370 ezer katolikus pap van. Mindenki könnyen elérheti őket, nem kell messze, idegen földre zarándokolni, hogy megtaláljuk Isten helyettesét, ki ő helyette és az ő nevében a feloldozást osztja. Ha csak egy katolikus pap volna a világon, mindegy, akár a Tűzföldön, akár az eszkimók hazájában laknék, valamennyiünknek érdemes volna utána zarándokolni s minden áldozat árán is részesülni a feloldozás és szentáldozás kimondhatatlan kegyelmében.

Mily nagy lesz azonban a felelősségünk, ha 370 ezer katolikus pap állt rendelkezésünkre s mi mégis

elmulasztottuk igénybevenni a megigazulásnak Krisztus rendelte eszközeit!

Apostolkodjunk tehát, hogy húsvéti gyónását és áldozását mindenki elvégezze, aki igaz kereszténynek akar számítani.

Beteg lelkek.

Voltakép minden bűnt lelki betegségnek lehet nevezni s minden bűnös állapotot lelki kórságnak, mégis a szónak szorosabb értelmében azokat nevezhetjük beteg lelkeknek, akiknek akár értelmi, akár akarati részen valósággal rendellenes a lelki állapotuk; akik nemcsak vétkeznek, hanem bizonyos erős lelki hajlamok és dispozíciók folytán szinte képtelenek arra, hogy a helyes úton járjanak. Ők is érzik, sőt néha nagyon érzik, hogy másképp kellene élniök, de ha rájuk jön beteges lelki természetük, egyszerre elfelejtenek mindent, összezavarodnak, fejtetőre állítják lelki világukat. Aztán megint magukba szállnak, látják nyomorúságukat s tehetetlen vergődésüket, belefásulnak, beleúnnak a küzdelembe, melyet végül is abbanhagynak s szinte kétségbeesve lemondanak a további próbálkozásról.

Ilyen lelki betegség például a *hitbeli ingadozás* igen sok esetben. Nem azokat értjük itt lelki betegeken, akik egyszerűen kételkednek, mert a hit érveit nem ismerik, vagy mert a hitre mint a kinyilatkoztatott tanok benső elfogadására rászánni magukat nem akarják, hanem azokat, akik hisznek is, nem is, akik keresik a hit világosságát, de nem tudnak ebben sem rendszert tartani; ma vonzódnak a hithez, sőt a hit szerint élnek is, talán meg is gyónnak, megáldoznak időnkint, de azután megint erőt vesz rajtuk a kishitűség; egyszerre olyan homályosnak, sötétnek éreznek mindent s azonnal elvesztik a fejüket; elkedvetlenednek, sutba dobnak minden meggyőződést és megint tagadnak, sőt gúnyolnak és félremagyaráznak mindent.

Vannak, akikben ezt a lelki betegséget a vallási tudatlanságon kívül az okozza, hogy nem tudnak

logikusan gondolkozni, különböző dolgokat összekevernek, a belső megcsalódástól való félelem összezavarja fogalmaikat és ítéleteiket, s ugyanakkor talán bizonyos öntúlbecsülés és könnyelműség folytán lebecsülnek mindent és mindenkit mást magukon és ötleteiken kívül, bizonyos fitymálással nézik a vallási tanításokat s azok érveit; csaknem úgy tesznek, mintha a vallásnak minden követője s védelmezője együgyű, hiszékeny idióta volna s viszont a vallásnak minden támadója, a legsekélyesebb vallásellenes fércmű, minden mégoly tudatlan szkeptikustjátszó maga a felvilágosodottság és okosság volna. Ez már határozottan betegségi tünet. Csak a lelkileg, értelmileg beteg ember hajolhat oda, hogy mindent, ami vallásellenes, a legkomolyabban vegyen s nagyratartson, viszont a vallás mellett hadakozó érveket, tényeket és nagy szellemeket semmibe se vegye.

Az ilyen értelmi-beteg lélek a legszebb s legmeggyőzőbb hitvédelmi könyvet el tudja olvasni, a legjobb apologétikai előadást meg tudja hallgatni s bár az érvek ellen konkrét kifogást felhozni egyáltalán nem tud, nemcsak nem erősödik meg a hitben általa, hanem csak annál nekikeseredettebben védekezik az igazság ellen — talán nem is rosszakaratból, hanem egyszerűen lelki betegségből. Két-három ellenvetése van, azokon mint vesszőparipákon nyargal s a megoldást egyszerűen nem akarja, ahogy ő érzi: nem tudja megérteni. Esetleg ellenvetései sincsenek, csak úgy találja, hogy mindez oly homályos, oly szokatlan, olyannyira túlesik a mindennapi élet kicsiny megszokottságain, hogy értelme bizonytalannak érzi az utat, amely ezekbe az elvont, természetfeletti magasságokba vezet. — A merőben értelmi bajt, a szilárd és biztos ítélkezés és tisztánlátás hiányát, sajnos, gyakran fokozza az akaratnak is bizonyos legyengülése és rosszra hajló diszpozíciója; bűnös, könnyelmű élet, a vallási kötelességek (ima, misehallgatás stb.) elhanyagolása s főleg a testiség bűneit kétszeresen elhomályosítják a lélek magasabb látóképességét.

A másik gyakori lelki betegség az *akarat* beteges határozatlansága s gyengesége. Vannak, akik egyáltalán alig tudnak már akarni, mert nem akartak akarni. Egyik pillanatban összeszedik magukat s eltelnek jószándékkal; gyónni is mennek s minden jót ígérnek, de a legelső ellenkező hangulat, csábítás, alkalom kiforgatja őket jobb-magukból: mint a viasz, olyan a lelkük: minden benyomást önállótlanul magába fogad. Az ember akarata általában is gyenge és a legtöbbnél állhatatlan, de az már beteges tünet, amikor valaki a rendes (nem is túlerős) kisértésekkel szemben is szinte tehetetlen, amikor talán még a gyónás napján újra visszasüllyed elhagyott s megbánt bűnébe. Az is az akarat betegsége, ha valakin túlságosan úrrá lesz a hangulat; ha jó- vagy rosszkedve szerint jó vagy rossz; ha egy kis elkedvetlenedésre azonnal ledönt magában mindent, amit talán heteken át épített.

A lelki betegségek közé tartozik az *aggályosság* is, azaz: a helytelen s alaptalan félelemérzetből származó zavarodott és téves lelkiismeret. Az aggályos ott is bűnt lát, ahol nincs; nem, mert erkölcsi ítélőképessége hiányzik, hanem mert fél s a folytonos reszketés megakadályozza egyébként rendes ítélőképességének nyugodt gyakorlatát.

Ezek s a hasonló lelki betegségek, főleg a két első helyen említett bajok, igen komoly veszedelmekkel járnak s azért, aki ilyesmit tapasztal magán, annak erőteljes gyógyításról kell gondoskodnia. Mint legáltalánosabb lelki gyógyszert első helyen az *imádságot* kell használnia, mert hiszen mind az értelem megvilágosíttatása, mind az akarat jórahajlása elsősorban a segítő kegyelem műve s a segítő kegyelmet egyesegyedül az ima és a szentségek használata által növelhetjük magunkban.

Nagyon fontos továbbá a jó *lelkiatya* választása s az iránta való engedelmesség. Az egyes betegségeket azután a lelkiatya vezetése mellett rendszeresen kell gyógyítani azáltal, hogy az ember a betegség gyökereit kutatja s azokat törekszik elvágni: az aggályos

pl. a félelem túltengésével szemben a bizalom erényét gyakorolja, a gyenge akaraterejű a következetességet és állhatatosságot a legkisebb dolgokban is, a zavart gondolkodású a higgadtságot s az egyszer megismert igazsághoz való ragaszkodást. Sokan alábecsülik a lelkiség terén a gyakorlásnak, a kicsinyben, részletben való önszoktatásnak jelentőségét. Pedig a tapasztalat mutatja, hogy a lelki képességeket szoktatás, edzés, gyakorlás által épúgy lehet erősíteni s fejleszteni, mint a test izomerejét vagy ügyességét. Mit nem tud tagjaival csinálni a bűvész, hogyan meg tudja edzeni izmait a sportember, micsoda bámulatos bravúrra teszi képessé ujjait egy-egy hegedű- vagy zongoraművész, hangját egy énekes!

Hasonlókép lehet a lélek erejét, logikus és következetes gondolkodásmódját, akarni és ellenállni tudását fejleszteni apró gyakorlatok, szoktatások révén. Már a legkisebb következetes szembehelyezkedés a lélek betegségeivel is hajt némi hasznot, észrevétlenül csökkenti a beteges hajlamot s ha kitartóan folytatjuk, végleg meg is szünteti. Ezt kellene tudni a beteg lelkeknek és még egyet: azt a vigasztaló tant, hogy hiszen itt nem is csak természetes gyógymódok állnak rendelkezésünkre, hanem természetfölöttiek is, biztos hatásúak, a krisztusi kegyelem mindenható segítségével biztos segítségek.

Bizalom, imádság, a szentségek használata, Jézus Szíve-kultusz, Mária-tisztelet époly fontos eszközei a lelki betegségek gyógyulásának, mint bármi más a világon. Ezeket gyakorolja a szenvedő, próbára tett, beteg lélek s betegségéből hamar ki fog lábolni.

Néhány szó a gyónásról.

Iskoláskora óta most találkozott először Kovács kereskedő és Németh ügyvéd. A hosszú utazás bőven adott időt nekik, hogy gyermekkori emlékeiket, huncutságaikat és ijedelmeiket el-elmesélgessék egymás-

nak. És olyan jól tudtak kacagni mindezen most, amikor a dér tette egyszínűvé fejüket. Beszéd közben Kovács egyszer csak kérdi:

— Hát jársz-e még ma is gyónni, mint annak idején?

— Ugyan, mit gondolsz! Intelligens ember csak nem jár gyónni! — Aztán pedig kesernyés gúnnyal folytatja: — Ezt ugyan jól kitalálták a papok! Igazi középkori inkvizíció!

Szomorúan és csodálkozva emelte rá szemeit a kereskedő:

— De barátom! Hát te ezt a papok találmányának gondolod? Mire alapítod ezt a hitedet?

— Mire? Te talán nem tudod, hogy az 1215. évi lateráni zsinat püspökei találták ki a gyónási parancsolatot! Azóta kell a hivőknek gyónniok!

— Bocsáss meg, barátom—felelte erre Kovács—, de a dolgot nem látod helyesen. Ez a zsinat csak azt mondja, hogy minden évben *legalább egyszer* gyónni kell, de nem azt, hogy általában gyónni. Látod, én már a 950. évből tudok adatot arra, hogy a mainzi gyűlés minden sereg mellé egy-egy gyóntatóatyát rendelt. A gyónás tehát a te adatod előtt háromszáz esztendővel ismeretes dolog volt! Martell Károlyról jegyzi fel történetírója, hogy Corvey Márton atya volt a gyóntatója. Ez a nagy uralkodó pedig 741-ben halt meg. Szent Benedek szerzetesi szabályai már a VI. században a rendes gyónást követelik meg. A harmadik században pedig Origenes, a híres egyházatya tesz a gyónásról említést. (Hom. in psalm. 37.) Sőt még a szakadár-egyházak is megtartották ezt a szoszokást: így a történelem adatai szerint az V. század nestoriánusai...

De nézz egy kissé a dolog mélyére. Ugyebár Jézus Krisztus visszaszerezte nekünk szenvedése és halála árán a paradicsomot, — de a kulcsát Péterre és társaira bízta, mondván: „Béke veletek. Ahogy az Atya küldött engem, úgy küldelek én is titeket... Vegyétek a Szentlelket, és amiket megköttök, meg lesznek

kötve, amiket megoldtok, meg lesznek oldva". — Lásd, ez a gyónás eredete, — nem a papok, hanem még a Jézus Krisztus „találta ki".

Aztán meg igazán inkvizíció ez? Hiszen a bűn bilincseit töri ketté, a bűn terhét veszi le az ember válláról, a paradicsom békéjét hozza a szívbe! Gondold el, ha nagybetegen feküdnél, megfizethetlen adósság terhe nyomná a tudatodat, sőt valami gonosztett vádja is megbélyegezne, — és édesanyád olyan jóbarátot vezetne hozzád, aki betegségedet meg tudja gyógyítani, szívesen kész adósságod törlesztésére és a váddal reád kimondott ítéletet jutalomra tudja átváltoztatni, — csupán csak arra kell elszánnod magad, hogy elmenj hozzá és elmondd a helyzetedet — és ha erre az útra biztatna, fenyegetéssel kényszerítene édesanyád, vajjon kegyetlenséget vagy szeretetet látnál a szívében? Lásd, az Egyház is ezt teszi, amikor minden esztendőben egyszer a gyóntatószékhez térdeltet, mert meg akarja gyógyítani nagybeteg lelkedet, meg akar segíteni abban, hogy Istennek való tartozásodat megfizessed, és lelked újra békéhez jusson. Hát kegyetlenség ez?... Felelj, kérlek!

— Nem, neked csakugyan igazad van: látom az anyai szeretet szerepét!... De hát mi bűnöm van nekem? — Én bizony se nem öltem, se nem csaltam, se nem dorbézoltam... mivel menjek én gyónni?...

— Szent János apostol felel meg neked: „Ha azt mondjuk magunkról, hogy nincsen vétkünk, önmagunkat csaljuk és nincsen bennünk igazság!" (I. 1, 8.) Azt hiszed, hogy semmit se vétkeztél, — de hát azzal magával is vétkezel, hogy a húsvéti gyónást elmulasztod! Vagy azzal, hogy vasár- és ünnepnap nem hallgatsz misét!... Eszembe jut, amit egyszer egy szellemes embertől hallottam: Két embernek felesleges a gyónás: — a gyereknek, amíg ép esze nincsen, és a bolondnak, akinek ép esze már nincsen! — Hát te is feleslegesnek érzed?

— De hát hogy menjek most gyónni, amikor már olyan rég nem voltam?...

— Erre igazán nagyon egyszerű a felelet. Az én lelkiatyám mindig azt mondja, hogy előbb kérjem a jó Isten segítségét és megvilágosító erejét, azután tekintsem végig, mennyiben és mikor vétettem a tízparancsolat, az Egyház öt parancsa és a főerények ellen. Szóban, gondolatban vagy cselekedetben elkövettem-e e hét főbűn valamelyikét, — Isten és felebarátom ellen vétkeztem-e? Vétkeimnél, hogy jobban lássam önmagamat, arra is gondolok, hányszor követtem el azokat és bár erősen sajnálom, hogy megbántottam Istenemet, kétségbe azért nem esem. A fő a bánat, és ki ne bánná vétkeit, ha a tisztítótűz vagy a pokol megérdemelt szenvedéseire gondol, — ha az égre tekint és elképzeli azt a boldogságot, amit vétkével ellökött magától, — ha a keresztre esik pillantása, melyen Krisztus érettünk szenvedett keserves halált — és az Oltáriszentség csodájára eszmél, az isteni szeretet legcsodásabb megnyilatkozására. Egyébről meg mit is mondjak? Hiszen lehetetlen, hogy ne emlékeznél hitoktatónk egykori figyelmeztetésére: hogy légy rövid, és a jó Isten előtt semmit el ne titkolj.

— Igen ám, de én azt a formulát is elfejtettem ám!

— Nem is azon múlik a dolog! Csak azt mondd meg, mikor gyóntál utoljára, és a szíved legyen telve őszinte bánattal: ha a bánat él benned, eredj el a paphoz és vigaszt, nyugalmat találsz! Hidd el nekem, az égbe az út a gyóntatószéken vezet át. Aki a keresztség óta vétkezett, a gyónás szentségében tisztulhat meg. Szent Chrysostomus írja: „Aki nem fedi fel vétkét az Úr szolgája előtt, azét az Úr fogja felfedni az utolsó ítéleten az egész világ előtt!" A jó Istennel csak a gyónásban rendezheted ügyedet, mert különben nem mondta volna a Megváltó, hogy az Egyház old és köt. Az üdvözülés innen indul!

... Megállt a vonat, és a két barát elvált. A kereskedőnek néha eszébe jutott a kérdés, hogy vajjon fogott-e a szó társán, imádkozott is ilyenkor érte, de hírt nem hallott felőle. Csak négy hónap mulva, amikor éppen Pozsonyban volt dolga, akadt reá a jezsuita-

templom kapujában. Nem kérdezett semmit, de barátja áradó szeretettel borult a nyakába és mondta:

— Sokat köszönök én neked; megtaláltam Istent! Most már tudom, hogy nyugalmat és boldogságot a gyónás ad, és tudom azt is, hogy ez nevelheti csak hasznos és becsületes, dolgos és megelégedett emberekké a társadalom minden rétegű egyéneit. Akit Isten bűnének megismeréséhez és beismeréséhez vezet, az bűnének fölébe is tud emelkedni. Ide segítettél el engem, — köszönöm neked!

Nagyböjt és böjt.

Más volt valamikor a nagyböjt és a böjt is, ma, a modern ember számára alig maradt belőle valami.

A régi böjt helyenkint nem negyven, hanem hetven napig tartott, hetenkint fokozódó szigorral. Nehézségét és szigorúságát csak fokozta az, hogy az ókor és középkor életében úgyszólván nem ismertek más táplálékot, mint a húst és néhány tésztafélét; alig ismerték a főzelékeket és a lisztnek is alig egy-két elkészítési módját ismerték a kenyéren kívül. Tehát a húseledeltől való tartózkodás az egyik főételtől való tartózkodást jelentette, nem mint ma, amikor a húson kívül számtalan más, a húsnál táplálóbban és ízletesebben elkészített ételféle is van. Azonkívül a régi nagyböjtben nem volt szabad zsírral főzni, a maiban igen és ez is igen nagy könnyítés.

Szóval a nagyböjt eredeti szigorúsága ma már egészen elenyészett és az Egyház nem is igyekszik a régi szigort helyreállítani, hiszen sem a böjtnek, sem a nagyböjtnek nem az a célja, hogy bennünket kínozzon, hogy nehézségeket okozzon. Sem az Egyház, sem az Isten nem parancsolnak ránk semmiféle önkínzást és téved az, aki azt gondolná, hogy a böjt, akár a legszigorúbb is, azért van, mert az Egyház szenvedéseket akar nekünk okozni és ezekkel a szenvedésekkel akar valamiféle célt elérni.

A böjt nem ezért van és azért sem, hogy gyen-

gítse a testet, hanem azért, hogy erősítse a lelket. Pontosabban megjelölve: hogy erősítse akaratunkat.

Azt nagyon jól tudjuk, hogy egy-egy tornamutatványhoz, egy-egy gyorsírási jegy pontos megtanulásához és méginkább alkalmazásához, egy hangszeren való művészi játékhoz, egy tánclépés megtanulásához mennyi gyakorlat kell. És aki szeret tornászni, tudja, hogy milyen kedvvel próbálgatja a gyakorlatot a nyujtón, mert érzi a saját testén való uralom erejét és öntudatát. Aki tanult zongorázni, tudja, milyen gyönyörűség a folytonos és lankadatlan gyakorlással behatolni a Hangok Birodalmának csengő és zsongó bűvöletébe. Aki szeret táncolni, milyen kedvvel és kitartással próbálgatja az új figurát, míg csak tökéletesen nem megy.

Hát igen: éppen így szüksége van gyakorlásra az akaratnak is.

Szüksége van gyakorlásra az akaratnak azért, mert a bűnbeesés következményeképpen: „akaratunk a rosszra hajlandó lett". Ami annyit jelent, hogyha gyakorlat és nevelés híján engedjük a saját kénye-kedvére, akkor nem a jó felé fog vezetni bennünket, hanem a rossz felé. Az Egyház viszont azon őrködik, hogy a jó felé vezessen, tehát gondoskodik arról, hogy akaratunkat rendszeresen gyakoroljuk. Legalább hetenkint egyszer és azonkívül évenkint hosszabb ideig is.

Van-e valami nagyszerűbb és tökéletesebb, mint ez a gondolat? És van-e valami nagyszerűbb és tökéletesebb, mint az akarat gyakorlása? Ha nehéz a tornamutatvány a nyujtón és elsajátítása gyakorlatokat igényel, mennyivel nehezebb a *tett:* a feltett szándék végrehajtása, saját testünk és lelkünk gyengeségei ellenére! És ha szép dolog a hangok birodálmába való behatolás, menyivel szebb és vonzóbb behatolni *az öntudatos erő* birodalmába! Ez az, amit az Egyház akar és amire gyakorolni akar bennünket a böjt által.

A protestánsok gúnyolódnak a böjt miatt és azt mondják, hogy ez nem szükséges, nem kívánja Isten, nincsen benn a tízparancsolatban. Mi azonban azt felelhetjük, hogy sajnos: megkívánja a mi emberi termé-

szetünk, hogy a mi gyönge, rosszra hajlandó akaratunkat gyakoroljuk. És hogy hálásak lehetünk az Egyháznak, a mi nagy és örök Anyánknak azért, hogy még erre való alkalmakról is gondoskodott számunkra, böjti parancsával.

*

Azt is lehet kérdezni: „Jó, de ha megparancsolta az Egyház, hogy akaratunkat gyakoroljuk, miért nem bízza ránk, hogy mivel gyakoroljuk, miért kell gyakorolnunk ezt éppen a böjt által? Hiszen éppen azért, mert a böjt olyan enyhe lett, alig más a böjt, mint a torkosság leküzdése. Miért ilyen kicsinyes ponton fog meg bennünket?"

Tegyük fel, hogy ezt az érvelést elfogadná az Egyház és azt mondaná: jó, nem bánjuk, válassz magadnak önként valami rendszeres, a hét meghatározott napján ismétlődő akaratgyakorlatot! Mit választanál? Több imádságot azon a napon? Nem: nem biztos, hogy rá fogsz érni. Szelídséget? Nem biztos, hogy pont azon a napon fognak felbosszantani és különben is olyankor szoktál kijönni a sodrodból, amikor elhatározod, hogy a báránykák elbújhatnak a te szelídséged mellett. Végeredményben unalmas volna itt felsorolni mindent, mert úgyis csak arra lyukadnánk ki, hogy semmi más választásunk nem volna, mint a böjt. Ha az Egyház most határozná el, hogy rendszeresen ismétlődő akaratgyakorlatokat tartat híveivel és tudományos bizottságokat hívna össze a kérdés eldöntésére, hogy miben álljanak azok a gyakorlatok, akkor sem találna jobbat, mint azt, amit kétezer év óta megkövetel híveitől.

*

És érdekes megjegyezni, hogy a legnagyobb orvosprofesszorok véleménye mennyire megegyezik az Egyházéval ebben a kérdésben.

„Ha az Egyház nem parancsolná a böjtöt, akkor az orvosoknak kellene testületileg kérnie, hogy ren-

delje el!" — írja szellemesen egy nagy francia orvosprofesszor. Közismert dolog, hogy milyen irtózatos veszedelme lett korunknak, a legszörnyűbb és úgyszólván gyógyíthatatlan betegségnek, a ráknak elterjedése. „A Rák Jegyében áll" — írja korunkról egy nagy német rákkutató. És felveti azt a gondolatot, hogy a böjtnek újra való szigorítása nem használhatna-e a helyzetnek, nem csökkentené már egy nemzedéken belül a rákban elhaltak számarányát?

*

Mindezek azonban természetes vonatkozások. Ezeken kívül és ezek mellőzésével a böjt Krisztus Urunkhoz kapcsolódik. Amikor böjtölünk, az ő példáját követjük, aki szintén böjtölt. S a böjt napját azért tesszük az ő szenvedésének napjára, a péntekre s a nagyböjtöt az ő kereszthalálának előidejére, hogy megemlékezzünk szenvedésére, amellyel megváltott bennünket.

A protestánsok hite szerint Krisztus Urunk szenvedése és kereszthalála nemcsak megváltott bennünket, hanem nekünk a saját akaratunkkal immár nincs több tennivalónk a magunk üdvösségére. Ez azonban nem így van, mert Isten kegyelmén kívül a saját hozzájárulásunk, a saját akarati munkánk is szükséges az üdvösség elnyeréséhez, amihez Krisztus Urunk szenvedése nyitott utat számunkra. Az ő szenvedéséhez a magunk szenvedését, az ő akaratához a magunk akaratát is kell kapcsolnunk, ezért rendelte az Egyház mintegy jelképesen az *ő szenvedésének napjára és szenvedésének idejére a böjtöt!*

Fontos szó a szülőkhöz.

A pap után a szülőké a legszentebb feladat a földön. A szülő felelős a gyermekei lelkéért. A szülő köteles a gyermeket úgy nevelni, hogy egykor mint jó keresztény feleljen meg kötelességeinek s az örök

életet elnyerje. A gyermekek lelkét Isten a végnapon szüleik kezéből fogja követelni!

S a szülők a gyermeknevelés terén voltaképpen mindenhatók. Rossz szülőknek többnyire rosszak a gyermekeik is, jó szülőké jók, kiváló szülőké kiválók. A legtöbb emberben élete fogytáig annyi a hit, a becsület, az erkölcs, a lelkiismeretesség, amennyit a szülei belé neveltek. Óriási feladat, óriási felelősség, magasztos, de terhes hivatás! A gyermek vallásos nevelését nem lehet elég korán kezdeni. Egy világhírű pedagógus — Stolz Albán — szerint a gyermek erkölcsi nevelése voltaképpen már 6 éves korában be van fejezve. Ha ez talán túlzás is, annyi bizonyos, hogy a legelső benyomások a legmélyebbek s a gyermek fejlődése a jó vagy rossz irányban már igen korán eldől.

Sajnos, a szülők legnagyobb része nincs is tudatában feladata nagyszerűségének. Különben nem volna oly könnyelmű gyermekei nevelésében. Nem hagyná úgy magukra őket, nem bízná a déli szélre és az — utcára, hogy mi lesz a gyermekéből itt a földön s odatúl az örökkévalóságban.

Sok szülő oktalanul kényezteti gyermekét; megtesz mindent, ami a gyermeknek kedvére van, akár jó, akár rossz; elnézi hibáit, még tán nevet is hozzá! Nem gondolja meg, hogy ezzel éppen gyermeke jövőjének árt legtöbbet.

Más szülő viszont indulatoskodik a gyermekével, hazudik neki, türelmetlenül toporzékol neki s nem veszi észre, hogy ezzel igen rossz példát ad gyermekének. Hát még aki káromkodik gyermeke előtt vagy gyermeke szemeláttára elhanyagolja keresztény kötelességeit!

Franciaországban egyszer egy fiatalembert gaztettei miatt halálra ítéltek. Megkérdezték aztán, van-e még valami mondanivalója. „Igen" — felelte a halálraítélt s így folytatta: „Büntetésemet megérdemlettem. Önök a törvény nevében igazságosan ítélkeztek fölöttem. De ki kell jelentenem, hogy én pedig egynek a jelenlevők közül köszönhetem, hogy idejutottam, aki

engem Isten nélkül s vallás nélkül nevelt fel s ez a jelenlevő főbűnös itt az én — atyám!"

Hány ember bűnéért és romlásáért felelősek a rossz és hanyag szülők?

Ha egy szülő gyónni megy, mindig vizsgálja meg lelkiismeretét külön e pontra nézve is: „Hogyan neveltem gyermekeimet?"

Nagyobbacska gyermeknek a szülő nem adhat jobb nevelést, mintha a minél gyakrabbi gyónásra és áldozásra szoktatja őt.

Különösen a serdülés veszedelmes, kísértésekkel teli idejében.

A jó szülőről oly szépen mondja a Szentírás: „Boldogok mindazok, kik az Urat félik s kik az ő útjain járnak! Mert kezeid munkáját fogod enni, boldog leszel s jó dolgod leszen. Feleséged, miként a bőséges szőlőtő házadnak környékén; gyermekeid, miként az ifjú olajfák asztalod körül. Ime, így áldatik meg az ember, aki Istent féli" (Zsolt. 127). A jó szülő a mennyországban a legszebb jutalmat kapja; mert üdvözült gyermekeiről elmondhatja: „Ti vagytok az én koronám és az én dicsőségem örökké!" Keresztény szülők, ilyenek legyetek ti is!

Annak, aki most megy bérmálkozni.

Kedves kis Nővérkém! Édesanyánk megírta a minap, hogy te néhány nap mulva a bérmálás szentségében fogsz részesülni, s én e fontos alkalmat el nem halaszthatom a nélkül, hogy én is hozzá ne járuljak ez ünnep emeléséhez; s ezt annál inkább teszem, mert testvérem vagy és mert a Te üdvöd nekem is szívemen fekszik. Ha pedig ez így van, akkor bizonnyal nem nézhetem ölbetett kezekkel s néma ajakkal, hogyan teszed meg lelkiéleted ez egyik fölépését, melytől — ki tudja, nem függ-e örökkétartó életed minősége!

Bérmálás csak egy van az ember életében, épúgy, mint az angyal is csak egyszer zavarta fel s nyitotta

meg a betegek számára évenkint az evangéliumi csodás gyógyfurdőt. Ha most nem, soha többé talán. Képzeld el, mintha egy király megnyitná kincsesházát egy napra, hogy aki csak akar, vegyen kincseiből annál többet, mennél több zsákot visz be magával, hogy aztán egész életére elég gazdag legyen. Eppen úgy nyitja meg az Isten is szellemi kincstárát a bérmálásban és megengedi, hogy annál több kincset vigyünk magunknak, mennél többet bírunk az előkészitett zsákokba felvenni. Ha most meg nem szedjük magunkat, a kincstár örökre bezárul és csak sok folyamodással kapunk egyenkint abból, amit azon az egy, de áldott s fontos napon bőviben s egyszerre megszerezhettünk volna. Ha ki mármost ezt úgy meggondolja, az nincs az eszén, ha jól el nem készül, ha jó tágra meg nem nyitja szívét, hogy mentől több napsugárt fogadhasson magába az örök Napból.

És ez, amire kis Nővérkém, buzdítani akarlak. Ne elégedjél meg azzal, hogy előtte való este éppen csak meggyónsz: nem elég a mocskokat lemosni: a mocsok helyébe *dísz* kerüljön! És ezért kérlek, e napokban ne arra gondolj többször, micsoda ruhád lesz, ki lesz a diákonus vagy mi, — hanem a nagy lépésre, a te lelked életének egyik legfontosabb percére. Gondold meg: *e készülettől függ,* mily mértékben lész részese a bérmálás szentségének.

A bérmálást megelőző nap igen jól tennéd, ha a szokottnál kevesebbet beszélve, buzgó összeszedettség és gyakori fohászok által magadnak — zsákokat varrnál, lelkileg persze: készülnél minél nagyobb mértékben venni a Szentlelket.

De ne elégedjél ám meg holmi frázisokkal, külsőségekkel, hanem fogd fel a dolgot, amennyire serdülő elméd engedi. Tisztán tudd, mit tész, midőn bérmálkozol. Lásd, mi mind arra vagyunk teremtve, hogy ez életet mint valami vizsgát, kiálljuk s e szerint vagy örök mennybe vagy örök tűzbe jussunk. Az bizonyos, hogy te is azzal a szemeddel, amellyel *most* olvassz, azzal az ujjakkal s kézzel, melyek e levelet tartják,

azzal az eszeddel, mellyel *most* gondolkodol, nem is nagyon hosszú idő mulva vagy az angyalokat, Szűz Máriát s az Úristent, az ő kimondhatatlan, változatos szépségét, — vagy a pokoli tűz égetését, az ördögök társaságát, az elpusztultak káromkodásait fogod érezni, látni, hallani. Két cél áll előttünk, egyiket mindenesetre elérjük: vagy örök mennyekző, vagy örök kínpad! Minden ember *választhat* s oda mehet, *ahová akar.* Te is. Hogy melyik utat választod, azt tudom; mert olyan gonoszság csak a pokolban s a pokolból van, hogy valaki készakarva az örök kárhozatnak adja magát. Mindenki, aki nem bolond, vagy nem ördög, a mennybe szeretne jutni; de elég-e ez?

Tudjuk, hogy mit mondanak a szentek: az embereknek alig huszadrésze kerül csak a mennybe. Mikor Szent Regis azt prédikálta a szabadban, hogy az emberek úgy hullanak a pokolba (oly sűrűn), mint a közeli erdő falevelei: egyszerre az egész erdő minden falevele a földre pergett! Krisztus maga mondotta: Könnyebben megy egy teve a tű fokán keresztül, mint egy gazdag — azaz egy olyan, aki bármi teremtett dolgot Isten parancsai elé tesz — a mennyek országába. S ismét: A mennyek országa erőszakot szenved és csak azok, akik erőszakot használnak, ragadják azt magukhoz. Ha tehát ily *nehéz a mennybejutás,* ha te azt elgondolod, hogy *húszszor valószínűbb, hogy te a pokolba jutsz, mint hogy a mennyországba:* nem fog-e méltán el a félelem? ‚Félelemmel és rettegéssel műveljétek üdvösségteket", mondja Szent Péter. Nehéz állhatatosnak maradni! Íme, a szent apostol, Judás elesett, az első pápa, Szent Péter halálos bűnbe esett s ha meg nem tér, elkárhozik: igen, a legfőbb teremtmény, a világosság angyala, az égi hadseregek fővezére, Isten legelső barátja: Lucifer — megesett, ördöggé lett... És mi: gyönge teremtések, állhatatlan emberek, ne féljünk, ne rettegjünk, ha lelkünk jövőjére gondolunk? Hol leszel te, 80 év mulva? Ki tudja, nem fogod-e fogaid csikorgatva, kérni te is Ábrahámot, adjon csak egy csepp vizet a kínjaid enyhité-

sére, melyek pedig ezentúl örökké tartanak!? Lehetetlennek nem lehetetlen; sőt *húszszor valószínűbb*, mint az üdvözülés. Mindazonáltal az üdvözülés sem lehetetlen, de *nehéz*, nagyon nehéz! És mégis meg kell lennie és hogyha ezer véres halál vezetne is csak oda, el kellene ezt is viselni, ha azt az örökkévalóságot nem akarjuk, amelyben minden pillanat nehezebb, mint 1000 földi kínpad-halál.

Mit *tegyünk* tehát, hogy ezt a nehéz munkát véghez vigyük? Hogyan vívjuk ki magunknak ezt a csak nehezen elérhető koronát? Bizony a magunk erejével ez lehetetlen! Gondolj csak arra, mily nehéz magunkat csak kis dologban is legyőzni!? Hát még mily nehéz olyan ellenségeket legyőzni, amilyenek a test, a világ, az ördög! Az *ördög* nem nyugszik egy pillanatig sem, és ha mi csak egy percig is elvesztjük erőnket: megmarkol és rabságba béklyóz! Ah, ha tudnád, mennyire gyűlöl az ördög, hogyan tanácskozik társaival is, hogy kikeresve leggyöngébb oldaladat: ott támadjon s kerítsen meg!

S nem kevésbbé áll üdvöd útjába a *világ*. Te a világban olyan vagy, mint egy macska oroszlánok közt, mint egy alvó gyermek örvényes meredély szélén: mindenünnen személyek, tárgyak vesznek körül, melyek úgy látszanak, mintha a javadat, kényelmedet keresnék, de valójában lelked üdvére esküdtek össze; a rossz könyvek, ujságok és képek, a rossz társaságok, a hitetlen vagy erkölcstelen társadalom, egy minden tekintetben romlott világ ront rád: s ha csak a kisujjadat is odamerészeled adni a világi kéjláznak: megragadják a karodat és kitépik szívedből a hit s az erkölcs csiráit. Hány nő lett egészen hitetlen, aki pedig gyermekkorában talán még jámborabb s erősebb hitű lehetett, mint te? Hány jutott le olyan mélyen az erkölcstelenségbe, aki ifjúleány korában olyan tiszta volt, mint a liliom.

Sok volt a kísértés és nekik önhibájukból nem volt erejük ellenállni s elestek, most a pokolban elmélkednek arról, mekkora ellensége a világ az ember

üdvének! S a harmadik ellenség: az ember maga, a test, a *rossz természet.* Bizony az ember mindenre inkább képes, mint a jóra! Mennyit zaklat ez a rossz természet kevélységre-töréssel, dacos ellenkezéssel, önszeretettel, vággyal oly dolgok után, amelyekre gondolni vagy azt tenni tiltva van! Ha az ember nem küzd és harcol: a test legyőzi, épúgy az ördög s a világ is. És ezt sajnos, naponta látjuk: az emberek jókora része romlásának örvénye felé siet. Mit tegyünk hát, *honnan vegyünk erőt* egy ily nehéz harcra, mely egy egész *hosszú életen át* tart? Bizony, mi nem tehetünk semmi jót, annál kevésbbé érhetjük el a mennyországot emberi erőnkkel: Isten kegyelme, azaz erő s bölcseség szükségesek.

És éppen *ez* a Szentlélek. Ő az erő, amellyel egyedül vagyunk képesek lelkünket erősíteni. Ez a mennyei *Erő* ez az *Állhatatosság,* ez az *Okosság* szükséges, hogy kibírjuk a nehéz bajvívást, mert harc és küzdelem az ember élete a földön, mint a Szentírás mondja. Ha tehát a mennybe akarunk jutni, erre a Szentlélekre okvetlen szükségünk van.

És íme, a kincstár, ahol ily fontos, ily végtelenül fontos erőt ingyen osztogatnak: pár nap mulva számodra megnyílik. A bérmálás szentségében egyszerre annyit kaphatsz, hogy kegyelemben gazdagon fogsz egész életeden át harcolhatni, ha ezt az alkalmat, mely egész életedben csak egyszer kínálkozik, buzgó készület és méltó felvétel által felhasználod. Ki tudja, megadja-e az Isten azt a kegyelmet még valaha, amelyet most kínál, de esetleg szárazságod, közönyösséged, talán hanyagságod miatt visszavonni kénytelen?! E szentségnek jó felvétele igen nagy mértékben megkönnyítené a lelki harcot, ha e lépést úgy teszed, amint a Szentlélek kívánja: igen sok akadálytól, igen sok gyengeségtől mentheted meg magadat előre. Mert ez a szentség főképpen az *Erő szentsége,* mely az embert erőssé teszi Isten szolgálatában. A bérmálás jó *előkészületétől* függ jórészt a bérmálás jó felvétele; a jó bérmálástól függ a mi erőnk s képességünk a jóra,

ettől pedig állhatatosságunk s örök üdvözülésünk. Látod, mily fontos az, hogy *jól* elkészülj!

Hogy pedig jól készülhess, adok néhány jó tanácsot. 1. Járj e napokban különösen Isten jelenlétében, 2. gondolkodjál és 3. ajánld magad különösen a Szent Szűznek oltalmába.

Az elsőt úgy értem, hogy gyakran *fohászkodjál* Istenhez, engedje e lépésedet jól tenned, gondolj gyakran a nagy jóra, melyet kapsz, midőn lelkedet az Isten Lelke megtölti. Ha valamikor, úgy kiváltképpen e napokban őrizkedjél minden hibától, különösen azon két vétektől, mely a Szentléleknek leginkább elzárja az útját: a kevélységtől és a VI. parancs elleni vétektől még gondolatban is; gyakorold buzgón a szelídség, hű engedelmesség, ima s munkaszeretet erényeit: készíts lelkedben méltó lakhelyet a Szentléleknek, úgy hogy Ennek a te lelked lakása tessék s ő onnan soha ki ne költözzék.

A második a *gondolkodás*. Ha körülményeid engedik, akár a szentmise alatt is, szentelj ez utolsó napokban egy-egy negyedórát arra, hogy bizonyos lelki dolgokat, pl. a halált, az ítéletet, a poklot, a menynyet, a kísértéseket, a bűn gonoszságát s kárhozatos következményeit — nyugodtan s okosan megfontoljad, magadnak feltételeket teszel, ezeket felírod s az Úr Jézust kéred, hogy téged pl. a pokoltól megőrizzen, illetőleg, hogy jó halált adjon stb. Ajánlom, olvass e napokban szabad idődben jámbor könyveket, *különösen a bérmálást megelőző napon*. S e jámbor gyakorlatokat azonkívül is használd, persze csak itt-ott, nehogy a kedved elmenjen tőle, és ha időd van; különösen a szentáldozások előestéjén.

A harmadik s ez a legfontosabb, az, hogy *határozd el magad arra, hogy te a Boldogságos Szűz Máriának egész életeden át mindig buzgó, sőt egészen kiváló tisztelője leszel*. Lásd okokat erre felesleges hoznom: minden máriakönyv, igen az egész Egyház tele van Szűz Mária dicsőségével s azzal, hogy mily hasznos a Szent Szűz tisztelete. Én azt hiszem, a hiten s a lélek

tisztaságon kívül az ember legnagyobb java: a Szent Szűz szeretete. Aki Szűz Máriát szereti, tiszteli: az biztos, hogy el nem kárhozik. És ha mégoly nehéz is az üdvözülés, itt van egy tapasztalás bizonyította biztos eszköz: *aki Szűz Máriát szereti, annak az elkárhozás nehéz!* Sőt, amíg az ember őt meg nem tagadja, el sem kárhozhatik. Ezt mondja valamennyi egyházatya, valamennyi lelki író, valamennyi szent, ezt tapasztalja mindenki, aki Szűz Mária kiváló tiszteletére szánja el magát.

Lásd, tekints csak magad köré. Nézd körötted a világ, ezernyi kígyó-csábjaival, előtted az ördög cselhálóival s a kész láncokkal: ennyi ellenség közt hová fordulsz? Előtted az élet, a kegyetlen, fájó élet, itt-ott csillogó, de tán nagyrészt keserű jövőjével: rosszszándékú emberek, önzők, kárörvendők, irígyek rajai özönlenek körül: *gondold csak el, mennyi szenvednivalód lesz egész életedben!* Szeretteid meghalnak; te ki tudja, micsoda kezekbe kerülsz; talán egész életed egy hosszú betegség, avagy tán egy hosszú lánca lesz a szenvedéseknek; te árván fogod magad érezni s amellett más részről az igazságos Bíró haragja, a sátán dühös fogcsikorgatása, a pokol rémei fognak fenyegetni: szegény halandó, hová fogsz fordulni? Ó, mi jó, mi boldog lesz, ha akkor egy édes, mosolygó anyai kép felvidít, ha fájdalmaid közt egy résztvevő szülői szív vigasztal, ha egy édes Szűz kötözi be szegény, megmarcangolt szíved sebeit! Mily jó lesz bírni a síron túl is egy reménnyel, bírni egy őszintén szerető, a hű szeretetet hűen megháláló édesanyával, aki egyúttal elég hatalmas is az ördög s a világ legyőzésére s a te megmentésedre. Ha akkor Mária-gyermek vagy: nem kell félned a sátántól, mert ő megtaposta Lucifer fejét. Nem kell félned a világtól, hisz ő annak Királynője; nem a pokoltól, hisz „Mária gyermeke el nem veszhet"; nem a mindenható Bírótól, mert hisz ennek világokat alkotó s romboló akarata, mint engedelmes gyermeké, úgy hajlik édesanyja kérő szavára. Ha Mária buzgó gyermeke vagy: minden jó, ha nem, semmi sem

biztos! Azért édes kis Nővérem, ha szeretsz engemet, ha szereted magadat, ha szereted üdvödet, ha viszonozni akarod ama nagy anyai szeretetet, mellyel Szűz Mária irántad viseltetik: válaszd a Boldogságos Szűz Máriát örökös úrnődül, pártfogódul s anyádul. Ennél többet nem tanácsolhatok, ennél jobbat nem írhatok, ezzel a szóval mindent kimerítettem; ha ebben követsz, mindent elértem, ha ebben nem követsz, mi sem használ.

Úgy tehát kedves Nővérem, Szüleid áldásától, testvéreid imáitól kísérve, felveszed a bérmálás szentségét, megkapod az Isten erősítő, felvilágosító, józanító Lelkét és ezzel megerősödve, mint egy felvértezett katona fogsz hősen küzdeni egész életeden át és legyőzve minden kísértését a világnak, az ördögnek, a testnek és rendetlen önszeretetnek, ékesítve a keresztény erények díszpalástjával végre egy boldog halál újra egyesíteni fog minden szeretteiddel abban a hazában, ahol örök tavasz virul, ahol a szív csak örömöt fogad magába s amelyet az Isten azoknak ígér, akik állhatatosan harcolnak.

Ebben a hazában ismét örökké együttélünk majd!

Légy boldog Jézus Szent Szívében a Boldogságos Szűz Máriával!

Az emberfölötti hivatás.

A pap hivatása, hogy Istent hozza közelebb az emberekhez: az ő bocsánatát, kegyelmét, sőt őt magát. Jézus főpapsága ezt a tisztet a legtökéletesebben teljesítette, mert nemcsak megváltást, bocsánatot, kegyelmet hozott az emberiségnek, hanem lehozta közénk az Isten második személyét magát. Ami azonban még csodálatosabb, ugyanerre felhatalmazta az ő Egyházának papságát is.

Főleg két dologban csodálatos, bámulatbaejtő, emberfölöttien nagyszerű a katolikus papságnak ez a hivatása: a bűnbocsánat és az eucharisztia szentségében.

Bűnbocsánat! A legnagyobb teher az emberek lelkén a bűn, a legsúlyosabb átok annak a természetfölötti adománynak az elveszítése, amelyet kegyelemnek és Istenfiúságnak nevezünk s amelynek elvesztésével az ember nemcsak ezen a földön taszítja magát mondhatatlan nyomorúságba, hanem főleg odatúl a kárhozatba, a legborzasztóbb sorsba is. A bűnös emberrel szemben Isten akkor gyakorolja a legnagyobbfokú jótéteményt, ha megbocsájtja és *eltörli* vétkét. Erre az ember a saját erejéből semmiképpen sem képes, ezt csak Isten ingyen nagylelkűsége művelheti benne. Isten azonban ennek az ő legegyénibb jogának gyakorlására, a bűnbocsánat osztogatására, apostolait s azok hatalmának örököseit, a püspököket és papokat is felhatalmazta, úgy hogy *emberek által gyakorolja bűnbocsátó jogát.* Ki foghatja fel ésszel, milyen csodatevő hatalom az, amit így a legegyszerűbb pap is Isten nevében gyakorolhat. Az ő szavára halottak támadnak fel, betegek gyógyulnak meg, a tegnap még szennyes istálló, amivé a bűnös a saját lelkét lealázta, hirtelen a Szentlélek csodaszép templomává, ragyogó trónterméve alakul át. A tékozló fiú, aki tegnap még sertéseket őrzött, s moslékkal igyekezett csillapítani éhségét, ma ismét Atyjának házában jár s az ő kedves gyermeke, új köntösbe öltözött, aranygyűrűs, felsarúzott, mennyei eledellel táplált örökös; aki tegnap még az ördög zsákmánya volt, ma az angyalok testvére, akinek megtérésén nagyobb az öröm az égben, mint kilencvenkilenc igaznak minden buzgóságán.

Hol van a földön hatalom, amely ilyen szerencsés változást létesíthetne az emberek lelkében? Zarándokolj el bűnös ember a vétkeiddel a világ leghatalmasabb fejedelmeihez, leggazdagabb krőzusok nábobjaihoz, leghíresebb tudósaihoz, legügyesebb orvosaihoz s kíséreld meg, le tudják-e törölni bűneid lepráját a lelkedről, vissza tudják-e adni meggyötört szívednek az Isten békéjét! Nem tehetik! Mert ezt a hatalmat az Úr *kizárólag az ő „barátainak", a katolikus papoknak adta meg.* Csak a pap az, aki Isten rendelésé-

ből egyetlen feloldozással megtisztíthat, felemelhet, újra Isten gyermekévé avathat, elolthatja rád nézve a pokol borzalmas tüzét, kezedbe nyomhatja a belépőjegyet az igazak örök országába. Mert csak a papnak, az apostoli hatalom örököseinek szól a krisztusi misszió: „Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik; és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva" (Jn. 20, 23).

De ha bámulatos ez a hatalom, még sokkal bámulatosabb az a másik, amellyel Jézus az Egyház papjait az *Oltáriszentség* körül felruházta. Mi az Oltáriszentség? Jézus leszállása a földre, az Örökkévaló megjelenítése a kenyér és a bor színe alatt, a megváltó-áldozat folytonos megújításaként s lelkünk táplálásaként az örök életre. Az a csoda, amely a megtestesüléskor a názáreti hajlékban, majd a betlehemi istállóban végbement, bizonyos értelemben nap-nap mellett megismétlődik oltárainkon a pap szava és közreműködése által. A pap ugyanazt cselekszi az oltáron Jézus emlékezetére, amit Jézus maga cselekedett az utolsó vacsorán.

Tudjátok mi ez? Ezer és ezer éven át zokogott az emberiség a Megváltó után, pátriárkák és próféták kara sírt utána nemzedékről-nemzedékre: „Vajha szétszakítanád az egeket és leszállnál! és megolvadnának színed előtt a hegyek! És megemésztődnének, mint amit a tűz kiéget; fölforrnának, mint a tűztől a vizek, hogy neved ismeretessé legyen ellenségeid előtt!" (Iz. 64, 1—3). Vigasztalan egyhangúsággal s az emberi romlottsággal és tehetetlenséggel mintegy kétségbeesve könyörögtek az igazak: „Harmatozzatok, egek, onnan felülről és csepegjék a felhők az igazat; nyíljék meg a föld, és teremje a szabadítót!" (Iz. 45, 8). Mindennap esdett a zsoltár, ezer oltáron párolgott az áldozati állatok kiontott vére, és szállt fel a magasba epedő imádságként az áldozatok füstje s az ég, mintha ércből lett volna, süket és néma maradt és csak nagy sokára, „az idők teljében" szállt le az égből az Üdvözítő.

És íme ma mi történik? Oltárhoz lép minden nap a pap, fölemeli szemét az égre, kitárja karját s az Úr Jézus nevében megismétli a könyörgést: Rorate, harmatozzatok egek! S nem is könyörgést intéz az éghez, hanem a Jézustól vett hatalomnál fogva egyszerűen kijelenti az ő nevében: „Ez az én testem, Ez az én vérem", — s az ő szavára az Üdvözítő ismét a földre száll, az évezredek áhitása újra meg újra beteljesül.

Józsue könyvében beszéli a szentírás, hogy mikor Izrael fiai legyőzték a dél-kánaáni királyokat, Józsue kérésére az Úr megállította a Napot az égen, míg a nemzet bosszút nem állott ellenségein. S az írás hozzáteszi: „Az Úr engedett az ember szavának" (Józs. 10, 14). Ez a csoda ismétlődik meg mindennap minden szentmisében: a Mindenható enged, szótfogad az ember szavának s átváltoztató igékre, melyeket a pap az ő nevében kiejt, nagyobbat művel, mint hogyha a Nap s a Hold állnának meg az égen: a Magasságbeli maga láthatatlanul, de valóságban megjelenik az oltáron.

Hol van hatalom a földön s hol van méltóság ehhez fogható? A világ minden politikai, katonai és pénzügyi hatalmassága, minden tudósa és művésze, minden fejedelme és parlamentje összefoghatna; a földnek nagyjai egyenkint odaléphetnének az oltárhoz; tanácskozhatnának, határozhatnának, parancsolhatnának, könyörögghetnének minden erejükkel; ágyúlövés és milliók üdvrivalgása kísérhetné erőfeszítésüket — s az egész nem lenne más, mint üres játék vagy szentségtörő tréfa. Ellenben a legszerényebb falusi káplán egy névtelen szerzetes, egy tegnap felszentelt újmisés lép az oltárhoz s amire a világ minden hatalmassága nem volt képes, azt ő néhány szavával véghez viszi: lehozza Jézust az oltárra s nemcsak lehozza, hanem golgotai áldozatának titokzatos megújítására indítja. A golgotai dráma nem múlik el soha, az Atya szívét megengesztelő áldozat nem pihen el, Jézus nem hagyja el híveit s nem szűnik meg őket táplálni szent testével s vérével, mert itt a pap, aki szavának ő sohasem áll ellen, s akinek közre-

működésével beteljesedik a malakiási jövendölés: Napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között, és minden helyen tiszta eledeláldozatot áldoznak és mutatnak be nevemnek" (1, 11.)

A Lélek országa.

Pünkösd hangsúlyozottan a Lélek ünnepe: a Szentléleké, de azoké is, akik a lélek országában, a lélek felsőbbségében s döntő erejében hisznek.

A Szentlélek: Isten Lelke szállt le az apostolokra, kiragadta őket az anyagba merült emberiség természetes törpeségéből s a Lélek országának hirdetőivé avatta őket. Annak a lelkiségnek, amely maga láthatatlan ugyan, de erejében, hatásaiban látható s amely jelentősebb, maradandóbb s átütőbb alakítója az emberéletnek, boldogságnak vagy boldogtalanságnak egyesekre s nemzetekre egyaránt, mint a fizika minden ereje, a technika minden erőműve s az anyag minden teljesítőképessége.

A Lélek országának azonban kezdettől fogva *ellenségei* is voltak s vannak ma is. Az első pünkösd tűzesője óta áll a harc a Lélek és az anyag között, a Lélek fiai és az anyag rabszolgái között. Ez a harc minden égtájon és minden emberöltőben más alakot vesz fel, más jelszavak körül zajlik, de lényege mindig ugyanaz. Ott tagadják a lélek előjogait és előbbrevalóságát s az anyagi lét érdekei szerint mérnek minden értéket: gazdaságot, politikát, közvéleményt, nevelésügyet, hazát, családot, erkölcsöt; itt nem vetik meg ugyan az anyagot sem, de egy magasabb világrend szolgálatába állítják s a merő evilágiság kavicshalmazai felett meglátják a természetfölöttiség s felsőbbcélúság égbenyúló kupoláját is. Kultúrán nemcsak a külső javak növelését értik, hanem a lélek erkölcsi finomodását is, a hitet s a reményt s a semmiféle természettudománnyal meg nem alapozható s a társadalom fennmaradásában mégis oly nél-

külözhetetlen, fenséges és sóvárogva óhajtott szeretet uralmát.

A Lélek fiai Mesterük utasítása szerint a szeretet elvére alapozták rá az *új társadalmi rendet,* amelyet építettek, az államok s családok, egyének és intézmények szociális szerkezetét. Ez az elv mint magától értetődő alap feküdt a keresztény világrend talapzatában. A szeretet mint világalkotó principium, mint Isten legkifejezőbb tulajdonsága, mint a megtestesülés és világmegváltás hőforrása és erőműve, mint legfőbb parancs s legszebb kötelesség hatotta át annak a társadalomnak a lelkét, amely pünkösd tüzében fogant meg először a Coenaculumban.

A legújabb kornak volt fenntartva a kétes előjog, hogy a szeretet helyébe elvként kísérelte meg odaállítani az önzést és a gyűlöletet. Nem engedménynek, véteknek, elsikamlásnak volt fenntartva a kétes előjog, hogy a szeretet helyébe elvként kísérelte meg odaállítani az önzést és a gyűlöletet. Nem engedménynek, véteknek, elsikamlásnak tekintette többé az önzést és a gyűlöletet, hanem egyenesen erénynek, etikumnak, hősiességnek, új megváltásnak, magától értetődő erkölcsi alapnak.

Először csak a hitetlenkedő szalónokban, a szabadgondolkodó irodalomban bontotta szárnyát az új elmélet. Minél kíméletlenebbül hajszolja mindenki önjavát, annál jobban fejlődik a köz is; a gyenge, igaz elhull mellette, de a jobb s erősebb győzedelmeskedik s ez elég — hangoztatta a megejtőn hamis és kegyetlen jelszó, amely az önzést és kíméletlen testvérharcot emelte oltárra. Ez a kaini bölcseség termelte ki magából a gazdasági és világnézeti liberalizmust, amely a verseny során ugyan tömérdek fényes vívmányt hozott létre, de módszerével s alapelvének ferdeségével szükségkép pusztítást okozott: megteremtette azt a szociális feszültséget, amely végül is forradalmakkal s teljes kiforgatással fenyegeti a liberális elvekre épített világot.

Az úri szalónokból és katedrákról az önzés és

gyűlölet bölcselete lassankint megtalálta az útját a műveletlen tömegek felé is. Ha az uraknak nem kell Isten, lélek, szeretet és Anyaszentegyház, minek kelljen nekünk? — kérdezték a suszterek és kőtörők, a napszámosok és előmunkások. Ha odafönn a felvilágosodás jele és következménye, hogy az ember nem emel többé kalapot a kereszt előtt, miért ne szerezzük meg magunknak ezt az olcsó felvilágosodottságot mi is?

És előállott lassan a helyzet, hogy mire az értelmiségi osztályok lassan, bizonyos kiábrándulások és komolyabb meggondolások alapján magukbaszállva, már jórészt visszatértek az anyag kizárólagos imádatából s újra értékelni kezdték a hit és a lélek jogait, addigra kevesebb műveltségű osztályok még csak akkor hevültek bele igazán a materialista világnézet kultuszába. Amit a szabadgondolkodó intellektüelek vétkeztek, azért a munkásság s országonkint a földművesség fizetett drága bért; amit amazok vetettek, annak viharát emezek aratták.

Ma már Kant, Hegel, Darwin, Hume, Voltaire és Renan tanaiból meglehetősen kiábrándult a művelt emberiség; a harcos hitetlenségnek helyét legföllebb a néma, csendes, rezignált kétely, az agnoszticizmus lemondása váltja fel köreiben; helyette azonban a külvárosokban s iparnegyedekben, a gyárakban s helyenkint az eke szarva mellett is hódít az új tudomány: a Marxok és Bucharinok dogmatikája. Nem a liberális, orrfintorgató antiklerikalizmus viszi a szót az oltárok ellenében, hanem a GPU és a terrorszervezetek, a Federación Anarchista Iberica és a politikai ellenfeleket az állatkert vérengző bestiái elé vető vörös kegyetlenkedés. Az új világnézeti harcok nem a katedrák magasán és a könyvtárszobák hűvös csendjében dőlnek el, hanem a forradalmi lövészárkokban, s az anarchista klubok borgőzös, vérpárás lebujaiban

Ki mint vet, úgy arat. Ma aztán a polgári liberalizmus is a fejéhez kapkod s a nagyszájú, pápaszemes katedrai hitetlenség is ijedten hebeg, amikor a varázs-

seprő többet fog meg s forgat fel, mint amit vártak tőle. Egy világ minden kultúrája, békéje s rendje táncol a megsemmisülés örvényének szélén, ugyanazokra az alaptanokra hivatkozva, amelyeket az önzés és gyűlölet filozófusai, eredetileg kizárólag a maguk használatára felállítottak.

*

A keresztény társadalom túlságosan egykedvűen nézte sokáig ezt a fejlődést. Megszokta, hogy liberális oldalról lenéző mellőzéssel illetik s úgy bánnak vele, mint amelynek nincs joga a vezetésre és irányításra. A Lélek fiai túlságosan rezignáltan, lemondóan s megadóan nézték az ellenséges tábor előrelendülését. Most azonban itt az idő, hogy újra vezető szót kérjenek, hiszen a túlsó oldalon menekvés nincs s ha ők nem segítenek, ha mi nem segítünk, lassan anarchiába hull a világ.

Soha oly nagy szükség nem volt a Lélek szavára, a Lélek igazságaira s főleg a Lélek szeretet-tanának varázslatos erőire, mint ma. Soha oly kihívóan s módszeres fenyegetően nem szállt síkra az önzés és a gyűlölet, mint ma. Soha egy nemesebb világnézet enyhítő s megváltó igéire akkora világépítő és világgyógyító szerep nem várt, mint ma. Akiben még ép érzék s eszmeiség van, aki hazát, gyermeket, kultúrát szeret, annak ma nem lehet sürgősebb feladata, mint erősíteni a Lélek hadoszlopait, mindent, ami vallást, erkölcsiséget, lelki kultúrát, világnézeti szilárdulást, egyszóval: eleven kereszténységet jelent.

Az Eucharisztikus Világkongresszus, amelyre készülünk, szintén hatalmas eszköz ebben a munkában. Az Eucharisztia alapelve: a hit és a szeretet. A Lélek diadala mindenegyes emberben. Az Eucharisztikus Kongresszus problematikája nem az, mekkora idegenforgalmat fog nekünk jelenteni; sem az, mekkora fénnyel és melegséggel tudunk négy vagy öt napon át vallásos ünnepségeket rendezni, mekkora tömegeket vonni be egy fölséges tömeghitvallás impozáns aktu-

sába. Az Eucharisztikus Kongresszus lényege: az eucharisztikus gondolat diadala; azé a gondolaté, amelyben a természetfölöttiség, a szeretet s a Krisztus-közelség legmagasabb diadalát üli.

Az Eucharisztikus Kongresszus annak a világnak hatalmas hittenye lesz, amely forrón és örömmel hisz, amely nem tankoktól és torpedóktól, nem vörös mámoroktól és népvadításoktól, nem terrortól és vérgőzös elméletektől várja a világ megújhodását, hanem a krisztusi hit és szeretet tavaszi megújhodásától, a Krisztussal egyesülés meleg és friss nekilendülésétől, egy új pünkösdi tűztől, amely édes ihlettségbe ejti a lelkeket s új nemzedéket teremt az anyag s a vér fáradt fanatikusai helyébe.

Magyar szentév.

Szent Imre és a magyar államiság.

Szent Imre királyfi a magyar államiság életének hajnalán: oly kép, amelyen érdemes eszmélődni egy kicsit.

Hogyan van az, hogy a népvándorlás nagy hullámverésében a kereszténység egyszerre oly mélyen ragadta meg ezeket a keletről s északról jött, friss s félbarbár népeket, hogy majdnem mindenik akadálytalanul vette fel a keresztséget s legtöbb azonnal egy, két, három királyi sarjában szenteket is adott a tegnapelőtt még ismeretlen Anyaszentegyháznak? Honnan ez a tavaszi fuvalom, ez az új pünkösd, ez a szűzies lángolás, ez a meleg ráborulás az Egyház kezére? Ez a nem számító, nem kényszeredett, nemcsak politikai, nem is csak engedelmes, hanem lelkes és maradéktalan önazonosítás a csak imént felfedezett krisztusi vallással?

Az a felületesség és lelkiismeretlen elnagyolás, amely a liberalizmusnak mindenütt kiütköző anyajegye, szereti a magyarok kereszténységre-térését is úgy fogni fel, mint merő államrezóni sakkhúzást, politikai eligazodást. *Szent István* neki ügyes számító volt csupán, ha nem macchiavellista; látta, hogy neki Rómára s a keresztény Európa rokonszenvére szüksége van; látta, hogy királyi hatalmát a törzsrendszer partikularizmusával szemben csak a keresztény vallás segítségével védheti meg: nosza tehát, tűzzel-vassal kereszténnyé térítette az országát.

Soha oktalanabb történethamisítást! Szent István csakugyan okos is volt, számító is, politikus is, de ezeken kívül s ezeken felül mindenekelőtt mégis szent

volt; ő maga is a lelke mélyéig teleszítta magát a kereszténység tanaival, elmerült annak szellemében, hősiességig menő hitbuzgalmi életet élt; szóval: nála a kereszténység elsősorban egyéni élmény, meggyőződés, éltetőerő, egyéni karakterisztikum lett. Nem keresztény volt, hogy hatalmát erősítse, hanem hatalmát erősítette, mert keresztény volt. Nem azért térítette meg népét, hogy európai szimpatiákat nyerjen neki, hanem európai szimpatiákat nyert, mert meggyőződésből megtérítette népét. Isten kegyelmét kereste, nem az Isten kegyelméből való királyság nimbuszát, de épp azért megkapta ezt is.

Hogy *mi vonzotta őt a kereszténységhez?* Nincs rá más válasz: annak isteni szépsége s ereje. Ugyanez vonzotta a frízeket s normannokat, az alamannokat s longobárdokat, az íreket és angolszászokat, a szlávokat és skandinávokat az Egyház felé. Ezek az európai kultúra küszöbére lépett népek vadak voltak s primitívek, de valami ős-gyermekded őszinteséget hoztak magukkal, valami természetes romlatlanságot, amely fogékony talajnak bizonyult a kereszténység befogadására; nem voltak kiélt, elfajult, erkölcstelenségbe puhult satnyák, hanem harcos, szilaj, erőtől duzzadó gyermekek. S az Evangélium a gyermekeké.

Ahogy Etelbert és Szent Ágoston a Themze vizében télnek idején egyszerre 10.000 angolt keresztelt meg a kenti grófságból, ahogy Bonifác jóformán ellenmondás nélkül döntötte ki a germán pogányság Donartölgyét, úgy tette István úgyszólván akadálytalanul kereszténnyé egy nemzedék alatt országát — a Koppány-féle lázadás s hasonló jelenségek csak epizódok voltak — s hogy nemcsak ő, hanem övéi is mily őszintén, mily mélyen s mily lelkesen lettek keresztények, mutatja az a hitéleti tavasz, amely az első térítés nyomán azonnal szárba szökkent s amelynek legszebb, zsenge virága: Imre királyfi volt.

Imre királyfi nélkül az első magyar kereszténység képe nem lenne teljes; kételkedhetnénk a nagy király műve mélységében. Imre királyfi István után

az első nagy igenlés a kereszténység behozatalára, az első hatalmas, érces visszhang az evangélium hivogató szavára. Imre királyfi történelmi jelentősége ez: íme, ilyen választ adott a tegnap még öldöklő, gyilkoló, barbár és nomád nép a keresztény misszió első próbálkozására, ilyen sudárba sarjadt az evangélium magva mindjart az első felszántott magyar barázdan.

Csábító és igéző elképzelés: mi lett volna, ha Szent Imrét meg nem sebzi a vadkan, ha uralomra jut s a trónon folytatja István művét? Ha esetleg ő is négy évtizedet tölt a királyi hatalom birtokában, úgyhogy *a magyar királyság létének csaknem egész első századán át szentek jogara alatt fejlődik?* Micsoda távlatok nyílnak ez elgondolás szemszögéből! Micsoda magaslatokra szökkent volna fel az ifjú magyar keresztény királyság, ha vagy 80 éven át szakadatlanul s zavartalanul folyik benne, nem a törpe epigonok versengése (ahogy valóban történt István után), hanem a keresztény civilizáció felfelétörése! István maga is ezer évre be tudta rögzíteni a keresztény s a katolikus gondolatot a magyar államiság velejébe, amely — azt lehet mondani — II. Józsefig s a XIX. század liberalizmusáig lényeges csorbulás nélkül meg is maradt benne; de mi lett volna, ha ezt az ő rögzítő munkáját még egy, hasonlóan meggyőződéses és erőskezű, tudatosan apostoli s karakteres uralkodó folytatja?

De a Gondviselés nem így határozott s Imre királyfi missziója a nemzet történetében annyira szorítkozott, hogy örökre ragyogó dokumentuma maradt az ősmagyarság lelkes, őszinte, mély és fenntartásnélküli ráborulásának a kereszténység s az Egyház kebelére.

Úgy is mondhatnók: bár Szent Imre nem lett király, mégis, kora halálában és szűzi liliomhullásában is ékesszóló, erőteljes aláhúzása lett *a magyar államiság* összefonódásának a keresztény gondolattal, *a katolikus államesszével.* Aláhúzása annak a programmnak, hogy a magyarság nemcsak egyedenkint, hanem vezetőiben, állami s társadalmi életének irányításá-

ban is felbonthatatlanul eljegyezte magát a keresztl világnézetével s erkölcstanával. Szent Imre, mint a magyar trónnak első szent vármányosa, a legélesebb s legbefejezettebb elfordulást jelenti a pogányságtól, a pogány fejedelmi s ami akkor ezzel egyet jelentett: a pogány állami gondolattól.

A zsidó teokráciától eltekintve, Európa csak két államesmét ismer: a pogányt s a keresztényt. Lehet államilag berendezkedni pogány alapon is; megmutatta Hellasz és Róma. Igaz, hogy csak néhány évszázadig ; a pogányság előbb-utóbb belsőleg feléli a társadalmak erejét, mert erkölcsi bázisa nincsen. Maradandó államiságot eddig csak a kereszténység teremtett, legalább Európában, s másutt is csak a fejedelmi abszolutizmus vasmarkú kényszere tartott össze nagy népeket fél évezredeken át.

A *kereszténység* az államiság alapjává a hiten épült erkölcsöt teszi s amíg ez a bázis áll, a nemzetek fejlődése s megmaradása szilárd. Ahol a hit meginog, az erkölcs is utánadől s mihelyt a társadalom erkölcsi ereje megromlik, az államiság is végzetes rázkódtatások közé sodródik. Szent Ágoston fejtette ki ezt a gondolatot először az ő „Isten-városa" című művében; tőle való az a nemcsak szónoki szólam, hanem *mélyen állambölcseleti tétel, hogy „Isten nélkül mik mások az államok, mint latorszövetkezetek?"* A modern szkepszisnek nincs joga lemosolyogni ezt a jámbornak bélyegzett mondást, mert napról-napra élesebben látjuk, milyen lapidárisan, primitíven, verhetetlenül igaz. A modern államok a XVI. század hittépése s a nyomában logikusan bekövetkezett liberalizmus hatása alatt egyre tudatosabban léptek rá a pogány államesme visszaállításának útjára. Mi más volt pl. (a sok közül) nálunk is a 90-es évek egyházpolitikájának iránya? A házasság elpogányositása, a válás és szukcesszív többnejűség állami törvényesítése, az első magyar törvény, amely nyiltan és kategorikusan szembehelyezkedett az evangélium világos tilalmaival: mi más volt ez, mint annak alig leplezett kimon-

dása, hogy a magyar államiság szakítani kíván a keresztény államesszmével? Más országok még tovább mentek ezen a lejtőn; akárhány európai állam egyenesen a kereszténység ellenségének deklarálta magát, az Egyházat törvényenkívülinek tekintette, jogaitól, vagyonától, intézményeitől megfosztotta, egyetemeit a neopaganizmus szellemi fellegváraivá alakította át.

S mi lett az *eredmény?* Nem az államiság felbomlása, teljes, elvi megsemmisítése-e az pl., ami ma Oroszországban van, s amire a roppant tömegeket felölelő marxizmus az egész világon törekszik? Az elv, hogy haza nincs, tehát igazi állam sincs, csak osztályok vannak, s a munkásnak nincs hazája s az egyosztálybeli idegen közelebb áll hozzá, mint a másosztálybeli honfitárs? Nem *az államiság csődje-e* az a bankokrácia, amely a nemzet gazdaságában csak kizsákmányolási területet lát s bármikor szívesen szövetkezik nemzetközi trösztökbe, hogy ragadozó farkasként törjön a védtelen tömegekre a nemzethatárokon innen és túl?

Mi a haza még a modern kozmopolitika entellektüel szemében, akinek a tradíció, a történelem, a kultúrközösség semmi, aki legföljebb nyelvi s gazdasági egységet lát a nemzetben? Tuka Bélát nagyon szép magyar nevű bíró ítélte el 15 évi fegyházra az állítólagos magyarbarátsága címén; egy „magyar" bíró, aki azonban szabadkőműves s azért lélekben sokkal közelebb áll Masarykhoz s Beneshez, mint hozzánk — csattanó bizonyságául annak, hogy a szabadkőműves és szabadgondolkozó eszmék felrágnak s megsemmisítenek minden nemzeti köteléket; bár valószínű, hogyha az illető úr véletlenül magyar impérium alatt marad, ma époly hatalmasakat dikciózik a magyar hazafiságról, mint egynémely debreceni szavalók szokták. S ha már Debrecennél vagyunk: nem részleges felbomlása-e magának az államesszmének az a szerencsétlen felekezeti szenvedélyesség is, amely a poklok minden ördögénél jobban gyűlöli azokat a honfitársait, akik az ő felekezeti ideológiáján kívül

állanak? S az egyke legyezgetése, a házasságok s családi tűzhelyek könnyelmű szétverése, az öngyilkosságok terjedése, a szabad morál és szabadszerelem akadálytalan terpeszkedése: nem mind a modern államiság s nemzeti fejlődés rákfenéi-e, s ugyanakkor egyenes következményei az elpogányosodott államéletnek?

Mily szédítő magasban, mily irígylendő tisztaságban ragyog e fölött az Untergang des Abendlandes fölött az a pálya, amelyen a Szent Istvánok és Imre-királyfik indultak! Az államiságnak, a szervezett népcsaládon belül érvényesülő keresztény gondolatnak, a „civitas Dei"-nek romlatlan és romolhatatlan légköre, az örök gondolatokba s isteni igazságokba ágyazott, *hitre s keresztény erkölcsre épített nemzet* életindulása!

Ma ez a harcaink lényege: *vissza tudjuk-e állítani* a lejtőre jutott magyar társadalmat s magyar államéletet a szentistváni, azaz a komolyan keresztény alapra? vagy hagyjuk-e tovább siklani a lejtőn a pogány államesze divatos jelszavai kedvéért? „Civitas Dei" akarunk-e lenni ismét, vagy „latrocinium"? Egészséges, felfelé törő, hitből élő s azért mindig-ifjú nemzedék, vagy frázisokat görgető, modern bálványok előtt bókoló, jelszó-hazafias, valójában pedig dekadens, elmálló s lassan elmúló nemzet? Imre királyfi tavaszias, szűzies, ifjúi lendülete legyen-e ideálunk, vagy a koravén, fáradt, lemondó s epikureusi lehullás?

Azt hiszem, a Szent Imre-évnek legmélyebb jelentősége az, hogy ezt a kérdést döbbentse bele a maga egész komolyságában az irányatévesztett magyarság lelkébe.

Az égből eredt virág.

A bíboros-hercegprímás beszéde az Americana avatógyűlésén közelgő, fényes jubileum képét idézte fel nagyszámú hallgatósága előtt: Árpádházi Szent Imre halálának 900 éves fordulóját, amelytől már csak két év választ el minket.

Akik ezt a figyelmeztetőt hallották, azokban egyszerre megdobbant a magyar és a keresztény lélek. Hiszen olyan alkalom ez a jubileum, amely messze kikívánkozik a szorosan vett egyházi és hitéleti körből s mindenkit kell, hogy érdekeljen, akinek szemében szent a magyar történelem s aki nem érzéketlen az árpádházi királyfi legendás, hősies, szűziesen férfias alakjával szemben. Szent Imre neve mindannyiszor olyan érzéseket üt meg minden igaz magyar szívében, amelyeket a tűnő évszázadok nemhogy elhalványítanának, hanem még inkább megerősítenek és felmagasztosítanak. „Égből eredt virágnak" zengi őt a régi patinájú egyházi ének s hogy ez a kilencszáz év óta „fénylő tavaszvirág" ma sem vesztette el igéző ragyogását a lelkek birodalmában, mutatja többi közt éppen azoknak az ifjaknak imponáló serege, nemes lelkesedése, akik az ő neve alatt sorakoznak szent eszmék és nemes tradíciók őrzésére az Emericánás mozgalom fehér lobogója köré.

Van valami végtelenül felemelő s vigasztaló ebben az emerikánás ifjúi felsorakozásban. Nemcsak nálunk, hanem világszerte megállapították már s elkeseregték bőségesen, hogy főleg a világháború óta mily zordon mindenhatósággal lett úrrá az embereken a hedonizmus, a pogány kéjvágy, az eszközeiben nem válogató, szemérmet s tisztességet nem ismerő érzéki tobzódás. Nagyvárosaink Szodomák s Gomorrák lettek s aki elsősorban hull az ezerkarú csábítás karjaiba, sajnos, éppen az ifjúság. S mikor már hajlandók volnánk azt hinni, hogy mindenestül megfertőződtünk, hogy végleg megrohadt a vérünk, hogy ifjúságunkat más ideálok nem érdeklik már, mint a steglitzi eszmekör százfajta változata, akkor egyszer csak kibontakozik előttünk az igazi magyar ifjúság igazi lelkülete, nagyszerű seregszemléje, üde arcú, üde pillantású s üde vérű fiatalemberek egész légiója, amely tudatosan elutasítja magától a Circék bágyasztó ölelését s Szent Imre nagy gondolatainak, csodás jellemerejének tiszta vértjét ölti a mellére.

Ne siessetek elátkozni ezt a kort, gyors ítéletű pesszimisták, ne beszéljetek a nyugat alkonyáról, egyoldalú korszemlélők! Van itt még idealizmus, van itt még viruló egészség, van húszéves életörömmel s szárnyaló nagyratöréssel párosult aszkétai önuralom, van még ereje a szentek varázsának s van még liliom a tövis között. Imre herceg képe a magyar ifjúság lelkében nem fakult el végleg s ha sokan fordítottak is neki hátat, van még, Istennek hála, ezer és ezer eleven képmása is ennek a legszebb magyar ifjúnak. S már azért is érdemes megülnünk emlékét, hogy ennek a vigasztaló ténynek örüljünk. Már azért is országra-világra szóló magyar jubileumot kell rendeznünk Szent Imre herceg halála fordulóján, hogy ország-világ lássa, hogy nem vagyunk rothadó fajta, hogy van eszmei lendületű ifjúságunk, ami annyit is jelent, hogy: van reményünk és van jövőnk. Ha nem szabad irredenta-ünnepeket rendeznünk, nos, majd rendezünk ünnepeket, amelyeknek visszhangja erősebb, mélyebb és messzehatóbb lesz minden hangulatos, bengális irredenta-ünnep szavalatainál. Ünnepeket, amelyek a tények fényével állítják a világ elé, hogy nemcsak élni akarunk, hanem tudunk is élni s jogunk is van hozzá.

Erre a mi Szent Imre-ünnepünkre meg kell hívnunk a külföld katolikus ifjúsági szervezeteit is. Hiszen Imre herceg nemcsak a miénk, hanem az egész katolikus világé s valaha Európaszerte igen kedvelt csengésű volt a neve. Sokan tán nem is tudják, hogy közvetve még *Amerikának is a magyar királyfi, Szent Imre adta meg a nevét.* A középkorban világszerte oly népszerű volt az ifjú, lovagias magyar nemzet királyi sarjadású szentje, hogy nevét mindenfelé kedvelték s használták. Igy Olaszországban is közkedvelt volt az Emerico (vagy „Amerigo") név s mikor 1451-ben Flórencben, Vespucci notárius uramnak újszülött fiát tartották keresztvíz alá, a szülők választása szintén az Amerigo (Imre) névre esett. Erről az újszülöttről, a

későbbi híres tengeri utazóról, nevezték el utóbb az egész újvilágot Amerikának. Hát akinek nevét ma egy egész hatalmas világrész viseli, méltó arra is, hogy világraszóló fénnyel s lelkesedéssel ünnepeljük s vonjuk be az ünneplésébe azokat is, akik valaha oly egyértelműleg lelkesedtek érte. Hiszen akiknek szemében érték a lelki nagyság, azoknak rokonérzését semmivel sem nyerhetjük meg annyira, mintha rámutatunk Imre herceg képére: nézzétek, ezt a bájos szentet, ezt a hősi ifjút, ezt az „égből eredt világot", ezt az Európa csodáját a mi fajtánk, a mi első királyi családunk ajándékozta a világnak!

Ne gombolódzatok be e gondolattal szemben, ti bölcsek és szkeptikusok! Ne mondjátok, hogy ez a templomok belső ügye, hogy Magyarországnak ma hitelre, külkereskedelemre, nyersanyagra és fegyverre van szüksége, nem pedig Szent Imrékre s pietizmusra. Nem, bölcsek és ideáltalanok, nem vagytok jó pedagógusok s nem vagytok jó nemzetépítők. Egy ország feltámasztásában a pénzen, szenen, vason s egyéb matériákon kívül másra is van szükség: egészséges lélekre, eszmékben hinni tudó ifjúságra, romlatlan vérre, becsületre, megbízhatóságra s mindazokra a lelki kvalitásokra, amelyeket bizony nem a bankokban s tárnákban tanul az ember, még kevésbbé a báltermekben s táncprodukciókon, mégcsak a merőben hazafias ünnepélyeken sem, hanem a keresztény eszmeiségnek s erkölcsi lendületnek azokon az eleven példáin, amelyekben elég gazdag a magyar nemzet történelme s amelyeket nem volna szabad felednünk. Ha a 70-es porosz háborút az ismert mondás szerint nem a katonák nyerték meg, hanem a porosz iskolamesterek, akkor a magyar nemzet jövendő életét visszavívó, elkövetkezendő küzdelmekben is, kulturális, szociális, politikai vagy honvédelmi téren egyaránt, azok az eszmei erők fognak legelső helyen sorsdöntőknek bizonyulni, amelyeknek egyik legragyogóbb mintaképe Szent Imre herceg volt.

Féljetek hát attól az ifjúságtól, amely az élvezetek ölén puhul el s lesz koravénné, de ne féltsétek a nemzet jövőjét azoktól az ifjaktól, akik ma Imre herceg tiszta kardját s liliomos vértjét övezik magukra!

Mi a Szent Imre-esztendő?

Ezzel a máriabesnyői impozáns férfizarándoklással kezdjük meg voltaképpen a Szent Imre-esztendőt. Ma először lép a szentimrés gondolat hatalmas méretekben, impozánsan a nyilvánosság elé. Az esti bevonuláson, amely kétségkívül nagyarányú és fenséges benyomású lesz, a főváros közönsége látni fogja azt a hadsereget, amely a Szent Imre-gondolatot komolyan veszi és amelynek elszánt akarata, hogy a szentimrei és szentistváni Magyarországot elbukni nem engedi.

Mit akarunk mi ezzel a Szent Imre-esztendővel? Kétfélét akarunk. Az egyiket befelé, mi, magunk, magyarok felé és a másik, amit akarunk, szól majd a külföldnek. Mit akarunk befelé, magunk felé, Magyarország felé? Testvéreim! A Szent Imre-esztendő megülésével a legnagyobb erővel és határozottsággal akarjuk kifejezésre juttatni azt a tényt, hogy a mi országunk azon az alapon áll és fog állni mindig, amely alapon Szent István felépítette és amely alapon Szent Imre volt az első nagy ígéret. A vallás mint az állami és társadalmi élet alapja keresztülél minden förgeteget, keresztüléli az időknek minden változását. Rövidlátó gondolkodásra vall, ha valaki azt hiszi, hogy valami újabbkorú, divatos jelszó feleslegessé teheti a katolicizmust.

Minden évszázadban feláll valahol, Európa valamelyik sarkán egy próféta, vagy inkább álpróféta és azt mondja: Mi jövünk most, mi fedeztük fel az igazságot, mi kezdjük az igazi életet, döntsünk le minden törvényt, trónt, mindent, ami eddig tradíció volt. Ezt a zenét, ezt a dalt halljuk minden félévszázadban, esetleg minden évtizedben. De roppant tévedés volna

azt hinni, hogy ez csak a legújabb korban van így. Ez így van már kétezer év óta. Mind a mai napig folyton új jelszavak hangzanak. És jönnek a különböző eszmei és politikai áramlatok, jönnek a különböző társadalmi áramlatok. Egy, ami megmarad és ez a mi hitünk. Jöttek az eretnekségek, a nemzetközi forradalmak, a támadások a keresztény Egyház egysége ellen és mindegyik azt mondja, hogy ő találta ki az igazságot. Mindegyik él párszáz évet s lassan a homokba fúl, elpusztul és az Egyház tovább él. Amely népek az Egyház elvei szerint rendezkednek be, túlélnek divatot, áramlatokat, tévelygéseket, háborúkat, pusztulásokat, katasztrófákat, élnek évezredeken és évszázadokon át.

Ezt sejtette meg Szent István király és ennek a gondolatnak adta magát olyan fiatalos lendülettel lovagias örömmel és lelkesedéssel Szent Imre herceg. Az a szép a Szent Imre-gondolatban, hogy egy tegnap még pogány vezéri sarj, egy pogány vezéri családnak a sarja annyira fenntartás nélkül, mondhatnám, dobja oda magát az Anyaszentegyház kebelére. Fenntartás nélkül vállalja nemcsak az evangéliumi parancsokat, hanem még az evangéliumi tanácsokat is. Szűzességi fogadalmat tesz, lemond arról, hogy utódokat adjon a magyar trónnak, a még fiatal, ingatag trónnak. Annyira hisz, annyira bízik Istenben, annyira érzi, hogy a nemzet akkor áll a legbiztosabb talajban, ha a hit, a katolikus vallás szelleme irányítja annak minden vezetőjét.

Másodszor mi nemcsak befelé akarjuk hangoztatni, hanem az egész világ előtt akarjuk dokumentálni, hogy mondjanak rólunk egyesek, amit akarnak, mi elsősorban egy vallásos, keresztény és túlnyomóan katolikus ország vagyunk. Mi meg akarjuk mutatni a külföldön felénk figyelőknek, hogy nekünk az ősi szentistváni tradícióink szentek, mi azokat szívünkbe vésztük, nem hogy szégyelnénk, hanem büszkén valljuk magunkat Szent István országának. Meg akarjuk mutatni, hogy tisztán, sértetlenül akarjuk ráhagyo-

mányozni fiainkra, leányainkra, unokáinkra ezeket az eszméket, hogy sírhantjaink felett is tovább virágozzék — Mária országa. A külföld csodálatos figyelmet, érdeklődést mutat irántunk. A külföld értékes elemeinek végtelenül imponál, amit rólunk, a mi katoliciznusunkról hall. Amikor megmutattam a külföldieknek a magyar postabélyegen a Patrona Hungariae képét, sok külföldi arcán láttam, hogy ezek írigyelnek bennünket, ezek bensőleg leveszik a kalapjukat előttünk. Nem hegyeink-völgyeink, amelyek nincsenek, nem múzeumaink, amelyek nincsenek vagy vannak, nem aranyunk-ezüstünk, hanem a mi vallásosságunk, hitbuzgóságunk az, amely imponál a külföldnek. Természetesen külföldön sem mindenkinek. Külföldön is vannak, akiknek legföllebb egy meccs imponál és azért jönnek el, hogy lássák, ki tud magasabbat rúgni. De vannak komolyabb gondolkozásúak, akiknek az imponál, hogy vallásos katolikusok vagyunk. Ha jön a három nagy ünnepsorozot augusztus 19-én, 20-án és 21-én, itt lesznek a külföldiek és látják az ünnepségeket, akkor fognak igazán megszeretni bennünket. Ha látják, hogy augusztus 19-én reggel 8 órakor félmillió ember előtt mondja a pápa legátusa a misét a Vérmezőn és 300.000 ember járul a szentáldozáshoz, úgy hogy 600 pap fog áldoztatni és utána megindul a hajóprocesszió a Dunán. És ahány hajója van a Mefternek és a Dunagőznek, az mind fellobogózva kíséri az Oltáriszentséget. Fent a magasban a kettőskereszt alakjában röpülőgépek szállnak és szórják a rózsákat. A Duna mentén felállva a tömegek és orgona kíséretében énekelnek. Az orgonaszót hangszórók közvetítik a Mátyás-templomból. Az egész Duna olyan lesz, mint egy nagy katedrális. Ha ezt látni fogja a külföld, azt hiszem, nagy megbecsüléssel fog visszatérni az országunkból. És másnap, augusztus 20-án Szent Imre és Szent István ereklyéit visszük véges-végig a főváros utcáin. A harmadik nap Mária napja lesz. Akkor abban a nagy csarnokban, a Dominikánusokkal szemben, amely most épül és amelyben

30.000 ember fér el, kétezertagú énekkar Máriakantátékat énekel és az ifjúság játszik fenséges játékot a Szűzanya tiszteletére. Élőképsorozat lesz 1200 személlyel. Ezek nagy dolgok lesznek. Csak jöjjön is a külföld. Mi is tegyünk meg mindent, hogy nagyszerűen sikerüljön. Már eddig 140.000 ember jelentkezett vidékről, Magyarországról ezekre az ünnepségekre. Mindenki, akinek férőhelye van, kell, hogy segítsen, mert ezek elhelyezésére nem elegendők a szállodák.

Itt nyitjuk meg a Szent Imre-évet. Itt tesszük fel magunkban, hogy mindent elkövetünk, hogy ez az év nagyszerűen sikerüljön befelé. Hitünket erősítse, hogy az ország lássa, amit sokszor nem akarnak látni, mi is vagyunk egy páran katolikusok, akik komolyan veszszük a katolicizmust. De kövessünk el mindent, hogy sikerüljön ez a Szent Imre-év kifelé is és az egész világ láthassa, hogy *Magyarország méltó a szentistváni és szentimrei királyság nevére.*

A Szent Imre-év gáncsvetői.

Csodálatos, szinte példátlan egyöntetűséggel sorakozik fel a magyar társadalom a Szent Imre-év főszakának, a Szent István-hétnek méltó megülésére. Még a politikai, faji és vallási különbségek is egy pillanatra mintha eltüntek volna, alig zavarja disszonáns hang az ünnepélyes csendet, amely feszül a várakozástól és reménytől. A pesszimisták, a mindent lekicsinylők és jobbantudók néma döbbenettel veszik máris tudomásul csalódásukat, s becsületükre legyen mondva: valószínűleg örülnek is neki, hogy csalódtak. Minden tisztességes magyar ember örvend a szokatlanul nagy visszhangnak, melyet a Szent Imre-év eddig a széles világon keltett.

Vannak persze kivételek is; nem volnánk magyarok, hacsak egyetlenegy dologban is valamennyien egyetértenénk. Akad, aki mérgezett nyilakat lövöldöz a Szent Imre-év rendezőinek személyére; egyéni ellen-

szenvből-e, politikai stréberségből-e, rivalitásból-e, személyesen-e, mindenre kapható írók tollán keresztül-e, most nem fontos. Hallottunk olyan paroláról is, hogy a Szent Imre-évet botrányba kell fullasztani. Nem ezekről az elvetemült vagy betegesen elfogult ünneprontókról szólunk itt. Hanem szavunk volna azokhoz, akik jóhiszemű rövidlátásból, naiv provinciálizmusból, álmatag ideálizmusból és szűklátókörűségből veszélyeztetik a Szent Imre-év teljes sikerét.

Előre lehetett látni, hogy lesznek a Szent Imre-évnek jóhiszemű, de korlátolt gáncsvetői; lesznek hazafiak, akik csupa rosszul felfogott hazafiságból súlyosan árthatnak éppen azoknak a hazafias szempontoknak, melyeket előmozdítani vélnek.

Előre lehetett látni, hogy lesznek például, akik azon jajgatnak, hogy miért nem használjuk ki irredentacélokra az idegenek idetódulását. Miért nem szerepel az ünnepségek műsorán több hang és szín a nemzet fájdalmának, igazságtalan eltiportatásának kifejezésére. Miért nem ragadjuk meg az alkalmat jobban, hogy az idegeneket meggyőzzük igazságunkról, kultúrfölényünkről, képzőművészetünk, zenénk, sportunk, történelmünk értékeiről s hasonlókról. Előre látható, hogy ebbe bele is fognak kötni utólag vagy előzőleg a bírálgatók és lesz őszinte, jóhiszemű naiv is elég, akinek ez a hazafias „mulasztás" fájni fog.

És lesznek persze, akiknek nem fog tetszeni, hogy a Szent Imre-hét főmozzanatai a világi vonatkozásokon, sőt a magyar szentek kultuszán túl is általános vallásos mozzanatokra is kiterjednek, sőt ezeket határozottan előtérbe állítják. Eukarisztikus kongresszus, Mária-nap, kongregációi és pedagógiai gyűlések — hát mire való mindez? Helyette, szerintük, több művészi produkció kellene, látványosság, toronyzene, harsogás, dzsinnadratta, isaszegi csata, ökörsütés, lepényevés, sportmutatványok, színház, talán még szépségverseny is.

Sem az első, sem a másikfajta panaszkodóknak nincs igazuk. Egyszerűen nem érti meg a Szent Imre-év

varázserejét, aki így szeretné átmódosítani az ünnep tartalmát.

Mindenekelőtt az irredentizmus és hazafiaskodás tulzóinak nincs igazuk. Kétféle irredentizmus van: az ordító, tolakodó, reklámízű, erőszakos irredenta, és az okos, magátólértetődő, mellesleg ható, de annál mélyebben érvényesülő. A való helyzet az, hogy a külföld, főleg a távolabbi külföld, egyszerűen nem jön, ha attól kell tartania, hogy itt politikával, irredentával és propagandával öntik nyakon. A külföld most éppen azért jön, mert tudja, hogy ezekről az ünnepekről száműzve van minden politikai vagy propagandisztikus célzat, hogy itt nem megfőzni s megdolgozni akarjuk a vendégeket, hanem a közös katolikus eszmények szerető ünneplésében velük összeforrni: tudja, hogy itt alkalma lesz gyönyörködni a magyar nép ősi vallásosságában, tradíciótiszteletében, nemes ideálizmusában, leülni legjobbjainkkal testvéri tanácskozásra a közös ideálok, vallás, morál, népnevelés, karitász, eukarisztika, Mária-tisztelet fellendítésének módszereiről. Ezért jön és jön seregével; és nem jönne máskép. Vegyék ezt tudomásul a kemence sarkából politizálók, a való világhelyzetet nem ismerők, a talán soha külföldet nem járt, olcsó hangoskodók.

Mikor a Szent Imre-év még csak terv volt, számos őszinte jóbarátunk a külföldön ezt a jótanácsot adta: mindenekelőtt kapcsoljatok ki őszintén minden politikát és nemzeti reklámot az ünnepségeitekből, mert máskép csőd lesz belőle, s helyette állítsátok előtérbe azt, ami igazán érdekel és egybeköt mindnyájunkat: a vallási s egyéb, tisztán eszmei szempontokat. Tény, hogy csak így lehetett a külföldet nagy arányokban megmozdítani, csak így lehetett az eddigi jelentkezések tanusága szerint olyan általános érdeklődést és szimpátiát kelteni a mi ünnepeink és kongresszusaink iránt, aminőt eddig senkifia odakünn nem ért. És csak így sikerült megmozgatni olyan értékeket, aminőket semmiféle diplomáciával vagy hazafias propagandával eddig senki meg nem mozgatott.

Hogy aztán ezek a tömegek és értékek egyben Magyarországot is megszeretik s ezentúl melegebben fognak érdeklődni irántunk és sorsunk iránt, nem lehet kétséges. Ez az indirekt hazafias propaganda csendesebb ugyan, de hatásosabb, finomabb és udvariasabb, de eredményesebb és mélyrenyúlóbb, mintha akár napestig propagandáznánk a vendégek fülébe s elárasztanók őket panaszainkkal és mégoly jogos, de őket közvetlenül, hiába, kevéssé érdeklő sirámainkkal. Nem is szólva arról, hogy ez utóbbival esetleg nagyon keserves bonyodalmakba sodorhatnók azokat az idegen impérium alá került magyarokat, akik az ünnepségeken résztvesznek, de akiket esetleg kémek figyelhetnek. Megtörtént, hogy az előző években kenyerüket vesztették a trianoni határokon túl lakó véreink, amiért itt Budapesten olyan ünnepen vettek részt, amelyen irredenta-szónoklatok hangzottak el. A Szent Imre-évnek nem lehet célja, hogy bárkit magyart bajba sodorjon.

Hasonlókép tévednek azok is, akik azt hiszik, hogy jobb lett volna a túlnyomóan vallásos színezetű programot több profán jellegű mutatványossággal tarkítani. Különös, hogy most egyszerre olyanok akarnak egy katolikus világünnepnek programmal szolgálni, akik lehetnek jó szini vagy kabarérezsisszőrök, de a katolikus gondolattól teljesen távol állanak. A tévedés megint ott van, hogy ezek az urak nem értik meg s nem is sejtik a vallásos gondolat és ünneptartalom óriási hatóképességét.

Ezek a materialista gondolkozáshoz szokott tanácsadók nem gondolják meg, hogy az a közönség, amelyet a Szent Imre-év katolikus elgondolása idevonz, csak nagyon másod- és harmadsorban érdeklődik koncertek, operaelőadások, kiállítások, bugaci puszták és népi mutatványok iránt, amelyekből az idegen sokkal többet, általában értékesebbet talál bőven odahaza is. Nem akarják megérteni, talán mert a saját szűk és magabízott világukban egyoldalúak lettek, hogy a katolicizmus sajátos, vallásos eszmetartalma a legnagyobb

vonzóerő, sokkal hatalmasabb, mint ők képzelik; hogy nem a sport és a művészet kedvéért indul meg felénk ez a népvándorlás, hanem egészen más eszmények kedvéért, s az, amit ők a maguk képzelődő mucsaiságukban a nemzet legfőbb kulturértékének hisznek, talán éppen a legsúlyosabb és legértékesebb külföldi elemek szemében banálitás és érdektelenség.

Egyébként régi elv: tények ellen nem lehet vitázni. A külföldet a magyar metropolis felé éppen azok az eszmék indították el eddig hallatlan és nem is sejtett mértékben, amelyeket a Szent Imre-hét fűzött a programjába. A tények máris nagy fokban igazolják a programot. Ha egyesek annyira meg vannak róla győződve, hogy más eszmékkel s célokkal nagyobb eredményt lehetne elérni, tisztelettel kérdezzük: hát miért nem méltóztattak ezeket a más eszméket máris, akár százszor is kipróbálni s felhasználni a nemzet javára?

Értjük, hogy vannak, akiknek kiégett szemében a tábori misék, eucharisztikus Dunaprocessziók, Mária-ünnepélyek keveset jelentenek. De engedjenek meg: nemcsak ők vannak a világon. *Nemcsak materializmus van, nemcsak labdarúgás és bárkultúra.* Azok a lekicsinyelt lelki momentumok a valóságban roppant dinamikájú értékek, világot mozgató erők, hihetetlen elevenségű lelki tényezők, amelyeknek páratlan hatóképességét valószínűleg a meg nem értő blazirtság is hamarosan kénytelen lesz ámulva szemlélni és — elismerni.

Hitvalló Magyarország.

Nem tudom, tudják-e, érzik-e a teljes jelentőségét a Szent István-héten készülő hitvalló aktusoknak mindazok, akik az ország sorsát fent és lent intézik. Tudják-e, hogy a magyar nép vallásos és kegyeletes felbuzdulásának az a felséges megnyilatkozása, amely az augusztus 17—23-iki napokban ezidén Budapesten le fog zajlani, mily roppant érték és kincs lesz a nemzet életében befelé és kifelé?

Szó sincs róla, mi a mi vallásos és hazafias érzé-

seinket nem azért visszük ki ország-világ elé az utcára, a Dunára, nemzetközi ünnepségek porondjára, hogy azokat ott aprópénzre váltsuk, nemzeti, politikai vagy bármi más utilitarizmus szekerébe fogjuk. Nem azért rendezzük meg a páratlan szépségűnek ígérkező Szent István-hetet s nem azért invitáljuk ide az idegeneket Amerikától Palermóig és Londontól Lengyelországig és Törökországig, hogy a lelki értékeinkkel elkérkedjünk nekik és szimpátiáikat kolduljuk össze. De azzal, hogy ünneptársul hívjuk meg őket a mi örömnapjainkra s ezzel ők is látni fogják a mi kegyeletes ragaszkodásunkat a hithez, tiszteletünket történelmi tradicióink iránt, nemzeti s vallásos idealizmusunk legjavát, mellesleg, de tényleg oly oldalról fogunk bemutatkozni nekik, hogy lehetetlen lesz meg nem szeretniök minket.

A külföld (és persze a belföld is) ámulva fogja látni, hogy itt egy nép él, amely minden külső látszat ellenére nem őrlődött fel a háború óta mindenütt eldurvult s felfokozott materialista létharcban; amely a nyomor és megpróbáltatás könnyei közt is ünnepi fénybe öltözik és vigadva vonul fel az ősi zászlók alatt s a mult nagy ereklyéi körül; amely hinni s remélni tud s nem a politika hatalmasságait tekinti a világtörténelem végső, legfelső s döntő erőtényezőinek. A külföld látni fogja, hogy leverhettek bennünket, de le nem győzhettek; leigázhattak, de legigazibb életértékeinket el nem vehették. Az a tábori mise a Vérmezőn s a dunai hajóprocesszió augusztus 19-én, a Szent István-napi hatalmas, festői felvonulás a Bazilikától az Andrássy-úton át a Hősök emlékéig, ahol a magyar szentek ereklyéi előtt negyedmillió ember fog zárt sorokban elvonulni, a 21-iki nemzetközi Mária-nap a budavári emléktábla-leleplezéssel s este a páratlan művészkoncepciójú ünneppel künn a régi lóversenytéri Csarnokban s még egy sor más lélekbemarkoló, fenséges ünnepség, mind csupa hitvallói tanuságtétel lesz arról, hogy a magyar nép, város és falu, értelmiség s egyszerűbb elemek, mint

egy ember áll ki hite s tradíciói mellett, történelmi eljegyzettségben a dícső multtal, felmorzsolhatatlan, élő kapcsolatként a jobb jövővel.

Nem mondja senki, hogy ezek a lelki imponderábilék a mai nemzetközi világpiacon nem számítanak. Mert ez nem áll. A lelki imponderábilék uralma örök s ma hatékonyabb, mint valaha volt. Európa ma sem csupa gyáriparból, bankokból, parlamentekből és materialista életszemléletből tevődik össze, hanem lelke van s ez a lélek finoman, bár közvetlenül nem éppen hangosan, rezonál a súlytalan értékek csengésére is. Ne tévesszen meg senkit a külszín. Budapestnek való képét sem az utcái s kirakatai nyujtják; Magyarország közönségének igazi arcát sem nyujtja pl. a sajtója. Aki egy budapesti pályaudvaron járkál, vagy végigsétál a gyorsvonatok folyosóin s megfigyeli a lapokat és magazinokat, amelyeket ott kirakva vagy kézben talál, azt hihetné, hogy Magyarországon csak merkantil világszemléletű és pornográf magazinokat kedvelő közönség van. Pedig ez mennyire nem igaz! Csakhogy a jobb, a magyarabb s a több közönség nem olvas annyi ujságot (ami a komoly műveltség szempontjából nem is veszteség), s ha olvas, nem teszi annyira osztentative s egyáltalán nem utazik annyit s nem lepi el úgy a fórumot. Sokkal többen veszik le a templom előtt a kalapjukat, mint ahányan keresztényellenes lapot olvasnak — de hát az utóbbi feltűnőbb, mint az előbbi. Így van az egész vonalon, így van Európaszerte. A konzervatív és konstruktív erők látszatra kicsinyek, mert nem lármáznak s nem demonstrálnak a fórumon, de értékesebbek, hatékonyabbak s végeredményben számottevőbbek is. Itthon is, a külföldön is sokkal több a lelki értékek megbecsülője, mint lekicsinylője, csak éppenhogy emezek ideigóráig hangosabbak szoktak lenni. Amit a külföld nálunk az idei Szent István-héten látni fog, kétségtelenül sokat, beláthatatlanul sokat fog jelenteni a legmélyebb s legőszintébb megbecsülés terén, amelyben

nemzetet részesíteni lehet s azok szemében, akik Európa súlyát alkotják.

Csak aztán tegyünk is ki magunkért s fogjon össze mindenki és minden tényező, fent és lent, Pesten s a vidéken, hogy a Szent Imre-év Szent István-hete méltóképpen sikerüljön. Ott legyünk, sokan legyünk s az ünnepség csakugyan a magyar történelmi lélek impozáns, felséges, magávalragadó megdobbanása legyen!

A nagy napok után.

Referádát írni a Szent Imre-hét eseményeiről: nem szükséges, de szinte nem is lehetséges. Mindnyájan a hatásuk alatt állunk s ilyen színek, ilyen tömegek, ilyen lelki felemelkedések leírására az emberi szónak sem jelzői, sem értékmérői nincsenek. Oly napok voltak ezek, amelyeknek lenyűgöző hatását a lelkileg legtávolabb állók is szinte misztikus megrendüléssel érezték, vallották meg. Az előzetes kritika s a rosszakaratú gáncsoskodás még dadogni sem mert többé az ünnepek után.

Mi csak két általános impressziót szeretnénk e helyen megrögzíteni.

Meg kell már egyszer írni s nagyon élesen bele kell karcolni az emlékezésünk márványába, hogy igenis a katolicizmus sokkal nagyobb hatalom a világon, mint azt a legtöbben, még a katolikusok is, hiszik: hogy olyan értékek szunnyadnak benne, amelyekhez semmi a világon még csak nem is fogható. Ez a tétel paradoxnak hangzik. Azért nem hisznek benne sokan, mert látszat szerint éppen ellenkezőleg: a katolicizmus a leggyávább, legtehetetlenebb, legszervezetlenebb, leggyámoltalanabb társaság. Az igaz, hogy a közéletben majdnem mindenütt alul maradunk: minden csipcsup felekezet többet tud elérni az állami és községi életben, jobban tudja adminisztrálni magát, több hangot tud adni a sajtóban, viszonylag több helyet tud foglalni a kulturális életben, a politikában, a nemzetgazdaságban, mint mi. A katolicizmus, úgy látszik,

csak az anyókák vallása, a zárdaleányoké, az iskolásfiúké, a minden földi örömből kivénült jámbor foghíjasoké. És íme, nem!

A katolicizmus megmozdul s egyszerre belereng a föld: a tegnap utolsónak vélt ma nem az első többé, hanem az egyetlen! Megmozdul s szavára lehullanak a nemzetiségi, politikai, nyelvi s egyéb válaszfalak s akik semmiféle állami vagy társadalmi politikáért, semmiféle diplomáciai sakkhúzásra, semmiféle ügyeskedő propagandára nem jöttek el hozzánk, most egyszerre itt vannak: angolok, franciák, belgák s az ég tudja, hányféle náció. Még Indiából is, még Ausztráliából is, még Kínából is jöttek a kongresszusunkra s a tegnap talán még ellenségek ma a katolicizmus keblén egyszerre felismerték egymásban a testvért. A katolicizmus így indirekt a nemzetnek is megint kifejezhetetlenül nagy szolgálatot tett; megint megmutatta, hogy ha lehet „magyar vallásról" beszélni, akkor az csak a katolicizmus lehet; megmutatta, hogy ha van, ami a külföld értékes embereinek a rokonérzését meg tudja nekünk szerezni, az csak a katolicizmus. A lord Rothermere-rel űzött s már szinte a svindlivel határos kultusz, a Pesti Hirlapnak az a javíthatatlan korlátoltsággal szajkózott bölcsesége, hogy Magyarországot a külföldön csak a protestantizmus érdekli, most minden komoly ember szemében egyszerre visszahullott oda, ahova való: a jelentéktelenség és nevetségesség süllyesztőjébe.

Nemcsak tömegek voltak itt, mint még soha, hanem értékek: a külföldi megjelentek sorában a szellemi, társadalmi, politikai s kulturális élet olyan előkelőségeinek nevével találkoztunk, akinek mindegyike felér egy-egy tízezer főnyi tömeggel. S ezek a tömegek s ezek az értékek most, hála a katolicizmus világegybefogó erejének, felfedeztek minket, mint ahogy egy nagynevű francia ujságíró e sorok írójának mondta: „Nous avons découvert une nouvelle Hongrie; vous en verrez les conséquences! — Egy új Magyar-

országot fedeztünk fel, majd meglátják ennek a hatásait is!"

Másik megjegyzésünk a nagy magyar országámítás szervezett vezérkarát, a liberális „magyar" sajtót illeti. Ez a sajtó évtizedek óta úgy irányítja, a sajnos, mélyebben gondolkozni nem tudók tömegeit, hogy elhiteti velük a maga liberalizmusának jelentőségét s a katolikus gondolat másodrendűségét. Ez a sajtó most erről a világraszóló magyar ünnepről is szinte csak úgy írt, mintha valahol Balmazújvárosban a lópatkolók egyesületének évi közgyűlésén, mondjuk, Baltazár úr szónokolt volna.

A *Pesti Hírlap* ugyan nagyon szép ünnepi vezércikket s beszámolót írt, de óvakodott attól, hogy az ünnep teljes jelentőségét, a katolicizmus diadalát, súlyát, világhódító erejét méltókép elismerje s ismertesse. Még a *Magyarság* is megtette, hogy bár szépen írt, de például a legfenségesebb ünnepekről csak a 3-ik és 4-ik oldalon, aránylag nagyon röviden emlékezett meg; nem is beszélve a kifejezetten radikális lapokról, amelyek pár hasábnyi fecsegéssel intézték el a legnagyobb magyar eseményt évtizedek óta. Arról a hatalmas Mária-ünnepélyről pl., melyet első nap 14, második nap 8 ezer ember nézett végig, a legtöbb „magyar" lap három sorban emlékezett meg.

S ezen a ponton érünk el a Szent Imre-év legfájdalmasabb végső benyomásához. Felötlik a fájdalmas kérdés: hogyan van hát, hogy ennyien vagyunk, ennyien szeretjük hitünket, ennyien lelkesedünk a szentistváni eszményekért s mégis a való életben ennek a nagy számnak, ennek a sokadalomnak, ennek az erőnek oly kevés kisugárzását látjuk! Hogyan van, hogy nem tudjuk megfogni a saját hadseregünket, nem tudjuk tömöríteni őket, embereink tízezreit, nem tudjuk egységbe foglalni azt a nagy és sok és szent akarást; hogy a nagy tömegek nevében mások beszélnek, írnak, parancsolnak, politizálnak, hoznak törvényt, diktálnak ízlést, irodalmat, szokást, felfogásokat, közvéleményt s közakaratot?

A Szent Imre-év főtanusága ez legyen: többen vagyunk tartalékban, mint hittük volna, de kevesebben vagyunk egységben, akcióképes felsorakozottságban, az akaratot nyilvánítani tudó, parancsoló energiában. Rá kell tehát lépnünk végre valahára a cselekvés, az akció útjára. Úgy, ahogy azt maga a pápa sürgeti, de egyelőre a legtöbb országban csak jámbor óhaj: a katolikus akció útjára!

Húsvétvárók.

Vasárnap s a most induló hét minden estéjén Budapest 46 katolikus templomában ismét missziós előadásra hívnak a harangok; Budapest hivő közönsége méltókép akar elkészülni a húsvét keresztény megülésére. A Szent Imre-évet tavaly ilyenkor vezette be a nagy budapesti misszió; illő, hogy ennek a nagy lelki megmozdulásnak visszhangja legyen ezidén is a hinni és bízni akaró lelkekben.

*

Mindenekelőtt egy kérdés: helyénvaló-e ilyen kérdésekről napilapban cikkezni? Sokan úgy tartják, hogy nem. Napilapban politikáról legyen szó, közgazdaságról, napi eseményekről. Orosz dömpingről, cseh vámpolitikáról, parlamenti összekoccanásokról, panamavádakról, kéjgyilkosságokról, színházról, sportról. Az ú. n. liberális lapok legföllebb a hírrovatban ejtenek szót egyházi eseményekről, helyesebben így mondhatnám: előszeretettel felekezeti eseményekről.

Vezércikkeikben, állásfoglalásaikban a lélek magasabb igényei, világnézeti elvek és szempontok nem szerepelnek. Isten neve legföllebb mint konvenciós frazeológia kerül bele egyszer-egyszer a fejtegetéseikbe. Keresztény és pogány életszemlélet közt náluk nincs különbség. Nem is érdekli őket, nem fontos nekik. Török, hindu és hottentotta épúgy otthon érezheti magát a világszemléletükben, mint a hivő keresztény vagy a hivő zsidó.

Nem tudom osztani ezt a taktikájukat. Elvégre azon a materialista hóborton túl vagyunk már, hogy az ember nem egyéb, mint fizikum, mint két emelőszerkezeten mozgó emésztőgép. Túl vagyunk azon a szűklátókörű filozófián, amely nem értette meg a lelki és erkölcsi erőtényezők értékét és gyermekded önteltséggel mosolyogta le a világtörténelem leghatalmasabb gondolatát: a kereszténységet.

Ez az istenmentes és lélekmentes vezércikk-világnézet, ez a csak politikára és külsőségekre koncentrálás, ez a tudomásulvenni nemakarása a történelmet, kultúrát, társadalmat, embert formáló legmélyebb tényezőnek, csak azért, mert bizonyos körökben jobban szeretnék, ha nem lennének és nem kellene törődni velük, voltakép nagy maradiság; egy lejárt és levitézlett kornak csökönyösen fenntartott élet szemlélete, egy magát megcáfolt, kátyuba jutott életstílus kétségbeesett ragaszkodása a léthez. Minden atheus világnézet megbukott az utóbbi évtizedek szellemi életében s társadalmi erőpróbáin: materializmus épúgy, mint szubjektivizmus, monizmus épúgy, mint agnoszticizmus. Logikusan itt csak két krédó van: a mienk, vagy a bolseviki bezbozsnikok istentagadása. A teljes igenlés vagy a teljes semmi. A pozitív kereszténység vagy a szellemi anarchia; harmadik nincsen.

De alanyilag sem jogosult, mert nem őszinte és nem valósághű ez a sunyi kitérés a világnézeti és vallási gondolat világformáló jelentősége elől. Mert nem igaz, hogy ez a kérdés nem érdekli az embereket, hogy nem tölti ki a történések s fejlődések benső erezetét. A tenger életét sem lehet merőben a felszíne szerint megítélni. Fent lehet szélcsend s lent áramlatok viharos ereje tombol és élet nyüzsög és gigantikus csaták folynak. Fent csak habok csapkodása és tarajlása van, de bent, alul, a mélyben életmilliók születnek, küzdenek és pusztulnak el. Vannak ügynöklelkek, masamódlelkek, kültelki lelkek, pénzszagú lelkek és lélektelen lelkek, akiknek nincsenek metafizikai igényeik, problémáik, szétpillantásaik. De az emberek zöme nem ilyen,

hanem legtöbbjét igenis türelmetlen, szinte dörömbölő éhség tölti be a dolgok világnézeti megértése, felsőbb eligazodás, erőszedés, vigasz és remény felé. Nemcsak anyagot és létharcot látnak világháborúban, gazdasági válságban, a család és a házasság, nemzet és nemzetköziség konvulzióiban, életben és halálban, hanem metafizikát, világmagyarázatot, viszonyt és vonatkozást a mindeneket irányító teremtői gondolatokhoz.

Tele vannak kérdéssel és kétellyel s lelkük ezernyi talánya kínzóbban nehezedik rájuk a kenyérgondnál és állástalanságnál. Az élet végső, nagy, vallási kérdései fojtogatják a lelküket s ha megnyugtató választ nem találnak rájuk, kétségbeesésbe és forradalomba csapnak át. Nem véletlen, hogy a XIX. század felvilágosodott hitetlensége a bolsevizmusba torkolt bele s nem véletlen, hogy viszont is minden forradalom a valláson tölti ki bosszúját: Mexikóban és Kínában, Törökországban és Moszkvában. A valláson, amelyet nem értett meg s amelyben, úgy hitte, csalódott.

Az emberek gyakran sokkal vallásosabbak, legalább a vallási szükségérzet értelmében, mint hinnők. De pozitív értelemben is. Sok nem mutatja, de a lelke mélyén az. Régóta és ismét az. Tudósok, írók, művészek, politikusok, akikről senki sem hinné, akik erről sohasem beszélnek, bizalmas magánérintkezésben egyszercsak mint mélyen istenhivő, lelki problémák iránt érdeklődő, vallásukat lelkiismeretesen gyakorló keresztények bontakoznak ki.

Sohasem felejtek egy tipikus esetet: Operaházunknak egyik örökös tagja szerepelt egyik vidéki katolikus nagygyűlésünkön. Csodálkozva fejeztem ki örömömet, hogy ő is itt van és résztvesz a mi ünnepségünkön. Erre ő nézett rám csodálkozva: kérem, hiszen én napiáldozó vagyok s a feleségem (szintén nagynevű művésznőnk) ugyancsak az. Amikor Amerikából hazatérve, azt hittem, hogy a yankee-kkel teli hajón, ebben a tipikusan kommerciális, ultramodern társaságban talán csak én egyedül vagyok katolikus, szombat estefelé az emberek, a hajó legnépszerűbb, leghangosabb

utasai, férfiak, nők, valóságos búcsújárásban jöttek hozzám, hogy: father, lesz-e holnap mise a hajón?

S a francia halhatatlanok akadémiája, amelyet Anatole France bosszankodva hasonlított össze a szenteltvíztartóval és Robert de Flers emlékezetes körkérdése a francia tudományos Akadémia tagjai közt a vallás és a tudomány viszonyáról és az a soha eddig nem látott, lázas és egyetemes érdeklődés a pápa rádióbeszédje iránt és a villamosokon a fejekről sorba lerepülő kalapok a templomaink előtt — nem mondja-e mindez ugyanazt: hogy igenis az emberek lelkében elevenen lobog az érdeklődés — más iránt is mint tőzsde és húsárak és Gandhi és szépségversenyek?

A napilap az élet tükre, a közgondolkodás vetülete. Meghamisítja ezt a tükröt, aki a lelkek legmélyebb, legkövetelőzőbb, legolthatatlanabb, életet, társadalmat, történelmet alakító legősibb törekvését egyszerűen elhazudja az emberek elől.

*

Magyar húsvétról álmodunk, magyar húsvétért imádkozunk. De lehet-e húsvét a lelkek felegyenesedése, tisztulása, újjászületése nélkül? Nemzeti feltámadás lehet-e jobb emberek, több szeretet, több becsületesség, több eszmeiség nélkül? Nem emberi fogyatékosságok, bűnök, eltévelyedések okozták-e minden bajunkat? Minden társadalmi súrlódás, minden családi váltság, minden széthúzás, megnemértés, kufárság és önzés mögött nem rejlik-e a lelkek betegsége? Nem a lelkek megváltódásából, megújulásából kell-e sarjadnia minden nemzeti megváltásnak, erőrekapásnak?

De akkor igenis nemzetmentő s nemzetvédő munka, ami most a templomokban folyik. Nem privát kis passzió, nem érzelgősség, hanem komoly szükséglet, életet adó erőforrások felpattanása. S így igenis napilapba is vágyó téma a hivogató felszólítás: Emberek, húsvétvárók, a harang szól, gyertek a templomokba!

A nagy misszió.

A lelkek keresztény megújulása terén esemény volt a budapesti nagy misszió. Tizenkét napon át 45 templomban s kápolnában egyszerre hirdették az örök igazságokat a missziós papok, szerzetesek s világiak, összesen 85-en. Hatalmas munka volt, óriási teljesítmény a papság részéről, impozáns megnyilatkozása a hívek Isten-vágyának, gazdag aratása a hitnek, nagy szürete a lelkek mennyei szőlőgazdájának. A templomok környékén az esti órákban megelevenedett az utcák képe, hullámzott a keresztény tömeg, apró székecskéket hordtak asszonyok, gyermekek, akár csak Rómában a S. Pietro táján a nagy szenttéavatások idején. S a szentbeszédek végén komoly ábrázattal, szent magábaszállással tértek haza az emberek. Budapestnek régóta nem volt ilyen keresztény nagyhete s ilyen emelkedett húsvétja, mint az idén. Akárkié volt a gondolat, dícséret illeti érte!

A misszió számszerű eredményei még nem feküsznek előttünk s nem is lehetnek teljesen pontosak. Hozzávetőleges számítás szerint mégis azt lehet mondani, átlag 80.000 ember vett részt a szentbeszédeken s körülbelül ugyanennyire vagy valamivel kevesebbre tehető a gyónók száma a 12 nap alatt, nem számítva azokat, akik már előbb vagy csak utóbb járultak a szentségekhez s nem számítva ide az iskolás ifjúságot sem s egyéb zárt testületeket. Ha ezeket is hozzászámítjuk, körülbelül 120 ezer lélekre tehetjük azok számát, akik körülbelül a misszió ideje alatt elvégezték húsvéti gyónásukat. Ez bizony még mindig csak töredéke a közel 600.000 lelket kitevő budapesti katolikusságnak, de már jelentékeny töredéke s elmondhatjuk, hogy a 80.000 meggyónt felnőtt közül talán 10—15 ezer azok száma, akik már évek óta hátralékban voltak a szentségek vételével, akik tehát régebben lemaradtak a komoly természetfeletti, katolikus hitéletről. Aki tudja, milyen lélekátalakító, életreformáló dolog egyetlen ilyen megtérés és meggyónás, nem

tagadhatja, hogy ez a budapesti nagy misszió ebből a szempontból is óriási jelentőségű volt.

Pedig nem lehet azt mondani, hogy az előkészület teljes értékű lett volna. Ennek már a készületi idő rövidsége is akadályául szolgált. A rendszeresség, a német s holland módszerekkel dolgozó alapos szervezkedés nálunk még csak első elemeiben ismeretes. Rengetegen voltak, akik nem tudták, hogy misszió van; a reklám, a propaganda sem kiadós, sem a modern élet igényeinek megfelelő nem volt, bár mindenesetre sokszorosan meghaladta a tíz éve tartott s akkor szinte észrevétlenül lezajlott budapesti „misszió" előkészítését! Ami történt — bár ismételjük, sokminden történt —, nem volt elég eleinte ebben a korban, amely csak kiáltó plakátokra, villany-reflektorokra s hasonlókra reagál. Hiába ezekben a dolgokban mi még kezdők s kissé patriarkálisak vagyunk!

Hogy a misszió mégis ilyen eredményt ért el, annak a jele, hogy népünk, még a nagyvárosi közönség is, minden ellentétes befolyásoltatás mellett is jórészt mélyen vallásos, a krisztusi eszméknek s az Egyház szentségeinek igenis megnyerhető nép. Intenzív s módszeres lelkipásztori munkával még igen sokat lehetne visszavezetni Krisztushoz és sok lelki megújulást lehetne eszközölni. Mihelyt csak kissé is összefog a szerzetes és világi papság, mihelyt csak kicsit is elkezd komolyan s nagyobb vonalakban pasztorálni, az eredmény nem marad el.

Ez a misszió még nem teljes eredmény, szó sincs róla! Mégis biztató s egyben intőjel a jövőre. Ezt most majd meg kell ismételni minden esztendőben a húsvét előtt, ha nem is éppen misszió formájában. Ha most 10 vagy 15 százalékkal növekedett az aktív hitélethez visszatért katolikusok száma, jövőre növekedni fog még újabb 10 vagy 15 százalékkal s egy évtized multán egészen lényeges jobbrafordulást eredményezhet a főváros hitéletében. Nem szabad tehát megállni a félmunkánál, nem szabad összetett kézzel örülni az elért eredménynek. Ez még csak kezdet legyen, út-

mutatás, sikerült kísérlet. A munka javarésze még hátra van!

Meg kell ragadnunk a modern módszereket, be kell vonni a katolikus akcióba a világi elemeket is. Nem a kitaposott utak szeretete, a kényelmes sablón a fő, hanem a cél, a feladat, melyet mindenkép meg kell oldanunk. Ki kell építeni az egyházközségi életet, nagyobb elevenséget vinni bele, módszeresen megtárgyalni a még el nem értek elérésének kérdését s teljes eredményekre kell dolgozni. Akkor majd a jövő missziós munka is nagyobb, lendületesebb, jelesebb sikerű lesz.

Árpádházi Szent Erzsébet és a mai magyarság.

Lezajlottak országszerte s világszerte az Erzsébet-ünnepségek, de nem tudunk elszakadni tőlük, hogy mégegyszer szemünk elé ne varázsoljuk azt az elbűvölőn szép és éppen napjainkban oly üdítő s annyi tanulsággal, bátorítással teli képet, amelyet Isten keze állított elénk ebben a csodálatos nőben, ebben a magyar királyleányban, az Árpádvér e legszebb virágában, minden korok és minden országok e legnagyobb s legigazabb asszonyában. Erzsébet! Igaz az, hogy emberi lény voltál? Hogy asszonytól születtél? Lehetséges az, hogy emberben, nőben ekkora emberfelettiség lakozzék, ekkora megtagadása mindannak, ami fajunkban kicsiny és alacsony, ami ösztönt jelent és vért és földiességet és önzést és gyengeséget? És szálljon az önmagánfelettiség, a nem evilágról való jóság és nemesség ilyen napközeli magasaiba?

Erzsébet!

Megérthet-e téged a mai kor embere? Ez a bolsevista, kapitalista, szenzualista, szolipszista világ? Ezek a kétlábú állatemberek, ezek az ösztöncsordák, ez a vándorló éhség és lesbenálló, vad nemiség, ezek a kiélt és kiégett szívek, ezek a csak magukat néző, csak maguknak élő, csak húsba, vérbe, politikába, nyerészkedésbe, gyűlölködésbe temetkezett, kulturált vadem-

berek? Téged, a hit asszonyát, a természetfelettiség élő csodáját? A te életed a testbenjáró, de mennybenélő karitásznak égő s fénylő csipkebokra, egy isteni színjáték, egyetlen ragyogó, könnyes hősköltemény — megérti-e a falusi kondásgyerek Homérosz Iliászát, Dante Paradicsomát? Megérti-e a bezbozsnikok blazírt hada Erzsébetet?

A németek büszkén „die grösste deutsche Frau"-nak nevezik a mi Erzsébetünket s az ősi himnusz „Teutonia dicsőségének" — gloria Teutoniae — zengi őt. Mennyivel több volt ő ennél! Nem Németország dicsősége, nem is Magyarországé csupán: a világé! Van-e nagyobb asszonya a világtörténelemnek, a Megváltó Anyján kívül, mint ő?

Igaz, ő nem harcolt hadverő harcokat, nem parancsolt millióknak, nem művelt tudományt, művészetet; de nem is ez az asszony nagysága. Amiben a nő nagy lehet: hitben, hűségben, szeretetben és tűrésben, abban Erzsébet volt a legnagyobb. Harcolt ő is, de a hősi önlegyőzés és önfeláldozás harcait vívta, amikben a leghíresebb hadvezérek is gyermekek lehetnek s valamennyien alatta is maradnak. Parancsolt: de csak a példájával, a lelki szépségének s finomságának lelkeket lenyűgöző, világokat, századokat hódító jogarával. Tudományt művelt: de nem az ész, hanem a szív tudományát; nem a számokét, hanem a tettekét; nem történelmet mívelt, hanem történelmet csinált; nem állított fel elméleteket, hanem a gyakorlatot emelte minden elmélet fölé; nem magyarázta az evangéliumot, hanem élte.

És művész volt; csakhogy nem márványt faragott s nem ércet öntött s nem festékeket kevert, hanem önvéréből s önhúsából s önlelkéből alakított remekművet, olyat, aminőt a Phidiasok és Raffaelek sejteni sem tudnak, álmodni sem mernek. Van-e toll, amely méltán írna róla? Hang, amely megközelítőleg is visszaadhatná az ő magasba, minden emberi fölé szökő, túlvilági fényben prizmáló szépségét?

Nem írom itt le Erzsébet életét, hiszen nem magyar

az s nem is kultúrember, aki nem ismeri. Caesarról, Napoleonról és Richelieu-ről tudni illik, hogy ki volt s Erzsébetet ne ismerhesse, aki a művelt ember jelzőjére igényt tart? Kleopatrát és Pompadourt mindenki ismeri s emlegeti — talán mert az alakjuk hasonlíthatatlanul közelebb áll ahhoz a bizonyos mai „mindenkihez", mint Erzsébeté s a legbájosabb nő élete hétpecsétes könyv lehet azok szemében, akik egyébként az ördögön is találnak esztétikát és érdekességet?

Inkább azt kutatom hát: mi az, ami Erzsébeten oly igen megkap és megragad minden elfogulatlan lelket?

*

Ami benne mindenelőtt ámulatba ejt, az az ő csodálatosan erős, tűrni tudó lelke. Erzsébetet rendesen csak mint a könyörületes szeretet alamizsnaszóró asszonyát, a rózsacsodás kenyérosztogatót, a bélpoklost is saját ágyába fektető, irgalmasszívű karitászangyalt tartjuk szem előtt. Pedig az ő legigazibb nagysága talán nem is annyira a jótékonykodás volt, mint inkább a hősi türelem és lelki erősség, amellyel ez a gyönge, fiatal, fejedelmi asszony, ez a 20 éves özvegy, a megpróbáltatásoknak és üldöztetéseknek legkegyetlenebb ostorcsapásait is zokszó nélkül viselte s nemcsak zokszó nélkül és nem is csak beletörődve és belenyugodva, hanem megértve, örvendezve és Te Deum-ot zengve. Ujjongva, hogy szenvedhet és extázisba esve, hogy sertésólon kívül nem volt hová megvonulnia a gyermekeivel télvíz idején . . .

Ah, igen: ha egy Liezen-Mayer vagy Merész Gyula remek Erzsébet-képét látom, elragad a könyörületes fejedelmi nő kedves, odaadó leereszkedése, ahogy köpenyét ráborítja a koldusra s mindenét megosztja a szegénnyel és szenvedővel s az Isten csodát művel, hogy megvédje őt a pazarlás és féktelen alamizsnálkodás vádjával szemben. De mennyivel könnyebb volt palástját megosztani a félmeztelen pórnéval, vagy asztala kenyerét a koplaló váraljai népséggel, vagy akár meg is mosdatni, meg is fürészteni a leprózus, genyes,

varros, bűzös sebű gyermekeket —, mint kiüldöztetni a jogos tulajdonából, a saját gyermekeivel koldulni menni s mint a vad űzetni házról-házra, faluról-falura, mikor szívtelen sógora szigorú parancsot adott ki ellene s még azt is kemény büntetéssel fenyegette, aki a földönfutót s árva porontyait házába befogadni merészelné! És mennyivel könnyebb lehetett önként koplalni a fejedelmi házban s lopva ételt hordani koldusok oduiba, mint szenvedni testi nélkülözést és lelki megszégyenülést egyszerre, megbélyegeztetést és tanácstalanságot és szívtelenséget! Őt, aki az egész tartományt teleszórta szeretete rózsáival, aki kórházakat épített s földbirtokokat adott el, hogy az éhínségbe került népet etethesse, most ime, egyetlen fia-lélek sem ismeri többé, senki be nem fogadja, senki vele egy falat kenyeret meg nem oszt, még a koldusasszony is, akin segített, szitkok közt taszítja bele a patak sarába!

Csak egy pap az, aki végre megkönyörül rajta s egy püspök-rokona, aki kibékíti vele Raspét és Marburg várát szerzi meg neki otthonul és engesztelésül. S mintha mindez a megpróbáltatás nem lett volna elég: még a szigorú lelkiatya, Marburgi Konrád is, akit kétségtelenül Isten Lelke vezetett a heroizmus ekkora próbatételeire, tetézi Erzsébet fájdalmait, amikor legkisebb hibáiért ostorozást ír elő penitenciául és hogy eszébe se jusson földi vigaszt keresni, elrendeli az oldala mellől két egyedül megmaradt hű kísérőjét, Juttát és Izentrúdot. S Erzsébet boldogan fogad szót, boldogan mond le, boldogan vonja le gyenge válláról a ruhát s ostoroztatja magát, mint ahogy egy rabot, egy gonosztevőt szokás megvesszőzni. Jelkép ez s a hősi tűrés legfelső fokának szimboluma: mikor ostorral veri az Isten, ostorral a rokonok, ostorral a nép, a hálátlanok, a rágalmazók, a pletykázók: akkor még ő maga is ostort ragad maga ellen, az ostort ostorral gyógyítja... Nem sokkal több-e ez, mint az alamizsnaszórás?

Egyszer Erzsébet, még menyasszony korában, misét hallgatott. Az akkori fejedelmi hölgyek szokása szerint kicsiny aranykorona ragyogott a hajfürtjein. Egyszer

csak a magyar király leánya feltekint az oltárra. Hosszan, sóváran nézi a feszületet, majd hevesen megrázkódik, zokogni kezd, térdre rogy, leteszi fejéről az aranykoronát és bűnbánkódva veri a mellét. Zsófia tartománygrófné megkérdi: mi baja? — Ah — sóhajt a kicsiny Erzsébet —, hogyan merek én, bűnös halandó, aranykoronát viselni ott, ahol az én Uram és Üdvözítőm töviskoszorút viselt — Semmi sem fejezi ki jobban Erzsébet korai, öntudatos eljegyződését Krisztus keresztjével és töviskoronájával. Azt mondhatnám: ekkor ismerte fel az angyallélek az ő legfőbb hivatását, a jótékonyságnál is szebbet, nehezebbet, nemesebbet, amelyben kora haláláig annyiszor és oly magas fokon gyakorolta is aztán magát: a töviskorona viselését. Az asszony, a feleség, az özvegy, a hontalan, a kitagadott, a koldushivatás keserűségének tövises életét.

Ki volt a világtörténelemben asszony, aki ennyit szenvedett s aki ilyen készséggel, ilyen rendíthetetlen bátorsággal és örömmel szenvedett? Jaj, Erzsébet, mik vagyunk mi, gyávák és gyengék, tehozzád képest? Mi, akik egy világirodalomravalót sírunk és nyavalygunk össze a panaszainkkal, erőtlen elégiáink végeszakadatlan nyekergetésével, fájdalmaink, szenvedéseink hebegő, vénasszonyos felsorolásával, a tehetetlen düh, a gyáva kétségbeesés, a hinni s bízni nem tudó kislelkűség erőtlen lerogyásaival és hisztérikus kitöréseivel?

*

Ebből a szemszögből: a befelé is szenvedő, folytonos próbáltatás kínjában égő szív szemszögéből érthetjük aztán s értékelhetjük igazán Erzsébet szentasszony legközismertebb erényét is, a jótékony és könyörülő szeretetet. Mert megint ne felejtsük: könnyű annak alamizsnálkodni, akinek csupa tejszín az élete és játékdolog másokat vigasztalni annak, akinek csupa méz a lelke.

A legtöbb ember addig még csak jó valamelyest

a felebarátjához, amíg neki magának nincs baja; de dühösen rág és rúg el magától mindenkit, mihelyt a saját szenvedései dúlják az idegeit. Hát Erzsébeten megint ez a nagyszerű, ez az emberin messze túlcsapongó, a szinte érthetetlenül nagystílű és legendásan hősi: hogy neki úgyszólván állandóan vérzett a szíve és ez a véres szív mégis mindig nyitva állt minden embertársi jajnak, könnynek, nyomorúságnak. Mindig sírt és mégis mindig idegen könnyeket szárított; mindig sebes volt a keze s ezzel a sebzett kézzel ő mások sebeit simította épre.

Micsoda nem-evilági szenvedélye lehetett neki az emberszeretet, hogy akkor sem hűlt ki, amikor Lajos előtt már menyasszony korában befeketítették, amikor Lajos távolléte alatt az egész udvar összeesküdt ellene, amikor Lajos halálával korán, szinte gyermeken lett özvegy s mi több: koldus, s amikor hamarosan magának se volt hol meghúznia magát! Ez a szeretetnek olyan paroxizmusa, amelyet modernjeink alkalmasint legszívesebben a patológia terére utalnának; de mi szent egyszerűségben így is mondhatnánk, hogy Erzsébet valósággal betege volt a jóságának, megszállottja a könyörületesség géniuszának, tébolyultja a felebaráti szeretet evangéliumi, misztikus lendületének. Adni! Adni! Adni! Csak el mindent! Csak oda mindent! Nem baj, ha nem marad; nem számít, ha elfogy a családi vagyon; nem kell nézni, hogy mi lesz! De a nyomor nem maradhat segítetlenül, a könny száradatlanul, a sebek gyógyítatlanul. Ha volt, akin az apostol szava teljesült: „Krisztus szeretete űz bennünket", Erzsébet volt az. Krisztus szeretete, akit ő a szenvedő felebarátban ismert fel, űzte, hajtotta, kergette őt, beteggé tette, karitászlázba ejtette, halálig és halálosan megsebezte a szívét.

Más fejedelmi hölgyeknek akkor mi volt és ma vajjon mi az örömük? Soknak csak ennyi: szépet tétetni maguknak, csinosítgatni testüket, hízelgést hallgatni, fényben fürdeni, meleg kényelemben nyujtózkodni, nektárt és ambróziát szürcsölni, játékban gyö-

nyörködni, egyszóval: magukat imádni s magukat imádtatni. Ah, milyen más szenvedély emészti Erzsébetünket! Neki mindaz undor, ami ezeknek gyönyör és élvezet. Neki egy a vágya, egy az öröme: elégni az isten- és emberszeretet oltárán; egy a mámora: csak Istenre gondolni; egy hatalmas passziója: Jézust ápolni, becézni, fürészteni, etetni, takargatni a legrongyosabb koldusban. Költeménynél is szebb, amit életrajzírója mond róla s ami magában is halhatatlanul szép versezet:

Minden szava: imádság volt,
És minden cselekedete: alamizsna...

Soha Erzsébet szeretetpéldájára úgy rá nem szorult a világ, mint ma. Mert soha az ember embertársának annyira ragadozó farkasa nem volt, mi ma. Ez a kultúra az aranyborjú kultúrája; a legfőbb erény, a legtiszteletreméltóbb nagytett ma: az aranyharácsolás. Milyen eszközökkel, mindegy, csak pénzt szerezz és sokat szerezz, akkor megnyílik előtted minden út és minden élvezet, sőt akkor becsülnek és csodálnak az emberek legjobban, ha legtöbbet vettél el tőlük s hordtál magadnak halomba. S ez az anyagias kultúra most mégis válságban van: agyonzabálta magát s ma-holnap megfullad a saját zsírjában. A kapitalizmus és bankokrácia magához ragadott úgyszólva minden elérhető értéket s miután mindent és mindenkit kizsákmányolt, a saját tőkehalmozása folytán szinte mozdulni sem tud már. Ezrek, milliók nyögik a pauperizmus minden átkát, amit ez a mammonimádat magával hozott. A tulsó félen pedig elindult a legszélsőbb reakció erre a pénzbálványozásra: a szovjet. Ugyanazon elvnek ez a két, végletes megnyilatkozása. Egyik a munkást facsarta ki, másik a tőkést húzza karóba. Ugyanaz az önzés, ugyanaz a kapzsiság tombol itt és amott, csak az egyik fordított előjellel dolgozik. Őrült, véres tánc az aranyborjú körül, egymás gyilkolása, társadalmak robbantása, egész osztályok pusztító harca egymás ellen — ez a mi korunk társadalomtudománya. Egyet-

len véres deductio ad absurdum: az önzési elvnek kétségbeejtő, irtózatos, képtelen következménye.

Hol vagy te ezektől a megtévelyedésektől, dicsőséges Erzsébet asszony? Te éppen az ellenkezőjét tetted annak, amit ezek a vérmocsárba süllyedt, de ott is, az utolsó percig egymás torkát szaggató emberek tesznek. Te nem gyűlöltél, hanem szerettél. Nem irigykedtél, hanem részvétkönnyeket hullattál. Nem kamatot szedtél, hanem a tőkét is odadtad a szűkölködő felebarátodnak. Nem zsákmányoltál, hanem gazdagítottál. Nem sebeztél, hanem sebeket gyógyítottál.

Mily áldás a földnek, hogy ilyen virágokat is sarjaszt a rengeteg dudva és gyom között! Mily szerencséje a világnak, hogy nemcsak Nérókat és kalandorokat és pénzbárókat és modern rabszolgahajcsárokat termel ki magából, hanem halkanjáró, édesszavú, vigasztcsepegtető Erzsébeteket is, akik csak nők, csak anyák, csak feleségek, de akik a nő, az anya s a feleség minden gyengédségét, finomságát, aggódó gondoskodását, mint valami értékes alabástromedény illatos tartalmát, szétfolyatják az egész világra; anyát, gondozói, ápolói lesznek egy egész kornak, egész nemzedékeknek, vgasztalói s gazdagítói évszázadok szenvedőinek, jótevői az egész világnak! Ők a földnek csendes, szerény, könnyszárítói, az emberiség névtelen angyalai, Ismeretlen Irgalmasnővérei!

*

Ha végül a gyökeret s a forrást keresem, amelyből Erzsébetnek ez a csodás, nem-evilági, valóban mennyei lelkülete fakadt és táplálkozott, hát eljutok a legtitokzatosabb s legdúsabb illatú életnedvig: ahhoz az erős hithez, amelyről az apostol azt mondja, hogy „a szentek a hit által győztek le birodalmakat". De amikor Erzsébettel kapcsolatban hitről beszélek, hiten megint nem szabad azt értenem, amivé ezt a fogadalmat a mi gyengehitű korunk álkereszténysége torzította és törpítette le. Hit nála nem langyos érzelgés, nem burkolt szkepsis volt, nem „talán" és „hátha"

és „esetleg"; a hit nála nem vélemény volt, lehetőség vagy valószínűség.

A hit neki annyi volt, mint tömör valóság és szilárd bizonyosság, nagyobbfokú és erősebb valóság, mint bármi azokból, amiket az érzékek felfognak, tehát valóbb a napfénynél, amely ránk hull, igazabb a levegőnél, amelyet szívunk s a ruhánál, amelyet hordunk. Isten, Jézus, kegyelem, lélek s örök élet voltak a sarkkövei ennek a hitnek, ezeknek fényében járt Erzsébet, ezekhez mért s szabott mindent, ezekből indult ki s ezekhez tért is meg, ezek szerint gondolkozott, érzett, becsült, szeretett, hevült és cselekedett. A szentek fölséges logikájával és kérlelhetetlen következetességével rendelt alá ezeknek a természetfeletti javaknak mindent: vagyont, szerelmet, szerencsét, fényt, gyermeket, otthont, testet, egészséget, külső becsültetést, magát az életet.

Ez a megdöbbentően nagy és félelmetesen fönséges ebben a gyermekasszonyban, ebben a 20 éves fejedelmi földönfutóban: ez a maradéktalan és tudatos elégés a hit tüzében, ez a mindennek egyetlen kártyalapra: az Isten szavára rátevése, ez a teljes elmerülés a katolikus életnézetben, ez a semmitől meg nem riadó vallásos önátadás, minden maradék és minden hátsógondolat és hátsókapu nélkül. A mi szentjeink példátlanul nagyvonalú, következetes karakterek, fenségesen egyoldalú, égrenéző, transzcendens szemléletűek; virágok, amelyek csak a napba néznek, mélyvízű tavak, melyek csak az eget tükrözik, fehér felhők, melyeket keresztül-kasul átjár és átaranyoz a napsugár.

Nekik nem számít és nem fontos ezen a világon semmi, ugyanazzal a fölényes biztonságérzettel járják a természetfölöttiség útjait, mint más ember a járdát s a parkettet; ugyanannak a felsőbbrendűségnek mosolygó öntudatával taposnak bele a test s vér érzéseibe, mint ahogy az udvar fényűzését, érzékkáprázató gyönyörűségeit szemétnek, hulladéknak nézik. Ugyanazzal az ujjongó készséggel mondanak le még önnön-

akaratuk, önnönfelfogásaik és szabadságuk gyakorlásáról is, mint amilyen rajongó repeséssel hajolnak rá a keresztre, a hóhértömbre s a máglyára, amely az életüket veszi el mondhatatlan kínok között azért a Jézusért, aki nekik nem rege s legenda csupán s nem vallástörténeti mítosz, nem álom és nem fantóm, nem talán és nem hátha; hanem élet és édesség s minden reménység: az Egy, aki igazán van s aki örökre lesz s akit szeretni, imádni, akiért lángolni s vért, kincset, gyermeket, kényelmet, életet áldozni érdemes.

Micsoda csillagmagasságokba lendíti porhoz szokott szemünket ez az erzsébeti hit, erzsébeti szellem! Mily messze alatta marad ennek a hitnek mindaz, amit a földön nagyot s előkelőt találni vélünk! Mily kicsiny ő hozzá képest, amit tudással, ranggal, vagyonnal, politikai hatalommal, hírnévvel, ragyogással elérni vagy kifejezni lehet! Ki olyan nagy, mint Erzsébet a világ úgynevezett nagyjai közül? Kit nem állít ő árnyékba, kit nem múl felül, kit nem szégyenít meg? II. Frigyes császár arra gondolt, hogy az özvegyet maga mellé emeli a trónra s naiv evilágiságában bizonnyal azt képzelte, hogy ezáltal talán Erzsébettel tenne valami jót s kitüntetőt. Milyen szűklátókörű prózaiság! Erzsébet igazi nagyságát egy szikrával sem tette volna ragyogóbbá a császári korona; ellenben ha trónra kerül, ő általa a trón igenis nyert volna értékben és szegény II. Frigyesnek jellemben oly szegényes alakja magasztosult volna fel benne s tündökölt volna meg nem érdemelt visszfényben. A lélek majesztása, amely Erzsébetben lakozott, a leghatalmasabb evilági szuverénitástól sem kaphatott volna semmit, csak adhatott volna neki. Vajjon azért nagyobb-e Erzsébet s azért csodálja és ünnepli-e őt ma, 700 évvel a halála után öt világrész minden komoly kereszténye, mert királyi vérből való volt és bíborban született? Avagy inkább azért, mert Jézus szerelméért mindent elhagyott? Azért-e, mert fejedelmi udvarban nőtt fel s ezüstbölcsőben ringatták? Avagy mert a sertésólba húzódott, büntetésül a szegények iránt való nagy szeretetéért?

Csodás erő a hit: akit így teljesen a hatalmába ejt, azt aztán ellenállhatatlan, mágneses erővel vonzza a magasságok felé. Mindenkit az indít meg legerősebben, ami a legfőbb gyönyörűsége: „trahit sua quemque voluptas". De, úgylátszik, egyetlen gyönyörűség sem oly fékezhetetlenül intenzív, oly bűvösen, ellenállhatatlanul vonzó, mint az örök javak hite, az ég szeretete. Hol van szerelmes, aki ilyen trubadúrhűséggel, ilyen felol vasztó és felolvadó lángolással járná szerelme ösvényeit, mint ezek a hitből élő, égbenéző szentek: Assziszi Ferencek, Erzsébetek, Loyolák, Lisieux-k? Isten rabjai ők, mennyei kincsek szerelmesei, az ég igézettjei, akiket a Hit boldog bizonyossága, a Credo kételkedés nélkül való beteljesültsége tölt el kínszenvedés és szorongattatás között is túlcsorduló, túláradó, túlfeszülő vigasztalással. Szent Erzsébet miséjében azért imádkozik az Egyház, hogy e világnak kincseit mi is megvessük és mindenkor mennyei vigasztalásnak örvendjünk.

Mennyei vigasztalás! Coelestis consolatio! Ez az a varázsfuvola, amely szentségre, hősiességre csalogat, a lelki telítettség, édesség, illat és szín, szökkelő hajlam és sziklákat robbantó energia. Mennyire nem érti meg ezt a kételkedő, minden nagyot lekicsinylő, blazirt világ! És viszont mennyire magától értődőnek tartják azt az Erzsébet-lelkek, ezek az égbenyúló, sudár lélekfák, ezek a felhőkbe vesző emberhegycsúcsok . . .

Erzsébet és a hit! Magzat és szülője, nevelt és nevelője! Nem akármilyen hit, nem alanyi elképzelésen, szabadkutató ingoványon álló s málló délibáb, hanem az „unam, sanctam, catholicam et apostolicam", az egy, szent, katolikus és apostoli Egyház hite, a Péter sziklatalaján nyugvó hitrendszernek engedelmes és megvilágosult követése: ez nevelte Erzsébetet, ahogy ez nevelte a szenteket mind. Ha Luthernek, Kálvinnak s a modern hithagyás és egyházforradalom bármely prókátorának minden érve, minden gáncsoskodása, minden vádja a katolikum ellen helytállna is: ezen a pon-

ton megdőlne a tagadásnak és szakadásnak minden okoskodása: a szenteken. Miként van, hogy az Erzsébetek és Assisiek mind-mind nálunk vannak, ezernyi számban és csak nálunk vannak? És odatúl sok jóhiszemű tévedő van, de egy sem ezek közül? Sem Kis Terézek, sem Nagy Terézek, sem Árpádházi Margitok, sem Gonzágák, sem Kosztkák, sem Nérei Fülöpök, sem Morus Tamások, sem Campion-ek, sem Xavéri Ferencek, sem Bréboeuf Jánosok, sem Adalbertek, sem Aquinói Tamások! Vannak nekik híres vitatkozóik, verekedőik, sőt rajongóik, derék embereik, de nincsenek Erzsébetjeik!

De ne rontsunk ünnepet az ilyen fölösleges összehasonlításokkal! Örvendjünk inkább annak, hogy Krisztus Egyháza szentek nevelője s vértanuk dajkája, hogy bár puha a szíve, de kemény a keze, valóságos Marburgi Konrád-kéz, amely könyörtelenül serkent és ösztönöz, int és kötelez, egyre többre és nagyobbra, egyre tökéletesebb evangéliumi életre, nem kímélve kényességet és gyengeséget, testi kényelmet és lelki szűkmellűséget, csakhogy a hitvány agyagból isteni márványt gyúrjon s a nyomorult emberből kialakítsa, kigyalulja, kivésse és kitüzesítse a legnagyobb remekművet: az Istenember képemását!

*

Nem csoda, ha Erzsébetet alig négy évvel a halála után szenttéavatta IX. Gergely pápa. Nem csoda, ha teteme fölé a világ egyik legszebb gótikus remeke, a marburgi csodatemplom épült. Nem csoda, ha gyermekei s unokái leveleikben s hivatalos okmányokon nemes büszkeséggel így írták alá nevüket: „X. Y., Szent Erzsébet gyermeke" vagy „unokája". S nem csoda, ha azóta gyermeke, unokája, bámulója, követője lett millió, irgalmasságra vágyó lélek, ha azóta szerzetesrendek, jótékony társulatok, egyesületek, egyházközségek, templomok, árvaházak, szeretetművek ezrei és tízezrei viselik a legnagyobb magyar asszony nevét, sőt: a leg-

nagyobb asszonyét, aki valaha élt. Nem csoda, ha a marburgi templom falai ma kiszélesülnek s egy egész világot fogadnak be hódoló karul a megdicsőülés 700 éves fordulóján. Voltak s vannak a világnak szépségei, kellemei, kincsei s mások ezeket keresik lázasan. Erzsébetről joggal olvastatja a szentleckében az Egyház: „Tu supergressa es universas, — te felülmúltad valamennyit!" Mert te a legszebb kincseket hordtad a lelkedben össze, annyit s oly elragadót, hogy tündöklésük ma is felüdít, 700 évvel a halálod után s gazdagít valamennyiünket, akik hozzád öt világrész minden sarkából feltekintünk.

Bár lenne ez az ünneplés több mint hangulat és lelkesedés, bár lenne elevenül ható tanulság és fordulópont. Ha nyomorba jutottunk, ha szerencsétlenek vagyunk és erőnk sincs a szerencsétlenségünk viselésére, ennek oka éppen az, hogy elfordultunk az erzsébeti életeszméktől. Vissza kell térni hozzájuk: ne önzők és szívtelen haszonlesők legyünk, hanem könyörületes szeretettel telvék; ne gyengék s összerogyók a szenvedésben, hanem hősiesen tűrők s ne ingadozó, kétkedő, semmis világnézetűek, hanem erőshitűek, rendületlenül Istenben-gyökerezettek.

Az 1907-es Erzsébet-jubileum alkalmával egy fiatal német poéta merengett el a pozsonyi várrom előtt s a fölötte tündöklő esthajnali csillagban Erzsébetet énekelte meg:

„O du Abendstern, o du Abendstern,
Hoch über des Schlosses Zinnen,
O leuchte in unsere Herzen hinein
Erbarmen — und Dulden — und Minnen!"

Nekünk is ez ma az imánk. Ó, esthajnalcsillag az Árpádvár ormán: hints a mi szívünkbe is, főként a magyar asszonyok s leányok szívébe, „Erbarmen": könyörülő, sebeket hegesztő karitászt, „Dulden": hősi tűrést s erőt a szenvedésben, és „Minnen": rendíthetetlen hitben gyökerező istenszeretetet, istenlángolást!

Elfelejtett hősök.

Különös dolog: annyit beszélünk és sóhajtozunk a magyar integritásról; sokunknak már csak színes álom, hogy még egyszer meglássuk a szentistváni régi Magyarországot. S ugyanakkor teljesen megfeledkezünk azokról a hősökről, akik egyszer már visszavívták az akkor is elvesztett magyar integritást. Akik az örökre emlékezetes 1686-os évben az évszázados pogány országirtásnak, kultúrarombolásnak, magyarmészárlásnak véget vetettek, akik a darabokra tört országot ismét helyreállították, akik az ország fővárosát 145 évi török rabság után ismét magyar fővárossá tették, azokról senkisem emlékszik, azoknak a nevét sem ismerik legtöbben, sem utcanév, sem tér, sem szobor, sem intézmények nem viselik nevüket. Számos politikusnak, művésznek, tudósnak nevét hirdeti megfelelő emlék a fővárosban, ellenben Budavár hőseinek, a magyar integritás első visszaállítóinak emlékét por lepi s a feledés homálya borítja.

Nem különös-e ez? S nem több-e a különösnél: hálátlanság s önmegbecsülés hiánya?

Thaly Kálmán, a protestáns történész ünnepélyesen hangoztatta, hogy valahányszor Rómába megy, mindig felkeresi XI. Ince pápa sírját, mert elsősorban az ő érdeme, hogy Magyarország a török iga alól felszabadult. Tény, hogy a felmentő sereget XI. Ince pápa és követe, a lánglelkű kapucinus barát, Aviánói Márk hozta össze s vitte Buda alá, ahol a magyar nádor, Esterházy Pál herceg, a maga 25.000 főnyi seregével egymaga bajosan mert volna Buda ostromához hozzákezdeni, bár aztán a vár megvívásában a magyar (győri) hajduk voltak az elsők. A két fővezér: Lotharingi Károly és Esterházy Pál együttesen vívták vissza Budát a töröktől 1686 szeptember 2-án. A felmentő seregben a magyarokon kívül nagyszámmal voltak bajorok, brandenburgiak és lengyelek is.

Kik voltak elsők a budai vár ostromában?

A budai vár ostromában s a várba való behatolásban három emberé a dicsőség. Ezeknek nevei: *eörményesi Fiáth János, Ramocsaházy Endre* és *Pechmann Márton.* Ezt a három nevet nem volna szabad feledni igaz magyar embernek, aki hazájának történelmére büszke.

Némethy Lajos a *Századok*-ban (1864. és 1866.) több értekezést szentelt a budavári ostrom hőseinek s okiratokkal alátámasztott adataiból kivilágolnak a következők:

Az első, aki 145 év után Buda várába a magyar lobogót bevitte, *eörményesi Fiáth János, a győri hajduk kapitánya volt.* Vitéz férfiú, Koháry István barátja s neveltje, aki már Győr felszabadításában nagy szerepet vitt s aki az egész győri hajduság parancsnoka lett. Az ostrom előestéjén, szeptember 1-én 600 hajdujával ágyú- és golyózápor közt bevette magát a budai vár sáncárkába; a kitűnő török seregből sokat lekaszabolt s a törököt visszavonulásra kényszerítette. Másnap pedig, az örökké emlékezetes szeptember 2-án ő volt az első, aki hajduival megmászta a vár falait a Fehérvári-kapu táján (a mostani Honvédelmi Minisztérium mögött), majd a németek segítségével a várat megadásra kényszerítette. Érdemeit legilletékesebben maga a nádor így foglalta össze abban a hivatalos okmányban, melyben Fiáth a király jutalmazó kegyeibe ajánlotta. Ennek az okiratnak szövege magyarul a következő:

„Mi galanthai Estoras (Esterházy) Pál, a római szent birodalom hercege, Fraknó örökös grófja, Magyarország nádora stb.... bizonyítjuk és ezek által kijelentjük mindenkinek, akit illet: hogy Fiáth János, Őfelsége erdélyi udv. kancelláriájának tanácsosa és referendárius titkára, a lefolyt években tartott török hadjáratokban eleintén mint Őfelsége győrvári őrsége egyik gyalog századának kapitánya, utóbb, midőn a budai táborba, illetőleg annak bevételére indultunk, az egész

győri generalátus gyalogságának őrnagya, oly hűen, *vala a magyarok közül első, aki 600 gyalogossal ágyú- és puskagolyók záporában az ostromlott vár közelítő árkaiba behatolt.* Másnap, midőn a török a várból kitört, vele bátran és hevesen megküzdött, úgy hogy miután a törökök közül temérdek levágatott, a többiek a várba visszaűzettek, övéinek kevés vesztesége mellett. S midőn Buda külső városa megrohanásának ideje megérkezett, *annak falait átmászva,* az ellenséget megtámadta, mire hozzájövén egyszersmind a német gyalogságnak zöme, Isten segedelmével *a város elfoglaltatott.* Ezenkívül még számos más alkalommal bizonyította magát vitéznek. A hadjárat befejezése után Győr és Komárom megyékben az alispáni hivatalt viselvén, Őfelségének hű és eredménydús szolgálatokat tett, a most viselt hivatalban sem szűnvén meg magát hűnek tanusítani. Evégből Őfelségének, valamint a fenséges udvarnak és a miniszternek, Őfelsége kegyeinek megnyerésére őt nagy mértékben érdemesnek ajánlhatom. Mindezekről adjuk ezen bizonyító és ajánló levelünket, neki és utódainak. Kelt Ausztria főhercegi városában Bécsben, Anno Domini 1707. május 30-án. (P. h.) *Esterházy Pál* s. k. *Jeszenszky István* s. k."

A Szilágyi Sándor-féle nagy Magyar Történetben (VII. kötet) Acsády Ignác maga is így írja le az ostromot (452. lap): „Ellenállhatatlan erővel nyomultak előre a hősök, köztük Fiáth János és más tisztjeik vezetése alatt a magyar hajduk... A támadók megmászták a falakat és bejutottak a város azon részébe, ahol ma a Ferdinánd-laktanya és az államnyomda állanak". (453. lapon): „Eközben a bajorok a tulajdonképpeni várat vívták (a mai királyi palota helyén)... de kevesebb ellenállással találkoztak, mint a császáriak. Ezek sikereinek hírére azonban ők is előretörtek s egy kis csapat a 22 éves Pechmann Márton alatt végre bejutott a várba. Este 6 órakor megszűnt az ellenállás".

Acsády ugyan a jegyzetben kétségbevonja Fiáth

János elsőségét. „Azt sem lehet megállapítani, írja, hogy csakugyan magyar volt-e az első, aki Budavárába bejutott. A hagyomány három magyart is említ. Fiáth Jánost, Ramocsaházy Endrét és Petneházy Dávidot. De ez utóbbi talán részt sem vett a rohamban. Ramocsaházy esetét Károlyi Árpád szép legendának tartja (?). Fiáth az ostromban kitüntette ugyan magát s a rohamban is vitéz részt vett, de az ostromdispozíciók szerint első a várban nem lehetett (?). Az azonban bizonyos, hogy bajor részen Pechmann Márton ezredeshelyettes volt az első a csaknem megmászhatatlan falon".

Ezzel szemben nemcsak a „hagyomány", hanem maga a magyar nádor és fővezér tanuskodik amellett, hogy igenis Fiáth volt az első, aki hajduival a várnak előbb külső részét elfoglalta, mire a császáriak hamarosan bevették az egész várat. Különben maga Acsády is azt mondja, egy lappal előbb, hogy a magyar hajduk nyomultak előre Fiáthtal élükön; tehát nincs akadálya annak, hogy ő hatolt legyen be hajduival együtt elsőnek a várba. Ugyancsak Acsády maga mondja, hogy az első sikerek a vár északi oldalán voltak, nem délen; tehát nem Pechmann aratta az első sikert. A fővezér mégis csak jobban tudhatta, ki volt „első" a vár elfoglalásában, mint bárki más, s az ő hivatalos tanuságtételét eddig semmiféle adat nem cáfolta meg. Nem is valószínű, hogy ilyen fontos, történelmileg is nevezetes aktusban a nádor-fővezér nem volt volna helyesen tájékozva.

Weiser Frigyes szerint (Gesch. der Mar. Kongregationen in Ungarn, 148. l.) eörményesi Fiáth János hitbuzgó katolikus és a Mária-kongregációnak tagja volt. Kongreganista volt a két fővezér is: Lotharingi Károly és Esterházy Pál nádor, valamint a keresztény csapatok számos vezére: Koháry István, János és Farkas, Pálffy János, Pál és Miklós, Batthyány Ádám, Esterházy János és Ferenc, Szapáry Péter, Erdődy Miklós és mások.

A másik, akit történeti kútforrásaink a budai vár

bevételénél dicsőségesen említenek, *Ramocsaházy* Endre magyar vitéz. A bajorok dél felől támadták a várat, ahol a legerősebb volt a törökök ellenállása. Mikor igyekezetüket már-már siker koronázta, Ramocsaházy egy sereg magyarral szintén a Fehérvári-kapu felől mászott át a vár falán s hogy a küzdőket bátorítsa, a magyar zászlót sietett a vár fokára kitűzni. Azonban oly gyorsan rohant előre a zászlóval a Szentgyörgy-téren, hogy a többiek követni nem tudták, mire a törökök elvágván őt kísérőitől, foglyul ejtették s a Szentgyörgy-téren egy szederfára felakasztották. Szerencsére a fa fiatal ága lehajlott s Ramocsaházynak lábaujja valahogy elérte a földet; így történt, hogy nem fulladt meg s midőn a keresztények hamarosan utóbb a várat elfoglalták, őt még élve találták s lemetszették a fáról. Ramocsaházy hősi tettének jutalmául kapitányi rangot kapott s Budán a Szentháromságszobor mellett álló házban élt egészen 105 éves korában bekövetkezett haláláig. A szederfát később kegyeletből körülkerítette s haláláig minden reggel és este oda ment a fához térdenállva imádkozni, s hálát adni Istennek megszabadulásáért. A mai Halászbástya táján temette el P. Holzer jezsuita plébános, ott, ahol akkoriban a budavári Boldogasszony-templom (Mátyás-templom) sírkertje terült el.

Harmadikul forrásaink egy *Pechmann* nevű bajor tisztet említenek, aki szintén az elsők között jutott fel a budai várba testvérével, Pechmann Mártonnal együtt. Vitézségének jutalmául őrnaggyá léptették elő, Lipót király pedig magyar nemességet adományozott neki.

Cserei Mihály krónikájában ezek helyett Petneházy Dávidot említi, mint aki elsőnek hatolt volna be a budai várba. Állítását azonban semmiféle történeti adattal nem támasztja meg; sőt a történelmi kútforrások, főleg a nádor-fővezér hivatalos irata ennek az állításnak ellene is mondanak. Petneházy vitéz és királyhű huszárezredes volt, aki huszárjaival az ostrom idején a Rákosmezőt és Óbudát védte huszáraival.

Mint huszár a várostromban semmiesetre sem vehetett közvetlenül részt. Cserei állítása tehát aligha más, mint irányzatos mende-monda.

Budavár visszavétele és a tábori lelkészek.

Budavár visszavételében azonban jelentős szerepük volt a tábori lelkészeknek is, akik lényegesen hozzájárultak ahhoz, hogy a katonák hősiessége, hazafias és keresztény idealizmusa el ne lankadjon. A tábori lelkészek közt első helyen áll a nagynevű *Avianói* Márk, aki már Bécs felmentésében jelentékeny szerepet vitt. Kiváló szerepet vitt az olasz származású *Tüzes* Gábor ferences. Kívülük jelentős érdemet szereztek a tábori lelkészetben a piaristák, bencések, ferencesek, világi papok s főleg a jezsuiták. A tábori lelkészség feje püspökhelyettesi fenhatósággal P. *Braun* Alajos jezsuita volt, aki Buda visszavétele után is elsőnek szervezte meg a visszafoglalt város lelkipásztorságát. Mellette főleg mint a sebesültek s betegek fáradhatatlan gondozója P. *Darasóczi* Márton S. J. működött, aki hamarosan bele is halt szent hivatásának teljesítésébe.

A várba elsőnek behatoló magyar csapatban főleg P. *Kolich* Lukács Jézustársasági tábori lelkész tüntette ki magát, aki szintén az elsők között hatolt be a budai várba, főleg azért is, hogy a diadalmámoros katonákat a szokásos fosztogatás alkalmával a kegyetlenkedésektől visszatartsa s fegyelmezze.

Buda visszavétele után most már gyorsan haladt előre az ország végleges felszabadítása a török járom alól. Ha azonban a zentai csata hőseit, *Szavojai* Jenőt az egész világ emlegeti, méltó és igazságos volna, hogy legalább mi, magyarok ne feledkezzünk meg azokról a hősökről sem, akik Budát a töröktől visszavették s ezzel az évszázadok óta egész Európát fenyegető török hódításvágyat végleg megtörték.

A budavári hősöknek emlékét, akik az ország integritásának visszaállításában s az európai kultúra

megmentésében oroszlán szerepet vittek, ma nem jelzi a magyar fővárosban semmi. Pedig „csak törpe nép feledhet ős nagyságot"!

Ezt a szégyenletes mulasztást sürgősen ki kell pótolnunk. Legalkalmasabb időpont erre a Szent Imre-évnek az a szaka, amikor számos vidéki és külföldi fog megjelenni a magyar fővárosban. A külföldnek nem lehet elégszer eszébe juttatni, mit köszönhet egész Európa a magyar hősiességnek, amikor a törökveszedelemtől megszabadult! Éppen ezért a külföldiek jelenlétében, ünnepélyes keretek közt kell augusztusban, a Szent István-ünnep alkalmával legalább *emlékkövet helyezni el a budai vár falán,* azon a ponton, ahol eörményesi Fiáth János elsőnek hatolt be az elfoglalt várba s ahol a keresztény és magyar zászlót a török lófarok helyébe kitűzték.

Nem engedhetjük, hogy továbbra is rajtunk száradjon a hálátlanság bélyege a hősök iránt, akik Magyarországnak *egyszer már visszaszerezték elvesztett integritását!*

Új ázsiai veszedelem.

A mohamedanizmus a maga óriási sikereit mint vallásrendszer főleg annak köszönhette, hogy egyrészt a maga szigorú egyistenhitével kétségtelenül messze kimagaslik a többistenthivő, esetleg bálványimádó, fetisista vagy animista pogány vallások közül, másfelől meg annyira egyszerű, könnyű és kényelmes vallás, hogy követőitől alig követel mást, mint bizonyos általános erkölcsi szabályokat s néhány könnyen megtartható külső vallásgyakorlatot: böjtöt, imádságot. A mohamedanizmusnak nincs dogmatikája, nincsenek olyan tantételei, amelyek mély behatolást, vagy voltaképpeni tekintélyi hitet igényelnének. Jézust a Korán ismeri s tisztelettel említi, mint egyet a prófétáik közül, de istenségét elhárítja azzal, hogy az Isten sem szül, sem nem születik. Ezzel nemcsak a Szentháromság tana van, látszólag nagyon egyszerűen és korrektül elintézve, hanem a megtestesülésé is. A mohamedán büszke arra,

hogy ő nem hisz „lehetetlen" dolgokban, absztrakt és természetfölötti dolgokban; ő csak azt hiszi, amit minden különösebb fejtörés és tekintélyi hit, minden kinyilatkoztatás és természetfölötti megvilágosíttatás nélkül bárki is elhihet. Innen az átlagmohamedánban az a gőg és felsőbbségi érzés, amellyel ő magát messze a kereszténységen felülállónak, értelmesebbnek s Istentől megvilágosítottabbnak hiszi és vallja s ezért legritkább eset, hogy egy mohamedán megtérjen.

*

Budavára visszavételének ünneplése nem volt addig teljes, amíg méltó helyet nem kapott benne *XI. Ince pápa* emléke is. — A hála, a lovagiasság kötelezte a magyar nemzetet arra, hogy ezt a szobrot felállítsa. Ma talán fel sem tudjuk mérni eléggé az óriási jelentőségét XI. Ince pápa akciójának, mellyel az egész világot a magyar haza felszabadítása érdekében megmozgatta és ő, az egyszerű, az aszkéta életű ember bankárjává lett az akkori idők legnagyobb hadjáratának. Az ő közbelépése nélkül az iszlám végkép megvetette volna lábát ebben az országban és még egy a mainál is szörnyűbb Trianont állandósított volna már a XVII. században.

Ince pápa szobrának leleplezése azonban nemcsak a hála és a kegyelet aktusa, hanem egyben intő jel is a jövőre nézve. A keresztény magyarság, a keresztény Európa nem akar eléggé tudomást venni arról, hogy kultúránkat ismét fenyegeti egy szörnyű *ázsiai veszedelem,* a rombolásnak hatalmas birodalma, melynek határai Minszktől Vladivosztokig terjednek s amely tagad mindent, amit mi szentnek tartunk. XI. Ince pápa idejében széthúzó volt Európa, ma azonban még széthúzóbb. Nem akar tudomást venni a veszedelemről és beengedi azt a legkülönbözőbb formáiban saját portájára. XI. Ince pápa emléke intőjel felénk a multból, hogy a veszélyt, mely a keresztény világot fenyegeti, idejében észrevegyük és ellene minden erőnkkel összefogjunk.

Amiben elsők leszünk.

Magyarország eucharisztikus világkongresszusra készül! Budapest lesz, ha közvetlenül csak néhány napig is, a katolikus világ eucharisztikus lelkesedésének középpontja. Ide zarándokol majd Észak és Dél, Kelet és Nyugat katolikusságának színe-java, öt világrész minden nyelve, népe, színe és kultúrája. Kifinomult európai nemzetek s fejlődésük közepén tartó egyszerűbb népek. Olaszok és franciák, angolok és amerikaiak, spanyolok és belgák, lengyelek és hollandok. Brazilok és argentinók, kubaiak és filippinók, Kína, Japán, India és Oceánia kiküldöttei . . . . Egy egész világ hódol majd itt nálunk az Oltáriszentségnek, egy egész földkerekség, az egész emberiség. És valamennyi rólunk akar majd példát olvasni, katolikus lelkesedést tanulni, a mi vallásos és eucharisztikus buzgalmunkon akarja majd a maga eucharisztikus hitét és áhítatát új lángolásra lobbantani . . .

És éppen ma! Egy bolsevizmusba fordult világ közepén, a gyűlölet és vallásüldözés, a szociális fejetlenség és forradalmi kapkodás, a százrétű békétlenség és nyugtalanság közepett. Egy elhidegült, elsötétült, hitben és eszmeiségben megfogyatkozott korszak mélypontján! Nekünk kell szembefordulnunk a szennyes árral, nekünk kell a Krisztust szeretők eucharisztikus lelkesedésének élén járnunk, az istentelen mozgalmak pusztításaival szemben Krisztust elsőnek engesztelnünk, a vallástipró gonoszsággal s elvakultsággal szemben a világ katolikusait sorompóba hívnunk!

A hatmillió katolikust számláló kicsiny Magyarországnak viszi ezúttal a zászlót egy közel 400 milliós világcsalád eucharisztikus zarándoklásában . . . Egy világ figyel fel ránk: a pápa, a földkerekség püspökei, katolikus szervezetei, sajtója, híveinek milliói mind azt figyelik majd, mennyire tud megfelelni a kicsiny Magyarország a feladatnak, amellyel a Szentséges Atya bizalma kitüntette.

Nagy pénzekbe kerülő, bravúros és káprázatos

teljesítményeket ne várjon tőlünk a külföld, de hiszen egy eucharisztikus világkongresszusnál nem is ez a lényeg. Annál inkább várnak tőlünk külföldi hittestvéreink eucharisztikus lelkesedést, mélységes hitet, cselekvő szeretetet, az Oltáriszentség tiszteletének buzgó gyakorlatát. Ezért van szükségünk mindenekelőtt magunknak belső megújulásra az Oltáriszentség nagyrabecsülésében, lelkes szeretetében; ezért van szükség az eucharisztikus előkészítő évre. Kell, hogy ennek az évnek folyamán az eucharisztia gondolata mélyen és alaposan felszántsa ismét a katolikus lelkeket, életre támassza a hitben ellanyhultakat, felelevenítse a hálás kötelességérzetet, amely ezzel a legnagyobb Istenadománnyal szemben annyira helyénvaló. Ha majd idezarándokol az idegenek tömege, ha majd itt zajlik s hullámzik körülöttünk az Oltáriszentséget ünneplő nemzetközi világ, hadd lássa és érezze, hogy Szent István népe tud még hinni, imádkozni, Krisztust szeretni s az ő eszméiért a romboló áramlatokkal is szembeszállni.

Mindenekelőtt önmagunkban kell felszítanunk az eucharisztia hitét és szeretetét, hogy egy világ központja és vezetői lehessünk az eucharisztikus kongresszus szent felbuzdulásában. Mindenekelőtt magunknak kell tehát alaposabban foglalkoznunk az Eucharisztia gondolatkörével, a benne rejlő eszmei kincsekkel, az Oltáriszentségben rejlő csodás kincsekkel, hogy teljességgel megértsük a feladat nagyszerűségét, amelyre vállalkoztunk!

Készülődés a nagy eseményekre.

1. Ha a vidéki ember egyszer-máskor eljut a városba és van egy kis maradék ideje, szívesen belátogat a múzeumba és elgyönyörködik az ott őrzött régiségek láttán. Nézi a régi ruhákat, fegyvereket, szerszámokat és el-eltünődik azon, hogy vajjon hová lettek azok az emberek, akik ezeket az öltözeteket viselték, fegyvereket forgatták?

Tovább ballag a múzeum kincsei között a tanulni vágyó magyar és lát kőkorszakbeli, bronzkorszakbeli edényeket, eszközöket és mindig nagyobb csodálkozással nézi a rég letűnt korok emlékeit. És hallja a magyarázatot, hogy a magyarok előtt már sokféle nép járt és lakott ezen az áldott földön, de nem maradt meg egyik sem sokáig. Elpusztultak mind, eltűntek az idők végtelenségében és ma már csak a múzeumban őrzött emlékekből tudjuk, hogy voltak és itt éltek valamikor. A magyar pedig, aki róluk ott a múzeumban vagy az otthonában emlékezik, itt él már 1000 esztendeje, ahonnan ők eltűntek és nem pusztult el úgy, mint amazok. Gondolkodóba kell esnünk, hogy mi lehet ennek a magyarázata?

Ha a magyar is azt az utat járta volna, amit az előtte való népek: sorsát ő sem kerülhette volna el, neki is pusztulnia kellett volna. De a magyar új útra tért. Szót fogadott az országalapító szent királynak, Szent Istvánnak: fölvette a Krisztus hitét és kereszténnyé lett. Ezzel felemelkedett a nyugati nagy nemzetek sorába, elfoglalta a neki való helyet Európa többi népei között, utólérte őket műveltségben s állandó lakója, elpusztíthatatlan ura lett ennek a drága földnek. Ha pedig pogány maradt volna, előbb-utóbb utólérte volna a végzet, mint az elődeit: a Nyugat népei összefogtak volna ellene s akkora erővel ez a maroknyi kis nép nem tudott volna megküzdeni.

Szent István előtt is voltak a magyarnak vezérei, de ezt a veszedelmet nem ismerték fel, nem látták előre. Pedig az az igazi vezér, aki nemcsak győzelemre viszi népét, hanem annak sorsát századokra előrelátja és biztosítja. Szent István király ilyen vezére volt az ő népének s ez az, amiért századok után is hálás szívvel emlékezik róla a magyar és szent csodálkozással tekint rá föl az idegen.

De Szent István előrelátó bölcsesége meglátott még mást is. Azt, hogy a kereszténnyé lett magyar is csak akkor marad itt meg magyarnak, ha a szabadságát, a függetlenségét megőrzi. Mert ha szolgájává

lesz a szomszédoknak, akkor, ha lassan is, de egész bizonyosan beléjük olvad és úgy lesz vége. Ezért a szent király bölcsesége nem a szomszédos, hatalmas német császárhoz fordult koronáért, hanem a *kereszténység atyjától, Szilveszter pápától kért koronát.* Ezzel aztán népe függetlenségét biztosította hosszú századokra.

De ez csak a kezdet. A folytatás az az apostoli buzgóság volt, amellyel nemcsak térítő papokról gondoskodott, akik népét megkeresztelték és a hit igazságaira megtanítsák, hanem *őmaga is bejárta az országot s fejedelmi tekintélyével biztosította a térítők munkájának sikerét.* A harcokhoz szokott és a szomszédoktól elvett zsákmányokból élő magyarságot letelepítette, a falujához szoktatta, földművelésre és iparűzésre tanította s olyan törvényeket alkotott neki, amelyeknek nagy része még ma is érvényben van s amelyekre ma is csodálkozva tekintenek történetírók és kormányzó tekintélyek egyformán.

És ez a bölcs vezér, nagy törvényhozó és országépítő fejedelem mint ember is nagyobb volt, mint bármelyik az akkor élők közül. Családi élete boldog volt ugyan, hiszen feleségét, Gizella királynét a boldogok, fiát, Imre herceget pedig a szentek között tiszteljük. De gyermekeit egymás után temette el, élete alkotását saját lázadó magyar vérei ellen kellett harcok között megvédenie és a végén, mielőtt a keresztény magyar nemzet sorsát végleg biztosítva látta volna, el kellett temetnie egyetlen reményét és büszkeségét, Szent Imre herceget is. A szüntelen megújuló csapásokat alázatos szívvel fogadta el az Isten kezéből és nagylelkűen viselte és ezzel is minden időkre szóló példát adott népének. Mert az a nép, amely tud önfeláldozóan dolgozni és küzdeni, de tud egyúttal, ha kell, nagylelkűen szenvedni is: az állja a történelem viharát és az méltó arra, hogy el ne pusztuljon a népek tengerében.

Csoda-e, hogy ennek a világraszóló nagyságnak, akihez hasonlóval csak nagyon kevés nemzet dicse-

kedhetik, világraszóló ünnepséggel készül hódolni az ő népe most, amikor *megdicsőülésének kilencszázados fordulójához érkeztünk?* Csoda-e, ha e jubileum alkalmával körülhordoztatja az országban az ő mindmáig épségben maradt jobbkezét, hogy erre az áldástosztó jobbkézre minden becsületes magyar áhítattal föltekintsen és mint ahogy a gyermek megcsókolja a kezet, amely őt emberré nevelte, a késő unokák is — legalább lélekben — ráleheljék a hála és a szeretet csókját arra a kézre, amely őket a gyermekkorát élő kalandos törzsekből a század viharaiban is helytálló nemzetté nevelte.

II. Hogy Szent István királyunk a magyar nemzet megtérésével, szervezésével és nevelésével milyen világraszóló nagyot alkotott, azt nemcsak Szilveszter pápa ismerte el, hanem az ő későbbi utódai is mind. Legutoljára pedig dicsőségesen uralkodó Szentséges Atyánk, XI. Pius pápa adott ennek a legmagasabb elismerésnek kifejezést azzal, hogy Szent István királyunk megdicsőülésének kilencszázados évfordulója alkalmából hazánk fővárosába, Budapestre hivatta össze a XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszust. Erre az alkalomra Szent István országába zarándokolnak majd a világ minden tájáról a katolikusok legjobbjai. S ha már idejönnek, nemcsak a jelenlegi Magyarországot akarják látni, hanem a multját is meg fogják ismerni s abban az országépítő szent királyt is. Tudván pedig, hogy a Szentséges Atyát a szent király iránti elismerés és hódolat vezette akkor, amikor kilencszázados jubileumára a világ népeit idehívta, ők is velünk együtt hódolni fognak az országalapító emlékének és hazamenve, az otthonvalóknak is hirdetni fogják a magyarok tündöklő csillagának soha el nem múló dicsőségét.

Amikor hát negyvenhárom idegen nemzet fiai eljönnek majd hozzánk és nyolc napon keresztül vendégeink lesznek, nekünk, a vendéglátóknak jóelőre illik tudni, hogy mi készül itt?

1. Illik először tudni minden magyarnak, hogy *mi*

az az Eucharisztikus Világkongresszus? Világraszóló nagygyűlés az, amelyben a legméltóságosabb Oltáriszentségben jelenlévő Krisztus tiszteletére jönnek össze a katolikus népek kiküldöttei, hogy az Oltáriszentségben való hitet megelevenítsék egymásban és az otthonvalókban és ország-világ színe előtt ünnepélyes hódolatukat mutassák be a Szentségben jelenlévő Krisztus Király előtt.

Eucharisztikus Kongresszusnak pedig azért nevezik, mert ez a szó: kongresszus, azt jelenti, hogy gyűlés vagy összejövetel, a másik pedig: eucharisztikus, azt jelenti, hogy oltáriszentséges, vagyis az Oltáriszentségről szóló valami. Ez a kifejezés tehát, hogy: eucharisztikus kongresszus, igazában azt jelenti: az Oltáriszentség tiszteletére összehívott nagygyűlés vagy díszgyűlés. Ha pedig valaki azt kérdezi, hogy miért nem nevezzük hát ezt a nagygyűlést magyarul, azoknak meg kell érteniök, hogy itt most nemcsak egy ország különböző vidékeiről jönnek össze hivő emberek, hanem negyvenhárom nemzet kiküldöttei jönnek el, akik mind másféle nyelven beszélnek és se a mi nyelvünket, se egymását nem értik. Magának az ünnepi gyülekezetnek tehát olyan nevet kellett adni, amelyet mindenki egyformán megért. Erre pedig az Oltáriszentség görög neve látszott legjobbnak, mert azt minden nemzet fiai tudják, hogy az Oltáriszentséget valamikor az őskeresztények is így nevezték.

2. Azt is illik tudni minden jó magyarnak, hogy mire lesz jó ez a nagy kongresszus? Sokan azt gondolják, hogy csak arra, hogy a sok idegen megismer majd minket és jóhírünket elviszi hazájába. Mások meg úgy vélik, hogy az ilyen kongresszus nagy „idegenforgalmat" csinál és az haszon az országnak. Pedig nem ez a cél. A népeknek ez a nagy találkozása arra jó, hogy felébressze s lángragyujtsa a hitet a hitetlen világban. Sohasem voltak még olyan szörnyű kísértésekben a nemzetek fiai, mint napjainkban. Azelőtt aki káromolta vagy tagadta az Istent, csak egymaga tette és hitetlenségével iparkodott elbújni a rendes emberek

elől. Ma pedig már nyiltan szervezkednek és magukat fennhéjázva nevezik „istenteleneknek". Ujságokat szerkesztenek és nagy erővel terjesztik a békességes emberek között, hogy a hitetlenségnek azokat is megnyerjék. Rajtuk is teljesedik, amit a Szentírás mond, hogy „nincsen békességük az istenteleneknek" és azt gondolják, hogy csak akkor fognak megnyugodni, ha már nem lesz egyetlenegy istenhivő ember sem a földön. Ezért kísértik, csábítják a hivőt oly nagy erővel a hitetlenségre. És mert ez a csábítás Kelet felől, Oroszország felől jön, úgy is hívják, hogy „keleti veszedelem".

De van egy másik fajta csábítás is. Ez meg azt akarja, hogy aki eddig hivő keresztény volt, legyen újra pogány. Térjenek vissza a nemzetek a pogányságra és dobják el maguktól a Krisztus hitét. Ezek az újpogányok sem nyugodtak a maguk pogányságában: ők is azt hiszik, hogy csak akkor fognak megnyugodni, ha hozzájuk hasonló pogány lesz az egész világ. Ez a kísértés, amely kampót, meg nyilat tesz a Krisztus képe helyett a keresztre, nyugat felől jön erre mifelénk: bátran úgy hívhatjuk, hogy „nyugati veszedelem".

A világkongresszus arra lesz jó, hogy a kétféle kísértés között hitet tegyenek a világ népei a keresztrefeszített Krisztus mellett, aki az Oltáriszentségben köztünk van és köztünk marad a világ végezetéig. És amikor ezt a hitet nyiltan megvallják az egész világ előtt, azt ki is mutassák, hogy a hivők vannak többen. És mert hitük erős, erősek ők maguk is és ezen az erőn a hitetlenség minden támadása össze fog omlani.

3. Végül azt is illik tudni, legalább nagyjából, hogy *milyen is lesz hát itt a magyar fővárosban a világ katolikusainak ez a páratlan hódolata és hitvallása?* Hogy milyen lesz, azt már kezdik elárulni azok az óriási előkészületek, amelyek máris folyamatban vannak. Hatalmas bizottság dolgozik reggeltől-napestig a ferencrendi atyák pesti házának második emeletén, amely meghívót küldött a kongresszusra a világ min-

den püspökének, akik már jelentik is, hogy az ő megyéjükből, illetve országukból hányan jönnek el a nagy kongresszusra. Máris ötvenezer külföldi van, akiről gondoskodni kell, de a magyar földről is feljönnek legalább kétszázezren a nagy találkozóra. Nincs is annyi vasúti kocsi a mi kis hazánkban, amennyi ezek szállítására kell: úgy kell idegenből kölcsönkérni. De az se kis gond: kétszázötvenezer embernek hat-nyolc napon keresztül szállásról és élelemről gondoskodni s őket az ünnepségek színhelyén elhelyezni, úgyhogy mindenki lásson, halljon és értsen.

Csak egy hely van az egész fővárosban, ahol annyi ember elfér: ez a Hősök-tere és a Városligeti tó, amelyet már le is csapoltak és a fenekét most betónozzák, hogy alkalmas legyen. Hatalmas, harmincméteres oltár készül itt — százezer pengő lesz az ára —, ahol majd a pápa követe bemutatja az ünnepi szentmiseáldozatot többszáz püspök kíséretében. Ha egymás mellé raknánk egyfolytában a padokat, amelyen a résztvevők ülni fognak, kereken hatvanezer méter hosszú pad lenne belőle. Egyszerre háromszáz pap fog áldoztatni: megáldozik az ifjúság, aztán a katonaság és a rendőrség, majd pedig a hivek: asszonyok és férfiak, százezerszámra. Este aztán fényesen feldíszített, kápolnává alakított hajón végigviszik az Oltáriszentséget a Dunán, amelynek a partjain egymillió ember sorakozik fel és hangszórók segítségével úgy hallatszik majd, mintha csak egy torokból jönne a millió ember éneke: „Ez nagy Szentség valóban". Végül pedig az Országház előtt emelt ünnepi oltárról fényes diadalmenetben elviszik a szentséges oltárhoz Szent István királyunk jobbkezét s *ebből az egész világ látni fogja, hogy az Oltáriszentség előtti csodálatos hódolat azért lehetséges magyar földön, mert azt a szent király keresztténnyé tette.*

Katolikus magyar testvér! Erre a nagy hódolatra és hitvallásra neked is készülnöd kell. Ezért van az ország minden plébániatemplomában szent misszió, vagy háromnapos ájtatosság, hogy minden magyar lé-

lek megújuljon, megtisztuljon és megszépüljön és azoknak is, akik a nagy ünnepre felmehetnek, meg azoknak is, akik az otthonukban ünnepelnek, a szívükből fakadjon az ősrégi ének: „Imádlak nagy Istenség". Abból látja majd a világ, hogy Szent István népe megérdemelte, hogy az áldott magyar földön történik ez a világraszóló, csodálatos hódolat a legméltóságosabb Oltáriszentségben jelenlévő Krisztus előtt.

A halhatatlan király.

Nagyobb jót a Gondviselés alig művelhet néppel, mintha életútjának legfőbb fordulóin hatalmas egyéniségeket támaszt benne. Vezérembereket, kik egybe tudják kovácsolni a tömegeket s milliós egységeket a helyes, egészséges fejlődés útjára tudnak terelni. Vajjon mi lett volna a céltalan harcokban felőrlődésre szánt, a Lechmezőn máris porig alázott magyarsággal, ha szinte még az utolsó percben meg nem születik s uralomra nem jut benne Szent István hatalmas királyi géniusza, aki a tétova ázsiai népet erős marokkal üstökön ragadta s a kóbor portyázás végzetes hetvenkedéseiből és vereségeiből kiemelve, ráállította a keresztény európaiság új útjára. Szent István nélkül őseink minden valószínűség szerint hamar alábuktak volna abban az örvényben, amely annyi hasonló, efemer jelentőségű és múló életű nomádfajt eltemetett.

Igy pedig a szent király nemcsak megtartott minket, hanem nemzetté emelt, a keresztény civilizáció egyik teljesértékű hordozójává s évszázadokon át ingathatatlan őrzőjévé. S tette ezt oly messzenéző bölcseséggel és meglepő határozottsággal, amelyet a tegnap még pogányban lélektanilag szinte érthetetlennek érzünk. Szent István államalkotó, törvényhozó és politikai lángelméjét mind tisztábban látja s mind egyetemesebben értékeli a nem álmokat kergető, hanem tényeket vizsgáló történelmi szemlélet. Ma már a nemmagyar történetírók is elismerik, hogy ő a világtörténelemnek egyik legnagyobb fejedelme volt. Halhatat-

lan király, mert műve 900 év óta nem halt meg. Ő nem „egyike" a legnagyobb magyaroknak, hanem az *egy igazán nagy magyar:* az európai magyarságnak voltaképpeni megteremtője, ezeréves fennállásunknak alapvetője, aki nélkül vagy Nyugat irtotta volna ki a meggyengült, de kihívóan hánykolódó, pogány kis rendbontót, vagy Kelet és Dél impériumai szippantották volna fel, vagy belső érvesztés, testvérharc és meghasonlás — ó, ez nagyon a vérünkben van — kezdte volna ki. Királyság és kereszténység s a kettő egybeszövődése: keresztény királyság, ez volt István műve, de csak 900 év távlatából tudjuk felbecsülni igazán, micsoda sasszem, micsoda váteszi távolbalátás, milyen átfogó szellem és emellett mily káprázatos energia, mily sziklagörgető akarnitudás, mennyi szervező zsenialitás s törvényhozói szilárdság, egy szóval milyen kivételes vezéri tulajdonok kellettek ahhoz, hogy ezt a nagy művet egyetlen ember egyetlen emberöltő határain belül végrehajtsa. És végrehajtsa oly befejezettségben és teljességgel, hogy halálakor a mű szinte készen maradhatott utódaira s a nemzetnek 900 éven át alig kellett mást tennie, mint megőriznie s fel-felújítani az istváni örökséget, folytatni a nagy király által kezdett építést, vonaltörés és átépítések nélkül. Szent István alkotásain nem kellett korrigálni semmit, sőt inkább minden bajunk azzal függött össze, ha elhagytuk a bölcs államalapozó utasításait. A történelmi fejlődés Szent Istvánnak egyetlen intézkedését sem cáfolta meg, vagy tette fölöslegessé. Ma is az ő szikrázóan tiszta és fényes, életet adó eszméiből élünk és sohasem kellett megbánnunk, ha elkanyarodások és téves kísérletek után meg-megtérünk őhozzá.

Kevés nemzet hajnalán tündökölt ilyen meteor.

Szinte fáj a Szent István alakjának verőfényéből a mai Magyarország kietlen tanácstalanságához fordítani vissza a szemünket. Ünneprontásnak látszhatik, ha ma, ezen az ünnepen, a máról beszélünk. A technikai, gazdasági és politikai fejlődésnek minden új és

bővelkedő vívmánya mellett nem lettünk-e belső életerő s népi értékek dolgában oly szegények, hogy e tekintetben bátran visszasírhatjuk az új magyar kereszténység s új magyar királyság kezdeteinek fénylő napjait?

Ma ugyanabban szenvedünk legfájóbb hiányt, amiben a Szent István előtti magyarság szenvedett: nagy vezetésre hivatott, megváltó egyéniségekben. Hiszen állandó tragikuma a legnagyobbaknak, hogy csak intézményeikben halhatatlanok, magukhoz hasonló embereket természetesen nem tudnak maguk után hagyni. A magyar nép későbbi vezetői közt is csak nagyon kevesen voltak, akiket a nagy királlyal alkotásainak fenntartásában s folytatásában vele némileg is össze lehetne mérni s még nagyobb baj, történelmünknek szomorú nevezetessége, hogy az igazi vezéreket mellőzve, nagyon gyakran hallgattunk álmessiásokra, rajongtunk álnagyságokért és álvezérekért. Ma is vajmi sokszor szeretjük tekinteni a legkétesebb értékű jótevőket, prófétáinknak a kalandorokat, hőseinknek azokat, akik hamis célpontok felé ragadták a nemzetet s pusztulásba vitték, de jelszavaikkal máig bűvöletben tartanak sokakat. Közéletünkben ritkán teszünk különbséget az igazi s a talmi nagyságok között s álértékek, irányításra született vezérek és világtalan félrevezetők között. A jelszó, a temperamentum, az ígérgetés, a mások leszólása ma is csalogatóbb nekünk, mint a bölcs erő és csendes, önzetlen építés.

Hogyne szakadna ki ilyen körülmények mérlegelése közben a sóhaj a lelkünkből: Hol vagy István király? Hol vannak a magyarság fáklyavivői, sivatagi mózesei, tisztalelkű s nyiltszemű, Istentől áldott s önzetlen vezérei? A külső veszedelmeknél, Trianonnál, világválságnál nem kevésbbé fenyegetők a belső átkok: a tétova kapkodás, a széthúzás, morális meglazulás, bomlasztó eszmék terjedése, a tévutakralépés tömegjelenségei. Marx és Moszkva, a nemes és szent szociális gondolatnak ezek a torz, mefisztói elferdülései, már nemcsak a városi proletárságnak, hanem a

nemzetgerincként féltett falusi népnek a lelkére is ráterpeszkednek; az értelmiség és kispolgárság jórészt idegenlelkű, kufárszellemű sajtó járszalagján vezetteti magát, el az ősi, vallásos, nemzeti ideáloktól, az áldemokrácia, az anyagelvi életszemlélet s a családi erkölcsöt szétbomlasztó hedonizmus felé, a tőzsde-, bár- és jazzkultúra jegyében. A keresztény lobogóval megindult nagyszerű újjáépítést hol méltatlan álkeresztények aknázták alá, hol tehetetlen s tétlen nagyzolók bántó dilettantizmusa tette sokak előtt hitelvesztetté s gátolta meg az igazán nemes és érdemes törekvések teljes sikerét. Széllelbélelt, szópuffogtató álhazafiak tolongnak a fórumon s túlkiáltják a becsületes és komoly nemzetépítők hangját. Akárhány hangoskodó csak azért telepszik a keresztény lelkesedés szent tüzei mellé, hogy azon a saját kis pecsenyéjét süsse meg. Irtózatos erejű problémákon, a szociális gondoskodás, igazság és méltányosság dörömbölő követelődzésein kevesen törik a fejüket; kisded pártviták, alakiságok, panamaillatú gazdasági manipulációk zaja tölti be a levegőt, veszik el az időt és figyelmet, törik meg a nemzet egységét, amikor pedig létről és nemlétről, átfogó társadalmi újjászervezésről, Quadragesimo anno-ról kellene beszélni s meggátolni a lassú bolsevizálódást.

Hol vagy István király? Hol vagytok szent tűzzel eltelt, magasbanéző s épp ezért messzebb is látó, államférfiúi szemek s hol vagytok szeplőtlen szándékú, önzetlen lángolású, tiszta férfiúságú szívek? Vezérek, akiknek csak egy a vágyuk: menteni a magyart! Nem fecsegni, nem könyökölni, nem zsebüket tömni és intrikálni, nem üres fejjel bámészkodni felelős polcokon, nem lidércfényekért bomolni s lidérclángokat gyujtani nyolc fillérekért, hanem menteni, segíteni! Szempontokat, koncepciókat hozni, bölcseséget, amely utat jelöl a káoszból kifelé. És lelki erők forrásait nyitni meg ezrek és százezrek előtt, amelyekből gyógyító erő és tiszta élet fakad, helytálló akarat s nemzetfenntartó erkölcs.

Csak aki ezeket hozza, érdemel vezéri pozíciót, részt a szentistváni örökség őrzésében. A kormányzat legfelsőbb s legkülönbözőbb csúcsain épúgy, mint az utolsó magyar falu vagy tanyacsoport irányító pontjain.

Szent István királyról.

Szent Istvánról a külföldi történeti munkákban is azt olvassuk, hogy ő a világtörténelem *legnagyobb államalkotói közé tartozik.* Az ő műve csakugyan bámulatbaejtő.

Nagyon kevés ember van, aki nevét beleírja a történelembe. A legtöbb ember szürke egyéniség, kinek emlékét legkésőbb pár évtizeddel a halála után elmossa az idő. De még azok között is, akik nevüket beírták a történelembe, nagyon kevés az olyan, aki a puszta emlékezésen kívül még mint hatékony erő is tovább működik a halála után. Még egy Napoleont is aránylag kevés műve élte túl. A legritkább az az eset, amikor valakinek a hatása még *évszázadok hosszú sora után is lényegében változatlanul él* és töretlenül érvényesül.

Szent István történeti nagysága éppen abban mutatkozik meg leghívebben, hogy ő *még 900 év szörnyű távolából is tökéletesen eleven erőként él köztünk.* Az ő törvényei, az ő intézményei jórészt ma is fennállanak s állami életünk alapját képezik. Ő az, aki a magyar népet a *föld szeretetére* tanította, aki benne az *európai civilizáció* iránt vágyó érdeklődést keltette, ő az, aki egy kicsiny és vad nomád népet *európai királysággá* emelt s aki egy pogány nemzetet mélyen és kiirthatatlanul *kereszténnyé* tett.

Mi volt Szent István nagyságának az a titka, amely ezt az ő csodálatos jelentőségét megérteti s megmagyarázza?

Első helyen kétségtelenül az *isteni kegyelem csodája,* mely megkönyörült ezen a kis ázsiai nemzeten s nemcsak megsemmisülni nem engedte, hanem mind-

járt elején olyan kivételes nagyságú uralkodót állított az élére, aki nemzeti és vallási téren egyaránt hosszú évszázadokra kihatóan biztosította ennek a népnek helyes fejlődését.

A másik tényező azonban Szent István király *kivételes egyénisége* volt, aki az isteni kegyelemmel méltóképpen működött közre s alkalmas eszközzé vált az Isten kezében arra, hogy egy keresztény nemzet megalapítása létesüljön általa.

Szent István egyéniségében főleg *három* tulajdonságot találunk, amelyek őt Isten kezében alkalmas eszközzé tették nagy dolgok művelésére. Ezek: az ő *élő hite,* bámulatos *akaratereje* és egyéni *életszentsége.*

I. *Szent István az élő hit embere volt.* Szinte meglepő, hogy a tegnap még pogány fejedelmi ház ifjú sarja milyen teljesen és maradéktalan meggyőződéssel ölelte magához a keresztény katolikus hitet. Menynyire nem pusztán külsőséget, politikai eszközt és díszt látott a keresztény gondolatban, hanem azt az *alapot,* amelyből minden gondolata és elhatározása kiindult és amelyre minden tervét visszavezette. Szent István hite logikus hit volt: ha egyszer a kereszténység csakugyan szent és Isten-rendelte dolog, akkor annak alá kell rendelni minden egyebet és akkor csak úgy járhatunk a helyes úton akár mint emberek, akár mint hazafiak, akár mint államvezetők, ha minden gondolatunkban a legelső helyre Istent, Krisztust és az ő Egyházát tesszük.

Ma szinte szokatlan az a következetesség, amelylyel Szent István az ő törvényeiben kijelenti, hogy az országban a legelső helyen az *Egyház* álljon, valamint a főpapok; az a nemeslelkűség, amellyel alapítványt alapítványra halmozott, amellyel egyházmegyéket, szeretetházakat és templomokat létesített. Az ő tevékenysége csakugyan nem szorítkozott pusztán csak egyházi munkákra; mint világi fejedelem működött, de minden világi tevékenységén is mint aranyfonál húzódott végig a vallásnak, mint legfőbb irány-

adónak szeretete. Nagyon jól tudta, hogy akkor lesznek az emberek jók, becsületesek, akkor élnek rendes családi életet, akkor fejlődik a legbiztosabban a kultúra s akkor marad meg a nemzet lelki egysége, ha mindezeknek alapjául az eleven kereszténység szolgál. S az ő élő hite tudta azt is, hogy egy nemzeten csak addig van Isten áldása, amíg az elsősorban az Úr parancsait követi.

Mennyit tanulhat ebből a nemes példából a mi hideg és hitszegény korunk! Ma is vannak keresztények, akik a kereszténységet az állami életben is nagyra tartják, de csak mint alárendelt eszközt, amely csak addig jó, amíg pillanatnyi, világi érdekeikbe nem ütközik. A hitet sallangnak és cicomának tekintik a nemzet életében, amelyet azonban szerintük nem szabad legfőbb zsinórmértékül alkalmazni. Keresztények ők, de kereszténységük merő szólamokban merül ki, esetleg meddő antiszemitizmusban, nem pedig a lélek odaadó és föltétlen meghajlásában az Isten s az ő törvényei előtt. A mai Németország is „pozitív kereszténységet" hirdet, de ugyanakkor erőszakkal megbénít minden komoly vallási életet és lapjaiban rágalomhadjáratot indít az Egyház ellen. Nálunk sem hiányzanak olyanok, akiket ez a példa lelkesít, kik keresztények szeretnének lenni, de kereszt és Krisztus nélkül, katolikusok, de Egyház és szentségek nélkül.

II. *Szent István páratlanul erős lélekkel végezte feladatát.* Könnyű ma visszatekinteni az ő életművére. De ha beleéljük magunkat az ő helyzetébe, azok közé a nehézségek és küzdelmek közé, amelyek az ő munkája elé tornyosultak, mikor kívülről ellenség és bizalmatlanság, belülről orvgyilkosok és lázadók állták útját, akkor érezzük csak igazán, milyen acélos jellemű erőnek kellett Szent Istvánban laknia, hogy egyedül és szinte társtalanul vállalhassa a roppant feladatot: egy nemzet felemelését, szinte akarata ellenére is, egy keresztény és európai királyság magaslatára! Szembe úszni az árral, egyedül dobni oda ma-

gát egy pusztító és romboló özön elé, országot építeni egymagában: hány ember képes erre?

Akkor is voltak magyarok, akiknek kényelmesebb lett volna a puszta úri portyázás, a rablóhadjáratok s a kényelmes dőzsölés. Akkor is voltak magyarok, akiknek szemében a kereszténység merő nyűg volt, a lemondó alázat, a megbocsátó szeretet és az önfegyelmező önzetlenség kellemetlen iskolája. Ezekkel szembeszállni, ezek ellenére diadalra vinni azt, ami jobb, okosabb és szentebb: olyan acélos lelkületre vall, aminőt még a szentek életében is keveset találunk.

Ha Szent István csak szent és ájtatos király lett volna, vagy akár csak politikai lángelme is, de nem lett volna ez a törhetetlen, szinte égbenyúló akaraterő, akkor nagy művét nem hajthatta volna végre. És ki tudja, akkor hány százada már, hogy nemzetünket is, mint annyi más középkori nemzetet, elsöpörte volna az enyészet!

Ebből is tanulhatunk. Ma a kereszténységnek és a nemzetnek szintén nemcsak jámbor, alázatos hitből élő, hanem *erőslelkű és acélosakaratú hívekre is* van szüksége. Nagyon is elpuhultunk, nagyon is megszoktuk az élet kényelmes és könnyű felfogását. Nem veszszük észre, hogy a mai kor szörnyű világnézeti harcaiban eleve legyőzetett az a sereg, amely csak kényelemre és puhaságra van berendezve. Ma, amikor Moszkva bérencei még olyan színkatolikus országot is, mint Spanyolország, annyira alá tudtak aknázni, hogy ma már *közel 20 ezer katolikus templom és kápolna lett a vallásellenes pusztítás martaléka és 7 ezer meggyilkolt pap holttestе* jelzi az istentagadás diadalútját, s amikor ez az istentelen kéz minden országban igyekszik megfúrni a maga aknáit és minden országban vannak is érzelmi szövetségesei elegen, a kereszténységet csak úgy tarthatjuk fenn, ha érte küzdeni s ha kell, vérezni is készek vagyunk. Puhányokból nem lehet Isten országát építeni a földön.

Ehhez bátor lelkek, erős jellemek, katonás elszántságú akaratok kellenek.

III. *Szent István lelkének igazi hajtóereje pedig életszentsége volt.* Honnan vette ez a nagy király ezt a tisztánlátást és szinte prófétai jövőbenézést, amelylyel nagyszerű feladatát s annak minden részletét olyan pontosan és világosan meg tudta állapítani? S honnan vette azt az erkölcsi erőt, hogy minden ellentmondás között ingattatlanul meg is valósította élete nagy célkitűzését: egy ország kereszténnyé és európaivá tételét?

Onnan, hogy István mindenekelőtt *befelé élő életet élt.* Hogy miként Mózesről olvassuk, arca szinte állandóan ténylett az Úrral való szakadatlan társalgásban. Onnan, hogy nemcsak beszélt és alkotott, hanem maga is úgy élt, ahogy azt másoknak hirdette: éjtszakákat töltött imádságban, vezekelt, böjtölt, valósággal szent családi életet folytatott és egy szent gyermeket nevelt; nagy Mária-tisztelő volt. Egy ország középpontjában szinte remeteéletet élt s aszkéta maradt a trónon is.

Itt van minden szentistváni nagyság *legmélyebb titka.* Itt van minden természetfölötti erőnek csodakútja. A *kegyelmi élet,* a szentségi élet, az eucharisztiás élet, mint minden világoslátásnak, természetfölötti életnek, Istentől-vezettetésnek és csodás akaraterőnek indítéka.

Ha valamiben, legfőképpen ebben kell követni a mai kor keresztény magyarjainak is Szent Istvánt. Necsak kifelé kritizáljunk, hanem befelé is javítsunk. Necsak külső programmot állítsunk föl, hanem az örök krisztusi programmot hajtsuk végre következetesen elsősorban magunkban. Necsak szavaljunk hazafiságról és kereszténységről, hanem építsük is ki mindkettőnek alapját: az Isten-országát, mindenekelőtt önmagunkban. Minden magyar családapa és családanya folytassa tovább Szent István művét a maga kis körében, a családjában; de elsősorban példájával, s csak azután szavával. Minden vezetője a magyar életnek, akár egy-

házi, akár világi téren, akár helyi, akár megyei, akár országos pozícióban, kezdje a szentistváni újjáépítés és országnövelés munkáját önmagán! Legyen élő példakép a tömegek felé, amelyek úgysem hisznek már a szép szavakban és vitézsujtásos szólamokban és már csak egy tekintély előtt hajolnak meg: az őszinte meggyőződés és *jellem* előtt.

*

Ha Szent István újra közénk jönne Magyarországra, ha valahonnan a budai várnak az ormáról végigtekintene a mai magyar életen, vajjon *mit érezne magában és mit mondana nekünk?* Bizonnyal sok mindenen boldogan pihenne az ő okos, atyai szeme. Volna, amiért megdícsérne bennünket. Örülne a fellendült hitéletnek, a zsúfolt templomoknak, a virágzó vallásos intézményeknek, sok-sok hithű katolikus családnak. Örülne kétségtelenül annak is, hogy ebben az esztendőben, 900 évvel az ő dicső halála után millió magyar szív dobbant össze a neve hallatára. Örülne főleg bizonnyal annak, hogy az ő utolsó, fölséges gondolatát: a *Magyarország Nagyasszonya eszméjét* a keresztény magyarság túlnyomó többségben ma is lovagi hűséggel ápolja.

De vajjon mit szólna Szent István, ha azokat a magyarokat látná, akik oly messze kerültek az ő gondolataitól, hogy nekik már sem Isten, sem haza nem szent, akik vallástalanságban és erkölcsi könnyelműségben elv és eszmény nélkül élik életüket? Mit mondana a szomorú vallási megoszlásra, mely azóta a keresztény magyarság testét szétszaggatta? Mit mondana bizonyos törvényekre, amelyek a házasság szentségét valósággal megcsúfolják? Mit mondana a szociális élet egyenetlenségeire és igazságtalanságaira? És arra, hogy még azok is keresztényeknek és hazafiaknak nevezik magukat, akik maguk dús jólétben élnek, de a hibájukon kívül nyomorbajutottak sorsának fölsegítésére egy ujjukat sem mozdítják?

A Szent István jubileumi év *necsak ünnepi meg-*

emlékezés legyen, necsak rakéta-szórás és parádés szavalás, hanem legyen *magunkbaszállás, önvizsgálat és szent fogadalom.* Fogadalom a nagy király emlékének, hogy mind, ahányan vagyunk, kicsinyek és nagyok, mindenki a maga helyzetéhez és tehetségéhez képest őrizni, ápolni s növelni akarjuk az általa megkezdett nagy művet, *a keresztény, a katolikus Magyarország fölvirágoztatását!*

Szent István országa és a mai Magyarország.

Sajátszerű forrongás tartja ma lázban a nemzetet. Jelszavak röpködnek a levegőben, izgalmas kifakadások hangzanak el s gyökeres nézeteltérések mutatkoznak az emberek gondolkodásában arra nézve, mily irányban haladjon a nemzet s keresse jövő boldogulását. A zűrzavart felhasználva álprófféták és álmessiások egész raja jelentkezik szóhoz s türelmetlen, komolytalan mozgolódásával, felelőtlen ígérgetésével, földalatti szervezkedéseivel csak növeli a zűrzavart és nyugtalanságot.

Ezeknek a nézeteltéréseknek és mozgolódásoknak legmélyén *részben téves és veszedelmes felfogások* rejlenek, a közvélemény előtt tisztázatlan elvi kérdések, amelyeknek megoldatlansága játssza a voltaképpeni kórokozó szerepét társadalmunk mai láz-állapotában.

Ezeket a megoldatlan elvi kérdéseket végre már széles arányokban s az egész katolikus közönség bevonásával keresztény alapon tisztázni kellene, nehogy még a mi sorainkban is zavart, békétlenséget és bomlást okozzanak. A Katolikus Akció és annak helyi szervei csak akkor teljesítik hivatásukat, ha az ilyen sorsdöntő órákban nem állanak félre tétlenül, hanem a krisztusi igazság örök szövétnekével rávilágítanak azokra a kérdésekre, amelyek ma a tömegek lelkét háborgatják.

A Katolikus Akció nem foglalkozik politikával, de a nemzeti élet erkölcsi alapjainak elvi tisztázása nem

is politika. A Katolikus Akció nem kérdezi, ki milyen párthoz tartozik, de joggal megkívánja minden katolikustól, hogy katolikus és krisztusi szempontok szerint tudjon gondolkozni a szőnyegen fekvő nagy korkérdésekről és semmiféle fogalmi zűrzavar vagy megtévesztő jelszó kedvéért ne árulja el a krisztusi zászlót s ne térjen le a katolikus igazság örökérvényű és tiszta útjairól.

Maga a Gondviselés adja kezünkbe az irányító jelszót. A Szent István-jubileumot követő évben a Katolikus Akció évi vezényszava ez: „Szent István országa és a mai Magyarország". Keresve sem találhatnánk jobb kiindulópontot az eszmék tisztázására. Hiszen amit mi akarunk, nem egyéb, mint az országépítő szent Király művének védelme megőrzése. és folytatása A Szent István-év éppen azokat az alappilléreket akarja szilárdítani, amelyeken Szent István nemzetünket mint európai kultúrországot felépítette. *Meg akarjuk-e őrizni Szent István örökségét az utókor számára?* Vagy eltűrjük-e, hogy éretlen újpogányok és zavarosban halászó elemek új Mohácsot, új Trianont, talán újszerű bolsevizmust csempésszenek be Szent István örökébe?

Ez a kérdés és Szent István évében népünk és a nyilvánosság előtt erre kell mindenekelőtt választ adnunk. Azért minden községben és városban, minden Akció Katolika-szervezetben rá kell vezetnünk közönségünket arra, hogy az igazi *szentistváni gondolatot helyesen fogja fel,* attól semmiképpen el ne kanyarodjék és semmiféle cselvetésnek kedvéért se az esztelen felforgatás, se a szükséges reformoktól való maradi és önző húzódozás útjában ne gátolja az ország boldogulását.

Ebben a felvilágosító munkában akkor sem szabad késlekednünk vagy meghátrálnunk, ha némelyek azt az átlátszó ellenvetést hánytorgatják, hogy nos igen, az Egyház „megijed a modern eszmeáramlatoktól" s a reformot sürgető szociális mozgalmaktól, megijed főleg bizonyos külföldi eseményeknek esetleg nálunk is bekövetkezhető utánzásától s azért száll szembe egy kü-

lönben egészséges és szükséges áramlattal. Ez az ellenvetés teljes valótlanság. *Az Egyház nem száll semmivel sem szembe, ami csakugyan jó és szükséges,* ami egészséges reformokat és jobb magyar jövőt jelent. De éppen az egészséges reformok s a jobb magyar jövő érdekében szembe kell szállni férfiasan minden olyan törekvéssel, amely esetleg a kezdeményezők jószándéka ellenére is csak árt és rombol s a nemzetet komoly veszélynek teheti ki.

A következőkben megkíséreljük röviden és vázlatosan előadni azokat a szempontokat, amelyek a mai korszerű kérdések elvi megvilágításánál irányadóul szolgálhatnak.

I. Szent István országa.

1. Mit jelent ez a szó: Szent István országa?

Szent István országa *az a Magyarország, amely nemzetépítő szent királyunk örökerejű alapgondolatait a mai országvezetés és országfejlődés irányvonalán is megtartani s a kor követelményeinek szemmeltartásával minél tökéletesebben megvalósítani törekszik.*

Szent István olyan szilárd alapokra fektette a fiatal Magyarország épületét, hogy nemzetünk ezeken az alapokon immár csaknem ezer esztendeje biztosan megállott s győzelmesen dacolt a külső támadások és belső veszedelmek számtalan fajával.

Nekünk ezekre az örökéletű alapokra kell visszahelyezkednünk s nemzetünket ezeken az alapokon tovább építenünk, a kor szükségleteihez alkalmazkodva ugyan, de úgy, hogy az elvi alapokat soha meg ne tagadjuk s azoktól soha el ne térjünk.

2. Mi volt Szent István király életműve?

Szent István király a külföldi történészek megállapítása szerint is a *világtörténelem egyik legbölcsebb és legszerencsésebb kezű nemzetszervezője volt.* Három-négy évtized alatt európai országgá, keresztény

néppé, királysággá, fegyelmezett, rendszerető, művelődésre vágyó és mélyen vallásos néppé alakította át az ő Ázsiából beköltözött, sokat hányatott, sokáig nomád és zabolátlan természetű nemzetét. Oly tökéletesen s oly mélyen belegyökereztette a keresztény kultúrát és hitbuzgóságot a magyarság lelkébe, hogy az 900 év minden viharában hű tudott maradni az államalapító szentistváni programmhoz.

Szent István életműve az ész, az akarat, a hit s a szervező erő csodálatos teljesítménye. Valóságos hősköltemény, élő éposz, aminő a történelem folyamán csak a legritkább esetekben fűződik egyetlen uralkodó egyéniségéhez. A régi Róma ledőlt, Nagy Károly birodalma az ő halála után darabokra hullott, Napoleont a műve nem élte túl. Szent István államalkotó s államszervező műve minden lényeges vonásában a mai napig szilárdan megmaradt. Ebben van az ő páratlan, gondviselésszerű, nemzettörténeti nagysága.

Vegyük egyetlen például a magyar nép közmondásos földszeretetét s földművelői kiválóságát. Alig van a világon kiválóbb földművelő nép, mint a magyar, hiszen valósággal egybenőtt földjével s nélküle szinte el sem képzeli már az életet. Pedig ez a magyar nép kevéssel Szent István előtt még földművelést nem ismerő, kóbor vadászok és zsákmányra portyázó katonák hada volt, amely irtózott a békés munkától. Szent István szervező lángelméje volt az, amely e fegyelmezetlen nomádsereget úgyszólván egy emberöltőn belül évszázadokra kihatóan a legkiválóbb földművelő néppé tudta átgyúrni.

3. *Mi által érte el Szent István az ő csodálatos eredményeit?*

Főleg *három dolog által:* azzal, hogy behozta a katolikus *kereszténységet,* behozta a kereszténységgel együtt a nyugati *keresztény kultúrvilághoz való kapcsolódást* s behozta a Szent Koronával megszentelt *királyság* intézményét.

a) A kereszténység behozatala által Szent István Krisztus hitére térítette népét. Rávezette országát arra az útra, amely nemcsak lelkünk örök üdvösségét biztosítja, hanem földi életünknek is legszebb kincse: értelmünk megvilágosítója, erkölcseink megnemesítője, életünk megszentelője.

A keresztény hit elterjesztése érdekében Szent István püspökségeket, apátságokat, templomokat létesített s a népet is kötelezte arra, hogy minden 10 falu legalább egy közös templomot építsen. Alkotmányszerű alaptörvényeiben első helyen említi a főpapságot, mint az ország legerősebb erkölcsi támaszát.

Ő maga szent volt s hitvallói lelke egész férfias határozottságával csüngött Krisztus hitén. Nemcsak szóval és törvényes intézkedésekkel, hanem elsősorban életével és egyéniségének az emberi mérték fölé növő természetfölötti varázsával vezette népét Krisztus felé. Halála előtt pedig ünnepélyesen felajánlotta koronáját és népét Krisztus szűzi Anyjának.

b) Ugyanakkor erős kézzel bevezette népét a nagy katolikus *európai kulturális közösségbe* s iparkodott nemzetében meggyökereztetni a keresztény művelődés intézményeit. Nagy tudományú főpapok és szerzetesek segítségével nevelni kezdte népét, mégpedig nemcsak a hittan és a szellemi tudás elemeiben, hanem a hasznos foglalkozások, a földművelés, városépítés és ipar művészetében is. Ugyanakkor rendezte az ország társadalmi viszonyait is és megerősítette népét abban a szociális egyensúlyban, amely az akkori kor igényeihez mérten emberhez méltó megélhetést biztosított úrnak és szolgának, gazdagnak és szegénynek.

c) A királyság behozatala által pedig Szent István egyrészt kifelé is függetlenítette országát minden külföldi hatalomtól, egyenrangúvá tette azt a többi európai országgal; másrészt pedig befelé megszilárdította az ország kormányzatában a középponti uralkodói hatalmat. Szent István erős és független Magyarországot akart s a keresztény királyság alapján csakugyan gyors és katonás határozottsággal vissza tudott vetni

minden külső ellenséges támadást, de minden belső féktelenséget is. Azzal pedig, hogy ezt a királyi tekintélyt a pápától kért szent koronával magasztosította fel, királyi hatalmát az *isteni tekintély sugármezejébe állította be.*

4. *Miben lehet mai Magyarországunk Szent István országához hasonló?*

Éppen a jelzett *hármas alapelv követésében:* a keresztény hitélet, keresztény művelődés és keresztény királyság szilárdításában.

Először tehát abban, hogy megerősödünk s népünket is megerősítjük az *öntudatos katolikus hitben és hitéletben,* az ezzel ellenkező szellemi áramlatokat pedig, mégha tetszetős külszínben s megtévesztő jelszavakkal jelentkeznek is, határozottan és öntudatosan visszautasítjuk.

Másodszor abban, hogy a *keresztény művelődés és haladás útján járunk,* szellemi és erkölcsi életünkben épúgy, mint a társadalmi igazságosság és szeretet követelményeinek terén minél magasabb színvonalra törekszünk, nem riadva vissza e téren sem munkától, sem áldozattól.

Harmadszor abban, hogy csorbítatlanul fenntartjuk a *magyar államiságnak azt a megszentelt jellegét,* amely reá a *szent korona* magasztos tanából folyik, s mint hazaárulást utasítunk vissza minden olyan törekvést, amely országunkat idegen eszmék vagy hatalmi érdekek gyarmatává akarja süllyeszteni.

5. *Mivel erősíthetjük keresztény hitéletünket?*

Negatív irányban azzal, hogy éberen és férfiasan szembeszállunk minden olyan vallásellenes törekvéssel, amely népünkben a hit s az Egyház szeretetét vagy a keresztény erkölcsiséget aláásni akarja, s főleg tetszetős jelszavak örve alatt sem engedünk éket verni a nép és lelkipásztorai közé.

Pozitív irányban pedig azzal, hogy mindent elkövetünk a magyar vallásos öntudat és hitélet növelésére, a nemzet erkölcsi megújulásának előmozdítására. Ezért mindenekelőtt magunk is komoly hitéletet élünk s törekszünk ebben másoknak is jó példát adni, főleg családunknak, alárendeltjeinknek és kartársainknak. Támogatjuk az Egyházat isteni küldetése teljesítésében. Védelmezzük, szeretjük és munkájában segítjük a lelkészkedő papságot. Résztveszünk a Katolikus Akció munkáiban. Szívünk ügyének tekintjük a katolikus élet felvirágzását, a katolikus ünnepségeket és mozgalmakat, templomi életünk fényét és melegségét, a templomépítési s lelkészség-alapítási törekvéseket, a katolikus sajtót s irodalmat, egyesületi életet, karitászt, a lelkigyakorlatok és népmissziók ügyét, a vasárnap megszentelését, a katolikus gyermeknevelést, a katolikus házasságot és családi életet.

6. *Mivel mozdíthatjuk elő a nemzet keresztény művelődését?*

Szellemi irányban azzal, hogy őrködünk gyermekeink helyes, valláserkölcsös nevelésén s népünkben fokozzuk az egészséges tudnivágyást, egyfelől az általános művelődés s a minden hivatásban külön-külön fontos, szakszerű tudnivalók elsajátítását, másfelől a további vallási ismeretszerzést. Pártoljuk az iskolai és iskolánkívüli népművelés ügyét s a közművelődés komoly intézményeit. Fejlesztjük a katolikus iskolaügyet, a katolikus tudományt, irodalmat, sajtót és művészetet, vigyázunk arra is, hogy a nemkatolikus közművelődési intézmények a katolikus szempontokat ne sértsék.

Szociális irányban pedig iparkodunk közönségünk széles rétegeit egyrészt állampolgári jogaik és kötelességeik terén megoktatni, másrészt bennük a helyes szociális gondolkozást, a szociális igazságosság és szeretet érzületét kifejleszteni. Tisztázzuk és ismertetjük azokat a szociális irányelveket, amelyeket a pápai körlevelek a szociális kérdés megoldása terén hirdetnek,

s minden szélsőségtől, túlzástól és esztelenségtől menten, de határozottan és rendületlenül dolgozunk az ország *szociális újjáépítésén* azzal a céllal, hogy ennek az országnak minden becsületes, dolgozó polgára tisztességes megélhetést és otthont, megbecsülést és lelki egyensúlyt találhasson.

7. Mivel szilárdíthatjuk meg a magyar királyság és államiság épületét?

Főleg három dologgal:

1. Azzal, hogy az ország *közügyeinek vezetésére,* ahol csak rajtunk múlik, *olyan embereket állítunk,* akik nemcsak szólni és ígérgetni tudnak, hanem Szent István szellemében, *komolyan, önzetlenül, szakszerűen és határozottan cselekedni is.* Egy ország boldogulása legnagyobbrészt vezetőin múlik, azoknak lelkiismeretességén, hozzáértésén és okosságán; mivel azonban ma a nép maga választja meg vezetőit, mindenegyes választó polgár *súlyos felelősséget hord* a nemzet boldogulása szempontjából. A saját bűnünk, ha országunk, községünk vagy közintézményeink vezetése a saját rövidlátásunk, hiszékenységünk vagy önző egyéni érdekeink hajszolása folytán lelkiismeretlen vagy tudatlan emberek kezébe kerül, akik Istennel, joggal és a nép javával nem törődnek s csak a maguk érdekeit hajhásszák.

2. Azzal, hogy ingathatatlanul megmaradunk a *törvényesség, a jog- és tekintélytisztelet alapján* és messze elutasítunk magunktól minden törvénytelen s forradalmi kísérletet, csak bajt okozó, esetleg nemzetünket végveszélybe sodró mozgalmakat. De éppen úgy óvakodunk attól is, hogy a szükséges szociális reformokat maradiságból, önzésből vagy megnemértésből *ne hátráltassuk* és *meg ne akadályozzuk,* talán éppen a szentistváni alkotmányosságra való igaztalan hivatkozással.

3. Végül azzal, hogy éppen a magyar királyság és államiság erősítése érdekében *revízió alá vesszük a*

magyar törvénytárban mindazt, ami keresztény és szentistváni alapon abban *hibás vagy fogyatékos.* Szent István szellemében követelnünk kell pl. a házasság szentségére és szilárdságára oly pusztítóan ható *polgári házasság és válási törvény* megváltoztatását s annak a szellemnek kiküszöbölését a magyar törvénytárból, amely oda a szabadkőműves és szabadelvű országbomlasztás idején bekerült. Viszont be kell vétetni a magyar törvénytárba minden olyan intézkedést, amelyet a haladó és keresztény szellemű szent király ma okvetlenül belevenne, pl. a vasárnap megszentelését, a pápai körlevelekben lefektetett szociális követeléseket (családvédelem, családi bér, a korai házasodás lehetővé tétele, az ipari és mezőgazdasági nincstelenség megszüntetése stb.), valamint a magyar államélet szociális újjászervezését.

a) „De hiszen Szent István maga is forradalmár volt!"

Ellenkezőleg, a szent király mindenben a *rend és legszigorúbb törvényesség* embere volt. Annyi igaz, hogy Szent István *új utakon* járt s ennyiben az újításai bizonyos átvitt értelemben esetleg forradalminak nevezhetők. De nem volt forradalmár, mert mindenben a jog és törvény alapján cselekedett. Sőt éppen ő volt az, aki a hetvenkedő, országrontó és fanatikus Koppányok forradalmát *kemény kézzel letörte.*

b) „Sok példa van arra, hogy éppen a forradalom emeli fel a nemzeteket!"

Amikor egy nemzet akár külső okok miatt kerül végzetes káoszba, akár vezetőinek bűnös árulása folytán (ahogy ez pl. a vörös Spanyolországban történt) jut a nemzeti megsemmisülés poklába, ott esetleg egy nemzeti forradalom csakugyan szükséges és áldásos lehet. De ahol rendes viszonyok vannak, ott semmiféle forradalom nem jogosult. Nálunk pl. ha vannak is az ország vezetőiben hibák — hiszen hiba mindenütt van, ahol emberek vannak —, talán csak mégsem lehet azt mondani, hogy megszűnt minden rend, hogy itt zűrzavar, végső elzüllés, felbomlás van s az elsüllyedés

veszedelme fenyegeti a nemzetet! Ilyen helyen a keresztény etika nem ismer semmiféle megengedett *forradalmat,* csak ártó *zendülést és lázadást.*

c) „De ha az ország vezetői évtizedek óta halogatják a szükséges reformokat? Ilyenkor erőszakkal kell eltolni őket az útból!"

Veszedelmes elmélet! Hiszen így minden kalandornak vagy elégedetlen eszelősnek bármely percben joga lenne felforgatást csinálni. Tessék a szükséges reformokért erőteljesen, de mindig *törvényes eszközökkel* harcolni. Ne tessék választáskor minden üres ígéretnek felülni, hanem tessék olyanokra szavazni, akik mint igaz katolikusok és hazafiak a pápai körlevelek értelmében komolyan keresztülviszik a szociális reformokat!

d) „Ha a törvényes tényezők nem segítenek az ország bajain, akkor nincs más hátra, mint a nemzeti forradalom."

Ez legföllebb akkor lenne igaz, ha biztos volna, hogy az ilyen „nemzeti forradalom" csakugyan boldogabbá teszi a hazát s megszűnteti az ország bajait. Azonban *ki biztosít erről?* A forradalom mindig *kétélű kard.* Olyan, mint a háború. Hozhat jót és rosszat. Esetleg százszor rosszabb állapotokat teremthet, mint amelyeket javítani akar. Józan ember nem rombolja le a házát, ha *nem tudja biztosan, hogy jobbat építhet helyette.* A gyermekeink testébe sem engedjük belevágni a műtőorvost, ha nem vagyunk biztosak felőle, hogy az a sebet be is tudja hegeszteni.

Józan ember és őszinte hazafi *nem dobhatja oda amúgy is meggyengült és megkisebbedett országunkat kísérleti tárgyul* csak azért, hogy nagyhangú kísérletezők a nemzet élő és vérző testén próbálhassák ki a maguk elgondolásait. Kik azok, akik forradalmat akarnak csinálni? Mivel bizonyították be eddig, hogy nemcsak demagóg szólamokkal, ígérgetéssel s nagyhangú ujságcikkekkel, hanem tettben és országépítésben is tudnak nagyot alkotni?

II. A szentistváni keresztény államesze.

1. *Mi volt Szent István országépítő lángelméjének legmélyebb gondolata?*

Kétségtelenül az, hogy csodás szintézisbe, egységbe forrasztotta össze a *keresztény* és a *nemzeti* gondolatot. Nála a vallás és a hazafiság legmélyebben összeforrott. Minden országépítő munkájának alapja a kereszténység volt s viszont: a kereszténység gondolatkincseit és erkölcsi erőit maradéktalanul a nemzeti élet megszilárdítására tudta fordítani.

A nemzeti és egyházi élet Szent István felfogásában mindig harmonikussá összeegyeztethető s hasonlókép soha sincs ellentét nála az állam jogköre s az egyén, a család, a szülő és az Egyház természetes jogai közt. Ahol ezt az összeegyeztethetőséget nem értik meg, ott az emberi és állami jogok közt, valamint az Egyház jogai közt szükségkép szakadékok mutatkoznak s ez sohasem vezethet jóra.

2. *Mi tehát nekünk magyaroknak a szentistváni kereszténység?*

Ha Szent István szellemében gondolkodunk, akkor a kereszténység nekünk hármat jelent, nevezetesen:

a) jelenti az *igaz vallást,* Isten kinyilatkoztatását s az örök üdvösség egyetlen biztos útját;

b) jelenti már e földön *lelkünk békéjét,* örömét, világosságát, az egyetlen biztos választ az élet legmélyebb kérdéseire, az erkölcsi erő és vigasztalódás egyetlen, sohasem apadó forrását;

c) jelenti végül földi vonatkozásban is *társadalmi és nemzeti életünknek legmélyebb erkölcsi alapjait,* amelyeken az emberi együttélés legfontosabb értékei nyugosznak: *a jog, a tekintély, a kötelességtudás, a becsületesség és a szeretet.*

Egy nemzet boldogulásához nem elég a föld, a pénz, a technikai berendezések s a külső kultúra javai.

Boldog és egészséges ország csak az lehet, amelynek vezetői és polgárai *őszinte, becsületes, erkölcsös emberek,* amelynek tisztviselői nem önmaguknak, hanem a közjónak élnek, amelynek nemes gondolkodású ifjúsága, derék apái s tisztalelkű családanyái vannak. Ezeket az erkölcsi kincseket azonban a nép lelkében a *kereszténység őrzi és növeli,* s azért a kereszténység a nemzet életében is oly kimondhatatlan érték, amelyet semmivel pótolni nem lehet. Nem pusztán lelki alapon tehát, hanem egyenesen *nemzeti és hazafias alapon is legszentebb kötelessége* minden magyarnak, hogy a szentistváni keresztény gondolathoz ragaszkodjék s nemzeti létünket a komoly vallásosság talajába segítsen beleágyazni.

a) „Mi is akarjuk a kereszténységet, de nem a papi uralmat!"

A kereszténység nem annyi, mint „papi uralom", de viszont lelkiekben a kereszténységnek csakugyan a papság az Isten-rendelte vezetője. Félrebeszélés vagy álnok cselvetés, ha valaki a kereszténységet azzal akarja erejétől s elevenségétől megfosztani, hogy azt mondja: kereszténység kell, de papság nem kell! Krisztus kell, de Egyház nem kell! Vannak, akik odáig mennek, hogy azt állítják: nem is az Egyház képviseli az igazi kereszténységet, hanem ők, az újpogányok; ők Krisztus igazi hívei és követői, nem pedig a papok s az egyházhű keresztények.

Erre egyszerű a felelet: ahogy vallás nincs Isten nélkül s kereszténység nincs Krisztus nélkül, úgy *Krisztus sincsen Egyház nélkül,* mert az Egyházat Krisztus alapította. Krisztus csakugyan kifejezetten Egyházat akart s papságot rendelt, amelyre a hívek vezetését, a nyáj őrzését s a mennyek országának kulcsait bízta. Aki tehát pap és Egyház nélkül akar Krisztushoz jutni, *nem tudja, mit beszél* s meghamisítja a kereszténység Krisztus rendelte szerkezetét.

b) „Csaknem annyit jelent ez, hogy a papság egyenrangúsítja magát Krisztussal?"

A törvényesen rendelkező állami tisztviselő, az ité-

letet kimondó bírósági elnök vagy a csapatot vezénylő katonatiszt szintén nem „azonosítja magát" a magyar állammal, nem „egyenrangúsítja magát vele" s mégis, aki vele szembehelyezkedik, az a magyar állammal helyezkedik szembe. Krisztus Urunk kifejezetten azt mondotta apostolainak, tehát az első papoknak: „Aki *titeket* hallgat, *engem hallgat,* s aki *titeket* megvet, *engem vet meg*".

c) *„Hiszen a kereszténység csak a másvilágra mutat s a földi életet elhanyagolja."*

A kereszténység kétségtelenül *elsősorban* a másvilágra, Istenre s a lelkiéletre utal, de ebből nem következik, hogy emiatt a földi életünk elhanyagolására tanítana. Sőt éppen a túlvilági cél érdekében s az Isten parancsai alapján *kötelességünkké teszi,* hogy a *földi életet is emberhez méltó s rendezett keretek között éljük le* s gondoskodjunk arról, hogy benne minden ember, főleg honfitársaink és gyermekeink megtalálják a boldogulást, a jogrend és művelődés feltételeit.

d) *„De nem hirdet-e a kereszténység világmegvetést?"*

Nem, világmegvetést nem hirdet. Csak az evilági dolgoknak helyes *alárendelését* tanítja az örök cél s az isteni törvény alá.

Egyébként talán annyira kell-e félteni ma az embereket, hogy túlságosan meg találják vetni az evilági javakat? Sokkal nagyobb az a veszély, hogy a *túlzott evilágiság* fékevesztett versengesre, jogtiprásra, önzésre s a felebarát kiuzsorázására ragadja az embert. A népek földi boldogulásának legnagyobb előmozdítói is éppen a *nagy keresztények és a szentek* voltak.

e) *„A papolásból és imádkozásból azonban nem élünk meg."*

Egyedül abból persze nem. De vajjon azt mondja-e az Egyház, hogy csak imádkozzunk és egész nap csak prédikációt hallgassunk? Nem azt az elvet hirdeti-e, hogy Ora et labora? „Imádkozzál *és dolgozzál!*" A Szentírás is azt mondja, hogy *aki nem dolgozik ne egyék!*

Nem kell attól félni, hogy a kereszténység majd talán semmittevésre és naplopásra tanítja az embereket! De amint helytelen dolog lenne, ha valaki *csak* imádkoznék, époly helytelen, ha valaki *csak* dolgozni akarna, csak a földi javakat hajszolná s a mellett elhanyagolná Istent, az erkölcsi törvényt s a lelke üdvösségét.

Az ember testből és lélekből áll. Egészséges ember csak az lehet, aki sem a testét, sem a lelkét el nem hanyagolja. Ugyanígy a nemzet is csak akkor fejlődik egészségesen, ha egyfelől anyagi és állami életét, másfelől *szellemi és erkölcsi* növekedését is arányosan műveli.

f) *„Az Egyháznál mindig az a veszély, hogy az államnak fölébe akar kerekedni. Ezért van az, hogy az Egyházat számos államban kiszorították a nemzeti élet irányításából."*

Ahol ezt tették, *nagyon rosszul tették*, és sok esetben utóbb meg is bánták ezt a viselkedésüket s az Egyházat ismét visszahelyezték jogaiba. Napoleon is először Isten és vallás nélkül akart kormányozni s a pápát börtönbe cipeltette, de később belátta, hogy tévedett, kibékült a pápával s kijelentette, hogy „olyan népet nem lehet kormányozni, amely nem hisz az Istenben".

Hogy az Egyház az állam feje fölé akarna kerekedni, *értelmetlen beszéd*. Az Egyház igenis *támogatni* akarja az államot s csakugyan *pótolhatatlan szolgálatot tesz neki* azzal, hogy olyan erkölcsi értékeket termel és ápol a polgárok szívében, amelyekre az államnak szüksége van s amelyeket az *a maga erejéből megtermelni nem tud*. Viszont az Egyház a maga területén, vagyis a hitélet s keresztény erkölcsöt érintő kérdésekben igenis megköveteli azt a *szuverén szabadságot*, amely *őt isteni jogon megilleti*. Ezt persze az Egyház ellenségei úgy nevezik, hogy fölébe akar kerülni az államnak. Holott ez nem fölébekerülés, hanem *párhuzam és nemes barátság*.

Az Egyház fölébe akarna kerekedni az államnak?

Talán inkább fordítva történt ez nem egyszer az újkori történelemben. Éppen az államhatalom akart számos esetben az *Egyház fölé kerekedni,* amikor még a lelkiek terén is, sőt egyenesen az egyházi élet irányításában *magához akarta ragadni a legfőbb szerepet.* Az újkori egyháztörténelem tele van az ilyen állami túlkapásoknak s az Egyház nyers elnyomásának eseteivel.

g) *„Az állam mint végső jogforrás az Egyház fölött áll; hiszen az Egyháznak is csak annyi joga van, amennyit az államtól kap."*

Ez a teljességgel elavult, liberális jogelmélet tökéletesen *téves alapokon áll.* Valamikor az állami mindenhatóság babonájának hirdetői s a jogpozitivisták csakugyan azt állították, hogy az állam minden jognak kizárólagos forrása a földön. Ez azonban nem áll. Vannak emberi jogok, amelyek *minden állami jognál mélyebbek, szentebbek s tőle függetlenek,* amelyek akkor is megilletnék az embert, ha államon kívül élne. Így pl. minden embernek természetes, Istentől nyert, alapvető joga van a saját életére, emberi méltóságának őrzésére, lelkiismerete s az erkölcsi törvény követésére s ez a joga minden állami hatalomtól teljesen független. Ugyancsak egyenesen a Teremtőtől, nem pedig az államtól ered az az emberi jog, hogy családot alapíthassunk, gyermekeket hozhassunk a világra s azokat saját lelkiismeretünk szerint neveljük. Nemcsak *állami* jog van, hanem van *isteni* jog is, mégpedig kétféle: *természetes és tételes.* Mindkettő tökéletesen független az állami jogtól.

Az Egyház épúgy szuverén testület és époly önálló jogforrás, mint az állam. Az állam szuverén a maga területén, a földi jólét s a földi jogbiztonság külső kiépítése terén; az Egyház pedig a maga területén, a vallási és lelkiismereti kérdésekben. Az Egyház *egyenesen Istentől nyerte jogait* s azoknak gyakorlásában *semmiféle földi hatalomnak nincs alárendelve.* Amint azonban az Egyház Isten parancsa szerint arra tanítja és kötelezi híveit, hogy az állami törvényeket tartsák

tiszteletben, ha azok az isteni törvénnyel nem ellenkeznek, ugyanúgy az államnak is kötelessége, hogy *tartsa tiszteletben az Egyház jogait*, amelyeket az nem tőle, hanem egyenesen *Krisztustól* kapott.

h) *„Valamikor hasznos lehetett az Egyház közeli bevonása az akkor még kezdetleges állami életbe, de ma jobb lenne, ha az Egyház nem ártaná magát bele a világi és állami ügyekbe."*

Megengedjük, hogy régente az egyháziak állami közreműködésére sokkal nagyobb mértékben volt szükség, mint manapság. Hiszen eleinte úgyszólva csak a papok képviselték a legtöbb országban a művelődést és a tudományt, s előfordult, hogy nagy királyok és a hadvezérek még a nevüket sem tudták leírni. Azonban ha ma szűkebbre szorítkozik is az egyháziak állami szereplésének szükségessége, az Egyház és az állam viszonya *lényegében sehogy sem változott meg.* A kereszténység ma époly szükséges alapja minden erkölcsi jellegű társulásnak — s így az államnak is —, mint valaha, sőt ma talán még különösebben. Ma, az erkölcsök lazulása, a családi élet felbomlása, minden jog és tekintély aláaknázása, az állambomlasztó marxista és anarchista eszmék terjedése idején az államnak kétszeresen *szüksége van a kereszténység erkölcsi támaszára* s nemzetépítő munkájára. Aki ilyen körülmények közt az Egyház közreműködését nem fokozni, hanem inkább csökkenteni akarja, az egyenesen vak s a *nemzet ellensége.*

i) *„Azért mégsem helyes, ha a papok politizálnak."*

Mindenekelőtt: más dolog, hogy a *papok* politizáljanak-e és más kérdés, hogy a *kereszténységnek* és az Egyháznak a nemzet életében legyen-e irányító és döntő szava.

Ami a papok politizálását illeti, az Egyház maga is csak nagy megszorításokkal és inkább csak kivételesen engedi meg egyes papjainak a rendszeres politikai szereplést. Ahhoz pl., hogy egy pap képviselőnek lépjen fel, az egyházi törvények szerint az illető saját püspökének és azonkívül még ama terület püspöké-

nek engedélye is szükséges, amelyben a papi jelölt fellép. Ha pedig egy pap-politikus visszaél politikai befolyása eszközeivel, a püspöknek joga és kötelessége őt rendre inteni, esetleg a politikától el is tiltani. Ezt a főpásztorok szükség esetén meg is teszik. Annyi bizonyos, hogy általában jobb, ha a papok aktív napi politikával nem foglalkoznak, kivéve akkor, ha ezzel a népnek s az Egyháznak nagy szolgálatot tehetnek.

Viszont kétségtelen, hogy voltak papi politikusok, akik közéleti működésükkel *rendkívül hasznos szolgálatokat tettek* nemcsak az Egyháznak, hanem a hazának is. Hollandiában pl. az azelőtt teljesen elnyomott katolikusok egyenjogúsítását egy pap-politikus. Schaepman prelátus vívta ki, s a háború után is a forradalom veszélyét ugyancsak egy pap-politikus, Nolens prelátus hárította el Hollandiától. Amivel a protestáns királynőnek s az egész nemzetnek háláját érdemelte ki. Seipel prelátus mint osztrák szövetségi kancellár ismételten megakadályozta, hogy Ausztria a bolsevizmus karjaiba süllyedjen. Nálunk Prohászka Ottokár és más egyháziak közéleti téren is nagy szolgálatokat tettek a nemzetnek. Ebből persze nem következik, hogy ne akadtak volna esetek, amikor jobb lett volna, ha egyik-másik pap-politikus inkább megmaradt volna szűkebb hivatása mezején s nem bocsátkozott volna le a politika arénájára. Nagy hiba, ha egy pap olyan politikát folytat, amellyel megoszlást okoz a hívek közt s meggyűlölteti a papi reverendát. Pártpolitikával a pap csak akkor foglalkozzék, ha erre éppen a keresztény és katolikus érdek szinte kötelezi s amikor ez a politizálás nem sodorja veszélybe a pap első feladatát, a lelki élet gondozását.

Sokan azonban azért szónokolnak a papok állítólagos politizálása ellen, mert a pappal együtt a *kereszténységet magát is ki szeretnék rekeszteni a nemzeti élet irányításából*, vagy mert a papot rosszabbnak tartják, mint akit bármely polgári jog is megillethet. Kissé különös dolog, ha valaki éppen csak Krisztus papjá-

tól tagadná meg azt a jogot, amit a legszerényebb műveltségű állampolgárnak is megadunk.

j) *„Nagyon helyesen teszi az állam, ha a politikai katolicizmust kiszorítja a közéletből."*

Ezt nem is csak egy európai állam teszi, hanem több is megtette már, kezdve az orosz szovjeten. A „politikai katolicizmus" az Egyház ellenségei ajkán csak *ravaszul kieszelt jelszó,* amellyel nemcsak a politikai katolicizmus, hanem minden katolikus szabadságot gúzsba akar kötni, gyűlöletet szít az Egyház ellen, hithagyásra szólítja fel a tömegeket, megöli a katolikus sajtót s egyesületi életet, elfojtja a lekiismereti szabadságot, megszünteti a katolikus iskolákat és egyetemeket s béklyóba szorítja a katolikus nevelést. A „politikai katolicizmus" jelszava ezeknek az embereknek ajkán *közönséges hazugság.*

Akár a „politikai katolicizmus" címen azonban, akár bármiféle más címen: *senkinek sincs joga az Egyházat szinte új katakombákba zárni s a nyilvános életből kirekeszteni.* Nem igaz, amit már a marxisták is szerettek hangoztatni: a vallás csak magánügy. A vallás magánügy is, de *közügy is,* mégpedig *elsőrendű közügy.* S a keresztény életfelfogásnak megfelelő helyet és jogot kell biztosítani a nemzeti életben is, a családban, az ifjúság nevelésében, a sajtóban és egyesületi életben, a törvényhozásban s az államvezetésben. Isten nemcsak a templomokban s a gyermekszobákban úr, hanem a közéletben is s Krisztus elveit a társadalmi életben is érvényesíteni kell. Aki két világot szeretne felállítani: egyet a templomokban, ahol az Istent imádják, és egyet a közéletben, ahol az újpogányság elveit viszik diadalra, az nemcsak az Istent akarja lefokozni, hanem a keresztény polgárokat *elviselhetetlen lelki kényszerhelyzetbe s lelkiismereti bonyodalmakba akarja szorítani.*

Vannak persze, akik arra hivatkoznak, hogy hiszen ők nem üldözik a vallást, náluk mindenkinek megmarad a szabadsága, hogy úgy imádkozzék, ahogyan akar. Ez azonban csak a gyenge ítéletűek meg-

tévesztését célzó *mellébeszélés*. Az orosz szovjet is fennen hirdeti, hogy nála nincs vallásüldözés, sőt teljes a vallásszabadság. Hirdeti ezt ugyanakkor, amikor ezerszámra gyilkoltatja le vagy viszi rettentő északvidéki fegyenctelepekre az Egyház szolgáit és híveit s vérengző terrorral nyomja el már évek óta a vallási élet minden megnyilatkozását. Ettől a nyers erőszaktól azonban csak fokozatilag különbözik, ha valahol nem mészárolják ugyan le a vallás papjait és híveit, de *úgy bánnak velük, mint gonosztevőkkel s a haza ellenségeivel* s ezer úton-módon gáncsolják el a vallásos élet minden komolyabb megmozdulását.

Hogy ezt az egyházüldözést cifra jelszavak mögé bujtatják s csak holmi „politikai katolicizmust" emlegetnek, csupán azt bizonyítja újból, ami egyébként régi igazság, hogy az Egyház üldözői és ellenségei, mint már a hitehagyó Júlián tette, *nemcsak a nyers erőszak, hanem a félrevezetés fegyvereit is fegyvertárukba iktatták.*

3. Használ-e a népeknek az Egyház közéleti szereplése?

Ha egyes visszaéléseket mellőzünk, igenis jelentékenyen használ. Magyarország történetének *legszebb lapjait* tölti be a vallás és hazafiság testvéries ölelkezése s ezzel együtt az Egyház áldásos közéleti működése. Nálunk maga az Egyház volt Szent István óta a keresztény államiság s a magyar függetlenség *legfőbb őre*. II. Szilveszter pápa magával a koronaküldéssel azt az erős szándékát akarta kifejezésre juttatni, hogy Magyarországot *minden más hatalomtól független,* önálló keresztény királyságnak akarja látni. Ugyanez a szándék nyilvánult meg a magyar nemzet legválságosabb történeti korszakában, a *török veszedelmek* idején. Hunyadi János hálásan írja III. Kálixt pápának, hogy az egész világon egyedül Őszentsége az, aki Magyarország fennmaradását és függetlenségét

igazán szívén viseli. S mindnyájan tudjuk, hogy mit tettek Magyarország érdekében a *pápák követei* és küldöttei, egy Kapisztrán Szent János, Burgio, Buonvisi és Avianói Márk, főleg pedig *XI. Ince pápa,* akinek legelsősorban köszönhetjük *Budavár felszabadulását s ezzel Magyarország megmentését és fennmaradását.* Furcsa magyar hazaszeretet volna az, amely ezeket a fönséges tényeket mint a „politikai katolicizmus" illetéktelen megnyilatkozásait, meg nem történteknek szeretné látni!

Ugyancsak Szent István óta az Egyház volt a magyar nemzet *szellemi művelődésének és erkölcsi kifinomulásának* legfőbb munkálója. Az Egyház és állam eziránnyú barátságos együttműködését csak nemrég is meleg és szinte irígykedő hangon ismerte el a budapesti Eucharisztikus Világkongresszus nem egy külföldi látogatója s ugyanezt a testvéri együttműködést fejezte ki nemesveretű szavakban Magyarország kormányzója a Pacelli bíboros-legátus tiszteletére adott fogadóestén. Csakugyan, a kereszténység mérhetetlen szolgálatokat tesz az államnak a polgárok *lelkiismereti nevelésével.* Valóságos *öngyilkosság* lenne az állam részéről, ha e szolgálatok értékét fel nem ismerve, bizonyos jelszavak kedvéért ki akarná úzni az Egyházat a közélet teréről.

A modern *szociális feszültségek megoldására* is eddig a legértékesebb irányelveket az Egyház állította fel, nemcsak a Rerum novarum és a Quadragesimo anno körlevelekben, hanem számos más pápai megnyilatkozásban is, valamint olyan hatalmas szociális apostolok síkraállításával, aminő pl. Ketteler püspök, Kolping Adolf, Windthorst és De Mun, Don Bosco, Manning bíboros vagy Prohászka Ottokár voltak.

Ne felejtsük, hogy *Krisztus Urunk maga* nemcsak a templomban prédikált, hanem úton, téren, városon és falun, a hegyen és a Genezáreti-tavon s azt mondta, hogy az ő tanait *még a háztetőkön is hirdetni kell.* Szent Pál az athéni agorán, az athéni politikai élet

középpontjában is hirdette a kereszténységet. Nemcsak a katakombák világa Krisztusé, hanem az egész emberi társadalom.

4. *„A mai helyzetben a totális államrendszereké a jövő."*

Mi is az a totális vagy totalitárius államrendszer? A totális, vagyis „mindentigénylő" államrendszer az a kormányzati mód, amely egyfelől a polgárok *egész mivoltára igényt tart,* másfelől ennek az igényének érvényesítésében *korlátlan hatalmat* alkalmaz. Más szóval a totális államrendszer kettőt jelent: 1. a polgárok *teljes birtokbavételét* testi és *lelki* értelemben, fizikai és *szellemi* életük teljes alakítását, nevelését, irányítását és vezetését; 2. ennek a legfőbb irányítási jognak alkalmazásában a személyi *szabadság rendkívüli korlátozását.*

Aszerint, hogy az államkormányzat ezt a korlátlan irányítási és birtokbavételi jogot szélső merevséggel, avagy kisebb vagy nagyobb *mérséklettel* gyakorolja, egyes országokban ma különböző ilyen rendszereket találunk.

Ami az ilyen totális államrendszer *belső jogosultságát* illeti: meg kell engednünk, hogy lehetnek esetek, amikor az államkormányzatban *bizonyos rendkívüli hatalmi eszközök igénybevételére időlegesen szükség van.* Amikor pl. Olaszországban a fasizmus a maga kormányrendszerével fellépett, előzőleg Olaszországban a szabadkőművesség és kommunizmus annyira szétzüllesztette már az államéletet, hogy rendes, normális kormányzati eszközökkel bajosan lehetett volna a végső felbomlást megakadályozni. Rendkívüli időkben, pl. háború vagy zendülés idején, minden kormány rendkívüli felhatalmazásokat vesz igénybe s erősen megszorítja a polgároknak azt a szabadságát, amelyet normális körülmények között az államhatalomnak érintenie nem szabad.

A totális államkormányzati rendszert azonban

normális körülmények közt helyesnek tartani nem lehet, ha szükségtelenül megszorítja az emberi szabadságot s azokat az általános emberi jogokat, amelyeknek védelme s tiszteletben tartása éppen az állami életnek egyik fő feladata; ha *illetéktelenül túlméretezi az államkormányzat joghatóságát* s azt olyan területekre is kiterjeszti, amelyeken már nem az államhatalom, hanem az egyéni lelkiismeret, a szülői jog, a vallás és erkölcs védelme s az Egyház az illetékes. Különösen romboló s épp azért keresztény szempontból kereken visszautasítandó az olyan totális rendszer, amely a maga esetleg téves világnézeti eszméit is rá akarja erőszakolni keresztény polgáraira s a lelkiismereti törvény védelmében felszólaló Egyházat az *üldözés, elnyomás és befeketítés céltáblájává teszi.*

Egyes országokban lehet a totális államformának bizonyos átmeneti jogosultsága, legalább ameddig az Isten törvényeit s a vallás jogait nem érinti, de a *magyar jogérzéssel, szabadságszeretettel és nemzethűséggel semmikép sem egyeztethető össze.* Legkevésbbé pedig az a törekvés, amely az ilyen rendszereknek éppen csak a kilengéseit és túlzásait kívánja nálunk is behozni. A gyors és szükséges reformokat és tisztogatásokat más úton is meg lehet és meg kell valósítani.

Vannak persze, akik *tagadják a vallásüldözés tényét* és arra hivatkoznak, hogy ez a vallásüldözés csak rémkép s a pápa maga téved, valamint az illető országok egész püspöki kara is téved, amikor a legmegrendítőbb szavakkal utal a vallásüldözés tagadhatatlan tényeire. Az Egyházzal való éles összeütközésekért a felelősséget mindig az Egyházra hárítanák. Azonban semmi okunk sincs arra, hogy inkább higgyünk az egyházüldöző propagandistáknak, mint *egész országok püspöki karának és magának a pápának.* Ha mégis akadnak katolikusok, akik nem így cselekesznek, azokat csak sajnálni lehet, hogy ennyire elvakultak.

Mások azzal ámítják magukat, hogy hiszen ha a

totális államrendszer egyik-másik külföldi országban vallásüldözéssel jár is, azért ez *nem szükségképpen van így* s a külföldi példák magyarországi utánzói sokkal vallásosabb emberek, semhogy tőlük az Egyház szabadságát félteni kellene. Ám ez is *merő önámítás.* Mert először: lehet ugyan, hogy egyik-másik magyar totalista egyénileg vallásos ember, ám táboruk jórésze *kétségtelenül vallásellenes és egyházellenes szólamokat hangoztat;* másodszor: ők is olyan követeléseket állítanak fel, amelyek etikai és keresztény szempontból elfogadhatatlanok, mert az állam jogkörét a természetes emberi, lelkiismereti és szülői jogokon, valamint a vallás és az Egyház jogain megengedhetetlenül túlterjesztik. Ha pl. még a „legvallásosabb" magyar totalitáristák is úgy beszélnek, hogy a „nevelést ki kell venni az Egyház kezéből", a „papságot meg kell fosztani a közéleti jogok gyakorlásától", stb., vagy ha a totális kormányzati rendszer nevében ők is meg akarják szüntetni a Katolikus Akciót, az egyesületi életet, a sajtót, a katolikus iskolákat stb., akkor ez máris világos jele annak, hogy *ők is az állami mindenhatóság téves babonájának hívei* s hogy fogalmuk sincs az államhatalom igazi hivatásáról és jogkörének természetes határairól.

Általában a szentistváni államesmének és a keresztény államgondolatnak felforgatását jelenti minden olyan liberális elmélet, amely az államot egyenesen az Isten helyett akarja oltárra emelni és az államéletben is nem az Istent tekinti a legfőbb törvényhozónak.

a) *„Ma szociális reformok kellenek, azt pedig a kereszténység nem adja meg."*

Tegyünk különbséget! A szociális reformok törvényes *végrehajtására* elsősorban csakugyan az állam és nem az Egyház hivatott. De a reformok *erkölcsi alapjainak megállapítása, azok sürgetése* s a polgároknak a szükséges reformok megvalósítására való sarkallása és *kötelezése* igenis elsősorban az *Egyház fel-*

adata s az Egyház ennek a feladatnak minden más tényezőnél erőteljesebben meg is felel.

Mit tett a szociális reformok terén a *liberális államhatalom?* Maga is a kapitalista téveszmék szolgaságába süllyedt s engedte proletárrá alacsonyodni a szegény dolgozók tömegeit, engedte magasra felburjánozni a kapitalista túlkapásokat s a gyengébbek könyörtelen kihasználását. Mit tett a liberális állam a *marxista téboly megelőzésére* és sokáig csak *megfékezésére* is? Az Egyháztól elszakadt liberális államvezetés lassankint a *kommunizmus pokla felé kergette a fél világot.* Egyedül az Egyház hirdette a helyes megoldást, amikor már egy félszázaddal ezelőtt kiadta az első nagy szociális enciklikát a munkásság védelmében: XIII. Leó pápa Rerum novarum körlevelét. És egyedül a kereszténységnek volt meg mindenkor az a szellemi és erkölcsi ereje is, hogy bátran odalépjen a *hatalmasok* s *gazdagok elé* s épúgy hirdesse nekik a szociális igazságosság és szeretet törvényeit, mint ahogy a munkásságot és szegénységet óvta a céltalan és törvénytelen kilengésektől.

b) *„De hiszen az Egyház tehetetlen; erre vall, hogy még a világháborút sem tudta megakadályozni."*

Igaz, úgy van, nem tudta megakadályozni. *De miért nem?* Mert a liberális államvezetés *szóhoz sem juttatta,* meg sem hallgatta, gúnnyal s lenézéssel felelt XV. Benedek pápa nagyszerű békekísérleteire. Ha az Egyház nem tudta megakadályozni a háborút, ennek *éppen az az oka, hogy erőszakkal félreállították a nemzetközi élet irányításából* s a zsidó-szabadkőműves sajtó által félrevezetett európai közvélemény egyáltalán nem hallgatott a pápa krisztusi szellemű békesürgetésére. De még így is az Egyház s a pápaság érdeme, hogy a háború borzalmait sok tekintetben enyhíteni tudta. Éppen azért vigyük diadalra mindenütt a közéleti kereszténységet, hogy ezentúl ne a megtévesztés és lelkiismeretlen csóvahintés legyen döntő tényező a háború és béke kérdéseiben, hanem egyedül az igazság és a nemzeti jogvédelem.

III. Szent István országa a szociális kereszténység országa.

Szent István nemcsak hitet és kultúrát adott a magyarságnak, hanem *szociális és gazdasági téren is új életformákat* biztosított népének. Megtanította a magyart a rendszeres földművelésre, házépítésre, városalapításra, várak létesítésére, templomok emelésére s ezzel együtt a megfelelő ipari munkákra. A bizonytalan hadizsákmány helyett biztos kenyeret, az örökös háborúskodások helyett békés munkaalkalmakat szerzett alattvalóinak. Ha ma élne, Szent István ma is arra törekednék, hogy a *keresztény igazságosság és szeretet szellemében szervezze át a magyar gazdasági és társadalmi életet* s meggyógyítsa benne azokat a sebeket, amelyeket egyfelől a keresztténytelen, *liberális világnézet,* másrészt a *marxista megtévelyedések* ütöttek azon. Hogy ezeket a sebeket begyógyítsuk, nekünk is keresnünk kell a szociális újjáalakulás amaz útjait, amelyek Szent István országépítő elgondolásaiból a mai viszonyokra alkalmazva folynak.

1. A szociális lelkület.

Magyarország szociális újjáépítésének első feltétele a keresztény szellemű *szociális lelkület kialakítása az egész nemzeti életben.* A liberális-kapitalista elgondolás az önzésen és szabadversenyen alapult és sajnos, sokak lelkébe berögzítette azt a téves felfogást, hogy az ország boldogulásának éppen ez a kapitalista önzés és liberális szabadverseny a legbiztosabb útja. Vagyis: hogy akkor lesz legboldogabb a társadalom, ha mindenki csak a maga bajával törődik s minden eszközzel iparkodik a maga jólétét biztosítani. Ezzel szemben a helyes szociális és keresztény lelkület legelső követelménye az a keresztény *társadalmi szolidaritás,* amely nemcsak önmagán akar segíteni, hanem embertársain is, sőt azt az elvet vallja, hogy minden egyes embernek annál könnyebb

s biztosabb a boldogulása, minél erőteljesebben működik mindenki közre az *egész* társadalom és *egész* nemzet boldogulásán. A társadalmi szolidaritás, vagyis a krisztusi szociális lelkület a felebarátot is testvérnek tekinti, akár gazdag az, akár szegény, akár művelt, akár egyszerű ember, s úgy akarja a maga boldogulását előmozdítani, hogy azzal másokat nyomorba ne döntsön s mások tisztességes megélhetését ne akadályozza.

2. *Mire kötelez a társadalmi igazságosság?*

A helyes szociális lelkület nem állhat puszta jószándékú érzelmekből, hanem a *társadalmi igazságosság követelményeinek teljesítésében kell megnyilvánulnia.*

A társadalmi igazságosság arra kötelez mindenkit, hogy olyan közállapotokat segítsen teremteni, amelyek közt:

a) minden dolgozni akaró ember számára van *megfelelő munkaalkalom,*

b) minden becsületes munkát *tisztességesen meg is fizetnek,*

c) az önhibáján kívül bajbajutott embert *közös erővel megsegítik,*

d) nem az ember a tőkének szolgája, hanem fordítva: a *tőke az embernek szolgája* s ezért a tőke által való egyoldalú kiuzsorázásnak minden lehetősége megszűnik.

A tisztességes béren nem azt kell érteni, amely a kereslet és kínálat piaci árhullámzása szerint véletlenül kialakult, hanem amely a *teljes értékű munkáért teljes értékű bért is ad;* vagyis amely a munkásnak és családjának emberhez méltó *lakás, ruházkodás és ellátás* biztosításán kívül, kellő takarékosság mellett, lehetőleg némi *vagyonka* (családi ház, kis kert stb.) gyüjtését is lehetségessé tegye. Igy írja körül a keresztény igazságosság követelményeit maga XI. Pius pápa a Quadragesimo anno körlevelében s

ugyanő a szociális gondolkodás céljaként azt sürgeti, hogy ezentúl *senki se legyen a maga hibáján kívül nincstelen és proletár.*

Természetes, hogy ezt máról-holnapra megvalósítani aligha lehet. Főleg, ha kötelességszerűen ügyelünk arra, hogy egyes szociális reformok által egzisztenciákat és egész keresztény társadalmi rétegeket tönkre ne tegyünk. Mert hiszen nem lerántani a felsőbbeket a cél, hanem az alsóbbrendű viszonyok közt élőket felemelni az emberi méltóság által megkövetelt szinvonalra. De minden igaz kereszténynek, főleg ha a közéletben szerepet visz, komoly tanulmánnyal és igyekezettel azon kell lennie, hogy a pápa által megjelölt ideális képet a maga egész valójában, fokozatosan mielőbb *valóra válthassuk.*

3. Mikép lehet elérni az ország szociális újjáalakítását?

Kétféleképen: *tökéletlen és átmeneti formában* bizonyos szociálpolitikai rendszabályok által és *tökéletesen,* a szociális reform, vagyis a társadalom teljes gazdasági átszervezése által.

A *szociálpolitika* igyekszik a társadalom mai szerkezetének kiáltó hibáit és hiányait a *mai gazdasági berendezkedések lényegének érintetlenül hagyásával* megszüntetni, vagy legalább csökkenteni. Törekszik pl. a szociális biztosítást tökéletesebben kifejleszteni, az adózást igazságosabb alapokra fektetni, a munkanélküliséget csökkenteni, a keresztény kisiparost, kiskereskedőt, kisgazdát védelmezni, a telepítési és kisbérleti munkálatokkal a földbirtok aránytalan eloszlásán enyhíteni stb.

A pápák által sürgetett *teljes szociális reform* viszont a bajokat gyökerükben igyekszik megfogni s a társadalmat a *hivatás-szervezeteken alapuló gazdasági önkormányzat* bevezetése útján kívánja fokozatosan átszervezni. Ezek a hivatás-szervezetek, a Quadragesimo anno elgondolása szerint, az egyes foglalkozási ágakat olyan gazdasági önkormányzattal lát-

nák el, amelyen belül a tőke és a munka nemcsak mint egyenlőrangú, hanem mint *egymásrautalt s egymást kiegészítő tényezők* maguk közösen szabályoznák az összes idevágó kérdéseket, megszüntetnék a tőke egyeduralmát a munka fölött s kihúznák a talajt a kapitalista túltengések és minden osztályharc alól. Ha ez a teljes szociális átszervezés máról-holnapra nem is valósítható meg, arra mint a legkiválóbb szakemberek s főleg a pápa szerint *legeszmeibb és politikamentes* megoldásra mindnyájunkra törekednünk kell s addig is, amíg ez lehetséges, legalább a legkiáltóbb társadalmi szükségleteken sürgősen és minden erőnkből segíteni kell.

a) *„Szent István az egyházi vagyont az állam vagyonából alapította, az tehát ma is az államé."*

Ennek a mondatnak mind a főtétele, mind a következtetése *bizonyíthatatlan és valótlan.*

Először is *nem áll,* hogy Szent István az egyházi vagyont *állami vagyonból alapította.* Hiszen állami vagyonról akkoriban *még beszélni sem lehetett.* Ő a *saját törzsi* vagy *családi* vagyonából hasított ki bizonyos részeket az Egyház számára. Olyan részeket, amelyekkel azt tehetett, amit akart.

De másodszor: még ha állami vagyonból alapította volna is az egyházi vagyont, ezzel ennek tulajdonjoga az *alapítványra* és annak kezelőjére, az *Egyházra* szállt át s így az semmiféle formában többé *nem az államé* és nem is a királyé, hanem az Egyházé. Bizonyos felügyeletet gyakorolhat felette a király mint főkegyúr, de az egyházi vagyon époly sérthetetlen és még szentebb, mint bármely más vagyon.

Harmadszor: meg kell jegyezni, hogy mindenfajta vagyon között az államnak is és a népeknek is az *egyházi vagyon hajt legtöbb hasznot,* mert az *közcélú vagyon* s annak fenntartása *elsőrendű közérdek.* Hiszen mesebeszéd és félrevezető jelszó, ha bizonyos elemek az egyházi vagyon helyett állandóan *„papi* vagyont" mondanak, mintha annak célja pusztán a papok és főpapok mérhetetlen gazdagítása lenne.

A valóságban ez az egyházi vagyon *rengeteg kulturális, iskolai, karitatív és egyházi intézményt táplál* s ezáltal *tömérdek kiadástól tehermentesíti a népet és az államot.*

Mi lenne, ha egy egyházüldöző kormány az egyházi vagyont elvenné? Az lenne, hogy ettől kezdve *hihetetlenül fel kellene emelni az egyházi adókat* s ugyanakkor az államra olyan *új terhek* nehezednének, amelyek nagyságban és összegszerűségben *messze felülmúlnák az egész elrabolt egyházi vagyont.* Így sem a nép, sem az állam nem nyerne vele, hanem éppenséggel *veszítene.*

b) *„Az fizesse a papot és az Egyházat, akinek szüksége van rá!"*

Úgy van, mondjuk mi is. De hozzátesszük: *vagyis mindenki,* mert az Egyház erkölcsi munkájára, nemzetépítő közreműködésére *az egész nemzetnek, mindenegyes polgárnak szüksége van.* A legnagyobb igazságtalanság lenne, ha ez alól a közteher alól csak éppen a lelkiismeretlen és vallástalan embereket vennék ki, tehát éppen azokat, akiknek *legnagyobb szükségük volna* az Egyház erkölcsnemesítő munkájára.

c) *„Szent István az egyházi vagyont azért létesítette, hogy abból a főpapok bandériumokat állítsanak ki."*

Tévedés. Szent István a honvédelmi hozzájárulást megkívánta az Egyháztól, de nem ezt tette az egyházi vagyon céljává. Szent István nem bandériumokra adta az egyházi vagyont, hanem arra, hogy az Egyház anyagi gondoktól menten s a hívek újabb megterhelésétől *függetlenül láthassa el a vallási élet szükségleteit,* az Egyház kulturális s egyéb feladatait. Egyébként az Egyház ma is hozzájárul a honvédelem terheihez, mint bármely más vagyon (hadikölcsön, felszerelési hozzájárulások, mindennemű nemzeti és népjóléti adakozás és terhek viselése).

d) *„Amikor olyan szegény az ország és annyi benne a nincstelen ember, akkor nincs értelme annak*

hogy ilyen óriási vagyon legyen egy-egy egyházi ember kezén."

Ha az a vagyon és az a birtok az egyházi ember *egyéni tulajdona lenne* s azt ő egyszerűen a maga céljaira vagy rokonai gazdagítására használhatná fel, akkor ez csakugyan tűrhetetlen helyzet volna. Azonban itt ismét szem előtt kell tartani, hogy az ellenséges részen és ellenséges szándékkal „papi vagyonnak" nevezett egyházi vagyon a valóságban *nem papi vagyon,* hanem *egyházi vagyon.* Vagyis *nem egyszerűen a papoké és a főpapoké,* hanem az *Egyházé.* Az Egyházi Törvénykönyv pedig szigorúan előírja, hogy az egyházi javadalom hozadékából a javadalmasnak *csak annyit szabad önmagára fordítania,* amennyi az ő állásának megfelelő „tisztes" megélhetéshez *szükséges;* a többit a javadalmas súlyos bűn terhe alatt *köteles szegénygondozásra vagy egyházi célokra fordítani.*

Csakugyan, a javadalmast nemcsak az egész egyházi adminisztráció költségei terhelik, hanem *templomok, plébániák, iskolák felett kell a kegyuraságot ellátnia,* rengeteg *zárda, karitatív és kulturális intézmény fenntartásához hozzájárulnia,* úgyhogy még a legnagyobb takarékosság és önzetlenség mellett is sokszor *még mulhatatlan egyházi szükségletekre sem jut.* Hány fontos katolikus vállalkozás, templomépítés, sajtókiépítés stb. marad el csak azért, mert az egyházi vagyon hozamából *nem telik* annyi mindenfélére. Az egyházi vagyon tényleges hozama is a legtöbb esetben sokkal, de sokkal kisebb, mint azt a közvélemény hiszi, s viszont sokkal nagyobb terheket visel, mint azt a közönség tudja. Nálunk pl. illetékegyenértéki adó címén az állam úgyszólván újra meg újra megvéteti a tulajdonossal, vagy legalább is újra meg újra megváltatja ezt a vagyont.

Sajnos azonban, nem lehet tagadni, hogy az egyházi javadalmasok közt *akad, aki nem követi jövedelme felhasználásában szigorúan az Egyházi Törvény-*

könyv rendelkezéseit s kelleténél többet költ egyéni célokra vagy rokontámogatásra. Előfordulhat az is, hogy egyik-másik javadalmas hozzá nem értő gazdálkodással juttatja súlyos helyzetbe az egyházi vagyont. Ezek azonban *mégis inkább szórványos esetek* s ilyenkor maga a felsőbb egyházi hatóság szokott kötelességszerűen közbelépni, hogy a hibák és visszaélések megszüntettessenek. Hiba mindenütt előfordulhat, de ha a hibák miatt mindjárt az intézményeket akarjuk megszüntetni, szüntessük meg akár magát az államot is mindjárt, vagy az adózási rendszert s az állami bevételeket. Még ha *minden* visszaélést ideszámítunk is, akkor is bizonyos, hogy a híveknek és magának az államnak *sokkal nagyobb terheket kellene viselniök, ha nem volna egyházi vagyon,* mert akkor az egyházi, kulturális, iskolai és jótékonysági feladatok ellátása, amelyet ma nagyrészben az egyházi vagyon visel, mind az *állam és a hívek nyakába zúdulna.*

e) *„Az egyházi vagyon nagyrészt földbirtok, amely úgysem hoz sokat, viszont a kisemberek földéhségét csak a nagybirtok gyökeres leépítésével lehet megszüntetni."*

Ha ez csakugyan így van: az Egyház bizonnyal nem zárkózik el az egyházi vagyon állagának olyan rendezésétől, amelyet a nemzet létérdeke követel, főleg ha az ilyen átrendezéssel az egyházi vagyonnak *célvagyon-jellege* kifelé is még jobban kidomborodnék. Ez elsősorban formai kérdés. Lényeges azonban, hogy az ilyen átalakítások esetén az egyházi vagyonnak *sem állagát, sem biztonságát ne veszélyeztessék,* s az egyházi vagyonhoz mint közérdeket szolgáló vagyonhoz ne legelőször, hanem inkább *legutoljára* nyúljanak.

f) *„Mégis jobb különválasztani az Egyházat az államtól! Ez a modern haladás jelszava: szabad Egyház a szabad államban."*

Az Egyház és állam csakugyan különböző dolgok s így *fogalmilag* természetesen külön is kell válasz-

tani a kettőt. De ez a fogalmi különválasztás nem jelentheti azt a *jogi és valóságos egymástól-elszakadást,* amelyet a szabadkőművesség és vallásellenesség ért ezen a jelszón.

Az Egyház és állam „szétválasztása" az újkori történelemben mindig *leplezett és kendőzött egyházüldözést jelentett.* A szétválasztás címén valósággal a *levegőt vonták meg az Egyháztól.* Nem is lehet teljes szétválasztásról szó ott, ahol mind a két szuverén alakulat, az Egyház és az állam, ugyanazon a földrajzi területen mozog, ugyanazon embereket vallja polgáraiul és sokszor ugyanazon cselekményekbe kell más és más szempontból befolynia. Az iskolák terén pl. más és más szempontból egyszerre van beleszólása a nevelés és oktatás menetébe az államnak és az Egyháznak. A házasság terén a lelkiismereti szempontok az Egyházat, a polgári következmények az államot illetik. Egyháznak és államnak tehát *békésen és szorosan össze kell munkálnia,* nem pedig egymásról tudomást sem véve, esetleg egymás ellen dolgoznia.

Itt sem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy ez az összeműködés nemcsak az Egyháznak, hanem legalább ugyanolyan mértékben az *államnak is haszna és érdeke.* Mert hiszen minél szabadabban és erőteljesebben hirdetheti az Egyház az evangéliumot az iskolákban, egyesületekben, gyűléseken, sajtóban stb., annál gyorsabban és biztosabban jut el a nemzet is a maga boldogulásához, vagyis ahhoz, hogy minden fontos közéleti és társadalmi kérdésben az *igazság, szeretet, rend és béke szempontjai legyenek irányadók,* hogy földbirtok, gyár, bankok, hivatalok, családvédelem, kisemberek védelme stb. terén ne az önzés, kapzsiság és igazságtalanság, ne gőg és szeretetlenség legyen irányadó, hanem a kereszténység nemes tanítása. Ma is mindenütt úgy látjuk, hogy minél több valamely ország vagy akár község vezetésében az igazi keresztény szellem, annál boldogabb a nép és virágzóbb az ország vagy a község.

IV. Szent István országa s néhány időszerű kérdés.

1. A keresztény vallásnak nagy szépséghibája, hogy zsidóeredetű!

Ez a jelszó a modern újpogányság egyik kedvenc jelszava és találmánya, amely látszólagos igazság álarca mögött felháborító valótlanságokat rejteget.

A keresztény vallás először is nem *zsidó*, hanem *isteni* eredetű. Még ha Isten az ókori zsidóságon keresztül hirdette is ki kijelentéseit és parancsait, azért azok mégis *isteni közlések, nem pedig zsidó találmányok*. De azt sem lehet mondani, hogy a keresztény vallás egyszerűen az ótestamentumi zsidó vallásból eredt; mert nem annyira belőle *eredt*, mint inkább *rája épült*, mint Istennek *tökéletes* kinyilatkoztatása a *kevésbbé tökéletes*, ószövetségi kinyilatkoztatásra.

Érthető, ha a mai erősen zsidóellenes korban az újpogányok a kereszténységnek ószövetségi és zsidó kapcsolatait iparkodnak kihasználni, hogy hangulatot keltsenek Krisztus hite ellen. Azonban már az is teljesen *történelemellenes dolog*, ha valaki az *ószövetségi zsidóságot* összetéveszti a Krisztus utáni és a *mai zsidósággal*. A Krisztus utáni zsidóság messze eltért az ószövetségi kinyilatkoztatások útjáról, amikor hátat fordított az azokban oly ünnepélyesen hirdetett Megváltónak s Pilátus előtt magára és unokáira átkul hívta le Krisztus vérét. *Ennek az Üdvözítőtől elfordult zsidóságnak* kevés köze van *ahhoz az ószövetségi zsidósághoz*, amelyből a *próféták*, az *apostolok*, a *Szent Szűz* és teste szerint *maga Krisztus* is származott.

a) *„A zsidó vallási irodalom s főleg az ótestamentum nem egyéb, mint ravasz hamisítás, amelyet a zsidó faji világuralom érdekében eszeltek ki."*

Megint teljesen tudatlan és valótlan állítás. Megint egy kalap alá fogása a helyenkint csakugyan nagyon alsórendű talmud-irodalomnak az ószövetségi Szentírással, a későbbi kapitalista zsidóság világuralmi

törekvéseinek igazolhatatlan visszavetítése a történelmi ókorba.

Az ószövetségi zsidóság sokkal kisebb nép volt (Krisztus Urunk idejében kb. két milliót számolt), semhogy a hatalmas világbirodalmakkal: Egyiptommal, Babilonnal, Perzsiával s végül Rómával szemben világuralmi álmai lehettek volna. Nincs is ilyen világuralmi törekvésnek az ószövetségi zsidók részén sehol legcsekélyebb történelmi nyoma. Sőt a zsidóság még csak vallásilag sem törekedett *soha világvallássá* lenni, mert nem ez volt a hivatása s a próféták utasítása. Hogy pedig az ószövetséget csalók írták volna, ennek a feltevésnek ellentmond a tény, hogy az ószövetségi Szentírás a legszigorúbb erkölcsiséget mutatja s mi több, tele van éppen a *zsidókat korholó,* ostorozó, néha rettenetesen megalázó és megszégyenítő részletekkel. Ezek bizonnyal nem lettek volna alkalmasak arra, hogy a zsidók számára világuralmi utakat nyissanak.

b) *„Jézus zsidó volt és így nem lehet az árják Istene."*

Ez aztán nemcsak a legkáromlóbb, hanem a legfelháborítóbban tudatlan és esztelen ellenvetés is. Jézus nem volt egyszerűen „zsidó", hanem *Istenember volt,* az *örök Istennek egyszülött Fia, aki mint ember jelent meg a földön* s aki emberfelettien tiszta és nemes egyéniségével, tanításának isteni fennköltségével, főleg pedig csodatetteivel és feltámadásával kétségkívül bebizonyította, hogy csakugyan az, akinek ünnepélyesen vallotta magát: az Atyával egy természetű Isten. Mint ember igenis abból a népből akart származni, amelyet Isten a messiási ígéretek hordozójává szemelt ki. Jézus szenvedni jött értünk a földre s minden lépésében a szegénységet és alázatosságot kereste; érthető tehát, hogy emberi származásában is szerényen és alázatosan egy kicsiny és politikailag jelentéktelen népnek sarja akart lenni. De ez a nép akkor még romlatlan és tiszta volt, talán tisztább, mint bármely más nép a földön. S talán az egész ókor-

ban nem volt olyan tiszta vér, mint aminőt Jézus a Dávid király törzséből való Szűzek Szűzének ereiből vett. Csak a korlátoltság vagy gonoszság állíthatja Jézus eredete miatt egy sorba a későbbi talmudistákkal, uzsorásokkal vagy éppen megromlott erkölcsű modern zsidókkal.

Ami azonban az *árjaságot* illeti, legyünk kissé *óvatosabbak*. Mert tulajdonképpen mi magyarok *sem vagyunk árja*, hanem *ural-altáji* eredetűek.

c) *„Éppen a szentistváni kereszténység érdekében ki kellene irtani a zsidókat."*

A zsidókérdés kétségtelenül súlyos és bonyodalmas kérdés. Nem lehet rajta elsiklani, mint a régi liberális világ tette azzal, hogy egyszerűen letagadjuk vagy nem akarjuk észrevenni a létezését. A régi szabadelvű korszak vaksága és bűne, hogy olyan nagy úrrá engedte lenni Magyarországon a zsidóságot. A zsidó felfogás és átlagerkölcs csakugyan nehezen egyeztethető össze a szentistváni keresztény nemzet gondolatával. Viszont *agyonbunkózással* vagy nyers erőszakkal elintézni a zsidó kérdést aligha lehet, nem is szólva a keresztény erkölcs kötelező szempontjairól.

2. Van-e út a zsidókérdés megoldására?

Szerintünk igenis van, mégpedig törvényes, gazdasági és valláserkölcsi út.

A *törvényes út* abban áll, hogy akadályozzuk meg közéleti eszközökkel, a társadalmi igazság és nemzetvédelem alapján a zsidóság *túlkapásait*, az ügyeskedésből és erkölcsi lazaságból folyó *könnyű érvényesülést*, a keresztény magyarság kárán való *aránytalan vagyonosodást és jogosulatlan térfoglalást*. Akadályozzuk meg főleg azt, hogy a zsidóságnak bizonyos ártalmas része sajtón, irodalmon, színházon, mozin és munkásizgatáson keresztül ne fertőzhesse többé ártalmatlanul a keresztény nép lelkét és szellemét.

A *gazdasági út* az, hogy legyünk magunk is szorgalmasak, takarékosak, élelmesek és kitartók, mint

a zsidók, teremtsünk keresztény ipart, kereskedelmet, hiteléletet, színházat, irodalmat és sajtót. Tegyük a keresztény és nemzeti öntudat kötelességévé, becsületbeli kérdéssé, hogy az egész vonalon támogassuk ezeket a keresztény önvédelmi műveket. Nem komoly dolog pl. a zsidókat szidni, de ugyanakkor pár fillér kedvéért zsidóknál vásárolni, zsidó ujságot olvasni, zsidó színházba járni, vagy destruktív könyvkiadók könyveit vásárolni.

A *valláserkölcsi út* végül az, hogy a jóérzelmű, becsületes törekvésű zsidókat iparkodjunk meggyőzni arról, hogy minden bajuk forrása az a csökönyös szembehelyezkedés Krisztussal és az ő Egyházával, amely őket saját ószövetségi hagyományaiktól elszakítja s a keresztény népek testében idegen anyaggá teszi. Ismertessük meg velük vallásunk szépségeit s igazságát s ha őszinte meggyőződésből megtérni hajlandók, segítsük őket át szeretettel és türelemmel a lelki átalakulás nehéz útjain.

Vannak ugyan, akik azt vallják, hogy a zsidóból sohasem lesz igazi keresztény, azért a zsidókat nem is volna szabad megkeresztelni. Mások viszont az ellentétes végleten azt állítják, hogy a zsidó szellemmel és túlkapásokkal szemben való védekezés vagy akár bizonyos inkább csak színleg áttért zsidókkal szemben való bizalmatlankodás máris ellenkezik a keresztény szeretet parancsával.

Egyik végletnek sincs igaza. Először is keresztényellenes beszéd, hogy a zsidók nincsenek meghíva az üdvösségre s azokból soha igazi keresztény nem válhatik. Ennek nemcsak a történelem s a tapasztalás mond kereken ellent, hanem Krisztus törvénye is, aki miként minden népet, így a zsidót is meghívta az ő Egyházába. Jöjjenek tehát ők is Krisztushoz; ám aztán életükkel is tegyenek bizonyságot megtérésük komolyságáról és a keresztény szerénységről. De helytelen a másik véglet is, mert hiszen a jogos és szükséges védekezés olyanok túlterjeszkedése és szellemi uralomrajutása ellen, akik a kereszténységnek és

Krisztusnak ellenségei, nemcsak nem ellenkezik a keresztény szeretet parancsával, hanem ellenkezőleg, éppen keresztény népünk szeretetének kötelességéből következik. A szeretet parancsa int minket arra, hogy népünket és keresztény művelődésünket minden káros befolyás ellen védelmezzük, a bűn, az erkölcstelenség és kiuzsorázás szellemét visszaszorítsuk. Az erkölcsös és hazafias alapon álló zsidóságnak magának volna *kötelessége és egyúttal jól felfogott érdeke,* hogy a keresztény kultúrával és erkölccsel való szembehelyezkedését saját hitsorsosainak táborában üldözze.

V. Nem merő álom és utópia-e az egész szentistváni országmegújítás eszméje?

Bizonnyal nem lesz könnyű feladat Szent István eszméit teljesen megvalósítani ott, ahol hosszú évtizedek és évszázadok bűnei és mulasztásai s talán a magunk méltatlansága folytán is sokfelé országunkban bizonyos, a szent király szellemével ellenkező irányzatok kerültek felül. Hiszen hacsak mi keresztények, katolikusok, mi az Egyháznak meggyőződéses hívei mind erősen akarnók ezt a fölséges célt s nem rendelnők azt alá pillanatnyi érdekeinknek, pártszempontoknak és szenvedélyeknek! *Hacsak bennünk, valamennyiünkben élne világosan a Szent István-ország glóriás eszményképe* s látnók tisztán az utat, amely ezer bonyodalmas részletkérdésen át ennek a megvalósításához vezet!

Vajjon akkor az isteni kegyelem is nem segítené-e át Szent István országát e nehéz átalakulásokon époly szerencsésen, mint ahogy az Eucharisztikus Kongresszus és a Szent István-év alkonyán oly váratlanul visszaadta elvesztett területeink egy részét és a Szent Jobb országjárásának mélységes áhítatát az ország részleges felszabadulásával jutalmazta?

Értsük meg: amikor Szent István országáról beszélünk, nem a régi korhadt viszonyokat akarjuk vé-

deni, hanem azt a nagy példát, azt a ma is élő misztikus erőt, amit Szent István jelent, akarjuk ennek az új világnak építésébe beleállítani, mert akkor és csak akkor remélhető, hogy ez az új világ nemcsak újabb, hanem jobb is lesz, mint a régi.

De ha máról holnapra nem remélhetünk is teljes eredményt, mégis örvendezve kell bíznunk abban, hogy egy ilyen felséges cél felé *minden lépés érték s minden közeledés diadal.* Azért csüggedetlenül kell dolgozni: a magunk lelkében, a magunk életében, családunkban, állásunkban, társadalmi összeköttetéseinkben, egyesületeinkben és főleg a Katolikus Akcióban, hogy az álom valóra váljék s a *mai Magyarország minél hívebb képe legyen Krisztus Magyarországának, Szent István birodalmának!*

Szent István és a Koppányok.

A népvándorlás kora utáni századokban nem volt ritkaság, sőt szabály volt, hogy a keresztény fejedelmek országuk életét s kultúráját a keresztény állameszme és társadalmi gondolat alapjára helyezték; de ennek a ráhelyezésnek a mértéke és indítóokai az őszinteségnek és teljességnek nagyon különböző fokain jártak. Soknál játszott közre a politika, soknál a környezet hatása, vagy a kényszerűség. Bátran elmondhatjuk, hogy egynél se jelentkezik a kereszténység, mint társadalomalkotó és államformáló eszme oly teljességben s ami fő, oly tiszta meggyőződés szerint, mint Szent Istvánnál. Nála a kereszténység nem járult hozzá az államalakításhoz, mint dísz és betetőzés, hanem annak lényege, bázisa lett; nem ráadás és keresztvíz volt csupán, hanem középponti eszme, váz és velő. István erős, belsőleg nemesült, szilárd és el nem múló országot akart s a pogányságból frissen megtért fő első világosságával belátta, hogy ennek csak egy biztos útja van: ha az új királyságot ráhelyezi az el nem múló eszmék, a kinyilat-

koztatott tanok, Krisztus és az Egyház sziklatalpazatára.

Bizonnyal innen: mert sziklaszilárdan meg volt győződve a kereszténységnek egyedülállón nemzetfenntartó erejéről, eredt az a határozottsága, amellyel az akadékoskodó pogányság ágaskodásait katonásan eltaposta. A Koppányokban ő nem a szabad vallásgyakorlat és szabad tagadás elvének előhirnökeit, hanem a nemzet biztos fennmaradásának és fejlődésének elvakult veszélyeztetőit látta s azért nem tréfált velük.

Szent Istvánnak ezt a kereszténységgel összenőtt államelszméjét népe megértette és csodálatoskép a szívébe is zárta; ötszáz éven át szinte kísérlet sem történt, hogy a lerakott alapokról leemeljék a nemzetfejlődést. A nagy király történelmi előrelátásának s előrehatásának lángelméjűségére vall, hogy annyira belénk tudta írni eszméit, hogy a magyarság túlnyomó része ma is mélyen átérzi s tudatosan igenli a nemzetfenntartásnak és a kereszténységnek ezt a belső, gondolati kapcsolatát.

Ma azonban minden recseg-ropog a világban; átmeneti kort élünk, nemcsak a technika terén, hanem a világnézetekén is. Ma mindent megkérdőjelezünk, amit tegnap még igaznak tartottunk; az a kor irányzata, hogy az újat, a „modernt" babonásan s eleve jobbnak hiszi, mint a régit. Válságba került a keresztény állami és társadalmi gondolat is; nálunk ugyan kevésbbé, mint külföldön, de a külföld hatása hozzánk is elterjedt. A francia forradalom óta szinte magától értődő lett, hogy az állami és nyilvánossági élet megtagadja a kereszténységet. A Koppányok felülkerekedtek. Nem igazságos dolog, ha a szovjet vallásüldözésén túlságosan megbotránkozunk, mert rejtettebben bár, de lényegében ugyanolyan cinikus kíméletlenséggel százszor is felléptek már a modern államok a kereszténységgel szemben a francia forradalom óta. Az utolsó 150 év a sorozatos egyháztiprások, kultúrharcok, vallásellenes kivételes törvények, ke-

resztkidöntések, szerzetesüldözések, szekularizálások kora. A szabadkőművesség trónra került és uralomra jutott a modern államok legtöbbjében; a Szent Istvánok örökét, eszméit, törvényeit, elveit lomtárba lökték. Ha a Szent Istvánok jelszava a kereszténység volt, ezé a koré a szekularizmus lett: a tudatos visszatérés a kereszténységelőtti kultúrgondolathoz. Nem mindig rosszakaratú, de következetes, konok és határozott mellőzése a vallásos világfelfogásnak az életberendezések egész mezején.

Fokról-fokra, lépésről-lépésre távolodott el Európa attól az alaptól, amelyen országai a keresztény középkoron át nagyranőttek s amelyből minden finomultságunk, művelődésünk, erkölcsi felsőbbrendűségünk sarjadt. Szekularizáltuk a tudományt, a politikát, a morált, a házasságot, a nemzetközi vonatkozásokat, a közgazdasági életet. Új filozófiát, új világnézetet termeltünk, amelyben a kereszténységnek nincs többé helye. Mindegy volt, hogy egyikünk pánpszichizmust tanított, a másik pánmaterializmust, az egyik korlátlan individualizmust, a másik gépies kollektivizmust, az egyik ezt, a másik azt az ellentmondó szélsőséget. Csak egyet nem volt szabad tanítani s vallani: a kereszténységet. Az régi volt, tehát elavult; nem hízelgett az uralkodó divatoknak; nem felelt meg sem az abszolutizmus, sem a demokratizmus haszonélvezőinek, sem a kapitalizmus, sem a szocializmus kapatosainak; útjában állt annak a „haladásnak", amelynek irányát szentnek, nagyszerűnek, boldogítónak kellett tartani mindenkinek, bírálat és ellentmondás nélkül.

Csodálatos: Európa embermilliói egyénileg többékevésbbé keresztények maradtak, de a nyilvánosságuk s főleg államéletük nem maradt az. Befelé a hit uralkodott, kifelé az ateizmus. A szívek imádkoztak, de az ajkak Istent tagadtak. Az otthonok szentélyében a kereszt trónolt, de a törvénykönyvekben s a kormánypalotákban ledöntötték a keresztet. Az egyes emberek vallásosak voltak, de ha tízen összejöttek, mind úgy tett, mintha a vallásosság bűn vagy

szégyen volna. Így szekularizálódott el az államélet, a törvényhozás és közigazgatás élete, a nyilvánosság élete, századokon át.

A kereszténységnek megfogyatkozó külső erejét és népszerűségét természetesen felhasználták ősi, született ellenségei. Élére szöktek a renegát seregeknek, sajtót adtak nekik s új meg új izgató jelszavakat; az egyik oldalon a mammonizmus nevében, másikon a proletármentés örve alatt siettek kihasználni a keresztényellenes konjunktúrát, pusztító háborút indítani a gyűlölt kereszt ellen.

A Koppányok elsokasodtak. Szerencsére hangos és elhamarkodott hadizajuk felébresztette azokat, akik István király zászlai alatt állnak. A Szent Imre-év diadalmenetei, lángoló lelkesedése csak egyik jele, tüzijáték-jelzése volt annak az elszánt akaratnak, hogy történjék bármi, mi a szentistváni alapot el nem hagyjuk, elmosni nem engedjük.

Jó, ha a szent király ünnepén ráemlékezünk, hogy harc van, hogy Koppányok vesznek körül minket. Jó, ha rágondolunk arra, hogy kilencszázéves örökségünket veszély, ellenség fenyegeti, idehaza is. És Szent István ünnepén nemcsak díszbe öltözünk, nemcsak parádét tartunk, hanem magunkba is szállunk s újabb, elszánt esküvéssel ígérünk hűséget annak a szentistváni alapnak, amelybe nemzetünk számára az el nem múló élet biztosítóoszlopai vannak beágyazva.

Szent István mai testőrei.

Nagyszerű képet látok magam előtt: kacagányos, harcias magyarok csapata vágtat nyugat felé, hogy raboljon, pusztítson. De íme, egy férfi áll eléjük és kitárja karját, kifeszíti mellét s dörgő szavával visszaparancsolja a könnyelmű kalandozókat. Ezen az egyetlen férfiún, Szent Istvánon megtörik a vágtató lova sok lendülete. Ez a szerencséjük, mert különben elpusztultak volna s ma már nem volna nyoma a magyarnak.

Szent István óriási érdeme az volt, hogy feltartóztatta a magyarokat, akik pogány lélekkel, állandó fosztogatással a nyugati kereszténység ellen törtek.

Ma ismét szükség van Szent Istvánra, az ő szellemére, hogy a vesztükbe vágtató magyarok elé álljon s karját kitárva, mellét kifeszítve föltartsa az országon végigsöprő új pogány lelkületet, amely oly csúfosan fosztogatja ősi hagyományainkat és ezeréves támaszunk: a kereszt ellen izgatja a népet.

Pogány ez a lelkület, mert a vért, a fajt imádatja Isten helyett. Meglátszik rajta, hogy Moszkvából irányítják azok, akik egyszer már kicsi híján sírba vitték az országot.

Alattomosan fosztogat bennünket ez az új pogányság, mert nemcsak a vallási, hanem ezeréves nemzeti értékeinket is elrabolja. Nyilt harcot hirdetve a kereszténység ellen, amely pedig Szent István királyunk legdrágább öröksége, Magyarország fönntartója és erőssége. Ellenségünk mindenki, aki mást hirdet, mint ő, mert az ő igazságát 900 esztendős történelmünk igazolja.

Nekünk Szent István oldalán van a helyünk! Az ő szellemében küzdünk az új pogányság ellen, amely vagy meghamisítja a keresztet, vagy teljességgel eltiporja, hogy az ötágú csillagot tűzhesse helyébe.

Addig azonban hiábavaló minden fáradsága, amíg a magyar falu szent hagyományai fölött izmos karú, tisztanézésű ifjúság áll őrt.

Különös.

Miért érzik magukat jól minálunk az ártatlan, tiszta, önzetlen, eszményi lelkek, a nagy szívek, a vértanujellemek, az erény- és szívnemesség hősei?

És miért sietnek át a hitetlenek táborába a szegények és árvák nyomorgatói, a zsarolók, sikkasztók, a kéj és szenvedély emberei, a dőzsölők, az önzők, a jellemtelenek?

Miért húzódik a jellem a vallásossághoz, az aljasság a hitetlenséghez?

Ha valakiről hallom, hogy nemeslelkű, önzetlen, magasratörő, józan és tiszta, — csaknem magától értetődőnek veszem, hogy: tehát vallásos is. És ha igazságtalanul vagyonosodó, szívtelen, kéjbe fúlt bonvivant-okról hallok, époly biztosra veszem, hogy az illető a hittel is szakított. — Tényleg úgy is van.

Kérdezd meg azt az ifjút vagy leányt, akinek arcáról-szeméről le lehet olvasni a szépséget és bájt, mely csak ártatlan szívből ragyoghat elő, — kérdezd meg: szereti-e a jó Istent s a szent Szűzet? Száz eset közül száz esetben bizonnyal ezt kapod feleletül: Hogy ne! magától értetődik! Aki milyen, olyan társat szeret. Kérdezd meg: szeret-e templomba járni? Hogyne, hisz ott mindig azt az erényt és azt a szívtisztaságot dícsérik, mely az ő lelkének is dísze. Szeret-e gyónni menni? Hogyne, hisz nem szereti a bűnt, és nincs is olyan bűne, melyért valami nagyon kellene szégyenkeznie!

És viszont kérdezd meg azt, aki bűnben él, sőt talán a bűnből él, — azt, akinek volna mit gyónnia; kérdezd meg: szereti-e a templomot, a szentséget, a prédikációt? Szeret-e ilyesmit hallani, hogy „Boldogok a tisztaszívűek?" Dehogy szeret. Minden pap, minden templom, minden úti keresztfa szúró szemrehányás neki, hogy ő nem azok közé való, akiknek a vallás örök boldogságot ígér. Azért gyűlöli is mindazt, ami a vallásra csak emlékeztet is, és megmarad a bűn és szenvedély szennyes, ködös légkörében.

Ha más nem védené a vallásosságot, mint azon különös tény, hogy az erényes, igazságszerető, tiszta lelkek mind mellette, a bűnös, hazug, nemtelen lelkek pedig mind ellene foglalnak állást: már ez is igen sokat bizonyítana a vallás észszerűsége mellett.

Mert azt már bizony nehéz tagadásba venni, hogy *a tiszta szem valószínűleg tisztában is lát,* mint a hályogos, piszkos, ködbeborult!

Assisi szentje.

Assisi nagy szentjének, rendje s a katolicizmus csodálatos büszkeségének halála óta most október 3-án telt le 700 esztendő. Erre a napra s évre a pápa külön, hatalmas körlevelet adott ki s az egész világ, még a hitetlenek jórészét is beleértve, imponáló egyöntetűséggel ünnepli ezt a mindenkép bámulatbaejtő egyéniséget.

Egy barát, egy koldus, egy mezítlábas, szőrkámzsás „bolond" (il pazzo) — akinek elvész a szemevilága a sírástól, aki szeret mindenkit és mindent és istenszeretete túlcsorduló örömében nem száradnak el könnyei, aki testvérnek szólítja még a napot, a holdat a farkast, sőt a halált is s aki fiatalon s árva-szegényen hal meg kedvenc kis temploma, a Porciunkula árnyékában . . . — érdemelte ki azt a szentek között is ritka, sőt hallatlanul előkelő díszcímet, hogy az evangélium szellemét senki a Mester után oly tökéletesen s oly jellegzetesen nem domborította ki, mint ő!

Francesco az istenszerelem ittasa, az extázis állandósulása volt. Itt lent járt, de lelke már csak az eget látta. Szavai mint egy üdvözültnek repeső lendülete lobogtak törékeny, gyermeteg ajakán. Egész, rövid élete egy ideszakadt elizium, egy nem e világról való lelki nemesség, előkelőség, átszellemülés fénylő vetülete volt.

Kötetek jelennek meg ma Francesco felmérhetetlen jelentőségéről az Egyház s a kultúra történelmében. Mert hisz ő, a „bolond", a senki, az assisi koldus nemcsak szent és nagy szent volt a szónak (ha szabad így beszélni) banális értelmében. Ő azonkívül hódító volt, Cézár, Napoleon, Reformátor — ó, nem abban a fordított értelemben, ahogyan aztán e szót az egyházi élet beszennyezőire s felforgatóira alkalmazták. Nemcsak rendet alapított, az egyik legnagyobbat s legtevékenyebbet, hanem iskolát is, irányt, fejlődési pályát teremtett, melyet diadallal írhat önhasznára az egész Egyház s az egész világ. Hogy mit jelentett s mit jelent

máig a ferences szellem az Egyház történetében a XIII. századtól kezdve, hogy mily lendületet nyert az egész szerzetesi s az egész aszkétikus élet az ő vídám világtiprásával, az ő derűs alázatával, az ő boldogságos eljegyződésével a Donna Povertà-val, az ő úrnőjével, a szegénységgel, nehéz volna rövid szavakban csak sejtetni is.

De nem, jelentősége még itt sem áll meg. A ferences szellem magának a művészetnek és irodalomnak, a magas középkor egész dúsgazdag szellemi életének új csapásokat vágott. Aki őmaga az ismert mondás szerint előbb költő volt, mielőtt szentté lett volna, aki Naphimnuszában először pengette ki az olasz líra lágy és édes rímeit („balbuttò le prime — ingenue rime"), nem lehetett máskép, minthogy szentsége varázsát átömlessze az egész utána következő költészetre is. Nem véletlen, hogy rendje maga termelte ki azonnal a legigazibb poézis remekeit: Bagnoreggiói Bonaventura az „Ave coeleste lilium"-ot, Celánói Tamás a „Dies irae"-t, Jacopone da Todi a világirodalom legcsodásabb elégiáját, a „Stabat Mater"-t. Dante maga Szent Ferenc tanítványa s rajongója volt, amint Paradicsoma XI. énekéből kitűnik, s amint ifjúkorában maga is Szent Ferenc ruháját hordta, épúgy mint Giotto, a képzőművészet reformátora. A merev, felséges, de hideg addigi szentábrázolások helyébe a ferences szellem lágysága, ömlő istenhevülete, angyali boldogsága vitte bele Giottón keresztül a reneszánsz első bájait.

Assisi Ferenc oly nagy, hogy nevéért versenyez ma a világ. A protestánsok Sabatier-val eretneket szeretnének benne látni, csakhogy a magukévá tegyék; Haeckel a monizmus előfutárjává akarta — süllyeszteni, Gabriele d'Annunzio az olasz egység és imperializmus Kolumbusává. Hiú erőlködés! Assisi nagy szentje a mienk, a katolicizmusé, lelke minden rezdülésével, nagysága minden gigantikus méretével. Az ő pápahűsége, alázatos engedelmessége és egyháztisztelete kizárnak minden vakmerő félremagyarázást. Ő egészen a miénk, még pedig az egész katolicizmusé.

Rendjéé elsősorban, amelyet szent irígységgel köszöntünk ez ünnepévben; de aztán a mienk is mindnyájunké. Minden utána létesült rend bőven merített az ő szelleméből, minden hitbuzgalmi élet az ő örökségén gazdagodott azóta! S ha a világ tudná, mennyi hitet s bizodalmat, mennyi fényt és meleget, mennyi örömet és derűt és kultúrát és békét köszönhet a Kisebb Testvérek alapítójának, hálásan csókolná az utolsó ferences fráter daróca szegélyét. Assisi Ferenc az Isten mosolya volt a földön s egy új Nagy Sándor, de aki szíveket hódított meg, nemhogy összetörje, hanem hogy megnemesítse s boldogítsa őket.

Poverello! Isten trubadúrja, juttass ünnepeden egy kis ferences szellemet a szomorú világnak!

Szentek.

A modern embernek sokszor nagyon furcsa felfogásai vannak a szentekről. „Szent": ez annyi neki, mint jámbor túlzó, értelmetlen önsanyargató, világmegvető, embergyűlölő; az örömtelen élet rajongója, fanatikus, imákat morzsoló gépember. A szentek idegenek lettek a modern embernek; némi tisztelettel, de még több borzongással, gyakran pedig határozott ellenszenvvel néz fel rájuk, vagy fel sem néz rájuk, hanem kitér az útjukból, nem megy oda, ahol beszélnek róluk, nem vesz könyvet a kezébe, amelyben szentekről van szó.

Ha aztán egyik-másik szenten mégis felfedez valami feltűnően kedves emberi vonást, akkor megbékél vele, talán még rajong is érte; példa rá a még protestáns, sőt hitetlen körökre is átragadt Assisi-kultusz, vagy a rózsahintő Kis Teréz tisztelete. (Páduai Szent Antalt már csak „kihasználja" a modern ember; pénzt dob a perselyébe, ha bajba jut, hogy segítsen rajta, de egyébként a szentnek alakja annyira nem érdekli, hogy legtöbben azt sem tudják, mikor élt és miféle nemzet fia volt.)

Pedig a szentekről való félelmével a modern

ember önmagát károsítja legjobban. A szentek az emberiség jótevői s mindenki csak nyerhet általa, ha megismerkedik velük. Az sem igaz, hogy a szentek elriasztó egyéniségek. Az ellenkező az igaz. Nemcsak Assisi nagy szentje vagy Lisieux-i Teréz vonzó, bájos egyéniség, hanem mindegyik az. Aki megismerkedik velük, ideális embertípusokat fedez fel bennük, s az ideális vonások közül, amelyeket ezek a kimagasló emberek felmutatnak, nem utolsó az egyéni szeretetreméltóságuk. Ez a szeretetreméltóság nem hiányzik az olyan szellemóriásoknál sem, mint Szent Pál, Szent Ágoston, Aquinói Szent Tamás, Loyolai Szent Ignác; a bűnbánat, béketűrés és vezeklés nagy mestereinél, mint Cortonai Szent Margit, Árpádházi Szent Erzsébet, Pazzi Szent Magdolna; a lelkipásztorkodás hőseinél, mint Páli Szent Vince, Nérei Szent Fülöp, Borromei Szent Károly, Szalézi Szent Ferenc, Hofbauer Szent Kelemen.

A szentek hősök voltak. Már ezért megérdemlik nagyrabecsülésünket és szeretetünket is. Minden hősiesség elragadó, de egyik sem annyira, mint az, amely a tiszta Isten- s emberszeretetből fakadt s amely nem mások leigázásában, hanem önmagának a legmagasabb eszmények szolgálatába állításában érvényesült. Az ilyen hősök jótevők, mert példát adnak s mert megvigasztalnak az általános önzés és emberi alacsonyság rettentő, tengernyi szürkeségében. Mily szomorú és szegény volna az emberiség szentek, hősök, nemes és eszményi emberek nélkül! Mennyit szenvedünk mi átlagemberek egymás defektusai miatt! Még a jobbak is közülünk mennyire tele vannak hibával, jellembeli fogyatkozásokkal, érdességgel, fegyelmezetlenséggel, idegességgel, tapintatlansággal, békétlenséggel! S mennyi a rossz ember, az önző, aljas, kíméletlen, brutális, igazságtalan! Mily jól esik a rengeteg gaz és dudva között nemes embervirágokat is látni, embervoltunk ragyogó, eleven megdicsőüléseit szemlélni! Ha szentek nem volnának, szinte kétségbe kellene esnünk a fajtánkon, a magunk nyomorult

emberi természetén: hát mi csak ilyenek tudunk lenni? A szentek megbékítenek bennünket a helyünkkel a földön; felkeltik bennünk a magunk hivatásának hitét, bizalmat sugároznak belénk, az ágostoni mondás szerint: „Ezek is meg tudták tenni, azok is, hát miért ne tehetnéd meg te is?"

Az emberiség jön és megy; létünk egyetlen hullám a koporsó és bölcső között. Kevés ember után marad hosszabb életű érték. A letűnt korok emberanyagát mérlegelve, csak keveset látunk kiemelkedni az alacsony átlagból. A legtöbben maguknak éltek, azaz kicsinyek voltak s kicsinyek is maradtak. Megérdemlik, hogy holttestükkel együtt a nevük is sírba szálljon. Kevesen vannak, akik nevüket a történelembe beírták s ezeknek a többsége sem éppen előnyösen írta be oda a nevét. A történelem talán nagynak nevezi őket bolott esetleg rablók voltak, nagystílű machiavellisták vagy tirannusok, mások boldogságának s békéjének tönkretevői. Milyen szegény, milyen szánandó volna az emberi történelem, ha nem volnának ott a szentek is: az emberiségnek igazgyöngyei, akik után el nem múló értékek maradtak a földön!

Isten barátjai voltak ők, s mint ilyenek, hallhatatlanok. Halhatatlanok már a földön is, mert nevük balzsam és oktatás az utánuk jövőknek s példakép a kései, következő nemzedékeknek. Nem a filozófusok az emberiség nagy tanítói, hanem a szentek. Az ő tanításuk nem könyvekből vett tudomány, nem fárasztó elmélet, nem merő ideológia; ők azt élték, amit tanítottak s azzal tanítanak, amit éltek. Az ő életmódjuk varázslatos szépsége megbűvöl s rabul ejt évszázadok multán is és százezrek szegődnek a nyomukba tanítványul, mikor már a sírjukat sem ismerjük többé. Micsoda acélos és acélosító hatások indulnak ki egy-egy olyan életből, aminő Szent Pálé volt, vagy a nagy egyházatyáké, egy Szent Ágostoné vagy Ambrusé, egy Szent Ceciliáé vagy Szent Ilonáé, egy Clairvaux-i Szent Bernáté vagy Beckel Tamásé, egy Sziénai Szent Kataliné vagy Avilai Szent Terézé!

Micsoda elragadó, emberfeletti ember egy Xavéri Ferenc, egy Chantal Franciska, egy Szent István király, egy Gonzága Alajos, egy Alacoque Margit, egy Vianney János! Ha életrajzukat olvassuk, megszégyenülünk, de ez a szégyen javunkra van; felbátorodunk s mint valami elveszett, de visszahódítható paradicsom felé, úgy érzünk nosztalgiát az Isten országa, az evangéliumi élet, a krisztusi nagyság és tökéletesség felé. Az éppen nem katolikus Carlyle könyvet írt arról, mennyire szüksége van az emberiségnek a nagyok kultuszára; azonban a „nagyok" közt sem azok az igazi nagyok, akik mint hadvezérek, fejedelmek, hódítók, pénzemberek, politikusok, művészek és feltalálók szereztek nevet, hanem akik a legemberibb erőt: az erkölcsi értéket növelték meg magukban az átlagember szemében szinte hihetetlen magasságokig s ezt az értéket aztán kisugározták korukra, környezetükre és az utókorra.

Ám nemcsak azok „szentek", akiket az Anyaszentegyház az oltárokra emelt. Szent Pál a híveket is „szenteknek" nevezi s így köszönti őket: „Köszöntsétek a szenteket, akik nálatok vannak". Minden élet, amely hitben, szeretetben folyt le, még ha nem emelkedett is a kanonizált szentek emberfeletti magaslataira, „szent" élet volt s a szent halál után örök boldogságként folytatódik Krisztus megdicsőültjeinek országában.

Ez is rendkívül felemelő és vigasztaló gondolat. Megszentelt temetőink nemcsak letört életek végállomásai, hanem gazdag, példaadó, jótevő s tovafolytatódó életek határmesgyéi. S a szentek egyességének gyönyörűséges, felemelő, vigasztaló tana szerint a mi „szenteink" a halál ellenére is kapcsolatban maradnak velünk: mi velük és ők velünk. Nem a spiritizmus gyermekes elképzelései s félremagyarázásai értelmében, hanem az Isten szava alapján. A mi halottaink tudnak rólunk s ha Istenben haltak el, imádkoznak is értünk és segítenek rajtunk; ha pedig még ők vannak a tisztulás és vezeklés helyén, mi is segíthe-

tünk rajtuk. A halál nem tépett el minden köteléket köztünk s őközöttük; a szeretet, a hűség, a jóakarat, megtisztulva s megdicsőülve, de tovább él a lelkünkben irántuk s gonddal virraszt felettünk. Mi nemcsak virágot szórunk a szeretteink sírjára s nemcsak mécsest gyujtunk rajta, nemcsak az emlékezés mirtuszágát fűzzük az eltávozottak nevéhez, nekünk ők nemcsak árnyak és fogalmak, hanem eleven valóságok, akik Istent látva minket is látnak, számunkra kegyelmeket esdenek ki s akikkel, ha mi is méltók leszünk rá, egykor az Isten trónja előtt találkozni fogunk. Így lesz a mi temetőnk a kétségbeesés helyéből a remény csarnokává, a sírhant az enyészet jeléből a feltámadás televényévé. S halottak-napján azért megyünk mi ki a sírjukhoz, azért imádkozunk s mondatunk misét értük, hogy amennyiben még nem jutottak el a boldog célhoz, amennyiben még vezekelnek s szenvednek, imáink áldozatával segítsünk Istent megengesztelni értük és siettessük szabadulásuk óráját.

Nem szép és nemes felfogás-e mindez? Nem felemelő és vigasztaló dolog-e, hinni, hogy láthatatlan aranyszálak szállnak innen a földről az égbe s a tisztítóhelyre, onnan pedig vissza hozzánk a földre, mint felséges kifejezői annak a nagy testvériségnek és segítő szeretetnek, amelybe Krisztus akarta fonni valamennyi gyermekét? Mennyi megnemértés, mennyi képromboló düh kellett ahhoz, hogy ezt a legszebb tant, a szentek egyességének kedves, derűs tanát félreismerjék s dőreségnek, babonának, bálványimádásnak s nem tudom még minek csúfolják. Olyan ez, mintha valami durva, duhaj, kocsmai legény betérne egy fínom porcellánokkal s kristályokkal teli csarnokba s ott csákánnyal esnék neki a szépségkultusz legértékesebb termékeinek, mert nem érti meg, mire valók. Aki a szenteket nyűgnek, a halottakért való könyörgést hibának tartja, az a kereszténységet fosztja meg egyik legszebb kincsétől, a világot átjáró szeretet étertiszta sugárzásától.

A magyarok Nagyasszonyáról.

Az országépítő nagy király egészsége lassan megtört az emésztő nagy munka, a tömérdek harc és gond után. Erejét fogyatkozni érzi s ugyanakkor lelke megrendül, ha arra gondol, hogy munkáját itt kell hagynia s nincs, akire annak folytatását és megőrzését bízhatná. Imre királyfi a sírban, a vérrokonok közt nincs igazán alkalmas utód, ellenség pedig kívül és belül éppen elég akad! Mit tegyen? Élő hite s vallásos bizodalma e kétségek között fölséges megoldást talált: Hát ha nincs a földön, legyen az égben pártfogója s támasza az ifjú keresztény királyságnak! És Szent István élete művének betetőzése gyanánt *a Nagyasszonynak ajánlja föl fiatal, még csak alig alakuló keresztény országát.*

Ennek az eseménynek 900 éves fordulóját üljük ugyancsak az 1938-as esztendőben, amelyet épp azért nevezünk joggal *hármas* magyar szentévnek.

I. Dehát *olyan nagy-e a jelentősége annak,* hogy egy jámbor, szent király 900 évvel ezelőtt *a Boldogságos Szűznek ajánlotta föl a magyar szent koronát?*

A mai emberek jókora része csakugyan értetlenül áll e szó előtt: Boldogasszony, s az augusztus 15-i ünneppel sem tud jóformán mit kezdeni. Szent István királyunk országfelajánló aktusa mint kedves nemzeti emlék, mint jámbor legenda ott él ugyan még valahol a lelke mélyén, de az aktus jelképi tartalma és eszmei jelentősége meglehetősen kiveszett legtöbbnek szívéből. Mi az: Nagyboldogasszony? Egy pirosbetűs nap a kalendáriumban — semmi egyéb!

A mi korunk még mindig a XVIII. század fagyos lehelletének utóhatásait érzi. Azét a századét, amikor divat volt lemosolyogni mindent, ami egy szűk és önkényesen körülszabott eszmekörbe bele nem tartozott, amit centiméterrel leméricskélni nem sikerült, ami a lélek, a szépség és a természetfölöttiség uralmát jelentette az anyag fölött, az eszméét a rideg számok fölött. Ez a kor racionalistának nevezte magát, miköz-

ben racionalizmuson nem az Ész és a Szellem diadalát értette, hanem egy hétköznapi, vakondoki látókör beszorított, szűkös távlatait, s míg a Hit dogmáit röstelkedve s vállát vonogatva tolta el magától, a voltaire-i felvilágosodás dogmatikáját húzta kalodául a nyakába.

Hogyan értse meg a Nagyboldogasszony-eszme s főleg éppen a *magyar* Nagyboldogasszony-eszme költői szépségét és hittani tartalmát az a kor, amely ennek a sivár és léleknélküli eszméletlenségnek a jármában halad?

Ma, a legutóbbi évtizedek óta meg éppen úgy látszik, az ilyen fínom és légiesen eszmei elgondolásoknak, amilyenek a Nagyboldogasszony eszmekörében izzanak, miközöttünk nincs divatjuk, nincs időszerűségük többé. Ma már nem is a Mária-kultusz ellen vagy akár a Krisztus-kultusz ellen megy a harc, hanem *az Isten léte ellen:* minden ellen, ami lélek, ami vallás, ami porfelettiség, erkölcs és szellem. Az ateista hullám nemcsak Oroszországot fojtogatja immár 19 esztendeje, hanem a katolikus országokat is elöntéssel fenyegeti: Madridban és Párizsban most dől el a kérdés, vajjon az istenhit avagy a marxi téboly marad-e felül. A vörös agitáció Afrikára, Kínára épúgy kiterjeszti erőszakos hódító módszereit, mint Oxford college-jeire és egyes magyar diáktanyákra. Ma már arra kell felkészülnünk, hogy amiként a 3. internacionálé mint túl ájtatost és szelídet félretolta útjából a 2-ikat, úgy hamarosan a bolsevizmus is túl konzervatívnak fog látszani a rombolás és féktelenség megszállottainak szemében s a kommunista internacionálét *az anarchizmus 4-ik internacionáléja váltja fel,* amelynek csak egy törvénye lesz: a *törvénynélküliség* s egyetlen argumentuma: a *pisztoly* és a *gépfegyver.*

Mit akartok ilyen harcok küszöbén, ilyen mérgezett légkörben nagyboldogasszonyi elképzelésekkel, jámbor és multba bámuló katolikusok?

II. *És mégis!* Akik így beszélnek, nincs igazuk. Mert akárhogy sötétül a látókör, a Nap sugarai nem halnak meg, hanem elő-előtörnek újra. Akárhogy

szaporodnak a baglyok, a fülemilék nem vesznek ki és nem hallgatnak el. Akárhogy tombol és toporzékol az emberi őrület, a vadság és kulturátlanság, a Szellem nem veszti el hatalmát s fölényét. És akárhogy érvel, magyaráz, gúnyolódik egy álokoskodásra beállított, hideg és bomlasztó kritika, a hibás okfejtéseket mégis letörli a tábláról s helyükben újra érvényesíti a természetfölöttiség logikáját a Szellem és a Szív.

Nem! Számok, súlyok, köbméterek és villamos töltöttségek nem magyaráznak meg mindent. *Ez a világ lényegesen több, mint amit fizikai és kémiai szabályszerűségekkel kifejezni lehet.* Nemcsak okozatok vannak, hanem *okok* is és *Ok* is; nemcsak hatások, hanem hatók is és Ható; nemcsak történések vannak, hanem a történéseknek mélyebb értelme, gondviselésszerű jellege is van. Nemcsak rend van, hanem Rendező is; nemcsak világ, hanem világfölötti Értelem s Akarat is. És a legfőbb Lény ismét nem rideg kényúr és gépszerű sorsdöntő, hanem melegszívű Atya, gondoskodó, megváltó, üdvösséget kínáló Jópásztor. És nemcsak fellegeken túli és világokon túli, megközelíthetetlen fölség ő, hanem közénk szálló, velünk lakozó, hozzánk leereszkedő Isten, emberszerető, segíteni akaró és rajtunk szánakozó Krisztus. És ez a Krisztus maga is nem Sinai-hegyi villámlások s velőtszárító mennydörgések között, nem lángpallost villogtató égi fejedelmek tízezreitől övezetten, mint rettentő és félelmetes Magasság jött közénk, hanem mint gyermek, mint *édesanyja karján ülő Kisded,* akinek jóságos mosolya összefolyt annak a Szűznek édes mosolyával, akinek a karján ült. Mintha ezt a szűzi asszonyt is csak azért választotta volna maga mellé, hogy *még élénkébben, még hangsúlyozottabban kifejezze a jóságot, kedvességet, otthonosságot,* szinte így kell mondanom: a *báit és lágyságot,* amely az ő hozzánk való érzelmeit *legmélyebbül jellemezte.*

A kereszténységtől semmi sem áll oly távol, mint az a rideg deizmus, amely csak egy megközelíthetetlen magasságokban trónoló, rettentő és lényegében

tőlünk idegen istenséget ismer. Semmi sem áll tőle olyan távol, mint egy merev és hideg hódolatban megnyilvánuló, kényszerű és sivár vallásosság.

Ezen a gondolatvonalon érthető az az első pillanatra szokatlannak tetsző hely, amelyet *már az őskeresztény hitéletben* az Isten mellett *Krisztus anyjának kultusza elfoglal.* Minden dogmatikai szemponton túl el kell ismerni, hogy ez a Máriás eszme csodálatos elevenséggel képviseli a kereszténység belső komolysága, szinte zordsága mellett *az emberi, a szívhezszóló, szelíd és enyhítő vonást.* A melegséget és fényt, derűt és otthonosságot, mosolyt és szinte családias intimitást, amelybe a keresztény vallásosság a híveit bevezeti. A tantételek mellett a vallási esztétikát, az ész hite mellett *a szívét,* a felség és magasztosság mellett *a kellemet és tisztaságot, szűzies mosolyt és könnyes szemű, anyai jóságot.*

„Nagyboldogasszony", azt mondhatnók, annyi mint: a hitnek gyermeki ujjongása, a vallási érzésnek érzelmi megdicsőülése, a teológia költészetté virágzása. És nekünk magyaroknak a Nagyboldogasszony különösen is annyi, mint: *egy frissen megtért népnek, egy fiatal, nagy jövőre és sok szenvedésre termett nemzetnek korai, örvendő és bizakodó odaborulása egy mindennél ragyogóbb keresztény életideál elé.* Őseink vallásosságának ez a korán ébredt Nagyboldogasszony kultusz talán legcsillogóbb s legderűsebb vonása. Valami angyalos, virágos, tavaszias ünneplés, amelyben veleszületett lovagiasságának korán találta meg a nemzet Krisztus után legszebb célpontját.

Történetileg és lélektanilag egyformán megkapó jelenség, mily hamar átértette fiatal nemzetünk mindjárt megtérése s európai nemzetté kristályosodása hajnalán a nagyboldogasszonyi gondolatnak ezt a varázsosan kedves, üde és lelket gazdagító tartalmát.

Ezek persze szörnyen „nem divatos" gondolatok. Szörnyen kívül esnek a modern beszédtárgyak berögzött stílusán és tárgykörén. De vajjon helyes-e

a materialista gondolkodásnak ez az egyoldalú és egy kissé arrogáns eluralkodása a névleg még mindig keresztény társadalmon? Ez a kérkedő világiasság, amely azt még eltűri valahogyan (ameddig eltűri, lásd Spanyolország, Mexikó és Szovjet), hogy egy elkülönített papi kaszt a templomokban és zárdaiskolákban ilyen „szentes" eszméket hangoztasson, de méltatlankodva, felháborodva és ideges-ingerülten fordul el s mélyen megbotránkozik, ha ilyen gondolatokkal a templomon kívül is — irodalomban, sajtóban, közéletben — egyszer-egyszer találkoznia kell.

A szabadgondolatnak és szabadkőművességnek sikerült a kereszténységet szűk korlátok közé szigetelnie s magátólértődővé tenni azt, hogy e korlátokon túl *mégcsak szó se eshessék* a legszebb és legelmélyültebben keresztény gondolatokról. Hány „keresztény" napilap van pl., amely Nagyboldogasszony napján a Nagyboldogasszonyt s ősi magyar kultúrát szóvá sem meri tenni?

III. Nekünk pedig annál sürgősebbnek látszik, hogy ezzel az elszekularizált és *elvizesített álkeresztességgel,* ahol csak tehetjük, *szembenézzünk.* Hogy emelt fővel hangoztassuk azokat az igazságokat, amelyekre minden okunk megvan büszkéknek lennünk. Hogy elsikkadni ne engedjük első szent királyunk legszebb és legtündöklőbb hagyatékát, amely ma is oly időszerű és nemzeti tanulságokban oly gazdag.

Ma és éppen ma! Amikor egyszerre vívja élethalál harcát Európa keleti s nyugati frontján a Hit és a téboly, a Szépség és a vadság, az Isten népe s a sátán birodalma. Amikor még a névleg keresztények jelentős része is suttyomban a spanyol vörösöknek „drukkol" és még a vérengző bolsevizmust sem tartja oly szörnyű és útálandó rémnek, mint azt, amit az ő korlátolt és odatúlról irányított szajkóbölcsesége „klerikalizmusnak" szokott csúfolni. Amikor még a megmaradt kis vallásosság is sokfelé hideg és rideg racionalizmussá merevül, számító és szatócskodó alkudozássá, minden szív és melegség nélkül való gépies-

séggé. Amikor a családi erkölcs is márcsak mutatóba jár haza, a nőket a szemérem és női önmegbecsülés elemeire kell újra megtanítani s az embereknek magyarázni kell, hogy a házasságban a sírig való hűség és szeretet a lényeg s a gyermekről való maradandó gondoskodás a legfőbb szempont.

Éppen azért, mert nagyon is ideáltalanok és eszmétlenek lettünk, amorálisok és szívtelenek, önzők és ridegek, *van ma újra nagy szükség* arra, hogy legalább a Nagyboldogasszony jubileumi évében idézzük vissza emlékezetünkbe, hogy milyen kincseink rejlenek ősi hitünkben, milyen gazdagok voltunk régesrégen s milyen gazdagok, szépek, nemesek lehetnénk még — a jövőben is!

Vissza a Magyarok Nagyasszonyának gazdag, ragyogó, szépséges hitéhez, a legszebb és legtisztább női eszményképhez, a lovagias magyar hűségideál legmagasztosabb célpontjához!

Patrona Hungariae.

A jelen esztendő tudvalevőleg hármas magyar szentév: Szent István király halálának 900-ik fordulóján s az Eucharisztikus Világkongresszuson kívül 900 éves fordulója annak is, hogy Magyarországnak Nagyasszonya van, hogy Szent István király a Boldogasszonynak ajánlotta fel népét s koronáját.

Sokak szemében merőben pietisztikus gondolat, amellyel nem érdemes az ájtatossági életen kívül is foglalkozni. Pedig talán mégsem így van. Nem szólva most a gondolat lelki és vallási tartamáról, maga az az erkölcsi kisugárzó erő, amely ebben az országfelajánlásban rejlik, még a hitetlen szemlélő figyelmét is kell, hogy lekösse. Nem közönyös dolog, hogy egy ország népének túlnyomó többsége 900 esztendő óta a legmagasztosabb királynői eszménnyel jegyezte el magát, hogy sorsát és jövendőjét egy természetfölötti fényforrás sugármezejébe állította és ehhez az ön-

megajánláshoz a maga többségében mindmáig híven ragaszkodik, azt mindig újra és újra a magáévá teszi. Ezzel ez a nemzet mindenkorra ki akarja fejezni a maga eszményiségét, minden anyagon és haszonlesésen túl való, erkölcsi régiókba emelkedő államkoncepcióját, a keresztény életelveknek nemcsak általában kötelezővé fogadását, hanem abban a fokozott lelkiségben való vállalását, amely Krisztus Anyjának az ország örökös királynőjéül és pártfogójául választásában szükségszerűen kifejeződik.

A keresztény ókor egyik legnagyobb szelleme, Szent Ágoston mondta egyszer, hogy magasabb eszmei célok nélkül az államok nem egyebek rablószövetkezeteknél — „quid sunt nisi latrocinia?" Olyan mondás, amelynek igazsága a szemünk előtt játszódik le nem egy modern államalapításban és államvezetésben, békék és háborúk, hódítások és leigázások, kiforgatások és kizsákmányolások önző és gyakran jellemtelen csereberélgetésében. Nem a pénz és a fegyver, a gép és az élelmiszerek hiányán betegszenek meg a népek, hanem az emberiesség, becsület, tisztakezűség és önzetlenség hiányán. Nem a szerződések fogyatékosságán akad el a nemzetek békés és emberekhez méltó szimbiózisa, hanem az őszinteség és igazságérzet kihalásán. Maga a családi élet mindinkább elveszti ebben az ideáltalan korban a maga nemes és tiszta hímporát, üzletté és számítássá válik, az önzés és kiélés keretévé, amelyet, mihelyt az önzés úgy fordul, aggálytalanul össze szabad törni, sarokba lehet vágni, ha belepusztul is a gyermek, a másik fél s a nemzet maga.

Ebben az ideáltalan és erkölcsiekben annyira legyengült korban különösen figyelemreméltó és szinte stílustalan szép dolog, hogy egy nemzet még ma is hisz abban, amit első királya hagyományozott rá: hogy az Istenember édesanyjának keze áldóan pihen rajta s viszont neki is többre kell törekednie, mint a megélhetés bármi úton való biztosítására, az érdekek.

ösztönök és hangulatok által való ide-oda hányattatására. A szentistváni felajánlás által lovagi nép lettünk a lovagiságnak legnemesebb értelmében.

*

Az 1938-as hármas szentévnek azonban nemcsak vallási, etikai vagy történeti megfontolások adnak súlyt és támaszt, hanem a hullámzó élet maga. Csoda történt: a mi hármas szentévünkben hallgattatott meg minden magyarok húsz éves síró imádsága. Amiről még az Eucharisztikus Kongresszus napjaiban, sőt még egy hónappal ezelőtt is álmodni sem mertünk, bekövetkezett: visszakapjuk az ezeréves határok Magyarországának legalább egy jelentékeny részét.

És éppen október havában, amelyben a hármas magyar szentév befejezésére készülünk s amelynek második vasárnapján üljük a Magyarok Nagyasszonyának, a Patrona Hungariának ünnepét. Húsz esztendő álma és vágya éppen abban az évben s azokban a napokban indult el a beteljesülés felé, amikor Magyarország Nagyasszonyának az ünnepére készültünk! Nem véletlen, hogy az a királynői kéz, amelyre 900 évvel ezelőtt Szent István bízott minket, éppen az ő 900-ik magyar ünnepén simítja el az elűzhetetlennek vélt borút a láthatárunkról és vezeti fel a borús magyar égre az első szivárványívet.

Valaki nemrég azt vetette szemébe e sorok írójának: nem látszik meg Magyarország történetén, hogy valami különösebb égi oltalom alatt állana! Hogy a Magyarok Nagyasszonya valami különösebben vigyázna rá! Nem kába és káromló beszéd-e ez? Igaz, hogy nemzetünk rettentő viharokon ment keresztül 900 éven át: de megmaradt! Igaz, hogy keserű meg próbáltatásokban volt része: de itt van! Szinte csoda, hogy testvértelen, gyenge, kicsiny nép létére, ennyi idegenfajú és sokszor ellenséges érzelmű nép között s azonkívül annyi belső testvérharc és meghasonlás ellenére fel nem őrlődött. Hogy amikor sokkal nagyobb nemzetek évszázadokon át vagy végleg is el-

vesztették önállóságukat, a miénk megtartotta nemzeti létét. Ne felejtsük el, hogy a nagyobb és dicsőbb Magyarország története arra a korra esik, amikor Magyarország még osztatlanul állt a szentistváni örökség alapján s éppen akkor fordult a sorsa veszedelmesre, amikor a nagy király végzéseit kezdte kicsibe venni: talán ez inkább a Patrona Hungariae mellett, mint ellene bizonyít. Az ország létét legmélyebben fenyegető török iga lerázása meg egyenesen a Patrona Hungariae jegyében történt. Mindenkép érthető tehát, hogy a magyarság széles tömegei minden újkori hitetlenkedés és elhidegülés ellenére szeretettel megmaradnak a 900 éves tradíció mellett s nem lehet csodálni azt sem, hogy még protestáns nagyjaink is megértő lélekkel ragaszkodtak a magyar zászlók és pénzek Máriás díszéhez, ha nem hittani, mindenesetre történeti alapon.

Ne vitatkozzunk az ünnepen; hagyjuk meg annak, aki felsőbb történelmi rendelkezésekben nem hisz, a maga kis hitetlen örömeit. De akik hiszünk a történelmen át-átütő Gondviselésnek sokszor csodálatosan eleven szózataiban, örüljünk annak, hogy a hármas magyar szentévnek ilyen váratlan, legfelsőbb jutalma lett s hogy akik most egy éve még búban és gyászban hirdettük meg az Úr s a Nagyasszony esztendejét, ma már Komárom tornyán s hamarosan bizonnyal más magyar tornyokon az eddigi határokon túl is ott köszönthetjük a Szűz Máriás magyar lobogót!

A kilencszázéves Védőasszony.

Az 1938-as évet joggal nevezzük nemcsak kettős, hanem hármas magyar szentévnek. Az Eucharisztikus Világkongresszuson és Szent István halálának 900 éves fordulóján túl ugyanis szintén ebben az évben van 900 éves fordulója annak a mélytartalmú és gondolatokra ébresztő eseménynek is, hogy Szent István első királyunk a halála előtt néhány nappal ünnepélyesen a Boldogságos Szűznek, Krisztus anyjának oltalmába

ajánlotta fel népét és koronáját. Kilencszáz éve lett most augusztus 15-én, hogy a magyarság a Patrona Hungariae-t, Magyarország Védőasszonyát tiszteli a Boldogasszonyban.

A szent király e kegyeletes cselekedetének közvetlenül és elsősorban kétségtelenül vallási jelentősége van. Mégis tévedés volna azt hinni, hogy ennek az országfelajánlásnak csak egyedül vallásos a jelentősége. A szent király jellemének és intézkedéseinek egyik különleges és állandó vonása, hogy benne a vallásos eszme mindig egybeolvad a nemzetnevelő gondolattal s az ő intézkedései egy szentnek, Egyháza lánglelkű és apostoli fiának intézkedései, de egyúttal mindig olyanok, amelyekben a nemzet lelki megszilárdulásának s nevelődésének egy-egy fontos támasza iktatódik be az országépítő szent király életművébe. A kereszténység behozatala is nála nemcsak vallásos cselekmény volt, hanem politikai éleslátás is, amint viszont politikájának alappillérei mindig a keresztény gondolatból nőttek bele a reális életbe.

Az országnak ez a felajánlása a Szentkoronán keresztül a Boldogságos Szűznek szintén szembeszökőleg magán viseli a vallásos kegyelet és hitbuzgóság megható megnyilatkozásán kívül a nagy király politikai és népnevelői éleslátásának ezt a reális jellegét. Erre nézve azonnal eloszlik minden kétely, mihelyt magunk elé állítjuk a X. és XI. század lovagi intézményét s abban a női eszmének kimagasló szerepét. Istvánnak, a nemzetépítő királynak csak fel kellett fokoznia ezt a lovagi eszménykultuszt s alkalmaznia arra az istenanyára, akit István, a szent, amúgy is lelke egész melegével tisztelt és szeretett.

I.

Tévedés volna azt hinni, hogy maga a középkori lovagi intézmény nem volt egyéb, mint a merő rajongás és romantika szüleménye. Ennek a romantikus gondo-

latnak kifejlesztésébe és mérlegelésébe kétségtelenül nagyon reális és időszerű célkitűzések is folytak bele; nevezetesen a kor nevelő szellemének az a tudatos vagy tudattalan törekvése, hogy ezen az intézményen keresztül végleg és hatékonyan megszelídítsék és megnemesítsék azt a szilaj harci erőt és fékezhetetlenül csapongó vitézi indulatot, amely Európának még csak nemrégiben kereszténnyé lett, de vérükben és lelki alkatukban még meglehetősen pogány népeit eltöltötte s őket annyi céltalan és felesleges, sokszor igazságtalan és gonosz harcokba keverte. Ezeknek a tegnapelőtt megtért harcosoknak a kezéből nem kiütni kellett a kardot, hanem új gondolatot kellett beléjük sugározni; azt az új felfogást, hogy a harc csak akkor szép és előkelő, nemes és dícséretes, ha nem önzésből vagy hiú hadi dicsőségért, hanem nemes célért, a gyengék oltalmáért folyik. A fegyver csak akkor tiszta és vitézi, ha nem oktalan verekedésre, vagyonharácsolásra, hanem a rend és a béke védelmére, a fegyvert nem viselők biztonságának őrzésére, az igaztalanul elnyomottak megmentésére s a lábbal taposott jog helyreállítására forgatjuk.

Ez a gondolat a *lovagi eszme* és lovagi intézmény alapeszméje, gyakorlati célkitűzésének s hatóerejének titka. Hogy azonban a gondolat ne puszta elmélet és száraz parancsok formájában, tehát fakultan és színtelenül lépjen a kor lelki világa elé, azért szokássá tették, hogy a lovag egy eszmei tisztaságú, rendszerint magasrangú nőt választott kardja királynőjének, akinek számot kellett adnia küzdelmeiről, akinek szelíd és nemes szelleme szinte őrangyalként lebegett harcai felett, visszariasztva a lovagot minden igazságtalanságtól és felesleges kegyetlenkedéstől, de meg is őrizve őt minden alacsonyságtól, gyávaságtól és duhajságtól egyaránt. Úrnőjének megelégedett mosolya volt a lovag álma, vágya s a nemesen vívott harc után legszebb dícsérete. A nő a lovag számára most már nemcsak a gyenge, tehát védelemre szoruló s megvédel-

mezendő alany szerepét töltötte be, nemcsak zsinórmérték lett, amely a harcot megengedetté s nemessé tette, hanem jelképezte az otthont, a békét, a szelíd erkölcsöket, a kultúrát, a finomságot, az önzetlenséget, a tisztaságot és emelkedettséget.

Ez a női eszmény lengi át a kor irodalmát és költészetét, nem utolsó helyen a vitézi dalok és románcok, balladák és époszok egész primitív, de őserőtől duzzadó s nemes idealizmustól áthatott áradatát.

Amikor Szent István a maga ázsiai vérű népét kereszténnyé tette s európai királysággá avatta, nagyon jól tudta, hogy egy tegnapelőtt még nomád és szilajon zsákmányvadász népet, Európa rettenetét, nem lehet csak úgy szép szóval, prédikálással vagy büntetőtörvényekkel máról-holnapra európaivá, kereszténnyé és kulturálttá tenni. Nagyon jól tudta, hogy a nagy átalakulás érdekében minden eszközt meg kell ragadnia, hogy ez az átmenet minél gyorsabb és símább lefolyású legyen, hogy intézményeket kell létesítenie, melyek a nép lelkét megragadják s átalakítják, úgyhogy ez a nép nemcsak kemény kényszerből, hanem meggyőződésből, örömmel és lelkesedéssel szegődjék a keresztény eszmék zászlója alá. Érezte, hogy ebben az átalakító munkában sem a lelkipásztorkodás rendes munkálatai, sem a törvényhozás intézkedései magukban nem elégségesek, hanem a nemzet társadalmi és erkölcsi világnézetébe is intézményesen kell beleilleszteni azokat.

Szent István nagyon jól tudta, hogy a maga népe sokkal harciasabb, semhogy a kereszt, a könyv s az ekeszarva kedvéért a fegyvert egykönnyen kiengedje a kezéből; viszont éppen túlságos harciassága, túlságosan megszokott fegyveres kalandozásai tehetik alkalmatlanná arra, hogy a keresztény Európa szervezetébe mint békés tag beleilleszkedjék. Kétszeresen szükségesnek tartotta tehát, hogy népét a fegyver helyes és erkölcsileg feddhetetlen használatára tanítsa, hogy a *hadviselésnek magasztos feladatokat* tűzzön ki

célul s a küzdelmet a béke és a rend oltalmazó eszközévé avassa. Ha valakit, a tegnap még pogány magyart kellett meggyőznie arról, hogy nem az észnélküli kardcsörtetés, nem a folytonos viszálykodás és versengés vezet el a béke s a jólét áldásaira, hanem az otthon és a művelődés szelíd kultusza, amelyet fegyverrel kell védeni, de nem lehet fegyverrel táplálni; oltalmazni kell, de nem lehet merő zsákmánnyal gazdagítani.

Ebben a népnevelői törekvésében Szent István nem nélkülözhette korának amúgy is egyik legrokonszenvesebb s legbeváltabb intézményét, a lovagi gondolatot. de ekkor már egészen megfelelt a nemzet lendületes szellemének, a képzeletvilágú és rajongásra hajló lelkületének, hogy a lovagi intézmény egyik legbájosabb virágát, a nőkultuszt s névleg a Nagyasszonykultuszt is belefűzze a keresztény lovagiasság virágos gondolatkörébe s a magyarság lovagi küzdelmeinek közös eszményképévé mindjárt ő, az első magyar király és első magyar lovag, a legszebb és legmagasztosabb királynői egyéniséget, a Megváltó szűzi anyját, a menny és föld királynőjét válassza. Igy született meg a magyarok Nagyasszonya gondolata, nemcsak mint vallásos eszmény, hanem mint a magyar népművelés nemzetfejlődés egyik legértékesebb s leghatásosabb erkölcsi oszlopa.

Mintha azt mondotta volna a szent király az ő alattvalóinak: Nézzétek, gyermekeim, minket az Úristen messze Keletről idehozott erre az áldott, termékeny földre. Adott hozzá katonai erőt és fegyvert, hogy ezen a földön országot alapíthassunk, s annak minden ellenségét megzabolázzuk. Adományait most azzal tetézte, hogy az igaz hitre is elvezetett minket. Ha már most azt akarjuk, hogy ezt a földet meg is tartsuk, naggyá is fejlesszük, rá kell lépnünk a keresztény élet útjára, a béke, a rend, a szelídség, a szeretet és a munka útjára.

Katonák maradunk ezután is, a fegyvert nem

vetjük sutba, de ezentúl csak akkor húzzuk ki, amikor a rendet és békét kell védelmezni vele, szabadságunkat, szállásainkat, családjainkat, asszonyainkat, gyermekeinket oltalmazzuk. De akkor azt vitézül forgatjuk, ha kell, az életünket sem kíméljük benne. Harcaink közt Krisztus neve égjen az ajkunkon s az ő szűz Szülőjének, a magyarok Védőasszonyának anyai szeme pihenjen rajtunk. Úgy harcoljunk, hogy Boldogasszony hű katonáinak ismerjen el minket. az Úr szent felsége előtt!

II.

Ezt az egyszerű és mégis mélytartalmú beszédet az ifjú Magyarország megértette. Egy töredék tovább is a pogány eszme mellett tört lándzsát: szerinte legyen tovább is harc a harc miatt, zsákmány a zsákmány miatt, nem kell kereszt és nem kell mérséklet! De a nemzet zöme s java megértően simult a nagy király tanításához! A lovagi intézmény nálunk is csodálatos virágokat termett, mindjárt az elsők közt Szent Imre királyfit s a „lovagi királyt", Szent Lászlót.

A magyarság harcai az első századokban a rendnek, a béke fenntartásának, a garázdálkodók megfékezésének szóltak s nem olvasunk többé véres és céltalan kegyetlenkedésekről, barbár pusztításokról, mint azelőtt. A lovagiasság annyira vérévé vált a magyarnak, hogy nemzetünket ma is, még ellenséges oldalakon is állandóan így nevezik az idegenek: *„la nation chevaleresque* — a lovagias magyar nemzet". Természetes, hogy ennek a lovagiasságnak legcsekélyebb köze sincs a lovagiasság ama torzképéhez, amelyet újabban éppen a verekedők és békebontók szeretnek a magukénak vallani s amelynek szabványai tökéletesen ellenkezők az igazi lovagiasság törvényeivel.

A Nagyasszony lovagi tiszteletével kapcsolatos a nőtiszteletnek az a szinte vallásos finomsága, amely a magyar történelemben s irodalomban azóta is egészen feltűnő mértékben tapasztalható. A magyar történelem-

ben a nő mindig mint szentély szerepel, mint a családi és nemzeti otthon angyala, akit védelem, tisztelet és féltő gond övez. Egészen a legutóbbi korok eszmény-pusztító cinizmusának elterjedéséig nyoma sincs a magyar népben a nő amaz alábecsülésének s olcsó portékaként való kezelésének, amely csak újabban s bizonyos idegenből közénk furakodott ideológiák beszüremkedése révén lett sajnos nálunk is otthonos.

A mi *irodalmunk* egészen a legújabb korig álmagyar irodalom felburjánzásáig feltűnően tiszta és nemes; alacsony kétértelműségek a nővel kapcsolatban a mi klasszikusainknál teljességgel elképzelhetetlenek. Arany János még szerelmi verset sem írt soha; Vörösmarty pedig, a vérbeli romantikus, szinte földöntúli ragyogással veszi körül eszményesitett nőalakjait. S népünk vallásosságában nem annak a Mária-tiszteletnek lovagias alapvonása teszi-e érthetővé a nő nagy tiszteletét, amely többi közt a magyar Mária-kegyhelyek nagy látogatottságában s a Nagyasszony-kultusz számos más megnyilvánulásában mutatkozik?

És mintha a Szent Király nemzetét féltő aggódása vegyülne bele legkedveltebb egyházi Mária-dalainkba is. Nagyon féltik ezek a Mária-dalok az országot s hogyan menekülnek hazafias keservükben a magyarok Nagyasszonyához! A szatmármegyei Pályi Ede egyik közkedvelt s széltében énekelt verse fejezi ki legjobban ezt a bánatos, aggódó s reménykedő Mária-tiszteletet, a nemzeti és imádságos szellem e csodálatos ölelkezését, amelyet végezetül hadd elevenítsünk fel:

Szűz Mária, hazánk reménye,
Bús nemzeted zokogva esd;
Nyujtsd irgalom-jobbod feléje
S botlásiért, óh, meg ne vesd.
Mi lesz belőlünk, hogyha elhagysz,
Bús árvaságunk sírba hervaszt.
Minden reményünk csak Te vagy,
Szent Szűzanyánk, óh el ne hagyj!

Hozzád sír a jobbak keserve
Jámbor családok tűzhelyén,
A szebb idők után esengve,
Mikor Nap ült hazánk egén.
Óh, kérjed Istent újra értünk,
Ne hagyd elveszni árva népünk.
Minden reményünk csak Te vagy,
Szent Szűzanyánk, óh el ne hagyj!

Oltáridat körülzokogjuk
Naponta, mert óh, vétkezénk.
És sírva szent neved kiáltjuk:
Szűz Mária, tekints felénk!
Mutasd meg mégegyszer e népnek,
Hogy pártfogásod mit segíthet.
Minden reményünk csak Te vagy,
Szent Szűzanyánk, óh el ne hagyj!

A mai világhelyzet és az Immaculata.

Hogyan lehet két ilyen különböző fogalmat egymás mellé leírni? — kérdi bizonnyal mindenki, akinek a fenti cím szemébe ötlik. A politika szennyes, véres, hólés és halálhörgéses drámái s egy szende, finom, már nem is evilági füleknek való hittani misztérium! Nem tréfa és blaszfém szellemeskedés-e az, ha valaki egy ilyen természetfölöttien légies fogalmat leránt a politika s éppen a mai politika képzettársításai mellé?

Pedig talán éppen ez a látszólag kétvilág ellentét derít fényt sok olyan kérdésre, amely a gondolkodó elmét a mai világeseményekkel kapcsolatban kínozza.

Nemcsak a kereszténység szent könyvei, hanem a legérintetlenebb, kultúranélküli ősnépek hagyományai is tele vannak a teremtéstörténetnek azzal a középponti gondolatával, hogy az emberi nem mindjárt léte elején bűnbe esett s akkor Teremtője lángszavakban s kemény végzésekben adta tudtára az örök, oko-

zati kapcsolatot az ember erkölcsi bukása és sorsának tragikusrafordulása között. Egyik legmélyebb etikai tanítása ez nemcsak minden vallásnak, hanem a *világtörténetnek* is. A szörnyű és szörnyen igaz tétel, hogy az emberiség szenvedéseinek egyik legfőbb oka, *a* legfőbb oka az *ember* önmaga. Az ember erkölcsi megtévelyedései, törvényen, becsületen magát túltevő, vak és gőgös önzése, gyakorlati istentagadása.

Sokezer év telt el azóta, hogy ez a komor s tagadhatatlan igazság először hajnallott fel az elesett emberiség értelmében s az emberiség máig nem tanult belőle. A mai modern nemzetközi világunk furcsa kísérőtünetei: bombavetők, aknák, felrobbantott városok, menekülők, eltaposott nők és gyermekek, vér, fegyház, borzalom — nem egyszerű törvényszerűségek. Nem is puszta folyományai a népi, faji, nemzeti, gazdasági ellentéteknek. Itt már nemcsak egyszerű honvédelemről, nemes küzdelmekről van szó. Hanem ennél sokkal több, mélyebb, démonibb erők állnak a háttérben: az emberek egy részének *elvi szakítása az etika alapeszméivel,* a magasabb erkölcsi szemlélet örök törvényeivel. Egyszerűen és régies szóval: az emberi romlottság és a bűn.

A politika — mindnyájunk életének, békéjének, szabadságának, épségének s kultúrájának őre — egy kicsit mindig abban a hírben állt, hogy nem szenteltvízzel csinálják. Machiavelli csak kimondta, amit előtte s utána legtöbben úgyis követtek: hogy a politika nem az eszközválogatás etikájának a magas iskolája. A „diplomáciai" szó maga kissé gyanús mellékcsengést kapott s az a közfelfogás, hogy a közügyek s főleg a nemzetközi viszonylatok intézése terén aligha jut az ember sokra egyenes és becsületes eszközökkel, elég általános lett. *Ma már az alapfogalmak körül dúl a harc,* ma már sokfelé gyakorlattá lett az a modern filozófia, amely sem Istent, sem erkölcsöt nem ismer s a jó és rossz közt való fogalmi különbségtételt magát gyermekes maradiságnak, avult világnézetnek tekinti.

Mikor aztán ez a „jón s rosszon" túl levő politika

egyszer-egyszer nagyon is lerántja fejéről a maszkot s a maga pokoli vigyorgásából megismerjük igazi mivoltát, egy világ hördül fel a felháborodásban. Csak az a kár, hogy kevesen veszik észre az okozati összefüggések mélyebb szálait s amikor felhördülnek s felháborodnak, nem eszmélnek rá, hogy *a történeti eseményekben is büntető nemezist kell látnunk.* Hogy azokon megint csak a paradicsomi ősigazság teljesedett: az Úr törvényének megtagadása az, ami egyre újra kiűz minket a béke s a nyugalom, a biztonság és egyensúly paradicsomából.

Itt kapcsolódik be a politikai tanulságlevonásba a Szeplőtelen fogantatás gondolata. Más szóval: a büntetlenségé, *a harcé minden ellen, ami szenny és önlealacsonyítás,* lázadás és istentelenség. Amikor az Egyház magasra emeli azt a napruhás, szűzi Asszonyt, aki a Megváltó erejével először taposta el a világtörténetben a sátán fejét, voltakép ezt a nagy igazságot példázza: Emberek, *az Isten hite nem puszta templomos áhítat csupán,* a Legfőbb Törvény tisztelete nem egyszerű belső, lelkiismereti gyakorlat, hanem egyúttal: boldogságépítés, békeőrzés, a vadállati ösztönök visszaszorítása, az eszmeiség és lelki nemesség ápolása. Az Isten hite s törvényének tisztelete az egyedül igazán megváltó, *nemzeti és nemzetközi politikának első lépcsője,* legfontosabb, bárha sokszor elfelejtett feltétele!

Igy kerül az Immaculata eszmei gondolatvilága kapcsolatba a mi *mai* közéleti problémáinkkal.

Megjegyzés.

Élet és vigasztalás.

Katolikus életszabályok, Naplójából először közölve. Eredetileg 1925 március 1-én írta a Naplója szerint, mégpedig Rómában a „számüzetésben", ahogy tréfásan nevezte római tartózkodását. Életszabálynak való, egy sokat küzdött s a világ eseményein felülemelkedni tudó lélek életirányításának. Nyilvánvaló benne a szentignáci lelkigyakorlatok „indifferentia sacra" szelleme.

Mi az imádság? Lelki naplójából először közölve. Némi változtatással közölte ebből az „Imakönyv a művelt katolikus közönség számára" c. imakönyvében (Athenaeum, Budapest, 1920).

Hogyan szoktál imádkozni? megjelent a Mária-kongregáció c. hitbuzgalmi folyóirat 1917. (X.) évf. 174—176. oldalain.

Megtartja-e ígéretét a legszentebb Szív? megjelent a Jézus szentséges Szívének Hirnöke c. kalocsai hitbuzgalmi folyóirat 1900 (XXXIV.) évf. 343—346. lapjain, alig 20 éves volt, amikor e nagyon élénk hitbuzgalmi tanulmányát írta P. Bangha.

Kicsoda neked Jézus? megjelent a Mária-Kongregáció 1917. évf. 123—124. oldalain *B. B.* jelzéssel.

Hogyan lehet egy ember — Isten? kéziratból először közölve.

Jézus a mi királyunk, megjelent a Mária-kongregáció 1920. (XIII.) évf. márciusi számában név nélkül.

Istentelenség harca az istenhívők ellen, szentbeszédként hangzott el a budapesti Jézus Szíve-templomban 1936 szeptember ber 13-án (pünkösdutáni XV. vasárnap), melyet a budapesti rádió is közvetített. Az itt közölt szöveg a P. Bangha által végig gyorsírással írt eredetiről való.

A jászol előtt, megjelent a Jézus sz. Szívének Hirnöke 1904. (XXXVIII.) évf. 361—364. lapjain.

Visszatekintés és előrenézés, újévi szentbeszédként elhangzott a budapesti belvárosi főtemplomban 1939 január 1-én, a

budapesti rádió is közvetítette. A címnélküli kéziratból először közölve.

Februári gondolatok, megjelent a Mária-kongregáció 1931. (XXIV.) évf. 89—90. lapjain *B. B.* jelzéssel.

Jézus bemutatása a templomban, kéziratból először közölve.

Gyertyaszentelői gyertyák, megjelent a Magyar Kultúra 1930. (XVII.) évf. I. kötetének 116—117. lapjain.

A parancsolatok megtartása, kéziratból először közölve.

Üdvözítőnk parancsa, megjelent a Mária-kongregáció 1916. (IX.) évf. 174—176. lapjain név nélkül.

A legszebb virág és ápolása, megjelent névtelenül kis alakban Pozsonyban a Kath. Sajtót Támogató Egylet kiadásában 15 oldalon. Első kiadása P. Bangha 20 éves korában, 1900-ban, a második 1902-ben 50.000 példányban jelent meg. Igen nagy sikere volt, már a második kiadással együtt P. Thöni S. J. fordításában Pozsonyban megjelent németül (névtelenül), egy év mulva tót fordítását is elkészítette egy bazini káplán, mely szintén névtelenül Pozsonyban jelent meg. Ugyanakkor, 1903-ban már a harmadik kiadás is megjelent magyarul.

Az életből, megjelent a Jézus sz. Szívének Hirnöke, 1899. (XXXIII.) évf. 26—27. lapjain, akkor 19 éves volt P. Bangha.

Memento homo..., megjelent a Mária-kongregáció 1923. (XVI.) évf. márciusi számában.

A fájdalmas Szűz, Jézus szavai a kereszten, Jézus a kereszten, kéziratból először közölve.

A kereszt tövénél, megjelent a Jézus sz. Szívének Hirnöke 1906. (XL.) évf. 97—105., 132—137. lapjain. A kézirat eredetijére P. Bangha ceruzával ezt jegyezte fel: „Boissl nyomán írtam". Naplójában pedig megjegyezte, hogy P. Boissl volt az a jezsuita, aki a szónoklás világhódító világát nyitotta meg őelőtte: „Ez időben hallgattam egy évig a templomban (Nagyszombatban) P. Boissl prédikációit. Reveláció: érdemes szónokolni, kezdtem utánozni és figyelni".

Szenvedés és vigasztalás, megjelent a Mária-kongregáció 1916. (IX.) évf. 145—148., 169—171. lapjain.

Golgotajárás, megjelent az Uj Nemzedék c. budapesti politikai napilap 1921. (III.) évf. március 25. (65.) szám nagypénteki vezércikkeként.

A megváltás, megjelent az Actio Catholica orsz. elnökségének 63. időszaki irataként (Budapest, 1938) 1—6. oldalon.

Halottak hónapjában, megjelent a Magyar Kultúra 1933. (XX.) évf. II. kötetének 398—400. lapjain.

A mi reményeink, megjelent a Nemzeti Ujság 1938. április 17-i, húsvéti számának I. mellékletén.

Amik odatúl vannak, megjelent a Magyar Kultúra 1932. (XIX.) évf. 375—376. lapjain.

Elmúlás vagy örök élet, megjelent a Mária-kongregáció 1920. (XIII.) évf. novemberi számában *b. b.* jelzéssel.

Milyen lesz a mennyei boldogság? megjelent a Mária-kongregáció 1916. (XI.) évf. 98—99. lapjain *B. B.* jelzéssel.

Örök esztendők.

Úrjövet, megjelent a Magyar Kultúra 1915. (III.) évf. II. kötetének 477—478. lapjain *b. b.* jelzéssel.

Harmatozzatok! megjelent a Mária-kongregáció 1922. (XVI.) évf. decemberi számában.

Békesség nektek! megjelent a Mária-kongregáció 1921. (XV.) évf. decemberi számában név nélkül.

A béke, megjelent a Magyar Kultúra 1915. (III.) évf. II. kötetének 530. lapján *B. B.* jelzéssel.

A békekirály születése, megjelent a Mária-kongregáció 1918. (XI.) évf. 97—99. lapjain.

Isteni Kisded, a békét! megjelent a Mária-kongregáció 1921. (XV.) évf. januári számában.

Békesség a földön . . . ! megjelent a Nemzeti Ujság 1922. (V.) december 24-i (293.) karácsonyi számának vezércikkeként.

Kinek van joga karácsonyt ülni? megjelent az Új Nemzedék 1928 karácsonyi számában.

A béke ünnepén, megjelent a Nemzeti Ujság 1930 (XII.) december 25-i (293.) számának vezércikkeként.

Béke! Béke! Béke! megjelent a Magyar Kultúra 1928. (XV.) évf. II. kötetének 497—498. lapjain.

Titokzatos karácsonyi erők, megjelent a Magyar Kultúra 1933. (XX.) évf. II. kötetének 542—543. lapjain *B. B.* jelzéssel.

Jézus kebelén, megjelent a Mária-kongregáció 1911. (V.) évf. 164—165. lapjain név nélkül.

A hála és számvetés órája, megjelent az Actio Catholica időszaki köriratában kézirat gyanánt (Budapest, 1938), 23—26. lapjain név nélkül.

Jókívánatok az év elején, megjelent a Jézus sz. Szíve Hírnöke 1904. (XXXVIII.) évf. 1—2., 33—36. lapjain.

Boldog újév, kéziratból először közölve.

Újesztendő — örök esztendők, megjelent a Mária-kongregáció 1923. (XVII.) évf. januári számában *B. B.* jelzéssel.

Óév és újév, megjelent a Nemzeti Ujság 1931 január 1-i számában.

Hóvirág, megjelent a Jézus sz. Szíve Hírnöke 1904. évf. 65—69. lapjain.

Nagyböjti gondolatok, megjelent a Mária-kongregáció 1913. (VI.) évf. 161—164. lapjain név nélkül.

Keresztények sírjatokl megjelent a Mária-kongregáció 1918. (XI.) évf. 145—147. lapjain.

Nagyböjti eszmék, megjelent „Nagyböjti gondolatok" címen a Szegedi Uj Nemzedék 1929 (XI.) március 17-i (63.) számának vezércikkeként.

A táborhegyi Krisztusarc, elhangzott mint rádióbeszéd 1938 március 27-én. Az itt közölt szöveg végig gyorsírásos eredetiről készült. Megkapó benne a közéleti viszonyokra adott irányjelzés.

Ezerkilencszáz éve, megjelent a Magyar Kultúra 1933. (XX.) évf. I. kötetének 364—365. lapjain.

Húsvét, megjelent a Magyar Kultúra 1913. (I.) évf. I. kötetének 282. lapján *b.* jelzéssel.

Húsvét a világháborúban, megjelent a Mária-kongregáció 1915. (VIII.) évf. 217—219. lapjain név nélkül.

A boldogság városa, megjelent a Mária-kongregáció 1917. (X.) évf. 169—170. lapjain „Szerafini Blanka" álnéven.

Feltámadás, megjelent a budapesti Uj Nemzedék 1921 március 27-i számában név nélkül.

Lelkek húsvétja, megjelent a Nemzeti Ujság 1922. (IV.) évf. április 16-i (87.) számának vezércikkeként.

Húsvét szelleme, megjelent a Magyar Kultúra „Húsvét" címen 1929. (XVI.) évf. I. kötetének 314—315. lapjain.

Húsvét üzenete, megjelent a Magyar Kultúra 1930. évf. I. kötetének 361—362. lapjain *B. B.* jelzéssel.

Húsvéti élethimnusz, megjelent az „Érsek-újvár" c. érsekújvári katolikus politikai hetilap 1933. (II.) évf. április 16-i, húsvéti számának vezércikkeként. Jellemző benne az a bátor-

ság, ahogy az igazság verhetetlen erejéről beszél az akkor még csehszlovák uralom alatt élő magyarságnak.

A roppant bizonyság, megjelent a Magyar Kultúra 1935. (XXII.) évf. I. kötetének 380—382. lapjain.

Hajnalok hajnala, megjelent a Nemzeti Ujság 1940 március 24-i számának 3. lapján. Nem lehet meghatódás nélkül elolvasni ezt a húsvéti elmélkedését P. Banghának, amelyet mindössze egy hónappal írt halála előtt. Ez volt az utolsó ujságcikk, melyet a Nemzeti Ujságnak írt.

Mennybemenetel, megjelent a Magyar Kultúra 1929. (XVI.) évf. I. kötetének 409—410. lapjain *B. B.* jelzéssel.

A Szentlélek ünnepe, megjelent a Pozsonyban megjelenő Magyar Ujság 1919. (I.) évf. június 8-i (45.) számának vezércikkeként „Szigma" jelzéssel. E pönkösdi elmélkedését P. Bangha a magyarországi kommunizmus alatt történt pozsonyi menekülése idején írta. Érdekes egykorú napi hír ebben az ujságban, hogy a „csehszlovák csapatok kiürítették Kassát" a magyar kommunisták elől.

A pünkösdi tűz, megjelent a Nemzeti Ujság 1931. (XIII.) évf. május 24-i (116.) számának vezércikkeként.

Pünkösd lelke, megjelent a Magyar Kultúra 1933. (XX.) évf. I. kötetének 523—524. lapjain *B. B.* jelzéssel.

Pünkösd: az ígéret ünnepe, megjelent a Magyar Kultúra 1934. (XXI.) évf. I. kötetének 457—459. lapjain.

A lélek országa.

A keresztény hitélet alapigazságai, megjelent „Elmélkedések a keresztény hitélet alapigazságairól" c. elmélkedési imakönyv (Budapest, 1920. Apostol-nyomda) 5—103. lapjain.

A vallás örök időszerűsége, megjelent az Actio Catholica 59. számú időszaki köriratakénT (Budapest, 1938) 1—12. lapokon.

Érdemes-e hinni? megjelent „Elmélkedés a hitről" címen a Mária-kongregáció 1931. (XXIV.) évf. 65—67. lapjain *B. B.* jelzéssel.

Az apostoli hivatás szépsége, megjelent a Mária-kongregáció 1918. (XI.) évf. 123—125. lapjain név nélkül.

Vallási kételyek és vallási bizonyosság, megjelent a Magyar Kultúra 1913. (I.) évf. I. kötetének 497—507., 555—565. lapjain.

Gyónt-e már mindenki? megjelent a Mária-kongregáció 1920. (XIII.) évf. áprilisi számában.

Beteg lelkek, megjelent a Mária-kongregáció 1917. (X.) évf. lapjain.

Tudsz-e helyesen gyónni? megjelent a Mária-kongregáció 1927. (XX.) évf. januári számának 11—12. lapjain név nélkül.

Néhány szó a gyónásról, megjelent a Mária-kongregáció 1922. (XV.) évf. májusi számában név nélkül.

Nagyböjt és böjt, megjelent a Mária-kongregáció 1932. (XXV.) évf. 89—90. lapjain név nélkül.

Fontos szó a szülőkhöz, megjelent a Mária-kongregáció 1920 júniusi számában.

Annak, aki most megy bérmálkozni, eredetileg magánlevélként írta P. Bangha a noviciátusából, St. Andräból testvérhúgához, Bangha Klotildhoz 1897 pünkösdjére. Ez a 16 oldalas levél már igazi Bangha-mű, pedig alig volt 17 esztendős akkor. P. Bangha édesatyja e levelet a Nyitramegyei Szemle c. nyitrai közlönyben le is közöltette egykorúan.

Az emberfölötti hivatás, kéziratból először közölve.

A Lélek országa, megjelent a Nemzeti Ujság 1937. (XIX.) évf. május 16-i (110.) számának pünkösdi vezércikkeként.

Magyar szentév.

Szent Imre és a magyar államiság, megjelent az Élet c. budapesti katolikus szépirodalmi hetilap 1930. (XXI.) évf. 21—23. lapjain.

Az égből eredt virág, megjelent cím nélkül a Nemzeti Ujság 1928. (X.) évf. május 22-i (155.) számának vezető cikkeként abból az alkalomból, hogy Serédi Jusztinián bíboros hercegprímást az Americana főprotektorává választották s a bíboros hercegprímás bejelentette, hogy 1930-ban a világ katolikusainak részvételével Sz. Imre jubileumi évet rendeznek Budapesten. E Sz. Imre-évnek elgondolója, mozgató lelke P. Bangha volt. A 374. lapon említett „steglitzi eszmekör" az akkoriban a németországi Steglitzben történt szadista gyilkosság indítóokát jelzi.

Mi a Szent Imre-esztendő? mint ünnepi beszéd elhangzott az 1930-i máriabesnyői férfizarándoklaton. Megjelent a Nemzeti Ujság 1930. május 20-i számában. Itt jelentette be P. Bangha a Sz. Imre-ünnepségeket, amelyekben előre vetette a később létrejött Eucharisztikus Világkongresszus felejthetetlen álmait.

A Szent Imre-év gáncsvetői, megjelent a Nemzeti Ujság 1930. (XII.) évf. augusztus 6-i (177.) számának vezércikkeként.

Hitvalló Magyarország, megjelent a Nemzeti Ujság 1930. július 20-i (163.) számának vezércikkeként.

A nagy napok után, megjelent a Magyar Kultúra 1930. (XVII.) évf. II. kötetének 203—204. lapjain.

Húsvétvárók, megjelent a Nemzeti Ujság 1931 március 15-i számának vezércikkeként.

A nagy misszió, megjelent „A budapesti nagy misszió" címen a Magyar Kultúra 1930. (XVII.) évf. I. kötetének 429—430. lapjain *B. B.* jelzéssel.

Árpádházi Szent Erzsébet és a mai magyarság, megjelent „Utóhang a Szent Erzsébet-ünnepekhez" címen a Magyar Kultúra 1931. (XVIII.) évf. II. kötetének 433—439. lapjain.

Ellelejtett hősök, megjelent a Nemzeti Ujság 1930 május 18-i számának 15. lapján név nélkül.

Új ázsiai veszedelem, első része kéziratból először közölve. Második része elhangzott XI. Ince pápa budavári szobrának leleplezésekor, 1936. október 6-án, melyen Horthy Miklós, Magyarország kormányzója is megjelent s melyet a budapesti rádió is közvetített. Az itt közölt rész a Nemzeti Ujság 1936 október 8-i számában jelent meg.

Amiben elsők leszünk, kéziratból először közölve.

Készülődés a nagy eseményekre, megjelent az országos Actio Catholica időszaki köriratként 1937-ben.

A halhatatlan király, megjelent a Nemzeti Ujság 1932. (XIV.) évf. augusztus 20-i (186.) számának vezércikkeként.

Szent Istvánról, megjelent mint „Anyaggyüjtemény az 1937/38. munkaévben rendezendő kultúrelőadásokhoz. Összeállította Bangha Béla S. J. irányítása mellett az előkészítő bizottság." (Budapest, 1937., 30 lap). E füzet 25—29. lapjain jelent meg az itt közölt rész.

Szent István országa és a mai Magyarország, „előadási és megbeszélési vázlatok az Actio Catholica helyi szervei és a katolikus egyesületek számára" alcímmel jelent meg az Actio Catholica orsz. elnöksége kiadásában (Budapest, 1939) 47 oldalon. A második világháború kitörése napjaiban hozzánk ért szélsőjobboldali eszmeáramlatokat s azok jelszavait itt méri P. Bangha a szentistváni magyar állameszme és a kereszténység mércéjéhez s mutatja ki azok talmi értéktelenségét emezek mellett.

Szent István és a Koppányok, megjelent a Nemzeti Ujság 1931. augusztus 20-i számának 7. oldalán.

Szent István mai testőrei, megjelent „Szent István királyról" címen az A. C. Anyaggyüjteményében (Budapest, 1937) II. részének 45. lapján.

Különös, megjelent a Jézus sz. Szivének Hírnöke 1905. (XXXIX.) évf. 249—250. oldalán *B. B.* jelzéssel.

Assisi szentje, megjelent a Magyar Kultúra 1926. (XIII.) évf. 481—482. lapjain.

Szentek, megjelent a Magyar Kultúra 1929. (XVI.) évf. II. kötetének 331—333. lapjain.

A magyarok Nagyasszonyáról, megjelent az A. C. Anyaggyüjtemény (Budapest, 1937) 17—21. lapjain.

Patrona Hungariae, először megjelent a Katolikus Tanítónők és Tanárnők Lapja c. budapesti szakközlöny 1938. évf. 106—107. lapjain. Később leközölte még a Nemzeti Ujság 1938. október 9-i száma 5. oldalán, a Magyarok Nagyasszonyának ünnepén.

A kilencszázéves Védőasszony, kéziratból először közölve.

A mai világhelyzet és az Immaculata, megjelent a Nemzeti Ujság 1939 december 8-i számának 5. oldalán. Ez újságcikk után öt hónap mulva már halott volt. Ezt a szépséges tanulmányát is a Szeplőtelennek szentelte

Dr. Biró Bertalan.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Bevezető 1—2

Élet és vigasztalás.

Katolikus életszabályok. — Mi az imádság? — Hogyan szoktál imádkozni? — Megtartja-e ígéretét a legszentebb Szív? — Kicsoda neked Jézus? — Hogyan lehet egy ember — Isten? — Jézus a mi királyunk. — Istentelenség harca az istenhivők ellen. — A jászol előtt. — Visszatekintés és előrenézés. — Februári gondolatok. — Jézus bemutatása a templomban. — Gyertyaszentelői gyertyák. — A parancsolatok megtartása. — Üdvözítőnk parancsa. — A legszebb virág és ápolása. — Az életből. — Memento homo. — A fájdalmas Szűz. — Jézus szavai a kereszten. — Jézus a kereszten. — A kereszt lövénél. — Szenvedés és vigasztalás. — Golgotajárás. — A megváltás. — Halottak hónapjában. — A mi reményeink. — Amik odatúl vannak. — Elmúlás vagy örök élet. — Milyen lesz a mennyei boldogság? . . 3—143

Örök esztendők.

Úrjövet. — Harmatozzatok! — Békesség nektek! — A béke. — A Békekirály születése. — Isteni Kisded, békét! — Békesség a földön. — Kinek van joga karácsonyt ülni? — A béke ünnepén. — Béke! Béke! Béke! — Titokzatos karácsonyi erők. — Jézus kebelén. — A hála és számvetés órája. — Jókívánatok az év elején. — Boldog újév. — Új esztendő — örök esztendők. — Ó év és új év. — Hóvirág. — Nagyböjti gondolatok. — Keresztények, sírjatok — Nagyböjti eszmék. — A táborhegyi Krisztusarc. — Ezerkilencszáz éve. — Húsvét. — Húsvét a világháborúban. — A boldogság városa. — Feltámadás. — Lelkek húsvétja. —Húsvét szel-

Oldal

leme. — Húsvét üzenete. — Húsvéti élethimnusz. — A roppant bizonyosság. — Hajnalok hajnala. — Mennybemenetel. — A Szentlélek ünnepe. — A pünkösdi tűz. — Pünkösd lelke. — Pünkösd, az ígéret ünnepe 144 256

A lélek országa.

A keresztény hitélet alapigazságai. — A vallás örök időszerűsége. — Érdemes-e hinni? — Az apostoli hivatás szépsége. — Vallási kétely és vallási bizonyosság. — Gyónt-e már mindenki? — Beteg lelkek. — Néhány szó a gyónásról. — Nagyböjt és böjt. — Fontos szó a szülőkhöz. — Annak, aki most megy bérmálkozni. — Az emberfölötti hivatás. — A lélek országa 257 367

Magyar szentév.

Szent Imre és a magyar államiság. — Az égből eredt virág. — Mi a Szent Imre-esztendő? — A Szent Imre-év gáncsvetői. — Hitvalló Magyarország. — A nagy napok után. — Húsvétvárók. — A nagy misszió. — Árpádházi Szent Erzsébet s a mai magyarság. — Elfelejtett hősök. — Új ázsiai veszedelem. — Amiben elsők leszünk. — Készülődés a nagy eseményekre. — A halhatatlan király. — Szent István királyról. — Szent István országa és a mai Magyarország. — Szent István és a Koppányok. — Szent István mai testőrei. — Különös. — Assisi Szentje. — Szentek. — A magyarok Nagyasszonyáról. — Patrona Hungariae. — A kilencszázéves Védőasszony. — A mai világhelyzet és az Immaculata 368 502

Megjegyzés .. 503—510

Tartalomjegyzék 511—512

Az összes köteteket összefoglaló tárgymutató a legutolsó kötet végén található.

SZENT ISTVÁN
ABSOLUTA

SZENT ISTVÁN
ABSOLUTA